

משנה תורה - ספר נזיקין (מ)

והוא ספר אחד עשר - הט לפי אל עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֵל בְּצַע
רבנו משה בן מיימון זצ"ל

• [הלכות נזקי ממון](#) • [הלכות גנבה](#) • [הלכות גזלה ואבדה](#) • [הלכות חובל ומזיק](#) • [הלכות רוצח](#)
[ושמירת נפש](#)

הלכות נזקי ממון

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק](#)
[שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים](#)
[עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#)

הלכות גנבה

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק](#)
[שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#)

הלכות גזלה ואבדה

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק](#)
[שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים](#)
[עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#) [פרק חמשה עשר](#) [פרק ששה](#)
[עשר](#) [פרק שבעה עשר](#) [פרק שמונה עשר](#)

הלכות חובל ומזיק

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק](#)
[שביעי](#) [פרק שמיני](#)

הלכות רוצח ושמירת נפש

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק](#)
[שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים](#)
[עשר](#) [פרק שלשה עשר](#)

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ארבע מצות עשה. וזהו פָּרֶטוֹן : א) דין השור. ב) דין
ההבֵּעֵר. ג) דין הבור. ד) דין הבעֵרָה : וביאור מצות אלו בפֶּרְקִים
אלו :

הלכות נזקי ממון - פרק ראשון

א כָּל נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁהִיא בְּרִשׁוֹתָיו שֶׁל אָדָם שֶׁהִזִּיקָהּ הַבְּעֵלִים
חַיִּבִין לְשַׁלֵּם שְׁהֵרִי מִמוֹנָם הַזֵּיק שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-לה) 'כִּי יִגַּף שׁוֹר
אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ. אָחִיד הַשׁוֹר וְאָחִיד שְׂאֵר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף.
לֹא דִבֵּר הַכֶּתוּב בְּשׁוֹר אֶלָּא בַּהוֹנָה :

מגיד משנה כל נפש חיה שהיא ברשותו של אדם שהזיקה הבעלים וכו'. זה
מבואר במשנה פירקא קמא דבבא קמא (דף ט"ו): שמונה זאב וארי ובכיצד
הרגל (דף כ"א): משנה וגמרא :

ב וְכַמָּה מְשַׁלֵּם. אִם הִזִּיקָהּ בְּדַבְרִים שֶׁדִּרְכָּהּ לַעֲשׂוֹתָם תָּמִיד
כְּמִנְהַג בְּרִיתָהּ. כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁאֲכָלָה תֶּבֶן אוֹ עֵמִיר אוֹ שֶׁהִזִּיקָהּ
בְּרִגְלָהּ בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָה חַיִּב לְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם מִן הַיָּפָה שֶׁבִּנְכָסָיו
שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב-ד) 'מִיֵּטֵב שִׁדְּהוּ וּמִיֵּטֵב כְּרָמוֹ יִשְׁלֵם'. וְאִם שֶׁנִּתְּתָה

וְעִשְׂתָּהּ מַעֲשִׂים שְׂאִין דְרָכָה לַעֲשׂוֹתָם תִּמְיֵד וְהִזִּיקָה בָּהֶן. כְּגוֹן שׂוֹר שְׁנַגַּח אוֹ נֶשֶׁד. חֵיב לְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק מִגּוֹף הַמִּזִּיק עֲצָמוֹ שְׁנֵאמַר (שמות כא-לה) 'וּמָכְרוּ אֶת הַשׂוֹר הַחֵי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגוֹ':

מגיד משנה **וכמה משלם אם הזיקה בדברים שדרכה לעשותם.** משנה פירקא קמא (דף ט"ז:) מה בין תם למועד וכו' ומבואר בגמרא (דף ז') באורחיה ולא אורחיה ואמר כולן כאבות הן לשלם ממייטב ופירוש בעדית כמ"ש הניזקין מן העדית. וזה שכתב רבינו המעולה שבנכסיו ר"ל בקרקע ויתבאר בפרק ח':

א כִּיצַד. שׂוֹר שָׁוָה מָנָה שְׁנַגַּח לְשׂוֹר שָׁוָה עֶשְׂרִים וְהֵמִיתוּ וְהָרִי הַנִּבְלָה שָׁוָה אַרְבָּעָה בַּעַל הַשׂוֹר חֵיב לְשַׁלֵּם שְׂמוֹנֶה שְׁהוּא חֲצֵי הַנֶּזֶק. וְאִינוּ חֵיב לְשַׁלֵּם אֶלָּא מִגּוֹף הַשׂוֹר שֶׁהִזִּיק שְׁנֵאמַר (שמות כא-לה) 'וּמָכְרוּ אֶת הַשׂוֹר הַחֵי'. לְפִיכָּךְ אִם הֵמִית שׂוֹר שָׁוָה עֶשְׂרִים לְשׂוֹר שָׁוָה מָאתַיִם וְהַנִּבְלָה שָׁוָה מָנָה אֵין בַּעַל הַנִּבְלָה יָכוֹל לֹאמַר לְבַעַל הַחֵי תֵּן לִי חֲמִשָּׁים. אֶלָּא אוֹמֵר לוֹ הָרִי שׂוֹר שֶׁהִזִּיק לְפָנַיִךְ קָחָהוּ וְלֵךְ אֲפֹלוּ אִינוּ שָׁוָה אֶלָּא דִּינָר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה:

ד הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שְׁדַרְכוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ תִּמְיֵד כְּמִנְהַג בְּרִיתוֹ הוּא הַנִּקְרָא מוֹעֵד. וְהַמְשַׁנָּה וְעָשָׂה מַעֲשֶׂה שְׂאִין דָּרָךְ כָּל מֵינוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן תִּמְיֵד כְּגוֹן שׂוֹר שְׁנַגַּח אוֹ נֶשֶׁד הוּא הַנִּקְרָא תָם. וְזֶה הַמְשַׁנָּה אִם הִרְגִיל בְּשָׁנוּיוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהִרְגִיל בּוֹ שְׁנֵאמַר (שמות כא-לו) 'אוֹ נוֹדַע כִּי שׂוֹר נִגַּח הוּא':

ה חֲמִשָּׁה מַעֲשִׂים תָּמִים יֵשׁ בְּבִהְמָה. וְאִם הוֹעֲדָה לְאַחַד מֵהֶן נַעֲשִׂית מוֹעֲדָת לְאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה. וְאֵלוֹ הֵן. הַבְּהֵמָה אֵינָה מוֹעֲדָת מִתְחַלְתָּה לֹא לַגַּח וְלֹא לַגֹּף וְלֹא לְשֵׁךְ וְלֹא לְרִבֵּץ עַל כָּלִים גְּדוֹלִים וְלֹא לְבָעֻט. וְאִם הוֹעֲדָה לְאַחַד מֵהֶן הָרִי זֶה מוֹעֲדָת לוֹ. אֲבָל הַשֹּׁן מוֹעֲדָת מִתְחַלְתָּה לְאָכֵל אֶת הָרְאוּי לָהּ. וְהִרְגִיל מוֹעֲדָת מִתְחַלְתָּה לְשֹׁבֵר בְּדָרָךְ הַלּוֹכָה. וְהַבְּהֵמָה מוֹעֲדָת מִתְחַלְתָּה לְרִבֵּץ עַל פְּכִין קִטְנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם וְלִמְעַד אוֹתָן:

מגיד משנה **חמשה מעשים תמים יש בבהמה וכו'.** משנה שם (דף ט"ו): נתבאר בגמרא. ומה שאמר ואם הועדה לאחד מהן נעשית מועדת לאותו מעשה. ר"ל אבל לא לאחר שאם הועדה ליגח לא הועדה לישך וכן הוא בגמרא (דף ט"ז) דקאמר אם הועדו חמשתן: **אבל השן מועדת וכו' ורגל מועדת וכו'.** במשנה שם ובכיצד הרגל (דף י"ט): **ומה שכתב לרבוץ על כלים קטנים.** מימרא דר"א פירקא קמא (דף ט"ז) ויש שם לשונות חלוקים פסק הרב ז"ל כלשון אחרון ועיקר ותימה שאינה בהלכות:

כסף משנה **והבהמה מועדת מתחלתה וכו'.** רבינו וה"ה היו גורסין לשון ראשון דספרים דידן לשון אחרון. ומ"ש ה"ה ותימה שאינה בהלכות אפשר שהיה גורס כספרים דידן דבלשון אחרון לא מפליג בין קטנים לגדולים:

1 **חמשה מיני בהמה מועדין מתחלת בריתן להזיק ואפלו הן בני תרבות.** לפיכך אם הזיקו או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה וכיוצא בהן חייב נזק שלם. ואלו הן. הזאב והארי והדב והנמר והברדלס. וכן הנחש שנשד הרי זה מועד ואפלו הקה בן תרבות:

מגיד משנה **חמשה מיני וכו'.** משנה שם (דף ט"ו): כת"ק והנחש ג"כ מפורש במשנה וכל אלו אם עשו מעשה שן ורגל דינם כדין שן ורגל ואם עשו מעשה קרן והם ה' מעשים הנזכרים למעלה דינן כדין קרן לענין חלוק הרשויות כמבואר בסמוך אלא שהן מועדים מתחלתן:

2 **כל מועד משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו.** וכל תם משלם חצי נזק מגופו. במה דברים אמורים בשנכנסה הבהמה לרשות הנזק והזיקתה. אבל אם נכנס הנזק לרשות המזיק והזיקתהו בהמתו של בעל הבית הרי זה פטור על הכל. שהרי הוא אומר לו אלו לא נכנסת לרשותי לא הגיע לך הזק והרי מפרש בתורה (שמות כב-ד) **יושלח את בעירה ובער בשדה אחר:**

מגיד משנה **כל מועד וכו'.** כבר נתבאר למעלה והוא במשנה שם (דף ט"ז): **אבל אם נכנס הניזק וכו'.** משנה (דף ט'): וגמרא (דף י"ג): שם:

ח הזיקה ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהן לא למזיק ולא לנזק או בחצר שהיא של שניהן והרי היא מיוחדת להנחת בה פרות ולהכניס לה בהמה כגון הבקעה וכיוצא בה. אם בשן ורגל הזיקה כדרכה הרי זה פטור מפני שיש לה רשות להלך [כאן] וכאן ודרך הבהמה להלך ולאכל כדרכה ולשבר בדרך הלוכה. ואם נגחה או נגפה או רבצה או בעטה או נשכה. אם תמה היא משלים חצי נזק ואם מועדת נזק שלם :

מגיד משנה הזיקה בר"ה או בחצר שאינה של שניהם וכו'. דין חצר שאינה של שניהם שהיא בר"ה מבואר כדאמרינן בסוגיא (דף י"ד) מאי לא לזה ולא לזה [אילימא לא לזה ולא לזה כלל] אלא לאחר והא בעינן ובער בשדה אחר וליכא, וזה פשוט: **או בחצר שהיא של שניהם והרי וכו'.** החלוקה הזו בחצר של שותפין הוא מחלוקת אמוראים שם ופסק כפסק ההלכות והחלוקה בין קרן ושן ורגל מבואר שם ומוסכם. ודע שבחצר המיוחדת לשנים לפירות או לבהמה ובאה שם בהמת אחרים שאינה מאחד מהשותפין והזיקה שם בשן ורגל הרי הן כאילו הזיקה בחצר הניזק לגמרי דלגבי אחרים ברשות הניזק הוא וזה מבואר ראש פי הפרה (דף מ"ז): בסוגיא ההיא דתני יהודה בר סימון ולזה נתכוון הרב באמרו שיש לה רשות להלך כאן וכאן ובהמת אחרים אין לה רשות:

ט היתה החצר של שניהן מיוחדת לפרות ולא להכניס בה בהמה והכניס שם אחד מן השותפין בהמתו והזיקה חייב אפלו על השן ועל הרגל. וכן אם היתה מיוחדת לבהמה לשניהם והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס לה פרות והזיקה פרותיו חייב על השן ועל הרגל:

י שלשה אבות נזיקין בשור. הקרן והשן והרגל. תולדות הקרן נגיפה נשיכה רביצה בעיטה. תולדות השן אם נתחככה בכתל להנאתה והזיקה בחכוכה. וכן אם טנפה פרות להנאתה. תולדות הרגל הזיקה בגופה דרך הלוכה או שהזיקה בשערה דרך הלוכה או כשכשה בזנבה או באכף שעליה בפרומביא

שְׁבִפְיָהּ בַּזּוּג שֶׁבְצִוְאָרְהָ. וְכֵן חֲמוֹר שֶׁהִזִּיק בְּמִשְׁאֵוֹ בְּשַׁעַת הַלּוּכּוֹ
וְעָגְלָה הַמּוֹשֶׁכֶת בְּקֶרֶן שֶׁהִזִּיקָה בְּשַׁעַת מְשִׁיכָתָהּ. כָּל אֵלוֹ
תּוֹלְדוֹת הָרֶגֶל הֵן וּבְרָשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוּרִין וּבְרָשׁוֹת הַנֶּזֶק
מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלֵם :

מגיד משנה **שלשה אבות נזיקין בשור.** ברייתא פרק קמא (דף ב' :) : **תולדות**
הקרן וכו'. שם פ"ק ואמרינן עליה בגמרא נשיכה תולדה דשן היא לא שן יש
הנאה להיזקה הא אין הנאה להיזקה ופירשו ז"ל שהנשיכה בזמן שהיא
מכוונת להזיק ולא לאכול היא תולדת הקרן אבל בזמן שהיא מכוונת לאכול
וליהנות בהיזקה אע"פ שלא אכלה וכגון שלא הספיקה בנשיכה זו הרי הוא
תולדת השן. ורבינו ז"ל לא חלק ואפשר שהוא מפרש ה"מ היכא דיש הנאה
להיזקה דוקא נהנית שאכלה הא לא אכלה לא והראשון נכון יותר שהרי דרכן
בכך. ואפשר שגם הרב ז"ל סמך על מ"ש שכל כדרכו מועד הוא : **תולדות השן**
וכו' תולדות הרגל וכו'. שם פ"ק והרי הן כאבות. ודין כשכשה בזנבה מבואר
בסוגיא בכיצד הרגל (דף י"ט :) במילתא דיתבי [רבי יהודה נשיאה] ורבי אושעיא.
ודין אוכף ופרומביא וחמור במשאו פירוש אף על פי שאינו מהודק עליו
וברייתות הם שם :

יא כְּשֶׁכָּשָׂה בְּזַנְבָּהּ כְּשֶׁכּוּשׁ רַב שְׂאִין דִּרְכָּהּ לַעֲשׂוֹתָהּ תָּמִיד
וְהִזִּיקָה בְּרָשׁוֹת הַרְבִּים. או שְׁכֶשֶׁכְּשָׂה בְּגִיד שָׁלָה בְּרָשׁוֹת
הַרְבִּים וְהִזִּיקָה. פְּטוּר. וְאִם תִּפֹּשׂ הַנֶּזֶק גּוֹבָה חֲצֵי נֶזֶק מִמָּה
שֶׁתִּפֹּשׂ. שְׁזָה הַדָּבָר סָפֵק הוּא אִם אֵלוֹ תּוֹלְדוֹת הַקֶּרֶן שֶׁחִיב
עָלֶיהָ בְּרָשׁוֹת הַרְבִּים או תּוֹלְדוֹת הָרֶגֶל שֶׁפְּטוּר עָלֶיהָ בְּרָשׁוֹת
הַרְבִּים כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ :

מגיד משנה **כשכשה בזנבה כשכוש רב שאין דרכה וכו' או כשכשה באמתה**
וכו'. בעיות ולא איפשיטו שם. ויש מי שסובר דההיא דזנבה נפשטה לפטור
שהרי היא כרגל דהא דקא הדר וכי יאחזנה בזנבה וילך אפילו אכשכוש יתר
קאי ואין כן דעת הרב ז"ל אלא שהמשיב היה סבור שעל כשכוש כדרכו הוא
שואל ומתוך כך פסק שאם תפס אין מוציאין מידו וכן דרכו ז"ל בכל תיקו
דממונא מלבד קצת מקומות שיש טעם למה לא כתב כן. והרמב"ן ז"ל חולק
בזה ואומר שכל תיקו שנסתפק לנו בגמ' מחמת הדין עצמו לא מחמת הכחשה
כיון שדינו לקולא לנתבע בין תפס בעדים בין שלא בעדים מוציאין אותו מידו
זהו דעתו :

הלכות נזקי ממון - פרק שני

א אֶחָד אָבוֹת נְזִיקִין וְאֶחָד הַתּוֹלְדוֹת אִם הָיָה הָאָב מוֹעֵד תּוֹלְדוֹתָיו מוֹעֵדוֹת וְאִם הָיָה תָּם * תּוֹלְדוֹתָיו כְּמוֹהוּ. וְכָל אָבוֹת נְזִיקִין וְכָל תּוֹלְדוֹתֵיהֶן מוֹעֲדֵין הֵן מִתְחַלְתֵּן חוּץ מִקְרָן וְתוֹלְדוֹתָיו שֶׁהֵן תְּמִים בְּתַחֲלָה עַד שְׂיוּעָדוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:

ההראב"ד **תולדותיו כמוהו.** א"א הא לא מיחזור דהא אפילו מקרן לקרן אמרו מועד לקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל כ"ש לביעוט רגל או לנשיכת שן והוא עצמו לא כתב כן למעלה, ואולי כך ר"ל תולדותיהן כיוצא בהן כמו שהיא מועדת מתחילתה לאכילת פירות כך היא מועדת להתחכך בכותל להנאתה וכן כולן עכ"ל:

מגיד משנה **אחד אבות נזיקין וכו'.** מאמרו זה מבואר שהוא באותן המועדים מתחלתן בשן ורגל אבל הקרן שהועדה ליגח אין תולדותיה מועדין וכמו שנתבאר פ"א. ומאמרו שהתולדה כאב, רפ"ק דב"ק:

ב כָּל תּוֹלְדָה כְּאָב שְׁלָה חוּץ מִצְרֻרוֹת הַמְּנַתְּזִין מִתַּחַת רִגְלֵי הַבְּהֵמָה בְּשַׁעַת הַלּוּכָה. שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁתּוֹלְדָת הָרֶגֶל הֵם וּפְטוּר עֲלֵיהֶן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים כְּרֶגֶל וְאִם הִזִּיקוּ בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק מְשֻׁלָּם מִן הַיָּפָה שֶׁבִּנְכָסָיו כְּרֶגֶל שֶׁהוּא אָב אֵף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ מְשֻׁלָּם אֶלָּא חֲצֵי נֶזֶק:

מגיד משנה **כל תולדה כאב שלה חוץ מצרורות וכו'.** דין הצרורות לפטור בר"ה הוא מבואר בכיצד הרגל (דף י"ט) בבעיא דר' ירמיה מר' זירא. ובפ"ק (דף ג') לשלם מן העליה בעי לה רבא בפ"ק ולרב פפא פשיטא ליה. ותשלומי צרורות ח"נ משנה בכיצד הרגל (דף י"ז) דלא כסומכוס:

כסף משנה כל תולדה כאב שלה וכו' אף על פי כן אינו משלם אלא חצי נזק. היינו כר"פ בריש בבא קמא ואף על גב דלרבא מבעי ליה עבדינן כר"פ דפשיטא ליה ועוד דר"פ בתרא הוא:

ג פיצד. בהמה שנכנסה לחצר הנזק והלכה והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את הכלים משלם חצי נזק מן היפה שבנכסיו. ודבר זה הלכה מפי הקבלה היא:

ד וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים ונתזו צרורות מתחת רגליה לרשות הנזק ושברו את הכלים משלם חצי נזק. דרסה על הכלי ברשות הנזק ושברתו ונפל על כלי אחר ושברו. על הראשון משלם נזק שלם ועל האחרון משלם חצי נזק:

מגיד משנה וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים ונתזו צרורות וכו'. מבואר בכיצד הרגל (דף י"ח) בבעיא דרבי ירמיה ומהכרח ברייתות: **דרסה על הכלי ברשות הנזק ושברתו וכו'.** משנה שם (דף י"ז) וברשות הנזק למעט רשות הרבים **וכן הוא בברייתא:**

יה-ו' היתה מהלכת בר"ה ובעטה והתיזה וכו' בעטה בארץ ברשות הנזק והתיזה צרורות וכו' היתה מהלכת במקום שא"א שלא להתיז וכו'. שנינו במשנה שם היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים משלם חצי נזק ע"כ. ובגמ' (דף י"ט) איתמר עלה דרב אשי בעי הכי היתה מבעטת והזיקה בביעוטה (בגופה) או צרורות כי אורחייהו ח"י הא מחמת ביעוט רביע נזק ויש שינוי או דילמא ה"ק היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או שהיו מנתזין צרורות מחמת ביעוט ח"י ואין שינוי תיקו ע"כ. וסובר הרב ז"ל דאי אמרינן יש שינוי משמע קולא וחומרא קולא דאפילו ברשות הנזק רביע נזק ותו לא חומרא דאפילו בר"ה משלם רביע נזק דהוי לה כתולדה דקרן דכי אמרינן צרורות תולדה דרגל ופטורין בר"ה דוקא כדרךן אבל ע"י שינוי אי אמרינן יש שינוי לצרורות אפילו בר"ה חייב ואינו משלם אלא רביע נזק דהכי גמירי לה הלכה מפי הקבלה דכל צרורות לא משלמי אלא חצי ממה שהיו ראויים לשלם הילכך כדרךן שהן תולדה דרגל ורגל משלם נזק שלם הן משלמין חצי ודוקא ברשות הנזק אבל שלא כדרךן אם יש שינוי לצרורות הן תולדה דקרן וקרן תמה משלם ח"י הן אין משלמין אלא רביע נזק ואפילו בר"ה משלם ואי אמרינן אין שינוי בר"ה פטורין לגמרי ואפילו בשלא

כדרך כגון מחמת ביעוט וברשות הניזק ח"נ. ועלתה שאלה זו בתיקו ולפיכך כתב הרב ז"ל בשתי הבבות הראשונות מ"ש כפי שיטתו ז"ל בתיקו האמורין בגמרא והבבא השלישית במהלכת במקום שאי אפשר שלא להתיז יצא לו מאיבעיא דר' אבא בר ממל הסמוכה לזה ופירושו בה כפירוש רש"י ויש בה ביאור אחר. ובהשגות כתוב על מ"ש רבינו ואם תפס הניזק רביע נזק אין מוציאין מידו א"א זו טעות הוא כי בודאי הביעוט שינוי הוא דאי לא שינוי בצרורות לרביע נזק היכי משכחת לה ובעיא דרבי ירמיה מר' זירא לאו בביעוט הוא אלא אפילו בצרורות כי אורחיהו וכו'. וחוף מכבודו הטעה כוונת רבינו שלא יצא לו מבעיא דרבי ירמיה דהיא ודאי בכדרך הוא וברשות הרבים פטור וכבר כתבתיה למעלה אלא מבעיא דרב אשי שהזכרתי יצא לו ודברים ברורים הם שזו כוונת רבינו והוא דבר נכון:

ה היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה והתיזה צרורות והזיקו ברשות הרבים פטור. ואם תפס הניזק רביע נזק אין מוציאין מידו. שהדבר ספק הוא שפא שינוי הוא ואינו תולדת רגל שהרי בעטה:

ההראב"ד היתה מהלכת בר"ה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה טעות הוא כי בודאי הביעוט שינוי הוא דאי לא שינוי בצרורות לרביע נזק היכי משכחת לה ובעיא דרבי ירמיה מר' זירא לאו בביעוט הוא אלא בצרורות כי אורחיהו וקא מיבעי ליה אם הוא חייב בר"ה הואיל וחצי נזק הוא כקרן או פטור דכי אורחיה הוא כרגל ופשט ליה כהלכתא דפטור ולדידיה נמי דגריס ביעטה הא פשוט ליה דתולדה דרגל הוא עכ"ל:

ב בעטה בארץ ברשות הניזק והתיזה צרורות מחמת הבעיטה והזיקו שם חייב לשלם רביע נזק שזה שינוי הוא בהתיזת הצרורות. ואם תפס הניזק חצי נזק אין מוציאין מידו. ואפלו היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה שלא תתיז ובעטה והתיזה משלם רביע נזק. ואם תפס הניזק חצי נזק אין מוציאין מידו:

ג כל המשלם נזק שלם הרי התשלומין ממון שהוא חייב לשלמו כמי שלוה מחברו שהוא חייב לשלם. וכל המשלם חצי

נזק הרי התשלומין קנס חוץ מחצי נזק של צרורות שהוא
הלכה כמו שבארנו:

מגיד משנה כל המשלם נזק שלם הרי התשלומין ממון וכו'. פרק קמא (דף
ט"ו): פסק הלכה בגמרא:

ח זה הפלל כל המשלם מה שהזיק הרי זה ממון וכל המשלם
יתר או פחות כגון תשלומי כפל או חצי נזק הרי היתר על הקרן
או הפחות קנס. ואין חיבין קנס אלא על פי עדים. אבל המודה
בכל קנס מן הקנסות פטור:

מגיד משנה ומ"ש והמודה בכל קנס מן הקנסות פטור. כשלא באו עדים עד
אחר כן הוא על דרך שיתבאר פי"ג מהל' גניבה:

ט תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו.
אם היו בתוכו תבלין וכיוצא בהן שהושיט ראשו כדי לאכלו.
על התבלין משלם נזק שלם ועל הכלי משלם חצי נזק כחצי
נזק צרורות שפך הוא דרכו. ואם היה הכלי ריקן הרי זה משנה
ומשלם חצי נזק ככל הקנסות:

ההראב"ד תרנגול שהושיט ראשו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה טעות הוא דהא
צרורות ע"י שינוי הוא ובעיא היא אם יש שינוי לרביע נזק או לא עכ"ל:

מגיד משנה תרנגול שהושיט ראשו וכו' ואם היה הכלי ריקן הרי זה משונה
ומשלם ח"נ. הראב"ד השיגו ז"ל מן החלק האחרון דכשהכלי ריקן צרורות
על ידי שינוי הם ושמא יש שינוי ואין לו רביע נזק. ובהלכות כשיש תבלין בכלי
מיחייב נזק שלם ובאין תבלין חצי נזק. ולא ירדתי לסוף דעתו ז"ל באמת אך
אכתוב מה שני"ל בטעמו של רבינו ז"ל דבגמ' שם בעי רבא יש העדה לצרורות
או אין העדה לצרורות ואמרינן תא שמע דתני רמי בר יחזקאל תרנגול
שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם ואמר רב
יוסף אמרי בי רב סוס שצנף וחמור שנער ושבר את הכלים משלם חצי נזק
מאי לאו כגון דעבד תלתא זימני ובהא קא מיפלגי מר סבר יש העדה וכו'
ודחינן לא בפלוגתא דסומכוס ורבנן קא מיפלגי כלומר דסומכוס מיחייב נזק
שלם בצרורות ורמי בר יחזקאל סובר כמותו ואקשינן והא משונה הוא

ופרקין דשדי ביה ביזרוני פי תבלין או זרועים, ודעת רבינו ז"ל דכי אקשינן והא משונה הוא לסומכוס בלבד הקשו דאי לרבנן מאן לימא לן דיש שינוי לצרורות שיקשו להדיא והא משונה הוא אלא לסוכמוס הקשו לומר שאע"פ שלסומכוס משלם בצרורות נזק שלם דוקא כדרכה שהן תולדות דרגל והלכתא לא גמיר אבל במשונה תולדה דקרון הוא ולא ישלם אלא חצי נזק ופריקו דשדו בה ביזרוני ודרכו בכך אבל לרבנן לא שניא ליה כלל שאע"פ שמסופק לנו אם יש שינוי לצרורות דוקא בשיש שינוי בגוף המעשה כגון התנת צרורות ע"י ביעוט אבל כשאין שינוי בגוף המעשה כגון תקיעת התרנגול אף על פי שאין דרכו להכניס ראשו לאויר הכלי אין זה שינוי בצרורות אלא תולדה דקרון הוא. וחלק הרב ז"ל ולא עשה מהן בבא אחת לפטור על הראשונה ברה"ר ולחייב על השניה ועדיין צ"ע ודעת ההלכות כתבה רשב"א ז"ל:

ז וכן סוס שצנף וחמור שנער ושבר את הכלים משלם חצי נזק. התרנגולין מועדין להלך כדרךן ולשבר. הנה חוט או רצועה קשור ברגליהן ונסתבד כלי באתו החוט ונתגלגל ונשבר משלם חצי נזק. במה דברים אמורים כשקשורו אדם. אבל אם נקשר על רגליהם מאליו בעל התרנגולין פטור. ואם היו לחוט בעלים ולא הנה החוט הפקר בעל החוט חייב חצי נזק שהרי הוא כבור המתגלגל:

מגיד משנה תרנגולין מועדין להלך כדרךן כו'. משנה שם (דף י"ז): בד"א כשקשורו אדם וכו'. זה כתב על הסוגי' האמורה על משנה זו, ואיני יודע למה לפי גרסת ספרינו וכבר הושג מזה:

יא הצניע בעל החוט את החוט והתרנגולים דרסו עליו והוציאוהו ונקשר ברגליהן ושברו בו את הכלים אף בעל החוט פטור שהרי * אנוס הוא:

ההראב"ד שהרי אנוס הוא. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה איני יודע מהו דהא קשורו אדם דקאמר ודאי בעל התרנגול הוא והא דקאמר חצי נזק משום דס"ל כרבה דמסופק ליה דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר צרורות הו או גופיה דחוט הקשור בו והרי הוא כשליף שעליה מעתה כשנתקשר החוט מאליו ונסתבד בו הכלי ונתגלגל ונשבר אמאי פטור מ"מ צרורות דתרנגול הוא ואפילו בחוט של הפקר חייב. ומ"ש עוד שאם היו לחוט בעלים משלם חצי נזק

שלא מצינו בבור חצי נזק לאו מילתא היא דאי בתר דנייח אזיק בעל החוט נזק שלם הוא דמשלם בורו הוא ובעל תרנגול פטור הוא איש בור ולא שור בור ואם ע"י גלגול נשבר בעל החוט פטור דלאו בור הוא אלא צרורות דתרנגול וכחו הוא. ומ"ש אף בעל החוט פטור אנוס הוא דמשמע הוא הדין לתרנגול הא לא מתוקמא אלא בשברו בתר דנייח ומשום דלאו שור בור דאי בהדי דאזלי בעל התרנגול אמאי פטור, עכ"ל:

יב תְּרַנְגוּלִין שְׁהִיוּ מִפְּרִיחִין מִמְּקוֹם לְמְקוֹם וְשָׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים. אִם בְּכַנְפֵיהֶם שָׁבְרוּ מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם וְאִם בְּרוּחַ שְׁבַכְנֵפֵיהֶם מִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק:

מגיד משנה **תרנגולין שהיו מפריחין וכו' היו מהדסין וכו'.** ברייתות שם (י"ז):

יג הִיוּ מְהַדְּסִין עַל גְּבֵי עֵסָה אוֹ עַל גְּבֵי פְרוֹת וְטִנְפוּ אוֹ נִקְרוּ מִשְׁלָמִין נֶזֶק שְׁלֵם. הַזִּיקוּ בְּעֶפֶר אוֹ בְּצִרְרוֹת שֶׁהֶעֱלוּ בְּכַנְפֵיהֶן אוֹ בְּרַגְלֵיהֶן מִשְׁלָמִין חֲצֵי נֶזֶק:

יד * הִיוּ מְחַטְטִין בְּחֶבֶל וְנִפְסַק הַחֶבֶל וְנִשְׁבַּר הַדָּלִי מִשְׁלָמִין נֶזֶק שְׁלֵם. וְהוּא שֶׁנִּתְגַּלְגַּל הַדָּלִי מִחֻמָּתוֹ עַד שֶׁנִּפְל וְנִשְׁבַּר. וְאִם הָיָה עַל הַחֶבֶל אֶכָּל וּבָעֵת אֶכֶּילָתוֹ פְּסָקוּהוּ מִשְׁלֵם גַּם עַל הַחֶבֶל נֶזֶק שְׁלֵם:

ההראב"ד **היו מחטטין וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל לא נהיר ולא צהיר ולא בהיר דהא דמקשינן בגמרא והא חבל משונה הוא אגופה דברייתא קא מקשי, עכ"ל:

מגיד משנה **היו מחטטין בחבל ונפסק החבל. ומה שכתב ואם על החבל וכו'.** בהשגות א"א לא נהיר ולא צהיר וכו'. ולא כן פירשו שאר המפרשים ז"ל אלא ה"ק אי אמרת בשלמא אדלי קאי משכחת לה בחבל בלוי שדרכן לחטט בו כדי להוציא מעט מים שבתוכו ובחטט מעט נפסק החבל והדלי נופל ונשבר והתשלומין לא על החבל שאין לו דמים אלא על הדלי אלא אי אמרת אחבל קאי והא משונה הוא ואינו משלם נזק שלם ע"כ בחידושי הרשב"א ז"ל ואמרו דמאוס בלישא פירוש שיש בה עיסה והוא השיטה לדעת רבינו ז"ל וכשדרכן

לחטט הוא מאמרו על הדרך שכתבתי. ומה שכתב והוא שנתגלגל הדלי לכוונה שנגעו בגוף הדלי וכן דעת הרשב"א ז"ל:

טו הפֶּלֶב וְהַגְדִי שֶׁקָּפְצוּ מֵרֹאשׁ הַגֵּג מְלַמְעָלָה לְמִטָּה וְשָׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים מִשְׁלָמִין נֶזֶק שְׁלֵם מִפְּנֵי שְׁמוּעָדִים הֵן לְדָבָר זֶה. וְכֵן אִם נָפְלוּ וְהִזִּיקוּ. שְׁעֲלִיתָן לְרֹאשׁ הַגֵּג פְּשִׁיעָה. וְאִף עַל פִּי שְׁנִפְּלִיתָן אֲנִס כָּל שְׁתַּחֲלָתוֹ בְּפְשִׁיעָה וְסוּפוֹ בְּאֲנִס חֵיב:

מגיד משנה **הכלב והגדי שקפצו וכו' וכן אם נפלו וכו'.** משנה וגמרא שם (דף כ"ח:) חולק בין מלמעלה למטה ומלמטה למעלה הוא כפי גרסת ההלכות ודין התרנגולין שם ברייתא וסוגיא:

טז קָפְצוּ מִמִּטָּה לְמַעְלָה מִשְׁלָמִין חָצִי נֶזֶק. וְהוּא שְׁנִתְלַשׁ הַגְדִי וְנִסְרַד וְקָפַץ הַפֶּלֶב. אָבֵל נִסְרַד הַפֶּלֶב וְדִלֵּג הַגְדִי בֵּין מְלַמְעָלָה לְמִטָּה בֵּין מִמִּטָּה לְמַעְלָה חֵיבִין נֶזֶק שְׁלֵם. וְכֵן תִּרְנַגּוּל שֶׁדִּלֵּג בֵּין מְלַמְעָלָה לְמִטָּה בֵּין מְלַמְעָלָה מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם:

כסף משנה **קפצו ממטה למעלה משלמין חצי נזק וכו' אבל נסרד הכלב ודלג הגדי וכו' משלם נזק שלם.** כתב הטור ולא נהירא דהיאך יתחייבו ע"י שינוי טפי מכי אורחא עכ"ל. ואני אומר שדבריו שלא בדקדוק דהא משני רב פפא (דף כ"ב) דאפיך מיפך כלב בזקירה וגדי בסריכה משמע בהדיא דאורחיה דכלב בסריכא ואורחיה דגדי בזקירה וכך הם דברי הר"י והרא"ש:

יז * כָּלֵב שֶׁנִּטַּל אֶת הַחֲרָרָה וְהִלָּךְ לוֹ לַגְדִישׁ. אִם הִנִּיחָהּ בַּגְדִישׁ וְאָכַל אֶת הַחֲרָרָה וְהִדְלִיק אֶת הַגְדִישׁ עַל הַחֲרָרָה וְעַל מְקוֹם הַחֲרָרָה מִשְׁלֵם נֶזֶק [א] שְׁלֵם וְעַל שְׁאֵר הַגְדִישׁ חָצִי נֶזֶק. וְאִם הָיָה מְגֵרָר אֶת הַחֲרָרָה עַל הַגְדִישׁ וְהוֹלֵךְ וְשׂוֹרֵף מִשְׁלֵם עַל הַחֲרָרָה נֶזֶק שְׁלֵם וְעַל מְקוֹם הַגְּחָלִים חָצִי נֶזֶק וְעַל שְׁאֵר הַגְדִישׁ פְּטוּר:

ההראב"ד **כלב שנטל וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל ליתא דצרורות על ידי שינוי מרביע נזק מיהא לא מיפטר. עכ"ל:

מגיד משנה **כלב שנטל את החררה וכו'.** הושג ממה שאמרו בסוף ועל שאר הגדיש פטור א"א ליתא דצרות ע"י שינוי וכו': ואיני יודע לתרץ ודבריו בנויים על המשנה ובאוקימתא דר"י (דף כ"ב) דאמר אשו משום חציו ומתניי בדאנח אנוחי בדוקא הוא ואולי שהוא ז"ל סובר שכיון שהניח כלו חציו ושוב אינו מחוייב על הגרירה כיון שלא נשרף הגדיש אלא מחמת הגרירה וצ"ע. והחררה הזו יש בה גחלים שכך דרך לאפותה עליהם:

כסף משנה **כלב שנטל את החררה וכו'.** נראה מדברי ה"ה שהוא מפרש שמ"ש ואם היה מגרר את החררה וכו' מיירי בשהניח החררה תחלה ואח"כ גורר. ואין נ"ל כן אלא שמשעה ראשונה לא הניח אלא היה מגרר והולך מיירי והיינו אדייה אדויי דאמור בגמרא. ובדברי רבינו מבואר כדברי התוס' שכתבו ור"י בדאנח אנוחי לא מצי למימר בדאדייה אדויי ועל כל הגדיש ח"נ דאי כח כחו לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדיש פטור עכ"ל:

יח * בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּשִׁמְרַת בַּעַל הַגַּחֲלֵת אֶת אֲשׁוֹ וְסִתָּם הַדָּלֵת וּבָא הַכֶּלֶב וְחָתַר וְנָטַל אֶת הַחֲרָרָה מֵעַל הָאֵשׁ. אָבֵל אִם לֹא שָׁמַר אֲשׁוֹ בַּעַל הָאֵשׁ חָיֵב עַל שְׂרִפַּת הַגְּדִישׁ וּבַעַל הַכֶּלֶב חָיֵב עַל אֲכִילַת הַחֲרָרָה וְעַל מְקוּמָה:

ההראב"ד **בד"א כששמר וכו'.** כתב הראב"ד ז"ל בעל האש נמי חייב. עכ"ל:

מגיד משנה **בד"א בששמר בעל הגחלת וכו'.** בסוגיא שם (דף כ"ג) ויש בה פירוש אחר וגורסין וליחייב נמי בעל הגחלת:

כסף משנה **ועל מ"ש בד"א כששמר בעל הגחלת את אשו.** כתב הטור ולא נהירא אלא אם הניחה על הגדיש על מקום החררה משלם כל אחד החצי וכו'. וטעמו של רבינו דכיון שאמרו וליחייב נמי בעל הגחלת היינו לומר דנהי דבעל הכלב חייב על אכילת החררה ועל מקומה בעל הגחלת ליחייב בשריפת כל שאר הגדיש:

יט הַמְשֵׁסָה כְּלָבוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ בְּחִבְרוֹ פְּטוֹר מְדִינֵי אֲדָם וְחָיֵב בְּדִינֵי שָׁמַיִם * וּבַעַל הַכֶּלֶב חָיֵב חֲצֵי נֶזֶק שְׁפִינֹן שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׂאֵם שָׁסָה אֶת כְּלָבוֹ לְהִזִּיק נוֹשֵׁד לֹא הָיָה לוֹ לְהִנִּיחוֹ. וְאִם שָׁסָהּ בְּעֶצְמוֹ בַּעַל הַכֶּלֶב פְּטוֹר שְׂכָל הַמְשֵׁנָה וּבָא אַחַר וְשָׁנָה בּוֹ פְּטוֹר:

ההראב"ד ובעל הכלב וכו'. א"א ואם מועד הוא נזק שלם משלם. עכ"ל:

מגיד משנה המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור וכו' ובעל הכלב חייב בחצי נזק וכו'. שם (דף כ"ד:). ובהשגות א"א ואם הוא מועד נזק שלם משלם ע"כ. ולי נראה שאפילו מועד אינו משלם אלא חצי נזק כיון שלא עשה מעצמו אלא ע"י שסוי וכדאמרין בדין מיתת אדם שור האיצטדין פטור כי יגח ולא שיגיחוהו אף כאן דינו כתם ואינו משלם אלא חצי נזק ולפיכך סתם רבינו ז"ל. ומה שאמר ואם שסהו בעצמו. מבואר שם:

כסף משנה המשסה כלבו של חבירו וכו'. אע"ג דבפרק כיצד הרגל דחי ואמר פטור אף משסה ההוא לאוקמי דפי פרה כחצר המזיק אתמר ולא קי"ל הכי:

ב שְׁתֵּי פְרוֹת בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אַחַת רְבוּצָה וְאַחַת מְהֻלְקֶת וּבְעֵטָה מְהֻלְקֶת. בְּרְבוּצָה חֵיב חֲצִי נֶזֶק שְׁאֵף עַל פִּי שְׁדֵרְכָהּ לְהִלֵּךְ עָלֶיהָ אִין דֵּרְכָהּ לְבַעַט בָּהּ:

מגיד משנה שתי פרות ברשות הרבים וכו'. פלוגתא דר"ל ורבה שם ופסק כרבה וכן פסקו בהלכות:

הלכות נזקי ממון - פרק שלישי

א הַבְּהֵמָה מוּעֵדֶת לְאָכַל פְּרוֹת אוֹ יְרֻקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. לְפִיכָךְ אִם נִכְנְסָה לְרִשׁוֹת הַנֶּזֶק וְאָכְלָה דְּבָרִים שְׁדֵרְכָהּ לְאָכְלָם מִשְׁלֵם נֶזֶק שָׁלֵם שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות כב-ד\)](#) 'וּבִעַר בְּשֵׂדָה אַחַר מִיֵּטֵב שְׂדֵהוּי וְגו'. וְאִם אָכְלָתָם בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים פְּטוֹר. וְאִם נִהְיִית מִשְׁלֵם מֵה שְׁנֵהֲנִית לֹא מֵה שְׁהִזִּיקָה:

כסף משנה הבהמה מועדת לאכול וכו'. כתב הרב המגיד ומ"ש בסוף ומשלם דמי עמיר וכו' ואפשר שנסתפק לו וכו'. ואני אומר שדברי ה"ה תמוהים שלפי

דבריו רבינו סתם דבריו ולא פירש. ולי"נ שרבינו מפרש דרבה ורבא לא פליגי דעמיר היינו אגודת שבליים ונמצא דעמיר היינו שעורים בשבליים אלא שכל דבר נערך כפי זמנו שבזמן הקציר דרך להאכילה שבלי שעורים ושלא בזמן הקציר דרך להאכילה שעורים שלא בשבליים ורבה ורבא לא פליגי אלא מר איירי בזמן הקציר ומר איירי שלא בזמן הקציר ואע"ג דאמר ת"כ דרבה ת"כ דרבה לאו משום דפליגי אלא לומר שדבריהם שנויים בברייתא וצ"ל דהא דקאמר בזול קאי גם לרבה:

ב כִּיצַד. נִכְנְסָה לְרֵשׁוֹת הַנֶּזֶק וְאָכְלָה שְׂמֶשְׁמִין אוֹ לוֹט וְכִיּוֹצֵא בָהֶם בְּשׂוּה דִּינָר מְשַׁלֵּם דִּינָר. וְאִם אָכְלָתָן בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים וְנִהְיִית רוֹאִין אוֹתָן כְּאֵלוֹ הֵן שְׁעוּרִים אוֹ ^[א] עָמִיר וּמְשַׁלֵּם דְּמֵי עָמִיר אוֹ דְּמֵי שְׁעוּרִים בְּזוּל:

מגיד משנה (א-ב) הבהמה מועדת וכו'. משנה פרק כיצד הרגל (דף י"ט:). ומ"ש בסוף משלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול. בגמרא (דף כ'): הוא מחלוקת רבה אמר דמי עמיר רבא אמר דמי שעורים בזול. ותניא כוותיה דרבה ותניא כוותיה דרבא ותימה איך עירב רבינו את המחלוקת ואפשר שנסתפק לו פסק ההלכה כמי וכתב שתי הדעות להיות יד המזיק על העליונה אי זו מהם שיהא פחות ישלם. ונראה שהוא מפרש עמיר אגודת השבליים וכן פירשו בעלי הלשון שלא כדברי רש"י שפירש תבן או קש ופירוש אחר כתב תבן או עמיר. ודין אכלה אוכלים הרעים. שם בברייתא:

ג אָכְלָה אָכְלִין הָרְעִים לָהּ כְּגוֹן שְׂאֲכָלָה חֲטִין הוֹאִיל וְלֹא נִהְיִית פְּטוּר. אָכְלָה אָכְלִין שְׂאִין דְּרַכָּה לְאָכְלָן כְּגוֹן שְׂאֲכָלָה כְּסוּת אוֹ כְּלִים בֵּין בְּרֵשׁוֹת הַנֶּזֶק בֵּין בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק שְׂזָה שְׁנוּי הוּא וְדַרְךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ כְּלִיָּהֶם וּכְסוּתָן בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים עַד שְׁיִנּוּחוֹ מְעַט:

מגיד משנה אכלה אוכלין שאין דרכה לאוכלן וכו'. משנה שם ומחלוקת אמוראים בגמ' (דף כ') פסק כשמואל ורבי יוחנן דלא כרב וריש לקיש:

ד בְּהֵמָה שֶׁהִיְתָה עוֹמֶדֶת בְּרֵשׁוֹת הַנֶּזֶק וְתִלְשָׁה פְרוֹת מִרֵשׁוֹת הַרְבִּים וְאָכְלָתָן בְּרֵשׁוֹת הַנֶּזֶק הָרִי הַדָּבָר סָפֵק לְפִיכֶךָ אֵינָה

מְשַׁלֶּמֶת אֶלֶּא מֵה שְׁנֵהֶנִּית. * וְאִם תִּפֹּשׂ הַנֶּזֶק כַּמָּה שְׁהִזְיָקָה אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ שְׁהָרִי בְרִשׁוֹתוֹ אֶכְלָה :

ההראב"ד ואם תפס וכו'. אי"א נראה דהכי גריס לה למילתא מתגלגל מהו היכי דמי דקיימא ברה"י וקא מתגלגל ואתי מר"ה לרה"י והיא מיושרת מן הגירסא שלנו. עכ"ל:

ה כָּלֵב שְׁנִכְנַס לְחֻצֵר וְנָטַל פֶּת אוֹ בֶּשֶׂר וְהוֹצִיאָן לְרִשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ לְחֻצֵר אַחֲרֵת וְאֶכְלָם מֵה שְׁנֵהֶנֶה מְשַׁלֵּם. אֶכְלָם בְּשֻׁדָּה שֶׁל בַּעַל הַחֻצֵר מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם כְּאֵלוֹ אֶכְלָן בְּתוֹךְ הַחֻצֵר שְׁהָרִי בְרִשׁוֹת הַנֶּזֶק אֶכֶל. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה :

מגיד משנה (ד-ה) בהמה שהיתה עומדת ברשות הניזק וכו' כלב שנכנס לחצר וכו'. דעת רבינו ז"ל דהיכא דלקיחת הדבר ברשות אחת ואכילתו ברשות אחרת הולכין אחרי רשות שהאכילה שם כל זמן שהוא להקל על המזיק וזו היא הבבא השנייה ויצאה לו מהסוגיא שעל משנת כלב שנטל את החררה וכשאמרו למעלה פרק שני ועל החררה משלם נזק שלם דוקא כשאכלה בגדיש של בעל החררה וכמו שנתבאר כאן וכל זמן שרשות האכילה הוא להחמיר על המזיק סובר רבינו שהיא בעיא דלא איפשיטא וגורס כד בעי רבי זירא מתגלגל מהו היכי דמי דקיימא ברשות היחיד וקא מיגלגל ואתי מרשות הרבים לרשות היחיד. ובהשגות והיא מיושרת מן הגרסאות שלנו ע"כ:

ו בְּהֵמָה שְׁאֶכְלָה אֶכְלִין שְׁאִין דִּרְכָּה לְאֶכְלָן אֲבָל אוֹכְלָתָן עַל יְדֵי הַדָּחֵק. כְּגוֹן פָּרָה שְׁאֶכְלָה שְׁעוּרִים וְחִמּוֹר שְׁאֶכֶל כְּרִשִּׁינִים אוֹ דָּגִים וְחִזִּיר שְׁאֶכֶל חֲתִיכָה בֶּשֶׂר וְכֶלֶב שֶׁלֶקֶק אֶת הַשֶּׁמֶן וְחֲתוּל שְׁאֶכֶל תְּמָרִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ. אִם אֶכְלָה בְּרִשׁוֹת הַנֶּזֶק מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם. וּבְרִשׁוֹת הַרְבִּים פָּטוֹר וְאִם נֶהְנֵית מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֶנִּית :

מגיד משנה בהמה שאכלה אוכלין שאין וכו'. ברייתא שם:

ז חִיָּה שֶׁנִּכְנְסָה לְרִשׁוֹת הַנֶּזֶק וְטָרְפָה וְאָכְלָה בְּהֵמָה אוֹ בְּשָׂר מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם שְׁזָהוּ דִרְכָּהּ. אֲבָל כָּלֵב שֶׁאָכַל כְּבָשִׂים קֹטְנִים אוֹ חֲתוּל שֶׁאָכַל תְּרַנְגוּלִים גְּדוּלִים הָרִי זֶה שְׁנוּי וּמִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק:

מגיד משנה חיה שנכנסה לרשות הניזק וכו'. ברייתא ספ"ק (ט"ז): פסק רבינו כפשטה ולא חש לדשמואל: אבל כלב שאכל כבשים וכו'. בגמ' שם גבי פלגא נזקא קנסא:

ח סַל שֵׁישׁ בּוֹ לֶחֶם וְנִכְנַס חֲמוֹר וְשָׁבֵר הַסֵּל וְאָכַל הַלֶּחֶם מִשְׁלֵם עַל הַסֵּל וְעַל הַלֶּחֶם נֶזֶק שְׁלֵם שְׁזָהּ הוּא דִרְכּוֹ. וְכֵן שְׁעִיר עֲזִים שֶׁרָאָה לָפֶת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ עַל פִּי הַחֲבִית וְנִסְתַּבֵּךְ בְּחֲבִית וְאָכַל אֶת הַלָּפֶת וְשָׁבֵר אֶת הַחֲבִית מִשְׁלֵם עַל שְׁנֵיהֶם נֶזֶק שְׁלֵם. כְּשֵׁם שֶׁדִּרְכּוֹ לְאָכַל כֶּךָ דִּרְכּוֹ לְהַתְּלוֹת בְּכָלִים וְלַעֲלוֹת כְּדִי לְאָכַל. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזָהּ. אֲבָל אִם נִכְנַס הַחֲמוֹר וְאָכַל אֶת הַלֶּחֶם וְאַחַר כֶּךָ שָׁבֵר אֶת הַסֵּל עַל הַלֶּחֶם מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם וְעַל הַסֵּל חֲצֵי נֶזֶק. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזָהּ:

מגיד משנה סל שיש בו לחם וכו' וכן שעיר עזים כו' אבל אם נכנס החמור וכו'. מעשים פשוטים פרק כיצד (דף י"ט כ'):

ט בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה מִתּוֹךְ הַרְחֵבָה בֵּין דֶּרֶךְ הַלִּיכָתָה בֵּין שְׁעֲמֻדָה וְאָכְלָה מִשְׁלֵם מָה שֶׁנִּהְיִיתָ וְאַפְלוּ חֲזָרָה עַל צִדֵי הַרְחֵבָה וְאָכְלָה מִהֵן. אֲבָל אִם הִנִּיחָה אֶת הַרְחֵבָה וְהִלְכָה וְעֲמְדָה בְּצִדֵי הַרְחֵבָה וְאָכְלָה מִשְׁלֵם מָה שֶׁהִזִּיקָהּ. אָכְלָה מִפְּתַח הַחֲנוּת מִשְׁלֵם מָה שֶׁנִּהְיִיתָ. מִתּוֹךְ הַחֲנוּת מִשְׁלֵם מָה שֶׁהִזִּיקָהּ:

מגיד משנה בהמה שאכלה מתוך הרחבה וכו'. מחלוקת רב ושמואל שם (דף כ"א) פסק כשמואל וכלישנא קמא וכן פסקו בהלכות:

2 הִיְתָה מִהֲלַכְת בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וּפְשָׁטָה צוֹאֲרָה וְאָכְלָה מֵעַל גְּבֵי חֲבֵרְתָּהּ וְאָפְלוּ עִמָּדָה מְשַׁלֵּם מֵה שְׁנֵהֲנִית שְׁכֵן דֶּרֶךְ הַבְּהֵמוֹת לֶאֱכֹל זֶה מֵעַל גְּבֵי זֶה. וְאִם קִפְצָה וְאָכְלָה עַל גְּבֵי חֲבֵרְתָּהּ מְשַׁלֵּם מֵה שְׁהִזְיָקָה שְׁגָבֵי חֲבֵרְתָּהּ כִּחְצָר הַנִּזְק הוּא חָשׁוּב :

מגיד משנה היתה מהלכת ברה"ר וכו'. מחלוקת אילפא ורבי אושעיא ופסק שם (דף כ') כרבי אושעיא וכתירווציה דרבא בקפיצה וכן דעת ההלכות :

כסף משנה היתה מהלכת ברשות הרבים ופשטה צוארה ואכלה וכו'. כתב ה"ה מחלוקת אילפא ור' יוחנן כו' וכן דעת ההלכות עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין דר"י מאן דכר שמיה ואפילו את"ל שנתחלף לו ר' אושעיא בר"י מ"מ לא הוי כר' אושעיא דר' אושעיא לא איירי באוכלת מעל גבי חבירתה ואפילו את"ל דכיון דאמר בהמה ברה"ר הוי בכלל אוכלת מעל גבי חבירתה הא רב אושעיא מפליג בין הלכה לעומדה ואיהו לא מפליג ועוד שכתב וכן דעת ההלכות והרי הרי"ף הביא דברי אילפא ודברי ר' אושעיא ומשמע דס"ל דלא פליגי. ונ"ל דודאי סבר רבינו דאילפא ורבי אושעיא לא פליגי וכי אוקי רבא מימרא דרבי אושעיא בקופצת היינו לומר דעמדה דקאמר היינו קופצת והלכה דקאמר ל"ד אלא לשאינה קופצת קרי הלכה בין הולכת ובין עמדה פטורה וה"ק בהמה ברה"ר אם אינה קופצת פטורה ואם היתה קופצת חייבת וכ"כ נמוק"י וז"ל פי' קופצת היינו שזקפה רגליה ועמדה על הבהמה ואכלה זקופה והיינו דעמדה ואכלה אבל אם עמדה מעט כדי לפשוט צוארה פטורה וטעמא דמילתא משום דבהמתו לאו ברשות הניזק גמור הוא אבל ברשות הניזק גמור חייב וכדתנן מתוך החנות משלם מה שהזיקה עכ"ל. וקופצת היינו שקופצת ואוכלת שם אפילו יכולה לאכלם בלא קפיצה חשוב חצר הניזק ושלא כדברי הרא"ש והיינו דקאמר אילפא בהמה ברה"ר פשטה צוארה ואכלה מעל גבי חבירתה אם קפצה על גבי חבירתה ואכלה שם חייבת משום דגבי חבירתה כחצר הניזק דמי אבל אם לא קפצה עליה אלא שפשטה צוארה ואכלה מע"ג חבירתה בין הלכה בין עמדה פטורה דאע"ג דגבי חבירתה כחצר הניזק דמי כיון שהיא עומדת ברה"ר פטורה דדמיא לעומדת מתוך הרחבה ומחזרת ונוטלת מצדי הרחבה דפטורה לשמואל דקי"ל כוותיה וכבר נתבאר דשן דפטור ברה"ר משלם מה שנהנית. ומ"ש שכן דרך הבהמות לאכול זה מעל גבי זה הוא ליתן טעם למה משלם מה שנהנית כדין שן ולא אמרינן דמשונה הוא ותם משלם ח"י ומועד נ"ש. וכך נ"ל דברי הרי"ף שכתב והוא דקפצה אבל עמדה לא דהיינו אורחא דה"ק וה"מ דחייבת כלומר לשלם כל מה שהזיקה בדקפצה אבל לא קפצה אפילו עמדה לא מיחייבא לשלם מה שהזיקה מ"מ

אינה משונה לשלם תם ח"נ ומועד נ"ש אלא אורחא הוא וה"ל שן בר"ה דאינו משלם אלא מה שנהנית ומימרא דר' אושעיא נמי מתפרשה לדעתו כמו שפירשתי לדעת רבינו לדעת שניהם הא דאמרינן מ"ש הלכה דאורחא הוא וכו' ה"פ מ"ש הלכה דפטורה מלשלם מה שהזיקה ואינה נדונית כמשונה לשלם תם ח"נ ומועד נ"ש עמדה נמי אורחא הוא ואין לה להתחייב כלל:

יא בהמה שהחלקה באבן או במימי רגליה ונפלה לגנה ונחבטה על גבי פרות וירקות או שאכלה משלם מה [ב] שנהנית. אפלו הלכה מערוגה לערוגה ואפלו נשארה שם כל היום פלו אינו משלם אלא מה שנהנית. ומה הנאה יש לה בחביטה שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו איבריה. אבל אם ירדה כדרך אכלה משלם מה שהזיקה. ואפלו טנפה פרות במי לידה משלם מה שהזיקה מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפתה חביתה ונפלה משלם מה שהזיקה מפני שהיה לו להעבירו אחת אחת כדי שלא ידחפו זו את זו:

מגיד משנה בהמה שהחלקה וכו'. משנה שם וגמרא פרק הכונס (דף נ"ח). ומ"ש אפילו טנפה פירות וכו'. מבואר שם דקי"ל כמ"ד (דף נ"ז) תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב: וכן אם דחפתה וכו'. מחלוקת אמוראים שם ופסק כפסק ההלכות:

יב החלקה ונפלה ויצאת וחזרה לגנה אף על פי שחזרה שלא לדעת הבעלים משלם מה שהזיקה מפני שהיה לו לשמרה שלא תחזור שהדבר ידוע שפיון שיזדעה דרך הגנה הרי היא חוזרת מאליה:

ההראב"ד הוחלקה ונפלה וכו'. א"א האי פירושא לא נהיר אלא הכי פירושו שאפילו נעל בפניה כראוי ויצתה ולא ידע היכן הלכה חייב איבעי ליה למידע דהתם אזלא עכ"ל:

מגיד משנה הוחלקה ונפלה וכו' מפני שהיה לו לשמרה וכו'. דברי ר' יוחנן כפירושה דר"פ שם דאמר כיון שיצאתה לדעת אע"פ שהחזירה שלא לדעת חייב וסובר רבינו ז"ל שכל שנעל בפניה כראוי והוא לא ידע בצאתה פטור

ואינו משלם אלא מה שנהנית. ובהשגות א"א האי פירושא לא נהיר וכו'. ביאור דבריו ז"ל שכל שהיתה שם פעם אחת כל תחבולות היא עושה כדי ללכת שם ואפילו נעל בפניה כראוי חייב. ואיני צריך להכריע דברי רבינו ז"ל כי מן הדעת הם מוכרעים דודאי אע"פ שהיתה שם פעם אחת אינו צריך לעולם לאוחזה או לסוגרה בדלת שיכולה לעמוד בפני כל רוח, והר"א ז"ל בעצמו כך כתב בפירושו דדוקא לא נעל בפניה כראוי הא לאו הכי אינו משלם אלא מה שנהנית וכ"כ הרשב"א שם בשמו, נראה שחזר בו מן ההשגה הזאת ובודאי אם החזיר דרך שם צריך לאוחזה כדי שלא תפיל עצמה שם וכ"כ הרב ז"ל:

כסף משנה הוחלקה ונפלה וכו'. איני רואה שום גילוי דעת בדברי רבינו לומר מה שפירש בו ה"ה שדברי רבינו סתומים הם וסובלים אי זהו פירוש משני הפירושים:

יג הקָדָר שֶהֶכְנִיס קְדָרוֹתָיו לַחֲצַר בְּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת וּשְׁבָרָתוֹ בְּהִמָּתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת פְּטוֹר. וְאִם הִזְקָה בָּהוֹן בְּעַל הַקְּדָרוֹת חָיֵב. וְאִם הֶכְנִיס ^ג בְּרִשׁוֹת פְּטוֹר. וְאִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַבַּיִת לְשָׂמַר אֶת הַקְּדָרוֹת בְּעַל הַבַּיִת חָיֵב:

מגיד משנה הקדר שהכניס קדרותיו וכו'. משנה פי הפרה (דף מ"ז):

יד וְכֹן אִם הֶכְנִיס פְּרוֹתָיו לַחֲצַר בְּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת וְאֶכְלָתָם בְּהִמָּתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת פְּטוֹר. וְאִם הִחְלָקָה בָּהוֹן וְהִזְקָה בְּעַל הַפְּרוֹת חָיֵב. וְאִם הֶכְנִיס בְּרִשׁוֹת פְּטוֹר. וְאִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַבַּיִת לְשָׂמַר אֶת הַפְּרוֹת ^ה בְּעַל הַבַּיִת חָיֵב. הֶכְנִיסוֹן שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת וְאֶכְלָתוֹ בְּהִמָּתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת וְהִזְקָה בְּאֶכְלָתוֹ בְּעַל הַפְּרוֹת פְּטוֹר מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לָהּ שֶׁלֹּא תֹאכַל. וְאִם הֶכְנִיסָהּ בְּרִשׁוֹת וְהִנִּיחוֹ בְּעַל הַחֲצַר אֶת זֶה שֶׁהִרְשָׁהוּ בְּחֲצַר לְשָׂמְרוֹ וְאֶכְלָתוֹ בְּהִמָּתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת וְהִזְקָה בְּאֶכְלָתוֹ בְּעַל הַפְּרוֹת חָיֵב. שְׁפִינּוֹן שֶׁרָאָה הַבְּהֵמָה אוֹכֵלֶת דְּבָרִים הַמְזִיקִין לָהּ וְהִנִּיחָהּ חָיֵב שֶׁהָיָה אִין בְּעַל הַחֲצַר מְצוּיִין שֶׁם לְהַעֲבִיר הַבְּהֵמָה מֵהוֹן. וּמַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה שֶׁנִּכְנְסָה לְאַפּוֹת בְּתַנּוּר בְּבַיִת שֶׁכְּנוֹתֶיהָ וְהִנִּיחָהּ וְנִתְעַלְמוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְיטוּ בָּהּ בְּעַת לִישָׁתָהּ וְאַפְיָתָהּ וּבֵא עֵז שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת

וְאָכַל הַבֶּצֶק וּמֵת וְחִיבוּהָ חֲכָמִים לְשֵׁלֶם דְּמִיו. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזָה:

ההראב"ד בעל הבית חייב. א"א אע"ג דהלכה כרבי אפילו הכי כיון דברשות
הוי אקני ליה מקום בחצר והויא לה חצר מיוחדת לבעל חצר לשוורים
ולקדרות ולזה לקדרות בלבד כיון דאיתזיק ממילא איהו דאזיק אנפשיה
ומש"ה פטור וכדאמרין שניהם ברשות הוזקו זה בזה פטורין דאיבעי להו
למיזל ולעיוני עכ"ל:

מגיד משנה ואם הכניס ברשות פטור וכו'. שם. ומ"ש רבינו ואם קבל. הוא
מחלו' רבי ורבנן ופסק ההלכה כרבי וכשמואל דפסיק הכי בגמ' (דף מ"ח):
והלכתא כוותיה דשמואל בדיני ואע"ג דק"ל כרבי אף רבי לא אמרה דנבעי
קבלה בפירוש אלא להתחייב בעל הבית בנוזקי בעל קדרות אבל להפטור בעל
הקדרות מנוזקי בעל החצר כיון שהרשהו להכנס פטור ונכון הוא וכן דעת
התוס' וגם הר"א ז"ל הודה לו בהשגות ונתן טעם לדבריו: הכניסן שלא
ברשות וכו'. מימרא שם. ומ"ש ואם הכניסן ברשות. מעשה שם:

טו המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתו בהמתו
של בעל השדה פטור. ואם החלקה בהן והזקה בעל הפרות
חייב. אכלתו והזקה באכילתו פטור. ואם הגדיש ברשות בעל
השדה חייב* אף על פי שלא קבל עליו לשמר. שהשומר בגרנות
כיון שאמר לו הגדיש בכאן כמי שאמר לו הגדיש ואני אשמר לך
הוא חשוב:

ההראב"ד אע"פ שלא קבל וכו'. א"א ודוקא בשומר את הגרנות. עכ"ל:

מגיד משנה המגדיש בתוך שדה חבירו וכו'. פרק הכונס (בבא קמא דף נ"ט):
משנה. ומה שכתב ואם הגדיש ברשות וכו'. מפורש שם בגמרא הכא בנטר בי
דרי עסקינן דכיון דא"ל עייל וגדיש עייל ואנטר לך הוא, ופירוש נטר בי דרי
שומר בית הגרנות ולזה כתב רבינו שהשומר בגרנות שלא אמרו אלא בשומר
דוקא וכ"כ בהשגות א"א ודוקא בשומר בית הגרנות ע"כ:

הלכות נזקי ממון - פרק רביעי

א הכונס צאן לדיר ונעל בפניהן בדלת שיכולה לעמד ברוח מצויה ויצאה והזיקה פטור. ואם אינה יכולה לעמד ברוח מצויה או שהיו כתלי הדיר רעועין הרי לא נעל בפניהן כראוי ואם יצאת והזיקה חייב. ואפלו חתרה ויצאת ואפלו נפרצה מחצה בלילה או פרצה לסטים בעל הצאן חייב. היתה מחצה בריאה ונפרצה בלילה או שפרצה לסטים ויצאת והזיקה פטור. הוציאה לסטים והזיקה לסטים חייבים:

מגיד משנה הכונס צאן לדיר ונעל בפניהן וכו'. משנה וברייתא שם בפרק הכונס (דף נ"ה:). ומ"ש או שהיה כותלי הדיר וכו' ואפילו חתרה ויצאת וכו'. למד מהסוגיא האמורה שם (דף נ"ו) על מימרא דרבא וכמ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דהכין הלכתא. והוציאה לסטים שכתב רבינו שהם חייבין. משנה שם והוציאה שהכישוה ולכך חייבין כדאיתא בגמרא:

ב הפורץ גדר לפני בהמת חברו ויצאת והזיקה. אם היה גדר חזק ובריא חייב. ואם היה כתל רעוע פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים. וכן הנותן סם המות לפני בהמת חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

ההראב"ד הפורץ גדר וכו'. א"א זה שאמר חייב לא ידענו מהו אם על הכותל אמר ל"ל למימר ויצתה והזיקה ואם על הנזק אמר אינו כן א"כ הכישה עכ"ל:

מגיד משנה הפורץ גדר לפני בהמת חברו וכו'. ברייתא (דף נ"ה:) וסוגיא בגמרא שם ופירש רבינו ז"ל פטור וחייב על הנזק שהזיקה הבהמה והקשו עליו מהמשנה שהביא הוא למעלה דקתני הוציאה ליסטים דוקא הוציאה הא פרצו בפניה אינן חייבין על נזקיה. והשיב ז"ל שחילוק יש בין הליסטים המתכוונים לגנוב ולא לפרוץ גדר ובין זה המתכוון לפרוץ הגדר ולא לגנוב והראה פנים לדבריו, ואחרים פירשו פטור וחייב על הבהמה שנאבדה וכן דעת

ר"א בהשגות וכן דעת האחרונים ז"ל: **וכן הנותן סם המות וכו'.** מבואר שם (דף נ"ז):

ג * המעמיד בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ עַל גְּבֵי קָמַת חֲבֵרוֹ הַמְעַמֵּיד חֲבֵב לְשֵׁלִם מֵה שְׁהִיָּק. וְכֵן אִם הִכְיָשָׁה עַד שְׁהִלְכָה לְקָמַת חֲבֵרוֹ וְהִיָּקָה זֶה שְׁהִכְיָשָׁה חֲבֵב:

ההראב"ד המעמיד בהמת חבירו וכו'. א"א וכ"ש קם לה באפה עכ"ל:

מגיד משנה המעמיד בהמת חבירו וכו'. מימרא שם (דף נ"ו): ופ"י וכ"ש בבהמה שלו. ומ"ש וכן אם הכישה וכו'. שם מבואר בגמרא ובהלכות. ובהשגות א"א וכ"ש קם לה באפה ע"כ. ולא ידעתי מהו דאדרבה קם לה באפה גרמא בלחוד הוא ופטור וכ"כ הוא עצמו בפירושו וכן מוכח בגמרא שם ופשוט הוא. ודע שאפילו היו הפירות ברה"ר חייב המעמיד שאין זה שן שפטרה תורה ברה"ר שכאן המעמיד הוא שחייב:

ד המוסר בְּהֵמַתוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם או לְנוֹשֵׂא שְׂכָר או לְשׁוֹכֵר או לְשׁוֹאֵל נִכְנָסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים וְאִם הִזִּיקָה חֲבֵב הַשׁוֹמֵר. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּזִמְן שְׁלֹא שְׁמָרוּהָ כָּלֵל. אָבֵל אִם שְׁמָרוּהָ שְׁמִירָה מְעֵלָה כְּרֵאוּי וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה הַשׁוֹמֵרִים פְּטוּרִין וְהַבְּעָלִים חֲבִיבִים אֲפֹלוּ הִמְיָתָה אֶת הָאָדָם. שְׁמָרוּהָ * שְׁמִירָה פְּחוּתָה אִם שׁוֹמֵר חֲנָם הוּא פְּטוּר וְאִם שׁוֹמֵר שְׂכָר או שׁוֹכֵר או שׁוֹאֵל הוּא חֲבִיבִין:

ההראב"ד שמירה פחותה וכו'. א"א לא מתוקמא הא אלא בכדי שידע כענין שאמרו בבור של שני שותפין ואפ"ה לא מיחוור דלא דמיא שמירת שומר דאית ליה זמן קצוב עד כמה הוא חייב לשמרו לשותפין דכל חד וחד מיחייב בשמירתו לעולם הילכך שומר לעולם חייב אם לא שמר כראוי ואם שמרו כראוי ויצא והזיק חזר השומר לחייבו בכדי שידע ובעלים פטורין אלא שי"ל לעולם אין הבעלים ניצולין מיד הניזוק הם ידונו עם השומר ואם יש זמן לשמירתו יחזרו בעלים על השומר ואם כלתה שמירתו פטור והבעלים חייבים עכ"ל:

מגיד משנה המוסר בהמתו לשומר חנם וכו'. משנה פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף מ"ד:). ומ"ש רבינו במה דברים אמורים. הוא בגמרא על ברייתא. ומ"ש והבעלים חייבין בשמירה מעולה, הוא בנוק קרן בלבד ר"ל בדברים שהיא תמה להם שבהן הבעלים חייבים אפילו בשמירה מעולה כמו שיתבאר פרק ז' אבל בנוק שן ורגל אפילו הבעלים פטורין וזהו דין הכונס שבראש הפרק וחילוק זה מבואר בגמרא. ודע ששמירה פחותה היא דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ושמירה מעולה היא ביכולה לעמוד בפני כל רוח ובשמירה זו השומרין פטורין וכן נתבאר שמוות אלו בגמרא בפרק הכונס. ויש מי שכתב שהשואל חייב מפני שהוא חייב באונסין ויש לחלק:

כסף משנה המוסר בהמתו לשומר חנם וכו' (עיין בפנים) שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור ואם שומר שכר או שוכר או שואל הוא חייבים. כך היא הנוסחא שבידינו וחכמי לוניל שאלו מרבינו על מה זה הבעלים חייבים כיון ששמירה השומרים שמירה מעולה. והשיב להם שט"ס הוא וכך היא הנוסחא האמיתית ויצאה והזיקה השומרים פטורים שמירה פחותה אם ש"ח הוא פטור והבעלים חייבים ואם ש"ש הוא או שוכר או שואל (השומרים) חייבים ע"כ:

ה הניחה בחמה אפלו חתרה ויצאת והזיקה חייב זה שהניחה שם. שפ"ן שהניחה בחמה הרי היא מצטערת ובורחת ועושה כל שאפשר לה לעשות:

מגיד משנה הניחה בחמה אפילו חתרה וכו'. משנה וגמ' ר"פ הכונס (דף נ"ו):

ו מסר בהמתו לחרש שוטה וקטן אף על פי שהיה השור קשור * הבעלים חייבין. שפ"ד השור וכיוצא בו להתיר הקשר ולצאת ולהזיק. אפלו שמרוה שמירה מעלה וחתרה ויצאה והזיקה הבעלים חייבים:

ההראב"ד הבעלים חייבים. א"א חיי ראשי דבר זה לא מצאתי לו שורש כי מה שאמרו בור מכוסה ושור קשור שמסר לחש"ו שהוא חייב באינו קשור ואינו מכוסה כראוי עסקינן וסומך על שמירת החרש עכ"ל:

מגיד משנה מסר בהמתו לחרש שוטה וקטן וכו' אף על פי שהיה השור קשור וכו'. ברייתא פירקא קמא (דף ט'): פסק כסוגיין ואליבא דחזקיה דאמר בשור

קשור ופיי רבינו בשור קשור כראוי ואף על פי כן הוא נחייב שדרכן של אלו לשחוק בהן ולהתירן וכיון שכן ה"ל תחלתו בפשיעה ואפילו סופו באונס כגון שחתרה חייב וכן עיקר ובהשגות א"א חיי ראשי דבר זה לא מצאתי לו שורש וכו'. וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כפירוש המחבר ז"ל:

ז מִסֵּר שׁוֹרוֹ לַחֲמִשָּׁה וּפָשַׁע בּוֹ אֶחָד מֵהֶן וַיִּצָא וְהִזִּיק אִם אֵינוֹ מְשֻׁתָּמֵר אֶלָּא בְּחִמְשָׁתָן זֶה שֶׁפָּשַׁע בְּשִׁמְיָתוֹ חֵיב. וְאִם מְשֻׁתָּמֵר בְּשֵׁאֲרוֹ אֵף אֵלוֹ הַנְּשֻׁאָרִין חֵיבִין:

מגיד משנה מסר שורו לחמשה ופשע וכו'. שם פרק קמא (דף י') מבואר. ומה שכתב אף אלו הנשארים חייבין. כן פירשו כל המפרשים ז"ל:

ח שֶׁאֵלוֹ בְּחִזְקַת תָּם וְנִמְצָא מוֹעֵד. אִם יָדַע הַשּׁוֹאֵל שֶׁהוּא נִגְחָן הַבְּעָלִים מְשֻׁלְּמִים חָצִי נֶזֶק שְׁכָל מְקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ הָרִי שֵׁם בְּעָלָיו עָלָיו. וְהַשּׁוֹאֵל מְשֻׁלְּם חָצִי נֶזֶק. שֶׁאֶפְלוּ הָיָה תָם (כְּשֶׁעָלָה בְּדַעְתּוֹ) חָצִי נֶזֶק הָיָה מְשֻׁלְּם שֶׁהָרִי יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן. וְאִם לֹא יָדַע שֶׁהוּא נִגְחָן אֵין הַשּׁוֹאֵל חֵיב כָּלוּם וְהַבְּעָלִים * מְשֻׁלְּמִין נֶזֶק שְׁלָם:

ההראב"ד משלמין נזק שלם. א"א הא דלאו כהלכתא שאין זה הדין אלא בשתפסוהו ב"ד עכ"ל:

מגיד משנה שאלו בחזקת תם ונמצא וכו'. פרק ארבעה וחמשה (דף מ') ברייתא שם. ועל מה שכתב והשואל משלם חצי נזק כתוב עליו בהשגות א"א הא דלא כהלכתא שאין זה הדין אלא בשתפסוהו בית דין ע"כ. ובאמת שהגמרא כך היא דמקשי נימא ליה (שואל) אי תם הוא הוה מערקנא ליה לאגמא ופריקו הכא במאי עסקינן דאקדום בית דין ותפסוהו. ויש דרך לתרץ דברי רבינו שאותה סוגיא אינה לדעת רבי ישמעאל שאמר יושם השור וב"ח הוא אבל אליבא דרבי עקיבא דאמר שותפי נינהו אי מעריק ליה חייב ומחלוקתן פרק המניח (דף ל"ד) וקיימא לן הלכה כרבי עקיבא מחבירו ולפיכך לא חשש רבינו לאותה קושיא וכן פירשו מן המפרשים דההיא קושיא דוקא לרבי ישמעאל וכן כתב הרשב"א ז"ל:

כסף משנה שאלו בחזקת וכו' שכל מקום שהוא הולך הרי שם בעליו עליו וכו'. כלומר דאע"ג דק"ל שאם הועד ומכרו חזר לתמותו דרשות משנה כמו שיתבאר בפ"י שאלה לאו שינוי רשות הוא:

ט שאלו כשהוא תם והועד בבית השואל והחזירו לבעליו חזר לתמותו. הואיל ונשתנית רשותו בטלה ההעדה והבעלים משלמין חצי נזק והשואל פטור שהרי החזירו:

מגיד משנה שאלו כשהוא תם והועד וכו'. פסק רבינו כרב פפא דהוא בתרא דאמר רשות משנה ותימה שאין מזה רמז בהלכות:

י שומר שקבל עליו שמירת גוף הבהמה בלבד אבל לא שמירת נזקה והזיקה פטור מלשלם והבעלים חייבים. קבל שמירת נזקה והזיקה חייב השומר. ואם הזיקה פטור והבעלים עושים *דין עם המזיק:

ההראב"ד דין עם המזיק. א"א זה אינו מחוור דמתחזי מגמי דמסתמא לא מקבל עליה שמירת נזקה שהיא מזקת דאמרינן בפ"ק ואם קבל עליו שמירה ביום חייב ואפשר דאיהו נמי הי"ק שלא פירש שמירת נזקה עכ"ל:

מגיד משנה שומר שקבל עליו שמירה וכו'. מימרא סוף הפרק (דף מ"ח:). ומ"ש אבל לא שמירת נזקים מאמרו ז"ל מסופק מה ידן רבינו בשקבל עליו שמירה סתם והמפרשים חלוקים בזה. ונראה מלשונו שהוא סובר דמן הסתם חייב בכל וכן דעת הרשב"א ז"ל אלא א"כ הכיר בשור שהוא נגחן שהוא פטור כשהוזק דלא ה"ל לאסוקי דעתיה כדאיתא התם:

יא *מסר השומר לשומר אחר השומר הראשון חייב לשלם לנזק שהשומר שמסר לשומר חייב. והרי הנזק אומר לו למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר שלם לי אתה ולך ועשה דין עם השומר שמסרת לו אתה. מסרה השומר לבנו או לבן ביתו או למסעדו [א] נכנסו תחת השומר וחייבים:

ההראב"ד מסר השומר לשומר וכו'. א"א כל זה אינו מחוור אלא הניזק גובה מן שני או מאיזה שירצה ועד שאומר לשומר יאמר לבעלים למה לא שמרת אתה את שורך וחיי ראשי כל מה שכתב בזה שלא לצורך הוא דליכא למימר הכא אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר שהרי הבעלים אינם מפסידים כלום עכ"ל:

מגיד משנה מסר השומר לשומר וכו'. משנה (דף מ"ד) וגמרא בפי' הכונס (דף נ"ו): **ומ"ש מסר השומר לבנו וכו'.** מבואר שם מאמרם בעלמא (בבא מציעא דף ל"ו) כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד. **ומה שכתב נכנסו תחת השומר.** פירושו שאפילו אין להם לשלם לאלו הוא פטור ואין כאן מקום להשגה כלל ולא ידעתי מה היא שהרי הדברים מבוארים שם בגמרא ולזה לא כתבתי:

יב כָּל שׁוֹמֵר שְׁנֵתְחַיֵּב לְשֵׁלֵם וְאִין לוֹ וְהָיָה הַמְזִיק תָּם שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מְגוּפוֹ הָרִי הַנֶּזֶק מְשַׁתְּלֵם מִן הַבְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה וְיִשְׁאַר דְּמֵי מָה שֶׁגָּבַה הַנֶּזֶק חוֹב עַל הַשׁוֹמֵר לְבַעַל הַבְּהֵמָה:

מגיד משנה כל שומר שחייב וכו'. זה יצא לרבינו ז"ל מהסוגיא שבפי' שור שנגח די' והי' (דף מ') על הברייתא דשאלו בחזקת תם דקאמרי סוף סוף את לאו תורא בעית שלומי לדידי:

יג כָּל בְּהֵמָה שֶׁהִזִּיקָה פְּרוֹת מִחֻבְרִין מְשַׁעְרִין מָה שֶׁהִזִּיקָה בְּשֵׁשִׁים וּמְשַׁלֵּם זֶה שְׁנֵתְחַיֵּב לְשֵׁלֵם בֵּין הַבְּעָלִים בֵּין הַשׁוֹמְרִים. כִּיצַד. הָרִי שֶׁאֶכְלָה בֵּית סָאָה שְׁמִין שְׁשִׁים בֵּית סָאָה בְּאוֹתָהּ הַשְּׂדֵה כַּמָּה הָיָה שְׁוֹה וְכַמָּה הוּא שְׁוֹה עֲתָה אַחַר שֶׁנִּפְסַד בּוֹ הַבֵּית סָאָה וּמְשַׁלֵּם הַשְּׂאָר. וְכֵן אִם אֶכְלָה קֶב אוֹ רִבַּע אֶפְלוֹ קָלַח אֶחָד שְׁמִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשִׁים:

מגיד משנה כל בהמה שהזיקה וכו'. משנה פי' הכונס (דף נ"ה): וגמ' **ומ"ש אפילו קלח אחד הוא כחזקיה דגמי (דף נ"ח):**

יד אֶכְלָה פְּרוֹת גְּמוּרִין שְׁאִין צְרִיכִים לְקַרְקַע מְשַׁלֵּם דְּמֵי פְּרוֹת גְּמוּרִין בְּשׁוּיָהוֹן אִם סָאָה [ב] דְּמֵי סָאָה וְאִם סָאֲתִים דְּמֵי

סִאתִים. הָרִי שְׁאָכְלָה פְּרוֹת דָּקֶל אֶחָד וְכֵן הַלּוֹקֵט פְּרוֹת דָּקֶל חָבְרוּ וְאָכְלָה אִם הָיָה דָּקֶל רוֹמִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׂאִין הַתְּמָרִים שְׁלוֹ יָפוֹת מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשִׁים עַל גַּב הַקֶּרֶקַע. וְאִם דָּקֶל פְּרָסִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הוּא שְׁהַתְּמָרִים שְׁלוֹ יָפוֹת בְּיוֹתֵר מְשַׁעְרִין הַדָּקֶל בְּפָנָי עֲצָמוּ כַּמָּה הָיָה שְׁוֶה וְכַמָּה הוּא שְׁוֶה עֵתָה :

מגיד משנה **אכלה פירות גמורין**. דברי ר"ש במשנה ופסק הלכה כמותו בגמ' (דף נ"ט): **הרי שאכלה וכו' וכן הלוקט וכו' ואם דקל פרסי הוא**. הכל מבואר שם בגמ' בסוגיא לפי המסקנא:

הלכות נזקי ממון - פרק חמישי

א בְּהֵמָה שֶׁהִיְתָה רוּעָה וּפְרָשָׁה וְנִכְנְסָה בְּשָׂדוֹת וּבְכַרְמִים אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא הִזִּיקָה מִתְרִין בְּבַעְלֶיהָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. אִם לֹא שָׁמַר בְּהֵמָתוֹ וְלֹא מִנְעָה מִלְרַעוֹת יֵשׁ רְשׁוּת לְבַעַל הַשָּׂדֶה לְשַׁחֲטָה ^[ג] שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה וְאוֹמֵר לְבַעְלֶיהָ בּוֹאוּ וּמְכַרוּ בְּשָׂר שְׁלַכְכֶם. מִפְּנֵי שְׁאֲסוּר לְאָדָם לְהִזִּיק וּלְשַׁלֵּם מֵה שֶׁהִזִּיק * אֶפְלוּ לְגֵרָם הַנֶּזֶק אָסוּר :

ההראב"ד **אפילו לגרום וכו'**. א"א דברים הללו לא נאמרו בגמרא אלא בעיזי דשוקא שעומדות לשחיטה ואין להם רועה אבל במי שיש לו עדר של בהמות אין שוחטין לו כל עדרו אלא אם יזיק לעולם ישלם בלא שום התראה עכ"ל:

מגיד משנה **בהמה שהיתה רועה וכו'**. מימרא שם (דף כ"ג): פרק כיצד הרגל ושם אמרו הני עיזי דשוקא וכו'. ובהשגות א"א דברים הללו לא נאמרו בגמרא וכו'. ורבינו סובר שפירושו עזים שהולכות בשוק כלומר שיוצאות לרעות בשוק. ורוב המפרשים כדברי הר"א ז"ל:

כסף משנה בהמה שהיתה רועה וכו'. ומ"ש אע"פ שלא הזיקה. איני יודע
מנין לו. ומ"ש ג' פעמים. נראה שהיה גורס כן בגמ':

ב לפיכך אסרו חכמים לגדל בהמה דקה וחיה דקה בארץ
ישׂראל במקום השדות והכרמים אלא ביערים ובמדברות
שבארץ ישׂראל. ומגדליו בסוריא בכל מקום:

מגיד משנה לפיכך אסרו חכמים וכו'. משנה וברייתא פרק מרובה (דף ע"ט):
ודוקא דקה אבל גסה מגדליו:

ג עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק את
הארץ ואלו הן. א) התנה שמרעין בהמה דקה ביערים
שאילניהן גסין. אבל אין מרעין שם בהמה גסה. וביער
שאילניו דקים אין מרעין בו לא גסה ולא דקה אלא מדעת
בעליו. ב) וכן התנה שיהיה כל אדם מתר ללקט עצים משדה
חברו. והוא שיהיו עצים פחותים וקרובים להיות קוצים כגון
היזמי והיגי. והוא שיהיו לחים ומחברין ובלבד שלא ישרש.
אבל שאר עצים אסור. ג) וכן התנה שיהיה כל אדם מתר
ללקט עשבים העולין מאליהן בכל מקום חוץ משדה תלתן
שזרעה לבהמה. ד) וכן התנה שיהיה אדם קוטם נטיעה בכל
מקום חוץ מגרופיות של זית ואינו קוטם מן האילנות אלא
בזית כביצה ובקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה ובשאר האילן
מתוכו של אילן לא מחדו. וכשהתיר לקטם לא התיר אלא
מחדש שאינו עושה פרות אבל לא מיזון שעושה פרות. ואינו
קוטם אלא ממקום שאינו רואה פני חמה. ה) וכן התנה
שהמעין היוצא בתחלה בני אותה העיר שיצא בגבולם
מסתפקין ממנו אף על פי שאין עקרו בחלקם. ואין לאחרים
להסתפק עמם ממנו. ו) וכן התנה שיהיה כל אדם מתר לצוד
דגים מים טבריה והוא שיצוד בחכה בלבד. אבל לא יפרש קלע
ויצמיד ספינה שם אלא בני השבט שהגיע אותו הים בחלקם.

ז) וְכֹן הִתְנֶה שְׁכָל אָדָם שְׁצָרִיךְ לְנִקְבֵי מִסְתַּלֵּק מִן הַדָּרֶךְ וְנִכְנַס
אֲחֹרֵי הַגָּדָר שֶׁפָּגַע בּוֹ וְנִפְנָה שָׁם וְאֶפְלוּ בְּשָׂדֵה מְלֵאָה כְּרָכֶם
וְנוֹטֵל מִשָּׁם צָרוֹר וּמְקַנֵּת. ח) וְכֹן הִתְנֶה שְׁכָל הַתּוֹעָה בֵּין
הַכְּרָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מְפַסֵּג וְעוֹלָה מְפַסֵּג וְיִוְרַד עַד שְׂיֵצֵא
לְדָרְכּוֹ. ט) וְכֹן הִתְנֶה שֶׁבְּזָמַן שְׂיִרְבֶּה הַטֵּיט בְּדַרְכֵי הַרְבֵּים אוֹ
נְקִיעֵי מַיִם יֵשׁ לְעוֹבְרֵי דַרְכֵים לְהַסְתַּלֵּק לְצַדֵּי הַדַּרְכֵים
וּמִהַלְכִין שָׁם אֶף עַל פִּי שֶׁהוּ מְהַלְכִין בְּדָרֶךְ שֶׁיֵּשׁ לָהּ בְּעֵלִים. י)
וְכֹן הִתְנֶה שְׁמֵת מְצוֹה קוֹנֶה מְקוֹמוֹ וְנִקְבֵר בְּמְקוֹם שְׂיִמָּצֵא בּוֹ.
שְׁלֵא יִהְיֶה מְטָל עַל הַמְּצַר וְלֹא בְּתוֹךְ תְּחוּם הַמְּדִינָה. אָבֵל אִם
נִמְצָא עַל הַמְּצַר אוֹ שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם מְבִיאוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת :

מגיד משנה עשרה תנאים וכו'. מפורשין שם (דף פ' :). ומ"ש חוץ משדה תלתן
שזרעה לבהמה. מפרש שם בגמרא שכשאינו עשוי ערוגות מוכיח שהוא
לבהמה והרב ז"ל סתם לפי שהכל הולך אחר המנהג. ומ"ש מאובו אבל לא
מחודו פי' מאובו מקום שיש שם ענפים הרבה ולא מחודו ענף האמצעי : ומ"ש
אלא בני השבט שהגיע אותו הים לחלקם. חלקו על רבינו ואפרש מחלוקתם.
שנינו שם (דף פ"א) ומחכין בימה של טבריא ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד
את הספינה וכו' ת"ר בראשונה התנו השבטים זה עם זה שלא יפרוס קליעה
ויעמיד את הספינה אבל צד הוא ברשתות ומכמורות ע"כ. והנה הרב סובר
שדין חכה ורשתות הכל אחד ומה שאמר התנו באותם השבטים שלא היה
הים בחלקם שאל"כ לא יהיה חלוק בין אותו שבט לשאר וא"א וכן מוכרח
שם. והחולקים עליו פירשו שפריסת קלע ולהעמיד בספינה אפילו בני אותו
שבט אינם רשאים אלא שהם רשאים לצוד ברשתות ומכמורות והשאר בחכה
בלבד. ומ"ש בזמן שירבה הטיט. הוא פירוש יתידות הדרכים האמורים
בגמרא :

כסף משנה עשרה תנאים התנה יהושע ובית דינו וכו'. בסוף פרק מרובה
(בבא קמא דף פ"א :) ומקשה התם והא איכא דר' יהודה דתניא ר' יהודה
אומר בשעת הוצאת זבלים אדם מוציא זבלו לר"ה וכו' שעל מנת כן הנחיל
יהושע את הארץ והא איכא דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא דתניא
ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר תנאי בית דין הוא שיהא זה יורד
לתוך שדה חבירו וקוצץ שוכו של חבירו להציל נחיל שלו וכו' שעל מנת כן
הנחיל יהושע את הארץ דיחידאי לא אמרינן. ורבינו השמיט פה הא דר' יהודה
ודר' ישמעאל משום דיחידאי נינהו ובפרק ששי מהלכות גזילה פסק בהדיא

דלא כרבי ישמעאל ולפי זה ה"ל לפסוק גם דלא כרבי יהודה מטעם דיחידאה הוא וכן כתב הרי"ף. ויש לתמוה על רבינו שפסקה לדרבי יהודה בפרק י"ג מהלכות אלו וצ"ל שסובר רבינו דמדחזינן בפרק המניח (בבא קמא דף ל') דמהדרי אמוראי לאוקומי מתניי כוותיה אלמא הלכתא כוותיה וא"כ ע"כ לומר דמאי דאמרינן בסוף פרק מרובה דיחידאה לא קא אמרינן אף על גב דלגבי רבי ישמעאל אתמר לדחויי מהלכה לגבי רבי יהודה לא אתמר לדחויי מהלכה אלא לדחויי דלאו מתנאים שהתנה יהושע היא ולפיכך השמיטה רבינו מפי' זה להשמיענו דלאו מתנאים שהתנה יהושע היא ופסקה בפרק י"ג מהלכות אלו:

ד שְׁלֹמֹה תִּקְוֶן שְׂיֵהִיו עוֹבְרֵי דְרָכִים מְתָרִין בְּיָמֹת הַחֲמָה לְהֵלֵךְ בְּשִׁבְלֵין שְׁבִשְׁדוֹת שְׂיֵשׁ לָהֶן בְּעָלִים עַד שְׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנֵיָה :

ה וְתִקְנוֹת אֵלוּ כֵּלָן נוֹהֲגוֹת בְּכָל מְקוֹם אֶפְלוּ בְּחוּצָה לְאַרְץ :

מגיד משנה (ד-ה) שלמה תיקן וכו'. שם. ומ"ש אפי' בחוצה לארץ, פסק כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני :

ו וּמִשְׁיֵרֵד הַטַּל בְּבָבֶל אָסוּר לְהֵלֵךְ בְּשִׁבְלֵין שְׂיֵשׁ לָהֶן בְּעָלִים :

מגיד משנה ומ"ש ומשירד הטל בבבל כו'. מפורש שם :

ז אֵף עַל פִּי שְׂאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מְתָר לְשִׁהוּתָהּ קָדָם לְרֹגַל שְׁלֹשִׁים יוֹם וְקָדָם לְמִשְׁתָּהּ בְּנוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְהִטְבַּח לֹקֶחַ וְשׁוֹחֵט לֹקֶחַ וּמִשְׁהָה עַד שְׂיִשְׁחַט מְעַט מְעַט. וּבִלְבַד שְׁלֹא תִצָּא וְתִרְעָה בְּעֵדָר. אֶלָּא כָּל הַמִּשְׁהָה מִשְׁהָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ כִּדִּי שְׁלֹא תִזְיֵק :

מגיד משנה אע"פ שאין מגדלין בהמה דקה וכו'. ברייתא שם (דף ע"ט): ותמה אני למה לא הזכיר רבינו בטבח ובלבד שלא ישהה העגונה. פירוש מאוחרת שלשים יום דהכי איתא שם. ואפשר שהוא בכלל לוקח ושוחט לוקח ומשהה עד שישחוט מעט מעט וסמך לו על מה שהזכיר בקודם הרגל ל' יום

ואמרי' התם דדוקא קודם הרגל אבל לפניו ט"ו ימים אסור למלאות ל' שלאחריו:

ח וכבר עשו בבל כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאָסֹר בָּהּ גְדוּל בְּהֵמָה וְדָקָה וְחִיָּה וְדָקָה מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ רַב הַשְּׂדוֹת וְהַכְרָמִים שֶׁם בְּאוֹתָן הַיָּמִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

מגיד משנה **וכבר עשו בבל וכו'.** מימרא שם (דף פ'). ודע שהמפרשים ז"ל נחלקו אם מותר לגדל בהמה דקה בא"י ע"י רועה שאין הבהמות שלו דנימא חזקה הרועה אינו חוטא ולא לו ואין שם ראייה מכרחת לא לאסור ולא להתיר:

ט וכן אָסְרוּ חֲכָמִים לְגַדֵּל חֲזִירִים בְּכָל מְקוֹם. וְלֹא אֶת הַכֶּלֶב אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה קָשׁוּר בְּשֵׁלֶשֶׁלֶת. אֲבָל מְגִדֵּל הוּא כְּלָבִים בְּעִיר הַסְּמוּכָה לַסָּפֵר. בַּיּוֹם קוֹשְׁרוֹ וּבַלַּיְלָה מִתִּירוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים אֲרוּר מְגִדֵּל כְּלָבִים וְחֲזִירִים מִפְּנֵי שֶׁהִזְקוּ מְרֻבָּה וּמְצוּי:

מגיד משנה **וכן אסרו חכמים וכו'.** משנה וברייתות שם (דף פ"ב): סוף הפרק:

י רועה שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְמִכַּר מִיָּד אֶלָּא מוֹכֵר עַל יָד עַל יָד. וְכֵן מִי שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ כְּלָבִים וְחֲזִירִים בִּירְשָׁה אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְמִכַּר מִיָּד אֶלָּא מוֹכֵר מְעַט מְעַט:

מגיד משנה **רועה שעשה תשובה כו' וכן מי שנפלו לו כו'.** ברייתא מבוארת שם (דף פ'):

הלכות נזקי ממון - פרק ששי

א איזוהו מועד כל שהעידו בו שלשה ימים. אבל אם נגח ביום אחד או נשך או רבץ או בעט או נגף אפלו מאה פעמים אין זה מועד. העידו בו שלשה כתי עדים ביום אחד הרי זה ספק אם הועד או לא הועד:

ההראב"ד ספק אם הועד וכו'. א"א שנגח ג' פעמים בג' ימים עכ"ל:

מגיד משנה אי זהו מועד וכו'. משנה פי כיצד (דף כ"ג:) ופסק הלכה מבואר בגמ' (דף כ"ד): העידו בו ג' כתי עדים וכו'. פי' והוא עשה הנגיחות בימים חלוקים וכן פירש הר"א ז"ל בהשגות וז"ל א"א שנגח שלש פעמים בג' ימים ע"כ. ודבר פשוט הוא שזו היא כוונת רבינו והדין בעיא ולא איפשיטא שם:

ב אין העדה אלא בפני הבעלים ובפני בית דין שפאמר (שמות כא-כט) והועד בבעליו. ואין העדה אלא בבית דין:

מגיד משנה אין העדה אלא בפני הבעלים וכו'. ברייתא שם:

ג שור של חרש שוטה וקטן ומי שהוא במדינת הים שנגחו פטורין. אבל בית דין מעמידין להם אפוטרופסין ומעידין בהן בפני האפוטרופסין:

ההראב"ד אפוטרופוסין וכו'. א"א אני מפרש לסתם מתני' דאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו עכ"ל:

מגיד משנה שור חש"ו וכו'. משנה (דף ל"ט) ומחלוקת בברייתא ופסק כחכמים דברייתא דלא כמתני' לפי שהוא סובר דמתני' יחידאה היא וזהו שאמרו ומעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו תנאי היא ומתני' כסומכוס ורבא. ועוד כתוב בהשגות א"א אני מפרש לסתם מתני' וכו':

כסף משנה שור של חש"ו וכו'. כתב ה"ה ומ"ש רבינו משלם נזק שלם מן המעולה שבנכסי אפוטרופסין מח' בגמ' וכו' ופסק כר' חנינא. וטעמו משום דאמר בגמ' (דף ל"ט) דר"י בר חנינא דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא:

ד הַזִּיקוּ אַחַר שֶׁהוֹעֵדוּ בְּפָנָי אֶפּוֹטְרוֹפְסִין אִם עֲדִין הוּא תָּם מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֶזֶק מְגוּפוֹ וְאִם הוֹעֵד בּוֹ שֶׁלֹּא שָׁלַח יָמִים וְאַחַר כֵּן הַזִּיק מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסֵי אֶפּוֹטְרוֹפְסִין. וְלִכְשֵׁיגְדֻלוֹ הִיתּוּמִים יַעֲשׂוּ דִין עִם הָאֶפּוֹטְרוֹפְסִין וַיִּשְׁלְמוּ לָהֶן:

מגיד משנה ומה שאמר רבינו משלם נזק שלם מן המעולה שבנכסי אפוטרופוסין. מחלוקת בגמרא ר"י אומר מעליית יתומים ורבי יוסי בר חנינא אמר מעליית אפוטרופוסין ופסק כרבי יוסי בר חנינא ור"ח פסק כר"י:

ה שְׁוֹרִים שֶׁמִּשְׁחָקִין בָּהֶן וּמִלְמַדִּין אוֹתָן לִגְחַ זֶה אֶת זֶה אֵינָם מוֹעֲדִים זֶה לְזֶה. וְאֶפְלוּ הִמִּיתוּ אֶת הָאָדָם אֵינָן חֲזֵבִין מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר * (שמות כא-כח) 'כִּי יִגַּח' לֹא שֶׁיִּגְחִיחוּהוּ:

ההראב"ד כי יגח וכו'. א"א ולמה לא וליהוי כשור שהוא מועד לשופרות ועוד שכבר פסק למעלה משסה כלבו של חברו בחבירו חייב בעל הכלב עכ"ל:

מגיד משנה שוורים שמשחקין בהן וכו'. זה שור האצטדין האמור במשנה (דף ל"ט) שאינו חייב מיתה. ועל מה שכתב אין מעידין זה לזה כתוב בהשגות א"א ולמה לא וכו'. ותימה הוא שהרי רבינו ז"ל כבר נזהר מזה ואמר למעלה פ"ב בעל הכלב חייב ח"נ וכן הוא האמת וכמ"ש וג"כ פשוט הוא שאינו דומה למועד לשופרות לפי שאלו ממש מכוונין לנגחן וכיון שהם פטורים מן המיתה דין הוא שלא יעשו מועדין:

ו שֹׁר שֶׁהוֹעֵד וְנִמְכַר אוֹ נִתָּן בְּמִתְנָה חֲזַר לְתַמּוּתוֹ שֶׁהֲרִשׁוֹת שֶׁנִּשְׁתַּנֵּית מִשְׁנָה דִּינוֹ. אֲבָל אִם הִשְׁאִילוּ אוֹ מָסְרוּ לְשׁוֹמֵר הָרִי הוּא בְּחִזְקָתוֹ. וְכֵן שֹׁר שֶׁהוֹעֵד בְּפָנָי אֶפּוֹטְרוֹפְסִין וְנִתְפַקַח הַחֵרֶשׁ וְנִשְׁתַּפָּה הַשׁוֹטָה וְהַגְדִּיל הַקָּטָן אִף עַל פִּי שֶׁבִּטְלוּ הָאֶפּוֹטְרוֹפְסִין הָרִי הֵן מוֹעֲדִין בְּחִזְקָתוֹ שֶׁהָרִי בְּרִשׁוֹת בְּעֵלִים הֵן:

מגיד משנה שור שהועד ונמכר כו'. שם פרק שור שנגח ד' וה' (דף מ'): מחלוקת אם רשות משנה אם לאו ופסק כרב פפא דהוא בתרא ואוקימתיה בתרייתא דאמר דכולה ברייתא דרשות משנה אתייה והשאלו היינו טעמא

דכ"מ שהלך שם בעליו עליו וזהו הטעם לשור שהועד בפני אפוטרופסין וכר' יוסי (דף ל"ט) דאמר הרי הוא בחזקתו אע"ג דמעיקרא אוקימנא הך דר' יוסי משום רשות אינה משנה ואנן קי"ל משנה רב פפא אמר חרש אע"ג דבעלמא משנה הכא לא. זהו דעת רבינו ולא ראיתי חולק:

ז בְּהֵמָה שֶׁהוּעֵדָה וְחִזְרָה בָּהּ מְדַבֵּר שֶׁהוּעֵדָה לוֹ חִזְרָה לְתַמוּתָהּ. כִּיצַד. שׁוֹר שֶׁהוּעֵד לְגַח וְחִזְרָה שֶׁלֹּא לְגַח אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹגֵף הֲרִי זֶה תָּם לְנִגְיָתָהּ. וּמֵאִימָתִי הוּא חִזְרָתוֹ עַד שֶׁיְהִיוּ הַתִּינוּקוֹת מְשֻׁמְשׁוּן בּוֹ וְאִינוּ נוֹגְחִים. וְכֵן בְּשֶׁאֵר הַדְּבָרִים שֶׁהוּעֵד לָהֶן עַד שֶׁיִּמְשְׁמוּ בּוֹ וְלֹא יִהְיֶה עוֹשֶׂה אוֹתָן:

מגיד משנה בהמה שהועדה וכו' ומאימתי היא חזרתו וכו'. משנה ופסק הלכה בגמרא פרק כיצד הרגל (דף כ"ד):

ח שׁוֹר שֶׁהוּא מוּעָד לְמִינוֹ הֲרִי זֶה אֵינוֹ מוּעָד לְשֶׁאִינוֹ מִינוֹ. הוּעֵד לְאָדָם אֵינוֹ מוּעָד לְבְּהֵמָה. הוּעֵד ^[א] לְקִטְנִים אֵינוֹ מוּעָד לְגִדּוּלִים. לְפִיכֹךְ אִם הִזִּיק אֶת מִין שֶׁהוּא מוּעָד לוֹ מְשַׁלֵּם נֹזֵק שָׁלֵם וְאִם הִזִּיק לְשֶׁאֵר הַמִּינִין מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֵק. הִיָּה מוּעָד לְשִׁבְתוֹת אֵינוֹ מוּעָד לְיָמוֹת הַחֹל וְאִם הִזִּיק בְּשִׁבְתוֹת מְשַׁלֵּם נֹזֵק שָׁלֵם וּבְיָמוֹת הַחֹל מְשַׁלֵּם חֲצֵי נֹזֵק. וּמֵאִימָתִי הִיא חִזְרָתוֹ מְשֻׁמְשׁוּן הַתִּינוּקוֹת בּוֹ בִּיּוֹם שֶׁהוּא מוּעָד לוֹ וְלֹא יִהְיֶה מְזִיק נֹזֵק שֶׁהוּעֵד לוֹ:

מגיד משנה שור שהוא מועד למינו וכו'. פרק שור שנגח ד' וה' (דף ל"ז) ופסק כרב פפא וכן פסקו רבינו חננאל והרב אלפסי ז"ל ויש חולקין: הועד לאדם אינו מועד לבהמה. שם משנה ומבואר בגמרא. ומועד לקטנים. משנה וגמרא שם וקטנים וגדולים במין אחד קאמר: היה מועד לשבתות אינו וכו'. משנה שם. ומ"ש שחזרתו משהיו התינוקות ממשמשין בו. אע"פ שיש במשנה משיחזור בו שלשת ימי שבתות ר"י אמרה ולא קי"ל כוותיה בחזרה כדאיתא פרק כיצד (דף כ"ד) כמ"ש:

ט נָגַח שׁוֹר הַיּוֹם וַחֲמוֹר לְמַחֵר וְגָמַל בַּיּוֹם שְׁלִישֵׁי נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְכָל. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וּנְגָחוֹ. וּלְמַחֵר רָאָה שׁוֹר וְלֹא נְגָחוֹ. וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי רָאָה שׁוֹר וּנְגָחוֹ. וּבְרִבְעֵי רָאָה שׁוֹר וְלֹא נְגָחוֹ. וּבַחֲמִישִׁי רָאָה שׁוֹר וּנְגָחוֹ. וּבַשְּׁשִׁי רָאָה שׁוֹר וְלֹא נְגָחוֹ. נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסִירוּגִין לְשׁוֹרִים. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה :

מגיד משנה נגח שור היום וחמור למחר וכו' נעשה מועד לכל. בלשון הזה בעצמו יש בגמי' ומתוך מ"ש לפנינו נראה שדעתו ז"ל שזה הכל אינו כולל אלא המינין שנגח ולא מין אחר שהרי הזכיר בדין הסירוגין אחד משלשת המינין וכן הזכיר למטה אם לשלשת המינין הוא מועד וכתב שם בהשגות א"א א"נ לכל המינין ע"כ. ובאמת שאין ראיה מכרעת לאחת מן הדעות והתימה בדברי רבינו כשהזכיר בסוף או לשלשת הימים שהיה לו לומר בכל הימים שלא מצינו חלוק מיום ליום אלא משבת ליום חול ויש מפרשים מפני שהוא נח ממלאכה x ובירושלמי נתנו טעם אחר דכיון דחמי לון לובשין מנין נקיים מגיס דעתיה ע"כ. אבל בימות החול לא מצינו חלוק אפשר שדעתו ז"ל שזה כוסת הנדה שכל הימים שוין בהם וכל זמן שהורגלה בימים ידועים אינה קובעת וסת אלא לאותן הימים וטעם הירושלמי אינה אלא למה אחזו במשנה שבתות ואמרי שהוא מצוי יותר אבל הדין שוה בכל הימים. ויתר דברי רבינו בזה הפרק כולם מבוארים הם שם וכבר כתבתי בפ' א' שהוא ז"ל פוסק בכל תיקו דממונא שאם תבע התובע אין מוציאין מידו :

י רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וּנְגָחוֹ. וּלְמַחֵר רָאָה חֲמוֹר וְלֹא נְגָחוֹ. וּבַשְּׁלִישִׁי רָאָה סוֹס וּנְגָחוֹ. וּבְרִבְעֵי רָאָה גָמַל וְלֹא נְגָחוֹ. וּבַחֲמִישִׁי רָאָה פָּרָד וּנְגָחוֹ. וּבַשְּׁשִׁי רָאָה עֶרּוֹד וְלֹא נְגָחוֹ. נַעֲשֶׂה מוֹעֵד לְסִירוּגִין לְכָל וְאִם נָגַח בַּיּוֹם שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ אֶחָד מִשְּׁלֹשֶׁת הַמִּינִין שֶׁנֶּגַח בְּסִירוּגִין הֲרִי זֶה מוֹעֵד :

ההראב"ד ראה שור היום וכו'. כתב הראב"ד על כל בבא ובבא מהם. על בבא ראשון עד שיגח בסירוגין הרי זה מועד כתב ובלבד שלא יגח מין אחד שתי פעמים זו אחר זו. ועל בבא שניה נגח שלשה שוורים וכו' עד או לגי' מינים הוא מועד כתב אי נמי לכל המינין. ועל בבא שלישית וכן אם נגח בגי' שבתות וכו' עד הימים כתב א"נ לכל הימים :

יא נגח בחמשה עשר לחדש זה. ובששה עשר לחדש שני. ובשבעה עשר לחדש שלישי. אינו מועד עד שישלש בדלוג. שמע קול שופר ונגח קול שופר ונגח קול שופר ונגח נעשה מועד לשופרות. וכן כל פיוצא בזה:

יב נגח שלשה שורים בשלשה ימים זה אחר זה וברביעי נגח חמור ובחמישי נגח גמל או שנגח חמור וגמל בתחלה בשני ימים זה אחר זה ואחר כך נגח שלשה שורים זה אחר זה הרי זה ספק אם הוא מועד לשורים בלבד או לשלשת המינין הוא מועד. וכן אם נגח בשלש שבתות זו אחר זו ובאחד בשבת ובשני בשבת או שנגח בחמישי בשבת ובערב שבת וביום השבת ובשתי שבתות הבאות אחריה הרי זה ספק אם הוא מועד לשבתות בלבד או לשלשת הימים ששנים מהן חל:

יג וכל אלו הספקות וכיוצא בהן אין מחיבין בהן את המזיק אלא חצי נזק. ואם תפש הנזק נזק שלם אין מוציאין מידו:

הלכות נזקי ממון - פרק שביעי

א שור שקשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי ויצא והזיק. אם תם הוא משלם חצי נזק. ואם היה מועד פטור שנתאמר [\(שמות כא-לו\)](#) 'ולא ישמרנו' הא אם שמרו פטור ושמור הוא זה. וכן אם הזיק בדבר שהוא מועד לו מתחלתו כגון שאכל דברים הראויים לו או שבר ברגליו בדרך הלוכו פטור מלשלם:

מגיד משנה שור שקשרו בעליו כו'. החלוק בין תם למועד במשנה פרק ארבעה וחמשה ופסק כר"י וכרב דס"ל דלא אמרינן צד תמות במקומה עומדת אלא

פטור לגמרי. ומה שכתב וכן אם הזיק וכו'. נתבאר ריש פרק הכונס (דף נ"ה:).
וכראוי הוא דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה כמו שנתבאר שם :

ב הָיָה מוּעֵד לְקָרוֹ יָמִין וְאֵינוֹ מוּעֵד לְקָרוֹ שְׂמָאל וְיֵצֵא אַחַר
שְׂשֻמְרוֹ כְּרָאוֹי וְנִגַח בֵּין בְּקָרוֹ יָמִין בֵּין בְּשְׂמָאל מְשַלֵּם חֲצֵי נֶזֶק :

ההראב"ד לקרן ימין וכו'. א"א מגופו כר' יהודה עכ"ל :

מגיד משנה היה מועד לקרן ימין וכו'. מימרא פרק ארבעה וחמשה (דף מ"ח
ע"ב) בשם רב וי"מ שאם הזיק בקרן ימין שהוא מועד שפטור לגמרי ואין כן
דעת הרב ז"ל ורבו הפירושים באותה שמועה ופירוש חצי נזק מגופו משתלם
וכן כתוב בהשגות א"א מגופו כר"י ע"כ. ופשוט הוא דחצי נזק משום צד תמות
הוא ומגופו בדוקא כדין תם בעלמא ולפיכך לא חשש רבינו ז"ל לפרש :

א בְּהֵמָה שְׁחִבְלָה בְּאֶדָם בֵּין בְּכּוֹנֵה בֵּין שְׂלֵא בְּכּוֹנֵה. אִם תִּמָּה
היא מְשַלֵּם חֲצֵי נֶזֶק מְגוּפָה וְאִם מוּעֵדֶת היא מְשַלֵּם נֶזֶק שְׂלֵם.
וּפְטוּר מִן הַשֶּׁבֶת וּמִן הַבִּשְׁת וּמִן הַצֵּעַר וּמִן הָרְפוּי. שְׂאֲרֵבְעָה
דְּבָרִים אֵלוֹ לֹא חִיבָה בָהֶן תוֹרָה אֶלָּא בְּאֶדָם שְׁחִבַּל בְּחִבְרוֹ אֲבָל
בְּהֵמָה שְׁחִבְלָה בְּאֶדָם הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִזִיקָה מְמוֹנָה שְׂאֵינוֹ חִיב
אֶלָּא חֲצֵי נֶזֶק בְּלִבָּד. לְפִיכֵךְ שוֹרוֹ שְׂבִישׁ פְּטוּר וְאִם בִּישׁ הוּא
בְּעֶצְמוֹ חִיב כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר. וְשוֹרוֹ שְׁחִבַּל בְּאֶבִּיו אוֹ בְּאֶמוֹ אוֹ
שֶׁהִדְלִיק גְּדִישׁ חִבְרוֹ בְּשֶׁבֶת חִיב בְּנִזְקִין וְאֵלוֹ הָיָה הוּא בְּעֶצְמוֹ
הַעוֹשֶׂה זֶה פְּטוּר מִלְשָׁלֵם כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר :

מגיד משנה בהמה שחבלה באדם וכו'. נתבאר ס"פ כיצד הרגל (דף כ"ו)
שהשור פטור מדי דברים. ומ"ש לפיכך שורו שבייש וכו' ושורו שחבל באביו
וכו'. משניות פי' המניח (דף ל"ד):

כסף משנה בהמה שחבלה באדם וכו'. כתב הרב המגיד נתבאר סוף פרק כיצד
הרגל שהשור פטור מארבעה דברים. ואני אומר שמשנה שלימה היא בפרק
החובל (דף פ"ז):

ד המכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו שורו של בעל הבית או נשכו פלבו פטור. ואם נגח הוא שור של בעל הבית. אם היה תם משלם חצי נזק ואם היה מועד משלם נזק שלם כדין הנוגח ברשות הרבים :

מגיד משנה המכניס שורו לחצר בעל הבית וכו'. משנה פרק הפרה (דף מ"ז). ומה שכתב אם היה תם משלם חצי נזק. פסק כחכמים ודלא כרבי טרפון דאמר קרן שבחצר הניזק נזק שלם ומחלוקתן פרק כיצד (דף כ"ד):

ה נפל לבור שפחצר זו והבאיש את מימיו. אם הבאיש את מימיו מיד בשעת נפילה חייב בנזקי המים. ואם אחר זמן פטור. שהרי נעשה השור תפקלה כבור והמים הרי הן ככלים ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים. ואם הכניס ברשות בעל השור פטור. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור הרי הוא חייב בנזק השור שנפל לבור :

ההראב"ד נפל לבור וכו'. א"א לא ידעתי למה פטור אלא בנגיחה ולא בהבאשת מימיו שהרי כחצר השותפים הוא ולא עוד אלא דלגבי מי הבור חצר הניזק הוא שהרי יש רשות לבעל החצר בחצר לשוורים ולפירות ולזה אינו מיוחד אלא לשוורים עכ"ל:

מגיד משנה נפל לבור שבחצר זו והבאיש את מימיו וכו'. משנה פ' הפרה (מ"ז): והחילוק בין שעת נפילה לאחר נפילה מפורש שם בגמ' (מ"ח): אליבא דשמואל דהלכתא כוותיה בדיני. ומ"ש ואם הכניס ברשות בעל השור פטור. לא נזכר במשנה כלל אלא בלשון זה ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב רבי אומר בכולן אינו חייב עד שיקבל עליו (בעל הבית) לשמור ויש אומרים דברשות כל אחד חייב בנזקי חבירו דהוי להו כחצר של שותפין כיון שהזיקו זה את זה בידיים. ובהשגות א"א זה לא ידעתי למה פטור וכו' ולזה אינו מיוחד אלא לשוורים ע"כ. ולא ידעתי טעם לחילוק זה שחילק הר"א ז"ל בין נגיחה להבאשת המים דאי כחצר השותפין חשיב לה אף אנגיחה ליחייב דהא קרן ודאי בחצר השותפין מחייבת. ואולי שהוא ט"ס בהשגות וראוי להיות למה פטור לא בנגיחה ולא בהבאשת מימיו וכבר נתבאר זה פ' ראשון. ברם נראין דברי התוס' והם כדברי רבינו שכתבו שכך סובר רבי שכשמכניס שורו ברשות

הרי הוא כאילו הם מתנים בפירוש שיפטר כל אחד בנגיחת שורו ובשאר נזקין וכן עיקר. ומ"ש רבינו ואם קבל הוא כדברי רבי וכשמואל שפסק כן :

י הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעל הבית. או שהזיק בו בעל הבית. או שחפר בחצר בורות שיחין ומערות. בעל השור חייב בנזקי חצר ובעל חצר חייב בנזקי הבור שהרי עליו לסתמו :

מגיד משנה הכניס שורו לחצר בעל הבית וכו'. מימרות מפורשות שם (דף ס"ח:). ומה שכתב בעל חצר חייב בנזקי הבור. הוא בשהפקיר שורו לאחר מכאן כדין כל בור האמור בכל מקום וזה פשוט ולזה סתם רבינו ז"ל:

י הזיק בעל הבית את השור. אם הזיקו שלא לדעת פטור. שהרי אומרין לו למה נכנסת שלא ברשות. שלא ידעתי עד ששגגתי בך. ואם הזיקו לדעת חייב נזק שלם. מפני שיש לו רשות להוציא מרשותו אבל להזיקו אין לו רשות :

ח שמין לנזקין. כיצד. הרי ששבר כלי של חברו בין הוא בין בהמתו אין אומרין למזיק קח אתה הכלי השבור ושלם לזה דמי הכלי אלא אומדין כמה פחת הכלי מדמיו ונותן לו כל הפחת אם המזיק מועד או חצי הפחת אם היה תם שפאמר (שמות כא-לד) 'והמת יהיה לוי לנזק. פחת הנבלה על הנזק. ושבח הנבלה חולקין אותו הנזק והמזיק :

מגיד משנה שמין לנזקין כיצד וכו'. מימרא מפורשת פי"ג (דף י"א): פחת נבלה של הנזק וכו'. משנה (דף ל"ד). ומבואר בגמרא פי"ק (דף י'): ומ"ש שבח נבילה חולקין. הוא מחלוקת ר"מ ור' יהודה שם בפי המניח ופסק כר' יהודה :

ט כיצד. שור שנה מאתים שנגחווהו ומת והרי הנבלה שנה בשעת מיתה מאה ובשעת העמדה בדין פחתה והרי שנה

שְׁמוֹנִים. אִין הַמְזִיק מְשַׁלֵּם אֶלָּא מֵאָה אִם הָיָה מוֹעֵד. וְאִם
הָיָה תָּם מְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִשִּׁים מְגוּפוֹ :

י הַשְּׁבִיחָה הַנְּבִלָה וְהָרִי הִיא שָׁנָה בְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין מֵאָה
וְעֶשְׂרִים. הָרִי הַמְזִיק מְשַׁלֵּם לוֹ תְּשָׁעִים אִם הָיָה מוֹעֵד. וְאִם
הָיָה תָּם מְשַׁלֵּם אַרְבָּעִים וְחֲמִשָּׁה מְגוּפוֹ וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות כא-לה\)](#)
וְגַם אֶת הַמֵּת יַחֲצוּן' [שֶׁבַח הַמֵּת יַחֲצוּן] :

יא שׁוֹר שָׁוָה מֵאֲתִים שֶׁנֶּגַח שׁוֹר שָׁוָה מֵאֲתִים וְהַפְּחִיתוֹ חֲמִשִּׁים
וּבְשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין הַשְּׁבִיחַ הַנֶּזֶק וְהָרִי הוּא שָׁוָה אַרְבַּע מֵאוֹת
זוֹז וְאֶלּוּלָא הַנְּגִיחָה שֶׁהַפְּחִיתוֹ הָיָה שָׁוָה שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת. בֵּין
שֶׁפְּטָמוֹ בֵּין שֶׁשֶׁבַח מֵאֲלִיו אִין נוֹתֵן אֶלָּא כְּשַׁעַת הַנֶּזֶק. כַּחַשׁ
מִחֲמַת הַמֶּכָּה בְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין וְהָרִי הַפְּחִית שָׁוָה מֵאָה נוֹתֵן
לוֹ כְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין :

מגיד משנה שׁוֹר שׁוּוֹה מֵאֲתִים וְכוּ'. בְּרִייתָא שֶׁם וּפְסֵק כְּרִיעַ :

יב הַשְּׁבִיחַ הַמְזִיק בְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין. אִם מִחֲמַת שֶׁפְּטָמוֹ
שֶׁבַח אִינוֹ מְשַׁתְּלֵם מִמֶּנּוּ אֶלָּא מֵהַהִיָּה שָׁוָה בְּשַׁעַת שֶׁהִזִּיק.
וְאִם מִחֲמַת עֲצָמוֹ הַשְּׁבִיחַ מְשַׁתְּלֵם חֲצֵי נֶזֶק מִמֶּנּוּ כִּלּוֹ כְּשַׁעַת
הַעֲמֻדָה בְּדִין :

מגיד משנה וְמָה שֶׁכָּתַב הַשְּׁבִיחַ הַמְזִיק כּוּ'. גַּם זֶה שֶׁם :

יג עַל הַמְזִיק לְטָרַח בְּנְבִלָה עַד שֶׁמִּמְצִיא אוֹתָהּ לְנֶזֶק. כִּי־צַד.
כְּגוֹן שֶׁנֶּפֶל הַשׁוֹר לְבוֹר וַיִּמַּת מֵעֵלָה הַנְּבִלָה מִן הַבוֹר וְנוֹתְנָה לְנֶזֶק
וְאַחַר כֵּן שָׁמִין לוֹ פְּחַת נְבִלָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(שמות כא-לד\)](#) 'כֶּסֶף יָשִׁיב
לְבַעֲלָיו וְהַמֵּת יְהִיָּה לוֹ'. מִלְּמַד שֶׁהוּא חָיָב לְהָשִׁיב אֶת הַנְּבִלָה
וְאֶת הַפְּחִית שֶׁפְּחִיתָהּ מִן הַחֵי לְנֶזֶק. וְאִם הָיָה תָּם חֲצֵי הַפְּחִית.
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ :

מגיד משנה על המזיק לטרוח בנבלה וכו'. מחלוקת תנאים בברייתא בגמרא (דף י"א) בפרק קמא ופסק כאבא שאול וכאחרים וכן עיקר:

הלכות נזקי ממון - פרק שמיני

א שור של ישראל שנגח שור של [א] הקדש או שור של הקדש שנגח שור של ישראל פטור שנגמר (שמות כא-לה) שור רעהו. וכל הקדשים שחיבין בהן מעילה אין בהן דין נזקין. ופסולי המקדשין יש בהן דין נזקין בין שהזיקו בין שהזיקו שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חליון:

מגיד משנה שור של ישראל וכו'. משנה וברייתא פרק ארבעה וחמשה (דף ל"ו): וכל הקדשים שחיבין עליהם וכו'. משנה וגמרא פירקא קמא (דף ט') ודין פסולי המוקדשים מבואר בסוגיא פ"ק ופרק הפרה:

ב שלמים שהזיקו גובה מבשרם ואינו גובה מן הבשר כנגד אימוריהן. שהאימורים של קדשים קלים מועליון בהן כמו שבארנו בהלכות מעילה. וכן תודה שהזיקה גובה מבשרה ואינו גובה מן הקחם הבא עמה שאין הקחם מפלל בשר:

מגיד משנה שלמים שהזיקו גובה וכו'. מימרא דרבי אבא שם פרק קמא (דף י"ג):

ג וכיצד גובה. שיאכל הנזק וחבורתו מן הבשר בקדשה כנגד חצי נזק שלו. וכיצד אינו גובה כנגד האימורין. שאם היה לו לגבות בחצי נזקו שיהיה דינר והיה כל הבשר עם האימורין שיהיה

שְׁנֵי דִינָרִים וְהַבֶּשֶׂר בְּלֹא אֵימורִין שְׁוֹה דִינָר וְחֲצֵי אֵינוֹ גוֹבֵה שְׁנֵי
שְׁלִישֵׁי הַבֶּשֶׂר אֶלָּא חֲצֵי הַבֶּשֶׂר בְּלֶבֶד :

מגיד משנה וכיצד אינו גובה וכו'. שם :

ד וְכֵן שוֹר הַפֶּקֶר שֶׁהֵזִיק פְּטוֹר שְׁנֶאמַר (שמות כא-לה) 'שׁוֹר רֵעֵהוּ'
עַד שֶׁיְהִיוּ הַנְּכָסִים מֵיַחַדִּים לְבָעָלִים. כִּיצַד. שׁוֹר הַהַפֶּקֶר שֶׁנִּגְחַח
וְקָדַם שֶׁיִּתְפַּשׂ אוֹתוֹ הַנֶּזֶק בָּא אַחַר וְזָכָה בּוֹ הָרִי זֶה פְּטוֹר. וְלֹא
עוֹד אֶלָּא שׁוֹר הַמֵּיחָד לְבָעָלִים שֶׁהֵזִיק וְאַחַר שֶׁהֵזִיק הַקָּדִישׁוֹ
אוֹ הַפֶּקִירוֹ הָרִי זֶה פְּטוֹר עַד שֶׁיְהִיוּ לוֹ בָּעָלִים בְּשַׁעַת הַזִּקוֹ
וּבְשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין :

מגיד משנה וכן שור הפקר שהזיק וכו'. שם : ולא עוד אלא שור וכו'. שם (דף
מ"ד) : בשם ר"י פ' ד' וה' ברייתא :

ה * שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגְחַח שׁוֹר שֶׁל עֶכוּוֹיִם בֵּין תָּם בֵּין מוּעַד
פְּטוֹר. לְפִי שְׂאִין הָעֶכוּוֹיִם מְחַיְבִין אֶת הָאָדָם עַל בְּהֻמָּתוֹ
שֶׁהֵזִיקָה וְהָרִי אָנוּ דָּנִין לָהֶם כְּדִינֵיהֶם. וְשׁוֹר שֶׁל עֶכוּוֹיִם שֶׁנִּגְחַח
שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין תָּם בֵּין מוּעַד מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם. קִנְס הוּא זֶה
לְעֶכוּוֹיִם לְפִי שְׂאִינָן זְהִירִין בְּמַצּוֹת וְאֵינָן מְסַלְקִין הַנֶּזֶק וְאִם לֹא
תַּחֲבִיב אוֹתָן עַל נֶזֶקִי בְּהֻמָּתוֹ אֵין מְשַׁמְרִין אוֹתָהּ וּמְפָסִידִין מְמוֹן
הַבְּרִיּוֹת :

ההראב"ד שור של ישראל וכו'. א"א הטענה הזאת אינה מספקת שהרי הם
תופסים גוף המזיק ונפרעין ממנו עכ"ל :

מגיד משנה שור של ישראל וכו'. משנה היא פ' ד' וה' (דף ל"ז). ומ"ש רבינו
לפי שאין וכו'. נתינת טעם מדעתו ז"ל. ובהשגות א"א הטענה הזאת אינה
מספקת וכו'. ואפשר שבזמן הגמ' לא היו העכו"ם נפרעים כלל ואף בזמן הזה
אפשר שאין כל העכו"ם נפרעין מגוף המזיק ואף בארץ שדינם לגבות הדין כד.
ודין שור של עכו"ם שהזיק וכו' מפורש שם :

י שור תם שהזיק אם מכרו המזיק עד שלא נבא עמד בדין אף על פי שהוא מכור הרי הנזק גובה הימנו וחוזר הלוקח וגובה מן המזיק שמכר לו. שפיון שנגח קול יש לו ולא היה לו ללוקח לקח עד שיגבה הנזק:

מגיד משנה שור תם שהזיק וכו'. ברייתא פ' המניח (דף ל"ג): התחלתה ת"ר שור תם שהזיק וכו'. ומ"ש אף על פי שהוא מכור. הכוונה לומר שהלוקח חורש בו לכתחלה וכן שהמכר קיים ואין כל אחד יכול לחזור בו. נראה שהוא סובר שהברייתא אתיא אפ"י לר"ע דאמר התם שותפי ניהו ויליף לה מדקאמר הקדישו מוקדש מדרבי אבהו וכו' דאי לר' ישמעאל דאמר בעל חוב הוא לא צרכינן לר' אבהו. ובאמת שאין בסוגיא דבר בהפך דוק ותשכח:

ז הקדישו המזיק הרי זה מקדש כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. שחטו גובה מבשרו. נתנו במתנה מה שעשה עשוי ויגבה הנזק ממנו:

מגיד משנה הקדישו המזיק וכו' כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. זו היא דר' אבהו שהזכרתי למעלה והכוונה שפודה אותו בדבר מועט הניזק וגובה ממנו וכן פירשו המפרשים ז"ל:

ח הזיק ועמד בדין ואחר כך מכרו אינו מכור. הקדישו אינו מקדש. נתנו במתנה לא עשה ולא כלום. קדמו בעלי חובות של מזיק ותפסוהו בין שחב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב לא זכו אלא הנזק גובה ממנו שאפלו היה של בעלי חובות מתחלה והזיק הרי זה גובה מגופו:

ט מועד שהזיק בין עמד בדין בין שלא עמד בדין והקדישו או מכרו או נתנו במתנה או שחטו. מה שעשה עשוי. קדמו בעלי חובות והנהיגוהו בין חב עד שלא הזיק בין הזיק עד שלא חב זכו בו. לפי שאין משתלם הנזק אלא מן המעלה שבנכסיו המזיק והרי כל נכסיו משעבדין לנזק זה:

מגיד משנה (ח-ט) הזיק ועמד בדין וכו' קדמו בעלי חובות של מזיק וכו' וכן מועד שהזיק בין שעמד בדין וכו' קדמו בעלי חובות והנהיגוהו וכו'. כל אלו הדינים מפורשים בברייתא הנזכרת ובסוגיא שעליה. ומ"ש במועד ובעלי חובות זוכין בו. הא אפי' כשאין נכסים אחרים למזיק לפי שאם הזיק עד שלא חב אין דין קדימה במטלטלים ובעל חוב מאוחר שקדם וגבה בהן מה שגבה גבה כמו שיתבאר פ"ב מהל' מלוה ולוה משא"כ בתם שהרי הוא משתלם מגופו ושעבוד נזקו עליו לבד :

ב כְּשֶׁבִית דִּין נִזְקִין לְגִבּוֹת לְנֶזֶק מִנְכָּסֵי הַמְּזִיק גּוֹבִין מִן הַמְּטַלְטְלִין תְּחִלָּה וְאִם לֹא הָיוּ לוֹ מְטַלְטְלִין כָּלֵל אוֹ שְׁלֵא הָיוּ לוֹ מְטַלְטְלִין כְּנֶגֶד כָּל הַנֶּזֶק גּוֹבִין הַשָּׂאָר מִן הַקְּרָקַע הַמְּעֵלָה שְׁבִנְכָסֵי ^[ג] הַמְּזִיק. וְכָל זְמַן שֶׁיִּמְצְאוּ מְטַלְטְלִין וְאִפְלוּ סִבִּין אִין ^[ד] נִזְקִין לְקָרַע :

מגיד משנה כשב"ד נזקין וכו'. מבואר פ"ק (דף י"ד:) בסוגיא על פיסקא דשוה כסף וכן למעלה באותו פרק מחלוקת אמוראין ופסק רבינו כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע וכן דעת ההלכות :

יא מֵת הַמְּזִיק קָדָם שְׁיִשְׁלַם אִין בֵּית דִּין נִזְקִין לְמְטַלְטְלִין שֶׁל יְתוּמִים אֶלָּא לְקָרַע. וְגוֹבִין לְנֶזֶק מִן הַזְּבוּרִית. מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּזֶק נַעֲשֶׂה כְּבַעַל חוֹב וְהַמְּטַלְטְלִין אִינֶן מְשַׁעֲבָדִין לְבַעַל חוֹב. וְאִם תִּפְסֵה הַנֶּזֶק הַמְּטַלְטְלִין בְּחַיֵּי הַמְּזִיק גּוֹבִין לוֹ מֵהֶם לְאַחַר מוֹתוֹ :

מגיד משנה מת המזיק קודם שישלם וכו'. דין המטלטלין שם מוסכם ודין הזיבורית מחלוקת אמוראים פרק הניזקין בגיטין (דף נ"ו) ופסק כר"נ דהלכתא כוותיה בדיני וכאביי דאמר הכי ודלא כרבא וכן פסקו ז"ל דיתומים אלו בין קטנים בין גדולים. אבל הרשב"א ז"ל כתב בשם הרב ר' יונה דלענין נזקין דוקא קטנים אבל גדולים מן העידית :

יב כְּבָר תִּקְנוּ הַגְּאוּנִים לְגִבּוֹת בַּעַל חוֹב מִן הַמְּטַלְטְלִין. וּפְשָׁטָה תִּקְנָה זֹו בְּכָל בֵּית דִּינִין. לְפִיכֵךְ מְגַבִּין הַנִּזְקִין מִן ^[ה] הַמְּטַלְטְלִין

שֶׁל יְתוּמִים. וְאִם לֹא הִנִּיחַ מִטְּלָטְלִין גּוֹבֵין לוֹ מִן הַזְּבוּרִית שְׁכַל
הָבֵא לְפָרַע מִנְכָּסֵי יְתוּמִים לֹא יִפְרַע אֶלָּא מִן הַזְּבוּרִית כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ:

מגיד משנה **כבר תקנו הגאונים לגבות וכו'.** בהלכות פ"ק:

יג * אִין הַנְּזָקִין מִשְׁתַּלְמִין וְאִין חִיבִין בְּכֹפֶר וְאִין הַבְּהֵמָה
נִהְרָגַת אֶלָּא בְּרֵאָיָה ^[1] בְּרוּרָה וּבְעֵדִים הַכְּשָׁרִים לְהַעֲיִד. שְׁלֹא
תֹאמַר הוּאֵיל וְאִין מְצוּיִין בְּאַרְוֹת הַסּוֹסִיס וּבְרִפְתַּת הַבְּקָר
וְגִדְרוֹת צֹאן אֶלָּא הָעֵבֶדִים וְהַרוֹעִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן אִם הֵעִידוּ
שְׁבֵהֵמָה זֶה הִזִּיקָה אֶת זֶה שׁוֹמְעִין לָהֶם וְאִם הֵעִידוּ קִטְנִים אוֹ
נָשִׁים שְׁאֵדָם זֶה חָבַל אֶת זֶה אוֹ הֵעִידוּ בְּשָׂאָר נְזָקִין סוּמְכִין
עֲלֵיהֶן. אִין הַדָּבָר כֵּן. אֶלָּא אִין מְחִיבִין לְעוֹלָם מְמוֹן עַל פִּי עֵדִים
עַד שִׁיְהִיוּ עֵדִים הַכְּשָׁרִים לְהַעֲיִד שְׂאָר עֵדוּת וְיַעֲיִדוּ וְיַחֲבִיבוּ בֵּית
דִּין הַמְּזִיק לְשֵׁלָם:

ההראב"ד **אין הנזקין משתלמין וכו'.** א"א לא בא למעט אלא עדים פסולים
אבל ע"פ עצמו חייב בנזק וכופר אלא שאינו נהרג ע"פ עצמו. עכ"ל:

מגיד משנה **אין הנזקין משתלמין וכו'.** משנה שם פירקא קמא (דף י"ד): על
פי עדים בני חורין ובני ברית ומפורש בגמרא. ובהשגות א"א לא בא למעט
אלא עדים פסולים וכו'. ופשוט הוא שכוונת רבינו כך הוא שהרי השוה אותן
לשאר דיני ממונות שהודאת בעל דין בהם כמאה עדים מיהו דוקא נזק שלם
שהוא חייב על פי עצמו אבל חצי נזק קנס הוא ואם הודה נפטר וכבר נתבאר
בדברי רבינו דין זה בביאור למעלה בפרק ב':

יד שׁוֹר שֶׁהִיָּה רוֹעֵה עַל גְּבֵי הַנֶּהָר וְנִמְצָא שׁוֹר הָרוּג בְּצִדוֹ. אָף
עַל פִּי שְׂזָה מְנַגַּח וְזָה מוֹעֵד לַגַּח זֶה מְנַשֵּׁף וְזָה מוֹעֵד לְשֵׁף. אִין
אוֹמְרִים בְּיָדוּעַ שְׂזָה נִשְׁכּוֹ וְזָה נִגְחוֹ. וְאַפְלוּ גָמַל הָאוֹחֵר בֵּין
הַגְּמָלִים וְנִמְצָא ^[גמל] הָרוּג בְּצִדוֹ אִין אוֹמְרִים בְּיָדוּעַ שְׂזָה הָרְגוּ
עַד שֶׁרְאוּהוּ עֵדִים כְּשָׁרִים:

מגיד משנה שור שהיה רועה וכו'. ברייתא בשבועת העדות (דף ל"ד) ובהמוכר פרות (דף צ"ג) פסק כתנא קמא וכן דעת ההלכות פרק הפרה. ופירוש גמל האוחר שמשמש אוחר כנגד אוחר ודרכו להרוג כל המסתכל בו בשעת תשמישו. ל"א אוחר נוחר. ופירוש מ"ש רבינו ואפילו גמל האוחר פי' ואפילו הוא מועד ועוד שאוחר:

הלכות נזקי ממון - פרק תשיעי

א בהמה מעברת שהזיקה גובה חצי נזק ממנה ומולדה מפני שהוא מגופה. אבל תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מפני שהביצה אינה מגופה אבל מבדלת ומפרשת ממנה:

מגיד משנה בהמה מעוברת שהזיקה גובה וכו'. מימרא דרבא פרק הפרה (דף מ"ז) ובהמה תמה שהיא משלמת חצי נזק מגופה. ודין ביצת התרנגולת כתבו קצת המפרשים דוקא בדלא אגידא בה אבל אגידא בה גובה ממנה ואולי לזה כתב רבינו ז"ל מובדלת ומופרשת ממנה:

ב מעברת שנגחה ונמצא ולדה בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה או אחר שנגחה ילדה. משלם חצי נזק מן הפרה ואינו גובה מן הולד כלום עד שיביא ראיה שבשעה שנגחה היתה מעברת. שהמוציא מחברו עליו להביא הראיה:

מגיד משנה מעוברת שנגחה וכו'. שם ופסק כחכמים וכן דעת ההלכות:

ג שור שנגח פרה מעברת ונמצא עברה נופל בצדה ואין ידוע אם עד שלא נגחה הפילה או מחמת נגיחה הפילה. משלם נזק הפרה ואינו משלם נזק הולד. שהמוציא מחברו עליו [א] הראיה:

מגיד משנה שור שנגח פרה מעוברת וכו'. גם זה כחכמים ודלא כסומכוס :

ד נגח פרה מעוברת והפילה. אין שמין פחת פרה בפני עצמה ופחת הולד בפני עצמו. אלא שמין פמה היתה הפרה שנה כשהיתה מעוברת ובריאה וכמה היא שנה עכשו היא והנפל שלה ומשלים הפחת או חציו אם היה תם :

מגיד משנה נגח פרה מעוברת וכו'. מימרא דרביא שם. ומ"ש בריאה לומר שפחתה אף היא בשמנה ופחותה בנפח מלבד נזק הולד כדין האמור בסמוך :

ה היתה הפרה לאחד והולד לאחד הרי פחת השמן שפחת גוף הפרה לבעל הפרה. ופחת הנפח חולקין אותו בעל הפרה עם בעל הולד. והנפל של בעל הולד :

מגיד משנה היתה הפרה לאחד וכו'. מבואר שם בגמ' בביאור :

ו שור שהיה רודף אחר שור אחר והזק. הנזק אומר שורף הזיק וזה אומר איני יודע שפא בסלע לקה. המוציא מחברו עליו הראיה. ואף על פי שהנזק אומר איני יודע בודאי וזה אומר איני יודע. טען הנזק ואמר ודאי אתה יודע ששורף הזיק הרי זה נשבע שבועת הסת שאינו יודע אם היה מועד. אבל אם היה תם פטור אף משבועת הסת שאפלו הודה מעצמו פטור שחצי נזק קנס הוא ומודה בקנס פטור הוא :

מגיד משנה שור שהיה רודף וכו'. משנה פרק המניח (בבא קמא דף ל"ה) ואפילו המזיק אומר שמא כדאיתא בגמרא ופרק הפרה (דף מ"ו) כחכמים : טען הניזק ואמר ודאי אתה יודע וכו'. זו היא שבועת הסת שתיקנו חכמים בכל מקום לכופר בכל והתובע טוען ברי ונתקנה אחר חכמי המשנה ועיקרה בשבועות (דף מ' :) : אבל [אם היה] תם פטור. פשוט הוא :

ז היו שנים רודפין אחר אחד והרי עדים שאחד מהן הזיק ואין העדים יודעים איזהו משניהם. זה אומר שורף הזיק וזה

אומר שזרף הזיק שניהם פטורין. ואם היו שניהם של איש אחד חזב לשלם מגוף הפחות שבשניהם. ואם היו מועדין משלם נזק שלם מנכסיו:

ח במה דברים אמורים בששני השורים עומדין. אבל אם מת אחד מהן או אבד והיה אחד מהן תם אף על פי שהן של איש אחד פטור. שהרי אומר לו הבא ראיה שזה העומד הוא שהזיק ואשלם לך:

מגיד משנה (ז-ח) היו שנים רודפין אחר אחד וכו'. משנה שם פ' המניח (דף ל"ה). ומה שכתב בד"א. הוא מפורש בגמרא (דף ל"ו) על דרך פירושו ז"ל והוא הנכון שאם אבד אחד פטור לגמרי. וכן מ"ש מגוף הפחות שבשניהם. מפני שהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה ודברי רבינו עיקר:

ט היו שני השורים הרודפין אחד גדול ואחד קטן. הנזק אומר גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק. היה אחד תם ואחד מועד הנזק אומר מועד הזיק והמזיק אומר תם הזיק. המוציא מחבירו עליו הראיה:

מגיד משנה היו שני השוורין וכו'. משנה שם. ומ"ש המוציא מחבירו ע"ה. ביאור דבריו שאם לא הביא הניזק ראיה כלל הרי המזיק פטור לגמרי כמ"ש לפנינו בדין היו הניזקין שנים שהרי הוא דומה לחטים ולשעורים ולא עוד אלא כיון שאינו מודה אלא בתם אם אין שם עדים הרי הוא מודה בקנס ופטור וסוגיין דמ"ד פלגא נזקא ממונא דאי מודה לא מיפטר אין הלכה כן. ומ"ש רבינו לא היה שם ראיה ברורה שזה הזיק אלא עדים מעידים וכו' משלם המזיק כמו שאמר. הוא דין נכון שאינו דומה לדין חיטים ושעורים שלפנינו שהרי יש כאן עדים:

י לא היתה שם ראיה ברורה שזה הזיק אלא עדים מעידים שאחד משני אלו הזיק משלם המזיק כמו שאומר. ואם טען הנזק שאתה יודע ודאי שזה הזיק בפניך הרי המזיק * נשבע שבועת התורה ומשלם כמו שהודתה שהרי הודה במקצת:

ההראב"ד **נשבע שבועת וכו'.** א"א אתם ואמועד קאי ומתניי דקתני המע"ה כגון דקאמר שמא תם הזיק דליכא שבועה גביה ואי תימא להו כמחוייב שבועה שאינו יכול לישבע דהא אומר מקצת ידענא ומקצת לא ידענא התם תובע אותו בברי ואומר לו באמת אתה יודע עכ"ל:

מגיד משנה **ואם טען הניזק שאתה יודע וכו' הרי המזיק נשבע שבועת התורה.** הודה לו הר"א ז"ל בהשגות דין זה ואמר בהשגות א"א אתם ואמועד קאי וכו'. והחילוק הזה שכתב הר"א ז"ל בין אומר לו אתה יודע בין אינו אומר לו אתה יודע יתבאר דעתו בהלכות שאלה ופקדון. ודעתו ז"ל באחד תם ואחד מועד הרי התם בכלל תביעת המועד שכל הנכסים משועבדים לו אבל כששניהם תמים הרי הם כחיטים ושעורים ואע"פ שיש שם עדים שאחד מהם הזיק פטור מן השבועה. ויש לחלוק שאפילו בששניהם תמים כיון שיש שם עדים חייב שבועת התורה וצ"ע:

יא **היו הנזקין שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקין אחד גדול ואחד קטן.** הנזק אומר גדול הזיק את הגדול והקטן את הקטן והמזיק אומר לא פי אלא קטן הזיק את הגדול וגדול את הקטן. או שהיה אחד תם ואחד מועד הנזק אומר המועד הזיק את הגדול ותם הזיק את הקטן והמזיק אומר תם הזיק את הגדול והמועד הזיק את הקטן. המוציא מחברו עליו הראיה. לא היתה שם ראיה ברורה המזיק פטור. למה זה דומה לזה טוען את חברו חטים והודה לו בשעורים שהוא נשבע שבועת הסת ופטור אף מדמי שעורים כמו שיתבאר בהלכות טוען. ואם תפס הנזק הרי זה משלם לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן כמו שהודה המזיק. אבל אם לא תפס אין מוציאין מן המזיק כלום:

מגיד משנה **היו הניזקין שנים אחד גדול ואחד קטן וכו'.** משנה שם. ודבר ברור הוא החילוק שיש בין גדול לקטן בניזקין וכן פשוט במזיקין בששניהם תמים לפי שהתם אינו משלם אלא מגופו וכשהמזיק קטן לא יהיו דמי גופו בחצי נזקו: **לא היתה שם ראיה ברורה המזיק פטור וכו'.** אי אפשר לבאר מאמר רבינו ז"ל לומר שאין שם ראיה ברורה אי זה מהם הזיק אבל יש שם עדים שהזיקו שאם כן לא אמר פטור שהרי למעלה אמר בכיוצא בזה משלם

המזיק כמו שאמר דכל שיש שם עדים אינו דומה לחיטים ושעורים כמו שנתבאר למעלה אלא ודאי כוונת רבינו ז"ל שאין שם עדים כלל והמזיק פטור בתמין מדינא דמודה בקנס פטור ובאחד תם ואחד מועד כדין טענו חיטים והודה לו בשעורים. ומה שכתב רבינו ז"ל ואם תפס הניזק הרי זה משלם לקטן מן הגדול והוא ודאי בששניהם תמים. כך הוא בגמרא מפורש ואף על פי שהמודה בקנס פטור כבר תירץ הר"א ז"ל בפירושו דפלגא נזקא שאני משאר קנסות שאם תפס אין מוציאין מידו והוא דעת רבינו ז"ל. ודע שדיני בבא זו ושלמעלה ממנה שוין רצוני לומר שאם יש עדים בשהנזקין שנים משלם המזיק כמו שאמר כמו שנתבאר למעלה ואף שם אם לא היו שם עדים כלל פטור לגמרי כדין חטים ושעורים ואם תפס אין מוציאין מידו וזה מוכרח בגמרא וזה דעת כל המפרשים ז"ל להשוותו. ורבינו ז"ל כתב למעלה דין עדים מעידים שהוא חייב אף על פי שאין התביעה אלא על אחד מהם וכל שכן כאן שהתביעה על שניהם וכאן כתב כשאין שם עדים כלל שהוא פטור מדין חיטים ושעורים אף על פי שהתביעה על שניהם וכ"ש למעלה שאין התביעה אלא לאחד ולזה יש דעת אחרת למפרשים ז"ל:

יב שור שנגח וחרז ונגח שור אחר הרי הנזק הראשון והבעלים שתפין בו. כיצד. שור שנה מאתים שנגח שור שנה מאתים ואין הנבלה יפה כלום הנזק נוטל מאה ובעל השור מאה. חזר ונגח שור אחר שנה מאתים ואין הנבלה יפה כלום האחרון נוטל מאה והנזק שלפניו עם הבעלים נוטלין חמשים חמשים זו. חזר ונגח שור אחר שנה מאתים ואין הנבלה יפה כלום האחרון נוטל מאה ונזק שלפניו חמשים והנזק הראשון עם הבעלים עשרים וחמשה עשרים. וכן על דרך זו חולקין והולכים:

מגיד משנה שור שנגח וחרז וכו'. משנה פרק ד' והי' (דף ל"ז) פסק רבינו כר"ש דמתני' דאתיא כר"ע דגמרא:

יג נזק שתפס בהמה שהזיקה לגבות חצי נזקו מגופה נעשה עליה שומר שכר לנזקין ואם יצתה והזיקה הנזק הראשון חייב בנזקה והבעלים פטורין. כיצד. שור שנה מאתים שנגח והפסיד מאתים ויתפסו הנזק לגבות ממנו מאה וחרז ונגח

וְהִפְסִיד בְּמֵאָה וְאַרְבָּעִים הָרִי הַנֶּזֶק הָאֲחֵרוֹן מִשְׁתַּלֵּם שְׁבַעִים
וְהַנֶּזֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁתִּפְסוּ מִשְׁתַּלֵּם מוֹתֵר נֶזֶקוֹ וְהוּא שְׁלֹשִׁים
וְהַבְּעָלִים מֵאָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בְּזֶה:

מגיד משנה **ניזק שתפס הבהמה וכו'.** זה נלמד מהסוגיא אשר שם וברור הוא
וכ"כ בהלכות:

יד שְׁנֵי שְׁוֹרִים תַּמִּים שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה מִשְׁלָמִין בְּמוֹתֵר חֲצִי
נֶזֶק. שְׁנֵיֶהֱם מוֹעֲדִין (אוּ מוֹעֵד וְאָדָם) שֶׁחָבְלוּ זֶה בְּזֶה מִשְׁלָמִין
בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֵם. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד. מוֹעֵד בְּתָם מִשְׁלֵם
בְּמוֹתֵר נֶזֶק שְׁלֵם תָּם בְּמוֹעֵד מִשְׁלֵם בְּמוֹתֵר חֲצִי נֶזֶק. כַּיּוֹצֵא.
שׁוֹר תָּם שֶׁהִפְסִיד בְּשׁוֹר תָּם אַחֵר שְׁוֵה מְנָה וְחִזֵּר זֶה הָאֲחֵרוֹן
וְהִפְסִיד בְּרִאשׁוֹן שְׁוֵה אַרְבָּעִים הָרִי בְּעַל הָרִאשׁוֹן מִשְׁלֵם לְבַעַל
הָאֲחֵרוֹן שְׁלֹשִׁים. הֵיוּ שְׁנֵיֶהֱם מוֹעֲדִין בְּעַל הָרִאשׁוֹן מִשְׁלֵם
שְׁשִׁים. הָרִאשׁוֹן מוֹעֵד וְאֲחֵרוֹן תָּם בְּעַל הָרִאשׁוֹן מִשְׁלֵם
שְׁמוֹנִים. הָרִאשׁוֹן תָּם וְהָאֲחֵרוֹן מוֹעֵד בְּעַל הָרִאשׁוֹן מִשְׁלֵם
עֶשְׂרֵה:

מגיד משנה **שני שוורים וכו' עד סוף הפרק.** משנה מפורשת בבבא קמא בפרק
המניח (דף

ל"ג):

הלכות נזקי ממון - פרק עשירי

א שׁוֹר שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם בְּכָל מְקוֹם בֵּין גְּדוּל בֵּין קָטָן בֵּין
עֶבֶד בֵּין בֶּן חוֹרִין אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד הָרִי זֶה נִסְקָל. וְאִם
הִמִּית אֶת הָעֶבְדִּים פְּטוֹר כְּדִינֵיהֶם:

מגיד משנה שור שהמית את האדם וכו'. משנה פרק ארבעה וחמשה (בבא קמא דף מ"א). ומה שאמר ואחד חיה ועוף וכו'. מבואר במשנה בפ"ו דעדיות דקתני תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש והובאה ברכות (דף כ"ז):

ב אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד שְׁאֵר בְּהֵמָה חֵיהַּ וְעוֹף שֶׁהִמִּיתוּ הָרִי אֵלּוּ נִסְקְלִין. מַה בֵּין תָּם שֶׁהָרַג אֶת הָאָדָם לְמוֹעֵד שֶׁהָרַג אֶת הָאָדָם. שֶׁהָתָם פְּטוֹר מִן הַכֹּפֵר וְהַמוֹעֵד חָיֵב בְּכֹפֵר וּבִלְבָד שֶׁיְהִיָּה מוֹעֵד לְהָרַג:

מגיד משנה מה בין תם שהרג את האדם למועד וכו'. שם במשנה פרק ארבעה וחמשה (דף מ"א):

ג וְהוֹאִיל וְכָל בְּהֵמָה חֵיהַּ וְעוֹף שֶׁהָרַגוּ אֶת הָאָדָם נִסְקְלִין הֵיאָדָּה יִמָּצֵא מוֹעֵד לְהָרַג עַד שֶׁיִּשְׁלְמוּ בְּעֲלִיו אֶת הַכֹּפֵר. כְּגוֹן שֶׁהָרַג שְׁלֹשָׁה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְאַחַר כֵּן הָרַג יִשְׂרָאֵל שֶׁהַמוֹעֵד לְעִכּוֹ"ם הָרִי זֶה מוֹעֵד לְיִשְׂרָאֵל. אוֹ שֶׁהָרַג שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵל טְרַפָּה וְאַחַר כֵּן הָרַג שְׁלֹשׁ. אוֹ שֶׁהָרַג וּבְרַח וּבְרַבִּיעֵי נִתְפָּס. שְׂאִין הַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֹפֵר עַד שֶׁיִּסְקַל הַשּׁוֹר. וְכֵן אִם סָכַן שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד אוֹ שֶׁהָרַג שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת הָרִי זֶה מוֹעֵד לְהַרְיָגָה וּבְעָלִים מְשֻׁלְמִין אֶת הַכֹּפֵר. וְכֵן אִם הִכִּירוּ עֲדִים אֶת בַּעַל הַשּׁוֹר וְלֹא הִכִּירוּ אֶת הַשּׁוֹר בְּפַעַם רֵאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית וּבְרַבִּיעִית רָאוּ שׁוֹרוֹ שֶׁהָרַג וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין אִם זֶה הוּא הַשּׁוֹר שֶׁהָרַג בְּשִׁלְשׁ פְּעָמִים הָרֵאשׁוֹנוֹת אוֹ אַחַר הֵיָה. הוֹאִיל וְהוֹעֲדוּ הַבְּעָלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּבִקְרָם שׁוֹר שֶׁהָרַג שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הֵיָה לָהֶם לְשֹׁמֵר כָּל בְּהֵמָתָם וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא שָׁמְרוּ מְשֻׁלְמִין אֶת הַכֹּפֵר:

מגיד משנה והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו את האדם נסקלין וכו'. סוגיית הגמ' עליה והצדדין שכתב רבינו ז"ל אוקימתות בגמרא אלא שאני תמה בשני הצדדין הראשונים שהם כשהרג עכו"ם או ישראלים טרפות הרי נדחו בגמ' דפרכינן ומועד לעכו"ם הוי מועד לישראל בתמיה פי' דילמא בעלים מנטרי ליה טפי מליגח לישראל ופרקינן אלא אמר ר"ל כגון שהרג בני אדם טרפה ופרכינן מועד לטרפה הוי מועד לשלם בתמיה ואמרינן אלא אמר רב

פפא כגון דקטיל וערק וכו'. ואפשר שרבינו ז"ל אינו גורס בשני אוקימתות אלו אלא והוא מפרשן בניחותא שמועד לעכו"ם הוי מועד לישראל ומועד לטרפה הוי מועד לשלם ואין כן גירסת הספרים שלנו ולא כפי רש"י ז"ל: **וכן אם סכן ג' בני אדם וכו'.** פי' ולא מתו וכשנגח הרביעי מתו כולן לפיכך לא נסקל עד עתה כך פירש רש"י ז"ל: **או שהרג ג' בהמות וכו'.** זה באמת קשה מן הראשונות דהא ודאי בתמיה אמר התם ומועד לבהמה הוי מועד לאדם ובכמה מקומות נראה כן ורבינו ז"ל עצמו כתב בפ"ו מועד לאדם אינו מועד לבהמה א' וכ"ש דמועד לבהמה לא הוי מועד לאדם ואפי' גרסינן לה בניחותא ודאי אין הלכה כדברי רב זביד דאמר הכין אלא כרב פפא דפליג בריש פירקין ואמר דשור שהוא מועד למין אחד אינו מועד למין אחר ורבינו ז"ל פסק כרב פפא כמ"ש למעלה פרק ו', וצריך לי עיון: **וכן אם הכירו העדים וכו'.** פי' ולבסוף הוכר בנגיחה רביעית ואוקימתא אמיתית הוא שם בגמ' (דף מ"א):

כסף משנה והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו וכו'. שאין הבעלים חייבים בכופר עד שיסקל השור דוקא כשהוא בר סקילה דאי אינו בר סקילה כגון שהמית שלא בכוונה השור אינו נסקל והבעלים משלמים כופר אם אינו מועד כמו שיתבאר בפרק זה: **או שהרג ג' בהמות וכו'.** כתב ה"ה זה באמת קשה מן הראשונות וכו'. ואני אומר איני יודע מה קושיא יש בזו יותר מבראשונות דהא ודאי גם בזו אפשר לפרש בניחותא ולומר דל"ג אלא כמו בראשונות. ומה שהקשה מדברי רבינו פ"ו וממאי דאמר רב פפא שור שהוא מועד למין אחד אינו מועד למין אחר לאו כלום הוא דהתם במועד להזיק והכא במועד להרוג וזה שדקדק רבינו לכתוב הרי זה מועד להריגה:

ד זה שכתוב בתורה (שמות כא-כט) **וְגַם בְּעֵלְיוּ יוֹמְתוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שְׁחִיב מִיתָהּ זֹו בְּיַדִּי שְׂמִים וְאִם נָתַן כֶּפֶר הִנֵּה־רָג מִתְּכַפֵּר לוֹ. וְאִף עַל פִּי שְׁהַכְּפֹר כְּפָרָה מִמִּשְׁכָּנִין מִי שְׁנִתְחַיֵּב בְּכֶפֶר בְּעַל כְּרָחוֹ:**

מגיד משנה זה שכתוב בתורה וגם בעליו יומת וכו'. מבואר שם בסנהדרין. ומה שכתב רבינו ז"ל ממשכנין מי שחייב בכופר. בעיא שם בבא קמא (דף מ"ו) ולא איפשיטא ופירשו בתוספות בד"ה חייבי כופר דבירשי הניזק מיבעיא ליה אם יכולין למשכנו ונראה מדבריהם דפשיטא דאילו לא רצה לשלם בית דין מגבין וממשכנין כשאר נזקין דעלמא ע"כ בחידושי הרשב"א ז"ל ונראה שזה דעת רבינו ז"ל:

ה שׁוֹר שֶׁל שְׁנֵי שֶׁתַּפִּין שֶׁהָרַג. כָּל אֶחָד מֵהֶם מְשַׁלֵּם כֹּפֶר שְׁלֵם שֶׁהָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן צָרִיךְ כַּפָּרָה גְּמוּרָה:

מגיד משנה שׁוֹר שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתֵפִין וְכוּ'. זו ודאי בעיא שם דאמר כיצד משלמין כופר משלם האי כופר והאי כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרים נשלם האי חצי כופר והאי חצי כופר שום אמר רחמנא ולא חצי כופר עייכ לשון הגמרא ולא פשטוה. ונראה דעת רבינו ז"ל בזה כיון דפשיטא לן שחייבין בכופר וכדקאמר כיצד משלמין כופר וקיימא לן דכופרא כפרה חייבין הן להביא כפרתן והולכין בה להחמיר ואין זה כשאר ספק חמץ דלקולא לנתבע:

א אין גומרין דינו של שׁוֹר אֶלָּא בְּפָנָיו בְּעֵלָיו אִם הָיוּ לוֹ בְּעֵלָיו. אֲבָל אִם לֹא הָיוּ לוֹ בְּעֵלָיו כְּגוֹן שׁוֹר הַמְדַבֵּר וְשׁוֹר שֶׁל הֶקְדָּשׁ וְשׁוֹר שֶׁל גֵּר שְׂמֵת וְאִין לוֹ יוֹרְשִׁין אִם הֵמִית הָרִי זֶה נִסְקַל וְגוֹמְרִין דִּינוֹ אֶף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ בְּעֵלָיו. וְכֵן שׁוֹר הָאֵשָׁה וְשׁוֹר הִיתוּמִים וְשׁוֹר הָאֶפּוֹטְרוֹפְסִים שֶׁהֵמִיתוּ נִסְקַלְיָן. וְאִין הָאֶפּוֹטְרוֹפְסִים מְשַׁלְּמִין אֶת הַכֹּפֶר שֶׁהַכֹּפֶר כַּפָּרָה הוּא וְאִין הַקְטָנִים וְהַחֲרָשִׁים וְהַשׁוֹטִים בְּנֵי חַיִּיב כִּדִּי שִׁיְהִיו צָרִיכִין כַּפָּרָה:

מגיד משנה אין גומרין דין השׁוֹר וְכוּ'. כדברי חכמים (דף מ"ה:): שבברייתא השנויה שם: אבל אם לא היו לה בעלים וכו'. הגי' ראשונים שהזכיר רבינו ז"ל הם במחלוקת שם בגמרא (דף מ"ד:): ופסק כסתם משנה דלא כר' יהודה. ומ"ש שאין האפוטרופסין משלמין את הכופר. ברייתא מפורשת שם (דף מ')::

א שׁוֹר שֶׁהוּא טְרֵפָה שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ אוֹ שֶׁהָיָה הַשׁוֹר שֶׁל אָדָם טְרֵפָה אִינוֹ נִסְקַל שְׁנֵאֶמַר (שמות כא-כט) 'וְגַם בְּעֵלָיו יוֹמֵת' כְּמִיתַת הַבְּעֵלָיו כִּדְּמִיתַת הַשׁוֹר. וְכִינּוֹן שֶׁבְּעֵלָיו כְּמִיתַת הֵם חֲשׂוּבִים וְאִין צָרִיכִין מִיתָה הָרִי זֶה פְטוֹר:

ההראב"ד שׁוֹר שֶׁהוּא טְרֵפָה וְכוּ'. א"א ואם בפני ב"ד הרג נהרג משום ובערת הרע. עכ"ל:

מגיד משנה שור שהוא טרפה וכו'. בסנהדרין פרק אלו הנשרפין (דף ע"א) ופסק כרב אשי. ובהשגות א"א ואם בפני הבית דין הרג נהרג משום ובערת הרע מקרבך ע"כ. למד זה התם מדאמר התם באדם טרפה שהרג בפני בית דין חייב משום ובערת ודי שנמעט השור ממה שהבעלים פטורין דהתם נמי ילפינן פטורא דשור מדלא קרינן ביה וגם בעליו יומת ויש לחלק דהאי קרא דובערת לא כתיב אלא באדם :

ח המִשְׁסָה כָּלֵב בַּחֲבָרוֹ וְהָרְגוּ אִין הַכֶּלֶב נִסְקָל. וְכֵן אִם גָּרָה בּוֹ בְּהֵמָה אוֹ חֵיָה וְהָרְגוּהוּ. אָבֵל אִם שָׁסָה בּוֹ נָחַשׁ וְאַפְלוּ הַשִּׂיכּוֹ בּוֹ וְהָרְגוּ הַנָּחַשׁ נִסְקָל. שְׁאָרְס הַנָּחַשׁ שְׂמִמִּית מַעֲצָמוֹ מְקִיאוֹ לְפִיכָדָּ זֶה הָאָדָם שֶׁהַשִּׂידָּ בּוֹ נָחַשׁ פְּטוֹר מִמִּיתַת בֵּית דִּין :

מגיד משנה המשסה כלבו בחבירו וכו'. זהו דין שור האיצטדין השנוי במשנה פרק ארבעה וחמשה (דף ל"ט) ודין הנחש משנה פרק אלו הן הנשרפין (ע"ו): והובא פרק כיצד הרגל (כ"ט): ופסק כחכמים :

ט אִין הַבְּהֵמָה נִסְקָלַת אִם הִמִּיתָה עַד שְׁנַתְּכֹנְנָה לְהַזִּיק לְמִי שֶׁהִיא חֵיבַת עָלָיו סְקִילָה. אָבֵל שׁוֹר שֶׁהָיָה מְתַכֵּוֹן לְהַרְגֵּ אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם. נְתַכֵּוֹן לְעַפְוִי"ם וְהָרַג לְיִשְׂרָאֵל. נְתַכֵּוֹן לְנַפְלִים וְהָרַג בֶּן קִזְמָא. פְּטוֹר מִן הַמִּיתָה. וְאִם הָיָה מוּעָד הַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֶפֶר. אוֹ בְּקִנְס אִם הִמִּית עֶבֶד. וְאִף עַל פִּי שֶׁהָרַג בְּלֹא כֹּנֵה הוֹאִיל וְהוּא מוּעָד לָזֶה :

מגיד משנה אין הבהמה נסקלת וכו'. משנה פרק ארבעה וחמשה (דף מ"ד) ועולה מכלל דברי רבינו שאם נתכוון להרוג ראובן והרג שמעון שהוא נסקל וכן העלו בגמרא: ואם היה מועד וכו'. פסק כמימרא דשמואל בגמרא שם ובקנס העבד פסק כר"י :

כסף משנה אין הבהמה נסקלת וכו' ואם היה מועד הבעלים חייבים בכופר או בקנס. כלומר חייבים בכופר אם המית בן חורין או בקנס אם עבד :

ז הָיָה מוּעָד לְפַל עַל בְּנֵי הָאָדָם בְּבוֹרוֹת וְרָאָה יָרַק בְּבוֹר וְנָפַל לְבוֹר בְּשָׂבִיל הַיָּרַק וְהָיָה שָׁם אָדָם וּמַת. אוֹ שֶׁהָיָה מוּעָד

לְהִתְחַכֵּךְ בְּכִתְלֵים וּלְהַפִּיל עַל בְּנֵי אָדָם וּנְתַחֲכֵךְ בַּכֶּתֶל לְהִנָּאתוֹ וּנְפֹל עַל אָדָם וּמֵת מִחַמַּת חֲכוּכוֹ. הַשּׁוֹר פָּטוֹר מִמִּיתָה לְפִי שְׁלֹא נִתְּכָנוּ לְהִמִּית וְהַבְּעָלִים חִיבִין בְּכֹפֶר שְׁהָרִי זֶה מוּעֵד לְפַל בְּבוֹרוֹת עַל בְּנֵי אָדָם אוֹ לְהַפִּיל עֲלֵיהֶם הַכֶּתֶלִים. וְהֵיאָךְ יוֹדַע שְׁנִתְחַכֵּךְ לְהִנָּאתוֹ. כְּשִׁנְתַּחֲכֵךְ לְאַחַר שְׁהַפִּיל וְהִמִּית :

מגיד משנה **היה מועד ליפול על בני אדם בבורות וכו'.** מפורש שם ואלִיבא דשמואל, ופירוש מועד שעשה כן שלש פעמים וכן עיקר וכן מתברר פרק הפרה (דף מ"ח) :

יא **אין הבעלים משלמין את הכפר עד שתמית בהמתן חוץ מרשותן.** אָבֵל אִם הִמִּית בְּרִשׁוֹת הַמְזִיק אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּסִקִּילָה הַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר. כִּיצַד. הַנִּכְנָס לְחֶצֶר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוֹתוֹ וְאֶפְלוּ נִכְנָס לְתַבְעֵ שְׁכָרוֹ אוֹ חוּבוֹ מִמְנוֹ וּנְגָחוֹ שׁוֹרוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת וּמֵת. הַשּׁוֹר בְּסִקִּילָה וְהַבְּעָלִים פְּטוּרִין מִן הַכֹּפֶר. שְׁהָרִי אֵין לוֹ רִשׁוֹת לְכַנֵּס לְרִשׁוֹתוֹ שֶׁל זֶה שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ :

מגיד משנה **אין הבעלים משלמין את הכופר וכו'.** ברייתא פ' המניח (דף ל"ג) ופסק כתי"ק אבל במ"ש רבינו ז"ל ואפילו נכנס לתבוע שכרו יש קצת תימה איך לא חילק שלפי הסוגיא נראה דאי בעל הבית לא שכיח במתא פ"י בשוק שהרי הוא כאילו נכנס ברשות ואולי שרבינו מפרשה בפנים אחרים :

יב **עמד בפתח וקרא לבעל הבית ואמר לו הן. ונכנס ונגחו שורו של בעל הבית הרי הבעלים פטורין.** שְׁאֵין מִשְׁמַע הֵן אֶלָּא עֲמַד בְּמִקוּמָךְ עַד שְׁאֲדַבֵּר עִמָּךְ :

מגיד משנה **עמד בפתח וקרא וכו'.** שם בברייתא :

יג **בהמה שנכנסה לחצר הנזק ודרסה על גבי תינוק דרך הלוחה והרגתהו הבעלים משלמין את הכפר שהרגל מועדת**

לְהִזְיֵק בְּדֶרֶךְ הַלּוּכָה וּבְרָשׁוֹת הַנִּזְק חֵיב אֵף עַל הַשּׁוֹן וְעַל הַרְגֵל
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. נִמְצְאָתָּ לָמַד שֶׁהַמוֹעֵד שֶׁהַמִּית בְּכֹנֶה נִסְקָל
וְהַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֹפֶר וְאִם הַמִּית שְׁלֵא בְּכֹנֶה פְּטוֹר מִן הַמִּיתָה
וְהַבְּעָלִים חֵיבִין בְּכֹפֶר. וְתָם שֶׁהַמִּית שְׁלֵא בְּכֹנֶה פְּטוֹר מִן
הַמִּיתָה וּמִן הַכֹּפֶר. וְאִם נִתְפָּנוּ לְהַמִּית נִסְקָל וְהַבְּעָלִים פְּטוֹרִין
מִן הַכֹּפֶר וְכֵן מִקֶּנֶס שֶׁל עֶבֶד :

מגיד משנה בהמה שנכנסה בחצר הניזק. בעיא דאיפשיטא סוף כיצד הרגל
(דף כ"ו) ודוקא ברשות הניזק ואז חייב אפילו בביאה ראשונה אבל ברה"ר
אפילו בגי' פטור לפי שאין חיוב הרגל ברה"ר :

יד נראה לי שאף על פי שהתם שהמית בכונה עבד או שפחה
פטור מן הקנס שהוא שלתשים סלע הכתוב בתורה. אם המית
שלא בכונה משלם חצי דמי העבד או חצי דמי השפחה מגופו
כאלו המית שור חבירו או חמורו :

ההראב"ד נ"ל וכו'. א"א הסברא הזו אינה מחוורת שהרי ע"פ עצמו דאמר
רבא דלא משלם כופר בן חורין אפי"ה משלם דמים ולגבי עבד דמים נמי לא
משלם שלא בכוונה ואי בן חורין לא משלם חצי דמים גבי עבד אמאי משלם
חצי דמים אלא מסתברא בין בן חורין בין בעבד דמיו משלם בין ע"פ עצמו
בין שלא בכוונה :

מגיד משנה נ"ל שאע"פ שהתם שהמית בכוונה עבד וכו'. כבר כתב רבינו
למעלה שהמועד שהמית את בני חורין או את העבד שלא בכוונה משלם כופר
וקנס אבל בתם סובר הרב שאם המית בן חורין פטור אפי" מחצי דמים דאין
דמים לבן חורין וההיא סוגיא דפ' ד' וה' (דף מ"ג) דמשמע מינה דיש דמים
בבני חורין נאמרה דוקא לדעת רבה דאמר שור [שהמית בן חורין] שלא בכוונה
פטור מן הכופר ואין הלכה כמותו ולדידן אין דמים לבן חורין אבל העבד יש
דמים לעבד ושלא בכוונה שאין השור נסקל משלם מגופו. ובהשגות א"א זאת
הסברא אינה מחוורת וכו'. ודברים אלו צריכין ביאור ארוך וכבר העירותי על
דברי רבינו ז"ל. ודעת הר"א ז"ל הוא דתם לדידן כמועד אליבא דרבה ויש
דמים לבן חורין :

הלכות נזקי ממון - פרק אחד עשר

א כִּמָּה הוּא הַכֹּפֶר. כִּמוֹ שֶׁרָאוּ הַדִּינִין שֶׁהוּא דְּמֵי הַנְּהָרֵג הַכֹּל לְפִי שְׁוִיוֹ שֶׁל נְהָרֵג שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-ל) 'וְנָתַן פְּדִין נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו'. וְכֹפֶר הָעֶבְדִּים בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קִטְנִים בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת הוּא הַקֶּנֶס הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה שֶׁלְּשֵׁים סָלַע כֶּסֶף יָפָה בֵּין שְׁהִיָּה הָעֶבֶד שְׁוֶה מְאֵה מָנֶה בֵּין שְׁאִינוֹ שְׁוֶה אֶלָּא דִּינָר. וְכָל הַמַּעֲכָב גֵּט שְׁחָרוּר אֵין לוֹ קֶנֶס הוֹאִיל וְאֵין לוֹ אֲדוֹן שְׁהָרִי יֵצֵא לְחָרוּת:

מגיד משנה **כמה הוא הכופר וכו'.** זה מחלוקת פי' ד' וה' (דף מ') ופסק כחכמים דברייתא דאמרי דמי ניזק: **וכופר העבדים וכו'.** פשוט ומבואר במשנה: **וכל המעוכב גט שחרור וכו'.** בעיא ולא איפשיטא בגיטין פי' השולח (דף מ"ב): ולקולא. ואני תמה למה לא כתב רבינו ז"ל שאם תפס אין מוציאין מידו כדרכו בשאר תיקו שבממון ואפילו בתיקו דקנס כמו שיתבאר פי"ב מהלכות גניבה. וי"ל שאפשר שרבינו ז"ל סובר שהיא פשוטה שאין לה קנס דההיא דברייתא דאוקימנא התם דילמא כמאן דאמר א"צ סובר הוא שצריך כמו שפסק בה' עבדים ולא מפקינן ברייתא לבר מהלכתא אבל מתוך מ"ש רבינו פי"ד מהל' חובל ומזיק אינו נראה כן אלא אם תפס אין מוציאין מידו:

כסף משנה **וכל המעוכב גט שחרור וכו'.** כתב הרב המגיד ואני תמה למה לא כתב רבינו שאם תפס אין מוציאין מידו וכו'. מכל מקום אפשר לומר דהיינו טעמא משום דלא חסריה ממון משא"כ בדין הנזכר בפרק רביעי מהלכות חובל:

ב לְמֵי נוֹתְנִין הַכֹּפֶר. לְיוֹרְשֵׁי הַנְּהָרֵג. וְאִם הִמִּית אִשָּׁה הַכֹּפֶר לְיוֹרְשֵׁיהָ מֵאֲבִיהָ וְאִינוֹ לְבַעַל. הִמִּית מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין נוֹתֵן חָצִי קֶנֶס לְרַבּוֹ וְהַחָצִי הָאֲחֵר רְאוּי לָתֵן וְאֵין מִי יִקְחֵנוּ:

מגיד משנה למי נותנים וכו' ואם המית אשה וכו'. ברייתא פרק די והי' (דף מ"ב:) כר"ע: המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. דברי רבינו ז"ל קיימין בשפחה שחצייה בת חורין אבל בעבד ודאי צ"ע שהרי כבן חורין הוא אלא שמחוסר גט שחרור וזה מוכרח בגמרא שם פי' השולח דקא בעינן התם מעוכב גט שחרור יש לו קנס או לא ואמר ת"ש המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס לרבו וכו' מאי לאו כמשנה אחרונה פי' שהודו ב"ה שכופין את רבו לשחררו וכותב שטר על חצי דמיו כדי שלא יבטל מפריה ורביה וש"מ די ש קנס למחוסר גט שחרור ודחינן לא כמשנה ראשונה פי' שאמרו ב"ה עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ועבד גמור הוא בחציו וכיון שכתב רבינו דמעוכב גט שחרור אין לו קנס וקי"ל כמשנה אחרונה כמו שיתבאר בהל' עבדים פי"ז היאך יהיה לזה קנס אבל בשפחה דקי"ל דעובדת את רבה יום אחד ואין חוששין לפריה ורביה לפי שאינו מצוה עליה וכמו שיתבאר שם יש לרבה חצי נזק ואני תמה איך כתב רבינו ז"ל כן בסתם וע"ק שכתב חציו עבד וצ"ע. אחר כן מצאתי לרבינו מאיר ז"ל שכתב כדברי שעבד אין לו קנס וכן עיקר:

ג שור שנגח אשה ויצאו ילדיה אף על פי שהיא מועד לגח הבעלים פטורין מדימי ולדות. שלא חיבה תורה בדימי ולדות אלא לאדם:

מגיד משנה שור שנגח את האשה וכו'. מבואר בברייתא (דף מ"ב:) ובסוגיא פרק די והי':

ד נגח שפחה ויצאו ילדיה משלים דימי ולדות. שזה כמי שנגח חמור מעברת. ואם היתה תם משלים חצי דימי ולדות מגופו:

מגיד משנה נגח שפחה ויצאו ילדיה וכו'. מימרא פרק הפרה (דף מ"ט):

ה כיצד שמים אותה. אומדין כמה היתה שפחה זו שנה כשהיתה מעברת וכמה היא שנה עתה ונותן לבעליה הפחת או חציו. ואם המית השפחה משלים הכפר הקצוב בתורה בלבד כמו שבארנו:

1 שׁוֹר שְׁנֵתְכֹוֹן לְבֵהֶמָה וְנִגַּח אֶת הָאָדָם אִף עַל פִּי שְׁאֵם הֶמְיִתּוֹ
פְּטוֹר כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ אִם חָבַל בּוֹ חֵיב בְּנִזְק. וְאִם תָּם הוּא מְשַׁלֵּם
חֲצֵי נִזְק מְגוּפּוֹ. וְאִם מוּעָד נִזְק שְׁלֵם :

מגיד משנה שור שנתכוון לבהמה וכו'. נזקין שלא בכוונה הם בברייתא
מחלוקת רבי יהודה ורי"ש פרק ד' וה' (דף נ') ופסק כר' יהודה וידוע דרי"ש ור'
יהודה הלכה כרי"י :

2 שׁוֹר תָּם שֶׁהֵמִית וְהִזִּיק דָּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נְפֹשׁוֹת וְאִין דָּנִין אוֹתוֹ
דִּינֵי מְמוֹנוֹת. וּמוּעָד שֶׁהֵמִית וְהִזִּיק דָּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת
וְחוֹזְרִין וְדָנִין אוֹתוֹ דִּינֵי נְפֹשׁוֹת. קָדְמוֹ וְדָנוּהוּ דִּינֵי נְפֹשׁוֹת
תְּחִלָּה חוֹזְרִין וְדָנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת :

מגיד משנה שור תם שהמית והזיק וכו'. ברייתא וסוגיא פ' החובל (דף צ'):
ודעת רבינו ששור המועד אחר שדנוהו דיני נפשות אם דנין אותו דיני ממונות
אין הבעלים חייבין לשלם מן העליה וזה שאמרו שם (דף צ"א) סוף סוף
מהיכא משתלם מרדיא פ"י מחרישה ואין חוששין לעינוי דינו של שור וכשברח
השור ליכא ביה רדיה ומבעלים ליכא לאשתלומי וכדאמרן. ואפשר לפרש
הסוגיא על דרך זה ולומר דלהך אוקימתא בתרייתא לא חיישינן לעינוי דינו
של שור. זה נ"ל לדעת רבינו ז"ל ובהשגות שיטה אחרת על דרך פירש"י ז"ל
ואין בה הכרח :

כסף משנה שור תם שהמית והזיק וכו'. כתב ה"ה ודעת רבינו ששור המועד
אחר שדנוהו דיני נפשות וכו' ואין חוששין לעינוי דינו של שור וכו'. ול"נ
דמצינן שפיר למימר דסבר רבינו דחיישינן לעינוי דינו של שור ומאי דקאמר
דמשתלם מרדיא לא שמשחין אותו לרדיא אחר שנגמר דינו אלא אם ביום
שנגמר דינו בלילה שאחריו השביח ברדייתו ולמחר סקלוהו או שאירע אונס
לב"ד שלא יכול לסקלו עד אחר כמה ימים לאחר שנגמר דינו והשביח ברדייתו
באותם הימים והכי דייק לישניה שכתב משתלם מן השבח שהשביח ברדייתו
וכו' דאל"כ הכי הל"ל משהין אותו עד שישביח ברדייתו :

ח וימהיכן משתלים מן השבח שהשבית בַרְדִּיתוֹ אַחַר שְׁנַגְמָר דִּינוֹ. שְׁפִינֵן שְׁנַגְמָר דִּינוֹ לְסַקִּילָה אֵין לוֹ בְּעָלִים שְׁיַתְחִיבוּ בְּנִזְקֵיוֹ. דְּנוּהוּ דִּינֵי נְפֻשׁוֹת וּבְרַח אֵין דְּנִין אוֹתוֹ דִּינֵי מְמוֹנוֹת :

ההראב"ד ומהיכן משתלים וכו'. א"א זו הסוגיא אינה מסכמת עם הגמ' והיא עצמה שבוש דאיהו סבר שאין חוששין במיתת השור משום עינוי הדין וא"כ תם שהמית והזיק נדייניה דיני נפשות והדר נדייניה דיני ממונות מאי אמרת רדייא עליה דמרא היא והא כיון דדנוהו דיני נפשות שוב אין לבעליו רשות בו ועוד דאמרי' בגמרא דקבול סהדי וברח ומה לנו אם ברח השור או לא ברח אלא ודאי כשברחו הבעלים כמו שאנו מפרשים והכל בענין אחד וחוששין לעינוי הדין עכ"ל:

ט שור שהמית את האדם והקדישו בעליו אינו קדוש. וכן אם הפקירו אינו מפקר. מכרו אינו מכור. החזירו שומר לבעליו אינה חזרה. שחטו בשרו אסור בהנאה. במה דברים אמורים אחר שנגמר דינו לסקילה. אבל עד שלא נגמר דינו לסקילה אם הקדישו מקדש ואם הפקירו הרי הוא מפקר. מכרו הרי זה מכור. החזירו שומר לבעליו הרי זה מחזר. ואם קדם ושחטו הרי זה מתר באכילה:

מגיד משנה שור שהמית את האדם וכו'. כרבנן בברייתא בסוף פרק ד' וה' (דף מ"ד):

י שור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים כלן פטורין לפי שאין גומרין דינו של שור אלא בפני השור כדין האדם. נגמר דינו ואחר כך נתערב באחרים אפלו באקף כלן נסקלים ונקברין ואסורין בהנאה כדין בהמה נסקלת:

מגיד משנה שור שלא נגמר דינו שנתערב וכו'. מבואר בסוגיא דאלו הן הנשרפים (דף ע"ט): על המשנה דרוצח שנתערב באחרים ופסק כחכמים. ומה שכתב רבינו והם אסורין בהנאה. כן מוכח בזבחים פ' התערובת (דף ע"ו) ופשוט הוא:

יא פָּרָה מְעַבְרֶת שֶׁהִמִּיתָה אֶת הָאָדָם וְכֵן כָּל בְּהֵמָה שֶׁנֶּעְבְּדָה בָּהּ עֲבָרָה הִרִי עֲבָרָה כְּמוֹתָ. הִיא וְעֲבָרָה נִגְחָה הִיא וְעֲבָרָה נִרְבְּעָה :

מגיד משנה פרה מעוברת שהמיתה וכו'. הכל מבואר שם באלו הן הנשרפים על ברייתא (דף פ"ו) וסוגיא שעליה :

יב נִגְחָה וְהִמִּיתָה וְאַחַר כֵּן נִתְעַבְּרָה. אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינָה נִתְעַבְּרָה וְיִלְדָה קֶדֶם גְּמַר דִּין וְלָדָה מֵתָר וְאִם יִלְדָה אַחַר גְּמַר דִּין וְלָדָה אֶסוּר שֶׁהֶעֱבֵר יָרֵךְ אָמוּ הוּא. וְאִם נִתְעַרְב וְלָד זֶה בְּאַחֲרִים כּוֹנְסִין אֶת כָּלָם בְּכֹפֶה עַד שְׁיָמוּתוֹ שָׁם :

יג שׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁהוּזְמוּ עֵדָיו כָּל הַקּוֹדֵם בּוֹ זָכָה שֶׁהִרִי מִשְׁנִיגְמַר דִּינּוֹ הִפְקִירוּהוּ בְּעָלָיו. וְאִם הֵעִידוּ שֶׁבְּעָלָיו רִבְעָהוּ וְהִזִּים אֶת הָעֵדִים הִרִי הַשׁוֹר לְבָעָלָיו וְהַקּוֹדֵם וּמִשְׁכּוֹ לֹא זָכָה בּוֹ שְׁפִיּוֹן שֶׁהִבְעֵל יוֹדֵעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא חָטָא וְשָׂאֵלוּ עֵדֵי שֶׁקָר הֵם וְהִרִי הוּא מִיַּחַל לְהִזִּימָם לֹא הִפְקִיר :

מגיד משנה שור הנסקל שהוזמו עדיו וכו' עד סוף הפרק. מבואר בכריתות (דף כ"ד) ריש פרק המביא מימרא בשם ר"י ורבא :

הלכות נזקי ממון - פרק שנים עשר

א הַחוֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְנִפְל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אִו חֲמוֹר וּמֵת אֲפָלוּ הָיָה הַבוֹר מְלֵא גִזּוֹת שֶׁל צָמֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן הִרִי בְּעַל הַבוֹר חַיֵּב לְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-לד) 'בְּעַל הַבוֹר יִשְׁלַם'. וְאֶחָד

שׁוֹר וְחֹמֹר אוֹ שְׂאֵר מִיַּי בְּהֶמָּה חֵיָה וְעוֹף לֹא נֶאֱמַר (שמות כא-לג)
'שׁוֹר וְחֹמֹר' אֶלָּא בְּהוֹנָה :

מגיד משנה החופר בור ברשות הרבים וכו'. משנה פי הפרה (דף נ' :) : אפילו
היה הבור מלא גזות וכו'. שם מפורש בגמרא : ואחד שור וחמור וכו'. משנה
שם (דף נ"ד :) :

ב אֶחָד הַחוֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים אוֹ הַחוֹפֵר בּוֹר [א] בְּרִשׁוֹתוֹ
וּפְתָחוֹ לְרִשׁוֹת הָרִבִּים אוֹ פְתַח לְרִשׁוֹת חֲבֵרוֹ אוֹ שְׁחָפַר וּפְתַח
לְרִשׁוֹתוֹ וְהִפְקִיר רִשׁוֹתוֹ וְלֹא הִפְקִיר בּוֹרוֹ הֵרִי זֶה חֵיָב בְּנִזְקָיו.
אֲבָל אִם הִפְקִיר רִשׁוֹתוֹ וּבּוֹרוֹ אוֹ שְׁחָפַר בּוֹרוֹ שְׁבִרִשׁוֹתוֹ אוֹ
הִקְדִּישׁוּ הֵרִי זֶה פְטוֹר שְׁנֶאֱמַר (שמות כא-לד) 'בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם' מִי
שֵׁישׁ לוֹ בְּעָלִים וְזֶה הִפְקִיר וּבִתְחִלָּה בְּרִשׁוֹת חֲפַר מִפְּנֵי שְׁחָפַר
בְּרִשׁוֹתוֹ :

מגיד משנה אחד החופר בור ברה"ר וכו'. משנה שם (דף מ"ט :) . ומ"ש רבינו
ז"ל או פתח לרשות חבירו הוא פירוש שפ"י רבינו ז"ל למה שאמרו במשנה
ברה"י ופתחו לרה"י אחר חייב : ומה שכתב רבינו בשהפקיר רשותו. הוא
מחלוקת שם ופסק כר"ע ואלבא דרבה או כר' ישמעאל ואלבא דרב יוסף
וכסתם משנה וכן בהלכות. ומה שפטר רבינו כשהפקיר רשותו ובורו דבר
פשוט ומוסכם מרוב המפרשים ז"ל שהרי על הכריה אינו חייב שברשות כרה
וכשהפקירו הרי סלק עצמו מן הכל :

ג אֶחָד הַחוֹפֵר בּוֹר אוֹ שְׁנַחֲפַר מֵאֲלָיו אוֹ שְׁחָפַרְתּוֹ בְּהֶמָּה אוֹ
חֵיָה הוֹאִיל וְהוּא חֵיָב לְמַלְאוֹתוֹ אוֹ לְכִסּוֹתוֹ וְלֹא עָשָׂה הֵרִי זֶה
חֵיָב בְּנִזְקָיו. וְאֶחָד הַחוֹפֵר אוֹ הַלּוֹקֵחַ אוֹ שֹׁנֵתָן לוֹ בְּמִתְנָה
שְׁנֶאֱמַר (שמות כא-לד) 'בְּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם' מִי שֵׁישׁ לוֹ בְּעָלִים מְכָל
מְקוֹם :

מגיד משנה אחר החופר או שנחפר וכו'. מבואר בפרק הפרה שם במימרא
: דרבא :

ד אַחַד הַחוֹפֵר אוֹ הַמְגַלֵּה מְקוֹם שֶׁהָיָה מְכֻסָּה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-
לא) 'כִּי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה'. וְאִם כִּסְּהוּ כְּרָאוּי אָף עַל פִּי
שֶׁהִתְלִיעַ מִתּוֹכוֹ וְנִפְל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וַיִּמַּת פְּטוֹר שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-לג)
'וְלֹא יִכְסְנוּי הָאֵם כִּסְּהוּ פְטוֹר. כִּסְּהוּ בְדָבָר שֶׁיִּכּוֹל לְעַמֵּד בְּפָנָי
שְׁוָרִים וְאִינוּ יָכוֹל לְעַמֵּד בְּפָנָי גְּמָלִים וְהִלְכוּ עָלָיו גְּמָלִים
וְנִתְרֹעַע וְהִלְכוּ עָלָיו שְׁוָרִים וְנִפְלוּ בּוֹ. אִם אֵין הַגְּמָלִים מְצוּיִין
בְּאוֹתוֹ מְקוֹם הָרִי זֶה פְטוֹר מִפְּנֵי שֶׁזֶה אֲנִס. וְאִם יְבוֹאוּ שָׁם
גְּמָלִים אֲפֹלוּ לְפָרְקִים הָרִי זֶה חַיֵּב:

מגיד משנה אחד החופר או המגלה וכו'. מבואר שם: ואם כסהו כראוי וכו'.
מפורש שם בסוגיא ובגמרא (דף נ"ב) ובמשנה: כסהו בדבר שיכול לעמוד וכו'.
מבואר שם בסוגיא כלישנא בתרא וכו'.

ה הַתְּלִיעַ מִתּוֹכוֹ וְנִפְלוּ בּוֹ שְׁוָרִים אָף עַל פִּי שֶׁהַגְּמָלִים מְצוּיִין
שָׁם תָּמִיד וְהָרִי הוּא פּוֹשֵׁעַ לְגַמְלִים הוֹאִיל וַיִּמְחַמֵּת שֶׁהִתְלִיעַ
נִפְלוּ בּוֹ הַשְׁוָרִים הָרִי זֶה פְטוֹר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה:

ההראב"ד התליע מתוכו וכו'. א"א הרי"ף לא הביא בהלכות מכל אותה
סוגיא כלום דומה שאינו עיקר וסמך על מה שהסכימו בעלי הגמרא דתחלתו
בפשיעה וסופו באונס חייב וצ"ע עכ"ל:

מגיד משנה התליע מתוכו ונפלו בו וכו'. בעיא (דף נ"ב): ואיפשיטא שם כדברי
רבינו. בהשגות א"א הרי"ף לא הביא בהלכותיו מכל אותה הסוגיא כלום וכו'.
וכבר חילקו המפרשים בין זו לתחילתה בפשיעה דשאני הכא שלא בא האונס
מחמת הפשיעה וכן תירצו ז"ל והיאך עלה בדעת הרי"א לדחות בעיא
דאיפשיטא מברייתא בשביל סברא לומר שקשה לאמוראים דאמרי תחלתו
בפשיעה וסופו באונס חייב ואין ראיה מדברי הרב רבי יצחק ז"ל שהרי
השמיט הרבה הלכות פסוקות מענינים אלו לפי שאינם מצויין וזו אחת מהן:

כסף משנה התליע מתוכו ונפלו בו וכו'. כתב ה"ה וכבר חילקו בין זו לתחלתה
בפשיעה וכו'. עיין בדברי התוס' והרא"ש:

וְהַמּוֹצֵא בּוֹר וְכֶסֶהוּ וְחָזַר וְגָלְהוּ בְּעַל הַבּוֹר חֵיב וְזֶה הָאֲחֵרוֹן
פְּטוֹר. סִתְּמוּ בְּעֶפְר וְחָזַר וְהוֹצִיא אֶת כָּל הָעֶפֶר זֶה הָאֲחֵרוֹן חֵיב
שְׂפִינָן שֶׁסִּתְּמוּ בְּעֶפֶר נִסְתַּלְקוּ מֵעֲשֵׂה הָרֵאשׁוֹן :

ההראב"ד המוצא בור וכו'. א"א בכדי שידע עכ"ל:

מגיד משנה המוצא בור וכסהו וכו'. מבואר בסוגיא בפי המניח (דף כ"ט):
ובהשגות בעל הבור חייב בכדי שידע ע"כ. דימה הר"א ז"ל דין זה לבור של
שותפין שיתבאר למטה שאין הראשון חייב עד שידע. ויש לי לחלק שכאן לא
היה לו לסמוך על כסויו של אדם שאין לו חלק בבור ואפילו ידע בכסויו לפי
שהיה לו לחוש שמא יבוא הלה ויטול כסויו ולפיכך היה לו לבעל הבור לכסותו
משלו ואם לא כיסהו משלו אפילו בא אחר וגלהו חייב משא"כ בבור של
שותפין שהראשון היה לו לסמוך על כסויו ועל השני שעבר שם הוא החיוב
כיון שהראשון לא ידע וזה ברור :

וְבוֹר שֶׁל שְׁנַי שֶׁתְּפִין וְעֵבֶר הָרֵאשׁוֹן וְלֹא כֶסֶהוּ הַשְּׁנַי וְלֹא כֶסֶהוּ
הָרֵאשׁוֹן חֵיב עַד שְׂיִמָּסַר דָּלְיוֹ לַשְּׁנַי. וּמִשְׁמָסַר דָּלְיוֹ לַשְּׁנַי לְדָלוֹת
מִמֶּנּוּ נִפְטָר הָרֵאשׁוֹן וְנִתְחַיֵּב הַשְּׁנַי לְכִסּוֹתוֹ. כֶּסֶהוּ הָרֵאשׁוֹן וּבֵא
הַשְּׁנַי וּמִצָּאוֹ מְגַלְהוֹ וְלֹא כֶסֶהוּ הַשְּׁנַי חֵיב. וְעַד אֵימָתִי יִהְיֶה הַשְּׁנַי
לְבַדּוֹ חֵיב. עַד שֶׁיִּדַע הָרֵאשׁוֹן שֶׁהַבּוֹר מְגַלְהוֹ וְכִדִּי שֶׁיִּשְׁכַּר פּוֹעֲלִים
וְיִכְרֹת אֲרָזִים וְיִכְסֶנּוּ. וְכָל שְׂיָמוֹת בּוֹ תוֹדֵד זָמַן זֶה הָרִי הַשְּׁנַי
לְבַדּוֹ חֵיב בּוֹ וְכָל שְׂיָמוֹת בּוֹ אַחַר זָמַן כְּזֶה שְׁנִיָּהּ חֵיבִין לְשֵׁלִם
שְׁהָרִי שְׁנִיָּהּ פִּשְׁעוֹ בּוֹ :

ההראב"ד שהרי שניהן וכו'. א"א אין בגמרא עד כדי שידע הראשון אלא
בכדי שידע משמע שיעור מנהגו שיחזור לדלות מבורו עכ"ל:

מגיד משנה בור של שני שותפין ועבר הראשון וכו'. משנה מפורשת פי הפרה
(דף נ"א) ומסירת הדלי מבואר בגמרא (שם ע"ב) ופסק כראב"י דאיפסיקא
הלכה כוותיה בנדריים (דף נ"ו): כסהו הראשון ובא השני וכו'. משנה שם.
ומה שכתב רבינו ז"ל וכדי שישכור פועלים וכו'. פסק כר"י וכן פסקו ז"ל.
ובהשגות א"א אין בגמרא עד שידע הראשון וכו'. ומדברי שאר המפרשים
נראה דבעינן שידע ממש וכדברי רבינו וכן עיקר :

ח המוסר בורו לשומר חַיב בְּנִזְקָיו. וְאִם מָסְרוּ לְחֹרֵשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן אֶף עַל פִּי שְׁהִיָּה מְכֻסָּה הָרִי הַבְּעָלִים חַיְבִין שְׁהַבּוֹר עֲשׂוּי לְהַתְגַּלוֹת וְאֵלוֹ * אֵין בְּהֵן דַּעַת :

ההראב"ד אין בהם דעת. א"א אני אומר שלא היה מכוסה כראוי, עכ"ל:

מגיד משנה המוסר בורו לשומר וכן אם מסרו לחש"ו אע"פ שהיה מכוסה הרי הבעלים וכו'. דין החרש שוטה וקטן ברייתא פ"ק (דף י'). ובהשגות א"א אני אומר שאינו מכוסה כראוי ע"כ. וכבר הכריע הרשב"א ז"ל כדברי רבינו ז"ל שאפילו מכוסה כראוי חייב אליבא דחזקיה דהלכתא כוותיה לגבי ר"י דרביה הוה וכמוכרח הוא בסוגיא שם וכבר כתבתי כיוצא בזה פרק רביעי בדין שור:

ט המְכֻסָּה בּוֹרוֹ בְּדָלְיוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ וּבֵא בַעַל הַדָּלִי וְנָטַל דָּלְיוֹ בַּעַל הַבּוֹר חַיֵּב :

מגיד משנה המכסה בורו בדליו של חברו ובא וכו'. מימרא בפרק המניח (בבא קמא דף ל'):

י אֶחָד הַחוֹפֵר בּוֹר אֹו שֵׁיחַ אֹו מְעָרָה אֹו חָרִיץ. וְלָמָּה נֶאֱמַר (שמות כא-לג) 'בוֹר' עַד שְׁהִיָּה בּוֹ כְּדֵי לְהִמִּית. וְכַמָּה כְּדֵי לְהִמִּית עֵמֶק עֲשָׂרָה טַפְחִים אֲבָל אִם הָיָה פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר אֹו שְׂאֵר בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וּמֵת פְּטוֹר. וְאִם הִזְקוּ חַיֵּב בַּעַל הַתְּקָלָה נִזְקֵי שָׁלֵם :

מגיד משנה אחד החופר בור וכו'. משנה פרק הפרה (דף נ'): ומ"ש רבינו ואם הוזקו חייבין לשלם פירוש בחפירת כל שהוא לפי שאין שיעור לנזקין וכמ"ש למטה, ובתוספתא מחלוקת ופסק כת"ק דאמר כל שהוא וכסתם משנה שלא נתנה בו שיעור:

יא הָיָה עֵמֶק הַבּוֹר תְּשַׁעָּה וּמֵהֵן טַפַּח אֶחָד מֵיָם חַיֵּב. שְׁהַטַּפַּח שֶׁל מַיִם חָשׁוּב כְּעֵמֶק שְׁנַיִ טַפְחִים בִּיבֻשָּׁה. הָיָה עֵמֶק שְׁמוֹנָה וּמֵהֵן שְׁנַיִ טַפְחִים מַיִם אֹו שְׁהִיָּה עֵמֶקוֹ שְׁבַעָּה וּמֵהֵן שְׁלֹשָׁה

טַפְּחִים מִים וְנִפְל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וּמֵת אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְשֵׁלִם. וְאִם תִּפֹּשׂ הַנֶּזֶק אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ שֶׁהַדְּבָרִים הָאֵלוֹ יֵשׁ בְּהוֹ סֶפֶק :

מגיד משנה **היה עומק הבור ט' וכו'.** מימרא פרק הפרה (דף נ"א:) לפי הנראה מדבריו כך היא גרסתו שם אמר רבא וכו' בור תשעה ומהם טפח מים חייב קסבר כל טפח מים כטפחיים ביבשה דמי איבעיא להו בור שמונה ומהם טפחיים מים מהו מי אמרי' כיון דלא עמיק לית ביה הבלא או דילמא כיון דנפיש מיא אית ביה הבלא ואת"ל כיון דנפיש מיא אית ביה הבלא בור שבעה ומהם שלשה טפחים מים מהו ודאי קריבה ליה לגבי ארעא או דילמא נפיש להו הבלא תיקו. ובספרינו מוחלפת השיטה דפשיטא להו בור שמונה ומהם טפחיים מים דחייב ומיבעיא להו בור תשעה וטפח מים ובור שבעה ושלשה טפחים מים :

יב החופר בור עמק עשרה טפחים ובא אחר והשלימו לעשרים ובא אחר והשלימו לשלשים כלן חייבים. חפר הראשון פחות מעשרה אפלו טפח ובא האחרון והשלימו לעשרה בין שחפר בו טפח או שהגביה בגין על שפתו טפח זה האחרון חייב. סתם טפח שהוסיף או שסתר טפח שבנה הרי זה ספק אם כפר נסתלק מעשה ראשון או עדין לא נסתלק :

מגיד משנה **החופר בור עמוק עשרה טפחים וכו'.** ברייתא שם (דף נ"א) ואתיא אליבא דרבנן וכלישנא קמא דרב זביד דטפי עדיף לאוקמיה כהלכתא. ודע שהוא הדין לחופר בור שמונה ובא אחר והשלימו לתשעה ששניהם חייבין בנזקין שהרי היה במעשה הראשון שיעור לנזקין וכ"כ ז"ל: **חפר הראשון פחות מעשרה וכו' זה האחרון חייב.** פי' חייב לגמרי ורבנן דאמרי הכי והראשון נפטר אפי' מנזקין. והטעם מפני שהאחרון העתיקו ממדת נזקין למדת מיתה ומתוך כך חייב בכל ואינו דומה לחופר בור ח' ובא אחר והשלימו לט' שכתבתי למעלה ששניהם חייבין לפי ששם עדיין במדת נזקין הוא עומד, זה דעת המפרשים ז"ל: **סתם טפח שהוסיף וכו'.** בעיא ולא איפשיטא (דף נ"א):

יג חֲפַר הָרֵאשׁוֹן בּוֹר עֶמֶק וּבָא הָאֲחֵרוֹן וְהִרְחִיבוּ וְנָפַל לְתוֹכוֹ שׁוֹר וּמֵת. אִם מִחֲמַת הֶבְלֹ מֵת הָאֲחֵרוֹן פְּטוֹר שְׁהָרִי מֵעֵט הֶבְלֹ וְאִם מִחֲמַת חֶבְטוֹ מֵת הָאֲחֵרוֹן חֵיב שְׁהָרִי הוּא הַקָּרִיב הַזֶּה בּוֹר זֶה. וְכֵן אִם נָפַל הַשׁוֹר מֵאוֹתוֹ הֵצֵד שְׁהִרְחִיב הָאֲחֵרוֹן הָאֲחֵרוֹן חֵיב שְׁהָרִי הַקָּרִיב הַזֶּה בּוֹר זֶה אֶף עַל פִּי שְׁמַת מִן הַהֶבֶל. וְאִם מִן הֵצֵד שְׁחָפַר הָרֵאשׁוֹן נָפַל הָרֵאשׁוֹן חֵיב שְׁזָה הָאֲחֵרוֹן מֵעֵט הֶבְלֹ :

מגיד משנה **חפר הראשון בור עמוק וכו'.** בעיא שם והרכיב רבינו שתי הלשונויות האמורין שם, וביאור דבריו ז"ל כך בשחפר הראשון בור עמוק לשיעור המיתה ובא אחר והרבה ברחבו ונפל השור מאותו צד שהרחיבו וכגון שלא הרחיבו בהיקף כולו אפילו מת מחמת הבל הבור חייב שאם לא הרחיב זה האחרון היזק הבור לא היה נופל שם ואין צריך לומר אם מת מחמת חבטה, נפל השור בצד האחר שלא הרחיב זה בו אם מת מחמת הבל האחרון פטור שהרי מיעט הבלו אם מחמת חבטה מת האחרון חייב. זהו כוונתו ז"ל והוא תימה איך עירב הלשונויות דבודאי משמע דללישנא קמא הכל תלוי בהבל וחסב לבד ולא איכפת לן מאי זה צד נפל. ללישנא בתרא הכל תלוי מאי זה צד נפל ואם לא נפל מאותו צד שהרחיב הוא אפילו מת מחבטה האחרון פטור ואולי דעת רבינו ז"ל שאינן חולקין לענין הדין וצ"ע :

כסף משנה **חפר הראשון בור עמוק ובא האחרון והרחיבו וכו' וכן אם נפל השור מאותו הצד שהרחיב האחרון וכו'.** דברי רבינו מבוארים דמייירי בשלא הרחיבו בהיקף וה"ק אם נפל השור מאותו הצד שהרחיבו אפילו מת מחמת הבל הבור חייב שאם לא הרחיב זה האחרון את הבור לא היה נופל שם ואם נפל השור בצד האחר שלא הרחיב אם מת מחמת הבל הבור פטור שהרי זה מיעט הבלו ואם מחמת חבט האחרון חייב : **וכתב** הטור על דברי רבינו ותימה הוא היאך פוסק כתרי לישני דודאי פליגי אהדדי וגם ה"ה תמה עליו היאך עירב הלשונויות והניח הדבר בצ"ע. ול"נ שרבינו סובר שא"א לומר דפליגי לישני אהדדי דא"כ קשיא אלישנא קמא אמאי פטור כי מיית מחמת הבלא אפי' נפל מהצד שהרחיב הא אם לא היה מרחיבו לא היה נופל וכן קשה ללישנא בתרא כי נפל מאידך גיסא אמאי פטור אי מיית מחמת חבטא הרי כיון שעשה מעשה בבור אין ראוי ליפטר וכבר הרגישו התוס' בקושיית לישנא קמא וכדי לתרץ זה מפרש רבינו דהני לישני כל חד סמיך אחבריה ולא פליגי ודברים נכונים הם :

יד בור שחייבה עליו התורה אפלו לא מתה הבהמה אלא מהבלו [ב] ואין צריך לומר אם מתה מחבטו. לפיכך אם היה למק הבור כרחבו אין לו הבל. ואם לא נחבטה בו הבהמה ומתה פטור. היה עמקו יתר על רחבו יש לו הבל ואם מתה בו הבהמה חייב אף על פי שלא נחבטה בקרקעיתה:

מגיד משנה בור שחייבה עליו תורה וכו'. פסק כשמואל (דף נ'): דהלכתא כוותיה בדיני. ומה שכתב לפיכך אם היה עומק הבור כרחבו אין לו הבל. מימרא שם פרק הפרה ובשלא נחבטה הפרה כמה שכתב הוא ז"ל דאי נחבטה כיון דקיי"ל כשמואל ודאי מיחייב בכל גוונא וכן פירשו ז"ל:

כסף משנה בור שחייבה עליו תורה וכו'. כתב ה"ה פסק כשמואל וכו'. ומ"ש לפיכך אם היה הבור עמוק וכו'. מימרא שם וכו'. עיין בהרא"ש:

טו עשה תל גבוה ברשות הרבים ונחבטה בו הבהמה ומתה. אם היה גבוה עשרה טפחים חייב לשלם. ואם היה פחות מעשרה פטור על מיתת הבהמה. אבל אם הזקה בלבד חייב לשלם נזק שלם. ואפלו בתל גבוה כל שהוא או בתפירה כל שהיא. שהנזק בכל שהוא דבר מצוי וידוע ואין המיתה בכלל שהוא מצויה וקרי הוא כמו אנס:

מגיד משנה עשה תל גבוה ברה"ר וכו'. גם זה כשמואל ושיעור העשרה טפחים דומיא דבור:

טז וכן אינו חייב על מיתת הבהמה בבור או על חביטתה בתל. אלא אם היתה הבהמה קטנה או חרשת או שוטה או סומא או שנפלה בלילה. אבל אם היתה * פקחת ונפלה ביום ומתה פטור שזה כמו אנס מפני שדרך הבהמה לראות ולסור מן המכשולות. וכן אם נפל לתוכו אדם ומת אפלו היה סומא או שנפל בלילה בין שהיה בן חורין או עבד קרי זה פטור. ואם הזק בו האדם או הבהמה הפקחת חייב נזק שלם כמו שבארנו:

ההראב"ד היתה פקחת וכו'. א"א ובהמה הפקחת ביום למה ומה בין נזק למיתה לענין זה עכ"ל:

מגיד משנה אבל אם היתה פקחת ונפלה ביום ומתה וכו'. משנה שם (דף נ"ב) וגמרא (דף נ"ה): **וכן אם נפל לתוכו אדם ומת וכו'.** משנה שם: **ואם הוזק בו אדם או הבהמה הפקחת וכו'.** נזקי האדם ליחייב הם מפורשים בגמרא פי' המניח (דף ל"ג) ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקי האדם חייב אבל חיוב נזקי הבהמה הפקחת לא נתבאר בגמרא. ובהשגות א"א ובהמה הפקחת ביום למה ומה בין נזק למיתה לענין זה ע"כ. ול"נ שיצא דין זה לרבינו ממה שאמרו פי' המניח (דף כ"ז): לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים והביאה ז"ל פי"ג וסובר הרב ז"ל דכ"ש בהמה שאין בה דעת וכשמיעטו בהמה פקחת ביום לא מיעטוה אלא מן המיתה בדוקא שהפקחות מעיינות ונשמרות ממכשול גדול שיש בו סכנת נפשות אבל אינן שומרות עצמן בכל עת מן הנזקים ולפיכך חייב בעל הבור על נזקיהם שאין זה אונס, ואפשר שהרב רבינו אברהם ז"ל סבור שהאדם שהוא בעל מחשבה הוא שאינו מתבונן בדרכים אבל בהמה דרכה להתבונן והלכך ה"ל כאונס ופטור וכן פי' הרשב"א ז"ל:

נפל לתוכו * שור פסולי המוקדשין ומת הרי זה פטור שְׁנֵאמַר (שמות כא-לד) **וְהָיְתָה יְהִיָּה לֹא מִי שֶׁהִמַּת שְׁלוֹ יֵצֵא זֶה שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְדִינוֹ שֶׁיִּקָּבֵר:**

ההראב"ד שור פסולי המוקדשין כו'. א"א אע"ג דפרקיה עכ"ל:

מגיד משנה נפל לתוכו שור של פסולי המוקדשין וכו'. מימרא פי' הפרה (דף נ"א) ובהשגות א"א אע"ג דפרקיה ע"כ. ונראה שיצא לו להר"א ז"ל מן הסוגיא שמיעטו בבור שור פסולי המוקדשין החייב בשור כדאיתא התם בהדיא ובשלא נפדו אפילו בשור פטור כמו שיתבאר בפרק זה ואף דעת רבינו כן הוא שהרי לא חילק:

ח היתה חופר בבור ונפלה הבהמה בתוך הבור מקול החפירה ומתה. אם נפלה מלפניה ח"ב. מאחריה כגון שנבעתה וחרזה על עקבה לאחור ונפלה ומתה פטור שְׁנֵאמַר (שמות כא-לג) **וְנָפְלִי עַד שְׁיִפֵּל דָרְךָ נִפְלָה. נִפְלָה לְפָנֶיהָ מִקוֹל הַחֲפִירָה * חוץ לבור ומתה אין בית דין מחיבין אותו. ואם תפש הנזק אין מוציאין מידו.**

וְאִם נִפְלָה לְאַחֲזֹרֶיהָ חוּץ לְבוֹר וּמִתָּה אוֹ הִזְקָה בְּעַל הַבוֹר
פְּטוֹר :

ההראב"ד **חוץ לבור וכו'.** א"א נראה לי כל הסוגיא אינה נצלת מן השבוש ואולי חזרה היתה שנסתפק לו הלכה כרב או כשמואל וכתב למעלה כשמואל ועכשיו בא לפסוק כרב, מכל מקום שבושים יש כאן שאם נתקל בבור מקול החפירה ונפל חוץ לבור לרשות הרבים פטור ואם נפל לאחוריו בבור זהו הספק שאמר שאין ב"ד מחייבין אותו עכ"ל :

מגיד משנה **היה חופר בבור ונפלה הבהמה מקול החפירה וכו' נפל לפניו מקול החפירה חוץ לבור וכו'.** הלשון הנמצא בספרי רבינו הוא משובש משבוש המעתיקים והר"א ז"ל תיקן דבריו בהשגות ולא הגיע בידי הנוסחא המתוקנת בהשגות ועיקר הדברים מחלוקת דרב ושמואל פרק הפרה (דף נ"ג) ונחלקו המפרשים ז"ל בפסק הדין ואין הדברים הללו מצויין כדי להאריך בהם :

ט שוֹר שְׁדַחַף בְּהֵמָה לְתוֹךְ הַבוֹר וּמִתָּה. אִם מוֹעֵד הוּא בְּעַל הַבוֹר מְשַׁלֵּם מְחַצָּה וּבְעַל הַשּׁוֹר מְחַצָּה. וְאִם תָּם הוּא בְּעַל הַשּׁוֹר מְשַׁלֵּם רְבִיעַ מְגוּפוֹ וּבְעַל הַבוֹר מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים מִן הַיָּפָה שְׁבַנְכָסִיו. שְׁבַעַל הַנְּבֵלָה אוֹמֵר לְבַעַל הַבוֹר פָּחַת נְבֵלָה זוֹ יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ אֲף עַל פִּי שֶׁהִיא גְדוֹלָה וּפְקַחַת כִּיּוֹן שְׁנִדְחַפָּה הָרִי זוֹ כָּמִי שְׁנִפְלָה בְּלִילָה כָּל שְׁאֲנִי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִבְּעַל הַשּׁוֹר אֲנִי מוֹצִיא ^[ג] וְהִשְׁאָר אֶתָּה חַיֵּב לְשַׁלְּמוֹ :

מגיד משנה **שוֹר שְׁדַחַף בְּהֵמָה וכו' עד אתה משלם לי.** הכל מבואר שם בברייתא ובמימרא ואליבא דר' נתן ופסק כמוהו משום דדיינא הוה ונחית לעומקא דדינא ותו דקיימא מתנית' כוותיה וכן כתוב בהלכות. **ומ"ש רבינו ז"ל אע"פ שהיא גדולה ופקחת כיון שנדחפה הרי היא כמי שנפלה בלילה.** כן פירש"י ז"ל וכן עיקר אע"פ שבעלי התוס' חולקים בדבר. **ומ"ש בשו"ר פסולי המוקדשין שנגח שהוא פטור,** אינו קשה למ"ש פרק שמיני ופסולי המוקדשין יש בהן נזקין בין שהזיקו בין שהוזקו מפני שדבריו שם הם בשנפדו כמו שכתב שם שהרי יצא לפדיון וכאן בשלא נפדו וכן דעת כל המפרשים :

כ וְכֹן הַמְּנִיחַ אֶבֶן עַל פִּי הַבוֹר וּבָא הַשּׁוֹר וְנִתְקַל בָּהּ וְנָפַל לְבוֹר וּמִתָּה. הַמְּנִיחַ אֶת הָאֶבֶן מְשַׁלֵּם מְחַצָּה וּבְעַל הַבוֹר מְחַצָּה :

כא וְכֵן שׁוֹר שֶׁל הַדְּיוּט וְשֶׁל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁנִּגְחִיו כְּאֶחָד. אִם תָּם הוּא זֶה שֶׁל הַדְּיוּט מִשְׁלֵם חֲצֵי נֶזֶק וְאִם מוּעַד נֶזֶק שְׁלֵם. שֶׁהַנֶּזֶק אוֹמֵר לוֹ כֹּל שְׁאוּכַל לְהוֹצִיא מִזֶּה אוֹצִיא וְהַשָּׂאָר מִמֶּדָּ וְזֶה הוֹאִיל וְהַקֹּדֶשׁ הוּא וּפְטוֹר אֶתְּה תְשַׁלֵּם לִי הַכֹּל:

כב מִי שֶׁהָיָה חוֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְנָפַל עָלָיו שׁוֹר וְהִרְגוֹ. בְּעַל הַשׁוֹר פְּטוֹר. וְאִם מֵת הַשׁוֹר נוֹטֵל בְּעַל הַשׁוֹר דָּמֵי שׁוֹרוֹ מִיֹּרְשֵׁי בְּעַל הַבּוֹר:

מגיד משנה מי שהיה חופר בור ברשות הרבים וכו'. ברייתא הובאה פרק קמא דערכין (דף וי) ופסק כפשט הברייתא ואיתא ס"פ גט פשוט (דף קע"ה): והאוקימתות שנאמרו עליהם בגמ' הם אליבא דמ"ד מלוה על פה אינו גובה מן היורשין ואין הלכה כן כמו שיתבאר פי"א מהל' מלוה ולוה:

הלכות נזקי ממון - פרק שלשה עשר

א כֵּלִים שֶׁנִּפְּלוּ לַבּוֹר וְנִשְׁתַּבְּרוּ בְּעַל הַבּוֹר פְּטוֹר שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא- לב) וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹרִי מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שׁוֹר וְלֹא אָדָם חֲמוֹר וְלֹא כֵּלִים. אֲפֹלוּ נָפַל שׁוֹר בְּכֵלָיו וּמֵת הַשׁוֹר וְנִשְׁתַּבְּרוּ כֵּלָיו חֵיב עַל הַבְּהֵמָה וּפְטוֹר עַל הַכֵּלִים:

מגיד משנה כלים שנפלו לבור ונשתברו בעל הבור וכו'. מבואר במשנה שם פרק הפרה (דף נ"ב) ודלא כר"י דגמ' (דף נ"ג):

ב הַבּוֹר מְאֻבּוֹת נְזִיקִין הוּא וְתוֹלְדוֹתָיו כְּמוֹהוּ מוּעַדִין מִתְחַלְתָּן. וְכֹל הַמְנִיחַ תַּקְלָה הִרִי זוֹ תוֹלְדֵת הַבּוֹר וְאִם הִזִּק בָּהּ

אָדָם אוּ בְהֵמָה מְשַׁלֵּם זֶה שֶׁהֵנִיחַ הַתַּקְלָה נֶזֶק שְׁלֵם בֵּין הַפְּקִיר
[א] הַתַּקְלָה בֵּין לֹא הַפְּקִירָה. וְאִם הִזְקוּ בָּהּ כָּלִים פְּטוּר :

ג כִּיצַד. הַמְנִיחַ אֲבָנוּ אוּ סַכִּינוּ אוּ תַבְנוּ אוּ מִשְׁאוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְהִזְקוּ בָּהֶן בֵּין אָדָם בֵּין בְּהֵמָה חָיֵב נֶזֶק שְׁלֵם.
וְכֵן אִם הֵנִיחוּ בְּרִשׁוֹתוֹ וְהַפְּקִיר רִשׁוֹתוֹ וְלֹא הַפְּקִירוּ נִתְקַל
בְּקַרְקַע וְנִחְבָּט בְּתַקְלָה זֹו וְהִזַּק בָּהּ חָיֵב בְּעַל הַתַּקְלָה. וְאִם
הִזְקוּ כָּלִים בְּכָל אֵלוֹ אוּ נִטְנְפוּ פְּטוּר :

מגיד משנה (ב-ג) הבור מאבות נזיקין הוא. פסק כשמואל דאמר פרק המניח
(בבא קמא דף כ"ח) כולן מבור למדנו וכן פסק האלפס ז"ל: **כיצד המניח אבנו**
או סכינו וכו'. מפורש שם דין אבנו וסכינו ומשאו. **ומה שכתב רבינו ואם**
הניחן ברשותו והפקיר וכו'. פשוט הוא שאחר שיש לו דין בור הכל שוה:

ד הַכְּנִיס שוֹרוֹ לַחֲצַר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת וְהַרְבִּיץ גְּלָלִים
וְנִטְנְפוּ בָּהֶן כָּלִיו שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת פְּטוּר. שֶׁהִגְלֵל זֶה תּוֹלְדֵת בּוֹר
הוּא וְלֹא מְצֵאֵנוּ בּוֹר שְׁחֵיב בּוֹ עַל הַכָּלִים :

מגיד משנה הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא וכו'. פי' הפרה (דף מ"ח)
מימרא:

ה הַמְנִיחַ אֶת הַכֹּד בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְהִלְךְ [הַמְהַלֵּךְ] וְנִתְקַל בָּהּ
וּשְׁבָרָה פְּטוּר לְפִי שְׁאִין דָּרָךְ בְּנִי [ב] אָדָם לְהַתְּבוּנוֹ בַּדָּרָךְ כְּשֶׁהוּ
מְהַלְכִין. וְאִם הִזַּק בָּהּ הָרִי בְּעַל הַכֹּד חָיֵב בְּנִזְקָיו וְאַפְלוּ הַפְּקִיר
הַכֹּד. שֶׁכָּל הַמְּפָקִיר נֶזֶקוֹ בְּמָקוֹם שְׁאִין לוֹ רִשׁוֹת לַעֲשׂוֹתָהּ
מִתְחַלָּה חָיֵב כְּאֵלוֹ לֹא הַפְּקִירוּ :

מגיד משנה המניח את הכד ברה"ר וכו'. משנה בהמניח (דף כ"ו). **ומ"ש רבינו**
ז"ל לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים. אוקימתא אמיתית שם. **ומ"ש**
ואפילו הפקיר הכד. פסק כר"י וכן בהלכות:

ו הניח את הכד במקום שיש לו רשות להניחה שם כגון מקום הקרנות של גתות וכיוצא בהן ונתקל בה ושברה חייב. ואם הזק בה המהלך בעל הכד פטור מפני שהיה לו להסתכל. ואם היתה אפלה או שמלא כל הדרך פדים פטור^[ג] על שבירתה. ואם נתקל בה הרי בעל הכד חייב. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה הניח את הכד במקום שיש לו רשות להניחה וכו'. זה יצא לרבינו ממה שאמרו שם (דף כ"ז:): קרנא דעצירי היה דכיון דברשות עבדי הוא ליה לעיוני ומיזל. ופירש רבינו קרנא דבי עצורי קרנות של גיתות וכן פסקו בהלכות. ומ"מ אפילו באותן מקומות חייב רבינו אם היתה אפלה והדין עמו שהרי כך נראה מהסוגיא שם:

מסנה **כסף**

(ה-ו) המניח את הכד וכו' הניח הכד במקום שיש רשות וכו' ואם הזק בה המהלך בעל הכלי פטור מפני שהיה לו להסתכל. כלומר דאע"ג דאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים במקום דשכיח להיות מלא כדים יש להם להתבונן. ומ"ש ואם היתה אפלה וכו'. טעמו משום דאע"ג דלא קי"ל כשמואל דסבר דדרך של בני אדם להתבונן בדרכים כשאינו אפלה מ"מ מיניה נשמע לדין דהיכא דהניח הכד במקום שיש לו רשות להניחו שם שאם הוא אפילה אין דרך בני אדם להתבונן בו וחזר דינו כדין מקום שאין לו רשות להניחו שם:

ו נשברה כדו ברשות הרבים והחלק אחד במים או שלקה בתרסיה פטור מדיני אדם לפי שאנוס הוא. וחייב בדיני שמים מפני שלא סלק התרסים. והרי התרסים והמים כהפקר ולא הפקיר אלא אחר שנגאנס ולפיכך פטור. ואם נתפגן לזכות בתרסיה והזק בהן אחר חייב. והוא הדין לנפלה גמלו ולא העמידה וכל פיוצא בה. ואם הזקו פלים בכל אלו פטור בין הפקיר בין לא הפקיר כמו שבארנו:

מגיד משנה נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחר במימיה. פירוש כגון שנתקל ומתוך כך נשברה כדו ופסק כר"י דאמר נתקל לא פושע הוא ולזה כתב רבינו לפי שהוא אנוס אבל אם שברה בכוונה ודאי חייב, ופסק זה כפסק ההלכות

כר"י דמתניתין וכחכמים דברייתא והכין קי"ל דמפקיר נכסיו מתוך האונס פטור וחייב בדיני שמים מפורש בברייתא. ומ"ש רבינו ואם נתכוון לזכות בחרסיה והוזק בהן אחר חייב. מפורש שם ובהלכות:

ח שני קדרין שהיו מהלכין בדרך זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון. אם היה לראשון לעמד ולא עמד חייב הראשון בנזקי שני שאף על פי שהוא אנוס בשעת נפילה אינו אנוס בהיותו מטל בדרך והרי הוא יכול לעמד. ואם לא היה לו לעמד פטור ואף על פי שלא הזהיר לזה שנתקל בו מפני שהוא טרוד בנפשו:

מגיד משנה שני קדרין שהיו מהלכים בדרך זה אחר זה וכו'. משנה שם (דף ל"א) ופסק כר"י דגמרא ופטור הכלים הוא מפני שכל תולדות בור כלים פטורין בו כמו שנתבאר:

ט במה דברים אמורים שהוא חייב בנזקיו של שני כשהזק גופו של שני. אבל אם הזקו כליו פטור שאינו חייב על הכלים בבור וכל תקלה תולדת בור הוא כמו שבארנו:

י הקדרים והזגגים וכיוצא בהן שהיו מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי בשני וכל אחד מהן יש לו לעמד ולא עמד. הראשון חייב בנזקי גופו של שני בין שהזק בגופו של ראשון המטל בארץ * בין שהזק במשאו. והשני חייב בנזקי גופו של שלישי אם הזק בגופו של שני. אבל אם הזק במשאו של שני שנפל פטור. שהרי אומר לו השני בור זה שהוא משאי אין אני הכורה אותו שהרי הראשון הפיל השני עם משאו. ואם הזהירו זה את זה כלן פטורין:

ההראב"ד בין שהוזק במשאו כו'. א"א זהו תימה שהוא כתב כל הסוגיא כדעת ר"י דאמר נתקל אנוס הוא ואמר כל הנתקל ואפילו הראשון מעתה משאו של ראשון אינו בורו. וראיתי לרב ר' יצחק ז"ל שכתב כן אמרתי א"א שהוא טועה אלא הענין כולו בשלא הפקירו וכבר אמר ר' יהודה במתכוין

לזכות בחרסיה חייב אע"ג דאנוס הוא ודוקא ראשון שמעצמו נפל אבל שני שמחמת ראשון נפל אע"ג דלא הפקיר משאו ההיא שעתא מיהת בורו של ראשון הוא ופטור דהא לאו בורו הוא. עכ"ל:

מגיד משנה הקדרין והזגגין וכיוצא בהן וכו'. גרסת רבינו ז"ל כגרסת ההלכות ורש"י ז"ל והיא הנכונה. ומ"ש רבינו הראשון חייב בנזקי גופו של שני בשהיה לו לעמוד ולא עמד דדוקא בשהזיק גופו אבל בשהזיק ממנו אפילו בגוף הראשון פטור שלא מצינו בור שחייב בו את הכלים כמו שנתבאר בסמוך ולזה כתב רבינו בנזקי גופו של שני. ועל מ"ש רבינו ז"ל בין שהזיק במשאו כתוב בהשגות א"א זהו תימה שהרי כתב הסוגיא כדעת ר"י כו' ההיא שעתא מיהת בורו של ראשון הוא וראשון פטור דהא לאו בורו הוא ומפקיר נזקי אונסים פטור ע"כ. ודבריו פשוטים שכשחייב רבינו במשא הראשון לא חייב אלא בשלא הפקירו שאם בשהפקיר משאו כבר נתבאר בפרק זה שנתקל אנוס הוא ונתבאר שמפקיר נכסיו מתוך האנוס פטור וחיוב השני כשהזיק גוף השלישי בגופו הוא מפני שהיה לו לעמוד ולא עמד ודבריו ז"ל כדברי ההלכות:

יא נפל הראשון והיה מטל לרחב הדרך ונתקל אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בבטנו הרי הוא חייב בנזקי כלן הואיל והיה לו לעמוד ולא עמד:

מגיד משנה נפל הראשון והיה מוטל לרוחב הדרך ונתקל וכו'. מפורש שם (דף ל"א:) ברייתא:

יב השופך את המים ברשות הרבים והזיק בהן אחר חייב בנזקיו. ואם נטנפו כליו פטור כמו שבארנו. * נבלעו המים בארץ ונשארה הארץ חלקה והחלק ונפל והזיק בקרקע הרי זה חייב בנזקיו:

ההראב"ד נבלעו המים וכו'. א"א זהו שנעשית טיט וזהו כרפשו דאמרו בגמרא ונראה דהכי גריס לה מי סברת דתמו מיא כלומר דנעשית הקרקע טיט לא דלא תמו מיא ותרתי בדלא תמו למה לי חדא בימות החמה וכו' עכ"ל:

מגיד משנה השופך את המים בר"ה וכו'. שם (דף ל') משנה. ומ"ש ואם נטנפו כליו פטורין. הוא כשמואל דגמי' ודלא כרב והטעם מפני שכל אלו הנזקין תולדות בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים: נבלעו המים בארץ ונשארה

הארץ חלקה וכו'. נ"ל שכוונת רבינו היא שאפי' נבלעו המים כל זמן שהארץ חלקה מחמתן חייב וההיא מימרא דרב דאמר קרקע עולם הזיקתהו והסוגיא שעליה דמוכחא דדוקא בשלא תמו מיא כולא דלא כשמואל ואע"ג דלא פליג התם בהדיא הא פליג לעיל וזהו שבהלכות לא הביאו הא דתמו מיא לפטורא. אך הר"א ז"ל כתב בהשגות שכוונת רבינו היא בשלא נבלעו המים וז"ל א"א פירוש שנעשית טיט וכו'. ואין פירושו מחוור אלא לא תמו מיא שנעשית הקרקע רפש וטיט ותמו מיא הוא שאין טיט וכן פי' רש"י ז"ל ודברי ההלכות לראיה שדעתם שאותה סוגיא דלא כהלכה:

יג כָּל אֵלוֹ שְׁפוֹתֶקִין בְּיבֹותֵיהֶן וְגוֹרְפִין מְעֹרוֹתֵיהֶן אֵין לָהֶן רְשׁוֹת לְשִׁפְךָ הַמַּיִם בְּרְשׁוֹת הָרַבִּים בְּימֹות הַחֲמָה אֲבָל בְּימֹות הַגְּשָׁמִים יֵשׁ לָהֶן רְשׁוֹת. וְאִף עַל פִּי כֵן אִם הִזַּק אָדָם אוֹ בְּהֵמָה בַּמַּיִם חִיבִין נִזְק שְׁלָם:

מגיד משנה כל אלו שפותקין ביבותיהן וכו'. ברייתא שם (דף ל') ואם הוזקו בהם כלים פטור כמו שנתבאר:

יד לֹא יוֹצִיא אָדָם תְּבָנוּ וְקָשׁוּ לְרְשׁוֹת הָרַבִּים כְּדִי שְׁיִדְוֹשׁוּ וַיַּעֲשׂוּ לוֹ זָבָל. וְאִם הוֹצִיא קִנְסוּהוּ חֲכָמִים שְׁיֵהִיו כְּהַפְקָר וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה מֵעַת שְׁנִדְוֹשׁוּ וְהַשְּׁבִיחוּ. וְאִם קָדָם אָדָם וְזָכָה בָּהֶן מִשְׁעַת הוֹצָאָה לְרְשׁוֹת הָרַבִּים אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּהַפְקָר אִם הִזַּק בָּהֶן אָדָם אוֹ בְּהֵמָה הָרִי זֶה הַמוֹצִיא חִיב לְשַׁלֵּם:

מגיד משנה לא יוציא אדם תבנו וקשו וכו'. משנה וגמרא שעליה ופסק כרב דאמר התם כל הקודם בהם זכה בין בגופן בין בשבחן מ"ט קנסו גופן משום שבחן. ומ"ש רבינו ואם קדם אדם וזכה בהן משעת הוצאה לרה"ר וכו'. בעיא שם ולא איפשיטא:

כסף משנה לא יוציא אדם תבנו וקשו וכו'. כתב ה"ה פסק כרב וכו' הכי איתא בגמ' פרק המניח אהא דתנן כל הקודם בהם זכה אמר רב בין בגופן בין בשבחן וזעירי אמר בשבחן אבל לא בגופן במאי קמיפלגי רב סבר קנסו גופן אטו שבחן וזעירי סבר לא קנסו גופן אטו שבחן לימא כתנאי וכו' אמר לך רב דכולי עלמא קנסו גופן משום שבחן והכא בהלכה ואין מורין כן קמיפלגי ופירש"י דת"ק

סבר דקנסו גופן ואין מורין כן. ולפי זה יש לתמוה למה השמיט רבינו הא דאין מורין כן וי"ל שסובר רבינו דהא דקאמר בהלכה ואין מורין כן פליגי דיחויא בעלמא הוא :

טו יש לכל אדם להוציא את הזבל והגללים לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים ולצבר אותן שם שלשים יום כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם [ורגלי בהמה]. ואף על פי כן אם הזיק חייב לשלם. וחייבין על זה הגלל משום גזל כיון שאין בו שבת אם נדוש לא קנסו בו :

מגיד משנה יש לכל אדם להוציא את הזבל ואת הגללים וכו'. פסק כר' יהודה במה שאמר שבשעת הוצאת זבלים מותר להוציא ברה"ר ופסק דלא כוותיה בנזקין שר' יהודה היה פוטר כשהוזק בהם אדם ואנן קי"ל דחייב וכ"כ בהלכות. ומ"ש רבינו ז"ל וחייבין על זה הגלל משום גזל. מפורש שם בגמרא :

טז אין שורין טיט ברשות הרבים ואין לובנים לבנים. אבל גזבלין טיט ברשות הרבים אבל לא לבנים :

מגיד משנה אין שורין טיט ברה"ר. משנה בב"מ פרק הבית והעליה (דף קי"ח) :

יז הבונה ברשות הרבים המביא אבנים מביא והבונה בונה. וכלן שהזיקו חייבין לשלם נזק שלם :

מגיד משנה הבונה ברה"ר וכו'. פי' שאינו רשאי להשהות אבניו ברה"ר אלא תיכף להובאה לקובעה בבנין וכן מוכח שם בגמרא ודלא כרשב"ג דאמר מתקן הוא מלאכתו לפני שלשים יום מפני שדברי רשב"ג העמידום בגמי' בשיטה ואינה הלכה וכמ"ש בהלכות :

יח החוצב שחצב אבן ומסרה לסתת והזק בה אדם או בהמה הסתת חייב. וסתת שמסר לחמור החמור חייב. מסר חמור לכתף הכתף חייב. מסר כתף לבונה הבונה חייב. מסרה הבונה לזה

שְׁמַתְקוֹן יְשִׁיבְתָהּ בְּבִגְדֵי הַמְתְּקוֹן חַיִּב. וְאִם אַחַר שֶׁהֶעֱלוּהָ עַל גְּבִי הַדִּימוֹס נִפְלָה וְהִזִּיקָה וְהָיוּ עוֹשִׂין בְּקַבְלָנוֹת כִּלְוֹן חַיִּבִּין. וּבְשִׁכִירוֹת הָאֲחֵרוֹן חַיִּב וְכִלְוֹן פְּטוּרִין :

מגיד משנה החוצב שחצב אבן ונתנה לסתת וכו'. ברייתא שם וחלוק השכירות וקבלנות שם. ופי' שאפי' בקבלנות כל זמן שנפלה מיד אדם אי זה שיהיה הוא חייב בנזקיה כיון שמידו נפלה וכולן פטורים אבל כשהונחה על גבי הדימוס ונפלה כיון שהם בקבלנות כולן חייבים אבל בשכירות האחרון חייב לפי שעליו לקובעה בבנין :

יט הכתל והאילן שנפלו לרשות הרבים [ד] והזיקו [ה] פטור מלשלים ואף על פי שהפקירן. לפי שאינן דומים לבור שהרי אין תחלתן להזיק. ואם היו רעועין בית דין קובעין לו זמן לקצא את האילן ולסתור את הכתל. וכמה הזמן שלשים יום. נפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב מפני ששקה אותן :

מגיד משנה הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים וכו'. משנה שם (דף ק"ז): והובאה פרק קמא בבבא קמא (דף ו'): ודברי רבינו הם כשהזיקו בשעת נפילה ולפיכך פטור אע"פ שהפקירן וכן מוכח שם מפני הטענה שכתב רבינו ז"ל אבל אם הוזק בהן לאחר נפילה ודאי אם הפקירן הוה ליה מפקיר נזקיו מתוך האונס ופטור ואם מתכוון לזכות בהן חייב כמו שנתבאר למעלה בדין נשבר כדו ונתכוון לזכות בחרסיה וזה ברור וכשהזיק בשעת נפילה שהוא פטור כתב הרשב"א ז"ל ודוקא כשבנאו כראוי אבל אם לא בנאו כראוי חייב והכין איתא בתוספתא דקתני נפל הכותל מחמת הזועות מחמת הרוח ומחמת הגשמים אם בנאו כדרכו פטור ואם לאו חייב עכ"ל: וכמה הזמן וכו'. מימרא שם בהבית והעליה (דף ק"ח):

כ המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים והפריח לרשות הרבים והזק אחד בהן חייב נזק שלם. ואם גדר בקוצים בצמצום בתוך רשותו פטור לפי שאין דרך בני אדם להתחבד בכתלים :

מגיד משנה המצניע את הקוץ והזכוכית כו'. משנה פי המניח (דף ל') מימרא שם, ופי' הפריח שהוציא חוץ מרשותו :

כא המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כתלו של חברו ובא בעל הכתל וסתר את כתלו ונפל לרשות הרבים והזיק. אם כתל רעוע היה המצניע חייב. ואם כתל בריא הוא בעל הכתל חייב :

מגיד משנה המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך הכותל של חברו וכו'. ברייתא מימרא שם :

כב חסידים הראשונים היו מצניעין את הקוצים ואת הזכוכיות בתוך שדותיהם בעמק שלשה טפחים בארץ כדי שלא תעלים המחרשה. ואחרים שורפים אותן באש. ואחרים משליכים אותן לים או לנהר כדי שלא יזק בהן אדם :

מגיד משנה חסידים הראשונים וכו'. ברייתא ומעשים שם :

כג לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים. ואין עושין חלל תחת רשות הרבים ולא בורות ולא שיחין ולא מערות ואף על פי שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא טעונה אבנים שפא תפחת מלמטה שלא מדעתו. והחופר בור לצרכי רבים מתר :

מגיד משנה לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים וכו'. ברייתא פרק הפרה (דף נ'): אין עושין חלל תחת רשות הרבים וכו'. משנה פרק חזקת הבתים (דף ס') ופסק כחכמים. ודע שאף על פי שאינו רשאי לעשות כן לכתחילה אם עשה וכסה כראוי פטור כמו שנתבאר פרק י"ב. ופי' כראוי הוא במקום שהשוורים מצויין לעמוד בפני השוורים ואם מצויין שם גמלים כראוי לגמלים. ובירושלמי מפרש שאם עגלות מצויות שם עד שתהא עגלה מצויה טעונה מהלכת וטעונה אבנים והכל כלל רבינו פי' י"ב במלת כראוי : והחופר בור לצרכי הרבים מותר וכו'. ברייתא פרק הפרה (דף נ') :

כד אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים אלא אם כן היו למעלה מגמל ורוכבו. [n] והוא שלא יאפיל הדרך על בני רשות הרבים. ואם רצה כונס לתוך שלו ומוציאו. כנס ולא הוציא הרי זה מוציא כל זמן שירצה. אבל אינו יכול להחזיר כתלים למקומן לעולם. שכל מצר שהחזיקו בו רבים אסור [n] לקלקלו:

מגיד משנה אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרה"ר וכו'. משנה פרק חזקת הבתים (דף ס"ו) ומה שהתיר רבינו למעלה מגמל ורוכבו היא סברא כתובה בהלכות ולמדוה מדין אילן שהוא נוטה כמו שיתבאר בסמוך. ומ"ש רבינו אבל אינו יכול להחזיר כתלים למקומן. מימרא שם ופסק כר"י:

כה לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאות לרשות הרבים הרי זו בחזקתה ואם נפלה חוזר ובונה אותה כשהיתה:

מגיד משנה לקח חצר וכו'. מימרא ומשנה שם:

כו אילן שהוא נוטה לרשות הרבים קוצץ כדי שיהיה הגמל עובר ברוכבו. ומניחין מקום פנוי משתי שפלות הנקר כרחב כתפי המלחים שיורדין שם ומושכין הספינה. וכל אילן הנמצא ברחב זה קוצצין אותו מיד ואין מתרין בבעליו שהרי מעכב מושכי הספינה:

מגיד משנה אילן שהיה וכו'. משנה סוף פרק לא יחפור (דף כ"ז): ופסק כת"ק: ומניחין מקום פנוי וכו'. מימרא במציעא בפ' המקבל (דף ק"ז): ומ"ש ואין מתרין בבעליו. מבואר שם מכריז ר' אמי מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו:

כז מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתנה להם מן הצד מה שנתן נתן וזכו בו וזה שנטל לא זכה בו. וכמה לחב דרך הרבים אין פחות משש עשרה אמות:

מגיד משנה **מי שהיתה וכו' עד סוף הפרק**. משנה פרק המוכר פירות (דף צ"ט):

הלכות נזקי ממון - פרק ארבעה עשר

א המדליק בתוך שדה חברו ועברה הדלקה [והזיקה] חייב לשלם נזק שלם שנקאמר (שמות כב-ה) 'כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה' וגו' שלם ישלם המבער וגו'. והבערה מאבות נזיקין היא:

מגיד משנה **המדליק וכו'**. זה פשוט ומבואר פרק הכונס (דף ס"א):

ב הדליק בתוך רשותו צריך להרחיק מסוף המצר כדי שלא תעבר הדלקה לשדה חברו. וכמה שעור ההרחקה [א] הפל לפי גבה הדלקה. ואם לא הרחיק כראוי ועברה האש והזיקה חייב לשלם נזק שלם. הרחיק כראוי ועברה והזיקה פטור שזו מכה בידי שמים היא. וכן אם עברה נהר או שלולית שיש בהן מים ורחבן שמונה אמות פטור:

מגיד משנה **הרחיק וכו'**. מפורש שם במשנה ופסק כרבי שמעון דהכין איפסיקא הלכתא בגמי': **וכן אם עברה נהר או שלולית וכו'**. ברייתא שם. ופיי ר"י שלולית אמת מים שמחלקת שלל לאגפיה. ונראה שדעת רבינו שכל כיוצא בזה אפיי בדליקה גדולה פטור:

כסף משנה **וכן אם עברה נהר או שלולית וכו'**. בברייתא בגמרא (דף ס"א) עברה נהר או שלולית שהם רחבים שמונה אמות פטור ואהא דתנן עברה נהר פטור קאמר בגמרא רב אמר נהר ממש ושמואל אמר אריתא דדלאי ומ"ד נהר ממש אע"ג דליכא מיא ומ"ד אריתא דדלאי אי אית ביה מיא אין אבל לית ביה מיא לא וידוע דהלכה כשמואל בדיני ולפיכך כתב רבינו שיש בהם מים

ומדלא הזכיר אריתא דדלאי משמע דסבירא ליה דרב ושמואל בנהר הרחב שמונה פליגי דלרב אפילו לית ביה מיא מפסיק ולשמואל לא מפסיק אלא בדאית ביה מיא ולא קרי ליה אריתא דדלאי אלא למימר דאית ביה מיא :

ג עֲבָרָה גָּדַר אוֹמְדִין גִּבָּהּ הַגָּדַר וְגִבָּהּ הַדִּלְקָה וְהַעֲצִים אוֹ הַקּוֹצִים הַמְצוּיִין שָׁם אִם אֵינָהּ רְאוּיָה לְעֵבֶר פְּטוּר וְאִם רְאוּיָה לְעֵבֶר חַיֵּב. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים בְּאֵשׁ [ג] הַקּוֹדֶחַת. אָבֵל אִם הָיָה לָהּ לְהַב גָּדוֹל הָעוֹלָה וְנִכְפָּף מִגִּבָּהּ עָלִית הַלְהַב וְהָיוּ עֲצִים מְצוּיִין שָׁם אֵין לָהּ אִמְדָּא אֶלָּא אֶפְלוּ עֲבָרָה אֶלְף אִמָּה חַיֵּב :

מגיד משנה **במה דברים אמורים באש הקודחת וכו'.** פירוש x קודחת שאין שלהבת גדולה ופסק כרב דאמר הכין ודלא כשמואל משום דתניא כוותיה דרב שם :

ד נִפְלָה דִּילְקָה בְּחִצְרוֹ וְנִפֵּל גָּדַר שְׁלֵא מִחֲמַת הַדִּלְקָה וְעֲבָרָה הַדִּלְקָה בְּחִצְרֵי אַחֲרָת. אִם הָיָה יָכוֹל לְגַדֵּר הַגָּדַר שֶׁנִּפֵּל וְלֹא גָּדְרוּ חַיֵּב. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה לְשׁוּרוֹ שֶׁיֵּצֵא וְהַזִּיק שֶׁהָיָה לוֹ לְשִׁמְרוֹ וְלֹא שִׁמְרוֹ :

מגיד משנה **נפלה דליקה בחצרו וכו'.** מבואר פ' כיצד הרגל (דף כ"ג) בסוגיא דאשו משום חציו :

ה הַשּׁוֹלַח אֶת הַבְּעֵרָה בְּיַד חֵרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיֵּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים שֶׁמָּסַר לָהֶן גִּחְלַת וְלִבּוּיָהּ [ג] שֶׁדָּרָךְ הַגִּחְלַת לְהַכְּבוֹת מֵאֲלִיָּהּ קִדְּם שֶׁתֵּעָבֶר וְתִדְּלִיק. אָבֵל אִם מָסַר לָהֶן שֶׁלְהִבָּת חַיֵּב שֶׁהָרִי מַעֲשִׂיו גָּרְמוּ :

מגיד משנה **השולח את הבעירה ביד חרש וכו'.** משנה פ' הכונס (דף נ"ט): **בד"א שמסר להן גחלת וכו'.** פסק כחזקיה דאמר הכין בגמ' משום דהוא רביה דר"י ותו דמשמע דר"ל קאי כוותיה והוי להו תרי לגבי חד וכ"פ הרי"ף ז"ל בהלכות וכתב שיש חולקים :

1 שְׁלַח אֶת הַבְּעֵרָה בְּיַד פֶּקֶחַ זֶה הַפֶּקֶחַ שֶׁהַבְּעִיר חָיֵב לְשַׁלֵּם וְהַשּׁוֹלֵחַ פְּטוּר. וְכֵן אִם הֵנִיחַ שׁוֹמֵר לְשׁוֹמֵר הַבְּעֵרָה הַשּׁוֹמֵר חָיֵב:

מגיד משנה שלח את הבעירה ביד פקח וכו'. משנה שם. ומ"ש רבינו אם הניח שומר לשמור את הבעירה השומר חייב. יצא לו ז"ל מדין שאר המזיקין שהשומרין נכנסין תחת הבעלים:

1 אָחַד הֵבִיא אֶת הָאוּר וְאָחַד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים הֵמְבִיא אֶת הָעֵצִים חָיֵב. אָחַד הֵבִיא אֶת הָעֵצִים וְאָחַד הֵבִיא אֶת הָאוּר הֵמְבִיא אֶת הָאוּר חָיֵב. בָּא אַחֵר וְלָבָה הַמְלִיכָה חָיֵב. לְבַתּוֹ רוּחַ שְׂאִינָה מְצוּיָה תָּמִיד הָרִי כֵּלֶן פְּטוּרִין. לָבָה וְלְבַתּוֹ הָרוּחַ חָיֵב שֶׁהָרִי הוּא גָרַם וְכָל הַגּוֹרֵם לְהַזִּיק מְשַׁלֵּם גְּזָק שְׁלֵם מִן הַיָּפֶה שְׁבִנְכָסִים כְּשֶׁאֵר כָּל הַמְזִיקִין:

ההראב"ד אחד הביא וכו'. א"א ואיך לא הפליג כמו שהפליג בברייתא אם יש בלבויו כדי ללבותה חייב ואם לאו פטור. עכ"ל:

מגיד משנה אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים וכו'. משנה שם. ופי' המביא את העצים חייב כגון שהובערו ברוח מצויה תמיד והראשון פטור לפי שלא עשה כלום: בא אחר וליבה המלכה חייב וכו'. משנה שם והטעם שכיון שלא היתה מתלבה מאליה הראשונים פטורין: ליבתו רוח שאינה מצויה וכו'. במשנה שם לבתו הרוח כולן פטורים ופירשו בירושלמי דוקא ברוח שאינה מצויה וכדברי רבינו ז"ל והוא מוכרח במקומות רבים מן המסכת וכ"כ ז"ל. ופירוש רוח שאינה מצויה תמיד הוא שאין העולם מתנהג בה תמיד אלא לפעמים אע"פ שהיא באה בעתים הרבה ואצ"ל רוח סערה שאינה נושבת אלא לעתים רחוקים וכן מפורש בירושלמי וכן עיקר. וכתב ז"ל וכולן פטורים. דוקא בשלא היה הרוח ההוא מנשב בשעה שהאחרון עשה מעשה אבל אם היה מנשב באותה שעה הרי חזר כרוח מצויה וחייב: ליבה וליבתו הרוח חייב וכו'. בהשגות א"א ואיך לא הפליג וכו'. והייתי סבור לתרץ שדעת רבינו ז"ל היה לפסוק כאחת מן האוקימתות שנאמרו על זאת הברייתא (דף ס') דאביי ורבא ודר' זירא דלכולהו דברי רבינו ז"ל קיימין דאביי אמר התם כי בעינן בלבויו כדי ללבות ה"מ כגון שליבה מצד זה וליבתו הרוח מצד אחר פי' והלכו שני האשים ונתערבו ומפני זה בדוקא ואם לא היה בלבויו כדי ללבות פטור ורבא אמר התם דלהכי פטור כגון שליבה הרוח מצויה וליבתו הרוח ברוח שאינה

מצויה פירוש שבשעה שהתחיל ללבות לא היה נושב אלא מצויה ולא היה בשניהם כדי ללבות ואח"כ ליבתו הרוח שאינה מצויה ומש"ה פטור ור' זירא אמר דצמרה צמורי פירוש שלא נפח ממש אלא בנשימה שחממה ומש"ה פטור ולפי אוקימתות אלו דברי רבינו כפשטן קיימין ויפסוק רבינו דלא כרב אשי דאמר התם דגרמא בנזקין וגרמא בנזקין פטור בכל גוונא אלא שקשה לי שרבינו ז"ל עצמו פסק פי"ח מהלכות שכנים כאוקימתא דרב אשי וכמו שאכתוב שם ומוכרח הוא וצל"ע: **לעשות בגדיש** עלה לי תירוץ לקושיא אחת שהיתה קשה לי בסדר המשנה ששם שנינו המדליק את הגדיש והיו בו כלים ודלקו ר' יהודה אומר ישלם וכו' ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה וכו' והייתי תמה למה נשנית זאת הבבא דגדי כפות בין מחלוקת חכמים והודאתן. אבל מפני שחכמים מודים במוריגין וכלי בקר וכל שדרכו להיות בגדיש השמיענו התנא שאף הגדי דרכו להיות בגדיש וחייב עליו, זה עולה לי מדברי רבינו ז"ל וכן מצאתי אח"כ בתוס' בד"ה והיה גדי בשם רבינו תם ז"ל בפרק כיצד הרגל. ובהשגות על מה שכתב רבינו חייב א"א זה אני יודע מהו דהכא לאו בטמון איירי ע"כ. ונעלם מעיני ולא ידעתי מה אינו יודע שהפטור כשעבד כפות הוא משום דקים ליה בדבריה מיניה במיתת העבד שהיה כפות ולא היה יכול לברוח, וכן מוכרח הסוגיא שבפרק כיצד הרגל (דף כ"ב:) וכשאמר רבינו בגדי כפות ועבד סמוך חייב פירשו המפרשים ז"ל שאינו חייב אלא על הגדי ולא על העבד מפני שהיה לו לברוח וכן יש מי שפירש דגדי כפות ל"ד אלא אפילו סמוך חייב מפני שאינו בן דעת לברוח. ויש מי שפירש דוקא כפות וכן עיקר:

כסף משנה **ליבה וליבתו הרוח חייב וכו'.** כתב ה"ה בהשגות א"א ואיך לא הפליג וכו' והייתי סבור לתרץ וכו' אלא שק"ל שרבינו עצמו פסק בפ"א מהל' שכנים וכו'. ואני אומר מאן יהיב לן מעפרא דמרן ומלינן עיינין דדלא לן חספא ולא אשכח מרגניתא תותה שמ"ש לדעת רבינו קושטא הוא ומה שהוקשה לו מפ"א מהל' שכנים מתוך לשון רבינו עצמו הוא מתישב שכתב בפרק הנזכר בלשון הזה מי שעשה גרן בתוך שלו צריך להרחיק וכו' אע"פ שהוא חייב להרחיק כל כך אם הוליד הרוח המצויה המוץ והעפר והזיקה בהם פטור מלשלם שהרוח הוא שסייע אותו ואין נזק זה בא מכח מזיק עצמו עכ"ל. הרי מבואר בדבריו שטעם הפטור הוא מפני שאין נזק זה בא מכח מזיק עצמו אבל בנדון דידן שהנזק בא מחמת מזיק עצמו שהוא מלבה נקטינן כאינדך אמוראי דאמרי חייב:

ח אִשׁ שִׁינְצָאָה וְאֶכְלָה עֵצִים אוּ אֲבָנִים אוּ עֶפֶר חָיֵב לְשַׁלֵּם
שִׁנְצָאָמֵר (שמות כב-ה) וְיִמְצָאָה קִצְיִים כּוֹי (שמות כב-ה) 'אוּ הַשְּׂדֵה'. אֶכְלָה

גְּדִישׁ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְהָיוּ כְּלִים טְמוּנִים בְּתוֹךְ הַגְּדִישׁ אִם הָיוּ כְּגוֹן מוֹרִיגִים וְכִלֵּי בְּקָר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְדַבְּרִים שְׂדֵרָךְ אֲנָשִׁי הַשְּׂדֵה לְטָמְנָם בְּגְדִישׁ חָיָב לְשַׁלֵּם. הָיוּ בְּגָדִים וְכִלֵּי זְכוּכִית וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן פְּטוֹר עַל הַכְּלִים :

ט בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמִדְּלִיק בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ. אֲבָל בְּמִדְּלִיק בְּתוֹךְ שְׂלוֹ וְעֵבֶרָה לְשְׂדֵה חֲבֵרוֹ פְּטוֹר עַל כָּל הַכְּלִים הַטְּמוּנִים [ט] בְּגְדִישׁ אֲבָל מִשְׁלֵם הוּא שְׁעוֹר מְקוֹם הַכְּלִים וְרוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִלוֹ הוּא מְלֵא גְדִישׁ שֶׁל חֲטִים אוֹ שֶׁל שְׁעוֹרִים :

י הַמִּדְּלִיק * בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ וְיִצְאָה הָאֵשׁ וְנֶאֱכַל הַגְּדִישׁ וְהָיָה גְדִי כְּפוֹת לוֹ וְעֶבֶד סָמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרָף עִמוֹ חָיָב. שְׂכֵן דָּרָךְ בְּנֵי אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּגְדִישׁ. הָיָה עֶבֶד כְּפוֹת לוֹ וְגְדִי סָמוּךְ לוֹ וְנִשְׂרָף עִמוֹ פְּטוֹר :

ההראב"ד בתוך שדה חבירו וכו'. א"א זה איני יודע מהו דהכא לאו בטמון מיירי עכ"ל:

יא הַמְּשָׂאִיל מְקוֹם לְחֲבֵרוֹ וְהַגְּדִישׁ בּוֹ וְהַטְּמִין בּוֹ כְּלִים וְהִדְּלִיק הַמְּשָׂאִיל וְשָׂרָף הַגְּדִישׁ אִינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא דָּמֵי גְדִישׁ בְּלֶבֶד. הַשְּׂאִילוֹ מְקוֹם לְהַגְּדִישׁ חֲטִים וְהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים אוֹ לְהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים וְהַגְּדִישׁ חֲטִים אוֹ שְׁהַגְּדִישׁ חֲטִים וְחֶפֶס בְּשְׁעוֹרִים אוֹ שְׁהַגְּדִישׁ שְׁעוֹרִים וְחֶפֶס בְּחֲטִים אִינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא דָּמֵי שְׁעוֹרִים בְּלֶבֶד :

מגיד משנה המשאיל מקום לחבירו וכו' השאילו מקום להגדיש חטים וכו'. הכל מבואר בברייתא פרק הכונס (ס"ב) :

יב הַמִּדְּלִיק אֶת הַבֵּינָה שֶׁל חֲבֵרוֹ מִשְׁלֵם כָּל מַה שֶׁבְּתוֹכָהּ. שְׂכֵן דָּרָךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ כָּל כְּלִיהֶם וְכָל חֶפְצֵיהֶם בַּבַּתִּים. וְכָל שְׂיֻטְעוֹן בְּעַל הַבַּיִת הָרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל. וְשְׁבוּעָה זֹאת

מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ שְׂוִתְבָּאֵר. וּבְלִבְדֵּי שְׂוִטְעוֹן דְּבָרִים שְׁהוּא
אָמוּד בְּהוֹן אוֹ שְׁהוּא לְמוֹד לְהִיּוֹת אוֹתוֹן הַדְּבָרִים שְׂוִטְעוֹן פְּקָדוֹן
[ה] אֶצְלוֹ :

מגיד משנה המדליק את הבירה של חבירו משלם וכו'. משנה שם (דף ס"א)
ודין השבועה במה שהוא אמוד מפורש בגמרא וכתוב בהלכות. וכבר נחלקו
המפרשים ז"ל בגלוי אם היה מדליק טוען ברי לא היה כי אם כור חטים והלה
טוען שני כורין ונודע שהדליק אלא שאין שם עדים כמה היו שיש מי שכתב
שמשלם כור אחד ונשבע ונפטר כיון שהוא טוען ברי ויש מי שכתב שהלה נשבע
ונוטל כדין הנגזל וכן עיקר :

יג גָּמַל שְׁהוּא טְעוֹן פְּשִׁתוֹן וְעוֹבֵר בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּים וְנִכְנַס פְּשִׁתוֹנוֹ
לְתוֹךְ הַחֲנוּת וְדָלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל חֲנוּנִי וְהִדְלִיק אֶת כָּל הַבִּירָה בְּעַל
הַגָּמַל חֵיב מִפְּנֵי שְׁהִרְבָּה בְּמִשְׁאוֹי בֵּין שְׁעֵמְדָה הַבְּהֵמָה בֵּין שְׁלֹא
עֲמָדָה. הַנִּיחַ הַחֲנוּנִי גֵרוֹ מִבְּחוּץ הַחֲנוּנִי חֵיב אִף בְּדַמֵּי פְּשִׁתוֹן
מִפְּנֵי שְׁהִנִּיחַ גֵרוֹ מִבְּחוּץ. וְאֶפְלוֹ גֵר חֲנִיכָה הָיָה לוֹ לִישֵׁב וְלִשְׁמֹר :

מגיד משנה גמל שהוא טעון פשתון ועובר ברה"ר וכו'. משנה פרק הכונס (דף
ס"ב). ומ"ש בין שעמדה וכו'. הוא מתבאר פ' כיצד (דף כ"ב) ויש מי שפירש
שמה שאמרו בעל הגמל חייב פירושו על מקום השלהבת הראשון נזק שלם
ועל שאר הבירה חצי נזק דומה לכלב שנטל חררה שנתבאר דינו פ"ב אבל אם
היתה מסכסכת כל הבירה חייב על כל הבירה נזק שלם, ופ"י מסכסכת
שהדליק כל הבירה בבת אחת ואז תהיה כולה במקום שלהבת הראשון ונתלו
בזה אלו המפרשים בסוגיא האמורה פרק כיצד ודברי רבינו ז"ל משנה
כפשטה :

כסף משנה גמל שהוא טעון פשתון וכו'. דין גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא
והזיק כתב רבינו בהלכות חובל ומזיק פ"ו : סליקו הלכות נזקי ממון בס"ד

יד הַכּוֹפֵף קָמְתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ לְפָנָי הָאֵשׁ עַד שֶׁתְּדַלֵּק אִם אֵין הָאֵשׁ
מִגַּעַת לָהּ אֶלָּא בְרוּחַ שְׁאִינָה מְצוּיָה פְּטוּר מְדִינֵי אָדָם וְחֵיב
בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְהַטּוֹמֵן קָמְתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּעֶפֶר אוֹ בְּתַבָּן וְעֵבֶרָה

הָאֵשׁ וְאָכְלָה אוֹתָהּ הָרִי הַטּוֹמֵן פְּטוֹר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיֵּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם מִפְּנֵי שֶׁהַמַּדְלִיק אֶת הָאֵשׁ פְּטוֹר עַל הַטּוֹמֵן :

מגיד משנה **הכופף קמתו של חבירו וכו'.** ברייתא ר"פ הכונס (דף נ"ה נ"ו) וכבר נתבאר פירוש רוח שאינה מצויה ודוקא שאינה מצויה בעת הכפיפה ואחר כן נשבה אבל אם היתה מצויה באותה שעה אפילו בדיני אדם חייב וכמו שנתבאר למעלה בפרק זה: **והטומן קמתו של חבירו וכו'.** שם בהכונס:

טו אֵשׁ שֶׁעֲבָרָה וְהִזִּיקָה אֶת הָאָדָם וְחִבְּלָה בּוֹ הָרִי ^[נ] הַמַּבְעִיר חַיֵּב בְּנִזְקָיו וּבְשִׁבְתּוֹ וּבְרַפּוּיּוֹ וּבְצַעְרוֹ וּבְבִשְׁתּוֹ כְּאֵלוֹ הִזִּיקוּ בְּיָדוֹ. שָׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵשׁ מְמוֹנָה הוּא הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִזִּיקָה ^[נ] בְּחִצָּיו. אֲבָל אִם הִזִּיקָה בְּהִמָּתּוֹ אוֹ בּוֹרוֹ אֶת הָאָדָם אֵינוֹ חַיֵּב אֶלָּא בְּנִזְקֵי בְּלִבָּד כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ :

מגיד משנה **אש שעברה והזיקה את האדם וכו'.** זה מבואר פרק כיצד הרגל (דף כ"ב) בפלוגתא דר"י ופסק כר"י דאמר אשו משום חציו. ואני תמה אחר שהוא ז"ל פוסק כר"י איך לא חלק בטמון כמו שחלקו שם הסוגיא דלא משכחינן לר"י טמון פטור אלא כשנפל גדר שלא מחמת דליקה והיה לו לגדור ולא גדרו ואולי שרבינו ז"ל מפרשה בפנים אחרות, ואפשר שדעתו ז"ל שאין להניח פשט המשניות והברייתות והמימרות שלא חלקו בטמון מפני הסוגיא ההיא:

טז כָּל תּוֹלְדוֹת הָאֵשׁ הָרִי הֵן כְּאֵשׁ. פִּיצָד. הַנִּיחַ אָבֵן אוֹ סָפִין אוֹ מִשָּׂא בְּרֵאשׁ גָּגוֹ וְנָפְלוּ בְּרוּחַ מְצוּיָהּ וְהִזִּיקוּ חַיֵּב לְשֵׁלִם נִזְקֵי שֵׁלִם שֶׁכָּל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן תּוֹלְדוֹת הַבְּעֵרָה הֵן. וְאִם נָפְלוּ בְּרוּחַ שְׂאֵינָה מְצוּיָהּ וְהִזִּיקוּ פְּטוֹר: סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת נִזְקֵי מְמוֹן בְּס"ד

מגיד משנה **כל וכו'.** זה מבואר בפירקא קמא וכן בהלכות: **סליקו הלכות נזקי ממון** ב"ס"ד

הלכות גנבה

יש בכללן שבע מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטון: א) שלא לגנב ממון. ב) דין הגנב. ג) לצדק המאזנים עם המשקלות. ד) שלא יעשה עול במדות ובמשקלות. ה) שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה אף על פי שאינו לוקח ונותן בהן. ו) שלא יסיג גבול. ז) שלא לגנב נפשות: ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

הלכות גנבה - פרק ראשון

א כל הגונב ממון משוה פרוטה ולמעלה עובר על לא תעשה שנתאמר [\(ויקרא ט-יא\)](#) 'לא תגנב'. ואין לוקין על לאו זה שהרי נתן לתשלומין שהגנב חיבתו תורה לשלם. ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון עכו"ם ואחד הגונב את הגדול או את הקטן:

מגיד משנה כל הגונב משוה פרוטה ולמעלה וכו'. דין שוה פרוטה נתבאר בהרבה מקומות ומהם בסנהדרין בפרק ארבע מיתות (דף נ"ו) ופטור המלקות מתבאר בסוגיית אלו הן הלוקין (מכות דף ט"ז) ודין העכו"ם בפרק הגוזל ומאכיל (ב"ק קי"ג): דגזל העכו"ם אסור וה"ה לגנבתו ואיתא בשאר דוכתי:

ב אָסוּר לְגַנֵּב כָּל שֶׁהוּא דִין תּוֹרָה. וְאָסוּר לְגַנֵּב דֶּרֶךְ שְׁחוּק אוֹ לְגַנֵּב עַל מְנַת לְהַחְזִיר אוֹ עַל מְנַת לְשַׁלֵּם הַכֹּל אָסוּר שְׁלֵא יִרְגִיל עֲצָמוֹ בְּכֶדֶד :

מגיד משנה אסור לגנוב וכו'. מפורש פרק ארבע מיתות, ודין שוה פחות מפרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין: ואסור לגנוב דרך שחוק וכו'. ברייתא פרק איזהו נשך (דף ס"א):

ג אֵיזָה הוּא גֵנֵב זֶה הַלּוֹקֵחַ מִמּוֹן אָדָם בְּסִתְרָא וְאִין הַבְּעָלִים יוֹדְעִים. כְּגוֹן הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְתוֹךְ כֵּיס חֲבֵירוֹ וְלִקַּח מְעוֹתָיו וְאִין הַבְּעָלִים רוֹאִין. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אֲבָל אִם לִקַּח בְּגָלוּי וּבְפִרְהָסְיָא בְּחִזְקָא יָד אִין זֶה גֵנֵב אֶלָּא גִזְלָן. לְפִיכָךְ לְסִטִּים מְזִין שְׁגֵנֵב אִינוֹ גִזְלָן אֶלָּא גֵנֵב אֶף עַל פִּי שֶׁהַבְּעָלִים יוֹדְעִים בְּשַׁעָה שְׁגֵנֵב :

ההראב"ד ליסטים מזויין וכו'. א"א האי פיסקא לא מיחוורא דהא אקשינן בפי מרובה וכיון דראוהו גזלן הוא ופריקו כיון דמיטמר מאינשי גנב הוא אלא היכי דמי גזלן א"ר אבהו כגון בניהו בן יהוידע ור"י אומר כגון בעלי שכם. ועוד דשמעתין דרב יוסף בשומר אבדה לא מתרצו בהדי שמעתא דר"י בטוען טענת גנב באבדה אלא בההיא דליסטים מזויין גנב הוא ותרתי שמעתתא הלכתא נינהו ושמא הטעהו מה שאמרו פרק הגוזל זוטא הב"ע בליסטים מזויין ור"ש היא אי הכי היינו גזלן תרי גוונני גזלן ולא מילתא היא דלענין יאוש קאמר ולר"ש הוא דאמר דגזלן כיון דמחציף נפשיה תו לא הדר ביה ומסתמא מייאש מיניה לאלתר הילכך לגבי יאוש היינו גזלן ותרתי למה לי ואי איתיה למילתיה בליסטים מזויין לא מיטמר כלל ואי לא מיטמר מה לי מזויין מה לי אינו מזויין. עכ"ל:

מגיד משנה איזהו גנב וכו' לפיכך ליסטים מזויין שגנב וכו'. בהשגות א"א האי פיסקא לא מחוורא וכו'. ובאמת שרבינו ז"ל עצמו פסק כדברי רב יוסף דאמר שומר אבדה כשומר שכר ופסק שהטוען טענת גנב באבדה משלם תשלומי כפל ובטוען טענת ליסטים מזויין וכמו שיתבאר שם ומבואר בגמרא פ' הכונס (דף נ"ז) שאי אפשר לקיים שניהם א"כ שנאמר דליסטים מזויין גנב הוא, ע"כ יש לי לומר דתרי גוונני ליסטים מזויין איכא חד כגון בניהו בן יהוידע או כגון בעלי שכם שהיו גוזלין מיד בעלים ואלו אפילו נחבאו דינן

כגזלן שאינן מתחבאים בשביל שלא היו לוקחים מיד בעלים אלא כדי שלא ישמור אדם ממונו מהם וזה מבואר פ' מרובה דאמר התם ור' יוחנן האי דקא מיטמרי דלא נחזינהו אינשי וניעקרו מינייהו ולזה נתכוון רבינו ז"ל באמרו אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא ובחוזק יד ועל זה נ"ל שהקשו בהדיא פ' הגוזל אי הכי היינו גזלן דההוא ליסטים מזויין שהזכירו שם הוא כגון זה מש"ה מייאשו בעלים מיניה כיון שיש לו עזות כל כך תו לא הדר ביה וכמ"ש הרב רבינו אברהם ז"ל ויש אחר שלא יקח מיד בעלים בחזקה אבל הוא בא לגנוב וכסבור שלא ירגישו בעלים ומזיין עצמו בשביל שאם ירגישו בו הבעלים יראו ממנו ויניחוהו ליטול ובכי האי גוונא הוה אונס לגבי שומר שכר ונחלקו בגמרא אם נקרא גנב או גזלן ודעת רב יוסף שהוא גנב והלכה כמותו וכן דעת רבינו ז"ל פ' ד' ובה נתחווירו הסוגיות ועמדו דברי רבינו במקומן :

ד גָּנַב שֶׁהֶעִידוּ עָלָיו עֵדִים כְּשָׂרִים שֶׁגָּנַב חֵיב לְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְבַעַל הַגָּנֵבָה. אִם גָּנַב דִּינָר מִשְׁלֵם שְׁנַיִם. גָּנַב חֲמֹר אוֹ כְּסוּת אוֹ גָּמֶל מִשְׁלֵם שְׁנַיִם בְּדִמְיָהּ. נִמְצָא מִפְסִיד כְּשֶׁעוֹר שֶׁבִקֵּשׁ לְחַסֵּר אֶת חֲבָרוֹ :

מגיד משנה **גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב חייב וכו'.** מבואר בכמה מקומות :

ה גָּנַב שֶׁהוֹדָה מַעְצָמוֹ שֶׁגָּנַב מִשְׁלֵם אֶת הַקָּרוֹן וּפְטוֹר מִן הַכֶּפֶל שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב-ח) 'אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֱלֹהִים יִשְׁלֵם שְׁנַיִם' וְלֹא הַמְרִשִׁיעַ אֶת עַצְמוֹ מִשְׁלֵם שְׁנַיִם. וְהוּא הַדִּין לְכֹל הַקְּנִסוֹת שֶׁהַמּוֹדָה בָּהֶן פְּטוֹר :

מגיד משנה **גנב שהודה מעצמו שגנב משלם את הקרן ופטור וכו'.** פ' מרובה (דף ס"ה :) על הדרך שיתבאר פרק שלישי :

ו תִּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל נוֹהֲגִין בְּכֹל חוּץ מִשָּׂה וְשׂוֹר שֶׁהַגּוֹנֵב אֶת הַשׂוֹר אוֹ אֶת הַשָּׂה וְטָבַח אוֹ מָכַר מִשְׁלֵם עַל הַשָּׂה תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְעַל הַשׂוֹר תִּשְׁלוּמֵי חֲמִשָּׁה :

מגיד משנה תשלומי כפל נוהגין בכל חוץ משה ושור וכו'. משנה פרק מרובה (דף ס"ב) :

ז אַחַד הָאִישׁ וְאַחַד הָאִשָּׁה שֶׁגָּנְבוּ חֵיבִין לְשֵׁלִם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל וְתְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. הֵיְתָה אִשְׁתׁ אִישׁ שְׂאִין לָהּ לְשֵׁלִם הֵרִי הַכֶּפֶל עָלֶיהָ חוֹב עַד שֶׁתִּתְגַּרֵּשׁ אוֹ יָמוּת בְּעָלָהּ וּבֵית דִּין נִפְרָעִים מִמָּנָה :

מגיד משנה אחד האיש ואחד האשה שגנבו חייב לשלם. חיוב האשה פשוט הוא ומבואר פרק ארבעה אבות (דף ט"ו) שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. ומה שכתב רבינו ז"ל היתה אשת איש שאין לה לשלם הרי הכפל עליה חוב ונראה מדבריו ז"ל שגובין את הקרן כוונתו ר"ל דוקא כשהגנבה קיימת שמוציאין אותה ממנה אבל אבדה הכל עליה חוב עד שתתגרש או שתתאלמן ומבואר הוא פרק החובל (דף פ"ז) בדין החבלה ופשוט הוא :

ח קָטָן שֶׁגָּנַב פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל וּמְחֻזְרִין לוֹ דָּבָר הַגָּנוּב מִמֶּנּוּ. וְאִם אָבְדוּ אֵינּוּ חֵיב לְשֵׁלִם אִף הַקָּרוֹן וְאַפְלוּ לְאַחַר שֶׁהִגְדִּיל :

מגיד משנה ומה שכתב רבינו קטן שגנב פטור. משם נלמד ומבואר בשאר מקומות :

כסף משנה קטן שגנב וכו'. פירוש מחזירים לו לבעל הגניבה דבר הגנוב ממנו :

ט הָעֶבֶד שֶׁגָּנַב פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל וּבְעָלָיו פְּטוּרִין שְׂאִין אָדָם חֵיב עַל נֹזְקֵי עֶבְדָּיו אִף עַל פִּי שֶׁהוּן מְמוֹנוֹ מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת וְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁמְרָן שְׂאִם יִכְעִיסֵנוּ רַבּוֹ יִלְדֵּן וְיִדְלִיק גְּדִישׁ בְּאַלְף דִּינָר וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה מְשָׁאֵר נֹזְקִין. נִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד חֵיב לְשֵׁלִם אֶת הַכֶּפֶל :

מגיד משנה העבד שגנב וכו'. משנה פרק אחרון דידיים והביאוה בסוגיא פרק ארבעה אבות (דף ד'). ומ"ש נשתחרר העבד חייב וכו'. מפורש בהחובל (דף פ"ז) דומה לאשה שנתגרשה :

ב רְאוּי לְבֵית דִּין לְהַכּוֹת אֶת הַקְּטָנִים כְּפִי כַח הַקָּטָן עַל הַגְּנֵבָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְגִילִין בָּהּ. וְכֵן אִם הִזְיָקוֹ שְׁאָר נִזְקִין. וְכֵן מִכִּין אֶת הָעֶבְדִּים שֶׁגָּנְבוּ אוֹ שֶׁהִזְיָקוֹ מִכָּה רַבָּה כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְגִילִין לְהִזְיָק:

מגיד משנה **ראוי לבית דין להכות לקטנים וכו'.** זה לא מצאתי מבואר אלא נראה פשוט ואפ"י למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ה"מ בעבירות שבין אדם למקום אבל בעבירות שבין אדם לחבירו ודאי לא אבל מפרישין אותו כדי שלא יארע תקלה על ידו: **וכן מכין את העבדים וכו'.**

יא הִיָּתָה הַגְּנֵבָה בְּיַד הַגְּנֵב * וְהִשְׁבִּיחָה מֵאֵלֶיהָ כְּגוֹן כְּבִשָּׁה שְׂשִׁילָדָה וּגְזָזָה מְשֻׁלָּם אוֹתָהּ וְאֶת גְּזוֹתֶיהָ וְאֶת וְלְדוֹתֶיהָ. וְאִם אַחַר יְאוּשׁ יִלְדָה וּגְזָזָה מְשֻׁלָּם כְּשַׁעַת הַגְּנֵבָה. הוֹצִיא עָלֶיהָ הוֹצָאָה וְהִשְׁבִּיחָה כְּגוֹן שֶׁפְּטָמָה הָרִי הִשְׁבַּח שֶׁל גָּנֵב אֶפְלוֹ לְפָנָי יְאוּשׁ. וְכִשְׁמַחְזִיר הַגְּנֵבָה עִם הַכֶּפֶל נוֹטֵל הִשְׁבַּח מִן הַבְּעָלִים אוֹ מִחֲשָׁבִין לוֹ מִן הַכֶּפֶל:

ההראב"ד **והשבחה מאליה וכו'.** א"א נ"ל שזה שבוש הוא דאפילו שבח שעליה גבי גזלה דגזלן הוה וכ"ש גזזה וילדה דקנייה בשינוי ואי איתא להא מילתא לא משכחת לה אלא בשגנבה טעונה ומעוברת ואפ"ה אינו משלם אלא דמי פרה העומדת לילד ורחל העומדת ליגזז. אחר כך ראיתי שהוא חוזר על הדרך הזה במקום אחר אמרתי לא על חנם הוא אלא שהוא חולק בין לפני יאוש ולאחר יאוש ומסתברא כוותיה כדכתבין לקמן מיהו לא על גזזה וילדה שהרי קנאו בשינוי אלא בשבח שע"ג גזלה בלבד כמו שכתב לפנינו בהלכות גזילה ואבידה:

מגיד משנה **היתה הגניבה ביד הגנב וכו'.** דין הגניבה והגזלה שוין בדינין אלו והוא פשוט ולפ"ז הוא פשוט שכוונת רבינו ז"ל כשהיתה מעוברת בשעת גניבה או טעונה וגזזה וילדה ואין כאן מקום להשגה וכמו שיתבאר פ"ב מהל' גזלה ואבדה. והחילוק שכתב רבינו ז"ל בין לפני יאוש בין לאחר יאוש יתבאר שם בארוכה: **הוציא עליה הוצאה וכו'.** ברייתא וסוגיא פרק מרובה (דף ס"ה):

יב הַגְּנֵבָה עֲצָמָה שֶׁהִיא בְּיַד הַגְּנֵב וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית חוֹזְרֵת לְבַעֲלֶיהָ בֵּין לְפָנָי יְאוּשׁ בֵּין לְאַחַר ^[א] יְאוּשׁ אֲלֵא שְׁאַחַר יְאוּשׁ הַשֶּׁבַח לַגְּנֵב כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. נִשְׁתַּנֵּית הַגְּנֵבָה בְּיַד הַגְּנֵב קִנְיָהּ וְקִנְיָהּ שֶׁבְּחָהּ אֲפִלּוּ לְפָנָי יְאוּשׁ וְאַיִנוּ מִשְׁלֵם אֲלֵא דָמִים :

מגיד משנה **הגניבה עצמה שהיא ביד הגנב וכו'.** זה מבואר ריש פרק הגוזל (דף צ"ה) וכל היכא שגזילה קיימת דהדרא בלא פסידא שחוזרת בעינה לעולם וכבר כתבתי שדין הגזל והגניבה בזה אחד: **נשתנית הגניבה ביד הגנב וכו'.** מבואר פ' מרובה (דף ס"ה):

יג גֵּנֵב כְּחוּשָׁה וְהַשְׁמִינָה אוֹ שְׁמִנָּה וְהַכְּחִישָׁה מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל אוֹ תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה ^[ב] כְּשַׁעַת הַגְּנֵבָה. גֵּנֵב טָלָה וְנִעְשָׂה אֵיל עֶגְלָה וְנִעְשָׂה שׁוֹר מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל כְּשַׁעַת הַגְּנֵבָה. טְבָחוֹ אוֹ מִכְרוֹ אַחַר שֶׁהִגְדִּיל נִעְשָׂה שְׁנֹי בְּיָדוֹ וְקִנְהוֹ וְשָׁלוֹ הוּא טוֹבֵחַ וְשָׁלוֹ הוּא מוֹכֵר וְאַיִנוּ מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה :

מגיד משנה **גנב כחושה והשביחה וכו'.** גם זה מבואר שם: **גנב טלה ונעשה איל וכו'.** גם זה מימרא דר' אלעאי ואיתא בהגוזל (דף צ"ו): ומבואר בסוגיא. **וכן מ"ש רבינו טבחו או מכרו אחר שהגדיל נעשה שינוי בידו וכו'.** מבואר באותה מימרא שם ופסק כר' אלעאי משום דהכי אסיקנא פ' הגוזל דאמרי זה הכלל וכו' לאיתויי הא דר' אלעאי וכן כתב בהלכות:

יד גֵּנֵב בְּהֵמָה אוֹ כְּלִי וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וּבְשַׁעַת הַגְּנֵבָה הָיָה שְׁוֹה אַרְבָּעָה וְעֶכְשָׁו בְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין שְׁוֹה שְׁנַיִם מִשְׁלֵם קָרָן ^[ג] כְּשַׁעַת הַגְּנֵבָה וְתְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל אוֹ אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה כְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין. הָיָה שְׁוֹה בְּשַׁעַת הַגְּנֵבָה שְׁנַיִם ^[ד] וּבְשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין אַרְבָּעָה אִם שָׁחַט אוֹ מָכַר אוֹ שָׁבַר הַכְּלִי אוֹ אָבְדוֹ מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל אוֹ אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה כְּשַׁעַת הַעֲמֻדָה בְּדִין. וְאִם מָתָה הַבְּהֵמָה אוֹ אָבַד הַכְּלִי מֵאֱלִיו מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֶל כְּשַׁעַת הַגְּנֵבָה :

מגיד משנה **גנב בהמה או כלי וכיוצא בזה וכו'.** שם במרובה (דף ס"ה) מימרא בשם רב ואיתא בהלכות: **היה שוה בשעת גנבה וכו'.** זה מבואר שם בסוגיא ובכי האי גוונא הקרן והכפל שוין וכדמוכח התם וכ"כ בהלכות:

טו * **מי שגנב כלי ושברו או פחתו או נשבר או נפחת מאליו אין שמין לו** [ה] הפחת אלא רואין כמה היה שוה אותו הכלי ומשלים לבעלים שנים בדמיו והכלי השבור יהיה לגנב. וכן כל כיוצא בזה. ואם רצו הבעלים לטל הכלי השבור וישלים להם הפחת והכפל שומעין להן:

ההראב"ד **מי שגנב כלי וכו'.** א"א אף על פי שאמרו אין שמין לגנב ה"מ בקרנא אבל בכפלא שמין לגנב דומיא דגזלן והשכל מורה כן. עכ"ל:

מגיד משנה **מי שגנב כלי ושברו או פחתו וכו'.** מבואר פרק קמא (דף י"א). **ועל מ"ש רבינו והכלי השבור יהיה לגנב,** כתוב בהשגות א"א אע"פ שאמרו וכו'. ולא הורה כן שכל רבינו והדין עמו שהוא גנב סתם אמרו ובכל גנב יש תשלומי כפל א"כ הודה וא"כ היה להם לפרש. ומ"ש הר"א ז"ל דומיא דגזלן מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ואין דנין אפשר משאי אפשר שהרי אין בגזלן כפל ואדרבה אם היינו דנין דבר מדמיון גזלן היה לנו להוכיח דכי היכי דלגזלן אין שמין כלל ה"נ אין שמין לגנב. ועוד נ"ל דכפל מחוייב הוא להשתלם כעין הקרן וראיה מן הירושלמי מנין שאין שמין להן (ר"ל לא לגנב ולא לגזלן) אמר רבה בר ממל חיים שנים ישלם [חיים] ולא מתים עד כדון גניבה גזלה מנין א"ר אבין והשיב את הגזלה (אשר גזל) כאשר גזל ע"כ. וזה נ"ל מבואר:

טז **הגנב שגנב וטבח או מכר לפני יאוש בעלים אף על פי שלא קנה לוקח והרי הגנבה חוזרת בעצמה מיד הלוקח הרי זה משלים תשלומי ארבעה וחמשה. ואין צריך לומר אם טבח או מכר לאחר יאוש שהוא משלים תשלומי ארבעה וחמשה שהרי הועיל במעשיו וקנה הלוקח:**

מגיד משנה **הגנב שגנב וטבח או מכר וכו'.** זה מחלוקת במרובה (דף ס"ח) ופסק רבינו ז"ל כדברי ר"י ור"נ וכדאיתא בהלכות:

יז הגונב מגנב אחר אף על פי שנתיאשו הבעלים אינו משלם תשלומי כפל ואם טבח ומכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה לגנב הראשון שהרי דין הבהמה הזאת לחזר בעיניה לבעלים ולא קנאה הגנב ולבעלים אינו משלם הכפל או ארבעה וחמשה מפני שלא גנבה מרשותו :

מגיד משנה הגונב מגנב אחר וכו' עד סוף הפרק. הכל מבואר במרובה בברייתא וסוגית הגמרא, ופסק רבינו ז"ל דיאוש כדי לא קני ויאוש ושינוי רשות קני ושינוי רשות לבד אינו קונה ושינוי מעשה לבד קונה וכן עולה בפסק ההלכה מכלל הסוגיות :

יח גנב וטבח ובא גנב אחר וגנב. הגנב האחרון משלם תשלומי כפל לגנב הראשון שהרי קנה בשנוי מעשה וגנב הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה. גנב ומכר ובא אחר וגנב מן הלוקח. אם נתיאשו הבעלים הרי הראשון משלם תשלומי ארבעה וחמשה והגנב השני משלם תשלומי כפל ואם לא נתיאשו הבעלים אין האחרון משלם אלא קרו בלבד :

הלכות גנבה - פרק שני

א הגונב את העכו"ם או שגנב * נכסי הקדש אינו משלם אלא הקרו בלבד שנתאמר (שמות כב-ח) 'ישלם שנים לרעהו ולא להקדש לרעהו ולא לעכו"ם. וכן הגונב קדשים מבית בעליהן בין קדשי קדשים בין קדשים קלים בין קדשים שאין הבעלים חיבין באחריותו בין קדשים שהבעלים חיבין באחריותו הרי זה פטור מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה שנתאמר (שמות כב-ו) 'וגנב מבית האיש ולא מבית הקדש :

ההראב"ד נכסי הקדש אינו וכו'. א"א גנב נכסי הקדש משלם קרן וחומש ואשם להקדש שהרי מעל עכ"ל:

מגיד משנה הגונב את העכו"ם וכו'. פטור ההקדש מכפל משנה בהזהב (דף נ"ו) ומפורש בפרק מרובה (דף ס"ב): ואמרינן בגמרא (דף נ"ז) דנפקא ליה מדכתיב רעהו פרט להקדש וממילא אימעית עכו"ם דהכי דרשינן בעלמא ופשוט הוא. ובהשגות א"א גנב נכסי הקדש משלם קרן וחומש ואשם להקדש שהרי מעל ע"כ. וכבר האריך בזה הר"א ז"ל פרק ו' מהלכות מעילה ונראין דבריו לרוב המפרשים: **וכן הגונב קדשים מבית בעליהן וכו'.** מפורש שם במרובה (דף ע"ו) ופסק דלא כר"ש דיחידאה הוא:

ב וְכֵן הַגּוֹנֵב עֲבָדִים וְשִׁטְרוֹת וְקַרְקָעוֹת אֵינּוּ מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל. שְׁלֵא חִיבָה הַתּוֹרָה הַכֶּפֶל אֶלָּא בְּמִטְלָטְלִין שְׁגוּפָן מִמוֹן שְׁנֵאמַר (שמות כב-ח) 'עַל שׂוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׁהָ עַל שְׁלָמָה'. אָבֵל הַעֲבָדִים הַקָּשׁוּ לְקַרְקָעוֹת שְׁנֵאמַר (ויקרא כה-מו) 'וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם'. וְהַשִּׁטְרוֹת אֵין גּוּפָן מִמוֹן:

מגיד משנה **וכן הגונב עבדים ושטרות וכו'.** משנה בהזהב (ב"מ דף נ"ו) ומפורש גם כן במרובה (דף ס"ב):

ג הַגּוֹנֵב פֶּטֶר חֲמוֹר שֶׁל חֵבְרוֹ קָדָם שְׁיַפְדָּה מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל לְבַעֲעָלִים. שְׁאַף עַל פִּי שְׁאֵינּוּ עֹכְשׁוֹ שְׁלוֹ רְאוּי לְהִיּוֹתוֹ לוֹ אַחַר שְׁיַפְדָּה:

מגיד משנה **הגונב פטר חמור וכו'.** ברייתא בבכורות פרק ראשון (דף י"א):

ד הַגּוֹנֵב טְבֵלוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ וְאָכְלוּ מְשַׁלְּם לוֹ דָּמֵי טְבֵלוֹ. וְכֵן אִם גָּנַב חֵלְבוֹ וְאָכְלוּ מְשַׁלְּם לוֹ דָּמֵי חֵלְבוֹ:

ההראב"ד **הגונב טבלו וכו'.** א"א משלם לו כפל דמי טבלו וכן בחלבו משלם לו כפל דמי חלבו עכ"ל:

מגיד משנה **הגונב טבלו של חבירו וכו'.** בקדושין פרק האיש מקדש (דף נ"ח): ופסק רבינו ז"ל כרבי לפי שהלכה כוותיה מחבירו: **גנב חלבו ואכלו וכו'.**

בכתובות פרק אלו נערות (דף ל"א). ובהשגות א"א משלם לו כו'. פשוט הוא ונראה שרבינו ז"ל לא חשש לבאר אלא שאף על פי שלא היה ראוי לאכילה ונתחייב בנפשו כשאכלו הרי הוא כשאר דברים בעלמא וממילא שאם לא הודה שמשלם כפל:

ה גִּנְבַתְרוּמָה מִבְּעָלְיָהּ הַיִּשְׂרָאֵלִים שְׁהַפְּרִישׁוּהָ אֵינוֹ מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל. שְׂאִין לָהֶם בָּהּ אֶלָּא טוֹבֵת הַנָּאָה וְטוֹבֵת הַנָּאָה אֵינָה מְמוֹן:

מגיד משנה **גנב תרומה מבעליה וכו'.** זה מבואר בסוגיא דהאיש מקדש (דף נ"ח:) בההיא פלוגתא דרבי דלעיל ופסק כמ"ד טובת הנאה אינה ממון דהכי סלקא שמעתתא התם:

ו הַגּוֹנֵב מִשָּׁל אָבִיו וְטָבַח אוֹ מָכַר וְאַחַר כֵּן מֵת אָבִיו מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. וְאִם מֵת אָבִיו וְאַחַר כֵּן טָבַח אוֹ מָכַר מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאֵינוֹ מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. גִּנְבַתְרוּמָה אוֹ מָכַר * וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. וְאִם הִקְדִּישׁ וְאַחַר כֵּן טָבַח אוֹ מָכַר אָף עַל פִּי שְׁהַקְדִּישׁוֹ קִדְּשִׁים קְלִים מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאֵינוֹ מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהִקְדִּישׁ אַחַר יְאוּשׁ. אֲבָל אִם הִקְדִּישׁ לְפָנָי יְאוּשׁ אֵינוֹ קְדוּשׁ וְאִם טָבַח אוֹ מָכַר מְשָׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה:

ההראב"ד **ואחר כך הקדיש וכו'.** א"א קיצר בכאן שאם הקדישו הקדש בדק הבית משלם ד' והי' מה לי משעבדי לשמים מה לי משעבדי להדיוט עכ"ל:

מגיד משנה **הגונב משל אביו וכו'.** משנה פ' מרובה (דף ע'): **גנב וטבח או מכר ואח"כ הקדיש וכו'.** משנה שם (דף ע"ד): **בד"א בשהקדיש וכו'.** בגמרא שם (דף ע"ו). ובהשגות א"א קצר בכאן שאם הקדישו הקדש בדק הבית משלם ארבעה וחמשה מה לי מכרו לשמים ומה לי מכרו להדיוט ע"כ. סובר הר"א ז"ל כך מכח הברייתא דתניא התם גנב והקדיש חייב והוא ז"ל וקצת המפרשים הקשו ממנה על המשנה ששנינו שהוא פטור ותירצו ז"ל מתניתין בקדשי מזבח ברייתא בקדשי בדק הבית. ורבינו ז"ל סובר דאין זה אמת דאם

איתא לא סגיא דלא מפרשינן לה בגמרא ועוד לגבי מתני' אמר בגמרא דלא אמר מה לי מכרו לשמים מה לי להדיוט וגבי ברייתא אמר מה לי וכו' ואיך יאמרו בגמ' שתי לשונות סותרים זה את זה ולא יבארו החילוק שביניהם אלא משמע דסבירא להו דפליגא ברייתא אמתני' דאם איתא דמתני' בקדשי מזבח וברייתא בקדשי בדק הבית כיון דסתם שוורים למזבח קיימי הי"ל לברייתא לפרושי וכן נמי אי מתניתין דוקא בקדשי מזבח ליפלוג וליתני בדידה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב וכו' אלא ודאי משנתנו בכל גוונא וברייתא בכל גוונא ופליגא אמתני' וליתא ודחינן לה מקמי מתניתין וע"כ השמיטה הרב אלפסי ז"ל. ויש כיוצא בזה בגמרא שהביאו בגמרא ברייתא חולקת על משנה ולא אמרו ורמינהי לרוב פשיטות שהיא חולקת ואחת מהן פרק הגוזל זוטא :

ז הקדישו הבעלים והוא בבית הגנב אינו קדוש לפי שאינו ברשותו ואף על פי שלא נתקדשו. ואם טבח או מכר אפלו אחר הקדשן משלים תשלומי ארבעה וחמשה :

מגיד משנה הקדישו הבעלים וכו'. זה מבואר בסוגיא (ד' ס"ח) בהיא דר' יוחנן דלעיל ופסק רבינו ז"ל כר' יוחנן :

ח השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר משלים תשלומי כפל בלבד. אבל אם שחט לרפואה או לכלבים או שנמצאת טרפה או ששחטו בעזרה משלים תשלומי ארבעה וחמשה. אף על פי שחלין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה הואיל ואסורין מדבריהם הרי זה חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה :

מגיד משנה השוחט וכו'. משנה שם (דף ע"ח:). ודין הטריפה ודין חולין שנשחטו בעזרה מחלוקת שם ופסק כסתם משנה (דף ע'): :

ט וכן הגונב כלאים הבא מן השה וממין אחר או שגנב טרפה או קטעת או חגרת או סומא או בהמת השתפין וטבח ומכר משלים תשלומי ארבעה וחמשה :

מגיד משנה **וכן הגונב כלאים וכו'.** כל זאת הבבא מפורשת שם בין הסוגיא והברייתא (דף ע"ז):

י גִּנְב וְנָתַן לְאַחַר בְּמִתְּנָה או שְׁנָתַן לְאַחַר לְטַבַּח וְטַבַּח או שְׁנָתַן לְאַחַר לְמִכָּר וּמְכָרָה לְאַחַר. גִּנְב וְהִקְיָף גִּנְב וְהִחְלִיף גִּנְב וּפָרַע בְּהִקְפוֹ או שְׁשָׁלְחוּ סְבִלוֹנוֹת לְבֵית חָמִיו מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה:

מגיד משנה **גנב ונתן לאחר וכו'.** כל זו הבבא מפורשת בברייתא (דף ע"ח): ובסוגיא וכתבו המפרשים טעם שאף על פי שהכתוב לא הזכיר אלא מכירה שהמתנה בכאן בכלל מכירה משום דדומיא דטביחה הוא כל זמן שמשתמש לו:

יא גִּנְב וּמָכַר וְהִקְנָה לְמוֹכֵר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וּבְתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם הֵכַר הַגִּנְב אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא כְּפָל. מְכָרוֹ חוּץ מֵאֶחָד מִמָּאָה שָׁבוּ או חוץ מִיָּדוֹ או רָגְלוֹ כָּלְלוֹ שֶׁל דָּבָר שֶׁשִׁיר בּוֹ דָּבָר הַנֶּתֵר עֲמוּ בְּשַׁחֲיָטָה פְּטוֹר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. וְאִם מְכָרוֹ חוּץ מִגִּזְתּוֹ או חוץ מִקֶּרְנָיו חֵיב בְּתְשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה שְׁאֵלוֹ אֵינָם נִתְּרִים עֲמוּ בְּשַׁחֲיָטָה:

מגיד משנה **גנב ומכר והקנה למוכר לאחר ל' וכו'.** שם מימרא (דף ס"ח) אלא שגרסת ספרינו פרט לשהקנה לו לשלשים יום ופירשו ז"ל שלא היתה מכירה חלוטה אלא לשלשים יום לבד לעשות בה מלאכתו והיינו דאמר התם מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת ואולי שרבינו גורס פרט לשהקנה לו לאחר שלשים או שהוא ז"ל מפרש כן ובודאי שדינו אמת: **מכרו חוץ מאחד ממאה שבו וכו'.** משנה שם (דף ע"ח): ומחלוקת התנאים בברייתא ומחלוקת רב ולוי בפסק הדין ופסק רבינו כרב:

יב גִּנְב וְקָטַע מִמֶּנָּה אֵיבָר וְאַחַר כָּךְ מְכָרָה או שְׁמְכָרָה חוּץ מִמְּלֹאכְתָּהּ או שְׁמְכָרָה חוּץ מִשְׁלֹשִׁים יוֹם * אֵין מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. וְאִם תִּפְּשׂ הַנֶּזֶק אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ:

ההראב"ד **אין מוציאין וכו'.** א"א לא מיחורא לי דתפיסה מהניא בהא כיון דיותר ממה שהזיק הוא אין כח לחייבו אלא לב"ד ובדין פסוק בלי ספק וזה כיון שספק הוא אצלם איך גמרו את דינו עכ"ל:

מגיד משנה **גנב וקטע ממנו אבר וכו'.** כל אלה החלוקים בעיי דלא איפשיטו שם ופסק רבינו ז"ל בהם כדרכו בכל תיקו האמורין בגמרא בדבר שבממון שאם תפס אין מוציאין מידו. ובהשגות א"א לא מיחורא לי וכו'. וביאור דבריו הוא שהקנס אין אדם זוכה בו עד שעת העמדה בדין, מיהו אין זה קושיא לדברי רבינו אע"ג דהעמדה בדין בעינן משום דאי מודה מיפטר מכיון שכפר ובאו עדים והעידו בו סגי בהכי וב"ד גופייהו אמרו לא ידענא אם חייב אם פטור אנן לא מגבינן ליה מספיקא ואם תפס לא מפקינן מיניה כנ"ל לדעת רבינו, ומדברי ההשגות אתה למד שדעת הר"א ז"ל ג"כ בתיקו דממון שאינו בענין קנס שאם תפס התובע אין מוציאין מידו והרמב"ן ז"ל חולק ואומר שכל תיקו האמור בממון בגמרא כל שהנתבע מוחזק בדבר המוציא מחבירו עליו להביא את הראיה וכיון שאינו יכול להביא ראיה העמד ממון אחזקתו ואפילו תפס התובע שלא בעדים מוציאין אותו מידו כיון שמודה שתפס והדין ספק אצלנו ולא מחמת הכחשת דבריהם אלא מחמת הדין עצמו הרי הבעיות כאילו נפשטו לקולא לנתבע והביא ראיות לזה ואינן מכריחות:

ג **מְכַרָּה וְהִיתָה לוֹ בָּהּ שְׁתַּפּוֹת פְּטוֹר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה :**

מגיד משנה **מכרה והיתה לו בה שותפות.** מפורש במשנה וברייתא [שם] דשותף שגנב מחבירו פטור:

ד **שֶׁתַּפִּין שְׁגָנְבוּ. אִם טָבַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ מָכַר מִדַּעַת חֲבֵרוֹ מִשְׁלָמִין תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. וְאִם עָשָׂה שְׁלֵא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ פְּטוֹרִין מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה וְחֲזִיבִין בְּכַפֵּל :**

מגיד משנה **שותפין שגנבו וכו'.** פירוש שגנבו שניהם כאחד. ודין זה מפורש שם בברייתא והחילוק בין לדעת בין שלא לדעת מפורש בגמ' במימרא דר"נ שם:

טו גָּנַב וְעָמַד בְּדִין וְאָמְרוּ לוֹ הַדְּיִינִין צֵא תֵּן לוֹ מֵה שֶׁגָּנַבְתָּ וַיֵּצֵא וְאַחַר כֶּךָּ טָבַח אוֹ מָכַר פְּטוֹר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. אָמְרוּ לוֹ חֲזֵב אֶתָּה לְתֵן לוֹ וְטָבַח אוֹ מָכַר אַחַר כֶּךָּ הָרִי זֶה חֲזֵב בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה הַזֹּאֵיל וְלֹא חֲתָכוּ הַדִּין עָלָיו וְעָדוּן עוֹמֵד הוּא בְּגִנְבָתוֹ :

מגיד משנה **גנב ועמד בדין ואמרו לו הדיינים וכו'.** מימרא פרק מרובה (דף ס"ח:) ופי' הגוזל ומאכיל (דף ק"ז:) וטעמא דפטור אמרינן בתרווייהו כיון דפסקוה ב"ד למילתיה וטבח ומכר ה"ל גזלן וגזלן לא משלם תשלומי ארבעה וחמשה :

טז הַגּוֹנֵב בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים הַזֹּאֵיל וְהַגִּנְבָּה עָדוּן הִיא בְּרִשּׁוֹתָם פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל. וְכֵן אִם טָבַח וּמָכַר שָׁם בְּרִשּׁוֹתָן פְּטוֹר. וְאִם הִגְבִּיהַ הַגִּנְבָּה נִתְחַיֵּב מִשּׁוּם גּוֹנֵב אֲף עַל פִּי שֶׁעָדוּן * לֹא הוֹצִיָּא מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים. כִּיצַד. גָּנַב טָלָה מִן הַדִּיר וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ וַיּוֹצֵא וּמֵת בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים פְּטוֹר. הִגְבִּיהוּ אוֹ הוֹצִיָּאוּ מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים וּמֵת חֲזֵב. נִתְּנוּ שָׁם בְּבֵית הַבְּעָלִים לְבַכּוֹרֵת בָּנוּ אוֹ לְבַעַל חוּבוֹ אוֹ לְשׁוֹמֵר חֲנָם וּלְשׁוֹאֵל לְנוֹשֵׂא שְׂכָר וּלְשׁוֹכֵר וְהָיָה מוֹשְׁכוֹ זֶה שֶׁנִּתֵּן לוֹ וּמֵת פְּטוֹר הַשׁוֹמֵר. הִגְבִּיהוּ אוֹ שֶׁהוֹצִיָּאוּ מִרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים וּמֵת חֲזֵב הַשׁוֹמֵר אוֹ בַּעַל הַחוּב שֶׁנִּתֵּן לוֹ מִפְּנֵי שֶׁעָדוּן לֹא הוֹצִיָּאוּ הַגִּנְבֵי מִרִשּׁוֹת בְּעָלָיו :

ההראב"ד **לא הוציאה מרשות הבעלים וכו'.** א"א נראה מדבריו הא דקתני במתניתין הגביהו השומר חייב כפל לבעלים קאמר לפי שהוא גנב וא"כ היכי שמעינן מיניה תקנו משיכה בשומרים והלא משום גנב הוא חייב ולא משום שומר אלא ודאי הא דמוקמינן לה בשומר לא בנתנו בבית הבעלים קאמר ואף לאו בגנב אלא מילתא באנפי נפשיה קאמר :

מגיד משנה **הגונב ברשות בעלים וכו'.** משנה במרובה (דף ע"ט) בלא מחלוקת: נתנו שם בבית הבעלים לבכורת בנו או וכו'. משנה שם ורבינו ז"ל מפרש פטור וחייב המוזכרין במשנה על השני כמו שאבאר: הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים כו'. נראה שדברי רבינו ז"ל ודאי הם כשידעו השומר או הבעל חוב שהוא גנבו ואע"פ שהגונב מאחר הגנב פטור מכפל

כמבואר פרק ראשון כיון שהגנב לא קנהו עדיין הרי אלו כגונבין מרשות הבעלים ובמשנה שנינו נתנו לבכורת בנו וכו' היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב, ומפרש רבינו ז"ל פטור וחייב על המושך או המגביה והוא בעל חוב או השומר וכן הוא מפרש הבעיא האמורה שם בגמרא תיקנו משיכה או לא דפירוש משנתנו קא מבעיא להו אם תיקנו משיכה בשומרין שיתחייב השומר בשמסכה בתשלומי כפל או לאו ואסיקנא ממשנתנו דתיקנו. ויש במשנתנו פירוש אחר דחייב ופטור על הגנב הוא וכן יש פירושים אחרים נכונים מזה בבעיא זו וזה דעת ההשגות:

יז הָיָה הָעֵדֶר בַּיַּעַר פֵּינֹן שֶׁהַכִּישׁ אֶת הַבְּהֵמָה וְטָמְנָהּ בְּתוֹךְ הָאֵילָנוֹת וְהַעֲצִים חָיַב בְּתִשְׁלוּמֵי כָּפֹל וְאִם טָבְחָהּ אוּ מְכָרָהּ שָׁם מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה:

מגיד משנה היה העדר ביער וכו'. מימרא שם ראוהו שהטמין בחורשין ופירוש שהטמין בחורשין הבהמה וכן פי' שם הראב"ד ז"ל:

יח גָּנַב בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים וְאַחַר שֶׁיִּדְעוּ שֶׁנִּגְנְבָה הוֹצִיָּאָהּ וְטָבְחָהּ אוּ מְכָרָהּ חוּץ מִרִשׁוֹתָיו. אוּ שֶׁגָּנַב וְהוֹצִיָּא חוּץ מִרִשׁוֹתָיו וְטָבַח אוּ מְכַר בְּרִשׁוֹתָיו מְשַׁלֵּם תִּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה:

מגיד משנה גנב ברשות הבעלים. במשנה שם (דף ע"ט):

הלכות גנבה - פרק שלישי

א כָּבֵר בְּאֲרָנוֹ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה שֶׁכָּל הָעוֹשָׂה עֲבָרָה שֵׁישׁ בָּהּ עוֹן מִיתַת בַּיִת דִּין וְתִשְׁלוּמֵי אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג. וְהָעוֹשָׂה עֲבָרָה שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ מִלְּקוֹת וְתִשְׁלוּמֵי לֹקָה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם שְׂאִין אָדָם לֹקָה וּמְשַׁלֵּם. לְפִיכָךְ אִם הָיָה שׁוֹגֵג אוּ לֹא

התרו בו משלם ואינו לוקה. במה דברים אמורים שנתחייב בתשלומין עם עון מיתת בית דין פאחת או שנתחייב בתשלומין ומלקות בבת אחת. אבל אם נתחייב בתשלומין ואחר כך נתחייב במיתת בית דין או במלקות או שנתחייב מלקות או מיתת בית דין ואחר כך נתחייב בתשלומין הרי זה לוקה ומשלם ומת ומשלם :

מגיד משנה כבר בארנו וכו' והעושה עבירה שמתחייב מלקות וכו' בד"א שנתחייב בתשלומין וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ועיקר הדבר בכתובות פ' אלו נערות (דף ל"א ול"ד). וכן מ"ש רבינו או שנתחייב במלקות או מיתת ב"ד ואח"כ נתחייב בתשלומין וכו'. מבואר במקצת מקומות וגרסי' בפ"ק דערכין (דף ו' :) היוצא ליהרג וחבל באחרים חייב :

ב כיצד. זרק חץ בשבת מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע בגד חברו בהליכתו או שהדליק גדיש חברו בשבת או שגנב כיס בשבת והיה מגררו עד שהוציאו מרשות הבעלים שהיא רשות היחיד לרשות הרבים ואבדו שם הרי זה פטור מן התשלומין שאסור שבת ואסור גנבה והזק באין כאחד. אבל אם גנב כיס בשבת והגביהו שם ברשות היחיד ואחר כך הוציאו לרשות הרבים והשליכו לנהר חב לשלם תשלומי כפל שהרי נתחייב באסור גנבה קדם שיתחייב באסור סקילה. וכן כל פיוצא בזה. וכן אם קצץ אילן חברו ביום טוב והתרו בו או שהדליק את הגדיש ביום הכפורים והתרו בו או גנב וטבח ביום הכפורים והתרו בו פטור מן התשלומין אבל אם לא התרו בו חב בתשלומין ומשלם תשלומי ארבעה וחמשה :

מגיד משנה כיצד זרק חץ בשבת וכו'. דין זריקת החץ שם בכתובות (דף ל"א) ופסק רבינו כר"י דאמר כרבי אבין דאמר הכי ושאר החילוקים מבוארים שם אלא שקשה לי קצת היאך פסק רבינו ז"ל דגנב כיס והגביהו חייב דהתם אקשינן מיניה לרבי אבין ואוקמה דוקא כבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי לענין שבת אבל לרבנן פטור כדאיתא התם וקי"ל כרבנן ואי אתיא כרבנן היא דוקא בשעמד לפוש בין הגבהה להוצאה כדאיתא התם והיה לו לרבינו לבאר

כן. ויש לפרש לדעת רבינו ז"ל כדברי קצת המפרשים ז"ל שפירשו ההיא אוקימתא וסוגיא אליבא דלישנא קמא דלעיל מיניה אבל לאידך לישנא דאי בעי מהדר לא דמי כיס לחץ וברייתא דכיסו ככ"ע אתיא וכן עיקר וקיי"ל כלישנא בתרא ואמרינן בגמרא דלההוא לישנא דוקא חץ אבל מעביר סכין מתחלת ארבע לסוף ארבע ברה"ר וקרע שיראין בהליכתו חייב לפי שהיה אפשר לו להחזירו משא"כ בחץ כדאיתא התם. **ומ"ש רבינו או שגנב כיס בשבת והיה מגררו וכו' ואבדו.** שם דמשמע דוקא אבדו הא אם היה בעין חייב להחזירו כך מבואר בגמ' בסנהדרין בפ' סורר ומורה והלכתא דשדינהו לנהרא אבל איתנהו בעין מהדר להו, וי"מ שאמרו שאפילו השליכן לנהר אם היה הנהר רחוק מרשות הבעלים חייב ולא פטרו אלא בשהיה סמוך לרשות בעלים ומיד כשהוציאו השליכו ולא עמד ברשותו כלל וזה דעת רבינו מאיר וכן היא שיטת הרמב"ן ז"ל ודבר רחוק הוא ודעת רש"י ז"ל כדעת רבינו ועיקר: **וכן אם קצץ אילן וכו'.** פסק כר"י ורבא דאמרו פרק אלו נערות (דף ל"ה) דחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר חייב ומתני' דמרובה (דף ע"ו) דמחייב אפילו במזידין הא אוקימנא לה בגמרא (דף ע"א) כר"מ דאית ליה אדם לוקה ומשלם ולית הלכתא כוותיה וכן אין הלכה כרבה דאמר פרק אלו נערות (דף ל"ה ע"ב) אליבא דר"מ דס"ל כוותיה חידוש הוא שחדשה תורה בקנס שאע"פ שלוקה משלם וכן עיקר:

ג **גִּנְב וְטָבַח בְּשַׁבָּת או לְעִבּוּדָה זָרָה אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה פְּטוֹר מִתְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:**

מגיד משנה **גנב וטבח וכו'.** משנה במרובה (דף ע"ד):

ד **הֵיטָה פָּרָה שְׂאוּלָה אֶצְלוּ וְטָבְחָהּ בְּשַׁבָּת דָּרָךְ גִּנְבָהּ פְּטוֹר אֶף מִן הַכֶּפֶל שֶׁהָרִי אֶסוּר שֶׁבֶת וְאֶסוּר גִּנְבָהּ בְּאֵין כְּאֶחָת וְאִם אֵין גִּנְבָהּ אֵין טְבִיחָה וְאֵין מְכִירָה:**

מגיד משנה **היתה פרה שאולה אצלו וכו'.** מימרא דרב פפא פרק אלו נערות (דף ל"ד): **ופסק כמותו דלישנא בתרא דרבא לא פליג אדרב פפא כדאיתא התם:**

ה **גִּנְב וּמְכַר בְּשַׁבָּת או שֶׁמְכַר לְעִבּוּדָה זָרָה חֵיב לְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחֲמִשָּׁה שְׁאֵין בְּמְכִירָה מִיטָה. וְאִם נֶעְשִׂית מְלָאכָה**

בַּשַּׁבָּת בָּעֵת הַמְכִירָה פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. כִּיצַד.
כְּגוֹן שֶׁלֹא הִקְנָה לוֹ עַד שֶׁתְּנִיחַ בְּחֶצֶר הַלּוֹקַח שֶׁנִּמְצָא כְּשֶׁהוֹצִיא
מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת אֶסוּר שַׁבָּת וּמְכִירָה בְּאֵין כְּאַחַת :

מגיד משנה **גנב ומכר בשבת או שמכר לע"ז וכו'.** משנה במרובה : **ואם נעשית מלאכה בשבת וכו'.** ברייתא שם (דף ע"י ע"א) כאוקימתא דרב פפא :

א עָשָׂה שְׁלִיחַ לְשַׁחַט לוֹ וְשַׁחַט לוֹ הַשְּׁלִיחַ בַּשַּׁבָּת הֵרִי הַגִּנֵּב חָיָב
בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. שֶׁהֵרִי זֶה הַגִּנֵּב לֹא עָשָׂה עוֹן מִיתַת
בֵּית דִּין. וְכָבֵר בְּאַרְנוֹ שֶׁהִשׁוּחַט עַל יְדֵי שְׁלִיחַ חָיָב בְּתִשְׁלוּמֵין :

מגיד משנה **עשה שליח לשחוט וכו'.** מבואר שם במרובה ופי' אלו נערו (דף
ל"ג ל"ד) ודלא כר"ש :

ב הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים שֶׁגִּנֵּב בֵּין שֶׁהֵעִידוּ הֵן עֶצְמוֹן שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר
בֵּין שֶׁהֵעִידוּ אַחֲרָיִם שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה
וַחֲמִשָּׁה. הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִים שֶׁגִּנֵּב וְעַד אֶחָד מְעִיד שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר
אוֹ שֶׁהוֹדָה מְעַצְמוֹ שֶׁטִּבַּח אוֹ מָכַר מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֹל וְאִינוֹ
מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁהַמוֹדָה בְּקִנְס פְּטוּר כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ :

מגיד משנה **היו שנים מעידים וכו'.** נתבאר במרובה במשנה (דף ע"י) : **היו שנים מעידים שגנב ועד אחד וכו'.** במשנה שם (דף ע"ד) : **ובעד אחד מעידו שטבח אינו מחייב שבועה להכחישו לפי שהוא קנס ואם מודה נפטר ודומה לזה נתבאר פרק תשיעי מהלכות נזקי ממון :**

ה מִי שֶׁהוֹדָה בְּקִנְס וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים. אִם הוֹדָה בְּתַחֲלָה
בְּפָנֵי בֵּית דִּין וּבְבֵית דִּין פְּטוּר. אֲבָל אִם הוֹדָה חוּץ לְבֵית דִּין אוֹ
שֶׁהוֹדָה בְּפָנֵי שְׁנַיִם בְּלִבָּד וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים הֵרִי זֶה מְשַׁלֵּם
קִנְס עַל פִּיהֶם :

מגיד משנה מי שהודה בקנס וכו'. מה שכתב בפני בית דין מבואר בסוגיא במרובה (דף ע"ד): שאמרו שם גבי ההוא עובדא דר"ג שהודה בקנס לפני רבי יהושע ורבי יהושע חוץ לבית דין הוה קאי, אבל מה שכתב או שהודה בפני שנים נראה שכוונתו ז"ל אפילו בפני שני דיינין ואפילו במקום בית דין לפי שדיני קנסות צריכין שלשה מומחין כמבואר בפרק ה' מהלכות סנהדרין וא"כ ק"ל למה אמר שם ר"י חוץ לב"ד הוה קאי תיפוק ליה דאפי' הוה קאי התם יחיד הוה. ויראה לי דאי הוה קאי בב"ד ודאי היו יושבין עמו ומש"ה איצטריך למימר חוץ לב"ד הוה וקצת נראה כן מפירש"י ז"ל:

ט כיצד. הוודה בבית דין שגנב ואחר כך באו עדים שגנב פטור מן הכפל שהרי חייב עצמו בקרו קדם שיבואו עדים. אבל אם אמר לא גנבתי שפטר עצמו מן הכל ובאו עדים שגנב וחזר ואמר בבית דין טבחתי או מכרתי אם באו עדים אחר כך שטבח או מכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה. לפי שפטר עצמו תחלה [א] מכלום עד שבאו העדים:

מגיד משנה כיצד הודה בב"ד שגנב וכו'. פסק כרב המנונא (דף ע"ה) ואלבא דר"י ורב אשי דאמרו הכין התם וכ"כ בהלכות:

י הגונב שור של שני שתפין וטבחו או מכרו והודה בבית דין לאחד מהן וכפר באחר ואחר כך באו עדים שגנב וטבח או מכר משלם לזה שפטר לו חמשה חצאי בקר וארבעה חצאי צאן:

מגיד משנה הגונב שור של שני שותפין וכו'. מימרא דר"נ שם (דף ע"א):

יא דין הגנב לשלם הקרו והכפל או תשלומי ארבעה וחמשה מן המטלטלין שלו. אם לא נמצאו לו מטלטלין בית דין יורדין לנכסיו וגובין הכל מן היפה שבנכסיו כשאר הנזקין שנאמר בהן (שמות כב-ד) 'מיטב שדהו'. ואם אין לו קרקע ולא מטלטלין בית דין מוכרין אותו ונותנין דמיו לנזק שנאמר (שמות כב-ב) 'אם אין לו ונמכר בגנבתו':

מגיד משנה **דין הגנב לשלם וכו'.** מבואר פרק קמא דבבא קמא דגובין מן הגנב מן העדית כמו שאמרו כולן כאבות הן לשלם ממיטב. ודין המכירה בכתובות ופירקא קמא דקדושין:

יב **האיש נמכר בגנבתו אבל לא האשה.** ודבר זה מפי הקבלה. ואין הגנב נמכר אלא בקרו אבל בכפל או בתשלומי ארבעה וחמשה אינו נמכר אלא הרי זה עליו חוב עד שיעשיר:

מגיד משנה **האיש נמכר ולא האשה וכו'.** משנה בסוטה (דף כ"ג) פרק היה נוטל. אבל בכפל וכו'. ברייתא פ"ק דקידושין (דף י"ח):

יג **גנב את העכו"ם או את ההקדש אינו נמכר על הקרו אלא הרי זה עליו חוב עד שיעשיר:**

מגיד משנה **גנב את העכו"ם וכו'.**

יד **היה קרו הגנבה שוה מאה ואין הגנב שוה אלא חמשים הרי זה נמכר ושאר הקרו עם הכפל עליו חוב עד שיצא בשביעית ויעשיר וישלם.** היה הגנב שוה מאה ואחד אינו נמכר שנאמר **(שמות כב-ב)** 'ונמכר בגנבתו עד שיהיו דמיו פלן מבלעין בגנבתו:

מגיד משנה **היה קרו הגניבה שוה מאה וכו'.** פסק כחכמים דברייתא שם ואע"ג דאמר רבא בהא זכינהו ר"א לרבנן לא אמר שיהיה הלכה כן: **היה הגנב שוה מאה ואחד וכו'.** ברייתא שם:

טו **גנב ונמכר וחרז וגנב.** אם לשני גנב הרי זה נמכר פעם שניה. ואפלו גנב למאה אנשים נמכר מאה פעמים. ואם לראשון גנב פעם שניה אינו נמכר שניה אלא ישאר עליו הכל חוב:

מגיד משנה **גנב ונמכר וחרז וגנב וכו'.** גם זה שם:

טז גָּנַב לָזָה וְחָזַר וְגָנַב לָזָה וְחָזַר וְגָנַב לָזָה כִּלְמַסּוֹ שֶׁתִּפְּיוּ בּוֹ. אִם הָיוּ דָמָיו כְּגֵד הַקֶּרֶן שֶׁל שְׁלֹשֶׁת אוֹ פְּחוֹת מִן הַקֶּרֶן נִמְכָּר וּמְחֻלָּקִין בֵּינֵיהֶן וּשְׁאָר הַכְּפָלוֹת חוֹב עָלָיו. וְאִם הָיוּ דָמָיו יִתָּר אֵינּוּ נִמְכָּר וְהַכֹּל חוֹב עָלָיו עַד שֶׁיַּעֲשִׂיר :

מגיד משנה **גנב לזה וחזר וגנב לזה וכו' .**

יז שֶׁתִּפְּיוּ שְׁגָנְבוּ כְּאֶחָד מִשְׁלֹשִׁין בֵּינֵיהֶן וְכֹל אֶחָד מֵהֶן נִמְכָּר בְּחֻלְקוֹ מִן הַקֶּרֶן. וְכֹל מִי שֶׁדָּמָיו יִתָּר עַל חֶלֶק הַקֶּרֶן שֶׁנִּתְחַיֵּב בּוֹ אֵינּוּ נִמְכָּר :

מגיד משנה **שותפין שגנבו כאחד וכו' . גם זה שם :**

הלכות גנבה - פרק רביעי

א הַטּוֹעֵן שֶׁנִּגְנַב מִבֵּיתוֹ הַפְּקָדוֹן אִם נִשְׁבַּע וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים שֶׁשָּׁקַר טָעַן וְשֶׁהַפְּקָדוֹן הַזֶּה אֶצְלוֹ הָרִי זֶה מִשְׁלָם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפֹל שֶׁהָרִי הוּא עֲצָמוֹ הַגָּנֵב. וְאִם טָבַח וּמָכַר אַחַר שֶׁנִּשְׁבַּע מִשְׁלָם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֻמְשָׁה. וְאֵינּוּ מְבִיא אֶשֶׁם עַל פִּי עֵדִים עַל שְׁבוּעָתוֹ. וְאֵינּוּ מְבִיא חֻמֶּשׁ שְׁאִין הַחֻמֶּשׁ מִשְׁתַּלֵּם עִם הַכֹּפֵל. וְאִם בָּאוּ עֵדִים קִדְּם שֶׁיִּשְׁבַּע אֵינּוּ מִשְׁלָם אֶלָּא הַקֶּרֶן בְּלִבָּד :

מגיד משנה **הטוען שנגנב הפקדון מביתו וכו' .** משנה פי הגוזל עצים (דף ק"ח): ומבואר בהרבה מקומות: **ואם טבח או מכר אחר שנשבע וכו' .** מימרא דר"י שם (דף ק"ו): **ומ"ש (ונשבע) [אחר שנשבע] ,** לפי שאם טבח קודם שנשבע פטור הוא אפילו מכפל וכמו שיתבאר בסמוך: **ואינו מביא אשם וכו' .** מבואר שם במשנה: **ואם באו עדים וכו' .** מבואר שם:

ב בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים שְׁנִשְׁבַּע קֹדֶם שְׁיִשְׁלַח בְּפִקְדוֹן יָד. אָבֵל
אִם שָׁלַח בּוֹ יָד וְטָעַן טַעֲנַת גָּנֵב וְנִשְׁבַּע וּבָאוּ עֵדִים פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל
שְׁפִינֵן שְׁשָׁלַח יָד * נִתְחַיֵּב בּוֹ וְקָנְהוּ :

ההראב"ד **נתחייב בו וקנהו וכו'.** א"א הא מילתא דלאו כהלכתא היא דהא
ר"י פליג עליה בהדיא דאמר הטוען טענת אבד ונשבע והודה וחזר וטען טענת
גנב ונשבע ובאו עדים פטור עליה מכפל משום דיצא ידי בעלים בשבועה
ראשונה אבל לא משום דנעשה עליו גזלן וקנאה אלמא אע"ג דנעשה עליו גזלן
וקנאה חייב באונסים כיון דהוא פטר נפשיה מינה בטענת גנב הוא ומשלם
כפל ואם טבח ומכר קודם שבועה ובאו עדים על הכל משלם ד' וה'. עכ"ל :

מגיד משנה **בד"א שנשבע קודם ששלח יד וכו'.** מימרא שם (דף ק"ו:) דרב
ששת פסק כמותו. ובהשגות א"א הא דלא כהלכתא היא וכו'. וכ"כ רבינו
חננאל, ורבינו ז"ל כבר הביא המימרא בסמוך ופסקה ודעת רבינו ז"ל דלא
פליגן דאע"ג דשליחות יד קודם שבועה פוטר הכל מכפל לאו משום שנעשה
עליו גזלן הוא אלא משום דגזירת הכתוב הוא וכדאמר התם מ"ט הכי אמר
רחמנא ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו הא שלח יד פטור וכיון
שכן בשטען טענת אבד ונשבע שלא שלח בו יד וחזר וטען טענת גנב ונשבע אי
לאו משום דיצא ידי בעלים בשבועה ראשונה היה בדין שישלם כפל ולא הוה
פטרינן ליה משום דנעשה עליו גזלן דכל שלא שלח ידו בו אכתי איתיה
ברשותיה דמריה ומש"ה צריכי התם לטעמיה דיצא ידי בעלים ובגמרא הכי
אמר אי מיהא לא תשמעיניה. כך נ"ל לדעת רבינו ז"ל ויש דוחין את דבריו
משום דאקשי ר"נ עליה דרב ששת אלמא דלא ס"ל כוותיה וזה דעת הרשב"א
ז"ל. וי"ל דר"נ לאו לאיפלוגי עליה אלא לאפוקי טעמא מיניה והא פריק רב
ששת קושיא ורבי חייא בר אבא משמע התם דס"ל כוותיה ואף על גב דר' זירא
דחי ליה ואתמר משמיה דרבי אלעאי כדחוויה כבר כתבתי דה"ק אי מיהא לא
תשמעיניה ולא שבקינן מימרא ברירא דרב ששת משום הך טעמא :

ג וְכֵן הַטּוֹעֵן טַעֲנַת אֲבִדָּה בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבַּע וְחָזַר וְטָעַן טַעֲנַת גָּנֵב
וְנִשְׁבַּע וְאַחַר כֵּךְ בָּאוּ עֵדִים פְּטוֹר מִן הַכֶּפֶל שְׁכֶבֶד יֵצֵא הַפִּקְדוֹן
מִיַּד הַבְּעָלִים מִשְׁבּוּעָה רִאשׁוֹנָה :

מגיד משנה **וכן הטוען טענת אבידה וכו'.** מימרא כבר הזכרתיה ופ"י שהטוען
טענת אבד פטור מכפל :

ד הַטוֹעַן טַעֲנַת גָּנֵב בְּאַבְדָּה וְנִשְׁבַּע וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים שֶׁהָאַבְדָּה בְּרִשׁוּתוֹ וְשָׁקַר טָעַן מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב-ח) 'עַל כֹּל אַבְדָּה'. וְהוּא שִׁיטְעוֹן שֶׁנִּגְנַבְהָ בְּלִסְטִים מְזִינִן שֶׁהוּא אָנוּס וּפְטוּר. אָבֵל אִם טָעַן שֶׁנִּגְנַבְהָ בְּלֹא אָנֹס פְּטוּר מִן הַכֶּפֶל מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַיֵּב לְשַׁלֵּם עַל פִּי טַעֲנָתוֹ שֶׁשׁוֹמֵר אַבְדָּה כְּשׁוֹמֵר שָׁכַר הוּא כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר :

מגיד משנה הַטוֹעַן טַעֲנַת גָּנֵב וְכוּ'. מִימְרָא שֵׁם : וְהוּא שִׁיטְעוֹן שֶׁנִּגְנַבְהָ וְכוּ'. פֶּרֶק הַכּוֹנֵס (דף נ"ז) כִּבְר בִּיאֲרַתִּי פִּיָּא פִּירוּשׁ לִיסְטִים מְזוּיִין זֶה וְהַחִילוּק שִׁישׁ בֵּינוֹ לְאוֹתוֹ שֶׁהַזְכִּיר רַבֵּינוּ שֵׁם :

ה הַטוֹעַן טַעֲנַת גָּנֵב בְּפִקְדוֹן וְנִשְׁבַּע. וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים שֶׁהוּא בְּרִשׁוּתוֹ. וְחִזַּר וְטָעַן בּוֹ טַעֲנַת גָּנֵב וְנִשְׁבַּע וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים שֶׁעֲדִין בְּרִשׁוּתוֹ הוּא. אֶפְלוּ מֵאָה פְּעֻמִּים חַיֵּב כֶּפֶל עַל כֹּל טַעֲנָה וְטַעֲנָה. וְאִם נִשְׁבַּע חֲמִשׁ פְּעֻמִּים נִמְצָא מְשַׁלֵּם שְׁשָׁה הֶקְרָן שֶׁהַפְּקִיד אֶצְלוֹ וְחֲמִשָּׁה בְּקֶרֶן מְשׁוּם חֲמִשָּׁה כְּפִלוֹת שֶׁל חֲמִשׁ שְׁבוּעוֹת :

מגיד משנה הַטוֹעַן טַעֲנַת גָּנֵב בְּפִקְדוֹן וְכוּ'. בַּעִיא דַּרְב פַּפּא שֵׁם (דף ק"ח) וְאִיפְשִׁיטָא דְכִי פִשְׁטִיה חוֹמֵשׁ הוּא הַדִּין לְכַפֵּל וְכֵן פִּירִשִׁי וְכֵן עִיקַר וְהַקְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים ז"ל בְּטַעֲנָה שְׁנִייה הַיֵּאֵךְ חַיֵּב כֶּפֶל שֶׁהָרִי אִינוּ מַחֻוּיֵב כֶּפֶל אֲלֵא בְּשִׁבְעָה שֶׁהַשְּׁבִיעוּהוּ בֵּית דִּין וְלֹא בְּשִׁקְפָּץ וְנִשְׁבַּע הוּא וְאִי"כ הַיֵּאֵךְ יִשְׁבִּיעוּהוּ בֵּית דִּין וְהָרִי הוּא חֲשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעָה מִשְׁבֻּעָה הַרְאִשׁוֹנָה שֶׁנִּמְצָא שֶׁקֶרֶן עַל פִּי עֵדִים וְתִירֶץ דְּאִיכָא לְמִימַר דְּהוּוּ יַדְעִי בִּיה דְּעַבַד תְּשׁוּבָה כְּדֵאִיתָא בִּירוּשְׁלַמִּי הַחֲשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעָה מֵאִימַתִּי מִקְּבִלִין אוֹתוֹ מְשִׁיבָא לְבִיד שְׁאִין מְכִירִין אוֹתוֹ וְיֹאמַר חֲשׁוּד אֲנִי ע"כ. וְאִי"צ לְכֹל זֶה אֲלֵא בְּשֵׁנִי בְּתֵי דִּינִין מִשְׁכַּחַת לֵה. וְדִין זֶה שֶׁקְּפָץ וְנִשְׁבַּע וְאֶפְלוּ בְּבֵית דִּין שְׁאִינוּ מְשַׁלֵּם כֶּפֶל נִתְבָּאָר בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק בְּסוּגִיָּא בְּבִירוֹר וְתִימָה לְמָה לֹא הַזְכִּירוּ רַבֵּינוּ ז"ל :

ו טָעַן טַעֲנַת גָּנֵב וְנִשְׁבַּע וְחִזַּר וְטָעַן טַעֲנַת אַבְדָּה וְנִשְׁבַּע. וְבָאוּ עֵדִים שֶׁלֹּא נִגְנַב וְהוֹדָה הוּא שֶׁלֹּא אָבַד הוֹאִיל וּמְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי

כָּפַל עַל פִּי עֵדִים אֵינוֹ מְשַׁלֵּם חֲמִשׁ עַל שְׁבוּעָה אַחֲרוֹנָה אֶף עַל פִּי שְׁהוּדָה. שְׁהַמָּמוֹן הַמְּחִיבוֹ בְּכַפֵּל פּוֹטְרוֹ מִן הַחֲמִשׁ :

מגיד משנה טען טענת גנב ונשבע וכו'. גם זה בעיא דאיפשיטא שם :

ז מִסֵּר שׁוֹרוֹ לְשָׁנִים וְטָעַנוּ טַעֲנַת גָּנֵב וְנִשְׁבָּעוּ וְהוּדָה אֶחָד מֵהֶם וְהִשְׁנִי בָּאוּ עָלָיו עֵדִים. שְׁנִיָּהוּן מְשַׁלְּמִין אֶת הַקֶּרֶן. וְאִם תִּפְּשׁ בְּעַל הַפְּקָדוֹן אֶת הַכֶּפֶל אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְזֶה שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם חֲמִשׁ כְּשֶׁאָר הַנִּשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן שֶׁהוּדוּ מֵעֲצָמוֹן :

מגיד משנה מסר שורו לשנים וכו'. דין הכפל בעיא דלא איפשיטא שם ופסק רבינו ז"ל בה כדרכו בכל כיוצא בזה וכבר השיגו הר"א ז"ל בפ"ב דספק קנס אפילו תפס מוציאין מידו וכבר כתבתי שם בזה :

כסף משנה מסר שורו לשנים וטענו טענת גנב וכו'. כתב הטור וז"ל כתב הרמב"ם הפקיר שורו לשנים וטענו נגנב ונשבעו שניהם והודה האחד ועל השני באו עדים בין שניהם משלמין את הקרן ובכפל מבעיא לן ולא איפשיטא לפיכך אין מחייבין אותו ואם תפס לא מפקינן מיניה, ואין נראה כן בגמרא אלא כפל פשיטא דמשלם אותו שבאו עליו עדים ובחומש מבעיא עכ"ל. והנה דין זה בפי הגוזל עצים (דף ק"ח) חומש וכפילא בתרי גברי מאי היכי דמי כגון שמסר שורו לשני בני אדם וטענו בו טענת גנב חד נשבע והודה וחד נשבע ובאו עדים מאי מי אמרינן בחד גברא קפיד רחמנא דלא משלם חומשא וכפילא האי נשלם כפילא והאי נשלם חומשא כלומר דקי"ל דאין חומש בהודה מפי עצמו ואין כפל אלא בבאו עליו עדים או דילמא עילויה חד ממונא קפיד רחמנא דלא נשלם עליה חומשא וכפילא [וה"י חד ממונא הוא] תיקו. ומפרש רבינו דקרן פשיטא לן דמשלמים בין תרווייהו וחומש נמי פשיטא לן דמשלם אותו שהודה ולא מבעיא לן אלא אם זה שבאו עליו עדים משלם חומש ועלה בתיקו ולפיכך פסק רבינו שאם תפס אין מוציאין מידו ומ"ש הטור ואינו נראה כן בגמרא הוא מדאיתא התם לעיל מההיא [בעי] רמי בר חמא ממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש או דילמא שבועה המחייבתו כפל פוטרתו מן החומש ופירש"י בעי רמי בר חמא דקי"ל בפרק מרובה ממון שאין משתלם בראש דאיכא כפל בהדיה אין מוסיף חומש עכ"ל. ומשמע דבעיא דרבינא נמי בכה"ג היא דכפל פשיטא ליה דמשלם אותו שבאו עליו עדים ולא מבעיא לן אלא אם משלם חומש אותו שהודה משום דממון דאיכא כפל בהדיה אין מוסיף חומש או דילמא ה"מ בחד גברא אבל בתרי גברי חד משלם כפל וחד משלם חומש ש"ד. ורבינו אפשר

שסובר דאעײג דבעיא דרמי בר חמא בהאי גוונא היא בעיא דרבינא הויא בגוונא אחרינא אלא דאכתי קשיא לי דכיון דבעיא דרמי איפשיטא דממון המחייבו כפל פוטרו מן החומש אײכ בבעיא דרבינא היאך אפשר לומר דפשיטא לן דמשלם חומש ולא מספקא לן אלא אם משלם כפל דהא כפל מוציא מידי חומש שמענו בבעיא דרמי בר חמא אבל חומש מידי כפל לא שמענו וצ״ע:

ח בעל הפקדון שתבע את השומר ונשבע שנגנב ואחר כך הכר הגנב ותבע השומר את הגנב והודה לו הגנב שגנב ותבע בעל הפקדון את הגנב וכפר ובאו עדים שגנב. אם באמת נשבע השומר כשטען שנגנב נפטר הגנב מן הכפל בהודאתו לשומר. ואם בשקר נשבע אין מוציאין הכפל מן הגנב. ואם תפשו הבעלים הכפל אין מוציאין מידן. תבעו הבעלים את השומר ושלם ואחר כך הכר הגנב ותבעוהו הבעלים והודה להן שגנב ואחר כך תבעו השומר וכפר בו ובאו עדים שגנב אין מוציאין הכפל מן הגנב ואם תפש השומר את הכפל אין מוציאין מידו וכן הדין בתשלומי ארבעה וחמשה אם טבח הגנב או מכר:

מגיד משנה בעל הפקדון שתבע את השומר וכו'. מימרא שם וגרסתו ז״ל כגרסת רש״י והספרים והר״א וטעם הדבר כיון שהשומר נשבע באמת אכתי לא כלתה שמירתו דכיון דגברא מהימנא הוא ניחא להו לבעלים דתיקום בשמירתו והילכך כשתובע הגנב ה״ל כבעלים התובעין ופטור. **ומ״ש ואם לשקר וכו'.** פסק כרב טביומי דאמר דרבא בעי לה וסלקא בתיקו: **תבעו הבעלים וכו'.** פירוש ושלם לפנים משורת הדין שהרי היה יכול לפטור את עצמו בטענת גנב גם זו בעיא היא שם דלא איפשיטא:

ט הטוען טענת גנב בפקדון של קטן אף על פי שנתן לו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול ונשבע ואחר כך באו עדים הרי זה פטור מן הכפל שניאמר (שמות כב-ו) 'כי יתן אישׁ ואין נתינת קטן כלום וצריך שתהיה נתינה ותביעה שוין [א] בגדול:

מגיד משנה **הטוען טענת גנב וכו'.** זה נרמז במשנה פי' שבועת הדיינין (דף מ"ב:) ומבואר יותר בברייתא פי' הגוזל (דף ק"ו):

י * שומר שגנב מרשותו כגון שגנב טלה מעדר שהפקד אצלו וסלע מכיס שהפקד אצלו. אם יש עליו עדים חייב בכפל. ואף על פי **י *** שהחזיר הסלע למקומו והטלה לעדרו הרי זה חייב באחריותו עד שיודיע ^[ב] הבעלים. שהרי פלטה שמירתו וכאלו לא החזיר כלום עד שיודיע בעליו. ^[ג] אבל הגונב סלע מכיס חבירו או כלי מביתו והחזיר דבר הגנוב מביתו למקומו אם ידעו הבעלים בגנבתו ולא ידעו בחזירתו עדין הגנב חייב באחריותו ^[ד] עד שימנה את מעותיו:

ההראב"ד **שומר שגנב וכו'.** א"א זה אינו כלום. עכ"ל: **שהחזיר הסלע וכו'.** א"א או שיחזיר הכיס לבעליו וימנה מעותיו. עכ"ל:

מגיד משנה **שומר שגנב וכו' אם יש עליו עדים חייב בכפל.** כתב עליו הראב"ד זה אינו כלום עכ"ל. כוונתו לומר שלא מצינו כפל בשומר אלא בטוען טענת גנב ונשבע הא לאו הכי לא דאע"ג דאחר שגנב מרשות הבעלים משלם כפל וכמו שנתבאר הוא עצמו ודאי לא ישלם דאי לא למה לן שבועה משעת כפירה ליחייב בכפל. ונ"ל שדעת רבינו ז"ל בשנשבע על כך וטען טענת גנב וקמ"ל שאין זה שליחות יד הפוטר מן הכפל לדעתו ז"ל למעלה אלא הרי הוא חייב בכפל לפי ששליחות יד הוא בשנשתמש במה שנפקד אצלו אלא שגם זה צ"ע. סוף דבר איני יודע טענה לרבינו: **ואף על פי שהחזיר וכו'.** פסק כר"ע וכאוקימתא דרב זביד בפי' הגוזל ומאכיל. וכתב עליו הר"א ז"ל או שיחזיר הכיס לבעליו וימנה מעותיו עכ"ל. ונכון הוא ואף רבינו מודה בזה לא אמרה אלא כשהיא ברשות שומר ומאמר ר"ע כך הוא צריך דעת בעלים אבל כשהחזיר הכיס ומנה נראה שהוא פטור דלא עדיף מהגונב סלע וידעו הבעלים בגנבתו שהמנין פוטר כמ"ש בסמוך ואפשר שיש לחלק דשומר צריך דעת בעלים ואין המנין פוטר והראשון נכון יותר: **אבל הגונב סלע וכו' והחזיר דבר הגנוב למקומו וכו'.** כוונת רבינו ז"ל אינה בדוקא למקום ההוא שגנב ואם שינה שיתחייב אלא למקום המשתמר ושיראוה בעלים כלומר להיות מצויין שם כעין המקום שגנב ודין זה שכתב נתבאר פרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ח) ובפסק ההלכות:

כסף משנה שומר שגנב מרשותו וכו'. כתב הרב המגיד וז"ל כתב הראב"ד זה אינו כלום וכו' עד סוף דבר איני יודע טענה לרבינו עכ"ל. ול"נ שדעת רבינו דטוען טענת גנב היינו כשמניח הפקדון במקומו וטוען שגנב כולו והכא שאני שמכלל מה שהופקד אצלו לקח קצת בדרך גניבה:

יא מנה את כיסו ומצאו שלם המנן פטור. ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו אפלו מנן אינו צריך אלא כיון שהחזירו למקומו נפטר מאחריותו:

יב במה דברים אמורים בדבר שאין בו רוח חיים. אבל הגונב טלה מעדר חברו וידעו בו הבעלים והחזירו לעדר שלא מדעת הבעלים ומת או נגנב חייב באחריותו. ואם מנו את הצאן והיא שלמה פטור. ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזירתו אף על פי שמנו את הצאן והיא שלמה חייב באחריותו עד ^[ה] שיודיע את הבעלים כדי שישמרו את הטלה הגנוב שהרי למדו דרך אחרת חוץ מדרך שאר הצאן שבעדר זה:

מגיד משנה במה דברים אמורים בדבר שאין בו וכו'. גם זה בפסק בהלכות ויש מי שכתב שאם היה הטלה שגנב נקוד וטלוא ואין כמותו בעדר אם ידעו הבעלים בגניבתו והחזירו לעדר אע"פ שלא מנו את הצאן הרי הוא כמנן ופטור שהרי הוא ניכר וכו"נ קצת מן הסוגיא אשר שם אבל לא הביאה ההלכות גם רבינו סתם:

הלכות גנבה - פרק חמישי

א אסור לקנות מן הגנב החפץ שגנב. ועון גדול הוא שהרי מחזיק ידי עוברי עברה וגורם לו לגנב גיבות אחרות שאם לא

ימצא לוקח אינו גונב ועל זה נאמר [\(משלי כט-כד\)](#) 'חולק עם גנב שונא נפשו':

מגיד משנה אסור לקנות מן הגנב וכו'. מבואר פרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ח קי"ט) ובמקומות אחרים:

ב הגונב ומכר ולא נתאשו הבעלים ואחר כך הפך הגנב ובאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני זה הוא גנבו בפנינו. חוזר החפץ לבעליו והבעלים נותנין ללוקח דמים ששקל לגנב מפני תקנת השוק. והבעלים ^[א] חוזרין ועושים דין עם הגנב. ואם גנב מפרסם הוא לא עשו בו תקנת השוק ואין הבעלים נותנין ללוקח כלום אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם הגנב ומוציא מפניו דמים ששקל לו:

מגיד משנה הגונב ומכר וכו'. פסק כר"י משום רבי ינאי דאמר התם הכין פרק הגוזל ומאכיל (דף קט"ו) וכן פסקו ההלכות: ואם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת וכו'. גם זה מפורש שם:

ג נתאשו הבעלים מן הגנבה בין שנתאשו ואחר כך מכר הגנב בין שנתאשו אחר שמכר. קנה הלוקח ביאוש ושנוי רשות ואינו מחזיר הגנבה עצמה לבעליה אלא נותן להם הדמים אם לקח מגנב מפרסם ^[ב]. או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק אם לא היה זה המוכר גנב מפרסם:

ההראב"ד נתיאשו כו' תקנת השוק. א"א כל זה אין לו שורש ולא ענף והוא שבוש המעתיק עכ"ל:

מגיד משנה נתיאשו הבעלים מן הגניבה וכו'. זאת הבבא משובשת משבוס המעתיק ספרי הרב ז"ל וכ"כ הר"א ז"ל והלשון מוכיח עליו והשבוס מלשון אלא נותן דמים וכו' ולהלן. והנוסחא הבדוקה אלא נותן דמים אם לקח מגנב מפורסם או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים אם לא היה זה המוכר גנב מפורסם ואפשר שגם ע"ז תמה הר"א ז"ל שכיון שקנה הלוקח ביאוש ושנוי

רשות למה יתן דמים אפילו היה גנב מפורסם וצריך עיון. ומכל מקום מ"ש שנתיאשו אחר המכר הוא תימה דהא באוקימתא דרב זביד ר"י ס"ל דשינוי רשות קודם יאוש לא קני ושמא הוא סובר דכיון דרב פפא דהוא בתרא אוקי באוקימתא אחריתי בשלא נתיאשו כלל הדרינן לכללין דיאוש ושינוי רשות קני אי זה מהם יהיה קודם כ"ש כשיהיו שניהם וקצת נראה כן מן ההיא דמרובה דאמר שנתיאשו הבעלים בי לוקח דהוה ליה יאוש ושינוי רשות:

כסף משנה נתיאשו הבעלים מן הגניבה וכו'. כתב הטור וז"ל כתב הרמב"ם ז"ל נתיאשו הבעלים מהגניבה קנאו הלוקח בשינוי רשות ויאוש ואינו מחזיר הגניבה עצמו לבעלים אלא נותן להם דמיו מפני תקנת השוק אם לא היה המוכר גנב מפורסם ואם לקח מגנב מפורסם אז אינו נותן ללוקח כלום וצריך להחזיר לו הכלי בלא דמים עכ"ל. ואני אומר שספר מוטעה נזדמן לו לטור בדברי רבינו דהיאך כתב נותן להם דמיו אם לא היה המוכר גנב מפורסם דמאחר דאינו מפורסם אין ללוקח ליתן כלום דכשלא נתיאשו הבעלים אמרו דמחזיר הגניבה ונוטל דמים מבעה"ב מפני תקנת השוק והיכא דנתיאשו הבעלים דאינו צריך להחזיר הגניבה עצמה אי אמרת שיתן דמים בטלת תקנת השוק ועוד שנמצא חומר בנתיאשו מבלא נתיאשו דבלא נתיאשו אין לוקח מפסיד כלום ובנתיאשו הוא מפסיד דמי הגניבה שמשלם לבעה"ב וכן מ"ש ואם לקח מגנב מפורסם אינו נותן ללוקח כלום אין לו הבנה כלל דמדקתני אינו נותן ללוקח כלום משמע דבגנב שאינו מפורסם נותנים הבעלים שום דבר ללוקח והא ליתא דכיון דבנתיאשו מיירי אין הלוקח צריך להחזיר הגניבה לבעלים וא"כ מה יתנו לו ועוד מה זה שכתב וצריך להחזיר לו הכלי בלא דמים דכיון שיש כאן שינוי רשות ויאוש קנה ואמאי צריך להחזיר לו הכלי אפילו קנה מגנב מפורסם. ונראה שהנוסחא שנזדמנה לטור היא שנזדמנה להראב"ד ולכן כתב עליה כל זה אין לו שורש וענף והוא שיבוש המעתיק עכ"ל. וכבר כתב ה"ה שהנוסחא הבדוקה היא נותן דמים אם לקח מגנב מפורסם או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים אם לא היה זה הגנב מפורסם וכך היא גירסת ספרינו והשתא אתי שפיר דכיון דאיכא יאוש ושינוי רשות ודאי קנה מיהו אם קנה מגנב מפורסם אע"פ שקנה לענין שאינו צריך להחזיר הכלי דמים מיהא צריך להחזיר ואם קנה מגנב שאינו מפורסם מן הדין היה צריך להחזיר לו דמים אלא שמפני תקנת השוק אפילו דמים אינו צריך להחזיר:

ד בְּזֶמַן שֶׁהַלֹּקֵחַ עוֹשֶׂה דֵין עִם בַּעַל הַבַּיִת. אִם אֵין עֵדִים בְּכַמָּה לָקַח הָרִי הַתֵּגֶר נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַּת חֶפֶץ בְּכַמָּה לָקַח וְנוֹטֵל מִן

הַבְּעָלִים. וְכָל הַנִּשְׁבָּע וְנוֹטֵל שְׁבוּעָתוֹ מִדְּבָרֵיהֶם וְנִשְׁבָּע בְּנִקְיֹת חֶפֶץ כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקוֹמוֹ:

מגיד משנה בזמן שהלוקח וכו'. משנה בפרק כל הנשבעין (דף מ"ד מ"ה):

ה בְּזִמְן שֶׁהַלֹּקֵחַ עוֹשֶׂה דִין עִם הַגֵּנֵב וְהוּא אֹמֵר בְּכֶךְ וְכֶךְ לְקַחְתִּי מִמֶּךָ וְהוּא אֹמֵר לֹא מִכֶּרְתִּי לְךָ אֶלָּא בְּפָחוֹת מִזֶּה. הַתֵּגֵר נִשְׁבָּע בְּנִקְיֹת חֶפֶץ וְנוֹטֵל מִן הַגֵּנֵב. שְׂאִין הַגֵּנֵב יָכוֹל לְשַׁבֵּעַ מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה:

מגיד משנה בזמן שהלוקח וכו'. זה מבואר בכל הנשבעים בשבועות ושכנגדו חשוד על השבועה כדאיתא התם:

ו [ג] גֵּנֵב וּפְרַע בְּחוּבוֹ [ד] גֵּנֵב וּפְרַע בְּהִקְפוֹ אִין בְּזֶה תִּקְנַת הַשּׁוֹק אֶלָּא הַבְּעָלִים נוֹטְלִים הַגֵּנֵבָה בְּלֹא דָמִים וְיִשְׁאָר חוֹב אֵלוֹ עַל הַגֵּנֵב כְּשֶׁהָיָה. מִשְׁכֵּן הַגֵּנֵבָה בֵּין שְׁמִשְׁכָּנָה * בְּיִתֵּר עַל דָּמִיָּה אוֹ בְּפָחוֹת מִדָּמִיָּה הַבְּעָלִים נוֹתְנִין לְבַעַל הַמִּשְׁכּוֹן וְחוֹזְרִין וְעוֹשִׂין דִין עִם הַגֵּנֵב אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה הַגֵּנֵב מִפְּרָסָם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:

ההראב"ד ביתר על דמיה וכו'. א"א אלא בכדי דמיה עכ"ל:

מגיד משנה גנב ופרע וכו'. זה מבואר פרק הגוזל (דף קט"ו): משכן הגניבה בין שמשכן אותה ביתר מדמיה וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל בכדי דמיה עכ"ל. ובאמת שבגמרא לא הוזכר אלא שוה במאה אבל אפשר שסובר הרב ז"ל דכיון דאמר בגמרא בתר הכי זביני שוה מאה במאתן וכו' ואסיקנא בכולהו עשו בה תקנת השוק אף משכונא כמכר ויש לחלק:

כסף משנה משכן הגניבה בין שמשכנה ביתר על דמיה וכו'. כתב ה"ה על דברי הראב"ד ובאמת שבגמרא לא הוזכר וכו' עד ויש לחלק. ול"נ דיותר נכון לומר דטעמא דרבינו דכיון דאין דרך להלוות על המשכון שוה בשוה ואפ"ה אסיקנא דעשו בו תקנת השוק א"כ הוא הדין להלוות עליו יותר משיווין וטעמא דמילתא משום דאית לן למימר דמשכון לזכרון דברים נקטיה ולא דמי לדין שכתב בסמוך היה נושה בגנב מאה זוז דהכא שאני שלא הוציא מעות מידו עד שהביא לו המשכון גלי דעתיה שכל סמך שלו אינו אלא המשכון:

ז הלוקח מגנב שאינו מפרסם בין שלקח ממנו שנה מאה במאיתים או שנה מאתים במאה הרי זה נוטל הדמים מבעל הבית ואחר כך מחזיר הגנבה מפני תקנת השוק כמו שבארנו:

מגיד משנה הלוקח מגנב וכו'. זה מפורש בגמ' (שם):

ח היתה נושה בגנב מאה זוז וגנב והביא לבעל חובו ונתן לו מאה אחרת הרי הגנבה חוזרת לבעליה ואומרין לזה לך ותבע הגנב במאיתים שלא נתת לו המאה האחרת מפני החפץ שהביא לך בלבד כשם שהאמתו בראשונה האמתו באחרונה:

מגיד משנה היה נושה בגנב וכו'. זה מעשה מבואר שם ודוקא בשלא פירש לומר לו הלוני מאה אחרים על חפץ זה אלא שנתן לו החפץ סתם ואמרין דאקמאי יהביה ניהליה ולא עדיף מגנב ופרע בחובו אבל אם פירש ואמר הלוני על חפץ זה מאה ודאי זו היא משכונא שעשו בה תקנת השוק והוא פשוט וכן מוכיח בגמרא ובכל כי הא מי שהחפץ בידו נאמן בשבועה:

כסף משנה היה נושה בגנב מאה זוז וכו'. כתב הרב המגיד ודוקא בשלא פירש וכו' ובכי הא מי שהחפץ בידו נאמן בשבועה עכ"ל. איני יודע מה מקום לשבועה כאן שמאחר שאין הלה טוענו ברי אין כאן אלא חרם סתם:

ט לקח מגנב שאינו מפרסם במאה ומכר לאחר במאה ועשרים והפר הגנב. בעל הגנבה נותן לזה האחרון מאה ועשרים ונוטל גנבתו וחוזר הבעל ונוטל עשרים של שכר מן המוכר ונוטל המאה מן הגנב. ואם * גנב מפרסם הוא נוטל המאה ועשרים מן התגר שלקח מן הגנב והולך התגר ותובע הגנב במאה של קרן. והוא הדין אם מכר השני לשלישי והשלישי לרביעי אפלו מאה שהוא נוטל מכל אחד ואחד מה שנספר ונוטל הקרן מן הגנב. וכל הדברים האלו לפני [ה] יאוש כמו שבארנו:

ההראב"ד גנב מפורסם הוא וכו'. א"א נוטל הלוקח השני עכ"ל:

מגיד משנה לקח מגנב וכו'. ג"ז מעשה שם : ואם גנב מפורסם וכו' נוטל הק"כ מהתגר. כתב הר"א ז"ל נוטל הלוקח שני עכ"ל, פירוש הבעל נוטל החפץ בלא דמים כיון שהגנב שמכרו ראשונה היה מפורסם אע"פ שזה לקח מהתגר אין בזה מפני תקנת השוק ודין זה לא נזכר בגמרא לוקח מלוקח מגנב מפורסם אבל מתוך לשון רבינו ז"ל נראה שהבעל נותן ללוקח מן התגר מאה וכתב וחוזר וגובה אותן מהתגר דע"כ לא קאמרי שלא עשו תקנת השוק בגנב מפורסם אלא בלוקח ממנו בדוקא מפני שלא היה לו ליקח אבל לוקח שני שאינו יודע זה ממי לקחו אינו מחזיר החפץ בלא דמים ואין לי בזה הכרע :

בַּעַל הַבַּיִת שְׂאִינוֹ עָשׂוּי * לְמַכֵּר אֶת כְּלָיו וַיֵּצֵא לוֹ שֵׁם גְּנָבָה בְּעִיר וְהַפִּיר כְּלָיו וְסִפְּרָיו בְּיַד אַחֲרִים. או שְׁהִיָּה עָשׂוּי לְמַכֵּר וְהָיוּ כְּלִים אֵלָיו שְׁהַפִּיר מְכָלִים הָעָשׂוּיִן לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁפִּיר. אִם בָּאוּ עֵדִים ^נ שְׁזָה כְּלָיו שֶׁל זֶה יִשְׁבַּע זֶה שֶׁהוּן בְּיָדוֹ בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ בְּכַמָּה לְקַח וַיִּטַל מִבַּעַל הַבַּיִת וַיַּחְזִיר לוֹ כְּלָיו :

ההראב"ד למכור את כליו וכו'. א"א אם היו כלים אלו מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר לא היה צריך לשם גנבה אלא להפטר משבועה שלא השאילן ושלא השכירן ושלא מכרן עכ"ל :

מגיד משנה בעל הבית שאינו עשוי וכו'. זה מבואר שם בגמרא : או שהיה עשוי למכור והיו כלים אלו מכלים העשויין להשאיל ולהשכיר. פי' והוא טוען נגנבו ממנו ויצא לו שם גניבה : אם באו עדים וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל א"א אם היו כלים אלו וכו'. וזה אינו מבואר בגמ' אבל סובר רבינו ז"ל דמתוך שחלקו להם בדין הנכנס לתוך ביתו של חברו וכמו שמתבאר בשבועות וכתב כן פ"ח מהל' טוען ונטען אף בזה יש חילוק והר"א ז"ל סובר שאפי' לא יצא לו שם גניבה נשבע שלא מכרו ונוטל. ונראה שדעתו שכשהוא אומר גנובין נאמן מטעמא שהיה יכול לומר שהן שאולין בידו ומדין מגו נאמן בשבועה ורבינו אינו סובר מגו כי האי אם לא יצא לו שם גניבה אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן וכ"כ שם ונכון הוא ושם יתבאר עיקרי העניינים ופירוש דברים העשויין להשכיר ולהשאיל מהו :

כסף משנה בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו וכו'. דברי רבינו מבוארים שהוא מפרש דכי אמר רבא אבל בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו לא צריך לאהדורי עליה כולי האי היינו לומר שא"צ שום תנאי מהתנאים האמורים דאפילו לא באו בני אדם בתוך ביתו כלל מאחר שאינו עשוי למכור כליו ועדים

מכירים שאלו הם כליו ביצא לו שם גניבה סגי דרגלים לדבר שלא מכרם אלא נגנבו ממנו וכדמסיק רב אשי הרי יצא לו שם גניבה בעיר דביצא לו שם גניבה בלחוד סגי אפילו לא באו בני אדם בתוך ביתו וכו' ולא כדפירש רש"י דמאי דקאמר לא צריך לאהדורי לא קאי אלא לתנאי דספר פלוני ופלוני הם דמשמע מדבריו שאין חילוק בין בעל הבית העשוי למכור כליו לשאינו עשוי למכור אלא לתנאי זה אבל כל שאר התנאים צריכים הם בשאינו עשוי למכור כשם שהם צריכים בעשוי למכור. ולפי פירוש רבינו אתיא מתני' כפשטא דסתם ותני יצא לו שם גניבה בעיר בלי שום תנאי משום דמיירי בשאינו עשוי למכור כליו. וכן כתב בפירוש המשנה וז"ל זה הדין כשיהיה האיש ההוא אינו ידוע למכור אותם דברים שטוען שנגנבו לו ויצא לו שם גניבה בעיר ואין צריך שנבאר שצריך שני עדים שיעידו שאלו הכלים היו שלו ושאלו הספרים שלו היו לפי שזה מבואר אבל אם דרכו שימכור כליו וספריו לא ידונו לו זה הדין אלא אם לנו עמו בני אדם ומצאו בבקר קירו חתור ואותם אנשים שלנו בביתו יצאו על אותו המחותרת וכליו וספריו של בעל הבית בידיהם באותה שעה ידונו לו זה הדין עכ"ל. וא"ת וכי אקשינן מתני' והלא יצא לו שם גניבה בעיר מאי הוי ליחוש דילמא זבנינהו וכו' היכי אהדר ליה כגון שבאו בני אדם בתוך ביתו וכו' דהא הנהו תנאים לא צריכי אלא בעשוי למכור כליו והכי ה"ל לאהדורי הכא במאי עסקינן בבעל הבית שאינו עשוי למכור כליו. וי"ל דבעי לגלויי ליה דאפילו בעשוי למכור כליו משכחת לה דישבוע כמה הוציא ויטול וכיון שבאו בני אדם בתוך ביתו וכו' ובתר הכי גלי ליה דה"מ בעשוי למכור אבל בשאינו עשוי למכור לא חיישינן דילמא זבנינהו. ועוד יש לומר דמתני' בכל גוונא מיירי בין בבעל הבית העשוי למכור בין בשאינו עשוי אלא דבעשוי למכור הוי יצא לו שם גניבה בכל הנך תנאים שבאו בני אדם בתוך ביתו וכו' ובשאינו עשוי למכור הוי יצא לו שם גניבה יציאת שם גניבה בעלמא ואין צריך לתנאים אחרים ומשום הכי כי אקשי ליה ליחוש דילמא זבנינהו לא בעא לאהדורי ליה הכא במאי עסקינן בשאינו עשוי למכור כליו משום דמתני' בכל גוונא מיתניא בין בעשוי למכור בין בשאינו עשוי למכור ולהכי אהדר ליה כגון שבאו בני אדם בתוך ביתו וכי היכי דלא ליטעי למימר דלעולם צריך הנך תנאים דבאו בני אדם בתוך ביתו וכו' אתא רבא ואמר דע"כ לא צריך לאוקומי מתני' בכל הנך אלא משום בעל הבית העשוי למכור דאילו בשאינו עשוי למכור אתיא מתניתין כפשטא בלא שום תנאי ולהיותו מפרש כן כתב בעל הבית שאינו עשוי למכור כליו ויצא לו שם גניבה בעיר ומכיר כליו וספריו ביד אחרים אם באו עדים שזה כליו של זה ישבע זה וכו' ויחזיר לו כליו, לומר דבאינו עשוי למכור כליו ויצא לו שם גניבה בעלמא סגי ואין צריך לבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו וכו' ואם באו עדים שהן כליו של זה אף על פי שלא נזכר בגמרא הוא מבואר מעצמו שאם אין עדים שזה היו כליו של זה קודם שיצא לו שם גניבה כי יצא

לו שם גניבה מאי הוי דילמא מעולם לא היו כלים אלו שלו. והטור כתב וז"ל המכיר כליו וספריו ביד אחר והוא אינו עשוי למכור כליו ויצא לושם גניבה בעיר כגון שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ובלילה עמד וצווח כלי נגנבו ועדים ראו אותם בני אדם שחתרו להם בקיר וכו' כתב הרמב"ם כשאינו עשוי למכור כליו אם יבואו עדים שהן כליו של זה ישבע הלוקח בנקיטת חפץ בכמה לקחו ויטול מהבעל [הבית] ויחזיר לו כליו ע"כ. ור"ל כיון שעדים מכירים שהם כליו א"צ שיעידו שראו אותם האנשים שחתרו ויצאו וחבילות על כתפיהם והכי מסתברא עכ"ל. ויש לתמוה על דבריו שכתב על דברי רבינו ור"ל כיון שהעדים מכירים שהם כליו א"צ שיעידו שראו אותם האנשים שחתרו ויצאו וכו' שנראה מדבריו שאין זה סותר למ"ש תחלה והסתירה מבוארת שתחלת דבריו הם ע"פ פירש"י דכי אמרינן אבל בשאינו עשוי למכור לא צריך לאהדורי עליה כולי האי לא קאי אלא לומר דלא צריך דנימא פלוני ופלוני וכו' אבל כל שאר תנאים צריך ואילו לרבינו א"צ שום תנאי כמו שנתבאר. ויש לתמוה א על ה"ה שקיצר וכתב על דברי רבינו זה מבואר שם בגמרא והיה ראוי לו לכתוב פירוש הסוגיא לדעתו כיון שהוא מוחלק מפירש"י כמו שנתבאר. וכתב עוד הטור כתב עוד (הרמב"ם) שאם הם כלים העשויים להשאיל ולהשכיר אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר נאמן וישבע המחזיק בהם כמה הוציא ויטול ויחזיר לזה כליו עכ"ל. ומ"ש בשם רבינו אפילו לא יצא לו שם גניבה בעיר טעות הוא שהרי מבואר בלשון רבינו דאיצא לו שם גניבה בעיר שכתב ברישא קאי וכן פירשו דבריו הראב"ד וה"ה ז"ל:

יא הָיָה בַעַל הַבַּיִת עֹשֵׂי לְמִכָּר אֶת כְּלָיו וְלֹא הָיוּ מְדַבְּרִים הָעֹשֵׂיִין לְהַשְׁאִיל וְלְהַשְׁכִּיר אֶף עַל פִּי שְׂיָצָא לוֹ שֵׁם גְּנִיבָה בְּעִיר וְהִכְרוּ כְּלָיו אֵינּוּ מִחֲזִירֵן מִיַּד הַלְּקוֹחוֹת שְׂמָא הוּא מְכָרֵן לְאַחֲרִים. אָבֵל אִם בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְלָנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְעָמַד וְזָעַק בְּלִילָה נִגְנְבוּ כְּלֵי וּסְפָרֵי וּבָאוּ בְּנֵי אָדָם וּמָצְאוּ מִחֲתָרֵת חֲתוּרָה וּבְנֵי אָדָם שָׁלְנוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ יוֹצְאִין וְצָרוֹת שָׁל כְּלִים עַל כְּתִפְיָהֶם וְהַכֵּל אוֹמְרִים הֲלָלוּ כְּלָיו וּסְפָרָיו שָׁל פְּלוֹנֵי הָרִי זֶה נֶאֱמָן. וְיִשְׁבַּע זֶה שֶׁהַכְּלִים בָּיְדוֹ בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ כְּמָה הוֹצִיא וְיִטַּל מִבַּעַל הַגְּנִיבָה וְיִחְזִיר לוֹ כְּלָיו :

מגיד משנה היה בעל הבית עשוי למכור את כליו וכו'. זה מבואר שם פרק הגוזל דכיון דאיכא כל הני אמתלי ודאי קושטא קא טעין ומפני תקנת השוק נותן דמים:

יב גַּנֵּב שֶׁהִחֲזֵק וְנִתְפָּרֵס שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בַּיִת חֵבְרוּ וְעֵדִים מְעִידִים שֶׁיֵּצֵא וְכֻלִּים טְמוּנִים לוֹ תַּחַת כְּנָפָיו אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה שָׂם בְּעַל הַבַּיִת וְטָעַן וְאָמַר לְקוֹחִין הֵן בְּיָדֵי וּבְעַל הַבַּיִת אוֹמֵר גְּנוּבִים הֵם. אִם הָיָה בְּעַל הַבַּיִת שֶׁאֵין דֶּרְכוֹ לְמַכֵּר אֶת כְּלָיו וְאוֹתָם כְּלִים אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִטְמִינָן וְאֵין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ הַמְחֲזֵק לְהַצְנִיעַ כְּלָיו תַּחַת כְּנָפָיו. הָרִי בְּעַל הַבַּיִת נֶאֱמָן וַיִּשָּׁבַע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ * וְנוֹטֵל כְּלָיו. וְאִם אֵין אָדָם זֶה מְחֲזֵק בְּגִנְבָה אֵין בְּעַל הַבַּיִת נֶאֱמָן אֶלָּא נִשָּׁבַע זֶה שֶׁהַכֻּלִּים בְּיָדוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁהַכֻּלִּים הָאֵלוֹ לְקוֹחִים בְּיָדוֹ וְהוֹלֵךְ:

ההראב"ד **ונוטל כליו וכו'.** א"א הפך וקיצר וקלקל שהיה לו לפרש אם לא הוחזק זה בגניבה לא בכל ענין הלוקח נאמן שהרי יש בגמרא דרך אחד שאינו נאמן או בבעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו או בדברים שאין דרכו להטמין או באדם שאינו צנוע. ואית דגרסי לקולא דלעולם הלוקח נאמן עד דאיתנהו לכולהו מ"מ כי איתנהו לכולהו אינו נאמן. עכ"ל:

מגיד משנה **גנב שהוחזק ונתפרסם וכו'.** דעת הרב ז"ל דכל היכא דבעל הבית טוען גנובים הם אע"פ שאין דרכו למכור את כליו וזה הוציא הכלים טמונים ואינן כלים שדרכן להטמין ואין המוציאן איש צנוע אם אינו מוחזק בגניבה נאמן לומר לקוחים הם בידי דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן אלא אם היה כבר מוחזק מתחלה. ודעת הר"א ז"ל שאע"פ שאינו מוחזק בגניבה אי איתנהו לכולהו גוונני אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי וכדברי רבינו עיקר וכן דעת האלפס ז"ל בשבועות וכן גרסתו מפורשת שם ולזה הסכימו רובי המפרשים ז"ל. **ומ"ש רבינו שאם היה כבר מוחזק בגנב אינו נאמן** יצא לו מדאמר בגמרא אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן וזה כבר מוחזק ועומד ופשוט הוא וכ"כ הרב ר"מ הלוי ז"ל וכ"כ בהלכות ותימה מהר"א ז"ל שכתב על רבינו הפך וקלקל והוא דבריו במשפט כלכל בדעת ובהשכל:

הלכות גנבה - פרק ששי

א כָּל דְּבַר שֶׁחִזְקָתוֹ שֶׁהוּא גָנוּב אָסוּר לְקַח אוֹתוֹ. וְכֵן אִם רַב אוֹתוֹ הַדְּבַר שֶׁהוּא גָנוּב אֵין לּוֹקְחִין אוֹתוֹ. לְפִיכָךְ אֵין לּוֹקְחִים מִן הָרוּעִים צָמֵר אוֹ חֶלֶב אוֹ גְדִיִּים. אֲבָל לּוֹקְחִין מִהֵן חֶלֶב וְגִבִּינָה בַּמְדָּבָר אֲבָל לֹא בַּיָּשׁוּב. וּמִתֵּר לְקַח מִן הָרוּעִים אַרְבַּע צֹאן אוֹ אַרְבַּע גְּזוֹת שֶׁל צָמֵר מֵעֵדֶר קֶטָן אוֹ חֲמִשׁ מֵעֵדֶר גְּדוֹל. שְׂאִין חִזְקָתוֹ שֶׁהוּא גָנוּב בְּדָבָר זֶה :

מגיד משנה **כל דבר שחזקתו וכו' וכן אם רוב אותו הדבר וכו'.** נראה שפסק כרב דאמר בפרק הגוזל (דף קי"ט) גזלן מאימת מותר ליהנות הימנו רב אמר עד שיהא רוב משלו ושמואל אפילו מיעוט שלו ע"כ שם. ואיכא דגרסי אורי אדא דלייא כדברי האומר וכו'. והוא פסק ז"ל כרב דהלכתא כוותיה באיסורי וכן כתב ר"ח בשם רבותיו והגאונים ז"ל אף על פי שיש פוסקין כשמואל מההיא דאדא דלייא, ויש תמה קצת בלשון הרב כשאומר וכן אם רוב אותו דבר דלדברי רב עד שיהא רוב היתר אסור ולמטה בהל' גזלה נתבאר: **אין לוקחין וכו'.** משנה וברייתא שם פ' הגוזל (דף קי"ח ע"ב) והטעם שלוקחין חלב וגבינה במדבר לפי שאין דרך בעלים ללכת שם וליטלם. **ומה שכתב ארבע צאן.** בגמרא אמרו שאם היו פטומות אפילו ג' מותר שבעל הבית מרגיש בהן והרב סמך לו על הכלל שכתב והוא נזכר בגמ' שם והכל לפי מה שהוא עניין ולפי המקום:

כסף משנה **כל דבר שחזקתו שהוא גנוב וכו' וכן אם רוב אותו הדבר שהוא גנוב וכו'.** כתב ה"ה ויש תימה קצת בלשון הרב וכו'. ויש לתמוה על דברי ה"ה דהא ודאי אין זו ענין לההיא דרב דהתם ליהנות מן הגזלן אסור עד שיהא רוב ממון שלו והכא לקנות מאדם שאינו מוחזק בגזלן אלא שאותו דבר שקונה ממנו יש לחוש שהוא גנוב וזה מבואר וכבר נזכר זה בסוף דברי רבינו פ"ה מהל' גזילה:

ב כָּלְלוּ שֶׁל דְּבַר כָּל שֶׁהָרוּעָה מוֹכְרוֹ אִם הָיָה בְּעַל הַבַּיִת מְרַגֵּשׁ בוֹ מִתֵּר לְלַקְחוֹ מִן הָרוּעָה. וְאִם אֵין בְּעַל הַבַּיִת מְרַגֵּשׁ בוֹ אָסוּר לְלַקְחוֹ :

ג אֵין לּוֹקְחִין מִשׁוּמְרֵי פְרוֹת עֵצִים אוֹ פְרוֹת אֶלָּא בְּזַמַּן שֶׁהוּא יוֹשְׁבִין וּמוֹכְרִים וְהַסְּלִים וְהַפְּלֵס לְפָנֶיהֶם. שֶׁהָרִי הַדְּבַר גְּלוּי וַיֵּשׁ

לו קול ואין זה גנבה. ולוקחין מפתח הגנה אבל לא מאחורי הגנה. וכלן שאמרו הטמן אסור לקחת מהן. ומותר לקחת מן האריס שהרי יש לו חלק בפרות ובעצים:

מגיד משנה אין לוקחין משומרי פירות וכו'. הכל מבואר שם במשנה וברייתא. ודין האריס בעובדא דרבה מפורש, ופירוש טורטנין מאזנים גדולים ששוקלין בהם פירות:

כסף משנה ומותר לקחת מן האריס וכו'. בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כ"ב) אמימר ומר זוטרא ורב אשי איקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק אייתי אריסיה תמרי ורמוני ושדא קמייהו אמימר ורב אשי אכלו מר זוטרא לא אכל וכתב הרא"ש (דף קל"ד ע"ב) אמימר ורב אשי אכלו אע"ג דלא ידע מרי בר איסק במאי דיהיב להו [נויאוש שלא מדעת הוין] מ"מ היו סומכים על זה דאריסא מחלקו יהיב להו ויתן לבעלים אחרים כנגדן מר זוטרא לא אכל כיון דמן השותפות קודם החלוקה יהיב להו בלא דעת בעלים לא מצי למיכל עכ"ל. וכיון דאמימר ורב אשי עבוד עובדא הלכתא כוותייהו דרבים נינהו ועוד דרב אשי מריה דגמרא הוא וכוותיה נקטינן:

ד אין לוקחין מן הנשים [א] ומן העבדים ומן הקטנים אלא דברים שחזקתן שהו שלהן מדעת הבעלים. כגון נשים שמכרו כלי פשתן בגליל או עגלים בשרון. וכלן שאמרו הטמן אסור לקח מהן מפני שהן בחזקת גנבה. ולוקחים ביצים ותרנגולים בכל מקום מכל אדם. ואם אמר הטמן אסור:

מגיד משנה אין לוקחין מן הנשים וכו'. משנה וברייתא שם. ופירוש עגלים בשרון מקום גידול העגלים והעגלים שם בזול והאשה מגדלתן ומוכרתן וכן הדין בכ"מ לפי מה שהוא עניין: ולוקחין ביצים וכו'. מבואר במשנה. ודע שהרב ז"ל פסק כתי"ק דברייתא ודלא כאבא שאול ודלא כרשב"ג:

ה לוקחין מן הבדדין זיתים במדה ושמון במדה אבל לא זיתים מועטים ולא שמון מועט שחזקתו גנבה הם. וכן כל פיוצא בהם:

מגיד משנה לוקחין מן הבדדין. פ"י בעלי בית הבד ושוכרין אותו לעשות בו שמן. וגירסת הרב ז"ל בברייתא שם והבדדין לוקחים מהן שמן של זגים וזיתים וכן עיקר:

1 מוכין שהכובס מוציא הרי אלו שלו ושהסורק מוציא הרי אלו של בעל הבית. הכובס נוטל שלשה חוטין והן שלו יתר מכן של בעל הבית. אם הנה שחור על גבי לבן נוטל את הכל והם שלו:

מגיד משנה מוכין שהכובס מוציא וכו'. פירוש כובס הצמר ומוכין הן מפסולת הגזה. ודין הסורק מבואר שם במשנה: **הכובס נוטל שלשה חוטין וכו'.** משנה (דף קי"ח) כלשונה שלימה שם ופירושה שדרך האורגים שאורגין בסוף הבגד שנים ושלשה חוטין רחוק מן האריגה ועושין זה כדי להציל הבגד כדי שלא תסתר אריגתו בסוף הבגד ע"י הכביסה ואותן החוטין אם נשמטים משם בשעת הכביסה הכובס נוטלן שאין בעל הבגד מקפיד עליהם ואם היו שחורים ע"ג בגד לבן נוטלן אפילו הן ד' וה' דלמשקל הוון קיימי עכ"ל הרשב"א ז"ל, ובגמרא אמר רב דבאלימי תרי ובקטיני תלתא. והרב ז"ל כתב משנה כפשטה ולא חילק לפי שהוא ענין מועט גם בהלכות לא נכתבה רק המשנה כפשטה:

2 החיט ששיר מן החוט כדי [ב] משיכת מחט ושיר מן הבגד מטלית שהיא שלש אצבעות על שלש אצבעות חב להחזירן לבגדים. פחות מכאן שלו:

ההראב"ד החיט ששייר וכו'. א"א כדי מלא מחט וחוף למחט כדי מלא מחט כדי לתפור בו עכ"ל:

מגיד משנה החיט ששייר מן החוט כדי משיכת מחט. זה הוא הירושלמי כדאיתא בהלכות אבל במשנה שנינו כדי לתפור בו ופירשו בגמרא מלא מחט וחוף למחט כמלא מחט פירוש כמלא שני מחטין שבכך יכול לתפור בו מעט וזהו שיעור משיכת מחט שבירושלמי ומפני שהלשון ההוא מבואר כתבו הרב. ודין הבגד שנוי במשנה:

ח נְסֻרַת שְׁהַחֲרַשׁ מוֹצִיא. בְּמַעֲצָד שְׁלוֹ. בְּכַשִּׁיל שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְאִם הָיָה עוֹשֶׂה אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת אֵף הַנְּסֻרַת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן הוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר מְנַהֵג הַמְּדִינָה :

מגיד משנה **נסורת שהחרש מוציא וכו'.** מבואר במשנה. והכשיל הוא המסיר עצים גסים יותר מן המעצד. ופירוש אם היה עושה אצל בעה"ב פירש"י שכיר יום: **וכל הדברים האלה.** למד זה מדאמרין בברייתא ובגמרא בזמן שבעל הבית מקפיד פירוש שדרך אנשי המקום להקפיד ואמרין גבי מוכין דסורק מקום שנהגו להיות שלו הרי אלו שלו הנה שהכל לפי המנהג וכ"כ ז"ל:

ט כָּל אֶמֶן שֶׁמָכַר דָּבָר מִן הַדְּבָרִים שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ כְּהִלְכוֹת הַמְּדִינָה. כְּגוֹן מוֹכִין שֶׁמָכְרוּ הַסּוֹרֵק בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׁיֵהִיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אֲסוּר לְקַח מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּחֻזְקַת גְּנֵבָה. אֲבָל לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ כִּרְמֵל מוֹכִין. וְאִם מָכַר הָאֶמֶן דְּבָרִים שֶׁהוּא שְׁלוֹ כְּהִלְכוֹת מְדִינָה לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ. וְאִם אָמַר הַטְּמֵן אֲסוּר :

מגיד משנה **כל אומן וכו'.** זה מבואר בברייתא שם: **אבל לוקחין ממנו כר מלא מוכין.** גם זה שם בברייתא ואמר עלה מ"ט דקניניהו בשינוי ע"כ בגמרא. ופ"י דאע"ג דשינוי החוזר לברייתו אינו שינוי כדאיתא פ"ב מהל' גזילה הכא שאני שאין זה גזל ודאי אלא מספק אתה בא לאוסרו וכיון שכן בשינוי כל שהוא מותר כך תירצו המפרשים ז"ל וזה הכלל לכל כיוצא בזה דאפילו בשינוי כזה מותר: **ואם אמר הטמן אסור.** למד זה הרב מן המשנה דקא אסרה גבי נשים ובברייתא גבי שומר פירות ומדאמרה מתניתין וכולן שאמרו להטמן אסור משמע דכללא הוא:

הלכות גנבה - פרק שביעי

א השוקל לחברו ממשקלות חסרות מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה המדינה. או המודד במדה חסרה מן המדה שהסכימו עליה. הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר [\(ויקרא יט-לה\)](#) 'לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה':

מגיד משנה **השוקל לחברו במשקלות וכו'.** זה פשוט ומבואר במקומות רבים ועיקר הדינין בהמוכר את הספינה (דף פ"ח ע"ב):

ב אף על פי שהמודד או השוקל חסר גונב אינו משלם לו תשלומי כפל אלא משלם לו המדה או המשקל. ואין לוקין על לאו זה מפני שהוא חייב בתשלומין:

מגיד משנה **אע"פ שהמודד וכו'.** זה פשוט שאין כפל במשקלות ואמריי פי איזהו נשך לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי וכו' דהאי גזל [מעליא הוא] ואין כפל בגזל: **ואין לוקין וכו'.** זה מבואר ריש פרק ראשון וכלל הוא לכל לאו שניתן לתשלומין שאין לוקין עליו וכן עיקר:

ג כל מי שמשטה בביתו או בחנותו מדה חסרה או משקל חסר עובר בלא תעשה שנאמר [\(דברים כה-ג\)](#) 'לא יהיה לך בכיסודי וגו'י. ואפלו לעשות המדה עביט של מימי רגלים אסור. שאף על פי שאין זה לוקח ומוכר בה שמה יבוא מי שאינו יודע שהיא חסרה וימדד בה. ואין לוקין על לאו זה שהרי אין בו מעשה:

מגיד משנה **כל מי שמשהה וכו'.** זה מבואר שם באיזהו נשך דאמרינן לעבור עליו משעת עשייה ואמר בהמוכר את הספינה (דף פ"ט): לא ישהה אדם מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו היא עביט של מימי רגלים: **ואינו לוקה וכו'.** זה כלל ידוע בהרבה מקומות דהלכה דכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ועיקרו בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ו):

ד היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם ידוע וזו המדה או המשקל החסרים בלא חותם. הרי זה מתר לשהותם לשאר תשמישי הבית. כיוצא בזה סלע שנפגמה מן

הַצַּד לֹא יַעֲשֶׂנָה מִשְׁקַל בֵּין מִשְׁקָלוֹתָיו וְלֹא יִזְרַקְנָה בֵּין גְּרוּטוֹתָיו וְלֹא יִקְבְּנָה וְיִתְלַנְּנָה בְּצוּאָר בָּנוּ שְׁמָא יָבּוּא אַחַר וַיַּעֲשֶׂנָה מִשְׁקַל. אֶלָּא אוֹ יִשְׁחַק אוֹ יַחְתֵּד אוֹ יִקַּץ אוֹ יִשְׁלִיךְ לְיָם הַמַּלַּח :

מגיד משנה היו המדות והמשקלות של בני העיר כו'. זה מבואר בהמוכר את הספינה: **כיוצא בזה סלע שנפגמה מן הצד**. פירוש שאין החסרון ניכר כמו מאמצע וזה ברייתא פרק הזהב (דף נ"ב): והעמידה בגמ' במן הצד ופירוש גרוטותיו שברי כסף וחתוכות קטנות:

כסף משנה **סלע שנפגמה וכו' אלא או ישחוק וכו'**. לפי דברי ה"ה הול"ל או יפגמה באמצע. ורש"י פירש שהרמאי יקוף אותה סביב עד שיוציא הנקב ויוציאנה בשקל ולפי זה מ"ש רבינו ויעשנה משקל צריך לומר שהשי"ן [משקל] נקודה בסגו"ל:

ה חֶסֶרָה וְעַמְדָּה עַל מַחְצָה יְקִים. עַמְדָּה עַל פְּחוֹת מִמְּחָצָה אוֹ עַל יֵתֵר מִמְּחָצָה יְקַץ עַד שְׁיַעֲמִידְנָה עַל מַחְצָה. וְאִם לֹא חֶסֶרָה אֶלָּא פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת יְקִים לְשֵׂאת וּלְתֵת בָּהּ * אֶבֶל לֹא לְמִשְׁקַל. * שְׁכַל פְּחוֹת מִשְׁתּוֹת רַב בְּנֵי אָדָם מוֹחֲלִין בּוֹ בְּמִשְׁאָ וּבְמִתָּן :

ההראב"ד **אבל לא למשקל וכו'**. א"א פירוש שלא ישקול בהם סלעים אחרים עכ"ל: **שכל פחות משתות וכו'**. א"א וגם במשא ומתן אם נתנה בחזקת שלימה הרי זה מקח טעות עכ"ל:

מגיד משנה **חסרה ועמדה על מחצה וכו'**. זה מבואר שם וכן בהלכות והטעם מפני שהחסרון גדול ולא יטעה אדם בה: **עמדה על פחות וכו'**. גם זה שם והטעם שמא יטעה בה ויחשוב שהיא שני דינרין מחצית הסלע: **על יתר ממחצית וכו'**. פסק כרב הונא דאמר הכין וכן בהלכות: **ואם לא חסרה וכו'**. שתות הוא דין האונאה ופסק כר"ש דאמר הכין וכן בהלכות: **אבל לא במשקל**. כתב הר"א ז"ל א"א פירוש שלא ישקול בהם סלעים אחרים ע"כ. רצה הרב ז"ל לומר שאם היתה למשקל אחר ישרה מותר לשקול בה ואין כוונת רבינו ז"ל אלא למשקל שהיא חסרה. ויפה פירש: **שכל פחות משתות וכו'**. זה נתינת טעם לדין וכן הוא בגמרא. וכתב הר"א ז"ל א"א ואף במשא ומתן אם נתנה בחזקת שלימה הרי זה מקח טעות ע"כ. ודברי הרב אמת כל זמן שהסלעים יוצאים במשקל דכל דבר שבמדה ובמניין ושבמשקל חוזר הוא.

אבל יש שפירשו שאין המקח בטל אלא שהוא מחזיר האונאה אפילו פחות משתות וזה מבואר בהרבה מקומות ואף המחבר סובר כן פרק י"ב מהלכות מכירה ושם יתבארו עיקרי הדברים בעז"ה :

ו סֵלַע שֶׁנִּפְגְּמָה בְּאִמְצַע אָסוּר לְמִכְרָה לְהַרְג אֹו לְחֶרֶם מִפְּנֵי שְׁמֵרְמִין בָּהּ אֶת אֲחֵרִים. אָבֵל נֹקְבָה וְתוֹלָה אוֹתָהּ בְּצוּאָר הַקָּטָן :

מגיד משנה סלע שנפגמה וכו'. גם זה שם. ומה שכתב אסור למכור אותם לחרם או להרג. כל שכן בנפגמה מן הצד שיכולין יותר לרמות בה : אבל נוקבה ותולה בצואר הקטן. היינו דוקא בנפגמה באמצע וכמו שנתבאר והכל מפורש שם :

ז עוֹשֶׂה אָדָם מְדוּתָיו סָאָה וְחָצִי סָאָה וְרִבַּע סָאָה. וְקָב וְחָצִי קָב וְרִבַּע הַקָּב וְחָצִי הָרִבַּע וְשְׁמִינִית הָרִבַּע. אָבֵל לֹא יַעֲשֶׂה קְבִים שְׁלֹא תִתְחַלֵּף בְּרִבַּע הַסָּאָה שֶׁהוּא קָב וּמְחַצָּה. וְכֵן בְּמְדוּת הַלַּח עוֹשֶׂה הֵין וְחָצִי הֵין וְשְׁלִישִׁית הֵהֵין וְרִבְעִית הֵהֵין. וְלוֹג וְחָצִי [א] לוֹג וְרִבְעִית וְשְׁמִינִית וְאַחַד מְשֻׁמוֹנָה בְּשְׁמִינִית. וְלֹא אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת שְׁלִישִׁית הֵין וְרִבְעִית הֵין אֶף עַל פִּי שְׁמֵתְחַלְפִין זֶה בְּזֶה הַזֶּה וְהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ מִימֹות מֹשֶׁה רַבֵּנוּ :

מגיד משנה עושה אדם וכו'. ברייתא בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ט :) : אבל לא יעשה קבים. הוא מבואר בסוגיא שם : וכן במדות וכו'. הכל מבואר שם (דף ל') הדין והטעם :

ח אַחַד הַנוֹשֵׂא וְהַנוֹתֵן עִם יִשְׂרָאֵל אוֹ עִם עַכּוּ"ם אִם מְדָד אוֹ שָׁקֶל בְּחֶסֶר עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְחִיב לְהַחֲזִיר. וְכֵן אָסוּר לְהַטְעוֹת אֶת [ב] הָעַכּוּ"ם בְּחֶשְׁבוֹן אֶלָּא יִדְקֶדֶק עִמּוֹ שְׁנֶאֱמַר (ויסרא **כ-ה**) 'וְחִשַּׁב עִם קִנְהוּי אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא כָבוּשׁ תַּחַת יְדִידָךְ. קַל וְחִמֵּר לַעַכּוּ"ם שְׁאִינוֹ כָבוּשׁ תַּחַת יְדִידָךְ. וְהָרִי הוּא בְּכֹלל (דברים כה- **טז**) 'כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֶלְהִידָךְ כָּל עֲשֵׂה אֶלֶּה כֹל עֲשֵׂה עֹלִי מְכַל מְקוֹם :

מגיד משנה אחד הנושא וכו'. דין העכו"ם כבר בארתיו פ"א מהלכות אלו וכבר נתבאר שהמשקל הוא כגזל כדאיתא בריש פרק איזהו נשך (דף ס"א:): בשמועה שהבאתי בראש הפרק: **וכן אסור וכו'**. זה מפורש בברייתא פרק הגזל ומאכיל (דף קי"ג) בשם ר"ע:

ט וכן במדת הקרקע אם הטעה את חברו במשיחת הקרקע עובר בלא תעשה שנתאמר (ויקרא יט-לה) 'לא תעשו עול במשפט במדה'. במדה זו מדת הקרקע. וכן הוא ענין פסוק זה לא תעשו עול במשפט לא במשפט המשקל ולא במשפט המדה אפלו מדה קטנה כמשורה:

מגיד משנה וכן במדת וכו'. בברייתא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"א:): ופרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ט):

י בני חבורה המקפידים זה על זה שהחליפו חלק בחלק או לזה ממונו מאכל והחזיר לו. עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לוין ופורעין ביום טוב:

מגיד משנה בני חבורה וכו'. זה מימרא כלשונה סוף פרק איזהו נשך (דף ע"ה) ופירשו משום לוין ופורעין ביו"ט שאסור כל אחד לומר לחבירו הלויני אלא השאילני כיון שהם מקפידין הרי הם כנכרים ודין יו"ט בזה כשבת. ודין השבת מפורש פרק כ"ג מהלכות שבת:

יא המסיג גבול רעהו והכניס מתחום חברו בתוך תחומו אפלו מלוא אצבע. אם בחזקה עשה הרי זה גזלן. ואם הסיג בסתר הרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג הגבול הרי זה עובר בשני לאוין בלאו גנבה או בלאו גזלה ובלאו (דברים יט-יד) 'לא תסיג'. ואין חיב בלאו זה אלא בארץ ישראל שנתאמר (דברים יט-יד) 'בנחלתך אשר תנחל':

מגיד משנה המסיג גבול רעהו וכו'. זה מפורש בברייתא בסיפרי בפ' שופטים:

יב [ג] קָשָׁה עֲנֹשׁוּן שֶׁל מִדּוֹת יִתֵּר מֵעֲנֹשׁוּן שֶׁל עֲרִיזוֹת שְׁזָה בֵּינוּ לְבִין הַמְּקוֹם וְזָה בֵּינוּ לְבִין חֲבֵרוֹ. וְכָל הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת מִדּוֹת כְּכּוֹפֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהִיא תְּחִלַּת הַצּוּוּי. וְכָל הַמְּקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת מִדּוֹת הָרִי זֶה מוֹדָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהִיא גְרָמָה לְכָל הַצּוּוּיִין:

מגיד משנה קשה עונשן של מדות וכו'. מימרא פרק המוכר את הספינה (דף פ"ח:): **וכל הכופר וכו'.** בספרא וענין זה המאמר שהשוקל במדה חסירה הוא כעובר עבירה בסתר שדוחק רגלי השכינה ופירוש המאמר ההוא שהוא כופר בהשגחה וסובר שהוא כלה בגלגל הירח ולא בארץ הנקראת על צד ההשאלה הדום רגלי ה' כמו שאמר והארץ הדום רגלי וכן הוא הכופר במצוה הזו, ויציאת מצרים היו בה מופתים מחודשים והם מורים על החדוש ועל ההשגחה ובזה יתקיימו לנו צוויי התורה ואזהרותיה ובלתי כן יתבטלו כולן, וזה מאמרו שהיא גרמה לכל הצוויין:

הלכות גנבה - פרק שמיני

א מִצְוֹת עֲשֵׂה לְצַדֵּק הַמֵּאֲזִינִים וְהַמְּשַׁקְלוֹת וְהַמִּדּוֹת יָפָה יָפָה וְלִדְקָדֵק בְּחֻשְׁבוֹנָן בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא יט-לו\)](#) 'מֵאֲזִי צִדְקִי וְגוֹ'. וְכֵן בְּמִדַּת הַקְּרָקַע צָרִיד לְדִקְדָּק בְּחֻשְׁבוֹן מְשִׁיחַת הַקְּרָקַע עַל פִּי הָעֵקָרִים הַמִּתְבָּאָרִים בְּכַתְּבֵי הַגִּימָטְרִיא. שֶׁאֶפִּילוּ מְלֹא אֶצְבַּע מִן הַקְּרָקַע רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלוּ הִיא מְלֵאָה כְּרָכּוּם:

מגיד משנה מצות עשה לדקדק וכו'. זה מפורש בכתוב ופשוט הוא: **וכן במדת הקרקע וכו'.** פירוש כתבי הגמטריא היא חכמת השיעור והתשבורת ועליהן אמרו תקופות שהוא חכמת החשבון כמו שאמרו לחשב תקופות וגמטריאות חכמת השיעור פרפריות לחכמה פירוש לחכמת התכונה הקרויה חכמה ובינה: **שאפילו מלא אצבע וכו'.** מימרא פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ז:):

ב אַרְבַּע אַמוֹת הַסְמוּכִין לְחַרֵץ מְזַלְזֵלִין בְּמַשְׁיַחְתָּן וְהַסְמוּכִים
לְשֵׁפֶת הַנֶּהָר אֵין מוֹשְׁחִין אוֹתָן כָּלֵל מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל בְּנֵי רְשׁוֹת
הַרְבִּים :

מגיד משנה ארבע אמות הסמוכין לחריץ וכו'. גם זה מימרא שם ושתייהן רב
יהודה אמרן :

ג וְהַמּוֹדֵד אֶת הַקְּרָקַע לֹא יָמַד לְאַחַד בַּיְמוֹת הַחֲמָה וּלְאַחַד
בַּיְמוֹת הַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי שֶׁהַחֶבֶל מִתְקַצֵּר בַּיְמוֹת הַחֲמָה. לְפִיכָּךְ
אִם מְדַד בְּקֶנֶה אוֹ בְּשֵׁלֶשֶׁלֶת שֶׁל בְּרֹזֵל וְכִיּוֹצֵא בָהֶם אֵין בְּכַף
כָּלוּם :

מגיד משנה והמודד את הקרקע וכו'. זה מבואר בברייתא פרק איזהו נשך (דף
ס"א:) ובהמוכר את הספינה (דף פ"ט:) ואין שם טעם הנזכר אלא זה הלשון
שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים והרב ז"ל פירש הטעם
שמדידה זו בחבל וכן פירש"י ז"ל ומכאן יצא לו שאם מדד בשלשלת של ברזל
שארין בכך כלום וכן עיקר וכן כתבו הגאונים ז"ל :

ד אֵין עוֹשִׂין מְשַׁקְלוֹת לֹא שֶׁל בְּרֹזֵל וְלֹא שֶׁל עוֹפְרֵת וְלֹא שֶׁל
שָׁר מֵיַיִן מִתְּכוֹת כְּאֵלוֹ מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲלִין ^[א] חֲלוּדָה וּמִתְחַסְרִין.
אָבֵל עוֹשִׂין שֶׁל צַחִיחַ סֶלַע וְשֶׁל זְכוּכִית וְשֶׁל אָבֹן שֶׁהֵם וְכִיּוֹצֵא
בָהֶן :

מגיד משנה אין עושין משקלות וכו'. ברייתא מפורשת בפרק המוכר את
הספינה (דף פ"ט:) :

ה אֵין עוֹשִׂין אֶת הַמַּחֵק לֹא שֶׁל דְּלַעַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקַּל וְלֹא
שֶׁל מִתְּכֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּיד. אָבֵל עוֹשֶׂהוּ שֶׁל זֵית וְשֶׁל אֶגּוֹזִים
וְשֶׁל שְׁקָמָה וְשֶׁל אֶשְׁכְּרוּעַ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן :

מגיד משנה אין עושין את המחק וכו'. פירוש מחק שמוחקין בו את המדה.
ופירוש אשכרוע העץ שקורין בווי"ש וגם זה ברייתא מפורשת שם :

ז אין עושיין את המחק צדו אחד קצר וצדו אחד עבה. ולא ימחק מעט מעט מפני שמפחיתו למוכר. ולא ימחק בבת אחת מפני שמפחיתו ללוקח:

מגיד משנה אין עושיין את המחק צדו וכו'. גם זה ברייתא מפורשת שם. ויש מי שפירש הטעם כשלוקח מוחק בצדו עבה שאינו מוחק כל כך וכשמוכר מוחק בצדו קצר:

ז אין טומנין את המשקלות במלח כדי ^[ב] שיפחתו. ולא ירתית במדת הלח בעת שמוידד. ואפלו היתה המדה קטנה ביותר. שהרי התורה הקפידה על המדות בכל שהוא שניאמר ויקרא יט- לה 'ויבמשורה' והיא מדה אחת קטנה משלשים ושלשה בלוג:

מגיד משנה אין טומנין וכו'. ברייתא שם (דף ס"א): ובאיזהו נשך. ופירוש לא ירתית שלא לשפוך במהרה ויעלה רתיחה כלומר קצף שקורין אשקומ"א ונראה המדה כאילו מלאה והיא אינה מלאה:

ח מוכרי עששיות של ברזל וכיוצא בהן צריך להיות חוטי המאזנים שאוחז השוקל בידו תלוי באויר שלשה טפחים וגבוהין מן הארץ שלשה טפחים וארץ קני המאזנים וארץ החוטים שנים עשר טפח:

ט מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית יהיה ארץ החוטים שהן תלויין בו שני טפחים וגבוהין מן הארץ שני טפחים והקנה והחוטין ארכן תשעה טפחים:

י מאזנים של חנוני ושל בעל הבית יהיה ארץ החוט שהן תלויים בו טפח וגבוהין מן הארץ טפח והקנה והחוטין ארכן שלשה טפחים:

יא החוט שתולין בו הפלס וכן חוט מאזנים של זהב ושל מוכרי ארגמן טוב ארכו שלש אצבעות וגבוהין מן הארץ שלש אצבעות וארץ הפלס וארץ השלשלאות שלו כפי מה שהוא רוצה :

מגיד משנה (ח-יא) מוכרי עשיות של ברזל וכו' מאזני חנוני וכו' החוט שתולין בו הפלס וכו' מאזנים של מוכרי צמר וכו' וכן חוט מאזנים של זהב וכו' עד כפי שהוא רוצה. הכל מבואר בברייתא בפי המוכר את הספינה (דף פ"ט) במלות שונות אבל זהו פירושו. וטעם אלו הדברים לפי גודל המשקל ומיעוטו. ומ"ש במאזנים של זהב כפי מה שהוא רוצה. לפי שהביא שם בברייתא בשל זהב וקנה ומיתנה שלה איני יודע ולפיכך כתב כן הרב :

יב מנין שחייב המוכר להכריע ללוקח בעת ששוקל לו שניאמר **(דברים כה-טו)** 'אבן שלמה וצדק יהיה לך' אמרה תורה צדק משלך ותן לו :

יג וכמה בלח אחד למאה וביבש אחד לארבע מאות. כיצד. מכר לו ^[ג] עשר ליטרא לח נותן לו גירומין אחד מעשרה בליטרא. ואם מכר לו עשרים ליטרין יבש נותן לו גירומיו אחד מעשרים בליטרא. וכן לפי חשבון זה בין רב בין מעט :

מגיד משנה (יב-יג) מנין שחייב המוכר וכו'. זה מבואר בגמרא ומשנה שם ושיעור גרומי הלח והיבש מפורשים שם וכן כתב בהלכות אע"ג דבגמרא בעיא ולא איפשיטה בגרומי היבש אם הוא חלק אחד ממאתים או מארבע מאות מספיקא אינו חייב. ויש מי שכתב שהטעם שהכרע הלח מרובה על היבש מפני שמן הלח ישאר בכלי ואין כן מן היבש וטעם נכון הוא :

יד במה דברים אמורים במקום שנהגו למכר עין בעין. אבל במקום שנהגו להכריע חייב להכריע לו טפח :

מגיד משנה במה דברים אמורים וכו'. גם זה מבואר שם :

טו הָיָה שׁוֹקֵל לוֹ עֶשֶׂר לִיטְרִין לֹא יֹאמֵר לוֹ שֶׁקֶל אַחַת אַחַת וְהִכְרַע אֶלָּא שׁוֹקֵל לוֹ עֶשְׂרָה בְּבַת אַחַת וְהִכְרַע אֶחָד לְכֶלֶן :

מגיד משנה **היה שוקל וכו' לא יאמר וכו'.** פ' הלוקח וברייתא שם :

טז מְקוּם שֶׁנִּהְגוּ לָמַד בְּדָקָה לֹא יָמַד בְּגָסָה. בְּגָסָה לֹא יָמַד בְּדָקָה. לְמַחֵק לֹא יִגְדֹשׁ וְיִוָּסֵף בְּדָמִים. וְכֵן אִם נִהְגוּ לְגַדֵּשׁ לֹא יִמְחֹק וְיִפְחֹת מִן הַדָּמִים. אֶלָּא מוֹדֵד כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה :

מגיד משנה **מקום שנהגו וכו'.** משנה שם (דף פ"ח:) ויש מי שפירש דקה כגון מדת הקב. גסה כגון מדת הסאה. והענין הוא מפני שיהיה העודף על המדה יותר במדות מרובות ומיעט במדה אחת: **למחוק וכו'.** ברייתא שם (דף פ"ט) וכן הדין במקום ששוקלים עין בעין או מכריעין שא"א לשנות אפילו בתוספת דמים או בפחיתתן וכן הוא מבואר שם ובספרי. והרב ז"ל כתב אחד והוא הדין לחבירו:

יז בְּנֵי מְדִינָה שֶׁרָצוּ לְהוֹסִיף עַל הַמְּדוֹת אוֹ עַל הַמְּשָׁקְלוֹת לֹא יוֹסִיפוּ יִתֵּר עַל שְׁתוֹת. שְׂאֵם הָיָה הַקֵּב מִכִּיל חֲמֹשָׁה וְעֲשָׂאוּהוּ מִכִּיל שֵׁשָׁה הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. יִתֵּר עַל שֵׁשָׁה לֹא יַעֲשׂוּ :

מגיד משנה **בני מדינה וכו'.** מימרא דשמואל שם (דף צ'): :

יח הַסִּיטוֹן מְקַנֵּחַ אֶת מְדוֹתָיו אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם [ד]. וּבַעַל הַבַּיִת אַחַת לְשָׁנַיִם עֶשֶׂר חֳדָשׁ. וְהַחֲנוּנִי מְקַנֵּחַן פְּעָמִים בְּשַׁבָּת. וּמִמָּחָה מְשָׁקְלוֹתָיו פְּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת וּמְקַנֵּחַ מֵאֲזָנִים עַל כָּל מְשָׁקֶל וּמְשָׁקֶל כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְלִידוּ :

מגיד משנה **הסיטון וכו'.** פירוש זו המלה כתב הרב ז"ל במשנת דמאי פ"ב המוכר מאכלים רבים במדה גסה עכ"ל. והוא מוכר יותר במדה גסה מן החנוניים ואינו מוכר בתדירות כל כך, וזה משנה בהספינה (דף פ"ט) ופסק דלא כרשב"ג:

כסף משנה הסיטון מקנה מדותיו אחת לשלשים יום וכו'. כתב ה"ה פסק דלא כרשב"ג. ויש לתמוה למה דהא קי"ל כל מקום ששנה ר' שמעון בן גמליאל הלכה כמותו. [ועיי' בב"י ח"מ סי' רל"א ובי"ח ודרישה ישוב על זה ועיי' בתויו"ט]:

יט המבקש לשקל שלשה רביעי ליטרא נותן ליטרא בכף מאזנים והבשר ורביע ליטרא בכף שניה שאם אהה אומר נותן חצי ליטרא ורביע ליטרא בכף אחת שאם יפל רביע הליטרא ואין הלוקח רואהו:

מגיד משנה המבקש לשקול וכו'. שם (דף פ"ט) וגרסתו כגרסת האלפסי ז"ל והיא נכונה מן הגרסאות שלנו:

כ חייבין בית דין [ה] להעמיד שוטרם בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שיהיו מחזרין על החניות ומצדקין את המאזנים ואת המדות ופוסקין השערים. וכל מי שנמצא עמו משקל חסר או מדה חסרה או מאזנים מקלקלין יש להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר. וכל מי שמפקיע את השער ומוכר ביקר מכין אותו וכופין אותו ומוכר בשער השוק:

מגיד משנה חייבין בית דין וכו'. ברייתא שם יהיה לך מלמד שמעמידין וכו' ופסק כפסק ההלכות: וכל מי שנמצא וכו'. זהו אגרדמים הנזכר בברייתא ממונה להלקות ולענוש מעוות המדות ומפקיע שערים וכן פירש"י ז"ל:

הלכות גנבה - פרק תשיעי

א כָּל הַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ אָדָם עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ-יג) [\(דברים ה-טז\)](#) 'לֹא תִגְנֹב'. פְּסוּק זֶה הָאֱמוּר בַּעֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הַיֵּא אֲזַהְרָה לְגוֹנֵב נֶפֶשׁוֹת. וְכֵן הַמוֹכְרוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁזֵה בְּכֻלָּל [\(ויקרא כה- מב\)](#) 'לֹא יִמְכְּרוּ מִמְּכָרֶת עֶבֶד'. וְאִין לֹקִין עַל שְׁנֵי לְאוִין אֱלוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא לָאוּ שֶׁנִּתְּן לְאֲזַהְרָת מִיִּתֵת בֵּית דִּין שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כד-ז\)](#) 'כִּי יִמָּצָא אִישׁ גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו וְגוֹ' וּמִיִּתְּתוֹ בְּחֻנֵּק :

מגיד משנה **כל הגונב נפש וכו'.** זה מבוא' בכתוב ואיתא בסנהדרין פ' אלו הן הנחנקין (דף פ"ו) בפירוש וכן המוכרו שם מבואר בברייתא: **על שני לאוין וכו'.** פסק הרב ז"ל כמ"ד לאו שניתן לאזהרת בית דין אין לוקין עליו וזה המחלוקת במקומות רבים מן הגמרא:

ב אִין הַגֹּנֵב חַיֵּב מִיִּתֵת חֻנֵּק עַד שֶׁיִּגְנֹב אֶת הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּכְנִיסֵנוּ לְרְשׁוֹתוֹ וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וַיִּמְכְּרֵנוּ לְאַחֲרִים שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כד-ז\)](#) 'וְהִתְעַמַּר בּוֹ וַיִּמְכְּרוּ'. וְאֶפְלוּ לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֶלָּא בְּפָחוֹת מִשְׁוֹה פְּרוּטָה כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁעַן עָלָיו אוֹ נִסְמָךְ בּוֹ אֶף עַל פִּי שֶׁהִנְגַּב יָשׁוּן הָרִי זֶה נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ :

מגיד משנה **אין הגנב חייב מיתת חנק וכו'.** משנה שם (דף פ"ה): פ' הנחנקין: **ואפילו לא נשתמש וכו'.** זה מבואר בגמרא דקאמר עימור בפחות משוה פרוטה איכא בינייהו ופסק כת"ק דמתניתין: **ואף ע"פ שהנגנב ישן וכו'.** זה מתבאר בסוגיא בפירוש דקאמר ישן דזגא עליה ועל כרחך לא איבעיא להו התם אלא כשמכרו ישן אבל מכרו נעור ה"ז שמוש ודאי אע"פ שיש שיטה אחרת בשאלה ההיא וכן עיקר וכשנערו אחר מכן ומכרו היא כמו שיתבאר בסמוך:

ג גִּנְבוּ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וַיִּמְכְּרוּ וְעַדִּין הַגֹּנֵב בְּרְשׁוֹת עֲצָמוֹ וְלֹא הַכְּנִיסוֹ הַגֹּנֵב לְרְשׁוֹתוֹ פְּטוֹר. גִּנְבוּ וְהוֹצִיאוּ לְרְשׁוֹתוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֹא מְכָרוּ אוֹ מְכָרוּ קִדָּם שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וַיִּמְכְּרוּ לְאַחַד מִקְרוֹבָיו שֶׁל גֹּנֵב כְּגוֹן שֶׁמְכָרוּ לְאָבִיו אוֹ לְאֲחִיו הָרִי זֶה פְּטוֹר שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כד-ז\)](#) 'גֹּנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו עַד שֶׁיִּבְדִּילְנוּ מֵאֲחִיו

וּמְקֻרְבָיו בַּמְכִירָה. וְכֵן אִם גָּנְבוּ וְהוּא יִשָּׁן וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּשֶׁהוּא
יִשָּׁן וּמְכָרוּ וַעֲדִין הוּא יִשָּׁן הֲרִי זֶה פְּטוֹר:

מגיד משנה גנבו ונשתמש בו וכו'. זה מבואר שם במשנה ובברייתא: גנבו
והוציאו וכו'. כל הבבא ברייתא מפורשת ונראה מדעתו ז"ל כפי פירש"י ז"ל
דפירש דלא בעינן ליפוק מרשות גנב אחר מכירה, ומה שהזכירו שם ועדיין
ישנו ברשותו פירושו ברשות גנב שלא כדברי מי שפירש ברשות גנב ואע"פ
שפשט הברייתא מורה כן הנכון הוא שפירושה כפירוש המשנה וגרסתו שם
מכרו לאביו או לאחיו פטור וכן עיקר: **וכן אם גנבו וכו'**. בעיא דלא איפשיטא
שם וספק נפשות להקל:

ד וְכֵן אִם גָּנַב אִשָּׁה וּמְכָרָהּ לְעַבְרִיָּה בְּלֶבֶד כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עַל
הַלּוּקָח שֶׁזֶז הַשְּׂפָחָה לִי וְאִין לָךְ אֶלָּא הַוְלָדוֹת הֲרִי זֶה פְּטוֹר:

מגיד משנה וכן אם גנב כו'. ג"ז בעיא דלא איפשיטא וידוע שספק נפשות
להקל:

ה הַגּוֹנֵב אֶת בְּנוֹ אוֹ אֶת אָחִיו הַקָּטָן וְכֵן הָאֶפּוֹטְרוֹפִין שֶׁגָּנְבוּ
אֶת הַיְתוּמִים שֶׁהֵן סְמוּכִין אֶצְלָם וַיַּעַל הַבֵּית שֶׁגָּנַב אֶחָד מֵבְנֵי
בֵּיתוֹ הַסְּמוּכִין עַל שְׁלֶחְנוֹ וּמְלַמֵּד תִּינוּקוֹת שֶׁגָּנַב אֶחָד מִן
הַקְּטַנִּים הַלּוּמְדִים אֶצְלוֹ. אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמְכָרוּ פְּטוֹר
שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-טז) 'וְנִמְצָא בְּיָדוֹ פָּרֶט לְאֵלוֹ שֶׁהוּא מִצּוּיִן בְּיָדָם:

מגיד משנה הגונב את בנו וכו'. בבא זו מפורשת במשנה ובגמ' (דף פ"ה:) ופסק
כחכמים דפטרי:

ו אֶחָד הַגּוֹנֵב אֶת הַגְּדוֹל אוֹ הַגּוֹנֵב אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ שֶׁכָּלוּ לוֹ
חֲדָשִׁיו בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה בֵּין שֶׁהָיָה הַגָּנֵב אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הֲרִי אֵלוֹ
נִהְרָגִין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד-ז) 'גֵּנֵב נִפְשִׁי מִכָּל מְקוֹם. וְאֶחָד הַגּוֹנֵב אֶת
יִשְׂרָאֵל אוֹ שֶׁגָּנַב גֵּר אוֹ עֶבֶד מִשְׁחָרֵר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד-ז) 'נִפְשִׁי
מֵאָחִיו וְאֵלוֹ בְּכָלל אֲחִינוֹ הֵן בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת. אֲבָל הַגּוֹנֵב אֶת
הָעֶבֶד אוֹ מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין פְּטוֹר:

מגיד משנה אחד הגונב את הגדול וכו'. ברייתא שם (דף פ"ה): **בין זכר בין נקבה**. באותה ברייתא: **בין שהיה הגונב איש או אשה**. זה פשוט דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כדאי פ"ק דקדושין (דף ל"ה) ובב"ק (דף ט"ו) ואיתא בברייתא שם בסנהדרין: **או שגנב גר וכו'**. ברייתא שם. והטעם שכתב אלו בכלל אחינו מפורש שם: **אבל הגונב את העבד או מי שחציו עבד וכו'**. זה מבואר במשנה (ובגמרא) ופסק כחכמים ופ"י והוא הדין לאשה שפחה שפטור ואל תטעה במה שאמר בגמרא מכר x שפחה לעובריה וכו' דהיא בבת חורין מיירי אלא שהוא מוכרה בתורת שפחה לעוברין וכן ביאר ז"ל למעלה:

ז הָבֵא בַּמַּחְתָּרֵת בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלַיְלָה אֵין לוֹ דְּמִים אֶלָּא אִם הֶרְגוּ בְּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁאֵר הָאָדָם פְּטוּרִין. וְרְשׁוֹת יֵשׁ לְכָל לְהֶרְגוֹ בֵּין בַּחַל בֵּין בְּשֶׁבֶת בְּכָל מֵיתָה שְׂיִכּוּלִין לְהַמִּיתוֹ שְׁנֶאֱמַר (שמות כב-א) **'אין לו דמים'**:

מגיד משנה ה**בא במחתרת וכו'**. זה מבואר בכתוב ונדרש בסנהדרין פרק בן סורר ומורה (דף ע"ב). ומה שחייב ביום נ"ל שיצא לו מן הברייתא ששנינו שם בזה הלשון ת"ר [אין לו דמים] אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך הדבר כשמש. וזה פירושו וכי השמש בלבד כלומר אם פירוש הכתוב כשתזרח השמש ביום יהיה לו דמים שאינו בא להרוג ביום יאמר הכתוב אם זרחה השמש סתם ולא יאמר עליו שהשמש לכל העולם זורח אלא הכוונה הוא שבין ביום ובין בלילה אין לו דמים אא"כ הדבר ברור כשמש. והר"א ז"ל כתב דביום אינו רשאי להרגו דאין מקרא יוצא מידי פשוטו והאריך בזה. ומה יעשה הר"א בפסוק וקצותה את כפה ובפסוק עין תחת עין ובפסוק וגם בעליו יומת שכל אלו נדרשין בממון שלא כפשטן. ואפשר שהוא סובר שהברייתא לא באה למעט שאין לו דמים דודאי יש לו אלא שממלת עליו יצא לנו דין האב על הבן. ודברי רבינו ז"ל עיקר שזו היא פשטה של ברייתא באמת. ומדברי ר"ח ז"ל שכתב בפירוש התורה נראה שהוא סובר כדברי ר"א ז"ל וצ"ע. אח"כ מצאתי לשון הברייתא והיא מכוונת כדברי רבינו: **ורשות יש לכל אחד ואחד וכו'**. מבואר בברייתות שם:

ח וְאֶחָד הָבֵא בַּמַּחְתָּרֵת אוֹ גָּנַב שְׁנֵמְצָא בְּתוֹךְ גֵּגוֹ שֶׁל אָדָם אוֹ בְּתוֹךְ חֲצֵרוֹ אוֹ בְּתוֹךְ קֶרְפִּיפוֹ בֵּין בְּיוֹם בֵּין בְּלַיְלָה. וְלָמָּה נֶאֱמַר

(שמות כב-א) 'מְחַתֶּרֶת' לְפִי שְׂדֵרֶךְ רֹב הַגְּנָבִים * לְבֹא בְּמַחְתֶּרֶת
בְּלֵילָה :

ההראב"ד **לבוא במחתרת בלילה וכו'.** א"א איני נמנע מלכתוב את דעתי שני"ל שאע"פ שדרשו חכמים אם זרחה עליו השמש דרך משל אם ברור לך הדבר כשמש שלא בא על עסקי נפשות וכו' אעפ"כ אינו יוצא מידי פשוטו ביום אינו רשאי להרגו שאין גנב בא ביום אלא אם יכול להשמיט שומט ובורח ואינו מתעכב לגנוב ממון גדול ולעמוד על בעליו להרגו אלא גנב בלילה מפני שהגנב יודע שבעל הבית בבית אז בא להרוג או ליהרג אבל גנב ביום אין בעל הבית מצוי ושמוטא בעלמא הוא ובחיי ראשי כל מבין די לו בזה עכ"ל :

מגיד משנה **ואחד הבא במחתרת או גנב וכו'.** ברייתא שם וזה נוסחא שנינו בפרק בן סורר ומורה ת"ר מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצרו וקרפיפו מניין ת"ל ימצא הגנב מ"מ א"כ מה ת"ל מחתרת מפני שרוב גנבים מצויין במחתרת תניא אידך מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצרו וקרפיפו מניין ת"ל ימצא [הגנב מ"מ] א"כ מה ת"ל מחתרת [מחתרתו] זו היא התראתו ע"כ בגמ'. ופירש"י זו היא התראתו שא"צ התראה [אחרת] אלא הורגו מיד כיון דטרח ומסר נפשו לחתור להכי אתא דאי קאי לאפאי בעל הבית קטילנא ליה ואמרה תורה כיון דרודף הוא א"צ התראה אלא מצילין אותו בנפשו אבל נכנס לחצרו וגגו (וקרפיפו) דרך הפתח אינו הורגו עד שיתרו בו בעדים חזי דקאימנא באפך וקטילנא לך וזה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמוד לנגדי אהרוג אותך אבל בלא התראה לא דדילמא לאו אדעתא דנפשות קא אתי אלא דאשכח פתחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפאי ליפוק ע"כ לשון רש"י ז"ל. ולפ"ז לדעת ברייתא זו הבא בחצר או בגג או בקרפף דרך הפתח צריך התראה. ורבינו ז"ל לא חילק. ואפשר שהוא סובר שהברייתות חולקות שהברייתא הראשונה אין לה חלוק בין בא במחתרת לדרך פתח דבכל גוונא לא בעי התראה ולא אמרה תורה מחתרת אלא מפני שרוב הגנבים מצויין במחתרת ודברה במצוי וזהו שכתב רבינו בסוף בבא זו לפי שדרך הגנבים לבא במחתרת. ואפשר ג"כ שהוא מפרש ברייתא דאמר מחתרתו זו היא התראתו בפנים אחרים דלאו למעוטי דרך פתח ליבעי התראה אלא כל גנב הרי הוא כבא במחתרת מה בא במחתרת בא להרוג וזו היא התראתו אף כל גנב כד. וכ"נ מדברי ר"מ ז"ל :

ט **ומפני מה התיירה תורה דמו של גנב אף על פי שבא על עסקי ממון.** לְפִי שְׂחֻזְקָתוֹ שְׂאֵם עֵמֶד בְּעַל הַבַּיִת לְפָנָיו וּמָנְעוֹ יְהַרְגֵנוּ

וּנְמָצָא זֶה הַנִּכְנָס לְבֵית חֵבְרוֹ לְגַנֵּב כְּרוּדֵף אַחַר חֵבְרוֹ לְהַרְגוֹ.
וּלְפִיכֶךָ יַהֲרֹג בֵּין שְׁהִיָּה גְדוֹל בֵּין שְׁהִיָּה קָטָן בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה:

מגיד משנה ומפני מה התירה תורה דמו וכו'. טעם הכתוב מבואר בגמ' שם:
בין שהיה קטן וכו'. יצא לו ז"ל מממרא דרב הונא דאמר קטן הרודף ניתן
להצילו בנפשו וכו' ואמרינן התם בסוף הסוגיא אבע"א אמר לך רב הונא אנא
דאמרי כתנא דמחתרת דאמר מחתרתו זו היא התראתו:

ב הָיָה הַדָּבָר בְּרוּר לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁזֶה הַגֵּנֵב הִבָּא עָלָיו אֵינוֹ הוֹרֵגוֹ
וְלֹא בָּא אֶלָּא עַל עֶסְקֵי מָמוֹן אֲסוּר לְהַרְגוֹ וְאִם הָרַגוּ הָרִי זֶה
הוֹרֵג נֶפֶשׁ. שְׁנַאֲמַר (שמות כב-ב) 'אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו אִם בְּרוּר
לְךָ הַדָּבָר כְּשֶׁמֶשׁ שָׁיֵשׁ לוֹ שְׁלוֹם עִמָּךְ אֶל תִּהְרָגְהוּ. לְפִיכֶךָ אָב
הִבָּא בְּמַחְתָּרֶת עַל בְּנוֹ אֵינוֹ נִהָרֵג שְׁוֹדָאֵי שְׁאִינוֹ הוֹרֵגוֹ. אֲבָל הֵבִן
הִבָּא עַל אָבִיו נִהָרֵג:

מגיד משנה היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב שזה מבואר בברייתא
שהזכרנו. ודע שלא מיעטו אב על בן בדוקא אלא הוא הדין לכל אדם שאנו
יודעים בו שירחם עליו כרחם אב על בנים וכן מוכיח שם בגמ' בההיא דאמר
רב כל דאתו עלי במחתרתא קטילנא ליה לבר מדרב חנינא בר שילא ואסיקנא
טעם משום דקים ליה ביה דרחים עליה כרחם אב על הבן וכן מוכיח בברייתא
עצמה שהראשונה עצמה העמידו בבן על האב וקתני בה אם ברור לך כשמש
שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ושם מתברר שאין חלוק בין האב על הבן לבן
על האב אלא בסתם שאינו ידוע אם ירחמנו אם לאו אבל בידוע שלא ירחם
אפילו בן הורג לאב ובידוע שירחם אפי' אב לבן אינו הורג וכ"נ מפירש"י ז"ל
ובודאי החלק האחרון הוא מבואר מההיא דרב:

יא וְכֵן הַגֵּנֵב שֶׁגֵּנֵב וְיֹצֵא. אוֹ שֶׁלֹּא גֵּנֵב וּמְצָאוֹ יוֹצֵא מִן
הַמַּחְתָּרֶת הוֹאִיל וּפְנֵה עֶרְף וְאֵינוֹ רוֹדֵף * יֵשׁ לוֹ דָּמִים. וְכֵן אִם *
הַקִּיפוּהוּ בְּנֵי אָדָם אוֹ עֵדִים אֶף עַל פִּי שְׁעֵדִין הוּא בְּרִשׁוֹת זֶה
שָׂבָא עָלָיו אֵינוֹ נִהָרֵג. וְאִין צָרִיד לֹא לְבֵית דִּין שְׁאִינוֹ
נִהָרֵג:

ההראב"ד יש לו דמים. א"ל בורח רוצה לומר עכ"ל: **הקיפואו**. א"ל זה שאמרו במכילתא דר' ישמעאל שאם יש לו מושיעים שאינו ניתן ליהרג וק"ל מעשה דאבנר ועשאל. ומ"ש אם הקיפואו עדים יראה לי כי ע"ד התרגום אמר אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי וכו' ולא ידעתי מהו. עכ"ל:

מגיד משנה **וכן הגנב שגנב ויצא וכו'**. זה פשוט שיש לו דמים כל זמן שיצא מן המחותרת ומבואר שם בשנטל כלים ויצא: **וכן אם הקיפואו בני אדם או וכו'**. מ"ש עדים הוא כדרך התרגום שאמר אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי. והענין שאם יש עדים שראו הגנב שנכנס וגונב והוא רואה אותן ודאי יש לו דמים שלא יגנוב שהרי הוא יודע שהעדים יחייבוהו תשלומין בב"ד. זה כתב הרמב"ן ז"ל בפירושו בתורה לדעת התרגום וגם רש"י ז"ל נראה שהיה מודה לדין התרגום. והר"א ז"ל כתב לא ידעתי מהו עכ"ל. אע"פ שכתב שהיא כדין התרגום. ומ"ש **או בני אדם**. הוא מבואר במכילתא דר' ישמעאל כמ"ש הר"א ז"ל:

יב וכן הבא במחותרת לתוך גנתו או לתוך שדהו או לתוך הדיר והסהר יש לו דמים. שחזקתו שפא על הממון בלבד לפי שאין רב הבעלים מצויים במקומות אלו:

מגיד משנה **וכן הבא במחותרת לתוך גינתו או וכו'**. זה מתברר מברייתא שלא ריבתה תורה אלא גגו וחצרו וקרפיו שבעל הבית מצוי בהן:

יג כל גנב שיש לו דמים אם נפל עליו גל בשבת מפקחים עליו. ואם שבר כלים בביאתו חיב בתשלומין. אבל מי שאין לו דמים ששבר כלים בביאתו פטור כמו שפארנו: סליקו להו הלכות גנבה בס"ד

מגיד משנה **כל גנב שיש לו דמים אם וכו'**. פקוח הגל מפורש שם פרק בן סו"מ (דף ע"ב): **ואם שיבר כלים בביאתו וכו'**. מפורש במשנה ומסקנא בגמ' דדוקא שבר דליתנהו אבל נטל דאיתנהו חייב להחזיר אע"פ שאין לו דמים וכן עיקר:

הלכות גזלה ואבדה

יש בכללן שבע מצוות. שתי מצוות עשה. וחמש מצוות לא תעשה. וזה הוא פרטון: (א) שלא לגזול. (ב) שלא לעשוק. (ג) שלא לחמד. (ד) שלא להתאוות. (ה) להשיב את הגזלה. (ו) שלא יתעלם מן האבדה. (ז) להשיב האבדה: ובאור מצוות אלו בפרקים אלו:

הלכות גזלה ואבדה - פרק ראשון

א כל הגוזל את חברו שיה פרוטה עובר בלא תעשה שנתאמר (ויקרא יט-ג) 'לא תגזל'. אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה שאם גזל חיב להחזיר שנתאמר (ויקרא ה-כג) 'והשיב את הגזלה אשר גזל' זו מצוות עשה. ואפלו שרף הגזלה אינו לוקה שהרי הוא חיב לשלם דמיה וכל לאו שנתן לתשלומין אין לוקין עליו:

מגיד משנה כל הגוזל את וכו'. שיעור הפרוטה הוא מבואר פי ד' מיתות ב"ד (דף נ"ז) וכן בפי הגוזל עצים (דף ק"ג): ואין לוקין על לאו זה. זה מתברר פי אלו הן הלוקין (דף ט"ז) ובסוגיא בפירוש:

ב ואסור לגזול כל שהוא דין תורה אפלו עכו"ם [א] אסור לגזלו או לעשקו. ואם גזלו או עשקו יחזיר:

מגיד משנה ואסור לגזול כל שהוא דין תורה. זה מתברר בסוגיא דארבע מיתות. מיהו כתבו קצת מן המפרשים ז"ל דדוקא כשיעור מאי דקפדי ביה

קצת מן האנשים אבל ליטול מן החבילה קיסם או מן הגדר לחצוץ בו שיניו דליכא איניש דקפיד ביה בכי האי שרי ואף זה אסרו בירושלמי ממדת חסידות: **ואפילו עובד כוכבים וכו'.** מבואר פרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ג) וכר"ע וכן העלו שם:

כסף משנה אפילו עכו"ם כו'. יש לתמוה על זה שכתב שאסור לעשוק דהא קרא לא תעשוק את רעך כתיב דמשמע לאפוקי עובד כוכבים ועוד קשה דאמרינן בפרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ג): דהפקעת הלואתו מותר ועושק היינו הפקעת הלואתו כמ"ש רבינו בסמוך אי זהו עושק וכו' כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או שכירות ויש לומר שרבינו סובר כדפי' רש"י הפקעת הלואתו שאין גזל ממש שרי כי ליכא חלול השם כגון היכא דטען ליה ליורש נתתיו לאביך ומת דלא ידע העכו"ם בהדיא דקא משקר וגם התוס' כתבו שם אף על גב דטעות העכו"ם מותר אסור להטעות העכו"ם כשהוא יודע שגוזל ועושה עצמו כלא יודע. ודייק רבינו לכתוב אסור לגזלו או לעשוק ולא כתב שעובר עליו בלא תעשה לומר שאין איסור זה מן התורה:

ג אי זהו גוזל זה הלוקח ממון האדם בחזקה כגון שחטף מידו מטלטלין או שנקנס לרשותו שלא ברצון הבועלים ונטל משם כלים. או שתקף בעבדו ובבהמתו ונשתמש בהן. או שיירד לתוך שדהו ואכל פרותיה וכל פיוצא בזה הוא גוזל. כענין שפאמר [\(שמואל ב כג-כא\)](#) 'ויגזל את החנית מיד המצרי':

מגיד משנה אי זהו גוזל וכו'. לפי דעת הרב הסוגיא שבפי המקבל (דף קי"א) דאסקינן התם זהו עושק זהו גזל ולמה חילקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין, פירוש בעושק וגזל האמורין גבי שכירות דלעיל מינה אמר כל הכובש שכר שכיר עובר בחמשה שמות משום בל תגזול ומשום בל תעשוק וגבי שכירות א"א לגזול כעין ויגזול את החנית בשום צד. אבל באמת לא נתחוויר לי ענין זה לפי פשט הסוגיות שהרי בכתוב לא מצינו כי אם פסוק אחד מלא תגזול ואוקימניה בפי איזהו נשך (דף ס"א) בכובש שכר שכיר דגזל גמור מבינייהו דרבית ואונאה אתיא וא"כ היאך נעשות מצוות חלוקות וצ"ע. והרב סמך על הסוגיא דפרק מרובה (דף ע"ט): דאמר היכי דמי גזלן כעין ויגזול את החנית וכו' ואינה מוכרחת:

ד [ב] אי זהו עושק זה שבא ממון חברו לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש הממון אצלו בחזקה ולא החזירו. כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או שכירות והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם וקשה. ועל זה נאמר [\(ויקרא יט-ג\)](#) 'לא תעשק את רעך':

ה כל הגוזל חיב להחזיר הגזלה עצמה שנאמר [\(ויקרא ה-כג\)](#) 'והשיב את הגזלה אשר גזל'. ואם אבדה או נשתנית משלם דמיה. בין שהודה מפי עצמו בין שבאו עליו עדים שגזל הרי זה חיב לשלם הקרן בלבד. אפלו גזל קורה ובנאה בבירה הואיל ולא נשתנית דין תורה הוא שיהרס את כל הבגן ויחזיר קורה לבעליה. אבל תקנו חכמים מפני תקנת השבים שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבגן. וכן כל פיוצא בזה. אפלו גזל קורה ועשאה בספת החג ובא בעל הקורה לתבעה בתוך החג נותן לו את דמיה. אבל אחר החג הואיל ולא נשתנית ולא בנאה בטיט מחזיר את הקורה עצמה:

מגיד משנה כל הגוזל חיב להחזיר וכו'. זה מבואר פי הגוזל עצים (דף צ"ד) ובהרבה מקומות: אפילו גזל קורה וכו'. משנה פי הניזקין בגיטין (דף נ"ה) והובאה פי הגוזל (דף צ"ה): אפילו גזל קורה ועשאה וכו'. מימרא דרבינא פרק לולב הגזול. ומ"ש ולא בנאה בטיט לפי שאם בנאה בטיט אינו מחזיר אלא דמיה שהרי הוא כגזל קורה ובנאה וכן מפורש שם:

ג הגוזל פחות משוה פרוטה [ג] אף על פי שעבר אינו בתורת השבת גזלה. גזל שלש אגדות שוות שלש פרוטות והזלו והרי שלשתן שוות שתי פרוטות והחזיר לו שתיים חיב להחזיר השלישית הואיל ובתחלה היתה שוה פרוטה. גזל שתיים שוות פרוטה והחזיר אחת גזלה אין כאן מצות השבת גזלה אין כאן:

מגיד משנה **הגוזל פחות מש"פ וכו'.** בהגוזל עצים (דף ק"ג): **גזל ג' אגודות וכו'.** מימרא מפורשת שם ופי' אגודות דברים הנאגדים כגון ירק: **גזל שתיים שוות פרוטה וכו'.** זו היא בעיא דאיפשיטא שם בזה הלשון [אע"פ] שגזלה אין כאן מצות השבה אין כאן. ופירוש שלא קיים מצות השבה ואע"פ שאין כאן גזילה חשובה במה שהוא מעכב לעצמו אם בא לקיים מצות והשיב את הגזילה יחזיר הכל כיון שבתחלה היתה הגזלה פרוטה וכן פירשו ז"ל:

כסף משנה **גזל שתיים שוות פרוטה והחזיר אחת גזילה יש כאן מצות השבת גזלה אין כאן.** בפי' הגוזל עצים בעיא ופשט גזלה אין כאן השבה אין כאן ומקשה התם אי גזלה אין כאן השבה יש כאן אמרי הי"ק אע"פ שגזלה אין כאן מצות השבה אין כאן וכתב הרא"ש פירוש הרמ"ה אע"פ שגזלה אין כאן ואין ב"ד כופין אותו להחזיר כיון דאין בו שוה פרוטה ודאי אם לא החזיר אחת מדעתו אלא בציווי ב"ד כופין אותו להחזיר את השניה כההיא דתניא הוזקקו ב"ד לשוה פרוטה גומרים אף בפחות משוה פרוטה [אלא השתא דהחזיר אחת מדעתו גזילה אין כאן דאין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה] מצות השבה אין כאן ומעצמו חייב להחזיר לקיים מצות השבה ואין ב"ד נזקקין לכופו. עוד פירש אע"פ שהגזילה אין כאן ואין ב"ד נזקקין לכופו בתורת ממון מצות השבה אין כאן ומכין אותו עד שתצא נפשו לקיים מצות השבה עכ"ל. והטור כתב פירוש שני דהרמ"ה וכתב עליו וכ"כ הרמב"ם גזילה יש כאן השבה אין כאן עכ"ל. וק"ל על דברי רבינו דכיון דבין למאי דאמרינן מעיקרא בין למאי דאסיקנא אמרינן דגזילה אין כאן היאך פוסק בהפך דגזילה יש כאן. ומצאתי נוסחא אחרת בדברי רבינו גזילה אין כאן מצות השבת גזילה אין כאן וגם על נוסחא זו ק"ל כיון שהקשו בגמ' על זה והעלו אע"פ שגזלה אין כאן למה לא כתב כדברי המסקנא. ונראה ליישב נוסחא זו שרבינו מפרש דס"ד דמקשה גזילה אין כאן ביד הגוזלן כיון שלא נשאר בידו שוה פרוטה השבה אין כאן שלא קיים השבה עד ששיב הכל ומש"ה מקשה אי גזילה אין כאן כלומר דלא מיקרי גזילה מה שבידו מפני שאין בה שוה פרוטה השבה יש כאן כלומר במה שהשיב סגי דשפיר מיקרי השבה אע"פ שנשארה בידו אגודה כיון שאין בו שוה פרוטה ומתרץ דה"ק אע"פ שגזלה אין כאן כלומר אע"פ שבמה שהשיב לא יש שיעור פרוטה והרי הוא כאילו לא החזיר דבר מצות השבה אין כאן כלומר במה שנשאר בידו שאינו שוה פרוטה אין בו מצות השבה והילכך אינו חייב להשיב. וכיון שכתב מצות השבה כמו שהוא בתירוץ לא חשש לכתוב תיבת אע"פ. ואפשר שבגרסתו בגמ' לא היה כתוב תיבת אע"פ. וה"ה כתב על דברי רבינו בעיא דאיפשיטא שם בזה הלשון גזילה אין כאן מצות השבה אין כאן פירוש שלא קיים מצות השבה ואע"פ שאין כאן גזילה חשובה במה שהוא מעכב לעצמו ואם בא לקיים מצות והשיב את הגזילה יחזיר הכל כיון שבתחלה היתה

הגזילה שוה פרוטה וכן פירשו ז"ל עכ"ל. ותמהני עליו דהא איכא לאקשווי על זה אי גזילה אין כאן השבה יש כאן כמו שהקשו בגמרא:

ז הגוזל את חברו בִּישׁוּב וְהִחְזִיר לוֹ גִּזְלָתוֹ בַּמִּדְבָּר [ד] הַרְשׁוּת בַּיָּד הַנִּגְזָל אִם רָצָה נוֹטֵל וְאִם לֹא אוֹמֵר לוֹ אֵינִי נוֹטֵל אֶלָּא בִּישׁוּב שְׂמָא תַּאֲנִס מִמֶּנִּי כָּאן. וְהָרִי הִיא בְּרִשׁוּת הַגִּזְלוֹן וּבְאַחֲרָיוֹתוֹ עַד שֶׁיִּחְזִירָנָה לוֹ בִּישׁוּב. וְכֵן בְּדַמֵּי הַגִּזְלָה:

מגיד משנה **הגוזל את חברו בישׁוב וכו'.** משנה פ' הגוזל ומאכיל (דף קי"ג):

ח הגוזל את חברו וְהִבְלִיעַ לוֹ בְּחֶשְׁבוֹן יָצָא. וְאִם הִחְזִיר לְכִיסוֹ שֵׁישׁ בּוֹ מְעוֹת יָצָא שְׂאָדָם עָשׂוּי לְמִשְׁמֵשׁ בְּכִיסוֹ בְּכָל שְׁעָה וְהָרִי מְנָה הַמְּעוֹת שֶׁהִחְזִיר לוֹ בְּכָל מְעוֹתָיו וּמִנִּין שְׁלֹא מִדַּעַת פּוֹטֵר. וְאִם הִחְזִיר לְכִיס שְׂאִין בּוֹ כְּלוּם לֹא יָצָא וְחֵיב בְּאַחֲרָיוֹת הַגִּזְלָה עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ שֶׁהִחְזִיר לְכִיס פְּלוֹנִי:

מגיד משנה **הגוזל את חברו והבליע לו וכו'.** ברייתא שם פ' הגוזל ומאכיל והחלוק בין שהטיל לכיס שיש בו מעות בין לכיס שאין בו מעות אוקימתא בתרייתא שם בגמרא ודבריו בפירוש כפירוש הרב אלפסי ז"ל ועיקר:

ט כָּל הַחוּמֵד עֲבָדוֹ אוֹ אֶמְתּוֹ אוֹ בֵּיתוֹ וְכֻלּוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ אוֹ דָּבָר שְׂאֶפְשֵׁר לוֹ שֶׁיִּקְנֶהוּ מִמֶּנּוּ וְהִכְבִּיר עָלָיו בְּרַעִים וְהִפְצִיר בּוֹ עַד שֶׁלְקָחוּ מִמֶּנּוּ אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן לוֹ * דְּמִים רַבִּים הָרִי זֶה עוֹבֵר [ה] בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאמַר (שמות כ"ד) (דברים ה"ח) 'לֹא תַחְמַד'. * וְאִין לוֹקִין עַל לָאו זֶה מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה. וְאִינוּ עוֹבֵר בְּלָאוֹ זֶה עַד שֶׁיִּקְחַח הַחֶפֶץ שְׂחַמַּד. כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר (דברים ז"ב) 'לֹא תַחְמַד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחָתָ לְד'. חֲמוּד שֵׁישׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה:

ההראב"ד **דמים רבים כו' לא תחמוד.** א"א ולא אמר רוצה אני עכ"ל: **ואין לוקין וכו'.** א"א לא ראיתי תימה גדול מזה והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ אבל הל"ל מפני שהוא חייב בתשלומין שהרי הוא כגזלן שחייב להשיב את הגזלה ולפיכך אינו לוקה וגם זהו חייב להשיב החפץ לבעלים עכ"ל:

מגיד משנה **כל החומד וכו'.** זה מבואר במכילתא ואמרינן פ"ק דמציעא (דף ה':) מורה ואמר דמי קא יהיבנא ואמר והא קעבר בלאו דלא תחמוד אלמא שהקונה בדמים כל זמן שלא היה בדעת המוכר למכור וזה לקחו שהפציר בו כמ"ש הרב עבר משום לא תחמוד. וכתב עליו הר"א ז"ל ולא אמר רוצה אני, דעת הרב ז"ל מפני שאם אמר רוצה אני מקחו קיים ולא גרע מתליוהו וזבין דאסיקנא פרק חזקת הבתים (דף מ"ח) דזביניה זביני וכדאיתא פרק י' מהלכות מכירה וכיון שכן אין בו לאו. ולא כן דעת הרב ז"ל אלא מקחו קיים אע"פ שעבר ואע"ג דאמר רבא בתמורה (דף ג':) כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מידי והאי דלקי דעבר אהורמנא דמלכא הרי הוא כעין גוזל צמר ועשה ממנו בגד שאינו משלם אלא כשעת הגזלה וקנה הדבר בשינוי כדאיתא התם אף כאן קנה בדמים: **ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה.** כתב הר"א ז"ל א"א לא ראיתי דבר תימה גדול מזה וכו'. הלך הרב המשיג לשיטתו שכתב שאם אמר רוצה אני המוכר שהלוקח פטור אבל דעת רבינו ז"ל שהאיסור אף ברצון המוכר הוא וע"כ כתב שאין בו מעשה לפי שנטילת החפץ ברצון המוכר הוא נעשה אבל ההשתדלות אשר השתדל כדי לרצותו הוא האיסור ונגמר בשעת המקח ובהשתדלות לא היה מעשה ולכך לא נתן טעם לפי שהוא חייב להחזיר החפץ שכיון שברצון המוכר נעשה אין כאן חיוב השבה. זהו הנראה מדברי הרב ז"ל ומ"מ שיטת הר"א ז"ל נכונה יותר:

כָּל הַמִּתְאַוֶּה בֵּיתוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ וְכָלְיוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּהוֹן מִשְׁאָר דְּבָרִים שְׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַנּוֹתוֹן מִמֶּנּוּ. כִּיּוֹן שֶׁחָשַׁב בְּלִבּוֹ הֵיאָדוּ יִקְנֶה דָּבָר זֶה וְנִפְתָּה בְּלִבּוֹ בְּדָבָר עֶבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאמַר (דברים ה-יח) 'לֹא תִתְאַוֶּה' וְאִין תִּתְאַוֶּה אֶלָּא בְּלֵב בְּלִבָּד :

מגיד משנה **כל המתאוה וכו'.** מבואר במכילתא לחייב על התאוה בפני עצמה ועל החימוד בפני עצמו. ונ"ל שדעת הר"א ז"ל שחיוב התאוה זו היא שיתאוה לקנות בדמים שלא ברצון הבעלים:

יא **הַתְּאַוֶּה מְבִיאָה לַיָּדִי חֲמוּד וְהַחֲמוּד מְבִיא לַיָּדִי גֹזֵל. שְׂאֵם לֹא רָצוּ הַבְּעָלִים לְמִכְרֵי אֶף עַל פִּי שֶׁהִרְבֶּה לָהֶם בְּדָמִים וְהַפְצִיר בְּרַעִים יְבוֹא לַיָּדִי גֹזֵל שְׁנֵאמַר (מיכה ב-ב) 'וְחָמְדוּ בְּתִים וְגָזְלוּ'. וְאִם עָמְדוּ הַבְּעָלִים בְּפָנָיו לְהַצִּיל מִמוֹנָם אוֹ מִנְעוּהוּ מִלְּגַזֵּל יְבוֹא לַיָּדִי שְׂפִיכוֹת דָּמִים. צֵא וּלְמַד מִמַּעֲשֵׂה אַחָאָב וְנָבוֹת :**

מגיד משנה התאווה מביאה לידי חימוד וכו'. שם במכילתא וכבר ביאר הר"ם ז"ל דינין אלו בשה"מ במצות רס"ה ורס"ו והביא הברייתות הנאמרות על זה:

יב **הא** למדת שמהתאווה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאווה בהפציר שהפציר בפעלים או בבקשה מהן עובר בשני [ו] לאוין. לךך נאמר (שמות כ-יד) (דברים ה-ח) 'לא תחמד' (דברים ה-ח) 'לא תתאוה'. ואם גזל עבר בשלשה לאוין:

יג כל הגוזל את חברו שוה פרוטה פאלו נוטל נשמתו ממנו שנאמר (משלי א-ט) 'כן ארחות כל בצע בצע את נפש' וגו'. ואף על פי כן אם לא היתה הגזלה קיימת ורצה הגזלן [ו] לעשות תשובה ובא מאליו והחזיר דמי הגזלה. תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדדך הישרה על השבים. וכל המקבל ממנו דמי הגזלה אין רוח חכמים נוחה הימנו:

מגיד משנה כל הגוזל את חברו וכו'. מימרא פרק הגוזל בתרא (בבא קמא דף קי"ט): ואף על פי כן אם לא היתה הגזלה וכו'. ברייתא פרק הגוזל עצים (בבא קמא דף צ"ד:). ומה שכתב ובא מאליו. אפשר שרמז בזה למה שכתבו קצת המפרשים ז"ל שלא אמרו אלא במי שנתעורר לעשות התשובה מאליו שלא עיי הכרח ב"ד וזהו שבכל הגמרא אחר תקנה זו היו דנין דיני גזלה לרשעים שלא היו עושין תשובה מאליהן. ויש אומרים שאם אתה אומר כן הכל יערימו ויעשו כן כדי שלא יקבלו מהם ויפטרו ועל כן פירשו שהתקנה ההיא לא נמשכה אלא לדורו של רבי שתקנה וזהו שאחריו היו דנין דיני גזלות ול"נ שאע"פ שאמרו המקבל אין רוח חכמים נוחה הימנו אם רוצה לקבל ולכוף את הגזלן בבית דין הם נזקקין לו. ודע כי לכל הדעות שלשה דינין היו בדבר גזלה. אם גזלה קיימת מחזירה ומקבלה הימנו, אבל יש בחזרתה הוצאה כגון קורה שבנאה בבנין מחזיר הדמים ונוטלה הימנו אבל לא גוף הדבר, אין גזלה קיימת אפילו דמים אין מקבלין ממנו לכתחלה וכולן נתבארו בדברי הרב ז"ל ומבוארים שם בגמ':

הלכות גזלה ואבדה - פרק שני

א הגזלה שלא נשתנית אלא הרי היא כמו שהיתה אף על פי שנתיאשו הבעלים ממנה ואף על פי שמת הגזלן והרי היא ביד בניו הרי זו חוזרת לבעליה [א] בעצמה. ואם נשתנית ביד הגזלן אף על פי שעדין לא נתיאשו הבעלים ממנה קנאה בשנוי ומשלים דמיה כשעת הגזלה:

מגיד משנה הגזילה שלא נשתנית וכו'. זה מפורש פרק הגוזל עצים (בבא קמא דף צ"ד:). ומה שכתב אף על פי שמת הגזלן והרי היא ביד בניו. נתבאר פרק הגוזל ומאכיל דקיימא לן כרבא וכו' אושעיא דאמר רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי וכ"כ בהלכות: ואם נשתנית וכו'. משנה פרק הגוזל עצים (דף צ"ג:). ובפרק זה יתבאר איזה דבר יקרא שינוי:

ב ודין זה דין תורה הוא שפנאמר (ויקרא ה-כג) 'והשיב את הגזלה אשר גזל'. מפי השמועה למדו אם היא כשגזלה משלים אותה ואם נשתנית בידו משלים דמיה. נתיאשו הבעלים ממנה ולא נשתנית קנה הגזלן כל השבח שהשביחה אחר יאוש ואינו משלים אלא כשעת הגזלה. * ודבר זה מדבריהם מפני תקנת השבים. וכשמחזיר לו הגזלה שמין לו השבח ונוטל מן הנגזל:

ההראב"ד ודבר זה מדבריהם וכו'. א"א יש אומרים נוטל את השבח עצמו ודוקא אמרו שלשה שמין להם את השבח ומעלים אותם בדמים אבל האיך לא עכ"ל:

מגיד משנה ודין זה דין תורה וכו'. מימרא בהגוזל עצים (דף צ"ח:). ובפרק מרובה (דף ס"ו): נתיאשו הבעלים וכו'. דעת הרב ז"ל שאין הגזלן קונה דבר ואף לא השבח קודם יאוש ועל דעת זה כתב דבריו באלו הדינים הבאים. וכ"כ הר"א ז"ל ואמר ויש לדבריו מקצת ראייה וכו' ואיני מכיר ראייה זו דההיא דיאוש דאמור רבנן התם דקני קונה לגמרי אמרו שקנה כל גוף הדבר ולא קי"ל אלא כמ"ד יאוש כדי אינו קונה אפילו מדרבנן. ואדרבה יש לי קושיא על דברי

הרב ז"ל משום דהא מ"ד יאוש כדי קונה על כרחך הנך ברייתות דאמרי דשבח הגזלה דגזלן בלפני יאוש מוקי להו דאי לאחר יאוש הכל שלו אלא שיש לתרץ דאין ה"נ אלא שאנו סוברין דאינו קונה ואמרי דשבח דוקא קונה לאחר יאוש ולא הוה תיובתא ולא סייעתא. עוד כתב הר"א ז"ל ועוד הכריחו מה שראה בכאן מכר והוריש וקשיא ליה אם הגזלן וכו' אימא לא ליעבד תקנתא ללוקח וליורשים קמ"ל וזה עיקר ע"כ. כל זה כתב לפנינו בהגוזל והשביח ומכר ודברי תימה הם היאך העמיד ההוא דמכר לאחר יאוש שאם כן מהו מה שהשביח מכר והלא כבר הכל קנוי ללוקח ביאוש ושינוי רשות דליכא מ"ד דלא קני. וגם הר"א ז"ל כתב כן בפירושו וחזר בו ממ"ש כאן לפי שהיתה כשגגה שיוצא מלפני השליט, ולולא שכתב הר"א ז"ל בהלכות גנבה דמסתברא כדברי רבינו הרב במה שחילק בין קודם יאוש לאחר יאוש הייתי אומר שיש ט"ס בהשגות והיה לו לכתוב ולעולם הא נמי לפני יאוש וחולק עם רבינו בדין זה. סוף דבר דברי הרב רבינו ברורים לפי שיטתו שסבר דאין שבח גזלה דגזלן אלא לאחר יאוש וכשהגיע לזה דמכר בהכרח העמידה לפני יאוש וכמ"ש. והנראה אצלי שאין חלוק בזה וכל הברייתות סתם הם שנויות והא דמכר שהיא שנויה על דינין אלו בגמרא הוא לפני יאוש וה"ה לכולן ומפני תקנת השבים וכו"י וכדמוכח התם וכדעת הרב אלפסי ז"ל שסתם ולא ראיתי אחד מן המחברים שחלק בזה לולא הרב ז"ל. וכן נ"ל מאותה של ס"פ המפקיד (דף מ"ג) שאמרו בית הלל השולח יד בפקדון והוא הגזלן ששבח הגזלה לנפקד ושם ודאי אין ראוי לומר יאוש שהרי הפקדון ברשות נפקד הוא ובעל לא נתייאש ממנו שהרי אינו יודע הנפקד מה יעשה ממנו : **וכשמחזיר הגזלה שמין לו וכו'.** וגם בזה כתב הר"א ז"ל י"א נוטל את השבח עצמו וכו'. וכדברי רבינו פירש"י ז"ל והרשב"א ז"ל בחידושו. ודע שדעת רבינו דכי אמר התם לר"ש וכו' בדמי מסלקין ליה או מבשרא שקיל משום דלר"י פשיטא דדינו בדמים שדי בכך מפני תקנת השבים ושאר המפרשים פירשו הפך מזה דלר"י פשיטא דבגוף השבח מסלקין ליה :

א **מְכָרָה הַגְזָלָן או נְתָנָה בְּמִתְנָה אֶף עַל פִּי שְׂלֵא נְשִׁתְנִית הַגְזָלָה**
אֵינָה חוֹזְרֵת בְּעֶצְמָה מִיַּד הַלּוֹקֵחַ הוֹאִיל וְנִתְיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים בֵּין
לְפָנֵי מְכִירָה וְנִתְיָנָה בֵּין לְאַחַר מְכִירָה וְנִתְיָנָה קִנְיָאָה הַלּוֹקֵחַ
בְּיָאוֹשׁ וְשְׁנוּי רְשׁוּת :

מגיד משנה **מכרה הגזלן וכו'.** זה מפורש בהרבה מקומות דיאוש ושינוי רשות קני. **ומה שכתב בין לאחר מכירה ונתינה** שהכוונה ששינוי רשות ואחר כך יאוש קנה כבר העירותי על זה פרק חמישי מהלכות גניבה ויש חולקין :

ד הגוזל והשביח ומכר או הוריש לפני יאוש מה שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר וקנה לוקח או יורש את השבח. ונוטל דמי השבח מן הנגזל ומחזיר לו הגזלה. וחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח מן הנגזלן שהרי לא נתאש. וכן אם השביח הלוקח או היורש נוטל השבח מן הנגזל:

ההראב"ד הגוזל והשביח וכו'. א"א ראיתי זה החכם חולק בשבח שעל גבי גזלה בין לפני יאוש ולאחר יאוש ויש לדבריו מקצת ראייה ממ"ש פ' מרובה יאוש אמור רבנן דקני ולא ידענא אי מדאורייתא וכו' אי מדרבנן משום תקנת השבים אלמא יאוש מיהא בעינן. ועוד הכריחו מה שראה בכאן מכר והוריש וק"ל אם הגזלן בעצמו זוכה בו לל"ל מכר והוריש ומן הדין מוקי לה לפני יאוש ואפ"ה לא נהיר ולעולם הא נמי לאחר יאוש ומכר והוריש איצטריכא ליה סד"א כיון דלית ליה פסידא לגזלן דהא לא קביל עליה אחריות ואי קביל איהו דאפסיד אנפשיה אימא לא לעביד תקנתא ללוקח וזה עיקר. עכ"ל:

מגיד משנה הגוזל והשביח ומכר או וכו'. בדין זה הלך הרב לשיטתו דקודם יאוש אין לגזלן דבר ומפני כך כתב וחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח מהגזלן וזו בהכרח היא לפני יאוש וכמו שהוכחתי: **וכן אם השביח הלוקח וכו'.** אמר בגמרא (דף צ"ו) בעי רבא השביח לוקח מהו בתר דבעי הדר פשטה מה מכר (לו) ראשון לשני כל זכות שתבא לידי ע"כ. ולפני יאוש הוא ופירושה כשם שאם השביח גזלן השבח שלו כך אם השביח לוקח השבח שלו. ולדעת רבינו כשם שאם השביח גזלן ואח"כ מכר השבח של לוקח כך כשמכר בתחלה ואח"כ השביח לוקח השבח של לוקח:

כסף משנה הגוזל והשביח ומכר או וכו'. כתב הטור על זה והוא הולך לשיטתו שאינו מחשיב לידה וגיזה שינוי מעשה עכ"ל. ואני אומר שאע"פ שכך היא סברת רבינו אינו ענין לכאן שהרי לא הזכיר כאן רבינו גיזה ולידה אלא שבח סתם ואע"פ שסתמו כפירושו שאם הוא שבח שיש בו שינוי מעשה קנויה היא לו הגזלה אפילו בלא יאוש מ"מ יותר נכון לומר דלשיטתיה דקודם יאוש אין לגזלן כלום אזיל וכמ"ש ה"ה מאחר שמפורש שתלה הדבר בלפני יאוש:

ה מכר הנגזלן לעכו"ם אף על פי שהשביח העכו"ם חוזרת לבעליה. מכרה העכו"ם לישראל אחר שהשביח הואיל והנגזלן

יִשְׂרָאֵל וְזֶה שֶׁהִיא בְּיָדוֹ יִשְׂרָאֵל קָנָה הַשָּׁבֶת. וְאִם תִּפְּשׂ הַנֶּגֶז לֵאמֹר מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ :

מגיד משנה **מכר הגזלן וכו'.** שם : **מכרה העכו"ם לישראל אחר וכו'.** בעיא דלא איפשיטא שם :

1 **כָּבֵר בְּאַרְנוֹ שֶׁהֶגְזֵלָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה אַחֵר יְאוּשׁ אֹ אוֹ אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּנֵּית הַשָּׁבֶת לַגְזֵלָן מִפְּנֵי תַקְנַת הַשְּׁבִימִים אֲפִי עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּיחָה מֵאַלְיָה. כִּי צַד. גֹּזֵל פָּרָה וְנִתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ בֵּין שְׂיֻלְדָה קִדָּם שֶׁתִּבְעוּ בְּדִין בֵּין שְׂעֵדִין לֹא יֻלְּדָה. ^ב גֹּזֵל רְחֵל וְנִטְעָנָה אֶצְלוֹ בֵּין שְׂגֻזָּה קִדָּם שֶׁתִּבְעוּ בְּדִין בֵּין שְׂעֵדִין לֹא גֻזָּה. הוֹאִיל וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִשְׁלָם כְּשַׁעַת הַגְזֵלָה. וְאִם יֻלְּדָה וְגֻזָּה הַגְזֵלָה וְהוֹלְדוֹת שֶׁל גֹּזֵל. וְאִם עֵדִין לֹא יֻלְּדָה וְלֹא גֻזָּה שְׁמִין לוֹ וְנוֹטֵל הַשָּׁבֶת מִן הַנֶּגֶז וּמִחֲזִיר הַבְּהֵמָה עֲצָמָה :**

מגיד משנה **כבר בארנו וכו'.** שם כבר כתבתי כי אין לי ראייה למה הצריך הרב יאוש : **כי צד גזל פרה וכו'.** זה מחלוקת תנאים בברייתא (דף צ"ה) ודבריו כדברי ההלכות שפסק כר"ש ואלבא דר"י :

2 **גֹּזֵל פָּרָה מְעַבְּרָת וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְאַחֵר כֶּף יֻלְּדָה. רְחֵל טְעוּנָה וְנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְאַחֵר כֶּף גֻזָּה. מִשְׁלָם דְּמֵי פָּרָה הַעוֹמְדָת לֵילֵד וְדְמֵי רְחֵל הַעוֹמְדָת לַגְזֵל. וְאִם לִפְנֵי יְאוּשׁ אֹ אוֹ קִדָּם שֶׁנִּשְׁתַּנָּה יֻלְּדָה אֹ אוֹ גֻזָּה הָרִי הַגְזֵלָה וְהוֹלְדוֹת שֶׁל בְּעָלִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְעַבְּרָה אֹ אוֹ נִטְעָנָה בְּיַד הַגְזֵלָן הוֹאִיל וְלֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְלֹא נִשְׁתַּנֵּית הַגְזֵלָה. בְּרִשׁוֹת בְּעָלֶיהָ הִיא עֵדִין אֲפִי עַל פִּי שֶׁהֶגְזֵלָן * חֵיב בְּאַנְסִיָּה :**

ההראב"ד **חייב באונסיה.** א"א שבוש הוא ואין שינוי יותר גדול מלידה וגזיזה עכ"ל :

מגיד משנה **גזל פרה מעוברת וכו'.** זה מפורש במשנה (דף צ"ג): **ואם לפני יאוש או קודם שנשתנה ילדה וכו'.** כבר כתבתי לעיל שדעת הרב ז"ל לומר

שקודם יאוש אין הגנב קונה כלום אפילו בשבח והר"א ז"ל השיג כאן שסובר שאין לך שינוי גדול מלידה וגזיזה וכבר כתבתי למעלה שדבריהם בחלוק היאוש צריך עיון:

ח גִּנְבֹהוּ אִם אִשְׁתֵּי הַקֹּדֶשׁ וְטִבַח אַחֲרֵי שְׁנֵי אֲשֵׁי הַבְּעָלִים הָרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַגְּזֵלָן מִשְׁעָה שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּלִבָּד כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה חוּטֵא נִשְׁכָּר. וְכָל וְלִדּוֹתֶיהָ וְגִזּוֹתֶיהָ מִשְׁעָת גִּנְבָה עַד שְׁעָת * הַקֹּדֶשׁ שֶׁל בְּעָלִים:

ההראב"ד הקדש של בעלים וכו'. א"א קטיר קא חזינא הכא דהא אסיקנא דכל שבח שלאחר יאוש אפילו שעל גב גזלה הוא של גזלן מפני תקנת השבים ואיכא למימר כיון דהקדישה הגנב ליכא תקנתא לגזלן הילכך כל מה שהשביחה עד שעה שהקדישה של בעלים הוא. וקשה לי כיון דהקדישה מאי חוטא נשכר איכא הלא הכל של הקדש וא"כ יהיה של הקדש ולא של בעלים ואנן בגזל פרה מעוברת ורחל טעונה מפרשינן להנהו גיזותיה וולדותיה דהאי שמעתא דמסכת גיטין עכ"ל:

מגיד משנה גנב או גזל והקדיש וכו' הרי היא ברשות הגזלן וכו'. זה מבואר בסוגיא דפרק הניזקין (דף נ"ב:) מיהו הרב המשיג פירשה בגזל פרה מעוברת ורחל טעונה הא לאו הכי לא ודבריו מפורשים בהשגות:

ט בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁבַח הַבָּא מֵאֱלֹהֵי כְּגוֹן גִּזּוֹת וְוִלְדוֹת. אֲבָל אִם הִיְתָה כְּחוּשָׁה וּפְטוּמָה אֲפֹלוּ לְפָנֵי יְאוּשׁ נוֹטֵל מִן הַנְּגָזֵל שִׁבַח הַפְּטוּם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה מִשִּׁבַח שֵׁישׁ בּוֹ הוֹצָאָה:

מגיד משנה במה דברים אמורים בשבח וכו' אבל אם היתה כחושה ופטמה וכו'. זה דבר נכון שלא יעשה הגזלן הוצאה לתועלת הנגזל ולא אמרו אלא בגיזות וולדות כדאיתא בגמרא דאתו ממילא והרי הוא כשאר הגזלנין דעד כאן לא אמר לעיל דכיון דהקדיש כל ולדות וגיזות עד שעת ההקדש של בעלים אלא משום דכיון שהקדיש ליכא בזה משום תקנת השבים וכן הר"א ז"ל:

ז שְׁנוּי הַחוּזֵר לְבְרִיתוֹ אֵינוֹ שְׁנוּי. כִּיצַד. הַגּוֹזֵל יַעֲצִים וְדַבְּקוּ
בְּמַסְמְרִים וְעָשָׂה מֵהוּן תְּבָה אֵינוֹ שְׁנוּי שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְפָרְקוֹ
וְחוּזְרִין לוֹחוֹת כְּשֶׁהָיוּ:

מגיד משנה **שינוי החוזר לברייתו וכו'.** מפורש במימרות הרבה בפרק הגוזל
עצים (דף צ"ו): **כיצד הגוזל עצים.** בראש הפרק (דף צ"ג ע"ב):

יא גָזַל עֵפֶר וְעִשָּׂאָהוּ לְבִנָּה לֹא קָנָה שָׁאֵם יָדַק הַלְּבָנָה תַּחֲזֹר
עֵפֶר כְּשֶׁהִיָתָה. גָזַל לְשׁוֹן שֶׁל מִתְּכַת וְעִשָּׂאָהוּ מִטְּבַע לֹא קָנָה
שָׁאֵם יִתִּידֵךְ הַמִּטְּבַע יִחֲזֹר לְשׁוֹן כְּשֶׁהִיָתָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

מגיד משנה **גזל עפר וכו' גזל לשון מתכת.** מימרות דרב פפא שם (דף צ"ו):

כסף משנה **גזל לשון של מתכת וכו' או שגזל טווי ועשאו בגד וכו' ה"ז שינוי**
בידו. תימה דבריש פרק הגוזל (דף צ"ו) משמע דהאי חוזר לברייתו הוא
דאמרינן התם חופיא ועבדיה שרשורא לא קנה מ"ט דהדר סתר ליה והוי
חופיא וא"כ טווי ועשהו בגד נמי מצי סתר ליה והוי טווי:

יב אֲבָל הַגּוֹזֵל יַעֲצִים וְשָׂרְפוֹ וְקִצָּצוֹ אוֹ חֶקֶק בָּהוּן וְעִשָּׂאוֹן כְּלִים.
אוֹ שֶׁגָזַל צֶמֶר וְצָבְעוֹ אוֹ נִפְצוֹ וְלִבְנוֹ. אוֹ שֶׁגָזַל טוּוּי וְעָשָׂהוּ בְּגָד.
אוֹ שֶׁגָזַל לְבִנָּה וְעִשָּׂאָה עֵפֶר אוֹ אֲבָנִים וְסִתְתָן אוֹ מְעוֹת וְהִתִּיכֹן.
הָרִי זֶה שְׁנוּי בְּיָדוֹ שָׁאֵם יַעֲשֵׂם מְעוֹת אַחֲרוֹת פְּנִים חֲדָשׁוֹת הוּן.
וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהוּן:

מגיד משנה **אבל הגוזל עצים.** מפורש בראש הפרק שם (צ"ג): **או שגזל וכו'**
עד וכן כל כיוצא בזה. מפורש במימרות דרב פפא ורבא הנזכרות (דף צ"ו):

יג הַגּוֹזֵל מְעוֹת יִשְׁנוֹת וְשָׂפוֹן וְחֲדָשׁוֹן לֹא קָנָה שְׁהָרִי מִתִּישְׁנִין
וְחוּזְרִין כְּשֶׁהָיוּ. גָזַל מְעוֹת חֲדָשִׁים וְיִשְׁנָם קָנָה שָׁאֵם יִחֲדָשֵׁם
פְּנִים חֲדָשׁוֹת הוּן. גָזַל דָּקָל מִחֶבֶר וְקִצָּצוֹ לֹא קָנָה וְאֶפְלוּ כְּרָתוֹ
חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת. עָשָׂהוּ קוֹרוֹת קָנָה:

מגיד משנה הגוזל מעות ישנות וכו'. גזל מעות וכו'. גזל דקל וכו'. מפורש שם :

ד גזל קורות גדולות ועשאן קטנות לא קנה. עשאן לוחות עד שנשתנה שמם קנה. גזל לולב והפריד עליו קנה העלים. גזל עלים ועשאן חפיה קנה. גזל טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור הרי זה שנוי בידו וקנהו ומשלים כשעת הגזלה. ואף על פי שלא נתאשו הבעלים :

מגיד משנה גזל קורות גדולות וכו'. מפורש שם : גזל לולב וכו'. שם : גזל עלין ועשאם חופיא קנה. גם זה שם ופירוש חופיא שחלק העלין לשנים ועשה מהן כסוי לכלים שזה שינוי שאינו חוזר לברייתו בשום צד. וטעם לולב שהפריד העלין שקנה ודקל מחובר וקצצו שלא קנה ואלו שניהם אינן חוזרין לברייתן מפני שדקל שמו עליו אף אחר שנפחת מה שאין כן בלולב והכי מפורש שם : גזל טלה ונעשה איל וכו'. מפורש שם בהגוזל ומרובה (דף ס"ו) :

ט גזל כלי ושברו אין שמין לו הפחת ^ג אלא משלים דמיו והכלי השבור של גזלן. ואם רצו הבעלים לטל הכלי השבור נוטלין ומשלים הפחת. שזו תקנה היא לבעלים ואם לא רצו הרשות בידן. וכן כל פיוצא בזה :

מגיד משנה גזל כלי ושברו. הכי אסיקנא פ"ק דב"ק (דף י"א) והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן וכפי הפירוש הזה פירשו הגאונים ז"ל : ואם רצו וכו'. נראה שדעת הרב ז"ל לומר שבעל כרחו של גזלן מוציאין ממנו השברים דאי מרצונו פשיטא כיון שהם מתרצים. וצ"ע למה לא קנה הגזלן בשינוי מעשה ואולי בששמו עליו :

ט גזלה שלא נשתנית והוקרה אף על פי שנתאשו הבעלים ממנה הרי זו חוזרת לבעלים ואין לגזלן בה כלום. שלא תקנו לגזלן את השבח אחר יאוש אלא כגון גזות וולדות. אבל שבח היקר אם היתה הגזלה חוזרת בעיניה אינו זוכה בה :

מגיד משנה גזלה שלא נשתנית וכו'. מפורש במרובה (דף ס"ה) ובהמפקיד (דף מ"ג) :

הלכות גזלה ואבדה - פרק שלישי

א הגוזל חבית של יין מחברו וְהָרִי הִיא שָׁוֵה דִּינָר בְּשַׁעַת הַגְּזָלָה וְהוֹקְרָה אֶצְלוֹ וְעִמְדָה [א] בְּאַרְבָּעָה. אִם שָׁבַר הַחֲבִית אוֹ שָׁתָה אוֹתָהּ אוֹ מָכְרָה אוֹ נָתַנָּה בְּמִתְנָה אַחַר שֶׁהוֹקְרָה מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה כְּשַׁעַת הוֹצָאָה מִן הָעוֹלָם שְׁאֵלוֹ הַנִּיחָה הִיְתָה חוֹזְרֵת בְּעֶצְמָהּ. נִשְׁבְּרָה מֵאֲלֵיהָ אוֹ אֲבָדָה מְשַׁלֵּם דִּינָר כְּשַׁעַת הַגְּזָלָה :

מגיד משנה הגוזל חבית של יין מחברו וכו'. מימרא מפורשת במרובה (דף ס"ה) ובהמפקיד (דף מ"ג): נשברה מאליה. מפורש שם :

ב הִיְתָה שָׁוֵה בְּשַׁעַת הַגְּזָלָה אַרְבָּעָה וּבְשַׁעַת הוֹצָאָה מִן הָעוֹלָם דִּינָר. מְשַׁלֵּם אַרְבָּעָה כְּשַׁעַת הַגְּזָלָה. בֵּין שֶׁשֻׁבְּרָה אוֹ שֶׁתָּאָה בֵּין שְׁנֵשְׁבְּרָה אוֹ אֲבָדָה מֵאֲלֵיהָ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה :

מגיד משנה היתה שוה בשעת הגזלה וכו'. מפורש שם במרובה ובמשנתנו דכל הגוזלנין משלמין כשעת הגזלה כדמוכח בפרק המפקיד (דף מ"ג) :

ג הַגּוֹזֵל חֲתָל שְׁיֵשׁ בּוֹ חֲמֻשִׁים תְּמָרִים וּכְשִׁימְכֹר הַחֲתָל כָּלוּ כְּאַחַת יִמְכֹר בְּתִשְׁעָה וּכְשִׁימְכֹר אַחַת יִמְכֹר בְּעֶשְׂרָה. אִינוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא תִשְׁעָה. וְאִין הַנְּגִזֵּל יָכוֹל לֹמַר לוֹ אֲנִי אַחַת אַחַת הִיְיִתִי מוֹכֵר. וְכֵן הַדִּין בְּמִזִּיק. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה בְּנִכְסֵי הַדִּיּוֹט. אֲבָל בְּהַקְדָּשׁ אִינוּ כֵּן אֶלָּא מְשַׁלֵּם עֶשְׂרָה :

מגיד משנה הגוזל חותל וכו'. מימרא שם מפורשת בהשואל במציעא (דף צ"ט): בשם שמואל. ומ"ש אבל בהקדיש וכו'. מפורש ג"כ שם :

ד גזל בהמה והזקינה או כחשה כחש שאינו יכול לחזור כגון חלאים שאין להם רפואת תעלה. או שגזל מטבע ונסדק או פסלו המלך. או שגזל פרות והרקיבו כלן. או שגזל יין והחמיץ. הרי זה כמי שגזל כלי ושברו ומשלים כשעת הגזלה. אבל אם גזל בהמות וכחשו כחש שאפשר לחזור. או שגזל עבדים והזקינו. או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו והרי היא יוצא במדינה אחרת. או שגזל פרות והרקיבו מקצתם. או תרומה ונטמאת. או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח. או בהמה ונעבדה בה עברה. או נפסלה מלקרב. או שהיתה יוצאה להסקל. אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר אותה בעצמה :

מגיד משנה גזל בהמה והזקינה וכו'. במשנה בהגוזל (דף צ"ו:) מפורש: או כחשה וכו'. מפורש בגמרא: או שגזל מטבע ונסדק. מפורש בגמ': או פסלו המלך. בגמ' (דף צ"ז) מחלוקת ופסק כרב יהודה: או שגזל פרות והרקיבו כולן. מפורש בגמ' (דף צ"ח:) ודוקא כולן כדאיתא בגמרא וכמ"ש רבינו בסמוך: אבל אם גזל בהמות וכו'. מפורש בגמרא: או שגזל עבדים וכו'. טעם העבדים מפני שדין כדן הקרקע שאינה נגזלת והכי פסק רב בגמרא (דף צ"ו): וכן עיקר. וכבר כתבו המפרשים דבכל דין תורה דינם כקרקע: או שגזל מטבע. משנה שם: והרקיבו מקצתם. מפורש בגמרא: תרומה ונטמאת וכו' גזל חמץ ועבר וכו'. מפורש במשנה: בהמה שנעבדה בה עבירה וכו'. פירוש שנרבעה ופסולה ליקרב על גבי המזבח או שנפסלה ע"י מום: ומ"ש או שהיתה יוצאת וכו'. מפורש במשנה:

כסף משנה גזל בהמה והזקינה וכו' אבל אם גזל בהמות וכחשו וכו' או עבדים והזקינו וכו' אומר לו הרי שלך לפניך ומחזיר הגזילה בעצמה. הטור כתב וז"ל ובגוזל עבדים וכחשו כחשא דלא הדר כתב רב אלפס דמשלם כשעת הגזילה דעבדי כמטלטלי דמו וכ"כ הרמב"ם עכ"ל. ונוסחא משובשת נזדמנה לו בדברי רבינו:

ה בפמה דברים אמורים כשהחזיר הגזלה. אבל אם נשרפה הגזלה או אבדה אחר שנאסרה בהנאה חייב להחזיר לו דמיה כשעת הגזלה. לפיכך אם כפר בו אחר שנאסרה בהנאה ונשבע חייב לשלם קרוו * וחמש ואשם:

ההראב"ד וחמש ואשם וכו'. א"א דוקא דקאי ההוא מידי דכפר ביה באגם דאפשר דמיגניב מהתם וממונא מעליא בעי לשלומי הילכך ממונא קא כפר ליה אבל איתיה לההוא מידי תותי ידיה דמצי לאהדורי לאלתר פטור דלאו ממונא קא כפר ליה והכי איתא בגמ' עכ"ל:

מגיד משנה במה דברים אמורים כשהחזיר וכו'. זה יוצא מן המשנה ומפורש בגמרא (דף צ"ח): **לפיכך וכו'.** בעיא דאיפשיטא שם בהגוזל (דף ק"ה בסוף). ומה שכתב הרב המשיג ז"ל דאם איתא תותי ידיה פטור אפשר שחלק בהם רבינו דע"כ לא אמרינן הכי אלא דוקא גבי שורי גנבת והוא אומר שומר חנם אני עליו דאף על גב דפטור עצמו מגנבה ואבדה ונשבע על כן והודה כיון דמודה בעיקרו ואמר ליה הילך פטור אבל היכא דכפר ביה אף על גב דבידיה הוא כיון דאי מיגניב ממונא בעי לשלומי השתא נמי ממונא קא כפר ליה וכן פירש רש"י ז"ל בזה הלשון הילך דליכא למימר אילו מיגנב דהא קמיה קאי ושקיל ליה ע"כ, אבל בחמץ אף על גב דתותי ידיה הוא דכיון דכפר ביה והנגזל לא שקיל ליה חייב. זה נראה לי בדעת רבינו ונכון הוא:

1 הגוזל בהמה ונשא עליה משא או רכב עליה או חרש או דש בה וכיוצא בזה והחזיר לבעליה אף על פי שעבר בלא תעשה אינו חייב לשלם כלום שהרי לא הפסידה ולא הכחישה. ואם החזק אדם זה לגזל או לעשק או לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם קונסין אותו ואפלו ^[ב] בחוצה לארץ. ושמן השקר או השבח שהשבית בהמה ומשלם לנגזל:

מגיד משנה הגוזל בהמה ונשא עליה משא וכו'. זה מבואר במעשה דר"נ בהגוזל עצים (דף צ"ו): על מה שנזכר בזאת הבבא:

2 התוקף עבדו של חברו ועשה בו מלאכה ולא בטלו ממלאכה אחרת פטור שנוח לו לאדם שלא יבטל עבדו. ואם בטלו ממלאכה אחרת משלם לו כפועל:

מגיד משנה התוקף עבדו וכו'. מימרא שם (דף צ"ו) ואמרינן דעביד ביה שלא בשעת מלאכה וזהו מ"ש [ולא בטלו ממלאכה]:

ח התוקף ספינתו של חברו ועשה בה מלאכה אם אינה עשויה לשכר שמין כמה פחתה ומשלים. ואם היא עשויה לשכר אם ירד לה בתורת שכירות הואיל וירד שלא ברשות אם רצה הבעל לטל שכרה נוטל רצה לטל פחתה נוטל. ואם ירד לה בתורת גזל נותן הפחת. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה התוקף ספינת חברו וכו'. זה מבואר שם וכלשון אחרון וסובר הרב דאם אינה עשויה לשכר אף על גב דנחית ליה בתורת שכירות נותן פחתה דהא גזלן הוא וכן עיקר ודברי הרב ז"ל אפילו בשהשכר יותר על הפחת:

ט הדר בחצר חברו שלא מדעתו. אם אותה חצר אינה עשויה לשכר אינו צריך^[ג] להעלות לו שכר. אף על פי שדריך זה הדר לשכר מקום לעצמו. שזה נהנה וזה^[ד] אינו חסר. ואם החצר עשויה לשכר אף על פי שאין דריך זה לשכר^[ה] צריך להעלות לו שכר שהרי חסרו ממון:

מגיד משנה הדר בחצר של חברו וכו'. הכי אסיקנא פ' כיצד הרגל (דף כ"א): ומ"ש ואם החצר עשויה לשכר אע"פ שאין דרך זה וכו'. הוא כדברי ההלכות שכתב הרב אלפסי ז"ל דחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר שהוא חייב בשכירות לפי שמדה זו לא נזכרה בגמ' כלל אבל דעת התוספות שהוא פטור. ומ"מ כתבו המפרשים ז"ל שאם חסר הבית בכל שהוא כגון שהיה חדש והשחיר הכותלים וחסרו מערכו אע"פ שהיא חצר שאינה עשויה לשכר כיון שהוא מחסר קצת מגלגלין עליו את הכל והכין מוכח בגמרא:

י מי שהיה לו צמר וסמנים שרויין ובא אחד וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חברו. משלים לו דמי מה שהפסיד בצמר ואינו מחשב לו שבח סמנין שעל גבי הצמר. ואם תפס הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנין אין מוציאין מידו:

ההראב"ד צמר וסמנין וכו'. כתב הראב"ד על בבא ראשונה דמשלם לו דמי מה שהפסיד בצמר, ר"ל וזה הצבע והשבח אין הכל שוה אלא דמי הצמר עכ"ל. ועל בבא שניה דאינו מחשב לו שבח סמנין שע"ג הצמר כתב נ"ל שיש כאן

שבש והכי איבעי ליה למימר אינו משלם לו מה שהפסיד בסמנין ומחשב לו שבח סמנין שעל גב צמר ואם תפס הניזק וכו' עכ"ל:

מגיד משנה מי שהיה לו צמר וסמנין שרויין וכו'. הגיה הר"א ז"ל זאת הבבא ואמר דהכי איבעי ליה למימר משלם לו דמי מה שהפסיד בצמר ומחשב לו שבח סמנין שעל גבי הצמר ואם תפס הניזק מה שחסרו וכו'. ויהיה פירוש המאמר כך כגון שהצמר נגרע מערכו אשר היה מתחלה והוא שלא נחשב שבח הצבע עתה בכלום זהו שמשלם לו אבל אינו משלם לו דמי הסמנין כלל אע"פ שחסרו מן הסמנין דאמרינן יש שבח סמנין על גבי הצמר וכו': **ואם תפס הניזק במה שחסרו וכו'.** בעיא ולא איפשיטא שם בהגוזל עצים:

יא השולח יד בפקדון בין ששלח יד בעצמו או על יד בנו ועבדו ושלוחו הרי זה גזלן ונתחייב באנסיו. ונעשית הגזלה בךשותו כדן כל הגזלנים. חשב [ח] לשלח יד בפקדון אינו חייב באחריותו [ח] עד שישלח יד. ומששלח יד נתחייב בו. אף על פי שלא חסר ממנו כלום אלא נטל הפקדון ממקום למקום בךשותו כדי לשלח בו יד הרי זה חייב ששליחות יד [ח] אינה צריכה חסרון:

מגיד משנה השולח יד בפקדון וכו' או ע"י עבדו. מפורש בהמפקיד (דף מ"ד) בברייתא: **חשב לשלוח יד וכו'.** משנה בהמפקיד (מ"ט:) ופסק כב"ה. ומ"ש וכיון ששלח בו יד אע"פ שלא חסר וכו'. זה מחלוקת אמוראים בגמ' ופסק כפסק ההל' דשליחות יד אינה צריכה חסרון:

יב הגביה את החבית לטל ממנה רביעית נתחייב באנסיה אף על פי שלא נטל. אבל אם [ח] הגביה את הכיס לטל ממנו דינר וכיוצא בכיס מדברים שאינן גוף אחד הרי זה ספק אם נתחייב בכל הכיס או לא נתחייב אלא בדינר בלבד:

ההראב"ד הגביה את הכיס וכו'. א"א לא מיחוור גבן הא מילתא דאם לא חשב ליטול ממנה אלא רביעית שיהא חייב בכולה אפילו נטל אלא מפני שהגביהה לגזול את כולה ולא נטל עכשיו אלא רביעית שהוא חייב בכולה ואמר שמואל לא נטל נטל ממש אלא אפילו לא נטל ואפילו למ"ד שליחות יד צריכה חסרון ונטל רביעית דקתני רבותא קאמר דסד"א כיון דלא נטל אלא רביעית בטלה ליה מחשבתו קמייתא ולא מיחייבא אלא ברביעית קמ"ל

ובעיא דרב אשי בארנקי נמי בשהגביהו ליטול את כולו ואלביא דמ"ד צריכה חסרון ואנן קי"ל דאין צריכה חסרון וחייב בכל הכיס. וכל מה שבפנים שבוש הוא עכ"ל:

מגיד משנה הגביה את החבית ליטול ממנה רביעית וכו'. פי' דוקא הגביהה דקני בהגבהה אבל הטה אותה לא כמו שמפורש במשנה. והנה הר"א ז"ל השיגו וז"ל א"א לא מחוורא גבן הא מילתא וכו'. ועתה אפרש שנינו סוף המפקיד הטה את החבית ונטל הימנה רביעית ונשבר אינו משלם אלא רביעית הגביהה ונטל הימנה רביעית ונשברה משלם דמי כולה זה לשון המשנה ואמר עלה בגמרא הגביהה ונטל וכו' אמר שמואל לא נטל נטל ממש אלא כיון שהגביה ליטול אע"פ שלא נטל לימא קסבר שמואל שליחות יד אינה צריכה חסרון אמרי לא שאני הכא דניחא ליה דתהוי האי חבית כולה בסיס להאי רביעית בעי רב אשי הגביה ארנקי וכו'. והר"ם ז"ל פירש בשהגביה על דעת ליטול ממנה רביעית וכן פירוש רבינו יהונתן ז"ל בפירוש ההלכות וסובר ג"כ דאיבעיא דארנקי אפילו למ"ד שליחות יד אינה צריכה חסרון היא דדילמא אחר שהוא לא היתה כוונתו לשלוח יד בכולו לא מיקרי בכי הא שליחות יד לחייבו על השאר. מיהו קשה לזה קצת דהא בההיא דשמואל אמר לימא קסבר שמואל שליחות יד אינה צריכה חסרון אלמא אי ס"ל דאינה צריכה חסרון אפילו בלא טענת בסיס מתחייב בכל וכן הדין בארנקי וזה דעת הרב אלפסי ז"ל שהשמיט בעיא זו דרב אשי דארנקי. וי"ל דכי דחו ה"ק לא לעולם דין צריכה חסרון או אינה צריכה אינו תלוי בכך וכו' :

יג היו פירות מפקדין אצלו ונטל מקצתן אינו חייב אלא באחריות הפרות שנטל ושאר הפקדון המנח במקומו ברשות בעליו הוא. ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל חייב בכל. כיצד. הטה את החבית במקומה ונטל ממנה רביעית או יתר אם נשברה אחר שנטל והיא במקומה אינו חייב אלא כמה שנטל שהרי לא הגביה החבית. ואם החמיצה משלם את דמי כלה כשעת הגזלה. וכן כל פיוצא בזה :

מגיד משנה היו פירות מופקדים וכו' כיצד הטה את החבית במקומה. פירוש שלא הגביהה ממקומה ודבריו מפורשים במשנה שהבאתי דהטה את החבית :

יד הכּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן בְּבֵית דִּין. אִם הָיָה ^[ט] בְּרִשּׁוֹתוֹ בְּשַׁעַת שְׂכָפֵר
נַעֲשֶׂה עָלָיו גְּזֵלָן וְחַיֵּב בְּאַנְסוֹ:

מגיד משנה הכּוֹפֵר בְּפִקְדוֹן בְּבֵית דִּין וכו'. מימרא דרב ששת בהגוזל עצים
(בבא קמא דף ק"ה:). ומה שכתב אם היה ברשותו. מפורש שם:

טו השואל שלא מדעת הבעלים הרי זה גזלן. הריהו כלי ביד בנו
של בעל הבית או ביד עבדו ולקחו אחד מהן ונשתמש בו הרי
זה שואל שלא מדעת ונעשה ברשותו ונתחייב באנסיו עד
שיחזירונו לבעלים. לפיכך אם החזירו לקטן שהיה בידו או
לעבד ואבד מהן או נשבר חייב ^[י] לשלם. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה השואל שלא מדעת הבעלים וכו'. עיקר המחלוקת בהמוכר את
הספינה (בבא בתרא דף פ"ח) דרבי יהודה וחכמים ופסק כחכמים וכן כתב
הרב ז"ל בהלכות שם ובפרק המפקיד במציעא (דף מ"ג): היה כלי ביד בנו של
בעל הבית וכו'. זה מפורש במשנה ובגמרא (דף פ"ז): וכחכמים. והעבד דינו
כקטן כל זמן שלא החזירו ליד בעלים וזהו ברור:

טז * החוטף משכונן מיד הלזה שלא ברשות ^[כ] בית דין הרי זה
גזלן אף על פי שהוא חייב לו. ואין צריך לומר אם נכנס לתוך
בית חברו ומשכנו שהוא גזלן שפאמר (דברים כד-יא) 'בחוץ תעמד':

ההראב"ד החוטף משכונן וכו'. א"א לא מיחוורא הא מילתא אף על פי
שאמרה המשנה הנגזל כיצד היו מעידין אותו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא
ברשות וכו' התם הוא דאשתכח דלא הוי חייב כלום. ועוד הרי פירש הרב ז"ל
לפי שאין מקבלים שבועה להכחיש את העדים אבל משום פסול גזלנות לא
מהפכין ליה וגבי נסכא נמי אמרינן לישתבע הא קא מודה עכ"ל:

מגיד משנה החוטף משכונן מיד הלזה וכו'. יצא לו לרב מן המשנה שבפרק כל
הנשבעין (דף מ"ו) דאמר הנגזל כיצד היו מעידים אותו שנכנס לביתו למשכנו
שלא ברשות וכו' והר"א ז"ל העמידה בדאשתכח דלא הוה (חייב) כלום ואין
נראה כן מלשון המשנה דאמר שלא ברשות וכן נראה מדברי הרב אבן מיגש
ז"ל שפירש זה לשונו שם שלא ברשות הבעלים ושלא ברשות ב"ד ויתר דברי
הרב ז"ל המשיג אינן מוכרעין:

הלכות גזלה ואבדה - פרק רביעי

א קַנְסָא קַנְסוּ חַכְמַיִם לְגַזְלָנִין שְׁיִהְיֶה הַנְּגָזֵל נִשְׁבַּע עַל כָּל מָה שְׁיִטְעֹן וְנוֹטֵל מִן הַגְּזֵלָן. וְהוּא שְׁיִהְיֶה זֶה מִחֲזַק שְׁגִזְלוֹ בְּשָׁנֵי עֵדִים:

ב כִּיצַד. הָרִי שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ בַּיִת חֲבֵרוֹ לְמִשְׁכָּנוֹ בְּפָנֵי עֵדִים וְלֹא הָיָה כְּלוּם תַּחַת כְּנָפָיו וְיָצָא וְכָלִים מִטָּלִין לוֹ תַּחַת כְּנָפָיו וְלֹא יָדְעוּ הָעֵדִים מָה הָן וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר כֶּךָ וְכֶךָ גִּזְלָתָנִי. בֵּין שְׁאָמַר הַגְּזֵלָן מַעוֹלָם לֹא נִכְנַסְתִּי וְלֹא נִטְלָתִי כְּלוּם. בֵּין שְׁאָמַר נִכְנַסְתִּי לְמִשְׁכָּן כְּמוֹ שָׂרְאוֹ הָעֵדִים אָבֵל לֹא נִטְלָתִי וְלֹא הָיָה תַּחַת כְּנָפֵי אֶלָּא כְּלִים שְׁלִי. בֵּין שְׁאָמַר נִטְלָתִי כְּלִי זֶה וּבַעַל הַבַּיִת טוֹעֵן שֶׁנִּטַּל זֶה וְכָלִי אַחֵר. הָרִי בַעַל הַבַּיִת נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַּת חֶפֶץ וְנוֹטֵל כָּל מָה שְׁיִטְעֹן:

מגיד משנה (א-ב) קנס קנסו חכמים וכו' כיצד הרי שנכנס וכו'. זה מפורש בשבועות דכיון שהעדים היו מעידין שהוא נכנס למשכנו ונטל דבר מתוך ביתו נאמן הנגזל כדאיתא בפרק כל הנשבעין (דף מ"ד):

ג בַּמָּה דְּבָרִים אַמּוּרִים בְּשִׁטְעֹן דְּבָרִים שְׁהוּא אָמוּד [א] בְּהֵן אוֹ שְׁהוּא אָמוּד שְׁמִפְקִידִין אֶצְלוֹ אוֹתָן דְּבָרִים שְׁטְעֹן וְטְעֹן בְּדְבָרִים שְׁאִפְשָׁר שְׁיִנְטְלוּ תַּחַת הַכְּנָפִים כְּמוֹ שְׁהָעֵידוּ הָעֵדִים:

מגיד משנה במה דברים אמורים בטוען דברים וכו'. ג"ז מפורש שם (דף מ"ו):

ד ראוהו עדים שִׁנְכַנְס לְמִשְׁכַּן אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא רְאוּהוּ בְּעֵת שִׁיָּצָא אוֹ שִׁיָּצָא וְאִין נִרְאָה תַּחַת כְּנָפָיו כְּלוּם וּבַעַל הַבַּיִת טוֹעֵן וְאוֹמֵר כֹּךְ וְכֹךְ נָטַל. אֶפְלוֹ אוֹמֵר מְעוֹלָם לֹא נִכְנַסְתִּי שְׁהָרִי מִכְּחִישׁ אֶת הָעֵדִים הָרִי זֶה פְּטוּר. שְׁאֵם אָמַר נִכְנַסְתִּי וְלֹא נָטַלְתִּי נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁלֹא נָטַל כְּלוּם וְהוֹלֵךְ. שְׁאֶפְשֵׁר שִׁיָּכַנְס ^[ב] לְגֹזֵל וְלֹא גָזַל:

מגיד משנה **ראוהו עדים שנכנס שם וכו'.** גם זה מתבאר בסוגיא ומה שיש מראש הפרק עד ולא גזל הוא מפורש בשלשה שערים בהלכות הרב ז"ל:

ה ^{*} הָיָה עַד אֶחָד מְעִידוֹ שִׁנְכַנְס וְנָטַל כְּלִים תַּחַת כְּנָפָיו וְאִינוּ יוֹדְעֵ מַה הֵן. וְהוּא אוֹמֵר לֹא גָזַלְתִּי כְּלוּם אוֹ שְׁאֶמַר בְּחוּבֵי נָטַלְתִּי. הוֹאִיל וְאִין הָעֵד יוֹדֵעַ מַה הָיָה תַּחַת כְּנָפָיו הָרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקְיַת חֶפֶץ שְׁלֹא גָזַל. שְׁאִינוּ מְחֻזְקִים בְּגִזְלָנוֹת אֶלָּא בְּשְׁנֵי עֵדִים:

ההראב"ד **היה עד אחד וכו'.** א"א ואילו היו שם שני עדים והיה בענין זה לא היה נאמן זה (ואפילו) בלא שבועה לאו היינו שמעתיה דרב יהודה דאומר ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן ולא אמרן וכו' אלמא איכא אורחי טובא דמהימן אע"ג דאיכא עדים עכ"ל:

מגיד משנה **היה עד אחד מעידו שנכנס וכו' הואיל ואינו יודע וכו'.** לאו למימרא שאם היה העד מעיד כך וכך נטל והוא היה מכחישו שלא יהא נאמן בשבועה בנקיטת חפץ דהא קי"ל עד אחד אינו נאמן אלא קם הוא לשבועה, אבל כוונת הרב ז"ל לומר שאם מודה הוא שנטל אלא שאמר נטלתי שלי אינו נאמן וכמו שנתבאר זה בזה הפרק למטה ולפיכך כתב הרב ז"ל הואיל ואין העד יודע וכו'. והר"א ז"ל כתב א"א ואילו היה שם שני עדים וכו'. השיגו הרב בזה מפני שלא כתב למשכנו כי באמת חלוק יש בין הנכנס למשכן ומגלה דעתו כן מהנכנס סתם שזה פירש שגלה דעתו שלמשכן הוא בא אינו יכול לטעון טענת לקוח וזה מוסכם ובאמת שדעת רבינו ז"ל שהוצרך לפטרו מפני שלא היו שם שני עדים הוא בשנכנס למשכן ואצ"ל סתם וסמך לו על מ"ש למעלה ראוהו עדים שנכנס למשכן ואף זו כשהעד מעיד שנכנס למשכן:

ו כָּשֶׁם שֶׁבַעַל הַבַּיִת נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַגְּזֵלָן כֶּדָּ שׁוֹמֵר שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אֶפְלוּ אֶשְׁתּוֹ שֶׁל שׁוֹמֵר נִשְׁבַּעַת שְׁזָה נֹטֵל כֶּדָּ וְכֶדָּ וּמִשְׁלָם הַגְּזֵלָן :

מגיד משנה **כשם שבעה"ב וכו'.** מימרא שם :

ז הָיָה שָׁם לְקִיטּוֹ אוֹ שְׁכִירוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אֵינָן נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִין. וְאֵין הַנֶּגְזֵל יָכוֹל לְשַׁבַּע שְׁהָרִי לֹא הָיָה בְּבֵיתוֹ בְּשַׁעָה שֶׁנֶּגְזַל וְאֵין הַעֲדִים יוֹדְעִים מַה נֹטֵל תַּחַת כְּנַפָּיו כֶּדִּי לְחַיֵּב הַגְּזֵלָן לְהַחְזִיר. וְאֵין מִשְׁבִּיעִין אֶת הַגְּזֵלָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה :

מגיד משנה **היה שם שכירו וכו'.** שכירו ולקִיטו בעיא דלא איפשיטא שם ולפיכך כתב אין אלו נשבעין ולא פסק שאם תפס הנגזל אין מוציאין מידו כדרכו ברוב התיקו האמורין בגמ' לפי שכל זה מן התקנה הוא ובמה שלא התקינו בפירוש אפילו תפס מוציאין מידו :

ח וְכִיצַד עוֹשִׂים בְּדִין זֶה. מַחְרִים בַּעַל הַבַּיִת חָרָם סְתָם עַל מִי שֶׁנֹטֵל מִבֵּיתוֹ כְּלוּם וְאֵינּוּ מוֹדָה בְּבֵית דִּין. וְאֶפְלוּ הוֹדָה הַגְּזֵלָן שֶׁגִּזַּל קֶצֶת מַחְזִיר הַמִּקְצָת שֶׁהוֹדָה בָּהּ בְּלִבָּד שְׁהָרִי אֵין בַּעַל הַבַּיִת טוֹעֵנוּ טַעֲנַת וְדָאִי :

מגיד משנה **וכיצד עושין בדין כו'.** אלו דברי הרב ז"ל והחרם מתקנת הגאונים ז"ל שלא נזכר בגמרא :

ט הַגּוֹזֵל אֶחָד מִחֲמִשָּׁה וְאֵין יָדוּעַ מִי הוּא הַנֶּגְזֵל וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן תּוֹבְעוּ וְאוֹמְרִי לִי גִזַּלְתָּ אֵף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם יַעֲדִים שֶׁגִּזַּל הָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן נִשְׁבַּע שְׁזָה גִזַּלוּ וּמִשְׁלָם ^[ג] גִּזַּלְתָּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. אֵף דָּבָר זֶה קָנַס הוּא שֶׁקִּנְסוּהוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁעֲבַר עֲבָרָה וְגִזַּל. אֲבָל דִּין תּוֹרָה אֵינּוּ חַיֵּב לְשַׁלֵּם מִסָּפֵק :

מגיד משנה **הגוזל אחד מחמשה וכו'.** משנה ביבמות פרק האשה שלום (דף קי"ח:) ופסק כרבי עקיבא וכן כתב בהלכות פרק המפקיד (דף ל"ז):

כסף משנה הגזול אחד מחמשה וכו' הרי כל אחד מהם נשבע שגזלו. כ"כ הרי"ף והרא"ש בפרק המפקיד והטעם משום דכלל הוא לכל נוטל מעות מתבירו שהוא צריך לישבע אי נמי דכיון דמדינא פטור אלא דמשום דעבד איסורא אתה קונסו אין ראוי לקונסו לשלם בלא שבועה:

ז אָמַר לְשָׁנִים גְּזַלְתִּי אֶחָד מִכֶּם אוֹ אָבִיו שֶׁל אֶחָד מִכֶּם וְאִינִי יוֹדֵעַ אֵיזָהוּ. אִם בָּא לְצֹאת יְדֵי שָׁמַיִם חַיֵּב לְשַׁלֵּם גְּזֻלָּה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. אֲבָל בְּדִין אֵינּוּ נוֹתֵן אֶלָּא גְּזֻלָּה אַחַת וְהוּן חוֹלְקִין אוֹתָהּ בֵּינֵיהֶן. שֶׁהָרִי אֵין אֶחָד מֵהֶן יוֹדֵעַ שֶׁנִּגְזַל אֶלָּא זֶה בָּא וְהוֹדִיעָם. וְלֹא קִנְסוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ תוֹבֵעַ:

מגיד משנה אמר לשנים גזלתי אחד מכם וכו'. זה משנה פ' המפקיד במציעא ואוקימנא לה בגמרא בבא לצאת ידי שמים וכן כתב הרב ז"ל בהלכות:

יא הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ גְּזַלְתִּנִּי מֵאָה. אִם אָמַר לֹא גְּזַלְתִּי נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת כְּדִין כָּל נִתְבָּע. וְאִם הוֹדָה שֶׁגָּזַל חֲמִשָּׁים מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁים וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה עַל הַשָּׂאָר כְּדִין כָּל מוֹדָה בְּמִקְצַת שֶׁהָרִי לֹא הִחֲזִק גְּזֻלָּן בְּעֵדִים. וְכֵן הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁנִּכְנַס לְבֵיתוֹ וְגָזַל כָּלִים וְהוּא אוֹמֵר דָּרָךְ מִשְׁכּוֹן לְקַחְתִּי בְּחֹב שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר אֵין לָךְ בְּיָדִי כָּלוּם אָף עַל פִּי שֶׁהוֹדָה שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ שָׁלֹא בְּרִשׁוֹת הוֹאִיל וְאֵין שָׁם עֵדִים שֶׁמְעִידִים שֶׁגָּזַל הָרִי זֶה נִשְׁבָּע [ד] וְגוֹבֶה חוֹבוֹ מִן הַמִּשְׁכּוֹן שֶׁהָפָה שֶׁאָסַר הוּא הָפָה שֶׁהִתִּיר. וְהוֹאִיל וְהוּא נִשְׁבָּע וְנוֹטַל הָרִי זֶה נִשְׁבָּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת טוֹעֵן:

מגיד משנה הטוען את חבירו וכו'. שבועת ההיסת מתקנת חכמים והיא בפי שבועת הדיינין (דף מ' :) ושבועת התורה גם כן פשוט בהרבה מקומות: וכן הטוען את חבירו וכו'. מתוך המשנה והסוגיא מתברר דין זה דקתני ראוהו דוקא דאיכא עדים ופשוט הוא. ומה שכתב הואיל והוא נשבע ונוטל הרי הוא נשבע וכו'. דבר זה מוסכם מן הגאונים ז"ל שאפילו מי שבידו משכון שהוא נאמן עד כדי דמיו הרי זה נשבע בנקיטת חפץ כדין הנשבעין ונוטלין:

יב ראוהו עדים שנקנס לתוך בית חברו [ה] שלא בפני בעל הבית ונטל משם כלים. אף על פי שהוציאן מגליון ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי למכר את כליו. אם טען ואמר דרך גזל לקחון והלה אומר ברשותך באתי ואתה מכרתם לי או נתתם לי או בחוב שיש לי אצלך תפשתים אינו נאמן. שכל הנכנס לבית חברו שלא בפניו ונטל כלים משם והוציאן בפני עדים הרי זה בחזקת גזלן. לפיכך מחזיר הכלים לבעל הבית ואין כאן שבועה שהרי העדים ראו מה גזל. ואחר שיחזיר חוזר ותובע את בעל הבית בכל מה שיטען והדין ביניהן:

יג * וכן אם היה שם עד אחד בלבד ובעל הבית טוען שגזול הוא כלי זה בידו והלה אומר לקוח הוא בידי או בחוב גביתיו או שלי היה ופקדון הוא אצלך הרי זה חייב להחזיר הכלי לבעליו בלא שבועה שאלו היו שם שני עדים היה חייב לשלם ועכשו שאין שם אלא עד אחד חייב שבועה ואינו יכול לשבע שהרי אינו מכחיש את העד וכל המחייב שבועה ואינו יכול לשבע משלם. לפיכך אם [ו] כפר ואמר לא נכנסתי לביתו ולא נטלתי כלום הואיל ואין שם אלא עד אחד והוא מכחישו הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח מביתו כלום ונפטר:

ההראב"ד וכן אם היה שם עד אחד וכו'. א"א זהו תימה ומאחר שבעל הבית לא היה שם איך יש כאן טענת ברי כדי שיהיה זה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ואולי נאמר אחר שימצאנה בידו טענת ברי הוא אע"פ שלא ראה כשהוציא מביתו אלא שהעד מעיד מ"מ מכל זה הדין גאון חולק עליו ודבריו הם דברי הרב ז"ל עכ"ל:

מגיד משנה (יב-יג) ראוהו עדים וכו' לפיכך מחזיר הכלים וכו' וכן אם היה שם עד אחד וכו'. הכל מפורש ומבואר בהלכות הרב אלפסי ז"ל פרק כל הנשבעין בארוכה ומה שהשיג הר"א ז"ל בעד אחד אחר שלא היה בעל הבית שם איך יש כאן טענת ברי כדי שיהא זה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע. דע שיש סוברין ששבועת עד אחד אפילו על טענת שמא היא דבכ"מ ששנים

מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה ואפילו תמצא לומר דלא כבר תירץ
הרי"א ז"ל עצמו הענין :

יד מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שְׁחָטַף לְשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף ^[ח] מִיַּד חֵבְרוּ בְּפָנַי עַד
אֶחָד. וּבֵא הַחוֹטֵף וְאָמַר חֲטַפְתִּי וְשָׁלִי חֲטַפְתִּי. וְחִיְבוּהוּ חֲכָמִים
לְהַחְזִיר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּעַד זֶה וְאֵינּוּ ^[ח] יָכוֹל לְשַׁבַּע
שֶׁהָרִי הוֹדָה כְּמוֹ ^[ט] שֶׁאָמַר הָעֵד. וְאֵלוּ לֹא הָיָה שָׁם עַד כָּלֵל הָיָה
נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁשָּׁלוֹ חֲטָף. וְאֵלוּ הִכְחִישׁ הָעֵד וְאָמַר מַעֲוֹלָם
לֹא חֲטַפְתִּי הָיָה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא חֲטָף. וְכַדִּין זֶה דָּנִין
בְּכָל פְּיוּצָא בְּזֶה בְּכָל מְקוֹם :

מגיד משנה מעשה באחד שחטף וכו'. עובדא דנסכא דרבי אבא בחזקת
הבתים (דף ל"ג:) ובשבועות (דף מ"ז). ונראה מדברי הרב ז"ל שהגוזל את
חבירו בעדים צריך להחזיר לו בעדים וכבר חלקו בזה חכמי הדורות :

כסף משנה מעשה באחד שחטף לשון של כסף וכו'. כתב ה"ה נראה מדברי
הרב שהגוזל את חבירו צריך להחזיר לו בעדים, ורבינו ירוחם בנל"א ח"ד
והריב"ש בסי' שצ"ב כתבו כדבריו שרבינו סובר כן. ואיני יודע מהיכן למדו
לומר שהוא סובר כן ומכ"מ כתב הריב"ש שרבו כמו רבו החולקים עליו וכתב
שהרמ"ה השיב להרמב"ן שאינו צריך להחזיר לו בעדים וקלסו הרמב"ן וכתב
עליו הרמב"ן שפתים ישק ובפ"ד דטוען נסתפק ה"ה בדעת רבינו :

טו חָטָף מִמֶּנּוּ זְהוּבִים ^[בְּעַד אֶחָד] וְהוּא אוֹמֵר שְׁלִי חֲטַפְתִּי
וְעֹשְׂרִים הָיוּ אָף עַל פִּי שְׁאִין הָעֵד יוֹדֵעַ כְּמָה חֲטָף הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם
הָעֹשְׂרִים שֶׁהָרִי יָדַע בְּוַדָּאִי שְׁזְהוּבִים חֲטָף וְאֵלוּ הָיוּ שְׁנִים הָיָה
חַיֵּב לְשַׁלֵּם וְנִמְצָא בְּעַד אֶחָד מְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאֵינּוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוּ :

מגיד משנה חטף ממנו זהובים וכו'. זה אינו מבואר מן הגמרא אבל הוא דין
פשוט וכן זאת הבבא אמר החוטף וכו' :

טז אָמַר הַחוּטֹף עֲשָׂרִים חֲטָפְתֵי וְשְׁלֵי הוּן וְהַנְגָזֹל אוֹמֵר מֵאָה חֲטֹף הוֹאִיל וְאִין הָעֵד יוֹדַע מְנִינָן הָרִי מְשַׁלֵּם הָעֲשָׂרִים שְׁהוּדָה בְּהוּן שְׁחֲטָפוֹן וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה עַל הַשְּׂאָר שְׁהָרִי נִתְחַיֵּב בְּמִקְצָת. [1] וְדַעְתֵּי נוֹטָה בְּזָה שְׁיִשְׁבַּע הָסֵת שְׁהָרִי לֹא הוּדָה כְּלוּם אֶלָּא אָמַר שְׁלֵי חֲטָפְתֵי :

יז נִכְנַס לְבֵיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְנִטַּל מִשָּׁם כָּלִים בְּפָנָיו עַד אֶחָד וְאִין הָעֵד יוֹדַע כַּמָּה נִטַּל (הָרִי) בְּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר עֲשָׂרִים כָּלִים הָיוּ בְּבֵיתִי וְהַגּוֹזֵל אוֹמֵר לֹא נִטַּלְתִּי אֶלָּא עֲשָׂרָה וְהֵם שְׁלֵי חָיֵב לְהַחֲזִיר הָעֲשָׂרָה מִפָּנָיו שֶׁהוּא מְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע. וְאִינוֹ נִשְׁבַּע עַל הַשְּׂאָר אֶפְלוֹ שְׁבוּעַת הָסֵת מִפָּנָיו שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְטַעֵן עַל הַגּוֹזֵל **טענת ודאי** :

ההראב"ד **טענת ודאי**. א"א ואם טענת בעה"ב אינה טענה היאך זה מחוייב שבועה ולמה ישלם העשרה מכיון שאינו מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע עכ"ל:

מגיד משנה **נכנס לבית חבירו וכו'**. דעת הרב ז"ל שנשבעין בעד אחד בטענת שמא ולא על מודה מקצת אלא בטענת ודאי וזה של מודה מקצת הוא מוסכם ובזה נסתלקה ההשגה:

הלכות גזלה ואבדה - פרק חמישי

א אָסוּר לְקַנּוֹת דְּבַר הַגָּזוּל מִן הַגּוֹזֵל וְאָסוּר לְסַעְדוֹ עַל שְׁנוּיוֹ כְּדִי שְׁיִקְנֶהוּ. שְׁכָל הָעוֹשֶׂה דְּבָרִים אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בְּהוּן מְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה וְעוֹבֵר עַל (ויקרא יט-יד) 'וּלְפָנָיו עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁלִי :

מגיד משנה **אסור לקנות וכו'.** מפורש פרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ח) במשנה ובגמרא :

ב אסור להנות בדבר הגזול ואפלו לאחר יאוש. והוא שידע בנדאי שדבר זה הוא הגזלה עצמה. כיצד. ידע בנדאי שבהמה זו גזולה אסור לרכב עליה או לחרש בה :

מגיד משנה **אסור ליהנות בדבר הגזול ואפילו לאחר יאוש.** זה פשוט יאוש כדי לא קני וכמו שנתבאר פ"א מהלכות גניבה ומבואר פ' לולב הגזול (דף ל"א) והא דאמרינן בהגוזל גבי דינא דמלכותא דינא דילמא מייאשי מרותייהו מינייהו התם משום דאיכא יאוש ושינוי רשות שנמסר לרבים וכן הדין שכל זמן שיש בדבר יאוש ושינוי רשות מותר ליהנות בו וכדמוכח הא דגוזל וזה ברור :

כסף משנה **אסור ליהנות בדבר הגזול וכו'.** כתב עליו הטור אינו נראה כן מהא דאמר שמואל דינא דמלכותא דינא תדע דקטלי דיקלי וגשרי גשורי ועברינן עליהו ואי לאו דינא היכי עברינן עלייהו ופריך אביי ודילמא משום דאייאוש מרייהו אלמא לאחר יאוש שרי עכ"ל. וכבר נתיישב זה בדברי ה"ה שכתב דשאני התם דאיכא יאוש ושינוי רשות :

ג גזל בית או שדה אסור לעבר בתוכה או לכנס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ואם דר בתוכה חזב להעלות שקר לבעלים פדין הדר בחצר חברו שלא מדעתו. גזל דקלים ועשה מהן גשר אסור לעבר עליו. וכן כל פיוצא בזה :

מגיד משנה **גזל בית או שדה וכו'.** פשוט הוא דקרקע אינה נגזלת כדאיתא פ' הגוזל ומאכיל (דף קי"ז): **ואם דר בסוכה חייב להעלות שקר לבעלים.** זה מפורש פ' כיצד הרגל (דף כ"א). ומ"ש בדין הדר בחנות של חברו כלומר אם היא עשויה לשכר כמו שנתבאר למעלה פ"ג: **גזל דקלים ועשה מהם גשר וכו'.** זה מתבאר בההיא דהגוזל (דף קי"ג): ודוקא בשלא מכרו לרבים והיה שם יאוש מותר זה הכלל כל זמן שקנהו מן הדין או שלא היה שם יאוש ומסרו לרבים [אסור ליהנות בו] אבל מסרו לרבים והיה שם יאוש מותר ליהנות בו ואע"ג דשינוי מעשה בלבד קונה זה שינוי החוזר לברייתו הוא כמו שנתבאר פרק ב':

ד מי שְׁעֵבֵר וְאָכַל הַגִּזְלָה אַחַר יְאוּשׁ פְּטוֹר [א] מִלְשָׁלָם. וְאִם אָכַל קֹדֶם יְאוּשׁ וְרָצוּ הַבְּעָלִים לְגִבּוֹת מִן הָאוֹכֵל גּוֹבִין שְׁעֵדוֹן בְּרִשׁוּתָן הִיא. וְאִם רָצוּ גּוֹבִין מִן הַגִּזְלָן :

מגיד משנה מי שעבר ואכל את הגזילה וכו'. זה משנה (דף קי"א:) הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם: **ואם אכל קודם יאוש**. מימרא דרב חסדא שם וכן מבואר בהלכות הרב ז"ל, וכתבו קצת מן המפרשים שאפילו האכילו הגוזלן אם רצה הנגזל גובה מזה שאכל גם רבינו לא חילק:

ה [ב] הַגּוֹזֵל וּמֵת בֵּין שְׁהֶאֱכִיל אֶת הַגִּזְלָה לְבָנָיו אַחַר יְאוּשׁ בֵּין שְׁלֵא הֶאֱכִילָם אֶלָּא מְכָרָהּ אוֹ אֶבְדָּהּ. אִם הֵנִיחַ קֶרְקַע חֲבִיבִין לְשָׁלָם. אָבֵל מִן הַמְטַלְטְלִין אֵינָן חֲבִיבִין לְשָׁלָם. שְׁדָמֵי הַגִּזְלָה חֹב הֵן עַל הַגִּזְלָן וְאֵין הַמְטַלְטְלִין מְשַׁתְּעֵבְדִין לְבַעַל חֹב :

מגיד משנה הגוזל ומת בין שהאכיל וכו'. זה מבואר שם:

ו כְּבָר תִּקְנֵנוּ [ג] הַגְּאוּנִים לְגִבּוֹת בַּעַל חֹב מִן הַמְטַלְטְלִין וְאֶפְלוּ בְּמִלּוֹה עַל פֶּה. לְפִיכֶן חֲבִיבִין לְשָׁלָם בֵּין אָכְלוּ בֵּין לֹא אָכְלוּ. בֵּין נִתְיָאֲשׁוּ בֵּין לֹא נִתְיָאֲשׁוּ. בֵּין מִן הַקֶּרְקַע בֵּין מִן הַמְטַלְטְלִין שֶׁהֵנִיחַ :

מגיד משנה כבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב וכו'. כבר נזכר זה בהלכות:

ז דִּין הַלּוֹקַח מְטַלְטְלִין מִן הַגִּזְלָן כְּלוּקַח מִן הַגָּנֵב. אִם גִּזְלָן מְפָרְסֵם הוּא לֹא עָשׂוּ בוֹ תִּקְנַת הַשּׁוֹק. וְאִם אֵינּוּ מְפָרְסֵם עָשׂוּ בוֹ תִּקְנַת הַשּׁוֹק וְנוֹתֵן הַנִּגְזָל דָּמִים שְׁנַתֵּן וְלוּקַח גִּזְלָתוֹ וְחוֹזֵר וְתוֹבֵעַ הַגִּזְלָן בְּדָמֵי הַגִּזְלָה. וְאִם כְּבָר נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים קָנָה לוּקַח עֲצָמָה שֶׁל גִּזְלָה וְאֵינּוּ מְחִזְיָרָה :

מגיד משנה דין הלוקח מטלטלין מן וכו'. דעת הרב ז"ל כן מפני שעל זו דהמכיר כליו וספריו ביד אחר הביאו דרב חסדא דלעיל אע"פ שאין זו ראייה ויש חולקין לומר דגזלן מסתמא הרי הוא כגנב מפורסם דקול יוצא

לגזלה וגם בזה אין ראייה והעיקר שלא להוציא החפץ מיד לוקח בלא דמים אם אינו מפורסם: **ואם כבר נתייאשו הבעלים וכו'.** כבר כתבתי למעלה פ"ה מהלכות גניבה שדעת הרב ז"ל דשינוי ואחי"כ יאוש קני:

ח אָסוּר לְהִנּוּת מִן הַגְזֵל וְאִם הָיָה מְעוּט שְׁלוֹ אָף עַל פִּי שָׂרֵב [ד] מְמוֹנוֹ גְּזוּל מִתֵּר לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּדַע בְּוַדָּאֵי שֶׁדָּבָר זֶה גְּזוּל בְּיָדוֹ:

מגיד משנה אסור ליהנות מן הגזלן ואם היה מיעוט שלו וכו'. פסק כשמואל דאמר הכי סוף פ' הגוזל ומאכיל (דף קי"ט) וזה תימה קצת שהרי כתב פ"ו מהל' גניבה גבי גנב וכן אם רוב אותו דבר שהוא גנוב אין לוקחין אותו נראה שפסק כרב דאמר עד שיהא רוב משלו וכמו שכתבתי שם. ולקיים דברי הרב נראה לומר שהוא מחלק בין גזלן לגנב והדין ההוא יצא לרב מהמשנה דאין לוקחין צמר מן הרועים או החלוק ההוא בין רוב הדבר ורוב הממון דרוב הדבר אסור וברוב הממון מותר וזה עיקר:

כסף משנה ואסור ליהנות מן הגזלן וכו'. כתב הרב המגיד פסק כשמואל וכו' זה תימה קצת שהרי כתב בפ"ו מהל' גניבה גבי גנב וכו'. וכבר כתבתי אני שם שאין זה ענין לזה:

ט בְּנֵי אָדָם שֶׁחִזְקָתוֹ גְּזֻלָּנִין וְחִזְקָת כָּל מְמוֹנָן מִן הַגְזֵל מִפְּנֵי שֶׁמְלֹאכְתָּן מְלֹאכָת גְּזֻלָּנִין כְּגוֹן הַמוֹכְסִין וְהַלְסָטִים אָסוּר לְהִנּוּת מֵהֶן שֶׁחִזְקָת מְלֹאכָה זוֹ שֶׁהוּא גְּזוּל וְאִין מְצַטְרָפִים דִּינָרִים מִן הַתְּבָה שֶׁלָּהֶן שֶׁהַכֹּל בְּחִזְקָת גְּזֻלָּה:

מגיד משנה בני אדם שחזקתן גזלנין וחזקת וכו'. מפורש במשנה דהגוזל (דף קי"ג): **ואין מצטרפין דינרים מן התיבה שלהם.** כך הוא מפורש במשנה מיהו גרסינן תנא אבל (הוא) נותן לו דינר ומחזיר לו מן השאר. ופירש"י ז"ל נותן לו (דינר היה חייב לו פרוטות למוכס מן המכס בשוה חצי דינר ואין לו הפרוטות) נותן לו דינר כסף ומקבל הימנו פרוטות בשוה חציו מפני שהוא כמציל מידם ועיקר והרב אלפסי ז"ל השמיטה גם רבינו לא הזכירה ולא ידעתי למה:

י נָטְלוּ מוֹכְסִין כְּסוּתוֹ וְהִחְזִירוּ לוֹ אַחֲרַיִת (נָטְלוּ חֲמוּרוֹ וְהִחְזִירוּ לוֹ חֲמוּר אַחֵר). הָרִי [ה] אֵלוֹ שְׁלוֹ מִפְּנֵי שֶׁזוֹ כְּמִכִּירָה הִיא

וְחִזְקָתָהּ שְׁנֵתִיאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנָּה וְאִינוּ יוֹדְעַ בְּוַדָּאֵי שְׂזוּ גְזֻלָּהּ.
וְאִם הָיָה וְתִיק וּמְחַמֵּיר עַל עֲצָמוּ מְחִזְיָרָן לְבְּעָלִים הָרָאשׁוֹנִים :

מגיד משנה **נטלו מוכסים וכו'.** משנה מפורשת בהגוזל בתרא (דף קי"ב) : **ואם היה ותיק וכו'.** מפורש בברייתא בלשון אחרון שנאמר בגמרא בפירושה :

כסף משנה **נטלו המוכסים כסותו והחזירו לו אחרת וכו' ואם היה ותיק ומחמיר על עצמו וכו'.** טעמו מדתנן פ' הגוזל ומאכיל (דף קי"ד) נטלו מוכסים את חמורו ונתנו לו (חמור) אחר נטלו לסטים את כסותו ונתנו לו (כסות) אחרת הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהם ובגמרא תנא אם נטל מחזיר לבעלים הראשונים קסבר יאוש כדי לא קני ומעיקרא באיסורא אתא לידיה ואיכא דאמרי אם בא להחזיר יחזיר לבעלים הראשונים מ"ט יאוש כדי קני מיהו אי אמר אי אפשי בממון שאינו שלי מחזיר לבעלים הראשונים. ופירש"י אם בא להחזיר שחסיד הוא יחזיר לבעלים הראשונים ולא למוכס ופסק רבינו (כלישנא בתרא דאתי) כסתם מתניתין דקתני הרי אלו שלו מדינא ואע"ג דבעלמא קי"ל יאוש כדי לא קני ואע"ג דכי אתא לידיה הוה ליה יאוש ושינוי רשות מ"מ באיסורא אתא לידיה הכא שאני שהוא במכירה שהרי לא נתנה לו בחנם אלא תמורת חמורו ונמצא שאינו נהנה מהגזילה ואינו יודע בודאי שזו גזולה כלומר דבשעה שנתנוה לו לא ידע שהיא גזולה ואע"פ שחזקתה גזולה בסתמא וגם אח"כ ידע שהיא גזולה וכדקתני מחזיר לבעלים הראשונים מ"מ כיון שבשעה שנתנוה לו לא ידע שהיא גזולה וגם אינו נהנה ממנה שהרי תמורת חמורו נתנוה לו לא אמרי' באיסורא אתא לידיה וכיון דאיכא יאוש ושינוי רשות הרי אלו שלו מדינא ואם בא להחמיר על עצמו שלא נסמוך על דברים הללו וכיון דאיגלאי מילתא שגזולה היתה חשיב ליה דבאיסורא אתא לידיה ומש"ה הרוצה להחזיר יחזיר לבעלים הראשונים ולא למוכר :

יא **במה דברים אמורים שהמוכס כְּלִסְטִים בְּזִמְן שֶׁהַמוֹכֵס עֲכוּוֹ"ס או מוכס העומד מאֲלִיו או מוכס העומד מִחֲמַת הַמְּלָךְ וְאִין לו קצבה אֶלָּא לֹקַח מֵהַ נֹט שְׂיִרְצָה וּמְנִיחַ מֵהַ שְׂיִרְצָה. אָבֵל מְכֵס שֶׁפָּסְקוּ הַמְּלָךְ וְאָמַר שְׂיִקַּח שְׁלִישׁ או רְבִיעַ או דָּבָר קָצוּב וְהַעֲמִיד מוֹכֵס יִשְׂרָאֵל לְגִבּוֹת חֶלֶק זֶה לְמַלְךְ וְנוֹדַע שֶׁאָדָם זֶה נֶאֱמָן וְאִינוּ מוֹסִיף כְּלוּם עַל מֵהַ שֶׁגָּזַר הַמְּלָךְ אִינוּ בְּחִזְקַת גְּזֻלָּן לְפִי שְׂדִין הַמְּלָךְ דִּין הוּא. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא עוֹבֵר הַמְּבָרִיחַ**

מִמֶּכֶס זֶה מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹזֵל מִנֵּת הַמֶּלֶךְ בֵּין שְׁהִיָּה הַמֶּלֶךְ עֲכוּוֹיִם בֵּין שְׁהִיָּה הַמֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל:

מגיד משנה במה דברים אמורים שהמוכס כליסטים וכו'. דעת הרב כשהמוכס עכו"ם אע"פ שהוא עומד מחמת המלך מסתמא הרי הוא כמוכס שאין לו קצבה שסתמו יותר מן הדין נוטל ופירוש רבינו אוקימתא וברייתא דרב אשי (דף קי"ג) דאמר במוכס עכו"ם עסקינן אף אמתניי ולא פליגא אשאר אוקימתא ולא כן פירשו שאר המפרשים: **ולא עוד אלא שהוא עובר וכו'.** מפורש בגמ' שם (דף קי"ג) דאמרינן להבריה את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא:

כסף משנה ומ"ש אבל מכס שפסקו המלך וכו' ולא עוד אלא שהוא עובר המבריח ממכס זה וכו' בין שהיה המלך עכו"ם בין שהיה המלך ישראל. נראה לכאורה שטעמו משום דאלי"כ כי אקשי בפי' הגוזל בתרא להבריה מהמכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא ה"ל לשנויי כאן במלך ישראל כאן במלך עכו"ם. אבל יש לגמגם בזה משום דאיתא התם בגמ' איכא דמתניי (לה) אהא נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסים וכו' שהיא של בית המלך אע"פ שאינה של תרומה וכו' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא וכו' רב אשי אמר במוכס עכו"ם דתניא ישראל ועכו"ם שבאו לדין וכו' ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קדוש השם באים (בעקיפין) וגזל עכו"ם מי שרי והתניא וכו' מנין לגזל עכו"ם שהוא אסור וכו' ל"ק כאן בגזלו כאן בהפקעת הלואתו פי' רש"י הפקעת הלואתו שאין גוזל ממש שרי כי ליכא חילול השם כגון היכא דטען ליה ליורש נתתים לאביך ומת דלא ידע עכו"ם דמשקר ולהבריה מכס הוי כהפקעת הלואתו. והשתא כיון דהברחה מן המכס לא הוי אלא כהפקעת הלואתו אמאי אסור להבריה מן המכס במלך עכו"ם. ושמא י"ל דהכא שאני שהעמיד המלך ישראל לגבות לו חלקו דהוי כאילו המלך עצמו גובהו דהשתא מלבד שאם יודע יש חילול השם בדבר אפשר שיהיה סכנת נפשות בדבר אבל עכו"ם שחכר המכס מן המלך שאז אם יודע לא יהיה בדבר סכנת נפשות מאחר שאין המלך מפסיד בזה הוא שאמרו שמותר להבריה ממנו המכס דהוי כהפקעת הלואתו:

יב וְכֵן מֶלֶךְ שְׂמֵשִׁים מִסַּעַל בְּנֵי הָעִיר אוֹ עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ דְּבָר קָצוּב מִשְׁנָה לְשָׁנָה אוֹ עַל כָּל שְׂדֵה וְשְׂדֵה דְּבָר קָצוּב. אוֹ שְׂגָזַר שְׂכָל מִי שְׂיַעְבֵּר עַל דְּבָר זֶה יִלְקָחוּ כָּל נְכָסָיו לְבֵית הַמֶּלֶךְ. אוֹ כָּל מִי שְׂיַמְצָא בְּשָׂדֵה בְּשַׁעַת הַגֶּרֶן הוּא יִתֵּן ^[1] הַמַּס שְׂעָלֶיהָ בֵּין

שְׁהִיָּה הוּא בַּעַל הַשְּׂדֵה בֵּין שְׂאִינוּ בַּעַל הַשְּׂדֵה וְכָל כִּיּוֹצֵא
מִדְּבָרִים אֵלוּ אֵינוּ גִזַּל וְיִשְׂרָאֵל שֶׁגָּבַה אוֹתָן לְמֶלֶךְ אֵינוּ בְּחִזְקַת
גִּזְלוֹ וְהָרִי הוּא כָּשֶׁר. וְהוּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף וְלֹא יִשְׁנֶה וְלֹא יִקַּח
לְעֲצָמוֹ כְּלוּם :

מגיד משנה **וכן מלך שמשים מס וכו' או כל מי שימצא בשדה. זה מפורש**
במימרא דרבא שם בהגוזל:

יג וְכֵן מֶלֶךְ שֶׁכָּעַס עַל אֶחָד מֵעֲבָדָיו וְשִׁמְשָׁיו מִבְּנֵי הַמְּדִינָה
וְלָקַח שְׂדֵהוּ אוֹ חֲצָרוֹ אֵינָה גִזְלָה וּמִתֵּר לְהַנּוֹת בָּהּ וְהַלּוֹקָחָה מִן
הַמֶּלֶךְ הָרִי הִיא שְׁלוֹ וְאֵין הַבְּעָלִים מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ. שְׂזָה
דִּין הַמְּלָכִים כֹּלֶם לָקַח כָּל מָמוֹן שִׁמְשֵׁיהֶם כְּשִׁכּוּעֵסִין עֲלֵיהֶם
וְהָרִי הַמֶּלֶךְ הַפְּקִיעַ שֶׁעֲבוּדָן וְנַעֲשִׂית חֲצָר זֶה אוֹ שְׂדֵה זֶה כְּהַפְּקָר
וְכָל הַקּוֹנֵה אוֹתָהּ מִן הַמֶּלֶךְ זָכָה בָּהּ. אֲבָל מֶלֶךְ שֶׁלָּקַח חֲצָר אוֹ
שְׂדֵה שֶׁל אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּדִינָה שֶׁלֹּא בְּדִינָן שֶׁחֲקַק הָרִי זֶה [ח] גִּזְלוֹ
וְהַלּוֹקָח מִמֶּנּוּ מוֹצִיאִין הַבְּעָלִים מִיָּדוֹ :

מגיד משנה **וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו וכו'. פירוש בדין החקוק וכמ"ש**
למטה וזה מבואר שהרי הרוגי מלכות נכסיהן למלך כדאיתא פ' נגמר הדין
כ"ש זה הדין : **אבל מלך וכו'.** כבר הודו לו כל בעלי הוראה וכו' וכן עיקר דדינא
דמלכותא דינא אבל גזלנותא דמלכותא לאו דינא והרי הוא גזל גמור וקרקע
אינה נגזלת ולעולם ברשות הבעלים הוא וזה מבואר בהרבה מקומות ועוד
הוסיף הרמב"ן ז"ל ואמר שאם בא מלך לעשות דין חדש אף על פי שחקק
אותו לכל אם לא היה כן מחוקי המלכים הראשונים לאו דיניה דינא ואין כן
דעת רבינו ז"ל ורבותינו ז"ל אלא הרי הוא יכול לעשות דין חדש ולומר כל
העושה כך יענש כך ועונשו עונש מן הדין :

יד כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר כָּל דִּין שֶׁיִּחְקַק אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ לְכָל וְלֹא [ט] יְהִיָּה
לְאָדָם אֶחָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ אֵינוּ גִזְלָה. וְכָל שֶׁיִּקַּח מֵאִישׁ זֶה בְּלִבָּד
שֶׁלֹּא כְּדַת הַיְדוּעָה לְכָל אֶלָּא חָמַס אֶת זֶה הָרִי זֶה גִזְלָה. לְפִיכָךְ
גָּבְאֵי הַמֶּלֶךְ וְשׁוֹטְרֵיוֹ שֶׁמוֹכְרִים הַשְּׂדוֹת בְּמַס [י] הַקָּצוּב עַל
הַשְּׂדוֹת מִמְכָּרָן מִמְכָּר. אֲבָל מִס שֶׁעַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ אֵינוּ גוֹבֵה

אֶלָּא מִן הָאָדָם עֲצָמוּ וְאִם מְכָרוּ הַשְּׂדֵה בְּמַס שְׁעַל הָרֵאשׁ הָרִי
זֶה אֵינוֹ מִמְּכָר אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה דִּין הַמֶּלֶךְ כָּד :

מגיד משנה לפיכך גבאי המלך וכו'. מפורש פרק חזקת הבתים (דף נ"ט) דאמר
והני זהרורי דזבני ארעא לטסקא וכו' אבל לכרגא לא מ"ט כרגא אקרקפתא
דגברי מנח :

טו מֶלֶךְ שֶׁהָיוּ דִינָיו שְׁכָל שְׁלֵא יִתֵּן הַמַּס שְׁעַל הַשְּׂדֵה תִּהְיֶה
הַשְּׂדֵה לְנוֹתֵן הַמַּס וּבָרַח בְּעַל הַשְּׂדֵה מִפְּנֵי הַמַּס וּבָא זֶה וְנָתַן
מִס שְׁעָלֶיהָ לְמֶלֶךְ וְאָכַל פְּרוֹתֶיהָ אִין זֶה גִּזַּל אֶלָּא ^[כ] אוֹכַל פְּרוֹת
וְנוֹתֵן הַמַּס עַד שִׁיחְזְרוּ הַבְּעָלִים שְׁדִין הַמֶּלֶךְ דִּין הוּא כְּמוֹ
שְׁאֲמָרְנוּ :

מגיד משנה מלך שהיו דיניו וכו'. גם זה בפרק חזקת (דף נ"ד) : דאמר מלכא
אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא אי"נ מדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף
ע"ג) : ארעא לטסקא משעבדא. ומ"ש עד שיחזרו ר"ל בשלא מכרו גזבר המלך
ממכר עולם אלא שזה החזיק מעצמו ופרע מנת המלך :

טז וְכוּ מֶלֶךְ שֶׁגָזַר שְׁכָל מִי שִׁיתֵּן מִס הַקְּצוּב עַל הָאִישׁ יִשְׁתַּעֲבַד
בְּזֶה שְׁלֵא נָתַן וּבָא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן הַמַּס שְׁעַל יִשְׂרָאֵל זֶה הָעֲנִי הָרִי
זֶה עוֹבֵד בּוֹ ^[כ] יוֹתֵר מִדְּאִי שְׁדִין הַמֶּלֶךְ דִּין. אֲבָל אֵינוֹ עוֹבֵד בּוֹ
כְּעֶבֶד :

מגיד משנה וכן מלך שגזר וכו'. ביבמות פ' החולץ (דף מ"ז) ובמציעא באיזהו
נשך :

כסף משנה וכן מלך שגזר וכו' אבל אינו עובד בו כעבד. וטעמו משום דקיימא
לן דהא דאסור להעביד העבד עברי בדברים שהם מיוחדים לעשיית העבדים
כגון להוליך כליו אחריו לבית המרחץ או לחלוץ לו מנעליו משום שנאמר לא
תעבוד בו עבודת עבד ה"מ עבד עברי שנפשו שפלה מפני שנמכר אבל ישראל
שלא נמכר מותר להשתמש בו כעבד וכמבואר בפרק חמישי מהלכות עבדים
וקמ"ל דהני כיון דבדינא דמלכותא משתעבדי בהו משום כרגא דיהבי עלייהו
ה"ל כמכורים ודינם כדין עבד עברי שאסור לעבוד בו עבודת עבד :

יז מִלֶּךְ שְׁכָרַת אֵילָנוֹת שֶׁל בְּעָלֵי בְּתִים וְעָשָׂה מֵהוּ גֶשֶׁר מִתָּר לְעֵבֶר עָלָיו. וְכֵן אִם הָרַס בְּתִים וְעָשָׂאן דֶּרֶךְ אוֹ חוֹמָה מִתָּר לְהַנּוֹת בָּהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה שְׂדֵין הַמֶּלֶךְ דִּין :

מגיד משנה מלך שכרת אילנות וכו'. מפורש בהגוזל בתרא (דף קי"ג):

יח בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּמֶלֶךְ שֶׁמִּטְבְּעוֹ יוֹצֵא בְּאוֹתוֹ הָאֲרָצוֹת שֶׁהָרִי הִסְכִּימוּ עָלָיו בְּנֵי אוֹתָהּ הָאָרֶץ וְסִמְכָה דְעֵתָן שֶׁהוּא אֲדוֹנֵיהֶם וְהֵם לוֹ עֲבָדִים. אָבֵל אִם אֵין מִטְבְּעוֹ יוֹצֵא הָרִי הוּא כְּגִזְלוֹ בְּעַל זְרוּעַ וְכִמוֹ חֲבוּרַת לְסֻטִּים הַמְזִינִין שְׂאִין דִּינִיָּהוּ דִּין וְכֵן מֶלֶךְ זֶה וְכָל עֲבָדָיו גִּזְלָנִין לְכָל דְּבָר :

מגיד משנה במה דברים אמורים במלך שמטבעו יוצא וכו'. זה מבואר:

הלכות גזלה ואבדה - פרק ששי

א קוֹרוֹת וְאַבְנִים וְעֵצִים וְכִיּוּצָא בְּהוֹן שֶׁשְׂטָפָם הִנָּהָר אִם נִתְיָאָשׁוּ הַבְּעָלִים מֵהוּ הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין וְהוּן שֶׁל מְצִילָן. וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִתְיָאָשׁוּ אִם לֹא נִתְיָאָשׁוּ חֵיב לְהַחְזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הָיוּ הַבְּעָלִים מְרֻדְפִין אַחֲרֵיהוֹן :

מגיד משנה קורות ועצים וכו'. ברייתא פ' אלו מציאות (דף כ"ב) ולא חלק הרב בינה ובין ההיא דאמרינן מניין לאבדת נהר שמותרת וסובר דזוטו של ים ושלוליתו של נהר דוקא בשנתיאשו וכפשטא דברייתא דרשב"א, ומיהו עיקר הדין דאין יכולין להציל אע"פ שלא נתיאשו הרי הן של מוצאן וכי בעינן נתיאשו דוקא ביכולים להציל ע"י הדחק ואצ"ל ביכולים להציל בהדיא אבל בשאין יכולין להציל רק על צד הזרות והפלא ודאי אפילו לא נתיאשו לא. ואפשר שהרב סובר דבכל כי האי גוונא היינו נתיאשו וכ"כ למטה פ"א בזו

דזוטו של ים שזה ודאי נתיאשו ממנה ודברי הר"א ז"ל בהשגות מן הטעם שכתבתי הם :

כסף משנה | **קורות ואבנים ועצים וכיוצא בהם כו'.** כתב הרב המגיד ברייתא פרק אלו מציאות וכו'. ומיהו עיקר הדין דאין יכולים להציל אע"פ שלא נתיאשו הרי הן של מוצאן וכו' נ"ל שגם רבינו סובר כן ממ"ש בפרק י"א: **ואם אינו יודע אם נתיאשו וכו'.** כן יש ללמוד מפלוגתא דאביי ורבא ביאוש שלא מדעת :

ב לפיכך* | המציל מן הנָהר ומזוטו של ים ומשְלוּליתו של נָהר ומן העכו"ם ומן הדלקה ומן הארי ומן הדב ומן הנמר ומן הברדלס. אם ידע בודאי שנתיאשו הבעלים הרי אלו שלו. ואם לא [א] ידע יחזיר :

ההראב"ד | **המציל מן הנהר וכו'.** א"א אלו דברי תימה הם עכ"ל :

ג המציל מיד לסטים ישראל הרי אלו שלו מפני שסתם הדבר שנתיאשו הבעלים. ואם ידע שלא נתיאשו חייב להחזיר. אבל המציל מיד לסטים עובד כוכבים או מוכס עכו"ם חייב להחזיר שסתם הדבר שלא נתיאשו הבעלים. ואם ידע בודאי שנתיאשו הרי אלו שלו. ומפני מה סתם לסטים ישראל נתיאשו הבעלים וסתם העכו"ם לא נתיאשו. מפני שהבעלים יודעים שהעכו"ם מחזירין מיד הגזלן אף על פי שאין שם עדים שגזל אלא בראות רעועות ובאמד הדעת :

מגיד משנה | **המציל מיד ליסטים וכו'.** זה מפורש במשנה פי הגוזל (דף קי"ד) ובגמ' מבואר החילוק בין ליסטים ישראל לליסטים עכו"ם וגם שם במשנה נזכר דין הנהר :

ד שחליים הצומחים בתוך הפשתן המלקטן כשהן לחין אין בו משום גזל מפני שהן מפסידין הפשתן של בעל השדה. ואם

יְבֹשׁוּ אֲסוּרִין מְשׁוּם גִּזְל שְׂכָבֵר הַפְּסִידוֹ מֵה שְׂהֶפְסִידוֹ. וְאִם הָיוּ
עַל הַגְּבוּל אֲסוּרִין אֶפְלוּ כְּשֶׁהוּ לַחֲיוֹן :

מגיד משנה שחלים הצומחים וכו'. זה מפורש בגמרא בהמקבל (דף ק"ז)
מימרא :

ה כָּבֵר בְּאֶרְנוּ בְּנִזְקֵי מָמוֹן שֶׁהִמוּצִיא תִבְנֹו וְקָשׁוּ לְרְשׁוֹת
הַרְבֵּים אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גִּזְל. אֲבָל הִמוּצִיא הַגָּלָל לְרְשׁוֹת הַרְבֵּים
בֵּין בְּשַׁעַת הוֹצָאת זְבָלִים בֵּין שְׁלֹא בְּשַׁעַת הוֹצָאת זְבָלִים חֲיָבִין
עֲלֵיהֶם מְשׁוּם גִּזְל :

מגיד משנה כבר ביארנו וכו'. נתבאר שם פרק י"ג :

ו מִי שֶׁנִּתְחַלְפוּ לוֹ כְּלָיו בְּכָלִים אַחֲרִים בְּבֵית הָאָבֶל אוֹ בְּבֵית
הַמְּשֻׁתָּה הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שְׁיָבֹוא הַלָּה וַיַּחְזִיר וַיִּטַּל
אֶת שְׁלוֹ. נִתְחַלְפוּ לוֹ בְּבֵית הָאֶמֶן אִם אֲשֵׁתוֹ וּבָנָיו שֶׁל אֶמֶן נִתְּנוּ
לוֹ אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ הָאֶמֶן וְאָמַר לוֹ טַל כְּלִיד הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן
עַד שְׁיָבֹוא הַלָּה וַיַּחְזִיר וַיִּטַּל אֶת שְׁלוֹ. אָמַר לוֹ הָאֶמֶן טַל כְּלִי זֶה
הָרִי זֶה יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עַד שְׁיָבֹוא הַלָּה וַיַּחְזִיר וַיִּטַּל אֶת שְׁלוֹ שְׁמָא
כְּלָיו שֶׁל אֶמֶן הוּא אוֹ בְּעַל הַכְּלִי צָוָה אֶת הָאֶמֶן לְמַכְרוֹ לוֹ. וְכֵן
כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה :

מגיד משנה מי שנתחלפו וכו'. ברייתא שלימה פרק חזקת הבתים (דף מ"ו)
ומפרש בגמרא דדוקא כשאמר טול כלי זה אבל אמר לו כליד האי לאו כלי
שלו הוא :

ז דְּבָרִים הַרְבֵּה אָסְרוּ חֲכָמִים מְשׁוּם גִּזְל וְהַעוֹבֵר עֲלֵיהֶן הָרִי
זֶה גִּזְלָן מִדְּבָרֵיהֶם. כְּגוֹן מִפְּרִיחֵי יוֹנִים וְהַמְּשַׁחֲקִים בְּקַבֵּיא.
מִפְּרִיחֵי יוֹנִים כִּיצַד. לֹא יִפְרִיחַ אָדָם בְּתוֹךְ הַיְּשׁוּב שֶׁהָרִי לוֹקַח
מָמוֹן אַחֲרָיִם שְׁלֹא כְּדִין מִפְּנֵי שֶׁמְשַׁלַּח זָכָר וַיָּבִיא נִקְבָּה מְשׁוּבָד :

אַחַר אֹיִם וְתַבִּיא זָכָר. וְלֹא יוֹנִים בְּלֶבֶד אֶלָּא כָּל הָעוֹשֶׂה
כְּזֶה בְּשֶׁאֵר עוֹפוֹת אוֹ חֵיה וּבְהֶמָּה הָרִי זֶה גִּזְלוֹן מִדְּבָרֵיהֶם :

מגיד משנה מפריחי יונים וכו'. מפורש פי זה בורר (דף כ"ה) למייד משום ארא
וזהו שמפריח יונים כדי להביא אחרים. ומ"ש בתוך היישוב לומר שבמדבר
מותר והכין מוכח התם :

ח וְכֵן אֶסְרוּ חֲכָמִים לְצוּד יוֹנִים בְּתוֹךְ הַיִּשׁוּב מִפְּנֵי שֶׁהֵן שֶׁל
אַחֲרִים. וְאִין פּוֹרְשִׁין נִישׁוּבִין לְיוֹנִים אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִן
הַיִּשׁוּב אֲרַבְעָה מֵילִין. וְאִם הָיָה יִשׁוּב כְּרָמִים אֶפְלוּ מֵאָה מֵיל
לֹא יִפְרֹשׂ שֶׁהַיִּוֹנִים שֶׁל בְּעֵלֵי כְּרָמִים הֵם. וְכֵן לֹא יִפְרֹשׂ בְּתוֹךְ
הַשׁוּבְכִין אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן שֶׁלֹּא אוֹ שֶׁל עֲבוּיִים אוֹ שֶׁל הַפְּקָר וְאֶף
עַל פִּי שֶׁהִרְחִיק מִן הַיִּשׁוּב מֵאָה מֵיל מִפְּנֵי שֶׁהַיִּוֹנִים ^[א] בָּאוֹת
לְיִשׁוּב הַשׁוּבְכִין :

מגיד משנה וכן אסרו חכמים וכו' ואין פורשין נישבין כו'. מפורש במשנה
במרובה : ואם היה ישוב כרמים וכו' וכן לא יפרוש וכו'. שם (דף פ"ג) מפורשת
שני אוקימתות :

ט מִרְחִיקִין אֶת הַשׁוּבֵךְ מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְלֹא יַעֲשֶׂה
אָדָם שׁוּבֵךְ ^[א] בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל
רוּחַ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְשְׁכוּ הַגּוֹזְלוֹת וַיִּפְסְדוּ בַּשָּׂדוֹת וַיֵּאָכְלוּ מִשָּׁל
אַחֲרִים. וְאִם לָקְחוּ מֵאַחַר אֶפְלוּ הָיָה בֵּינֵנוּ וּבֵין תְּחִלַּת שְׂדֵה
חֲבֵרוֹ בֵּית רַבַּע בְּלֶבֶד הָרִי הוּא בְּחִזְקוֹתוֹ וְאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ
לְהִרְחִיק :

מגיד משנה מרחיקין השובך מן העיר וכו'. משנה פי לא יחפור (דף כ"ג) והתם
אקשינן עלה מההיא דאין פורשין דלעיל דמשמע דאזלי טפי ופרקינן מיטש
שייטי טובא וכרסייהו בחמשין אמתא : ואם לקחו מאחר וכו'. מפורש שם
במשנה ובגמרא :

ז המִשְׁחָקִין בְּקִבְיָא כִּיצַד. אֵלוּ שְׁמִשְׁחָקִין בְּעֵצִים אוּ בְצָרוֹרוֹת אוּ בְעֵצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא בְהֶן וְעוֹשִׂים תְּנָאֵי בִינְיָהֶם שְׁכַל הַנוֹצֵחַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּאוֹתוֹ שְׁחֹק יִקַּח מִמֶּנּוּ כָּד וְכָד הָרִי זֶה גִזְל מִדְּבָרֵיהֶם. אַף עַל פִּי שְׁבָרְצוֹן הַבְּעָלִים לִקַּח הוֹאֵיל וְלִקַּח מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בְּחִנְס דְּרָדָּ שְׁחֹק וְהַתּוֹל הָרִי זֶה גּוֹזֵל. וְכֵן הַמִּשְׁחָקִים בְּבִהֶמָה אוּ בְחִיָּה אוּ בְעוֹפּוֹת וְעוֹשִׂים תְּנָאֵי שְׁכַל שְׁתַּנְצַח בְּהֶמְתּוֹ אוּ תְרוּץ יוֹתֵר יִקַּח מִחֲבֵרוֹ כָּד וְכָד וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלוּ הַכֹּל אֲסוּר וְגִזְל מִדְּבָרֵיהֶם הוּא :

מגיד משנה **המשחקין בקוביא וכו'.** הרי זה גזל מדבריהם. זה קצת תימה אצלי דהא משמע פ' זה בורר (דף כ"ה) דההיא אוקמתא דאמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא אידחייא וק"ל כרב ששת דאמר כל כי האי גוונא לאו אסמכתא היא דהא מדעתיה קא יהיב ליה. והטעם שהן פסולין לעדות מפני שאין עוסקין בישובו של עולם וכגון שאין אומנות להם אלא הוא ול"ש עכו"ם ול"ש ישראל וא"כ מנין לנו שהוא גזל מדבריהם וצ"ע וכ"ש שרבינו עצמו פסק פרק י' מהל' עדות שאין המשחק נפסל אלא בשאין לו אומנות אלא הוא. ונראה סיוע לדברי רבינו ממה שאמרו בשבת פ' שואל (דף קמ"ט): ומנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור מ"ט משום קוביא:

יא וְהַמִּשְׁחָק בְּקִבְיָא עִם הָעֵכוּ"ם אֵין בּוֹ אֲסוּר גִּזְל אֶבֶל יֵשׁ בּוֹ אֲסוּר עוֹסֵק בְּדְבָרִים בְּטָלִים שְׂאִין רְאוּי לְאָדָם שְׁיַעֲסֵק כָּל יָמָיו אֶלָּא בְּדְבָרֵי חֲכָמָה * וּבִישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם :

ההראב"ד **וביישובו של עולם.** א"א ואם אין לו אומנות אלא הוא אפילו עם עכו"ם פסול לעדות וכ"ש שהוא למד ממעשיו עכ"ל:

כסף משנה **והמשחק בקוביא עם העכו"ם אין בו איסור גזל וכו'.** כתב הטור על דברי רבינו יראה שפוסל משחק בקוביא משום גזל אפילו שיש לו מלאכה אחרת וע"כ מחלק בין משחק בקוביא עם העכו"ם או עם ישראל עכ"ל. וטעמו משום דפ' זה בורר (דף פ"ד): אמתניתין דפסל משחק בקוביא לעדות בעי בגמרא מאי קא עביד אמר רמי בר חמא משום דהוי אסמכתא ואסמכתא לא קניא רב ששת אמר כל כה"ג לאו אסמכתא היא אלא לפי שאין עסוקין בישובו של עולם מאי בינייהו איכא בינייהו דגמר אומנתא אחריתי והתנן אר"י אימתני בזמן שאין לו אומנות אלא הוא אבל יש לו אומנות שלא הוא הרי זה

כשר אלמא טעמא דמתנני משום יישובו של עולם הוא וכ"ת פליגי רבנן עליה דר"י והאמר ריב"ל כ"מ שאמר ר"י אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים ר"י וכו' גברא אגברא קא רמית מ"ס פליגי ומ"ס לא פליגי הא קמן דלרב ששת דמשחק בקוביא לא מיפסיל משום גזל אלא משום שאינו עוסק ביישובו של עולם, ר"י לפרש דברי חכמים אתא ולא מקרי אינו עוסק ביישובו של עולם אלא כשאין לו אומנות אחרת וכיון דלא מתסר משום גזל לא שאני לן בין משחק עם העכו"ם למשחק עם ישראל ומאחר שרבינו כתב דמשחק עם העכו"ם אינו אסור משום גזל אלא משום שאינו עוסק ביישובו של עולם משמע בהדיא שסובר דעם ישראל מיתסר משום גזל כרמי בר חמא וכבר נתבאר בגמרא דלרמי בר חמא פליגי רבנן עליה דר"י וסברי דאפילו יש לו אומנות שלא הוא פסול, וכתב ה"ה על דברי רבינו זה קצת תימה אצלי דהא משמע פ' זה בורר דההיא אוקמתא דאמר אסמכתא היא ולא קניא אידחיא וק"ל כרב ששת וכו' ובפ"יב מהל' עדות כתבתי ליישב דעת רבינו :

יב מצודות ח"ה ועופות ודגים שפנלו מניי החיה לתוך המצודה ובא אחר ונטלן הרי זה גזל מדבריהם מפני [ד] שעדין לא הגיעו ליד הזוכה בהן :

מגיד משנה מצודות חיה וכו' גזל מדבריהם. משנה בהניזקין (דף נ"ט) ופ"א מהלכות זכיה ומתנה נתבאר יותר מזה :

יג נהר המושך ומענינות הנובעין הרי הן של כל אדם. עני המנקה בראש הזית זיתים של שכחה ובא עני אחר ונטלן מעל הארץ הרי זה גזל [ה] מדבריהם. ואם היה העני מקבץ בידו בראש הזית ומשליך לארץ הרי זה גזל גמור שהרי הגיעו ליד הזוכה בהן :

מגיד משנה נהר המושך וכו'. נראה שלמדה מהסוגיא דפרק מי שהוציאוהו בעירובין (דף מ"ו) אמרו התם הרי הוא כרגלי כל אדם : עני המנקה בראש הזית וכו'. משנה בפרק הניזקין (דף נ"ט) : ואמר עלה בגמרא (דף ס"א) אם ליקט ונתן ביד ה"ז גזל גמור ולפיכך כתב הרב ז"ל מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן :

יד הדבורים אינן ברשותו של אדם כמו תרנגולים ואוזים ואף על פי כן יש בהן קנן מדבריהם. והגוזל נחיל דבורים או שמנעו מבצעו אם בא לרשותו הרי זה גזל מדבריהם. לפיכך מי שיצא נחיל של דבורים מרשותו ושכן ברשות חברו יש לבעל הנחיל להלך בתוך שדה חברו עד שיטל את נחילו. ואם הזיק משלם מה שהזיק. אבל לא יקח את שוכה על מנת לתן דמים:

מגיד משנה הדבורים אינן ברשותו של אדם וכו'. מפורש בהגוזל בתרא (דף קי"ד): לפיכך וכו'. מפורש במשנה ופסק כת"ק:

טו נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה והוא שיהיו משיחיו לפי תקון ויהיו הבצלים מרדפין אחר הנחיל ושואלים היכן חונה. ואף על פי שאין אשה או קטן בני עדות הואיל וקנן דבורים מדבריהם האמינו אותם בו:

מגיד משנה נאמנת אשה לומר וכו'. גם זה שם פי הגוזל ומאכיל ומפורש ג"כ בגמרא מימרא:

טז כל מי שיש בידו גזל של דבריהם אינו יוצא מידו בדינין. וכן אם כפר בו ונשבע אינו מוסר חמש כמו שמוסר על הגזל הגמור:

מגיד משנה כל מי שיש בידו וכו' עד סוף הפרק. הוא מבואר בסוגיא בהנזקין (דף ס"א):

הלכות גזלה ואבדה - פרק שביעי

א כָּל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִמּוֹן לְחֵבְרוֹ הַיִּשְׂרָאֵל וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר הָרִי זֶה תַּיֵּב לְהַחְזִיר לוֹ הַקֶּרֶן שֶׁכָּפַר בּוֹ וְהוֹסֵפֶת חֲמִשׁ. וְתַיֵּב בְּקֶרְבּוֹ וְהוּא הַנִּקְרָא אֲשֶׁם גְּזֵלוֹת :

מגיד משנה כל מי שנתחייב וכו'. זה מפורש בכתוב ואיתא פרק הגוזל עצים (דף ק"ג):

ב אֶחָד הַגּוֹזֵל אוֹ הַעוֹשֶׂק אוֹ הַגּוֹנֵב אוֹ שֶׁהִלְוִהוּ אוֹ שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ אוֹ מָצָא אַבְדָּה וְכַחֵשׁ בָּהּ אוֹ שֶׁהִיְתָה בֵּינֵיהֶן שְׁתַּפּוֹת וְנִשְׁאַר לוֹ אֶצְלוֹ מִמּוֹן אוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ מְלֵאכָה וְלֹא נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ. כָּלֹּ שֶׁל דָּבָר כָּל שֶׁאֵלּוֹ הוֹדָה תַּיֵּב לְשֵׁלִם בְּדִין וְכָפַר וְנִשְׁבַּע מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֲמִשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה-כא) 'וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ בִּפְקֻדוֹן' :

מגיד משנה אחד הגוזל או העושק וכו'. זה מפורש בכתוב ובגמרא בהרבה מקומות איתא בשבועת הפקדון (דף ל"ו):

ג בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁהִיָּה תַּיֵּב לְשֵׁלִם מִחֲמַת עֲצָמוֹ. אֲבָל אִם הָיָה תַּיֵּב לְשֵׁלִם מִחֲמַת אָבִיו אֵינּוּ מִשְׁלֵם חֲמִשׁ. כִּי־צַד. כְּגוֹן שֶׁגָּזַל אָבִיו אוֹ גָּנַב אוֹ שֶׁהָיָה תַּיֵּב לְאַחֲרִים וְהָבִין יוֹדֵעַ וְכָפַר הָבִין וְנִשְׁבַּע וְאַחַר כֵּן הוֹדָה מִשְׁלֵם הַקֶּרֶן בְּלִבָּד שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה-כג) 'אֲשֶׁר גָּזַל עַל גְּזֵלוֹ הוּא מוֹסִיף חֲמִשׁ וְאֵינּוּ מוֹסִיף חֲמִשׁ עַל גְּזֵל אָבִיו :

מגיד משנה בד"א בשהיה חייב לשלם וכו'. מימרא במרובה (דף ס"ז) ואיתא פ' הגוזל עצים (דף ק"ד):

ד בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשִׁאִין הַגְּזֵלָה קִיָּמַת. אֲבָל אִם גָּזַל אָבִיו וַיִּמַּת וְהַגְּזֵלָה קִיָּמַת וְכָפַר הַיּוֹרֵשׁ וְנִשְׁבַּע וְאַחַר כֵּן הוֹדָה מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֲמִשׁ :

מגיד משנה בד"א בשאין וכו'. זה החלוק מבואר בסוגיא שם :

ה גִּזְלַת הָאֵב וְנִשְׁבַּע הָאֵב וְהוֹדָה וְאַחַר כֵּן מֵת הָרִי הַיּוֹרֵשׁ מִשְׁלָם
קָרוֹ וְחֻמֶּשׁ :

מגיד משנה **גזל האב ונשבע וכו'.** מפורש שם בברייתא (דף ק"ד). והחלוק בין
הודה האב להודה הבן מפורש שם בגמ':

ו גִּזְלַת וְנִשְׁבַּע וּמֵת וְהוֹדָה הַיּוֹרֵשׁ מִשְׁלָם הַקָּרוֹ בְּלִבָּד. וּבֵין כֵּן
וּבֵין כֵּן הַיּוֹרֵשׁ פְּטוֹר מִן הָאֵשׁם :

ז הַנִּשְׁבָּע לְעִבּוּיִם מִשְׁלָם אֶת הַקָּרוֹ וְאִינוֹ חַיֵּב בְּחֻמֶּשׁ שְׁנַאֲמַר
(ויקרא ה-כא) 'וְכַחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ'. וְכֵן הַגּוֹזֵל פְּחוֹת מְשֻׁוּה פְּרוּטָה וְכִפְר
וְנִשְׁבַּע אִינוֹ חַיֵּב בְּחֻמֶּשׁ שְׁאִין פְּחוֹת מְשֻׁוּה פְּרוּטָה מָמוֹן. כִּמָּה
הוּא הַחֻמֶּשׁ. אֶחָד מֵאַרְבָּעָה בְּקָרוֹ שְׂאֵם גִּזְלַת שְׁוֵה אַרְבָּעָה וְנִשְׁבַּע
מִשְׁלָם חֻמֶּשֶׁה. וְאִם הִיָּתָה הַגִּזְלָה קִיָּמַת מַחֲזִיר אוֹתָהּ וְנוֹתֵן
דְּמֵי רְבִיעַ שְׁלָה :

מגיד משנה **הנשבע לעבוי'ם וכו'.** ברייתא x: **וכן הגוזל פחות משוה פרוטה.**
מפורש שם בהגוזל עצים (דף ק"ג) משנה וגמרא: **כמה הוא החומש אחד**
מארבעה וכו'. מחלוקת רבי יאשיה ורבי יונתן בברייתא פרק הזהב (דף נ"ד)
ופסק כרבי יאשיה דאמר חומשא מלבר דסתם מתניתין דערכין כוותיה
כדאיתא התם פרק הזהב ולמד ממנו הרב חומש גזל מחומש מעשר:

ח אִין הַנִּשְׁבָּע עַל כְּפִירַת מָמוֹן מִשְׁלָם חֻמֶּשׁ עַד שְׂיֻדָּה מַעְצָמוֹ.
אֲבָל אִם בָּאוּ עֵדִים וְהוּא עוֹמֵד בְּכַפִּירָתוֹ מִשְׁלָם הַקָּרוֹ בְּלִבָּד עַל
פִּי עֵדִים וְאִינוֹ מִשְׁלָם אֶת הַחֻמֶּשׁ. שְׁהַחֻמֶּשׁ עִם הַקָּרוֹן לְכַפְּרָה
הֵם בָּאִים וְאִינוֹ מְבִיאִין אֶלָּא עַל פִּי עַצְמוֹ :

מגיד משנה **אין הנשבע על כפירת ממון וכו'.** מפורש במשנה בפ' הגוזל עצים
(דף ק"ג):

ט הגוזל את חברו אף על פי שֶכֶפֶר בו הואיל ולא נשבע אם חזר והודה אינו חייב לרדף אחר הבועלים עד שיחזיר להם ממון שבידו אלא יהא ביד הגוזל עד שיבואו הבועלים ויטלו שֶלְהוֹן. אבל אם נשבע על שוה פרוטה ומעלה חייב [א] לרדף אחר הבועלים עד שיחזיר להם אפלו הם באיי היס. מפני שכבר נתיאשו מאחר שנשבע ואינן באין עוד לתבעו :

מגיד משנה הגוזל את חברו וכו'. מפורש שם דוקא נשבע אבל לא נשבע אינו חייב ללכת אחריו : אבל אם נשבע וכו' ולא יתן וכו'. משנה שם :

י אפלו החזיר הגזלה כלה חוץ משוה פרוטה חייב להוליקה אחר הנגזל. ולא יתן לא לבנו של נגזל ולא [ב] לשלוחו אלא אם כן עשה הנגזל השליח בעדים. ואם הביא את הגזלה ואת החמש לבית דין שבעירו הרי זה מביא אשם ומתכפר לו ובית דין מטפלין בה עד שתגיע לבעלה. וכן נותן הוא לשליח בית דין. וכל הנותן הגזלה וכיוצא בו לבית דין יצא :

מגיד משנה אלא א"כ עשה הנגזל שליח בעדים. פסק כרב חסדא ורבי יוחנן ורבי אליעזר (דף ק"ד) דאמרי שליח שעשאו בעדים הוי שליח וכן פסקו כל הפוסקים : ואם הביא וכו'. במשנה (דף ק"ג) דאמרינן אבל נותן (הוא) לשליח בית דין :

יא נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החמש או שמחל לו על הקרן ולא מחל לו על החמש או שמחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן אינו צריך להוליך אחריו אלא יבוא הנגזל ויטל את השאר. ואף על פי שהגזלה עצמה קימת אין חוששין שפא תתיקר ונמצא הנשאר שוה פרוטה. אבל אם נתן לו את החמש ולא נתן לו את הקרן או שמחל לו על החמש ולא מחל לו על הקרן או שמחל לו על זה ועל זה חוץ משוה

פְּרוּטָה בְּקֶרֶן חַיֵּב לְהוֹלִיכֹו אַחֲרָיו אוֹ לָתֵת לְבֵית דִּין שְׁבַעֲיָרוּ
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ :

מגיד משנה נתן לו את הקרן וכו'. משנה שם : ואף על פי שגזלה עצמה קיימת
וכו'. פסק כלישנא בתרא דרב פפא בגמ' (דף ק"ה) :

יב הַמַּחְזִיר אֶת הַקֶּרֶן לְבַעֲלָיו וְכָפַר פַּעַם שְׁנֵיָה בַחֲמֵשׁ וְנִשְׁבַּע
עָלָיו נַעֲשֶׂה הַחֲמֵשׁ כְּקֶרֶן לְכָל דָּבָר וּמְשַׁלֵּם עָלָיו חֲמֵשׁ אַחֵר
שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא ה-כד\)](#) 'וְחִמַּשְׁתִּיו יִסַּף עָלָיו' מְלַמֵּד שֶׁהוּא מוֹסִיף
חֲמֵשׁ עַל חֲמֵשׁ עַד שִׁית־מַעַט הַחֲמֵשׁ שֶׁיִּכְפֹּר בּוֹ וְנִשְׁבַּע עָלָיו מִשּׁוּם
פְּרוּטָה :

מגיד משנה המחזיר את הקרן וכו'. משנה שם (דף ק"ג) :

יג מִי שֶׁהָיָה אֶצְלוֹ פְּקֻדוֹן וְטָעַן שֶׁאֵבֵד וְנִשְׁבַּע וְחָזַר וְהוֹדָה
שֶׁהוּא אֶצְלוֹ. וְחָזַר וְטָעַן שֶׁאֵבֵד וְנִשְׁבַּע וְחָזַר וְהוֹדָה שֶׁהוּא אֶצְלוֹ
מְשַׁלֵּם חֲמֵשׁ לְכָל שְׁבוּעָה וְשְׁבוּעָה עִם הַקֶּרֶן הָאֶחָד שֶׁנֶּאֱמַר [\(ויקרא](#)
[ה-כד\)](#) 'וְחִמַּשְׁתִּיו יִסַּף עָלָיו' מְלַמֵּד שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם כַּמָּה חֲמֵשִׁין עַל
קֶרֶן אֶחָד :

מגיד משנה מי שהיה פקדון אצלו וכו'. שם (דף ק"ח) בברייתא מפורש
ובהרבה מקומות :

הלכות גזלה ואבדה - פרק שמיני

א הגוֹזֵל אֶת חֵבְרוֹ וּמֵת הַנֶּגְזָל יַחְזִיר הַגְּזָלָה לַיּוֹרְשִׁים. וְאִם אֲבָדָה אוֹ נִשְׁתַּנֵּית נוֹתֵן לָהֶם דְּמִיָּה. וְאִם נִשְׁבַּע לוֹ וְאַחַר כֵּךְ מֵת נוֹתֵן לַיּוֹרְשִׁים הַקֶּרֶן וְהַחֲמִשׁ :

מגיד משנה הגוזל את חברו ומת וכו'. משנה בהגוזל עצים (דף ק"ג) ואם מת יחזיר ליורשיו וכו' :

ב הגוֹזֵל אֶת אָבִיו וְנִשְׁבַּע לוֹ וּמֵת הָאָב. אִם אֵין הַגְּזָלָה קִיָּמָה אוֹ נִשְׁתַּנֵּית עוֹשֶׂה חֲשֵׁבוֹן עִם אָחִיו עַל הַקֶּרֶן וְעַל הַחֲמִשׁ. וְאִם הַגְּזָלָה קִיָּמָה חֵיב לְהוֹצִיא הַגְּזָלָה עֲצָמָה מִתַּחַת יָדוֹ. לְפִיכָךְ נוֹתֵן אֶת הַגְּזָלָה וְאֶת הַחֲמִשׁ לְאָחִיו וְעוֹשֶׂה עִמָּהוּן חֲשֵׁבוֹן :

מגיד משנה הגוזל את אביו ונשבע לו וכו'. משנה בהגוזל עצים (דף ק"ח) : וזה לשונה הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו ואם אינו רוצה או שאין לו לזה ובעלי חוב באין ונפרעין (ממנו) ע"כ. ואמרין עלה בגמרא (דף ק"ט) אמר רב יוסף אפילו לארנקי של צדקה אמר רב פפא וצריך שיאמר זה גזל אבי. ונראה שהרב הוא מפרש משלם קרן וחומש ומכ"ש מעכב בידו משאר נכסים יותר מחלקו המגיעו בהן כפי מה שיהיה מגיעו בהן מקרן וחומש שנתן להם וזהו שכתב עושה עמהם חשבון וזה אם אינו רוצה לתת חלקו וממה שאמרו שאין לו ר"ל שאין לו לא אחים ולא בנים ואין שם ראוי לירש לזה ופורעם בחובו ופירשו בגמ' שנותנה אפילו לארנקי של צדקה ודרך רש"י תמצאנה בפירושו. ושטת רבינו נכונה בפירוש אין לו :

כסף משנה הגוזל את אביו ונשבע לו וכו'. כתב הטור על דברי רבינו ואין זה מדרך המשנה אלא כמו שפירשתי שיתננה לאחי הגזלן או לאחי אביו אם אין לו אחים כלומר דלרש"י שפירש יתן לבניו ולאחיו דקתני מתניי לבניו של אביו או לאחיו של אב אם אין לו בנים שפיר נקט לבניו ברישא אבל לפירוש רבינו הוה ליה למינקט תחלה לאחיו ואח"כ לבניו. ואני אומר שאפילו היה כדבריו אין זה כדאי לומר על פירוש רבינו אין זה מדרך המשנה כל שכן שהתוספות פירשו כפירוש רבינו ונתנו טעם לשבח למה נקט לבניו ברישא : **כתב** עוד הטור וגם מ"ש שיעשה חשבון עם אחיו משמע נוטל חלק בגזילה זה אינו אלא אינו נוטל בה מאומה. פשטא דמילתא כך הוא לכאורה אבל רבינו מפרש בענין אחר וכן כתב ה"ה וזה לשונו נראה שהרב מפרש משלם קרן וחומש ומ"מ מעכב בידו שאר נכסים יותר מחלקו המגיעו בהם כפי מה שיהיה מגיעו בהם מקרן וחומש שנתן בהם וזהו שכתב עושה עמהם חשבון וזה אם אינו רוצה לתת

חלקו עכ"ל. ונראה שטעמו של רבינו שכיון שנתן כל הגזילה לבניו או לאחיו הרי קיים מצות השבת גזילה ומעתה למה לא יתבע חלקו בנכסי אביו :

ג אם אין לו אחין שְנִמְצָא זֶה הַגְזֵלָן לְבִדּוֹ הוּא הַיּוֹרֵשׁ מוֹצִיא הַגְזֵלָה מִתַּחַת יָדוֹ לְבָנָיו וְאִם אֵין בָּנִים לְזֶה הַבֵּן הַגְזֵלָן נוֹתְנָה לְבַעַל חוּבוֹ אוֹ בְּהִלּוּאָתוֹ אוֹ לְצַדִּיקָהּ. הוֹאִיל וְיִצְאָה הַגְזֵלָה עֲצָמָה מִתַּחַת יָדוֹ נִפְטָר אָף עַל פִּי שְׁנִתְּנָה מִתְּנָה אוֹ פְּרָעָה בְּחוּבוֹ. וְהוּא שְׂיֻדְיָעִים וְיֹאמֶר זֶה גִּזַּל אָבִא :

ד וְכֵן הַגּוֹזֵל אֶת הַגֵּר וְנִשְׁבַּע לוֹ וְחָזַר וְהוֹדָה לוֹ וְזָקַף עָלָיו הַכֹּל מִלְּוָה וְאַחַר כֵּן מֵת הַגֵּר אָף עַל פִּי שְׂזָכָה בְּגֵזֵלָה חַיֵּב לְהוֹצִיאָהּ [א] מִתַּחַת יָדוֹ :

מגיד משנה **וכן הגוזל את הגר וכו'.** מחלוקת ר"ע ור"י הגלילי בברייתא (דף ק"ט) ופסק כר"ע דאמר אין לו תקנה עד שיוציא הגזלה מתחת ידו :

ה בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים **כְּשֶׁהוֹדָה בֵּינְתֵיכֶם.** אָבֵל אִם גִּזַּל אֶת הַגֵּר שְׂאִין לוֹ יוֹרְשִׁים וְנִשְׁבַּע לוֹ וּמֵת הַגֵּר הָרִי זֶה חַיֵּב לְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן וְחִמְשׁ לְכַהֲנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֶר וּמִבֵּיא אֲשָׁמוֹ וְאַחַר כֵּן יִתְכַפֵּר בּוֹ :

ההראב"ד **כשהודה בינתים וכו'.** א"א ואפילו לא הודה בינתים אם לא זקפן עליו במלוה הכל לכהנים דלא אתמר בשמעתין הכי אלא לרבי יוסי הגלילי אבל לרבי עקיבא כי לא זקפן לכהנים הוי עכ"ל :

מגיד משנה **בד"א כשהודה בינתים אבל אם גזל את הגר וכו'.** כתב עליו הר"א ז"ל א"א ואפ"י לא הודה בינתים וכו'. ובאמת הסוגיא האמורה שם לדעת ר"י הגלילי היא כדאמרינן מכלל דר"י וכו' אלא גזל הגר דקאמר רחמנא נתינה לכהנים וכו'. ויראה לי דלר"ע לא שנא זקפן ולא שנא לא זקפן בהוצאת גזילה מתחת ידו סגי אע"פ שאינו נותנה לכהנים והא דפריך לרבי יוסי משום דלדידיה מפרש טפי דאמר זכה הלה במה שבידו וזה הכלל לפי פירוש זה דלא נחלקו ר"ע ור"י יוסי בגזל הגר דלכהנים הוי וכן אין אחד מהם מחלק בין זקפן ללא זקפן וכו' ונקט בברייתא זקפן להודיעך כחו דר"ע דאפילו זקפן בעי

להוציא גזלה מתחת ידו ועל דרך זה כתב הרב למעלה זקפן, זה נ"ל ועוד צריך עיון:

ו מפי השמועה למדו שזה שנתמר בתורה [\(במדבר ה-ח\)](#) 'ואם אין לאיש גאלי בגר שמת ואין לו יורשים הכתוב מדבר ואשם זה האמור כאן הוא הגזלה או דמיה. לפיכך המחזיר גזל הגר בליקה לא יצא. שהרי אשם קראו הכתוב ואין מקריבין בליקה. ואין הכהנים חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר כדרך שאין חולקין בשר אשם נגד בשר אשם אחר:

מגיד משנה מפי השמועה למדו שזה וכו'. מפורש שם: לפיכך המחזיר גזל וכו'. מימרא דרבא שם (דף ק"י): ואין הכהנים חולקין גזל הגר וכו'. מימרא שם: ומ"ש כדרך שאין חולקין וכו'. מקרא ילפינן לה במנחות:

ז כל גזל הגר שאין בו שוה פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי משמר לא יצא המחזירו ידי השבה שנתמר [\(במדבר ה-ח\)](#) 'המושב לה' לכהן עד שתהיה השבה לכל כהן. ולמה נאמר בגזל הגר [\(במדבר ה-ח\)](#) 'איש' שהאיש אתה צריך לחקר ולחזר עליו אם יש לו יורשים או אם אין לו אבל אם היה הגר ^[ב] קטן אי אתה צריך לחזר עליו אלא חזקתו שאין לו יורשים:

מגיד משנה כל גזל גר שאין בו שוה וכו'. מימרא שם ופירש רש"י ז"ל ויוסיף עליו עד להשלים: ולמה נאמר בגזל הגר איש. פירוש דה"ה לגיורת וקטן והכי איתא בברייתא שם קטן אי אתה צריך לחזר עליו פי' דכמאן דאינו מוליד משוינן ליה:

ח הכהנים בגזל הגר כמקבלי מתנות הן. לפיכך הגזל חמץ מן הגר שאין לו יורשים ועבר עליו הפסח חייב לתן לכהנים את דמיו כשעת הגזלה. שאם יתנהו להן עכשו אינה מתנה שהרי הוא אסור בהנאה. ואלו היה הגר קים היה אומר לו הרי שלך לפניך כמו שבארנו:

מגיד משנה הכהנים בגזל הגר כמקבלי מתנות וכו'. בעיא דאיפשיטא שם (דף ק"י:) וכרבא דאמר דאי מקבלי מתנות נינהו חייב לתת להם את דמיו כשעת הגזלה. ומ"ש כמו שביארנו. הוא פרק ג' מאלו ההלכות:

ט כהן שגזל גר שאין לו יורשים ונשבע לו ומת הגר לא זכה זה בגזלו שתחת ידו אלא יוציא מתחת ידו לכל אחיו הכהנים בני המשמרת:

מגיד משנה כהן שגזל גר שאין לו וכו'. ברייתא שם:

י הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הגר והפריש אשמו וגזלתו להעלותו לכהנים ומת הגזלן קדם כפרה הרי בני הגזלן יורשים את כסף הגזלה או הגזלה עצמה והאשם ירעה עד שיפול בו מום כמו שבארנו במקומו:

מגיד משנה הגוזל את הגר ונשבע וכו'. משנה שם. ומ"ש כמו שביארנו במקומו. הכוונה בהלי פסולי המוקדשין ששם ביאר שאחר שיפול בו מום ימכר ויפלו דמיו לנדבה וכן נזכר במשנה שם:

יא נתן הגזלן את הכסף לאנשי משמר [ג] ומת קדם כפרה אין יורשי הגזלן יכולין להוציא מיד הכהנים שנקאמר [\(במדבר ה-ט\)](#) 'איש אשר יתן לכהן לו יהיה'. ואפלו היה הגזלן קטן שאין מתנתו מתנה אין יורשיו מוציאים מיד הכהנים:

מגיד משנה נתן הגזלן את הכסף לאנשי משמר וכו'. מפורש במשנה: ואפילו היה הגזלן קטן וכו'.

יב נתן את הכסף לאחת מן המשמרות ואת האשם למשמרה זו שהיא שביתה יחזיר הכסף אצל האשם לאנשי המשמרה הקבועה שהמשמרה שלקחה כסף בלא שביתה לא זכתה ומוציאים מידה:

מגיד משנה נתן את הכסף לאחת מן המשמרות. פירוש שלא בזמנה והוא מבואר במשנה ודין אחר אמרו בגמ' בזה ולא הזכירו הרב ז"ל:

יג אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן לבעלים או לפהנים אם היה גזל גר שאין לו יורשים. נתן את הקרן והקריב אשמו נתכפר לו ואין החמש מעכב הכפרה וחיב לתן את החמש אחר כפרה:

מגיד משנה אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן וכו' נתן את הקרן והקריב את אשמו וכו'. משנה וברייתא שם:

יד העבדים והשטרות והקרקות אין בהן תוספת חמש שנאמר [\(ויקרא ה-כא\)](#) 'וכחש בעמיתו בפקדון'. כל האמור בענין מטלטלין הוא וגופן ממון. יצאו קרקעות ועבדים שהקשו לקרקעות ויצאו שטרות שאין גופן ממון. וכן אם היו גזל גר שאין לו יורשים אינן חוזרים לפהנים. וכן הקרקע [\(ד' אינה נקנית לעולם לגזלן אלא ברשות בעליה עומדת\)](#). ואפלו נמכרה לאלף זה אחר זה ונתיאשו הבעלים הרי זו חוזרת לנגזל בלא דמים. וכל מי שיצאה מתחת ידו חוזרת על זה שמכרה לו וחוזר המוכר השני על המוכר הראשון עד שיחזר הלוקח מן הגזלן על הגזלן ויטל ממנו כמו שיתבאר:

מגיד משנה העבדים והשטרות והקרקות וכו'. אלו שהזכיר ז"ל אין נשבעין עליהם כדאיתא בשבועת הדיינין (שבועות דף ל"ז): וכיון שכן אין בהם חומש אפילו נשבע דחומש לא אתי אלא במלתא דשייך ביה חיוב שבועה ובפירוש אמרינן בהגוזל (בבא קמא דף פ"ה) לפי שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות וזאת היא הטענה וכן פירשו שם רש"י והר"א ז"ל ובפירוש שנינו כן בברייתא פרק הגוזל עצים דרבנן מיעטו באלו מדין חומש מן הכתוב: **וכן אם היו גזל הגר וכו' אינם חוזרים לפהנים**. כתב הר"א ז"ל א"א אלא כל הקודם זכה חוץ ממנו ואם דברי הרב בשהחזיק בהם אחר מיתת הגר (קודם שיזכה בהם הלה אחר מיתה דבריו קיימים ופשוטים ואם קדם הלה וזכה בהם אחר מיתת הגר) ודאי זכה ולא אמר בכי הא יוציא גזלה מתחת ידו שאין זה אלא

כמטלטלין ונשבע עליהן. ורבינו ז"ל סתם לפי שיותר מזה יתבאר בהלכות זכייה ומתנה בכל דיני הגר ואין זה מקומו: **וכן הקרקע אינה נקנית לעולם לגזלן וכו'.** כרבנן דהגוזל עצים (דף ס"ט):

הלכות גזלה ואבדה - פרק תשיעי

א הגוזל קרקע מחברו והפסידה. כגון שחפר ביה בורות שיחין ומערות או שקצץ את האילנות ושחת את המעונות והרס הבנין. חיב להעמיד לו בית או שדה כשהיו בשעת הגזלה או ישלם דמי מה שהפסיד. **אבל אם נשחתה מאליה כגון ששטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים אומר לו הרי שלך לפניך שהקרקע בחזקת בעלים קימת ואין אחריות הפסדה עליו אלא אם כן הפסיד בידו. מה שאין הדין כן במטלטלין כמו שבארנו:**

ההראב"ד **אבל אם נשחתה וכו'.** א"א (תימה הוא זה שהוא לא ביאר) נ"א אמת הוא זה אלא שלא ביאר וכו' כן שהרי עשה עבדים כקרקעות לענין גזלה שהרי הזקינו אומר לו הרי שלך לפניך מיהו הני מילי לענין כחושה אף על גב דלא הדרא גזלה מיהא בעינה איתא ואומר לו הרי שלך לפניך אבל מכל מקום נגזלים הם ונקנית ביאוש דכתיב וישב ממנו שבי ואמרינן העבד שנשבה ופדאוהו לשם בן חורין אחר יאוש לא ישתעבד לא לראשון ולא לשני אלמא לאו כקרקע דמי דהא קני נפשיה ביאוש הילכך כשמת העבד או נשרף משלם את דמיו שהרי משמת אין שלו לפניו וכשמת לגזלן מת. עכ"ל:

מגיד משנה **הגוזל קרקע מחבירו וכו'.** זה פשוט ומבואר בפרק קמא דמציעא (דף י"ד): באוקימתא דרבא בההוא דלאכילת פירות: **אבל אם נשחתה וכו'.** גם זה פשוט ואיתא פרק הגוזל עצים (דף צ"ו): ופרק הגוזל בתרא (דף ק"ז): ועל מ"ש רבינו משא"כ הדין במטלטלין או בעבדים הר"א ז"ל חלק בעבדים בין הזקינו שאומרים לו הרי שלך לפניך ובין מתו או נשרפו שאינן בעולם

ועדיין לא עלה תירוץ לדברי רבינו שכתב כמו שבארנו והוא שם לא חלק בזה בפ"ג ואם זה מלשון רבינו פירושו או בעבדים הדין כן כדין קרקעות והנכון שהוא טעות סופר:

ב גזל שדה ונגזלה ממנו ונטלוה מציקים בלח המלך. אם מפת מדינה היא כגון שלקח המלך שדות או בתים של כל אנשי המדינה אומר לו הרי שלך לפניך. ואם מחמת הגזל נלקחה חיב להעמיד לו שדה אחרת:

מגיד משנה גזל שדה ונגזלה הימנו וכו'. משנה פרק הגוזל בתרא (בבא קמא דף קט"ז ע"ב) ופירוש אם מחמת הגזל כגון שאנסו כל קרקעותיו וזו בכללן:

ג אנס המלך את הגזלן [א] ואמר לו הראה לנו כל מה שיש לך והראה שדה זו שגזל בכלל שדותיו ונטלה המלך. חיב להעמיד לו שדה אחרת כמותה או נותן דמיה:

מגיד משנה אנס המלך וכו'. זה מפורש בגמרא דאמרינן לא צריכא דאחוי אחויי וזה פירושה:

ד גזל שדה והפסידה בידו כשבעל השדה גובה את דמי מה שהפסיד הגזלן גובה אותן מנכסים בני חורין מפני שהיא כמלוה על פה. ואם עמד הגזלן בדין ונתחייב לשלם ואחר כך מכר גובה מנכסים משעבדין:

מגיד משנה גזל שדה והפסידה וכו'. מפורש שם בפ"ק דמציעא (דף י"ד): בההוא דרבא שהזכרתי:

ה גזל שדה ואכל פרותיה משלם כל הפרות שאכל מנכסים בני חורין. גזל והשבית שמין לו וידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה בלבד מן הנגזל ואם ההוצאה יתרה על השבח אין לו מן ההוצאה אלא שעור השבח:

מגיד משנה גזל שדה ואכל פירותיה משלם וכו'. מפורש שם ומיהו כשעמד בדין ואח"כ מכר גובה מנכסים שמכר והכי איתא בהדיא התם אם עמד בדין אפילו פירות נמי. וצ"ע על דברי רבינו ז"ל איך סתם ואולי סמך לו על מה שלמעלה בסמוך: **גזל והשביח שמין לו וידו על התחתונה וכו'.** זה מוכרח שם מכח הסוגיא ופשוט הוא:

ו גזל שדה ומכרה והשביחה הלוקח [ב] אם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה מבעל השדה והקרן נוטל עם שאר השבח מן הגזלן:

ההראב"ד גזל שדה ומכרה וכו'. א"א בשקבל עליו אחריות עכ"ל:

מגיד משנה גזל שדה ומכרה וכו' והקרן נוטל עם שאר השבח וכו'. כתב הר"א ז"ל א"א בשקבל אחריות ע"כ. ודברי תימה הם דהא אסיקנא שם בפ"ק דמציעא (דף ט"ו): הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח וכו' ואחריות טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר. ואפשר שהר"א ז"ל סובר שאם קבל אחריות בסתם אף השבח בכלל ואם לא קבל עליו אחריות כלל חייב באחריות הקרן מפני שהוא טעות סופר אבל לא בשבח ולא כן פירשו שאר המפרשים ז"ל והחילוק שכתב רבינו אי זה יותר אם השבח אם ההוצאה מבואר בהלכות הרב כדבריו ז"ל:

ו הקרן גובה מנכסים משעבדים ושאר השבח מנכסים בני חורין. ואם הכיר בה שיהא גזולה כשלקחה אינו נוטל מן הגזלן אלא הקרן בלבד ומפסיד שאר השבח היתר על ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השבח בין שהכיר בה שיהא גזולה בין שלא הכיר בה אין לו מן ההוצאה אלא שעור השבח נוטל מבעל השדה והקרן נוטל מן הגזלן מנכסים משעבדין:

מגיד משנה ואם הכיר בה וכו'. גם זה מבואר שם ובהלכות הרב ויש מי שכתב שאם קנו מידו וכתב לו את האחריות שיש לו שבח נכסים אע"פ שהכיר בה שאינה שלו. ונראה לעניות דעתי שעל הגזלן להביא ראיה שהלוקח הכיר בה: היתה ההוצאה וכו'. כך כתוב בהלכות ופשוט הוא:

ח הגוזל שְׁדָה וּמְכָרָהּ וְאָכַל הַלֹּקֶחַ פְּרוּתֶיהָ מִחֲשָׁבִין עָלָיו כָּל הַפְּרוֹת שֶׁאָכַל וּמִשְׁלֵם לְבַעַל הַשְּׁדָה וְחוֹזֵר וְגוֹבֶה אוֹתָן מִן הַגְּזֵלָן מִנְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. וְאִם הַכִּיר בָּהּ שֶׁגְּזוּלָהּ הִיא אֵין לוֹ פְּרוֹת וְאֵינוּ גוֹבֶה מִן הַגְּזֵלָן אֲלָא הַקֶּרֶן בְּלֶבֶד :

מגיד משנה **הגוזל שדה מחבירו ומכרה וכו'.** לשון הרב בזאת הבבא הוא קצת תמוה אצלי באמרו מחשבין עליו כל הפירות שאכל ומשלם לבעל השדה וחוזר וגובה אותם מן הגזלן לפי שהנראה מלשון זה הוא שמה שאכל באותם שנים שהחזיק בהם וכסבור שהוא שלו כיון שאחר מכן נמצא שאינה שלו שהוא משלם כל הפירות שאכל אע"פ שהגזלן גזלה ריקנית ומ"מ נותן לו הוצאתו וזהו לאכילת פירות ששנינו במס' גיטין פ' הניזקין (דף מ"ח:) ואינו נראה כן מלשון רש"י ז"ל שכן פירש שם ז"ל לאכילת פירות הגוזל שדה ומכרה לאחר וזרעה וצמחה ועשתה פירות ובא הנגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח, משמע שאם כבר אכל הפירות שאינו משלם אבל כשהן בעין בקרקע נוטלן נגזל ונותן ההוצאה והכין משמע קצת באוקימתא קמייתא דשנים אוחזין (דף י"ד:) גבי הא דלאכילת פירות דאמר הכא במאי עסקינן כגון שגזל שדה מלאה פירות וכו' ואם כדברי רבינו לימא כגון שגזל שדה ואכל פירות. ומכל מקום דבריו עיקר כדמוכח פרק הגוזל עצים (דף צ"ז) גבי התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור ואמר התם ואי ס"ד עבדא כמקרקעי דמי אמאי פטור (קרקע אינה נגזלת) וברשותיה דמריה קאי וכן פירשו בתוס' אע"ג דנחית ליה בתורת גזלנות וכתיב השב [את כל אשר] לה ואת כל תבואת השדה מיום עזבה את הארץ ועד עתה. ומבואר פ' חזקת הדרי ארעא והדרי פירי כשמחזיקין אותו שאכלה בגזל וכן ההיא דהדר בחצר של חבירו שנתבאר פ"ג אפילו נחית לה בתורת גזלנות היא וכבר כתבתי שם: **ומ"ש ואם הכיר וכו'.** מפורש פ"ק דמציעא (דף ט"ו):

ט המוכר שְׁדָה שְׁאִינָה שְׁלוֹ אֵין מְמַכְרוּ מְמַכְרָהּ וְלֹא קָנָה לֹקֶחַ כְּלוּם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. חֹזֵר הַגְּזֵלָן אַחַר שֶׁמְכָרָהּ וְלֹקְחָהּ מִבְּעַלְיָהּ נִתְקַיְמָה בְּיַד ^[ג] הַלֹּקֶחַ מִן הַגְּזֵלָן. וְאִפְלוּ נִתְּנָה לוֹ הַגְּזֵלָן מִתְּנָה כְּשֶׁהִיְתָה גְּזוּלָהּ בְּיָדוֹ כִּיּוֹן שֶׁחֹזֵר וְלֹקְחָהּ נִתְקַיְמָה בְּיַד זֶה שֶׁקִּבֵּל מִתְּנָה שֶׁמִּפְּנֵי זֶה טָרַח הַגְּזֵלָן עַד שֶׁקִּנְיָנָהּ כְּדִי ^[ד] לְעַמֵּד בְּנִיּוֹתָיו :

מגיד משנה המוכר שדה שאינו שלו וכו' וחזר הגזלן אחר וכו'. מימרא פ"ק דמציעא: ואפילו נתנה וכו'. פסק כרב אשי כדאיתא בהלכות. מיהו פירושה דוקא בשלא הכיר בה הלוקח שאינה שלו:

ז לפיכך אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר לו שדה שאינה שלו ונתחייב לשלם והתחיל ^(ה) בית דין להכריז על נכסי הגזלן כדי להגבות מהן ללוקח ואחר שהתחילו ההכרזה לקחה הגזלן מן הבעלים לא נתקימה ביד הלוקח. שמאחר שהכריזו על נכסיו נתגלה שאינו נאמן ולא לקחה מן הבעלים כדי להעמידה ביד הלוקח:

מגיד משנה לפיכך אם תבע הלוקח וכו'. פסק כרב פפא וכן בהלכות:

יא לקחה הגזלן מן הבעלים אחר שמכרה כשהיא גזולה וחזר ומכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישו. הרי גלה דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו כשהיתה גזולה. וכן אם נפלה לגזלן בירשה לא נתקימה ביד הלוקח:

מגיד משנה לקחה הגזלן וכו'. מפורש שם בסוגיא:

כסף משנה לקחה הגזלן מן הבעלים וכו'. כתב הטור (סי' שע"ד) מלשון הרמב"ם יראה הוא הדין נמי אם קנאה מהנגזל קודם שמכרה או נתנה לאחר ואחר שקנאה מכרה ונתנה לאחר דאמרינן נמי שלא כיון לקיימה ביד הראשון ואין נראה דמיד כשקנאה נתקיימה ביד הלוקח ואינו יכול למוכרה עוד לאחר עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו דהבי"ע כגון שלקחה מיד זבנה או אורתה דהא תיכף שלקחה גלי דעתיה דלאו לאוקומה קמי לוקח ראשון לקחה וכן פירש הרב רבינו ניסים בשם הראב"ד. ועוד י"ל דלא אמרינן דלקחה כי היכי דליקום בהימנותיה אלא כל היכא דלא זבנה או אורתה בתר הכי דהא דאמרן דניחא ליה דליקום בהימנותיה אומדן דעתא בעלמא הוא ונ"מ להיכא דמית גזלן בתר הכי אבל כל היכא דזבנה או אורתה הא גלי דעתיה דליתיה לאומדן דעתא דידן וכיון שהוא מוחזק בקנין השדה מבעליו זה שרוצה להוציאו מחזקתו עליו הראיה ולפי זה אפילו לא זבנה או אורתה אלא שהוא עצמו בא לערער להוציאה מיד הלוקח וטוען שלעצמו קנאה ולא כי היכי דליקום בהימנותיה מהימן:

יב גְּבָאָה הַגְזֵלָן בְּחוּבוֹ. אִם יֵשׁ לַנִּגְזֵל קַרְקַע אַחֶרֶת וְאָמַר לוֹ הַגְזֵלָן זֶה אֲנִי גּוֹבֶה בְּחוּבֵי הָרִי זֶה מִתְכַּוֵּן לְהַעֲמִידָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ. וְאִם אֵין לַנִּגְזֵל קַרְקַע אֲלָא זֶה לְגַבּוֹת חוּבוֹ הוּא שְׁנִתְכַּוֵּן :

יג נִתְנוּהָ הַבְּעָלִים לַגְזֵלָן מִתְּנָה קִנְיָהּ הַלּוֹקֵחַ שְׁאֵלוֹ לֹא טָרַח לְבַעְלִים לֹא הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ בְּמִתְּנָה וּמִפְּנֵי זֶה טָרַח כְּדִי שְׂיִזְכָּה בָּהּ בְּדִין וַיַּעֲמֵד בְּנִאָמְנוּתוֹ וְתִתְקַיֵּם בְּיַד הַלּוֹקֵחַ :

מגיד משנה **נתנוה הבעלים וכו'.** זה מחלוקת רב אחא ורבינא (דף י"ז) חד אמר מתנה כמכר וקנה לוקח וחד אמר מתנה כירושה ולא קנה. ור"ח פסק כירושה וכן פסק הרשב"א ז"ל ורבינו פסק כמכר ואולי משום דמסתבר טעמא דמ"ד כמכר לדעתו ז"ל:

כסף משנה **נתנוה הבעלים לגזלן מתנה קנאה הלוקח וכו'.** כתב ה"ה זה מחלוקת רב אחא ורבינא וכו' ורבינו פסק כמ"ד כמכר ואולי משום דמסתבר טעמא דמ"ד כמכר לדעתו ז"ל עכ"ל. ויותר נראה בעיני לומר דטעמו לפי שהלוקח מוחזק בקרקע ובטענה כל דהו מוקמינן ליה בידיה וכמ"ש הטור בשם הרמ"ה:

יד הַגּוֹזֵל שְׂדֵה וְאַחַר שֶׁגִּזְלָהּ וְהַחֲזִיק גִּזְלָן עָלֶיהָ חֲזַר וּלְקַחָהּ מִבְּעָלִים הָרֵאשׁוֹנִים וְטָעַן הַנִּגְזֵל וְאָמַר אָנוּס הָיִיתִי בְּשִׂעָה שְׂמִכְרֶתֶיהָ לוֹ וְשָׁלַא לְדַעְתִּי מִכְרֶתִי מִחֲמַת גִּזְלָנוּתוֹ לֹא זָכָה הַגְזֵלָן אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ יַעֲדִים שֶׁבִּפְנֵיהֶם לְקַחָהּ וְתַחֲזַר הַשְּׂדֵה לְבַעְלִים וּמְחִזְרִין לַגְזֵלָן הַדָּמִים שְׁנִתְּנוּ :

מגיד משנה **הגוזל שדה ואחר שגזלה וכו'.** דעת הרב אלפס ז"ל בהלכות פי חזקת דכל היכא שהודה הנגזל שמכרה ולא ראו העדים מנין המעות אין הודאתו הודאה ומוציאין הקרקע ממנו בלא דמים אע"פ שלא מסר מודעא ראו העדים שמנה לו המעות הרי זה מכר גמור כל זמן שלא מסר קודם לכן המוכר מודעא דה"ל כתליוה וזבין דזביניה זביני וכן דעת הר"א ז"ל וכן נראה קצת מההיא דאמרינן דרב ביבי וכו' אותה שמועה שהביא הראב"ד ז"ל בהשגות דמשמע דדין זה ודין תליוה וזבין שוה ורבינו פסק כרב ביבי משמיה דר"נ וצ"ע היאך חלק בין זה לההיא דתליוה וזבין אחר שהגמרא משוה אותן:

טו בַּמָּה דְּבָרִים אָמֹרִים כְּשֶׁהֵעִידוּ הָעֵדִים שְׁמָנָה בַּפְּנֵיהֶם אֶת הַמַּעוֹת. אָבֵל אִם הֵעִידוּ שֶׁבַעל הַקָּרְקַע מָכַר לַגִּזְלָן וְהוֹדָה לוֹ בַּפְּנֵיהֶם שֶׁנָּתַן לוֹ דָּמִים כֶּדֶּ וְהִנְגִּזַל טוֹעֵן שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ דָּמִים וּמַחֲמַת יִרְאֶה הוֹדָה לוֹ אִין לַגִּזְלָן כְּלוּם אֶלֶּא מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ הַשְּׂדֵה בְּלֹא דָּמִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הוֹדָה לוֹ אֶלֶּא מִפְּנֵי הַפְּחַד כְּשֶׁטָּעַן הוֹאִיל וְהַחֲזִק גִּזְלָן עָלֶיהָ :

טז * אִין בַּעַל הַשְּׂדֵה צָרִיד לַעֲשׂוֹת [ט] מוֹדָעָה עַל מָכַר זֶה הוֹאִיל וְהַחֲזִק זֶה גִּזְלָן עַל שְׂדֵה זֶה וְאִין רְאָיתוֹ בָּהּ רְאָיָה. וְאִין צָרִיד לְמַסֵּר מוֹדָעָה. וְאִין דִּין גִּזְלָן כְּדִין הָאוֹנֵס אֶת חֲבֵרוֹ וְתָלָה אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּמְכַר לוֹ. שְׂזָה הָאוֹנֵס אֵינוֹ רוֹצֵה לְגַזֵּל וְלֹא גִזְלוֹ עֵדִין כְּלוּם. לְפִיכֶּד אִם לֹא מָסַר הַמוֹכֵר הָאוֹנֵס מוֹדָעָה מִמְכָּרוֹ קָיָם :

ההראב"ד אין בעל השדה וכו'. א"א זה אינו מחוור והרב ז"ל חולק עליו בהלכות והעיקר כדברי הרב ז"ל שאם היה כדברי זה המחבר דרב הונא הוא מפליג בזה למה ליה למהדר דרב ביבי מימרא היא ומימרא לרב הונא לא סבירא ליה והא בכה"ג רב הונא נמי הכי ס"ל עכ"ל:

הלכות גזלה ואבדה - פרק עשירי

א עֲבוּיִם בַּעַל זְרוּעַ שְׂאֲנַס נִכְסֵי יִשְׂרָאֵל וְיָרַד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ מִחֲמַת שְׁהִיָּה לוֹ חוֹב עַל בַּעַל הַשְּׂדֵה אוֹ מִחֲמַת שְׂיֵשׁ לוֹ נֶזֶק בְּיַד זֶה הַיִּשְׂרָאֵל אוֹ מִחֲמַת שְׁהִפְסִיד מִמוֹנוֹ [א]. וְאַחַר שֶׁתִּקַּף לוֹ אֶת הַשְּׂדֵה מְכָרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחַר. אִין הַבְּעָלִים יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ :

מגיד משנה עכו"ם בעל זרוע וכו'. נ"ל שהרב הוציא זאת הבבא מההיא דאמר הבא מחמת חוב כו' בפי הניזקין (דף נ"ח) וזהו פירושה לפי דעתו ז"ל גרסינן התם ת"ר הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון וכו' אמר רב יוסף נקיטינן אין אנפרות בבבל והא קא חזינן דאיכא אלא אימא אין דין אנפרות בבבל מ"ט כיון דאיכא בי דואר ולא אזיל וקביל אימא אחולי אחיל. פירוש הבא מחמת חוב עכו"ם שירד לתוך קרקע ישראל מחמת חוב שהיה חייב לו הישראל ולא המתין שידונו לו בב"ד של ישראל ולא בערכאות של עכו"ם וכן מחמת אנפרות פירוש שירד לתוך קרקע ישראל מחמת טענתו שיש לו נזק שזה הישראל הזיקו או הפסידו וזה פירוש מלת אנפרות נזק והפסד אין בו משום סיקריקון שהלוקח ממנו אינו צריך להמתין כלל וכן אין נוהגים בו דיני סיקריקון המתבארין למטה אלא מקחו קיים וביאר הרב שאין לו אלא כשהבעלים מודים שהיו חייבין לו המעות או שיש לל עדים לעכו"ם מזה שאם לא כן בטלה דין סיקריקון שכל אנוס יאמר חוב היה לי עליו ואמר רב יוסף וכו' והא קא חזינא קא סלקא דעתיה דה"ק אין עכו"ם יורד משום אנפרות בבבל ומש"ה קא מקשינן הא קא חזינא דעבדת הכי ופריק אין דין אנפרות פירוש שהעכו"ם יורד לתוך קרקע של ישראל אין צריך להוכיח דין אנפרות שהוא טוען דכיון דאיכא ב"ד קבוע של עכו"ם ולא אזיל ישראל קמייהו נראה שהאמת טוען העכו"ם ומפני שדין האנפרות הוא שיש עדים לעכו"ם בודאי כדאמרן קאמר הכא שאין דין אנפרות. זה נראה בפירוש השמועה לדעת הרב ודעת הר"א ז"ל כדעת רש"י ז"ל תמצאנו בפירושו:

ב בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּשֶׁהוּדוּ הַבְּעָלִים שְׂאֵמֶת טָעוֹ הָעֶכּוּ"ם [המוכר או יעידו עדי ישראל שְׂהָאֵמֶת טָעוֹ הָעֶכּוּ"ם] הַמּוֹכֵר. וְכֵן אִם הָיָה שָׁם מְלָךְ או שָׂר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂיָכוֹל לְכַף אֶת הָעֶכּוּ"ם שְׂמִכְר לְדִין וְלֹא תִבְעוּ הַבְּעָלִים אֶת הָעֶכּוּ"ם אֵינָן יְכוּלִין לְהוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מִן הָעֶכּוּ"ם אֵף עַל פִּי שְׂאֵינָן מוֹדִין לְעֶכּוּ"ם וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵין שָׁם עֵדִים שְׂאֵמֶת טָעוֹ הָעֶכּוּ"ם שְׂהָרִי אוֹמֵר הַלּוֹקֵחַ לְבְעָלִים אִם גָּזְלָן הוּא הָעֶכּוּ"ם לָמָּה לֹא תִבְעֶתֶם אוֹתוֹ בְּדִינֵיהֶם:

ההראב"ד בד"א בשהודו הבעלים וכו'. א"א זה המחבר היפך וערבב התחיל בכאן בשמעתא דגיטין הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות ולא השלים ותפס דרך אחרת שלא היתה צריכה ואח"כ חזר לסוף אותה שמועה דאמרינן אין אנפרות בבבל ואילו השלים אותה כמו שהיא השמועה היה טוב ויפה והיה

אדם למד מדבריו מה שאמרו הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון שמשבתשין בה בני אדם בפירושה והוא רוצה לומר משום תקנת סיקריקון כלומר שלעולם אינה נקנה אפילו אחר תקנת רבי שמאחר שאינו גזלן מפורסם אינה משתקעת בידו ולבסוף שידונו עמו הבעלים עכ"ל:

ג העכו"ם המציקים לישראל ומבקשים להרגם עד שיפדה עצמו מיד העכו"ם בשדהו או בביתו ויתנה למציק ואחר כך יניחנו. כשירצה המציק למכר אותה הקרקע אם יש ביד הבעלים לקח מן המציק הן קודמין לכל אדם. ואם אין ביד הבעלים לקח או ששהה הקרקע ביד המציק שנים עשר חדש כל הקודם ולקח מן המציק זכה. ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע או שליש המעות מפני שזה המציק מוכר בזול הואיל וקרקע שאינה שלו הוא מוכר הרי זה מוכר בפחות רביע או קרוב לו וזה רביע של בעלים שהרי מחמת שהיא שלהן מוכר בזול. לפיכך הלוקח מן המציק בשלשים נותן לבעלים עשרה או נותן להם רביע הקרקע ואחר כך יקנה הכל. ואם לא נתן הרי רביע הקרקע כגזל בידו:

מגיד משנה עכו"ם המציקין לישראל וכו'. כל זאת הבבא היא בהניזקין (דף נ"ה:) במשנה וברייתא (דף נ"ח:) וכשמואל דאמר רביע בקרקע שהיא שליש במעות וכן בהלכות הרב ז"ל ומשמע דיד בעלים על העליונה רצו קרקע או מעות וכן הוא בהלכות:

ד היורד לתוך שדה חברו שלא ברשות ונטעה אם היתה שדה העשויה לטע או מדין כמה אדם רוצה לתן בשדה זו לטעה ונוטל מבעל [ב] השדה. ואם אינה עשויה לטע שמין לו וידו על התחתונה:

מגיד משנה היורד לתוך השדה וכו'. מימרא שם (בי"מ ק"א) בשם רב ופירוש ידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה נותן לו ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח נותן לו הוצאה שיעור שבח ופירוש זה עיקר. ויש שפירשו בפחת שישומו אותן שמאין בקיאין:

ה * אָמַר לוֹ בַעַל הַשְּׂדֵה עֶקֶר אֵילָנָךְ וְלֵךְ שׁוֹמְעִים לוֹ. אָמַר הַנוֹטֵעַ הֲרִינִי עוֹקֵר אֵילָנִי אִין שׁוֹמְעִין לוֹ * מִפְּנֵי שְׂמִכְחִישׁ אֶת הַקֶּרֶקַע:

ההראב"ד אמר לו בעל השדה עקור וכו'. כתב הראב"ד נראה לי שאין אומרין כך בארץ ישראל מפני ישוב ארץ ישראל עכ"ל: מפני שמכחיש את הקרקע. א"א אפילו בחוצה לארץ כיון שמכחיש את הקרקע וזה מוסיף הוא דאית ליה נמי משום ישוב א"י עכ"ל:

מגיד משנה אמר לו בעל השדה וכו'. נראה שאין דעת הרב ז"ל בזה אלא בשדה שאין עשויה ליטע שאז הדין עם בעל השדה אבל בעשויה ליטע לא כל הימנו וכן עיקר ובזה הסכימו הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכ"נ מן ההלכות. ומ"ש הר"א ז"ל שאין אומרין כן בארץ ישראל מפני ישוב א"י, י"ל שאין חוששין לכך אלא בשבעל השדה רוצה בכך אבל אם שוה יותר לזרעים מנטיעות וכדאמר בשדה שאינה עשויה ליטע אין זו טענה וכן עיקר: אמר הנוטע וכו'. מפורש שם: ומ"ש מפני שמכחיש את הקרקע. הוא כפי הלשון האחרון האמור שם ואפילו בחוץ לארץ דקיימא לן כלישנא בתרא:

כסף משנה אמר לו בעל השדה עקור אילנך ולך וכו'. פשט דברי רבינו נראה דאכל מאי דכתב לעיל קאי בין עשויה ליטע בין אינה עשויה ליטע אלא שהרב המגיד כתב נראה שאין דעת הרב בזה אלא בשדה שאינה עשויה ליטע שאז הדין עם בעל השדה וכו' וכ"נ מן ההלכות עכ"ל. ואני איני רואה בדברי בעל ההלכות הוכחה בזה:

1 הַחֲצֵרוֹת הֲרִי הֵן רְאוּיִין לְבַנֵּן וּלְהוֹסִיף בָּהֶן בְּתִים וְעֲלִיּוֹת. לְפִיכֵךְ הוֹרוּ הַגְּאוּנִים שְׁהַבּוֹנָה בְּחֲצֵר חֲבֵרוֹ שְׁלֵא מִדַּעְתּוֹ הֲרִי זֶה כְּנוֹטֵעַ שְׂדֵה הָעֲשׂוּיָה לְטַע וְשָׁמִין לוֹ כִּמָּה אָדָם רוֹצֵה לְתֵן בְּבִנְיָן זֶה לְבָנוֹתוֹ. וְהוּא שְׂיַבְנָה בְּנֵן הַמוֹעִיל הַרְאוּי לְאוֹתָהּ חֲצֵר כְּמִנְהַג אוֹתוֹ מְקוֹם:

מגיד משנה החצרות וכו'. דעת הגאונים ז"ל בטעם פשוט:

2 הַיּוֹרֵד לְשֵׂדֵה חֲבֵרוֹ בְּרִשׁוֹת אֶפְלוֹ נָטַע שְׂדֵה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְטַע שָׁמִין לוֹ וְיָדוּ עַל הָעֲלִיּוֹנָה. שְׂאֵם הֵיִתָּה הַהוֹצָאָה יִתֵּר עַל

הַשֶּׁבַח נוֹטֵל הַהוֹצָאָה וְאִם הַשֶּׁבַח יִתֵּר עַל הַהוֹצָאָה נוֹטֵל הַשֶּׁבַח. וּבַעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ ^ג וְהַשְׁתַּף בְּשָׂדֵה שְׂיֵשׁ לוֹ חֶלֶק בָּהּ כִּיּוֹרֵד בְּרִשּׁוֹת הֵן וְשָׁמִין לָהֶם וַיֵּדֶם עַל הָעֲלִיּוֹנָה :

מגיד משנה **היורד לשדה חבירו וכו'.** זה מתבאר בפרק חזקת (בי"ב דף מ"ב) דאמר שותף כיורד ברשות דמי שנוטל בשדה שאינה עשויה ליטע כשדה העשויה ליטע ושדה העשויה ליטע נראה שכן דינו. וזהו פירוש אומדין שכתב רבינו לעיל ודין הבעל יתבאר לפנינו :

כסף משנה **ובעל בנכסי אשתו והשותף בשדה וכו' כיורד ברשות הן.** בסוף הפרק כתב ה"ה דהיינו דוקא באשתו קטנה וכ"כ הרשב"א שצריך להגיה כאן בעל בנכסי אשתו קטנה :

ח **היורד לשדה חברו שלא ברשות ונטע או בנה ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה למה שעשה זה וברצונו בא הדבר שמין לו וידו על העליונה :**

מגיד משנה **היורד לשדה חבירו וכו'.** זה מפורש בהשואל (דף ק"א) בעובדא דרב :

ט **היורד לתוך חרבתו של חברו ובנאה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה. ואם אמר בעל הבנין עצי ואבני אני נוטל. בבית ^ד שומעין לו. בשדה אין שומעין לו מפני שמכחיש את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע טל מה שבנית שומעין לו :**

מגיד משנה **היורד לתוך חרבתו של חבירו וכו' שמין לו וכו'.** פירוש דה"ל כשדה שאינה עשויה ליטע וכ"כ בהלכות : **ואם אמר בעל הבנין וכו'.** מפורש שם. וכתב הרשב"א ז"ל שאם אמר בעל החורבה מתחלה הריני נותן דמיהם ונוח לי במה שעושה קנתה לו חצרו כדאיתא בחידושינו :

י **כל מי ששמין לו בין שהיתה ידו על העליונה בין שהיתה ידו על התחתונה אינו נוטל פלוגים עד שישבע בנקיטת חפץ כמה**

הוֹצִיא. וְאִם אָמַר יָבֹאוּ הַדִּינִים וַיַּעֲשׂוּ שׁוּמַת הַהוֹצָאָה וְהָרִי
הִיא גְלוּיָהּ לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁעֲרוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים וְהַסִּיד וְשָׁכַר
הָאֲמָנִין בַּפְּחוֹת שְׁבַשְׁעָרִים שׁוּמְעִין לוֹ וְנוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן
זֶה שְׁנוּטֵל הַשֶּׁבַח בְּלֶבֶד וְהִיָּתָה יָדוֹ עַל הָעֲלִיזָה אִין צָרִיד
שְׁבוּעָה:

מגיד משנה כל מי ששמין וכו' אינו נוטל וכו'. זה נלמוד מההיא דאמר
בכתובות (דף ע"ט): בההיא דהאשה שנפלו לה נכסים הוציא ולא אכל ישבע
כמה הוציא ויטול אע"ג דבעל כיורד ברשות: ואם אמר וכו'. זה סברת הרב
ז"ל בטעם נכון:

יא כָּל שְׁשָׁמִין לוֹ וְנוֹטֵל שְׁטַעַן בְּעַל הַשְּׂדֵה וְאָמַר נָתַתִּי וְהַיּוֹרֵד
לְשָׂדֵה אוֹמֵר לֹא נָטַלְתִּי. הַיּוֹרֵד נֶאֱמָן וְנִשְׁבַּע שְׁלֹא נָתַן לוֹ כְּלוּם
וְנוֹטֵל שְׁהָרִי אוֹמְרִין לְבַעַל הַשְּׂדֵה עֲדִין לֹא שָׁמוּ לָךְ וְלֹא יָדַעְתָּ
כְּמָה אֶתָּה חָיֵב לָתֵן הֵיאָךְ נָתַתָּ. אָבָל אִם שָׁמוּ לוֹ וְאָמְרוּ לְבַעַל
הַשְּׂדֵה תֵּן לוֹ וְאָמַר נָתַתִּי אֵף עַל פִּי שְׁעֲדִין לֹא נִשְׁבַּע הַיּוֹרֵד הָרִי
בְּעַל הַשְּׂדֵה נֶאֱמָן וַיִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנָתַן וַיִּפְטֹר. שְׁהַקְרָקַע
בְּחִזְקַת בְּעָלֶיהָ:

מגיד משנה כל ששמין לו וכו'. הדין הזה נראה פשוט שכל המחוייב לתת
בכיוצא בזה ויודע כמה הוא חייב נאמן לומר נתתי ובשאינן יודע אינו נאמן
וכדאמרין פ"ק דבבא בתרא (דף ה') במשנה כותל חצר שנפל מחייבין אותו
[לבנותו] עד ארבע אמות בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן מארבע אמות
ולמעלן אין מחייבין אותו. סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה
מגלגלן עליו את הכל בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן ואמר טעמא
בגמ' (דף ו') מי יימר דמחייבי ליה רבנן ומכאן הוציא הרב ז"ל דין זה לפי
דעתו:

יב בְּעַל שְׁהוֹרִיד אָרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְאַחַר כָּךְ גִּרְשָׁהּ. אִם הָיָה
הַבְּעַל עֲצָמוֹ אָרִיס נִסְתַּלֵּק בְּעַל נִסְתַּלְקוּ אָרִיסוֹ שְׁלֹא יָרְדוּ לָהּ
אֶלָּא עַל דַּעַת הַבְּעַל. וְשָׁמִין לָהֶם וַיָּדָם עַל הַתַּחְתּוֹנָה. וְאִם אִין
הַבְּעַל אָרִיס עַל דַּעַת הַקְרָקַע יָרְדוּ וְשָׁמִין לָהֶם כְּאָרִיס:

מגיד משנה בעל שהוריד אריסין כו'. דע שהבעל שהוציא בנכסי אשתו כלומר בנכסי מלוג שלה ולא אכל מן הפירות כלל ישבע כמה הוציא ויטול ואמרינן התם כתובות (דף פ') שאם היתה ההוצאה יתירה על השבח אין לו הוצאה אלא שיעור שבח וזהו ידו על התחתונה וכן הדין לדעת הרב באריסים שירדו על דעתו ולא עדיפי מיניה ודברי הרב למעלה בבעל בנכסי אשתו כיורד ברשות הוא באשתו קטנה כדאמר התם וכמדומה לי שכן ראוי להיות למעלה בפירוש וכבר ביאר הרמב"ם בפרק כ"ג מהלכות אישות:

הלכות גזלה ואבדה - פרק אחד עשר

א הַשֶּׁבֶת אֲבִדָה לְיִשְׂרָאֵל מִצֹּת עֲשֵׂה שְׁנֵאמֶר (דברים כב-א) 'הָשֵׁב תְּשִׁיבֶם'. וְהִרְוֶאָה אֲבִדָת יִשְׂרָאֵל וְנִתְעַלְּם מִמֶּנָּה וְהִנִּיחָה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאמֶר (דברים כב-א) 'לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אֲחִיד' (דברים כב-א) 'וְהִתְעַלְמֶתָ מֵהֶם'. וּבִטֵּל מִצֹּת עֲשֵׂה. וְאִם הִשִּׁיבָה קַיִם מִצֹּת עֲשֵׂה:

מגיד משנה השבת אבידה וכו'. מבואר בכתוב: והרואה וכו'. מפורש בפסוק ובמציעא פרק שני (דף כ"ו):

ב לָקַח אֶת הָאֲבִדָה וְלֹא הִשִּׁיבָה בִּטֵּל מִצֹּת עֲשֵׂה וְעָבַר עַל שְׁנֵי לְאוּיִן עַל (דברים כב-ג) 'לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם' וְעַל (ויקרא יט-ג) 'לֹא תִגְזַל'. אֲפִלוּ הָיָה בְּעַל הָאֲבִדָה רֶשַׁע [א] וְאוֹכַל נְבִלָה לְתַאֲבוֹן וְכִיּוּצָא בּוֹ מִצְוָה לְהִשִּׁיב לוֹ אֲבִדָתוֹ. אֲבָל אוֹכַל נְבִלָה לְהַכְעִיס הָרִי הוּא אֲפִיקוּרוֹס וְהָאֲפִיקוּרוֹסִים וְעוֹבְדֵי עַכּוּ"ם וּמַחֲלֵי שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא אֲסוּר לְהַחֲזִיר לָהֶן אֲבִדָה כְּעַכּוּ"ם:

מגיד משנה לקח האבידה ולא השיבה וכו'. מימרא פי' אלו מציאות (דף כ"ו): ובשלקח לפני יאוש: אפילו היה בעל האבידה וכו'. בע"ז בפי' אין מעמידין (דף

כ"ו): לכל אבידת אחיך לרבות את המומר ופירשו שם לתאבון בדוקא כדאיתא בגמ': **אבל אוכל וכו'.** שם:

כסף משנה **אבל אוכל נבילה להכעיס הרי הוא אפיקורוס.** בפרק ב' דע"ז (דף כ"ו): מומר פליגי רב אחא ורבינא חד אמר [לתיאבון] מומר להכעיס מין הוא וחד אמר אפי' להכעיס נמי מומר ופסק כמ"ד אפיקורוס משום דאמרינן התם דר"י ור' אבהו סברי הכי ויש לתמוה למה בפ"ג מהל' תשובה לא מנאו בכלל אפיקורוס. **ומ"ש והאפיקורוסים** בפ' הנזכר כתב מי הם הנקראים אפיקורוסים ומשמע ודאי שדינם אחד. **ומ"ש עכו"ם ומחללי שבת בפרהסיא.** מבואר בפ"ק דחולין (דף ג'): שדינם כעכו"ם:

ג **אֲבִידַת עוֹבֵד עֲכוּ"ם מִתְּתָר שְׁנֵאֲמַר (דברים כב-ג) 'אֲבִידַת אַחִיד'.** וְהִמְחִזְיָה הָרִי זֶה עוֹבֵר עַבְרָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחִזֵּיק יָד רְשָׁעִי עוֹלָם. וְאִם הִחְזִיָּה לְקֹדֶשׁ אֶת הַשֵּׁם כְּדִי שְׂיִפְאָרוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וַיֵּדְעוּ שֶׁהֵם בְּעֲלֵי אֲמוּנָה הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וּבְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם אֲבִידַתוֹ אֲסוּרָה וְחַיֵּב לְהִחְזִיָּה. וּבְכָל מְקוֹם מְכַנְיָסִין כְּלִיהֶם מִפְּנֵי הַגְּנָבִים כְּכֹלֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם:

מגיד משנה **אבידת עכו"ם.** מימרא בהגוזל ומאכיל (דף ק"ג): **והמחזירה ה"ז וכו'.** מימרא בסנהדרין פרק אלו הנשרפין (דף ע"ז): **וכו' המחזיר אבידה לעובד עכו"ם עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו וכו': ובמקום שיש חילול השם וכו'.** מפורש בהגוזל ומאכיל: **ובכ"מ מכניסין וכו'.** ירושלמי בהניזקין מכניסין כלי עכו"ם וכלי ישראל מפני דרכי שלום:

כסף משנה **אבידת העכו"ם מותרת וכו' ואם החזירה לקדש את השם וכו'.** בירושלמי פרק אלו מציאות. **ומ"ש ובמקום שיש חילול השם אבידתו אסורה ומ"ש וחייב להחזירה.** נראה דהיינו לומר דאע"ג דלא אתאי לידיה חייב להשיבה כיון שיש חילול השם בדבר אם לא ישיבנה כגון שמצאה במקום רוב ישראל שיחשוב העכו"ם שישראל גנבה:

ד **טעות העכו"ם פְּאֲבִידַתוֹ וּמִתְּתָר.** וְהוּא שְׁטָעָה מֵעֲצָמוֹ אֲבָל לְהִטְעוֹתוֹ [ב] אֲסוּר:

מגיד משנה **טעות העכו"ם**. פסק כרב כהנא דעבד הכי פרק הגוזל ומאכיל. מיהו מהך דשמואל ורבינא משמע התם דאין צריך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ורב כהנא דעביד הכי ממדת חסידות:

ה כיצד. כגון שעשה העכו"ם חשבון וטעה. וצריך שיאמר לו ישראל ראה שעל חשבונך אני סומך ואיני יודע אלא מה שאתה אומר אני נותן לך כגון זה מתר. אבל אם לא אמר לו כן אסור שפא יתכון הגוי לבדקו ונמצא שם שמים מתחיל:

ו עיר שישאלים ועכו"ם דרין בה ומחצה עכו"ם ומחצה ישראל ומצא בה אבדה נוטל ומכריז. ואם בא ישראל ונתן סימניה חייב להחזיר:

מגיד משנה **עיר ישראל ועכו"ם וכו'.** משנה במסכת מכשירין פרק ב' ואיתא פרק אלו מציאות (דף כ"ד): ושם נתבאר דין זה:

ז היתה רב העיר עכו"ם אם מצא במקום מן העיר שרב המצויים שם ישראל חייב להכריז. אבל אם מצא בסרטין ופלטין גדולה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהעכו"ם מצויין שם תמיד ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי המציאה שלו. ואפלו בא ישראל ונתן סימניה. שהרי נתאש ממנה כשנפלה מפני שהוא אומר עכו"ם מצאה אף על פי שהיא שלו. הרוצה לילך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים ^[ג] משורת הדין מחזיר את האבדה לישראל כשיתן את סימניה:

מגיד משנה **היה רוב העיר וכו' אם מצא במקום מן העיר וכו'.** זה מבואר בפרק אלו מציאות וכגון בתי כנסיות ובתי מדרשות שלנו וכ"פ בהלכות דק"ל דהרי היא של מוצאה ברוב עכו"ם אבל לא ברוב ישראל ואלו המקומות כרוב ישראל דרים בהן הן כדמוכח התם: **אבל אם מצא וכו' ואפילו בא ישראל ונתן סימניה.** מפורש שם ובהלכות הרב ז"ל: **אף על פי שהיא שלו.** מפורש שם ובהלכות:

ח מָצָא בְעִיר זוֹ שְׂרָבָה עֲכוּ"ם חֲבִית שֶׁל יַיִן יֵינָה אָסוּר בְּהִנָּאָה וְקִנְיָנָה מִתֵּר מְשׁוּם אֲבִדָּה. וְאִם בָּא יִשְׂרָאֵל וְנָתַן סִימָנִיהָ מִתֵּר בְּשִׁתְיָהּ לְזֶה יִשְׂרָאֵל שֶׁמְצָאָה :

מגיד משנה מצא בעיר זו שרובה עכו"ם חבית של יין. מימרא שם באלו מציאות כל זו הבבא. ומה שכתב שאם בא ישראל ונתן סימניה מותרת בשתיה לזה שמצאה, מפורש שם ויש שפירשו סימנין אלו חותם בתוך חותם להתיר בשתיה והרשב"א הכריע דבסתימה סגי להתיר בשתיה דע"כ לא בעינן חותם בתוך חותם אלא היכא דמרתתי אבל הכא דהויא מציאה אם איתא דעכו"ם נגע אמאי הדר וסתים והויא ליה כבולשת דחביות סתומות מותרות :

ט עוֹף שְׁחֹטֵף בְּשָׂר וְהִשְׁלִיכוֹ בְּחֶצֶר אַחֲרֵת אֶף עַל פִּי שָׂרֵב הָעִיר יִשְׂרָאֵל הָרִי זֶה מִתֵּר מְשׁוּם אֲבִדָּה שֶׁהָרִי נִתְיָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים מִמֶּנּוּ :

מגיד משנה עוף שחטף בשר וכו'. מעשה שם. ומ"ש מותר משום אבדה. לומר דמשום ספק טרפה אסור וכדמוכח התם :

י הַמוּצָא אֲבִדָּה בְּזוּטוֹ שֶׁל יָם וּבְשִׁלּוּלִיתוֹ שֶׁל נָהָר שְׂאִינוּ פּוֹסֵק אֶף עַל פִּי שֵׁישׁ בֵּה סִימָן הָרִי זוֹ שֶׁל מוּצָאָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כב-ג\)](#) 'אֲשֶׁר תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמִצִּאתָהּ'. מִי שֶׁאֲבִידָה מִמֶּנּוּ וּמִצִּוּיָהּ הִיא אֶצֶל כָּל אָדָם. יִצָּאת זוֹ שֶׁאֲבִידָה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל אָדָם שֶׁזֶה וְדֹאֵי נִתְיָאֵשׁ מִמֶּנָּה :

מגיד משנה המוצא אבידה בזוטו של ים וכו'. ברייתא דרשב"א כפשטה שם וכבר כתבתי בדין זה פרק ו' :

יא הַמֵּאבֵּד מִמוֹנוֹ לְדַעַת אֵין נִזְקָקִין לוֹ. כִּיצַד. הַנִּיחַ פָּרְתוֹ בְּרֶפֶת שְׂאִין לָהּ דָּלֶת וְלֹא קִשְׂרָה וְהִלְדָּהּ לוֹ. הַשְּׁלִיךְ כִּיסוֹ בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים וְהִלְדָּהּ לוֹ וְכָל כִּיּוּצָא בְּזֶה. הָרִי זֶה אֲבִיד מִמוֹנוֹ לְדַעַתוֹ. וְאֶף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְרוּאָה דְבָר זֶה לְטַל לְעַצְמוֹ אֵינוֹ זָקוּק לְהַחֲזִיר שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כב-ג\)](#) 'אֲשֶׁר תֵּאבֹד' פָּרַט לְמֵאבֵּד לְדַעַתוֹ :

מגיד משנה **המאבד ממונו וכו'.** זה פשוט (בתרא דף פ"ג:) ואמרינן בפרק אלו מציאות (דף כ"ה:) גבי אשפה עשויה ליפנות אבדה מדעת היא פירוש ואין נזקקין לו:

כסף משנה **המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו וכו' ואע"פ שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו וכו'.** כתב הטור על זה ואין נראה כן דאבידה מדעת הוי הפקר עכ"ל. ודעת רבינו שבשביל שזה אינו חושש לפקח על נכסיו לא נאמר שהפקירם:

יב **אבדה שאין בה שוה פרוטה אינו חייב להטפל ולא להחזירה:**

מגיד משנה **אבדה שאין בה וכו'. ברייתא שם:**

יג **מצא שק או קפה אם היה חכם או זקן מכבד שאין דרכו לטל פלים אלו בידו אינו חייב להטפל בהן ואומד את דעתו אלו היו שלו אם היה מחזירן לעצמו כד חייב להחזיר של חברו. ואם לא היה מוחל על כבודו אפלו היה שלו כד בשל חברו אינו חייב להחזיר. היה דרכו להחזיר פלים כאלו בשדה ואין דרכו להחזירן בעיר ומצאן בעיר אינו חייב להחזיר. מצאן בשדה חייב להחזירן עד שיגיעו לרשות הבעלים. ואף על פי שהרי נכנס בהן לעיר ואין דרכו בכד:**

מגיד משנה **מצא שק או קופה וכו'.** משנה שם (דף כ"ט:). ומ"ש ואומר דעתו. בגמרא מימרא שם (דף ל'): **היה דרכו להחזיר וכו'.** מפורש שם: **מצאן בשדה וכו'.** בעיא דלא איפשיטא מי אמרינן x כיון דאין דרכו בעיר פטור אפילו להתחיל או דילמא בשדה מיהת וכו' ופסק לחומרא:

כסף משנה **מצא שק או קופה וכו' ואומד את דעתו אילו היה שלו אם היה מחזירן לעצמו וכו'.** בפי אלו מציאות (דף ל'): אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חברו נמי מחזיר: **היה דרכו להחזיר כלים כאלו בשדה וכו' מצאן בשדה חייב להחזירן וכו'.** כתב הרא"ש ראיתי גדולים שפסקו כיון דלא איפשיטא אזלינן לחומרא [ומיחייב להחזיר בשדה וכיון דאיחייב איחייב אף בעיר] ויראה לי כיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגבי דידיה שמזלזל בכבוד

התורה במקום שאינו חייב [ומשום ספק ממון חבירו אם הוא מחוייב בו לא זלזל בספק איסור] וחכם שבא לעשות לפניו משורת הדין יותר מממונו יעשה כמו שעשה ר' ישמעאל ברי' יוסי אבל אין לו רשות לזלזל בכבודו ולדעת רבינו י"ל דלא מיקרי מזלזל בכבוד התורה בשביל כך אדרבא הוא כבוד שמים שאין דרכו בכך בשלו והוא מיטפל בשל חבירו לפניו משורת הדין :

ד וכן אם מצא בהמה והכישוה נתחייב להטפל בה ולהחזירה אף על פי שאינה לפי כבודו שהרי התחיל [ד] במצוה. החזירה וברחה אפלו מאה פעמים חייב להחזיר שנתאמר (דברים כב-א) 'השב תשיבם' השב אפלו מאה פעמים משמעו. לעולם הוא חייב להטפל בה עד שיחזירנה לרשות בעליה למקום המשתמר. אבל אם החזירה למקום שאין משתמר כגון גנה וחרבה ואבדה משם חייב באחריותה :

מגיד משנה וכן אם מצא בהמה וכו'. מפורש שם (דף ל':): החזירה וברחה אפי' מאה פעמים וכו'. משנה שם ב"מ (דף ל':): לעולם הוא חייב וכו'. מפורש בבב"ק פרק הכונס צאן לדיר (דף נ"ז):

כסף משנה ומ"ש וכן אם מצא בהמה והכישוה חייב להטפל בה ולהחזירה. מימרא דרב וכו'. ומפרש טעמא בפרק הספינה (דף פ"ח) משום דאנקטה נגרי ברייתא ופיר"ש כלומר דרגילה לברוח ולילך מרחוק (ומש"ה) נתחייב בה. ולפי"ז דוקא בהמה דשייך בה ה"ט הוי דינא הכי אבל בכלים דלא שייך בה ה"ט אע"פ שהתחיל יכול להניחם. ונמוקי יוסף כתב וז"ל הכישה נתחייב בה להחזירה הואיל והתחיל נתחייב בהשבה גמורה כך פירש"י ז"ל ולפי"ז ה"ה לכלים וכך הם דברי הרמב"ם בהלכות גזילה והרנב"ר תמה דלא משמע כן פרק הספינה דהתם קאמר טעמא משום דאנקטינהו נגרי ברייתא עכ"ל. ומלשון רבינו שכתב וכן אם מצא בהמה והכישוה משמע דדוקא בבהמה הוא דהוי דינא הכי ולא בכלים אע"ג דבמצא כלים בשדה קאמר דחייב להחזירם אפילו בעיר התם שאני דכיון דדרכו להחזיר בשדה נתחייב בהם אבל בשמצאם במקום שאין דרכו להחזיר יכול להניחם אבל מדיהיב טעמא שהרי התחיל במצוה משמע דה"ה לכלים דה"ט שייך בהו ומשמע שעל זה תמה הרנב"ר ואמר דבפרק הספינה לא משמע כן וכו' ובפרק הכונס אמר הכי רבא בהדיא. ונראה לי דבבהמה דוקא קאמר רבינו והתחיל במצוה דקאמר ה"פ התחיל במצות השבה ואם לא יגמרנה הרי נמשך היזק לבעל אבידה דאנקטינהו נגרי ברייתא. ויש הוכחה לזה מדכתב אחר כך לעולם הוא חייב

להטפל בה עד שיחזירנה לרשות בעליה וכו' אבל ב"ח לעולם חייב להטפל עד שיכניסה לרשות הבעלים המשתמרת כו'. **ההולך בדרך הטוב והישר וכו' ואע"פ שאינה לפי כבודו**. ודין זה דאינה לפי כבודו אין זה מקומו ואיחרו כדי לכתוב קודם לו ההיא דב"ח לעולם חייב להטפל בה וכו' דהוי טעמא משום נגרי ברייתא דנילף מינה דהכישה מה"ט הוא :

טו **החזיר את האבדה בשחרית למקום שהבעלים נכנסין ויוצאין שם בשחרית אינו חייב להטפל בה שהרי הבעלים רואין אותה אף על פי שהיא מקום שאינו משתמר. במה דברים אמורים בדבר שאין בו רוח חיים. אבל בבעלי חיים לעולם חייב להטפל בה עד שיכניסנה לרשות הבעלים המשתמרת. ואינו צריך דעת בעלים :**

מגיד משנה **החזיר את האבדה וכו'**. מפורש שם בבא קמא (דף נ"ו): באוקימתא דאוקי רבה ואמר שומר אבדה כשומר חנם דמי ואף על גב דקיימא לן כרב יוסף דאמר שומר שכר הוא כמו שיתבאר פרק י"ג דין האוקימתא אמת הוא : **אבל בבעלי חיים וכו'**. ואין צריך דעת וכו'. מפורש שם (דף נ"ז):

כסף משנה **החזיר את האבדה בשחרית וכו'**. בפ' הכונס (דף נ"ו): גבי פלוגתא דרב יוסף ורבה בשומר אבדה אי כש"ח דמי או כש"ש איתיביה רב יוסף לרבה החזירה למקום שיראנה אינו חייב להטפל בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה מאי נגנבה או אבדה לאו נגנבה מביתו או אבדה מביתו לא ממקום שהחזירה והא קתני אינו חייב ליטפל בה א"ל הבי"ע כגון שהחזירה בצהרים ותרתי קתני וה"ק החזירה שחרית למקום שיראנה ושכיח דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה החזירה בצהרים למקום שיראנה דלא שכיח דעייל ונפיק דלא חזי לה ונגנבה או אבדה חייב באחריותה איתיביה לעולם הוא חייב עד שיחזירנה לרשותו מאי לעולם לאו אפילו לביתו ש"מ כש"ש דמי א"ל מודינא לך בב"ח דכיון דנקטי להו נגרי ברייתא בעי נטירותא יתירתא ואע"ג דהא דקאמר החזיר שחרית למקום שיראנה רבה הוא דאוקי ברייתא הכי ולא קי"ל כוותיה בשומר אבדה אלא כרב יוסף דאמר כשומר שכר דמי וכמבואר פ"ג לא פליגי אלא בגנובה או אבודה מביתו אם חייב או פטור אבל אם החזירה שחרית למקום שיראנה ושכיח דעייל ונפיק וחזי לה אינו חייב ליטפל בה דהשבה מעליא היא זו :

טז רָאָה בְּהִמָּה שְׁבָרָחָה מִן הַדִּיר וְהִחְזִירָה לְמִקּוֹמָהּ הִרִי זֶה קִיָּם הַמְצָנָה וְאֵינוֹ צָרִיךְ דַּעַת הַבְּעָלִים :

מגיד משנה **ראה בהמה וכו'.** פ' אלו מציאות (דף ל"א) מפורש :

יז הַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהִיָּשֵׁר וְעוֹשֶׂה לְפָנִים מְשׁוֹרֵת הַדִּין מִחֲזִיר אֶת הָאֲבֵדָה בְּכָל מְקוֹם אֶף עַל פִּי שְׂאִינָה לְפִי כְבוֹדוֹ :

מגיד משנה **ההולך בדרך הטוב לפני משורת הדין.** מעשה הוא באלו מציאות (דף ל'): :

כסף משנה **ההולך בדרך הטוב והישר וכו'.** בפ' אלו מציאות (דף ל"ז): ר' ישמעאל בר' יוסי [הוה קאזיל באורחא] פגע ביה ההוא גברא דהוה דרי פתכא דאופי [אותבנהו וקא מיתפתח] א"ל דלי לי א"ל כמה שוין א"ל פלגא דזוזא יהב ליה פלגא דזוזא ואפקרה וכו' והא ר' ישמעאל בר' יוסי זקן ואינה לפי כבודו הוה לפני משורת הדין הוא דעבד :

יח כֹּהֵן שֶׁרָאָה הָאֲבֵדָה בְּבֵית הַקְּבָרוֹת אֵינוֹ מְטַמֵּא לְהִחְזִירָה שְׂבָעַת שְׂמֻקִּים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל הַיָּשֵׁב אֲבֵדָה מְבִטֵּל עֲשֵׂה שֶׁל [\(ויקרא](#) [כא-ו](#)) 'קִדְשִׁים יְהִיוּ וְעוֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל [\(ויקרא כא-ד\)](#) 'לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמְיוֹ וְאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה :

מגיד משנה **כהן שראה אבידה וכו'.** משנה וגמרא באלו מציאות. ומ"ש שמקיים וכו' ואין עשה דוחה ל'ת ועשה הוא כגרסת ההלכות ורש"י ז"ל אבל אמת שאין אנו צריכין לכך דתיפוק לי דבעידנא דקא עייל בבית הקברות אכתי לא מקיים מצות עשה דהשב תשיבם ואין עשה דוחה לא תעשה אלא כגון כלאים בציצית ומילה בצרעת דבעידנא דקא עבר [על] הלאו מקיים את העשה ואין הגרסא כדבריהם ז"ל ולענין דינא לא נפקא לן מידי :

יט רָאָה אֶת הָאֲבֵדָה וְאָמַר לוֹ אָבִיו אֵל תִּחְזִירָנָה יַחְזִיר וְלֹא יִקְבֹּל מִמֶּנּוּ. שְׂאֵם קִבֵּל מֵאָבִיו נִמְצָא בְּעַת שְׂקִים מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל (שמות כ"ב) [\(דברים ה-טז\)](#) 'כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ בְּטֵל עֲשֵׂה שֶׁל [\(דברים כב-א\)](#) 'הַיָּשֵׁב וְתִשָּׁבֵם וְעָבַר עַל [\(דברים כב-ג\)](#) 'לֹא תוֹכַל לְהִתְעַלֵּם :

מגיד משנה ראה את האבדה ואמר לו אביו אל תחזירנה. פירוש אלא עסוק בדבורי להביא לי גוזלות וכיוצא בזה יחזיר ואל יקבל ממנו. משנה וגמרא שם (דף ל"ב): **שאם קבל מאביו וכו'.** כשיטת הרב אלפסי ז"ל והעיקר דכי אמור בגמרא עשה ולא תעשה הוא לאו אאבדה קאי ולענין דינא לא נפקא לן מידי:

ב הַרְוָא מִים שׁוֹטְפִין וּבְאִין לְהַשְׁחִית בְּנֵן חֵבְרוֹ אוֹ שְׂדֵהוּ חֵיב לְגַזֵּר בְּפְנֵיהֶם וּלְמַנְעֵם שְׁנֵאמַר (דברים כב-ג) 'לְכָל אֲבֹת אַחִידֵי לְרַבּוֹת אֲבֹת קִרְקְעוּ':

מגיד משנה הרואה מים שוטפין וכו'. מימרא וברייתא שם (דף ל"א):

הלכות גזלה ואבדה - פרק שנים עשר

א מִי שֶׁאֲבָדָה לוֹ אֲבֵדָה וּפָגַע בְּאֲבֵדָתוֹ וְאֲבֵדַת חֵבְרוֹ אִם יָכוֹל לְהַחְזִיר שְׁתִּיחֶן חֵיב לְהַחְזִיר שְׁתִּיחֶן וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִיר אֲלֵא אַחַת מֵהֶן אֲבֵדָתוֹ קוֹדֶמֶת וְאֶפְלוּ לְאֲבֵדַת אָבִיו אוֹ שֶׁל רַבּוֹ שְׁלוֹ קוֹדֵם לְכָל אָדָם:

מגיד משנה מי שאבד לו אבידה ופגע וכו' אם יכול להחזיר וכו'. פירוש שלא אמרו אבידתו קודמת כיון שהוא יכול להשיב שניהם. ופשוט הוא: **ואם אינו יכול וכו'.** משנה שם (דף ל'): :

כסף משנה מי שאבדה לו אבידה וכו' אם היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת וכו'. מה שקשה על זה ממ"ש בפ"ה מהל' ת"ת יישבתי שם:

ב פָּגַע בְּאֲבֵדַת רַבּוֹ עִם אֲבֵדַת אָבִיו [א] אִם הָיָה אָבִיו שֶׁקוֹל כְּנֶגֶד רַבּוֹ שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת וְאִם לָאוּ שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת. וְהוּא שְׁתִּיחֶה רַבּוֹ מִבְּהֶק [ב] שֶׁרַב חֲכָמָתוֹ שֶׁל תּוֹרָה מְמַנּוּ לְמַד:

מגיד משנה **ופגע באבידת רבו או אבידת אביו וכו'.** משנה שם (דף ל"ג): **והוא שיהיה וכו'.** כעולא דאמר הכי בגמ':

ג הניח אבדתו והחזיר אבדת חברו אין לו אלא שכר הראוי לו. כיצד. שטף נהר חמורו וחמור חברו שלו יפה מנה ושל חברו מאתים. הניח את שלו והציל את של חברו אין לו אלא שכרו הראוי לו. ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי או שהתנה בפני בית דין חב ליתן לו דמי שלו. ואף על פי שחמורו עלה מאליו. הואיל ולא נתעסק בו זכה במה שהתנה עמו:

מגיד משנה **הניח אבדתו והחזיר וכו' כיצד שטף נהר חמורו וכו'.** משנה פרק הגוזל ומאכיל (דף קט"ו). ומ"ש או שהתנה בפני ב"ד אע"פ שאינו שם יצא לו לרב ז"ל ממה ששנינו באלו מציאות (דף ל'): מתנה בפני בית דין כאותה שיתבאר למטה וכתב הר"א ז"ל בפירושו בב"ק מתניתין ביכול להציל דאי לא מצי אמר ליה מהפקרא זכינא עכ"ל: **ואע"פ שחמורו עלה מאליו וכו'.** בעיא דאיפשיטא בגמרא פרק הגוזל (דף קי"ו) ואיתא בהלכות:

ד ירד להציל ולא הציל ^[ג] אין לו אלא שכרו הראוי לו. וכן אם היתה עוסק במלאכה ובטל ממלאכתו ששנה דינר והחזיר אבדה ששנה מאה דינר לא יאמר לו תן לי דינר שהפסדתי אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שיבטל מאותה מלאכה שהיתה עוסק בה. ואם התנה עם הבעלים או ^[ד] בפני בית דין שיטל מה שיפסיד והרשוהו הרי זה נוטל. ואם אין שם בעלים ולא בית דין שלו קודם:

מגיד משנה **ירד להציל ולא הציל וכו'.** בעיא דאיפשיטא שם: **וכן אם היה עוסק וכו'.** משנה באלו מציאות. ומה שכתב כפועל בטל שיבטל מאותה מלאכה וכו' מפורש בגמרא (דף ל"א): בזה הלשון כפועל בטל מאותה מלאכה וכו' ופירוש פעמים שהמלאכה מרובה והיא ביוקר ופעמים שהמלאכה מועטת והפועלים בטלים ואותה שעה משתכרים בזול כדי שלא ישבו בטלים ואם החזיר זה את האבדה בשעה שהמלאכה מרובה ונשתהה בחזרתה כדי שיהא

מרויח סלע לא יאמר תן לי סלע שהפסדתי בחזרתה אלא נותן לו כשעה שהמלאכה מועטת והוא יושב ובטל שהיה משתכר חצי סלע כדי שלא יהא יושב ובטל כך פירש ר"ח והר"א והרב אלפסי ז"ל עכ"ל הרשב"א ולזה הסכים הרמב"ן. ורבינו ז"ל פירש פירוש אחר יתבאר בסוף הלכות אלו: **ואם התנה וכו'.** מפורש במשנה (שם דף ל':):

ה וכן שנים שהיו באים בדרך זה בחבית של יין וזה בכד [ה] של דבש ונסדק הכד של דבש וקדם שישפך הדבש לארץ שפך זה את יינו והציל את הדבש לתוך החבית אין לו אלא שכרו הראוי לו. ואם אמר אציל את שפך ואתה נותן לי דמי שלי או שהתנה בפני בית דין הרי זה חייב לתן לו. ואם נשפך הדבש לארץ הרי זה הפקר וכל המציל לעצמו מציל:

מגיד משנה וכן שנים שהיו באים בדרך וכו'. משנה בהגוזל ומאכיל (דף קט"ו). ומ"ש וקודם שישפך הדבש וכו' שחילק הרב ז"ל בין קודם שפיכה לאחר שפיכה יצא לו מדאמר בגמרא על משנה זו אמאי נימא ליה מהפקרא קא זכינא ותירצו כשעקל בית הבד כרוך עליה ע"כ. ופירש הרב בשעקל בית הבד וכו' ועדיין לא נשפך לארץ. ונראה לפי זה שאע"פ שלא יוכל להציל אמרינן הכי כיון שעדיין לא נשפך אף על פי שעתיד להשפך וזה שסתם רבינו ז"ל אבל רש"י ז"ל פירש חבית של דבש קשורה בעקל ולא ישפך הכל אלא מנטף מעט מעט וליכא הפקר עד כאן לשונו וזה עיקר:

ו ה"ה זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ריקנים ונסדקה כד הדבש ואמר לו בעל הקנקנים איני מציל לך דבש זה בקנקני עד שתתן לי חציו או שלישו או כף וכף דיגרון וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו הן הרי זה שחק בו ואינו נותן לו אלא שכרו הראוי לו שהרי לא הפסידו [ו] כלום:

מגיד משנה היה זה בא בכד של דבש וכו'. זה מפורש בסוגיא שם (דף קי"ו) דאקשי אמתניתין דתניא ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן דמי שלי חייב ליתן לו מהא דמי שברח הנזכרת למטה בסמוך מרישא דתניא אין לו אלא שכרו הראוי לו ופרקינן דטעמא דמתנני משום דאפסדיה אבל לא אפסדיה לא וזה מבואר:

ז וְכֵן מִי שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִים וְהִיָּתָה מְעַבְרַת לְפָנָיו וְאָמַר לוֹ הֶעֱבִירָנִי וְאָנִי נוֹתֵן לָךְ דִּינָר וְהֶעֱבִירוּ אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכָרוֹ [ח] הָרְאוּי לוֹ. וְאִם הָיָה צָיִד וְאָמַר לוֹ בְּטֵל מְצוּדָתְךָ וְהֶעֱבִירָנִי נוֹתֵן לוֹ כָּל מָה שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

מגיד משנה **וכן מי שברח מבית האסורין וכו'.** ברייתא והובאה שם (דף ק"ו) ופרק מצות חליצה (דף קט"ז) ואיתא בהלכות. וכתב הרשב"א ז"ל ביבמות וז"ל כתב הרמב"ן ז"ל דמהא שמעינן דמי שהוא חולה וסמנין ביד חבירו שוים כ' והתנה עליו ליתן בדמיהם הרבה מחמת אונס חוליו אין לו אלא דמיהם אבל רפואתו יש לו לשלם שחכמתו מכר לו והיא שוה דמים הרבה :

ח שִׁירָא שֶׁהִיָּתָה הוֹלֶכֶת בַּמִּדְבָּר וְעָמַד עָלֶיהָ גִּיס וְטָרְפָה אִם אֵינָן יְכוּלִין לְהַצִּיל מִיָּדָם וְעָמַד אַחַד מֵהֶן וְהַצִּיל הַצִּיל לְעַצְמוֹ. וְאִם יְכוּלִין הֵן לְהַצִּיל מִיָּדָם וְקָדַם אַחַד מֵהֶן וְהַצִּיל אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לְעַצְמִי אָנִי מַצִּיל הַצִּיל לְאִמְצַע :

מגיד משנה **שיירא שהיתה הולכת וכו'.** אלו החלוקים ביכולים להציל ואין יכולין ועל ידי הדחק מפורשים בברייתא באוקימתא דרב אשי שם :

ט הֵיוּ יְכוּלִין לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדְּחָק כָּל הַמַּצִּיל מַצִּיל לְאִמְצַע אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לְעַצְמִי אָנִי מַצִּיל הָרִי זֶה מַצִּיל לְעַצְמוֹ. שְׂכִיּוֹן שֶׁשָּׁמְעוּהוּ אוֹמֵר לְעַצְמִי אָנִי מַצִּיל הָרִי לָהֶן לְדַחֵק עֲצָמוֹן וּלְהַצִּיל וְכִיּוֹן שֶׁיִּשְׁבוּ וְלֹא הַצִּילוּ הָרִי נִתְיָאָשׁוּ מִן הַכֹּל :

מגיד משנה **ומ"ש שכיון ששמעוהו וכו'.** מפורש בהלכות :

י הֵיוּ שְׁנֵי שֶׁתַּפְּיִן וְהַצִּיל אַחַד מֵהֶן הַצִּיל לְאִמְצַע. וְאִם אָמַר [ח] לְעַצְמִי אָנִי מַצִּיל הָרִי זֶה חֵלֶק מִחֲבֵרוֹ וְהַצִּיל לְעַצְמוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהַצִּיל כָּל שִׁיֻּצִּיל הָרִי הוּא לַמְּשַׁכִּיר וְאִם אָמַר לְעַצְמִי אָנִי מַצִּיל הָרִי זֶה חוּזֵר בּוֹ מִן הַשְּׂכִירוֹת וְכָל שִׁיֻּצִּיל אַחֵר שֶׁאָמַר כֵּן הָרִי הוּא שְׁלוֹ :

ההראב"ד **היו שני שותפין וכו'.** א"א אע"פ שאין יכולין להציל עכ"ל:

מגיד משנה **היו שני שותפין וכו'.** אוקימתא דרמי בר חמא ופירש בדין זה אין חילוק בין יכולין להציל בין אין יכולין להציל דכל כי האי גוונא שותף חולק שלא מדעת חבירו ואם לא אמר לעצמי אני מציל בכל גוונא הציל לאמצע וזה עיקר: **וכן השוכר את הפועל וכו'.** אוקימתא דרבא שם. **ומ"ש הרי הוא שלו** לאו ביכולים להציל דביכולים להציל ודאי לאו כל כמיניה וכן פירש"י ז"ל בפועל שהיה שכיר לאותה שיירא x וכשארין יכולין להציל הדר ביה וזכי מהפקרא עכ"ל. ועיקר תוספתא שיירא שמחלו להם מנכסים מחלו לאמצע ואם אמרו משום פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו ע"כ והיא כתובה שם בהלכות ורבינו ז"ל ג"כ הביאה בפ"ה מהלכות שלוחין ושותפין:

יא **שִׁירָא שְׁחִנְתָּה בַּמְדָּבָר וְעָמַד עָלֶיָה גֵּיס [ט]** לְטָרְפָה וּפְסָקוּ עִם הַגֵּיס מָמוֹן וְנִתְּנוּ לוֹ. מְחַשְׁבִּין לְפִי מָמוֹנָם וְאִין מְחַשְׁבִּין לְפִי נְפִשׁוֹת. וְאִם שְׁכָרוּ תִּיר לְפִנְיָהֶם לְהוֹדִיעֵם הַדָּרָד מְחַשְׁבִּין שְׁכָרוּ לְפִי מָמוֹן וּלְפִי נְפִשׁוֹת. וְאֵל יִשְׁנוּ מִמְּנֵהֶם הַחֲמָרִים:

מגיד משנה **שיירא שחנתה במדבר וכו'.** ברייתא שם בהגוזל ומאכיל:

יב **רשאיין החמרים להתנות [י]** בִּינְיָהוֹן כָּל מִי שֶׁתְּאָבֵד מִמֶּנּוּ חֲמור מְבִיגֵי הַשִּׁירָא מְעַמִּידִין לוֹ חֲמור אַחֲרָת. וְאִם פָּשַׁע בָּהּ הוּא וְאָבְדָה אִין חִיבִין לְהַעֲמִיד לוֹ:

מגיד משנה **רשאיין החמרים להתנות וכו'.** פירוש ותנאן תנאי. באותה ברייתא שם:

יג **אבדה חמורו ואמר תנו לי דמיה ואיני רוצה לקח חמור** וְהִרִינִי שׁוֹמֵר עִמָּכֶם אִין שׁוֹמְעִין לוֹ אֶלָּא מְעַמִּידִין לוֹ חֲמור אַחֲרָת כְּדִי שְׂיִזְדָּרֵז עֲצָמוֹ וְיִשְׁמַר בְּהִמְתּוֹ. וְאֶפְלוּ הִיתָה לוֹ בְּהִמָּה אַחֲרָת בְּשִׁירָא אִינוּ דוֹמָה שׁוֹמֵר אַחַת לְשׁוֹמֵר שְׁתֵּימָם:

יד סְפִינָה שֶׁהִיְתָה מִהֶלְכֶת בְּיָם וְעָמַד עָלֶיהָ נַחְשׁוּל לְטַבְעָה וְהִקְלוּ מִמִּשְׁאָה. מִחֲשָׁבִין לְפִי מִשְׁאוּי וְאִין מִחֲשָׁבִין לְפִי מִמוֹן. וְאֵל יִשְׁנוּ מִמְּנֶהֱג הַסְּפָנִים :

מגיד משנה ספינה שהיתה מהלכת וכו' מחשבין לפי משאוי. שם (קט"ז):
ופירשיי ז"ל אם השליך שם זה מאה ליטרין זהב ישליך זה ק' ליטרין ברזל
ע"כ. כלומר וכגון שהיה לזה אלף ליטרין זהב וזה אלף ליטרין ברזל שהם
שויים במשקל ולא בשויו:

טו רִשְׁאִין הַסְּפָנִים לְהִתְנוֹת בְּיַנְיָהוֹן כָּל מִי שֶׁתֵּאבֵד לוֹ סְפִינָה
מִעֲמִידִים לוֹ סְפִינָה אַחֲרָת. פֶּשַׁע בָּהּ וְאֶבְדָּה אוֹ שֶׁפָּרַשׁ לְמָקוֹם
שֶׁאִין הַסְּפִינֹת הוֹלְכוֹת בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן אִין חֲזָבִין לְהַעֲמִיד לוֹ :

מגיד משנה רשאין הספנים להתנות וכו'. ברייתא שם:

הלכות גזלה ואבדה - פרק שלשה עשר

א הַמוֹצֵא אֶבְדָּה שֶׁהוּא חָיֵב לְהַחֲזִירָהּ חָיֵב לְהַכְרִיז עָלֶיהָ
וְלְהוֹדִיעָה וְלוֹמַר מִי שֶׁאֶבֶד לוֹ [א] מִיָּן פְּלוֹנִי יָבֹא וְיִתֵּן סִימָנִין
וְיִטַּל. אֶפְלוּ הִיְתָה שָׁוָה פְּרוּטָה בְּעֵת הַמְּצִיאָה וְהוֹזְלָה חָיֵב
לְהַכְרִיז עָלֶיהָ. וְאֶבֶן גְּבוּהָה הִיְתָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם שֶׁעָלֶיהָ הָיוּ
מְכַרְיִין :

מגיד משנה המוצא אבדה שהוא חייב וכו'. מפורש באלו מציאות: אע"פ
שהיה שוה פרוטה בעת המציאה והוזלה וכו'. דעת הרב ז"ל דאע"ג דאסקינן
בגמרא דבעינן שתהא שוה פרוטה בשעת אבדה ובשעת מציאה לכ"ע כיון
דשוה בשעת מציאה פרוטה חייב בכך והכי משמע התם באלו מציאות (דף
כ"ו): **ואבן גבוהה היתה חוץ וכו'.** ברייתא שם (דף כ"ח):

כסף משנה המוצא אבידה וכו' אפילו היתה שוה פרוטה בעת המציאה והזלה חייב להכריז עליה. דברי הרב המגיד תמוהין שכתב שדעת הרב הפך מאי דאסיקנא:

ב כיצד מכריז. אם מצא מעות מכריז מי שֶאֱבַד לו מִטְבֵּעַ. וְכֵן מְכָרִיז מִי שֶאֱבַד לו כֶּסֶת או בְּהֵמָה או שְׁטָרוֹת יָבֹוא וְיִתְּנוּ סִמְנִים וְיִטַּל וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיעַ מִיָּן הָאֲבֵדָה לְפִי שֶׁאֵינּוּ מְחִזְרִין עַד שֶׁיִּתְּנוּ * סִמְנִים מִבְּהֶקְיָן:

ההראב"ד סימנים מובהקים וכו'. א"א לאפוקי חיורי וסומקי קאמר עכ"ל:

מגיד משנה כיצד מכריזין וכו'. שם פסק כר"נ וכן בהלכות:

ג בא בעל האבדה ונתן סימנים שאינן מִבְּהֶקְיָן אֵין מְחִזְרִין לוֹ עַד שֶׁיֵאמֶר סִמְנִים מִבְּהֶקְיָן. וְהִרְמַאי אָף עַל פִּי שֶׁאֵמַר סִמְנִים מִבְּהֶקְיָן אֵין מְחִזְרִין לוֹ עַד שֶׁיָּבִיא יְעִידים * שֶׁהִיא שְׁלוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים [\(דברים כב-ג\)](#) 'וְהָיָה עִמָּךְ עַד דָּרַשׁ אַחֲרָי' עַד שֶׁתִּתְּקַר אַחֲרָיו אִם רַמַּאי הוּא אִם לֹא:

ההראב"ד שהיא שלו וכו'. א"א סימן מובהק לגמרי עכ"ל:

מגיד משנה בא בעל האבדה ונתן סימנים שאינן מובהקים וכו'. דע ששלשה מיני סימנים יש. סימנים מובהקים ביותר כגון נקב יש בו בצד אות פלוני וכיוצא בזה ואלו הסימנים מחזירין עליהם אבדה דבר תורה לדברי הכל והרי הן כעדים. סימנים חשובין כגון מדת ארכו ומדת רחבו וכן משקלו וכיוצא בזה מחזירין עליהם אבידה ואלו מחלוקת בגמרא (דף כ"ו:) אם הם דאורייתא או מדרבנן ואלו נקראים לפעמים סימנים מובהקים בגמרא ולאלו כיון הרב כאן ואחז לשון הגמרא יש סימנים גרועין כגון סומקי וחיורי ואין מחזירין עליהם אבידה וארוך וגוץ וכיוצא בזה כיון שלא אמר מדתן: **והרמאי אף על פי שאמר סימנים מובהקים וכו'.** פירוש סימן מובהק זה שהזכיר כאן רבינו נראה מדבריו של הר"א ז"ל שהוא אע"פ שנתן סימן מובהק כגון נקב יש בו בצד אות פלוני שהוא סימן מובהק ביותר שכך כתב בהשגות א"א סימן מובהק לגמרי. ואף על גב דסימנים כאלה דאורייתא כנזכר למעלה ברמאי חיישינן ומדאורייתא ילפינן לה וכמ"ש הר"א ז"ל וזה הדין במשנה באלו מציאות:

ד בראשונה כל מי שֶאָבַד לוֹ אֲבָדָה וּבָא וְנָתַן סִימָנִיהָ מַחְזִירִין אוֹתָהּ לוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִחֲזַק רַמְאִי. מְשַׁרְבוּ הַרְמָאִין הַתְּקִינוּ בֵּית דִּין שְׁיֵהוּ אוֹמְרִין לוֹ הֵבֵא יָדַיִם שְׂאִין אֶתָּה רַמְאִי וְטַל:

מגיד משנה בראשונה כל מי שאבדה לו אבדה וכו'. ברייתא שם:

ה הסימנים המבִּהְקִין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶם וְדָנִין עַל פִּיהֶם בְּכָל מְקוֹם דִּין תּוֹרָה. וְהַמְדָּה [ב] אוֹ הַמְשַׁקֵּל אוֹ הַמְנַן אוֹ מְקוֹם הָאֲבָדָה סִימָנִין מְבַהְקִין הֵן:

מגיד משנה הסימנים המובהקים סומכין וכו' דין תורה. פסק רבינו כמ"ד סימנים דאורייתא ובעיא הוא באלו מציאות (דף כ"ז) וסובר הרב ז"ל דדעת רבא (דף כ"ח) דאמר את"ל סימנים דאורייתא הכי ס"ל דסימנים דאורייתא אינון וגרסא מפורשת יש כדבריו וסימנים אלו מפורשין שם וכן בהלכות:

כסף משנה הסימנים המובהקים וכו'. כתב ה"ה דפסק רבינו כמ"ד סימנים דאורייתא וכו'. וקשה שבפ"ג מהלכות גירושין גבי מצאוהו הרוג או מת וכו' אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו ואפילו שומא אין מעידין עליו כתב ה"ה לא נתכוון בכאן אלא לסימנים שמחזירין עליהם אבדה ואעפ"כ אין מעידין עליהם בכאן וכתב ג"כ שהסימנים המובהקים שהם מן התורה אף כאן מעידים עליהם וא"כ הרי שכתב שסימנים דאבעיא לן בגמרא אם הם דאורייתא לדעת רבינו לא שרינן אשת איש אפומייהו משום דלאו דאורייתא נינהו וכאן כתב שפוסק כמ"ד דסימנים דאורייתא וא"כ ה"ל למשרי אשת איש אפומייהו וה"ל לפרש שמ"ש שם רבינו אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו היינו כגון ארוך וגוץ וכגון חיוורי וסומקי וכפי מ"ש בשמו בפ"ג מהל' גירושין הוה ליה לפרש כאן כשכתב הסימנים המובהקים סומכים עליהם וכו' היינו במובהקין ביותר. ומ"ש והמדה והמשקל וכו' סימנים מובהקים הם היינו סימנים חשובים קצת והם דאבעיא לן עלייהו בגמרא אי הוי דאורייתא ולא איפשיטא ומ"מ לענין ממון מחזירין אבידה עליהם. ודיוק לשון רבינו כן מדלא כתב הסימנים המובהקים סומכין עליהם וכו' דין תורה ואלו הם סימנים מובהקים מדה או משקל, או ה"ל לכתוב והמדה והמשקל סימנים מובהקים הם מן התורה:

1 בָּאוּ שְׁנַיִם זֶה נָתַן סִימָנֵי הָאֲבֹדָה וְזֶה נָתַן סִימָנֵי הָאֲבֹדָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְּן הָאֲחֵר לֹא יִתֵּן לָא לְזֶה וְלֹא לְזֶה אֶלָּא תִּתְּנֶה מִנְחַת עַד שְׂיִוְדָה הָאֶחָד לַחֲבֵרוֹ אוֹ יַעֲשֵׂוּ בֵּינֵיהֶן פְּשָׁרָה. נָתַן הָאֶחָד אֶת הַסִּימָנִים וְהַשְּׁנֵי הַבָּיָא עֵדִים יִתֵּן לְבַעַל הָעֵדִים. זֶה נָתַן סִימָנִים וְזֶה נָתַן סִימָנִים וְעַד אֶחָד הָרִי הָעֵד הָאֶחָד כְּמוֹ שֶׁאִינוֹ וַיִּנְיַח :

מגיד משנה באו שנים זה נתן סימנים וכו'. פירוש כשנתן סימן חשוב כחבירו אבל אם היה גרוע לא וכמו שיתבאר וזה מפורש שם : נתן האחד את הסימנים וכו'. מפורש שם : זה נתן סימנים וזה נתן וכו'. גם זה שם :

2 מֵצָא שְׂמֵלָה וְכִיּוּצָא בָּהּ וְזֶה הַבָּיָא עֵדֵי אַרְיָגָה שְׂאֲרָגוּהָ לוֹ וְזֶה הַבָּיָא עֵדִים שֶׁנִּפְלָה מִמֶּנּוּ יִתֵּן לְעֵדֵי נִפְלָה. זֶה נָתַן מִדַּת אֶרְכָּה וְזֶה נָתַן מִדַּת רְחֵבָה יִתֵּן לְמִי שֶׁנִּתְּן מִדַּת אֶרְכָּה שְׂאֲפָשֶׁר שֶׁיִּשְׁעֵר הַרְמָאֵי מִדַּת רְחֵבָה כְּשֶׁהָיָה בְּעֵלְיָה מְתַכֶּסֶה בָּהּ. זֶה נָתַן מִדַּת אֶרְכָּה וְרְחֵבָה וְזֶה כְּלוֹן מִשְׁקָלוֹתֶיהָ יִתֵּן לְמִי שֶׁכֵּוֹן מִשְׁקָלָהּ. זֶה נָתַן מִדַּת אֶרְכָּה וְרְחֵבָה וְזֶה נָתַן מִדַּת [ג] הָאֲמָרִיּוֹת שְׁבָה יִתֵּן לְמִי שֶׁנִּתְּן מִדַּת אֶרְכָּה וְרְחֵבָה :

מגיד משנה מצא שמלה וכיוצא בה וזה הביא וכו'. גם זה שם : זה נתן מדת ארכה. שם (דף כ"ח) ונראה מכאן שאם אין כאן אלא אחד שאומר כולה שלי היא וזה נתן מדת רחבה בלבד מחזירין אותה לו ודאי דאי לא מאי איריא כשזה נותן מדת ארכה אפילו בלאו הכי לא מהדרינן לזה שאמר מדת רחבה אלא ודאי כל זמן שאין חולק עליו נותנין אותה לו, זה נ"ל : זה נתן מדת ארכה ורחבה וכו'. מפורש שם : זה נתן מדת ארכה ורחבה וכו'. האמריות פ"י שפה וזה כתב רבינו תחת גמיו האמור בגמ' ופירש"י ז"ל זה אומר כך ארכה וכך רחבה וזה אומר ארכה ורחבה כך וכך [אמות בין הכל] אבל איני יודע כמה באורך וכמה ברוחב עכ"ל :

כסף משנה זה נתן מדת ארכה ורחבה וזה נתן מדת האמריות שבה וכו'. קשה שמדת האמריות היינו מדת ארכה וכבר כתב דין זה בסמוך ושמה י"ל דנותן מדת האמריות שבה היינו לומר שנותן מדת אורך ורוחב האמריות שבה :

ח בְּרֵאשׁוֹנָה כָּל מִי שֶׁמָּצָא אֲבֵדָה הִיא מְכָרִיז עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה רְגָלִים. רְגַל רֵאשׁוֹן אוֹמֵר רֵאשׁוֹן. שְׁנֵי אוֹמֵר שְׁנֵי. שְׁלִישִׁי מְכָרִיז סִתָּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּף לוֹ שְׁנֵי בְּשִׁלְיָשִׁי. וְאַחַר רְגַל הָאֲחֵרוֹן בְּשִׁבְעַת יָמִים מְכָרִיז פְּעַם רְבִיעִית. כְּדֵי שֶׁיִּלְדָּה הַשּׁוֹמֵעַ לְבֵיתוֹ בְּשִׁלְשָׁה יָמִים וַיִּמְשֵׁשׂ כָּלִיו וַיִּחְזֹר בְּשִׁלְשֵׁת הַיָּמִים וַיִּמָּצָא זֶה הַמְּכָרִיז מְכָרִיז בְּשִׁבְעֵי:

מגיד משנה בראשונה כל מי וכו'. מפורשת זאת הבבא במשנה וכדעת ר' יהודה ובברייתות שם:

ט מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִינוּ שֶׁיְהוּ מְכָרִיזִין בְּבֵתֵי כְּנִסְיֹת וּבְבֵתֵי מִדְרָשׁוֹת. מִשְׁחָרְבוּ הָאֲנָסִין וְאָמְרוּ הַמְּצִיָּאָה שֶׁל מֶלֶךְ הִיא הִתְקִינוּ שֶׁיְהִיוּ מוֹדִיעִין לְשִׁכְנָיו וְלַמִּיַּדְעִיו וְדִיו:

מגיד משנה משחרב בהמ"ק וכו'. ברייתא שם (דף כ"ח):

י הַכְרִיז אוֹ הוֹדִיעַ וְלֹא בָּאוּ הַבְּעָלִים תְּהִיָּה הַמְּצִיָּאָה מִנְחַת אֶצְלוֹ עַד שֶׁיָּבֹא אֵלָיו. וּבְכָל זְמַן שֶׁהָאֲבֵדָה אֶצְלוֹ אִם נִגְנְבָה אוֹ אֲבֵדָה חָיֵב בְּאַחֲרֵי־תָהּ. וְאִם נֶאֱנָסָה פָּטוֹר שֶׁשּׁוֹמֵר אֲבֵדָה כְּשׁוֹמֵר שֶׁכֶר [ד] הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה וְנִפְטָר מִכַּפָּה מִצְוֹת עֲשֵׂה כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּשִׁמְרָתָהּ:

מגיד משנה ובכל זמן שהאבדה אצלו אם נגנבה וכו'. פסק כרב יוסף דאמר שומר האבדה כשומר שכר בהכונס (דף נ"ו): ושם באלו מציאות (דף כ"ט) וכן פוסקין בהל' ויש חולקין לומר כשומר חנם ודעת הרב עיקר:

יא וְצָרִיךְ לְבַקֵּר אֶת הָאֲבֵדָה וּלְבַדְקָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִפְסַד וְתֵאבֵד מֵאֵלֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כ"ב) 'וְהִשְׁבַּתוּ לוֹ' רֵאָה הִיא אֲדָה תִּשְׁיָבְנוּ לוֹ. כִּי־צַד. מָצָא כָּסוֹת שֶׁל צֶמֶר מִנְעֵרָה אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם. וְלֹא יִנְעֲרָנָה בְּמִקְלָהּ וְלֹא בְּשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם. וְשׁוֹטְחָה עַל גְּבֵי מִטָּה לְצָרְכָּהּ

בְּלֶבֶד אֲבָל לֹא לְצָרְכָּהּ ^[ח] וּלְצָרְכּוֹ. נִזְדַּמְנוּ לוֹ אוֹרְחִים לֹא יִשְׁטַחְנָה בְּפָנֶיהֶם וְאֶפְלוּ לְצָרְכָּהּ שְׂמָא תִּגְנֹב :

מגיד משנה **וצריך לבקר וכו'.** מפורש שם (כ"ט): **כיצד מצא כסות של צמר וכו'.** מה שאמר רבינו צמר בדוקא ולא פשתן. ומה שמיעט הניעור במקל בשני בני אדם אוקימתות בגמרא (דף כ"ט): ומפורש בהלכות. ומה שאסר לצרכו ולצרכה בעיא דלא איפשיטא שם (דף ל') ולחומרא: **נזדמנו לו וכו'.** ברייתא שם:

יב **מָצָא כְּלֵי עֵץ מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִרְקְבוּ.** כְּלֵי נְחֹשֶׁת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין אֲבָל לֹא עַל יְדֵי הָאוֹר מִפְּנֵי שְׂמִשְׁחִיקוֹ. כְּלֵי כֶסֶף מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּצוּנָה אֲבָל לֹא בְּחַמִּין מִפְּנֵי שְׂמִשְׁחִירוֹ. מָצָא מְגֵרְפוֹת וְקֹרְדָמוֹת יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרֹד אֲבָל לֹא בְּקֶשֶׁה מִפְּנֵי שְׂמִפְחִיתוֹ. מָצָא כְּלֵי זָהָב וְכֵלֵי זָכוּכִית וְכִסּוֹת שֶׁל ^[ח] פִּשְׁתָּן הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן עַד שְׂיָבוֹא אֵלֶיהֶן. וְכִדְרָד שְׂאֲמָרוּ בְּאַבְדָּה כָּד אָמְרוּ בְּפִקְדוֹן שֶׁהֲלָכוּ בְּעָלְיוֹ לְמַדִּינַת הַיָּם :

מגיד משנה **מצא כלי עץ וכו'.** ברייתא ופירוש אבל לא ע"י האור אלא ישים הכלי על הכלי. ויתר דברי הבבא עד ומצא ספרים מפורשים באותה ברייתא ובהלכות מלבד שהוסיף הרב כלי פשתן ופשוט מההיא דלעיל דאמר דנעור קשי ליה:

יג **מָצָא סְפָרִים קוֹרֵא בָּהֶן אַחַת לְשִׁלְשִׁים יוֹם וְאִם אֵינּוּ יוֹדְעֵי לְקִרְוֹת גּוֹלְלָן כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְלַעוֹלָם לֹא יִלְמַד בָּהֶן לְכַתְּחֻלָּה. וְלֹא יִקְרָא פְּרָשָׁה וְיִשְׁנָה. וְלֹא יִקְרָא פְּרָשָׁה וְיִתְרַגֵּם. וְלֹא יִפְתַּח בּוֹ יֵתֵר מִשְׁלֹשָׁה דָּפִין. וְלֹא יִהְיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בְּשָׁנֵי עֲנִינִין שְׂמָא ^[ח] יִמְשֹׁד זֶה וְיִמְשֹׁד זֶה וְיִבְלָה הַסֵּפֶר. אֲבָל קוֹרִין הוּ בְּעִנְיָן אֶחָד. וְלֹא יִקְרְאוּ שְׁלֹשָׁה בְּסֵפֶר אֶחָד וְאֶפְלוּ בְּעִנְיָן אֶחָד :**

מגיד משנה **מצא ספרים קורא וכו'.** משנה שם (דף כ"ט): **ומ"ש ולא ילמוד בהן לכתחלה.** פירוש בדבר שלא קרא מעולם. מיהו כתב הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דלא איתמר האי דינא אלא בספר תורה נביאים וכתובים שמי

שהוא רגיל בהם אינו צריך ליגע בהם כלל ושאינו רגיל נוגע בהם ומושך אילך ואילך ויש לחוש שמא יקרע אבל עכשיו שנהגו לכתוב גמרא השונה פרקו מאה פעמים ומי שלא ראה אותו מעולם אין בו ליגע ולמשמש לפי שהוא צריך מחשבה יתירה וללמוד לכתחלה ע"כ. ואף על פי שלא כתב הרב ז"ל אלא בדין השואל נראה שהוא הדין לאבידה וצריך עיון. ויתר דברי הבבא עד מצא תפילין מפורש במשנה והברייתא והגמרא שם בפירוש. **ומה שכתב רבינו ששנים קורין בענין אחד ולא בשני עניינים**, רש"י ז"ל פירש בהפך ולשון הגמרא כאן בענין אחד כאן בשני עניינים :

יד **מָצָא תְּפִלִּין שֵׁם דְּמִיָּהוּן וּמְנִיָּהוּן עָלָיו שֶׁדָּבָר מְצוּי הוּא בְּיַד הַכֹּל וְאִין עֲשׂוּיִין אֶלָּא לְמַצְוֹתָן בְּלִבָּד :**

מגיד משנה **מצא תפילין שם דמיהון וכו'.** מימרא דשמואל שם (דף כ"ח) :

טו **מָצָא דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים שֶׁהָרִי צָרִיךְ הוּא לְהֶאֱכִילוֹ. אִם הָיָה דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה וְאוֹכֵל כְּגוֹן פְּרָה וְחֲמוֹר מְטַפֵּל בָּהֶן שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ מִיּוֹם הַמְּצִיָּאָה וּמִשְׁכִּירָן וְלוֹקַח שְׂכָר וּמֶאֱכִיל. וְאִם הָיָה שְׂכָרוֹ יִתֵּר עַל אֲכִילָתוֹ הָרִי הַיִּתֵּר לְבַעָלִים. [] וְכֵן הַתְּרַנְגּוּלִין מוֹכֵר בִּיצִיָּהוּן וּמֶאֱכִילָן כָּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשׁ. מִיָּפוֹן וְאֵילָךְ שֵׁם דְּמִיָּהוּן עָלָיו וְהָרִי הוּן שְׁלוֹ וְשֵׁל בְּעָלִים בְּשִׁתְּפוֹת כְּדִין כָּל הַשָּׁם בְּהֵמָה מְחֻבְּרוֹ :**

ההראב"ד **וכן תרנגולין וכו'.** א"א יפה אמר שהרי שנינו שמין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה למחצית שכר הילכך כל מה שיוכל להחזיר ליד בעליה מחזיר עכ"ל :

מגיד משנה **מצא דבר שיש בו רוח חיים וכו'.** מבואר במשנה ובגמרא (דף ל' ל"א) : **וכן התרנגולים מוכר ביציהן.** פירוש בנקבות ומפורש שם (דף כ"ח) : **מכאן ואילך שם דמיהן עליו והרי הן שלו ושלו בעליו בשותפות וכו'.** זה פירוש על מה שאמרו בגמרא שם דמיהן ומניחן ופירש הרב ז"ל שומא זו למחצה והודה אליו הר"א ז"ל בהשגות ויש פירושים אחרים :

טז מָצָא עֲגָלִים וְסִיחִין שֶׁל רְעִי מְטַפֵּל בְּהֵן שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים. וְשֶׁל בְּרִיאָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲוֹזִים וְתִרְנַגּוּלִין גְּדוֹלִים מְטַפֵּל בְּהֵן [ח] שְׁלֹשִׁים יוֹם. מָצָא קִטְנִים וְכָל דָּבָר שֶׁטְפוּלוֹ מְרַבָּה מְשַׁכְּרוּ מְטַפֵּל בְּהֵן שְׁלֹשָׁה יָמִים. מִכֵּן וְאֵילָף מוֹכְרוֹ בְּבֵית דִּין. וְכֵן פְּרוֹת שֶׁהִתְחִילוּ לְהִרְקִיב וְכִיּוֹצָא בְּהֵן מוֹכְרוֹ בְּבֵית דִּין :

מגיד משנה מצא עגלים וסייחין של רעי מטפל בהן שלשה חדשים ושל בריאה וכו'. מפורש שם (דף כ"ח ע"ב) בברייתא. ופירוש רעי פירש רש"י ז"ל בארץ מרעה ובעת הדשא שאין טיפולה מרובה וכו'. [של בריאה] בזמן שאין מרעה צריך לפטמה על אבוסה ממה שבבית שהדמים יקרים: **אוזין וכו'.** חילוק הגדולים והקטנים בגמרא הא ברברבי הא בזוטרי ורש"י ז"ל פירש x (בזוטרי שלשים יום) ברברבי שלשה ימים הפך דברי רבינו ז"ל: **וכן פירות וכו'.** יצא לו לרב ז"ל מהמשנה דהמפקיד (דף ל"ח) דע"כ לא נחלקו רבן שמעון בן גמליאל וחכמים שאומרים חכמים בפירות המרקיבין לא יגע בהן אלא בפקדון שהבעלים מניחין אותה מדעת אבל באבדה לא ופשוט הוא:

כסף משנה אוזים ותננגולים גדולים מיטפל בהם שלשים יום וכו'. טעמו של רבינו משום דכשהם קטנים ביותר טרחם ומזונם מרובה יותר מהגדולים שהם הולכים ומנקרים באשפות:

יז מֵה יַעֲשֶׂה בְּדָמִים. יִנְתְּנוּ לְמוֹצָא וַיֵּשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן. לְפִיכֶךָ אִם [ט] נֶאֱנָסוּ כְּגוֹן שֶׁטָרְפָם גַּיֵס אוֹ טָבְעוּ בַיָּם חֵיב לְשֵׁלֵם וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן שֶׁכִּיּוֹן שֵׁיֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן הִרִי הוּן אֶצְלוֹ כְּשֶׁאֵלָה :

יח בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּדָמֵי הָאֲבָדָה הוֹאִיל וְנִטְפַל בְּהֵן. אֲבָל מְעוֹת אֲבָדָה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן. לְפִיכֶךָ אִם אֲבָדוּ בְּאִנְס פְּטוּר שֶׁהִרִי הוּא שׁוֹמֵר שֶׁכָּר כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ :

מגיד משנה (יז-יח) מה יעשו בדמים וכו' במה דברים אמורים בדמי וכו'. מפורש במשנה ובגמרא (דף כ"ט) וכרבי טרפון וכדעת רב יוסף דאמר כשומר שכר דמי ומבואר בהלכות שם באלו מציאות:

יט כָּל אוֹתָן הַיָּמִים שְׁמִטָּל בְּאַבְדָּה קָדָם שְׁיִמְכְרֶנָה בְּבֵית דִּין
אִם הֶאֱכִילָם מִשְׁלוֹ נוֹטֵל מִן הַבְּעָלִים. וַיִּרְאֶה לִּי שֶׁהוּא נוֹטֵל
בְּלֹא שְׁבוּעָה מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם:

מגיד משנה כל אותן הימים וכו'. זה פשוט ויראה לרב ז"ל שהוא בלא שבועה
ועיקר דומה להך דאמרי' דהמוצא מציאה לא ישבע:

כ הַמוֹצֵא מְצִיָּאָה **כ** לֹא יִשְׁבַּע מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם שְׂאִם אֶתָּה
אוֹמֵר יִשְׁבַּע יִנִּיחַ הַמְצִיָּאָה וַיִּלְךְ לוֹ כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁבַּע. אֶפְלוּ מְצִיאָה
כִּיִּס וְטָעַן בְּעַל הַמְצִיָּאָה שְׁשָׁנֵי כִּיִּסִּים קְשׁוּרִים הָיוּ וְאִי אֶפְשָׁר
שְׁיִמְצֵא הָאֶחָד אֶלָּא אִם נִמְצָא הָאֲחֵר הַקְּשׁוּר עִמּוֹ הָרִי זֶה לֹא
יִשְׁבַּע:

ההראב"ד לא ישבע וכו'. א"א הרב ז"ל פוסק כראב"י דקאי רבי יצחק
כוותיה במס' גיטין ואמר ישבע בשני כיסים קשורים ואין הכל מודים לו
עכ"ל:

מגיד משנה המוצא מציאה לא ישבע וכו'. משנה במסכת גיטין (דף מ"ח ע"ב)
בהניזקין ופסק הרב ז"ל כפשט המשנה ודלא כר' יצחק דגמי' (דף נ"א) דאמר
כתנא דברייתא וכן דעת הרב אלפסי ז"ל בהלכות שלא הביא אלא המשנה
בלבד. וכתב הר"א ז"ל א"א הרב ז"ל פסק כרבי אליעזר בן יעקב וכו'. ודברי
תימה הם דהא התם בגיטין לפי מסקנא לא קאי ר"א כוותיה דרבי יצחק דהא
עבדינן אוקימתא אחריתי וכן כתבו המפרשים ז"ל דאפשר דאיתא לרבי
אליעזר וליתא לדברי יצחק וזה דעת ההלכות שאף על פי שפסק רבי אליעזר
לא הביאו ההיא דרבי יצחק ועיקר:

הלכות גזלה ואבדה - פרק ארבעה עשר

א השמלה בכלל (דברים כב-ג) 'כל אבדת אחידי היתה וכן השור והשה והחמור. ולמה פרט הכתוב (דברים כב-ג) 'חמור' להחזירו בסימני מרדעת אף על פי שהסימן בדבר הטפל לו יחזיר. ולמה פרט שור ושה להחזיר אפלו גזת השה או גז [א] זנב שור אף על פי שהוא דבר מועט. ולמה פרט השמלה ללמד ממנה מה השמלה מיחדת שיש לה סימנין וחיזוקתה שיש לה תובעין וחיב להחזיר אף כל דבר שיש לו סימנים הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין וחיב להחזיר. אבל דבר שאין לו תובעין אלא נתיאשו ממנו הבעלים הרי הוא של מוצאו אף על פי שיש בו סימנים:

מגיד משנה השמלה בכלל וכו'. מדרש השור והשה והחמור הם מפורשים בגמרא (דף כ"ז): ולמה פרט לך השמלה כו'. משנה מפורשת שם באלו מציאות:

ב זה הכלל באבדה כל דבר שאין בו סימן כיון שאבד וידעו בו הבעלים שאבד הרי זה בחזקת שנתיאשו בעליו ממנו. כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע שהרי אינן יכולים לתן סימן להחזירו להן ולפיכך הרי הוא לזה שמצאו:

מגיד משנה זה הכלל וכו' כל דבר שאין בו סימן וכו'. זה מפורש באותו פרק בכמה מקומות:

ג וכל דבר שיש בו סימן כגון שמלה ובהמה הרי זה בחזקת שלא נתיאשו ממנו בעליו שהרי דעתן תלויה לתן סימנין שיש בו ויחזר להן לפיכך המוצאו חיב להכריז אלא אם כן ידע שנתיאשו הבעלים כגון ששמע אותם אומרים וי לחסרון כיס וכיוצא בדברים אלו שמראין שנתיאשו הרי אותה האבדה של מוצאה:

מגיד משנה וכל דבר שיש בו סימן וכו'. מפורש שם: אלא אם כן ידע שנתיאשו וכו'. מימרא דרב זביד (דף כ"ג) כיון דאמר ווי לי לחסרון [כיס]

מייאש לה מינה ובדבר שיש בו סימן הוא דבדבר שאין בו סימן לא בעינן עד דאמר אלא כיון דמשמש ולא מצא הוי יאוש כד פירש הרשב"א ז"ל וכדברי רבינו ז"ל ופירוש הכרחי הוא:

ד וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בים ובנהר וכיוצא בהן או במקום שרבו עכו"ם הרי זה בחזקת שנתיאשו בעליו ממנו משעה שנפל. ולפיכך הרי הוא של מוצאן ואף על פי שלא שמעו הבעלים שנתיאשו ממנו:

מגיד משנה וכן אם מצא וכו'. מפורש שם (כ"ד): ופסק כפסק ההלכה:

ה יאוש שלא מדעת אפלו בדבר שאין בו סימן אינו יאוש. כיצד. נפל ממנו דינר ולא ידע בו שנפל אף על פי שפשידע בו שנפל יתיאש הרי זה אינו יאוש עתה עד שידעו הבעלים שנפל. אבל אם עדין אומרים הבעלים שמה נתתיו לפלוני או במגדל הוא מנח או שמה טעיתי בחשבון וכיוצא באלו הדברים אין זה יאוש:

מגיד משנה יאוש שלא מדעת. פסק כאביי (דף כ"א): דהכין איפסיק הלכתא בהדיא בגמי (דף כ"ב):. ודע שהנראה מן הסוגיא היא שכל דבר שיש לחוש אם ידעו הבעלים בנפילתו אם לאו אסור מספק לפי ששם אמרו גבי מעות מפוזרין הרי אלו שלו ואקשינן עליה דאביי ופרקינן אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה אלמא מסתמא בדבר שאין לתלות אסור דאי לא מאי קושיא ומאי פירוקא. זה נ"ל וכל הסוגיא מוכחת כך:

ו הרוצה חברו שנפל ממנו דינר על הארץ ולא ידע בו ונטל הדינר קדם יאוש עובר על עשה ועל שני לאוין כמו שבארנו. ואפלו החזיר לו הדינר לאחר שנתיאש מתנה היא זו וכבר עבר על האסורים:

מגיד משנה הרואה חבירו שנפל ממנו דינר על הארץ וכו'. זהו מימרא באלו מציאות (דף כ"ו:). ומ"ש רבינו ואפילו החזיר לו הדינר אחר יאוש וכו'. נוסחא כתובה בהלכות ובפירוש ר"ח ובקצת הספרים והשיגו עליה:

ז נטל הדינר לפני יאוש על מנת להחזירו ולאחר יאוש נתפון לגזל אותו עובר משום (דברים כב-א) 'השב תשיבם'. המתין לה ולא הודיע לבעלים ולא נטל הדינר עד שידעו הבעלים שנפל שהרי נתיאשו כמו שבארנו ואחר כך נטל הדינר מעל הארץ אינו עובר אלא משום (דברים כב-ג) 'לא תוכל להתעלם'. וכן כל פיוצא בזה:

מגיד משנה נטל הדינר לפני יאוש וכו'. גם זה מבואר באותה סוגיא: המתין לה ולא הודיע וכו'. שם באותה מימרא:

ח ראה סלע או מטבע שנפל אפלו משלשה בני אדם ואף על פי שאין בו שוה פרוטה לכל אחד ואחד חייב להחזיר שפא שתפין הן ומחל אחד מהן חלקו לחברו ונמצאת אבדתו של זה שוה פרוטה:

מגיד משנה ראה סלע או מטבע וכו'. פסק כרבא דבתרא הוא וכן בהלכות שם וזה לשון הגמרא (דף כ"ו:): איכא דאמרי [אמר רבא] אע"ג דלית בה אלא שוה שתי פרוטות [חייב להחזיר מ"ט] אימא שותפי נינהו וחד מינייהו אחוליה אחליה מנתייה לגבי חבריה וכתב הרשב"א ז"ל ודוקא שתי פרוטות אבל פחות מכאן לא דמאי אמרת דילמא תרוייהו לגבי חד מחלי לכולי האי לא חיישינן עכ"ל. והכוונה שאם היה שוה פרוטה לבד או פחות מפרוטה וחצי לא חיישינן דילמא תרי מחלי לגבי חד ואף כן נראה מן הגמרא דאי לא דר"נ דאמר ראה סלע שנפלה משלשה אינו חייב להחזיר היכי משכחת לה. ומיהו אפשר שרבינו ז"ל אינו סובר ההיא דר"נ ולמטה פ"י יתבאר:

ט ראה חברו שנפל ממנו דינר בתוך החל או בתוך העפר ונתעלם ממנו הרי זה כנופל לים או לנהר והרי הוא של מוצאו. שהרי נתיאש ממנו מפני שאין בו סימן. ואפלו ראה אותו

מביא כְּבָרָה לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו. בְּדַעַת רְעוּעָה הוּא מְחַפֵּשׂ כְּדָרָךְ
שְׁמֵחַפְּשִׁים בְּעֶפְר שְׁאָר הַבְּלָשִׁין שֶׁלֹּא נָפַל מֵהֶן כָּלוּם שְׁמָא
יִמְצְאוּ מַה שֶׁנִּפְל לְאַחֲרִים כִּדְ הוּא זֶה מְחַפֵּשׂ לֹא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
נִתְיָאֵשׁ :

מגיד משנה ראה חבירו וכו'. מימרא שם בהלכות :

י הַמוֹצֵא סֵלַע בְּשׁוּק. מִצְאוּ חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ שְׁלִי הִיא וְחִדְּשָׁה
הִיא וְשָׁל מְדִינָה פְּלוֹנִית הִיא וְשָׁל מְלָךְ פְּלוֹנִי הִיא. אֶפְלוּ אָמַר
שְׁמִי כָּתוּב עָלֶיהָ לֹא אָמַר כָּלוּם וְאִינוּ חַיֵּב לְהַחֲזִיר. שְׂאִין סִימְנֵי
הַמְּטַבֵּעַ סִימֵן מִפְּנֵי שְׁחִזְקָתוֹ לְהוֹצֵאָה. וְאִינוּ אוֹמְרִין שְׁלוֹ הִיתָה
וְהוֹצִיאָה מִיָּדוֹ וְנִפְלָה מִיָּד אַחֵר. וְהוֹאִיל וְאִינוּ סִימֵן שְׁסוּמְכִין
עָלָיו מְשַׁעַת נִפְלָה נִתְיָאֵשׁ וְהָרִי הִיא שֶׁל מוֹצֵאָה :

מגיד משנה הַמוֹצֵא סֵלַע וכו'. בברייתא מפורשת שם (דף כ"ה:) ובהלכות.
ומ"ש ואנו אומרים שלו היתה והוציאה מתחת ידו וכו' מהלכות הרב אלפסי
ז"ל ובקצת ספרי הגמרא כתוב כן וכתב הרמב"ן ז"ל דאע"ג דודאי ידיע
מילתא דדידיה הוא חוששין שמא הוציא את זה ומאחר נפלה והוא אבד
אחרת כיוצא בה והרי הוא כדבר שאין בו סימן הא לאו הכי אין חוששין כשם
שאין חוששין למכירה במציאה אחרת עכ"ל :

יא הַמוֹצֵא דָּבָר שְׂאִין בּוֹ סִימֵן בְּצַד דְּבָר שְׂיֵשׁ בּוֹ סִימֵן חַיֵּב
לְהַכְרִיז. בָּא בַּעַל הַסִּימֵן וְנָטַל אֶת שְׁלוֹ וְאָמַר שְׂזָה בְּלָבַד נָפַל
מִמֶּנּוּ זָכָה הַמוֹצֵא בְּדָבָר שְׂאִין בּוֹ סִימֵן :

מגיד משנה הַמוֹצֵא דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִימֵן וכו'. ברייתא שם (דף כ"ה) בהלכות
ואתפרש בגמרא שאם יש הוכחה באותו שאין בו סימן שאינו של אותו שיש
בו סימן הרי הוא שלו וכן בהלכות ויתבאר לפנינו פט"ו :

יב הַמוֹצֵא כְּלֵי חָרֶשׁ וְכִיּוֹצֵא בְּהֶן מְכֻלִּים שְׁצוּרַת כְּלָן שָׁוָה. אִם
כְּלִים חִדְּשִׁים הֵן הָרִי הֵם שְׁלוֹ שְׁהָרִי הֵן כְּמוֹ דִּינָר מְשָׁאָר
הַדִּינָרִים שְׂאִין לוֹ סִימֵן וְאִין הַבְּעָלִים מְכִירִים אוֹתוֹ. שְׁהָרִי

אינו יודע אם פד זה או צלוחית זו שלו או של אחר. ואם היו כלים [ב] ששבעתן העין חייב להכריז. שאם יבוא תלמיד חכם ויאמר אף על פי שאינו יכול לתן בכלי כזה סימן יש לי בו טביעות עין חייב להראותו לו, אם הכירו ואמר שלי הוא מחזירין לו:

מגיד משנה המוצא כלי חרס וכו' עד סוף הפרק. מפורש במשנה (דף כ"א) ובגמ' (דף כ"ג) שם בהלכות. ומה שכתב חייב להכריז שאם יבוא תלמיד חכם וכו'. פירש הר"א ז"ל דהכרזה זו אינה אלא בבתי כנסיות ובבית מדרשות מקום שתלמידי חכמים מצויין שם ואין מכריזין אלא שלש פעמים והרמב"ן ז"ל פירש שלא אמרו כן אלא במוצא במקום שתלמידי חכמים מצויין שם וכדאמרין התם בשוקא דרבנן:

כסף משנה המוצא כלי חרש וכיוצא בהם וכו'. כתב ה"ה ומ"ש חייב להכריז שאם יבא תלמיד חכם וכו' פירש הר"א דהכרזה זו x אינה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אלא מקום שת"ח מצויים שם וכו'. ואני אומר שמפשוט דברי רבינו נראה שאפילו מצא במקום שאין ת"ח מצויין שם אם בא ת"ח ואמר יש לי טביעות עין בכלי שאבדתי חייב להראותו לו והטעם משום דכיון שהאובד הוא ת"ח כשמרגיש שאבד אע"פ שאין לו סימן אינו מתייאש לפי שהוא יודע שיחזירו לו בטביעות עין:

ג בפה דברים אמורים בתלמיד ותיק שאינו משנה בדבורו כלל אלא בדברי שלום או במסכתא או במטה או בבית שהוא מתארח בו. כיצד. הנה עוסק במסכתא דנדה ואמר במקנאות אני שונה כדי שלא ישאלוהו שאלות בענין נדה. או שישן במטה זו ואומר בזו אני ישן שפא ימצא שם קרי. או שנתארח אצל שמעון ואמר אצל ראובן אני מתארח כדי שלא יטריח על זה שנתארח אצלו. או שהביא שלום בין אדם לחברו והוסיף וגרע כדי לחבבן זה לזה הרי זה מתר. אבל אם באו עדים ששנה בדבורו חוץ מדברים אלו אין מחזירין לו בטביעות עין:

מגיד משנה ומ"ש או שהביא שלום וכו'. מפורש בהלכות ואינו באלו מציאות בגמ' אבל היא מימרא פי הבא על יבמתו (דף ס"ה:) והביאה בהלכות כאן:

הלכות גזלה ואבדה - פרק חמשה עשר

א כָּל הַמוֹצֵא אֲבֵדָה בֵּין שְׁיֵשׁ בֵּהּ סִימָן בֵּין שְׁאִין בֵּהּ סִימָן אִם מְצָאָהּ דֶּרֶךְ הַנְּחָה אָסוּר לַגַּע בֵּהּ שְׂמָא בְּעַלְיָהּ הַנִּיחוּהָ שָׁם עַד שְׁיַחְזְרוּ לָהּ וְאִם יָבֹא לְטַלְנָה וְהָיָה דְבָר שְׁאִין בּוֹ סִימָן הָרִי אֲבָד מִמוֹן חֲבָרוֹ בְּיָדוֹ שְׁהָרִי אִין לוֹ בֵּהּ סִימָן לְהַחְזִיר בּוֹ. וְאִם הָיָה דְבָר שְׁיֵשׁ לוֹ סִימָן הָרִי זֶה הַטְּרִיחֹן לְרִדְף אַחֲרֶיהָ וּלְתַת סִימְנֶיהָ. וּלְפִיכָךְ אָסוּר לוֹ שְׁיַגַּע בֵּהּ עַד שְׁיִמְצָאָנָה דֶּרֶךְ נְפִילָה. וְאִפְלוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדְּבָר וְלֹא יָדַע אִם דְּבָר זֶה אֲבוּד אוֹ מְנַח הָרִי זֶה לֹא יָגַע בּוֹ. וְאִם עָבַר וּנְטְלוֹ אָסוּר לוֹ לְהַחְזִירוֹ לְשָׁם. וְאִם הָיָה דְבָר שְׁאִין בּוֹ סִימָן זָכָה בּוֹ וְאִינוֹ חַיֵּב לְהַחְזִירוֹ:

ההראב"ד **דבר שאין בו וכו'.** א"א דבר זה אינו מחוור אצלי שיזכה בו לעצמו אבל יעמוד בידו עד שיבא אליהו. עכ"ל:

מגיד משנה **כל המוצא אבדה וכו'.** זה שכתב הרב הוא מפורש במשנה (דף כ"ה:) ובודאי הינוח בין יש בו סימן לאין בו סימן הי"ז לא יגע כמו שכתב למטה כגון שמצא חמור והיא משנה מפורשת שם באלו מציאות (דף ל"י:): **אפילו נסתפק לו וכו'.** זה ספק הינוח המוזכר בגמרא שם. ולפי הנראה מהסוגיא האמורה על משנתנו (דף כ"ה:) מצא אחר הגפה ע"כ לא אמרינן דספק הינוח לא יטול אלא בשאין בו סימן אבל כשיש בו סימן לא יטול ויכריז. וכ"כ הרשב"א ז"ל אם הוא ספק הינוח ואין בו סימן הי"ז לא יטול ואם נטל לא יחזיר ואם יש בו סימן נוטל ומכריז דהיינו אבידה דחייבה תורה להזקק לה ליטול ולהכריז והיינו דאקשינן הכא וליהוי קשר סימן וליהוי מקום סימן כלומר יטול ויכריז ויתן הבעל סימן קשר או מקום ע"כ כתבו לענין פסק הלכה גם הרמב"ן ז"ל הסכים לזה שכתב דה"מ במקום שאין משתמר לגמרי אבל המשתמר לא יטול. והנראה אצלי מדברי רבינו ז"ל שהוא גורס כן בסוף אותה סוגיא אלא איכא למימר איניש אצנעינהו והוה ליה ספק

הינוח וכו' ואוקימתא זו סותרת אוקימתות הראשונות שהיו מעמידין דוקא בדבר שאין בו סימן ומ"מ הנראה מן ההלכות וגרסת ספרינו הוא מ"ש וכן פירש רש"י ז"ל ספק הינוח בדבר שאין בו סימן: **ואם עבר ונטל אסור להחזירו לשם**. זהו שאמרו בגמרא ואם נטל לא יחזיר ופירשו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל וכ"נ מן הירושלמי שהטעם הוא מפני שאני אומר שמא בעלים באו ולא מצאו ונתייאשו מהם ולא ישובו לבקש עוד ויבוא אחד ויטול ויפסידנו מן הבעלים ולפי"ז כתבו דאם לא הלך לו שרשאי להחזירה לשם שהרי ידע שהבעלים לא באו: **ואם היה דבר שאין בו סימן זכה בו**. זו באמת קשה ודאי והיאך יזכה בו ויהיה שלו והלא קודם יאוש בא לידו ואין צ"ל בודאי הינוח דלאו כל כמיניה לנוטלו ויזכה לו אלא אפילו ספק הינוח ודאי לא זכה בו דהא ספקא הוא אם הוא דרך נפילה וזכה בו כדין המוצא דבר שאין בו סימן או שהוא דרך הנחה והכי בא לידו קודם יאוש וספיקא בכה"ג לחומרא וכמ"ש פי"ד ביאוש שלא מדעת וכבר השיגו הר"א ז"ל וכתב יעמוד עד אשר יבוא אליהו. והאמת כדבריו וכ"כ הרמב"ן ז"ל זה לשונו ואיהו לא קני בהאי יאוש דבאיסורא אתא לידיה וכן דעת הרשב"א ז"ל וכן דעת רבינו יונתן:

כסף משנה כל המוצא אבידה בין שיש בה סימן וכו' ואם היה דבר שאין בו סימן זכה בו ואינו חייב להחזירו. כתב הטור על זה ולא נהירא (אלא יהא מונח עד שיבא אליהו) וגם ה"ה כתב על דברי רבינו זו באמת קשה ודאי והיאך יזכה בו ויהיה שלו וכו'. ואפשר לומר לדעת רבינו דהא דאמרין בריש פרק אלו מציאות (כ"א:): בפלוגתא דאביי ורבא ביאוש שלא מדעת הויא בדבר שאין בו סימן ואיפסיקא הלכתא כאביי דאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש משום דהא לא ידע דנפל מיניה היינו לומר שאסור לו ליטלם אבל אם עבר ונטלם זכה בהם משום דכיון שהם בידו ואינו יודע למי יחזירם שהרי אין בהם סימן ולמקום שנטלם אין לו להחזירה כמו שנתבאר ממילא זכה בהם דאין לנו לומר שיעמדו עד שיבא אליהו אלא היכא דאתמר הכי בהדיא: **כתב** ה"ה (לפי הנראה מהסוגיא האמורה על משנתנו וכו') הנ"ל מדברי רבינו שהוא גורס כן בסוף אותה סוגיא וכו'. ואני אומר הנך רואה כמה דחוקים דבריו לחדש גירסא מדעתו ועוד שהגירסא מבואר שהיא דחוקה מאד. ולכן נ"ל שרבינו סובר דכיון דר' אבא בר זבדא אמר סתם (דף כ"ה:): כל ספק הינוח לכתחלה לא יטול בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן קאמר והא דקאמר גבי מצא אחר הגפה או הגדר גוזלות מקושרים מ"ט דאמרין הני איניש אצנעינהו ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בגווייהו לאו למימרא דלא איירי מתניי אלא בשאין בו סימן דבין ביש בו סימן בין באין בו סימן מיירי והיכא דאית בהו סימן אסור ליגע בהם מפני שגורם להטריח הבעלים והיכא דלית בהו סימן איכא טעמא רבה שגורם שיאבדו הבעלים ממונם וכי פריך ליהוי קשר סימן וליהוי מקום סימן לאו למימרא דאי הוה קשר או מקום סימן היה מותר

ליטלם אלא משום דאיהו אמר עלה דמתניי דהיכא דלית בהו סימן איכא טעמא רבה כדי שלא יפסידו הבעלים מקשי ליה דהא מתניי בשיש בה סימן דקשר או מקום מיירי ואהדר ליה דמתניתין באין בה סימן נמי מיירי דלישנא דמקושרים משתמע בין קשר שיש בו סימן בין קשר שאין בו סימן דהיינו שמקושרים בכנפיהם ומיירי בין במקום סימן בין בשאינו סימן וכגון שמדדים. כך נ"ל ליישב דעת רבינו :

ב וְכֹל דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִימָן בֵּין בְּדָרְךָ הִנָּחָה בֵּין בְּדָרְךָ נִפְּלָה בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד בֵּין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים חֵיב לְהַכְרִיז. פִּיצַד. דָּרְךָ הִנָּחָה כְּגוֹן שְׂמֻצָּא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בְּדָרְךָ בַּיּוֹם אוֹ שְׂמֻצָּא כָּלִי מְכֻסָּה בְּאַשְׁפָּה הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן שְׂנֵאָמֶר (דברים כב-א) 'נִדְחִים בְּדָרְךָ'. אָבֵל אִם מְצָא חֲמוֹר וְכִלְיוֹ הַפּוֹכִים וּפָרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים אוֹ כָּלִי מְגֻלָּה בְּאַשְׁפָּה הָרִי זֶה אֲבָדָה וְנוֹטֵל וּמְכָרִיז :

מגיד משנה וכל דבר וכו'. זה פשוט ופירוש בין בדרך הנחה בשעבר ונטלו: כיצד דרך הנחה כגון שמצא חמור או פרה וכו'. משנה שם (דף ל':). ומ"ש ביום. מפורש בסוגיא דאמרינן או בלילותא אפילו חדא שעתא נמי פירוש הויא אבידה וחייב ליטפל בה: או שמצא כלי שמכוסה באשפה וכו'. משנה (דף כ"ה:) ולפנים יתבאר באי זה אשפה ואי אלו כלים: אבל אם מצא וכו'. משניות מפורשות שם (דף ל':):

ג רָאָה חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִים בְּאַפְרֵי כְּדַרְכֵּן בְּלִילָה הָרִי זֶה אֲבָדָה. בְּפָנוֹת הַיּוֹם וּבִנְשָׁף אִם רָאָה אוֹתָן שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה הָרִי זֶה אֲבָדָה וְנוֹטֵל וּמְכָרִיז. רָאָה פָּרָה רָצָה בְּדָרְךָ אִם פָּנְיָהּ כָּלְפִי הָעִיר אִין זֶה אֲבָדָה. כָּלְפִי הַשָּׂדֶה הָרִי זֶה אֲבָדָה :

מגיד משנה ראה חמור או פרה. מימרא דרב וסוגיא שם: ראה פרה וכו'. מפורש בסוגיא שעל הברייתא באוקימתא דרבא שם:

ד מְצָאָה רוֹעָה בֵּין הַכְּרָמִים חֵיב לְהַחְזִיר מְשׁוּם אֲבִדַת הַקָּרְקַע. לְפִיכֵן אִם הָיוּ הַכְּרָמִים שָׁל עֶכוּ"ם אֵינָה אֲבִדָּה וְאִינוּ

חַיֵּב לְהַחְזִיר. וְאִם חָשַׁשׁ שֶׁמָּא יִהְיֶה הָעֶכּוּ"ם כְּשִׁימְצָאָנָה מִפְּנֵי שֶׁהִפְסִידָה הַכֶּרֶם הָרִי זֶה אֶבְדָּה וְנוֹטֵל וּמְכָרִיז :

ה מְצָא פָּרָה בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים אִם עוֹמֶדֶת חוּץ לְתַחוּם חַיֵּב לְהַחְזִיר. הֵיטָה רוּעָה בְּעֵשְׂבִים אוֹ שֶׁהֵיטָה בְּרֶפֶת שְׂאִינָה מִשְׁתַּמְרֶת וְאִינָה מְאֶבְדֶּת לֹא יִגַע בָּהּ שְׂאִין זֶה אֶבְדָּה. מְצָא טְלִית אוֹ קֶרְדִּים בְּצַד הַגָּדֵר הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן. בְּסֶרְטִיא הָרִי זֶה נוֹטֵל וּמְכָרִיז. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה :

מגיד משנה מצא פרה וכו'. משנה (דף ל"ג) וחוף לתחום בדוקא הא תוך התחום אינו חייב להחזיר וכן מפורש בלישנא בתרא דגמרא: **היתה רועה בעשבים וכו'.** ברייתא. ונראה דאפילו חוף לתחום כיון דרועה היא: או **שהיתה ברפת וכו'.** מפורש במשנה ורפת אפילו חוף לתחום נמי כדאיתא בגמרא ופירוש שאינה משמרת ולא מאבדת פירש"י ז"ל שאינה מתעה את הבהמה שבתוכה להיות בורחת ויוצאת ואינה משמרתו שאינה נעולה ואם באת לצאת יוצאה ע"כ. והכוונה דבמאבדה הרי זו אבידה ויחזיר: **מצא טלית או קרדום וכו'.** ברייתא שם (דף ל"א) ז"ל טלית בצד גדר קרדום בצד גדר ופרה רועה בין העשבים אין זו אבידה ג' ימים זה אחר זה הרי זו אבידה והובאה לסיוע מימרא דרב דלעיל גם ההיא דמצא פרה וכו' וג' ימים אלו בפנות היום ובנשף וכמו שמוכיח שם. וכתב הרשב"א ז"ל וז"ל מסתברא דלאו אפרה רועה בין העשבים בלחוד קאי אלא אכולה מילתא ואפי' טלית בצד גדר דודאי בודאי הינוח כל שלא נטלו משם תוך ג' ימים זמנן מוכיח עליהן דהרי זו אבידה ע"כ. ורבינו לא חלק: **בסרטיא וכו'.** ברייתא שם:

1 **מְצָא** * גוֹזְלוֹת מִקְשָׁרִין בְּכַנְפֵיהֶן וּמִדְּדִין אַחַר הַגָּדֵר אוֹ אַחַר הַגֶּפֶה אוֹ בְּשִׁבְלִין שֶׁבַשְׂדוֹת הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן שֶׁמָּא בְּעֲלִיָּהֶן הַנִּיחוּם שָׁם. וְאִם נָטְלָן הָרִי אֶלּוֹ שָׁלוּ. וְאִם הָיוּ קְשׁוּרִין קְשָׁר שֶׁהוּא סִימָן חַיֵּב לְהַכְרִיז. וְכֵן אִם מְצָאֵן קְבוּעִים בְּמִקְוֵי חַיֵּב לְהַכְרִיז שֶׁהִמְקוּם סִימָן :

ההראב"ד גוזלות מקושרים וכו'. א"א זה שבוש כל ספק הינוח יעמוד עד שיבא אליהו עכ"ל:

מגיד משנה מצא גוזלות מקושרין וכו'. פירוש גפה סתימת כותל של עץ או של קנים גדר של אבנים עכ"ל ר"ש ז"ל. ומ"ש ומדדין פירוש לדעת הרב אפילו מדדין לא יגע בהן ואין צ"ל באין מדדין. וכל זאת הבבא משנה וסוגיא שם (דף כ"ה:) וכבר כתבתי למעלה מה שהוקשה במ"ש הרי אלו שלו כלומר מפני שאין בו סימן וכן השיגו הר"א ז"ל דספק הינוח יעמוד עד שיבא אליהו בדבר שאין בו סימן:

ז מְצָא בְּאֶשְׁפָּה כָּלִי מְכֻסָּה הָרִי זֶה לֹא יִגַע בּוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִם אֲשֶׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְהִתְפַּנּוֹת הִיא וְנִמְלֵךְ עָלֶיהָ לְפִנּוֹתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁמְצָאוּ מְכֻסָּה נוֹטֵל וּמְכָרִיז. וְכֵן אִם הָיוּ כְּלִים קְטַנִּים כְּגוֹן סִכּוּן וְשִׁפּוּד וְכִיּוֹצֵא בָהֶן אֶפְלוּ הָיוּ מְכֻסִּין בְּאֶשְׁפָּה הַקְּבוּעָה נוֹטֵל וּמְכָרִיז:

מגיד משנה מצא באשפה וכו' ואם אשפה וכו'. פסק כשתי האוקימתות האמורות בגמרא (דף כ"ה:) ועל המשנה דלא פליגן אהדדי ועיקר:

ח מְצָא פְרוֹת מְפֻזְרִין דָּרָךְ הִנְחָה לֹא יִגַע בָּהֶן. דָּרָךְ נְפִילָה הָרִי הֵן שְׁלוֹ. וְכֵן אִם מְצָא כְּרִיכוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל שְׁבָלִים בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים שֶׁהָרִי אֵין בָּהֶן סִימָן. אוֹ שֶׁמְצָא עֲגוּלֵי דְבִלָּה וְכִפְרוֹת שֶׁל נְחֹתוֹם וּמְחֻרוֹזוֹת שֶׁל דָּגִים וְחֲתִיכוֹת שֶׁל בֶּשֶׂר וְגִזֵּי צֶמֶר הַבְּאוֹת מִמְדִּינָתָן וְאֲנִיצֵי פִשְׁתָּן וּלְשׁוֹנוֹת שֶׁל אֲרָגְמָן הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהֶן סִימָן. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן סִימָן נוֹטֵל וּמְכָרִיז שֶׁסִּימָן הָעֲשׂוּי לְדָרֵס הָרִי הוּא סִימָן:

מגיד משנה מצא פירות וכו'. מפורש במשנה ובגמ' (דף כ"א) בראש הפרק: וכן אם מצא כריכות קטנות וכו'. דין הכריכות משנה ומסקנא בגמ'. ומ"ש שהרי אין בהם סימן פירוש שאין לומר מקום הוי סימן דבני רשות הרבים מגלגלין אותם ודוחפין אותם ממקומם: עיגולי דבילה וכו'. שם במשנה, וכל אלו הטעם שהרבה מהן שוין במשקל שכן דרך העושין אותם למשקל אחד. אי נמי כשהן דברים שאין דרך לידע בהם משקל לעולם ופירוש הבאות ממדינתן שלא נעשה בהן שינוי. ופירוש אניצי פשתן רשתות רשטי"א בלעז ולשונוות של ארגמן צמר סרוק ועשוי כמין לשונוות של ארגמן: ואם יש בהן סימן. מסקנא דגמרא שם (דף כ"ב):

כסף משנה מצא פירות מפוזרים וכו'. כתב הטור [סימן רס"ב] על זה ולא נהירא דבגמרא מוקי למתני' דמצא פירות הרי אלו שלו במכנשתא דביזרי שמדעת הונחו שם ונתייאשו הבעלים וכו' הא לאו הכי אסורים מפני שלא ידעו הבעלים שנפלו שיתייאשו מהם ודאי אם דרך נפילתן מוצא שם וידוע שנתייאשו בעלים מותרים אבל סתמא לא עכ"ל. טעמו דכי אותבינן עליה דאביי דאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ממתני' דמצא פירות מפוזרים הרי אלו שלו שני במכנשתא דביזרי ואם כדברי רבינו טפי הוי עדיף לאוקמה בדאשכחינהו דרך נפילה. וי"ל לדעת רבינו דהא דאקשינן אי דרך נפילה אפילו טובא נמי וכו' גם אליבא דאביי דהלכתא כוותיה מקשינן לה דכיון דיקירי מידע ידיע כדאמרינן בעיגולי דבילה והא דמותבינן לאביי ממתנית' ומתריצין לה במכנשתא דביזרי היינו מקמי דידעינן טעמא דיקירי אבל בתר דידעינן מתני' בכל אנפי מיתוקמא כאביי וכ"כ הרמב"ן לדעת הרי"ף וכ"כ נמוקי יוסף:

ט אָבֵל אִם מָצָא כְּפֹרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת וְגִזֵּי צֶמֶר הַלְקוּחוֹת מִבַּיִת הָאֵמֶן פְּדֵי יַיִן וְכֵדֵי שְׁמֹן חַיֵּב לְהַכְרִיז שֶׁכֵּל אֱלוֹ יֵשׁ לָהֶם סִימָנִין מִבְּהֶקְיִן. וְאִם נִפְתְּחוּ הָאוֹצְרוֹת שֶׁל יַיִן וְשֶׁל שְׁמֹן הָרִי אֱלוֹ שָׁלוֹ. וְאִף עַל פִּי שְׁהֵם רְשׁוּמִין. שֶׁכֵּל הַפְּדוֹת כֶּךָ הָיוּ רְשׁוּמוֹת וְנִמְצְאוּ אֱלוֹ הַפְּדִין כְּכֹפְרוֹת הַנְּחֻתוֹם שְׂיֵשׁ צוּרָה אַחַת לְכָלֹן וּמִשְׁקָל אֶחָד לְכֹלֶם:

ההראב"ד ואם נפתחו האוצרות וכו'. א"א זה הטעם אינו מחוור אצלי והטעם שהכל נכנסים באוצרות ליקח ורואין הסימן שעליהן ולפיכך מי שנפלו ממנו מתייאש אומר אחר נתן סימניה ונטלה מיהו דוקא ברקתא דנהרא אבל בדוכתא אחריתא מקום הוי סימן עכ"ל:

מגיד משנה אבל אם מצא ככרות וכו'. משנה (דף כ"ד כ"ה) והחילוק בין נפתחו אוצרות ללא נפתחו מפורש שם בגמ' (דף כ"ג:) והטעם שכתב רבינו ז"ל כדעת רש"י ז"ל והר"א ז"ל כתב טעם אחר לומר שאפילו הם רשומין ברושם משונה שאין דרך בכך הרי אלו שלו וכן דעת הרשב"א ז"ל. עוד כתב הר"א ז"ל מיהו דוקא ברקתא דנהרא וכו' ועיקר דהכין מסקנא דגמרא למ"ד מקום הוי סימן. ונראה לי שכשכתב רבינו ז"ל לפנינו גבי כריכות דרך הנחה ברה"י חייב להכריז ה"ה לכל הדברים שהזכיר. ומ"מ עיקר הדין כך הוא דכל דרך הנחה בדבר שאין בני רה"ר דוחפים אותם ברגליהם הוי מקום סימן אבל בדברים קטנים לא שאני אומר בני רה"ר דחפוהו ולא נמצא במקום שהניחו ודרך

נפילה אין לומר מקום הוי סימן שהרי אינו יודע כשנפל בו. זה העולה מכלל הסוגיות:

ז מְצָא כְּרִיכוֹת בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד אִם דָּרָךְ נִפְיָה הָרִי אֵלָיו שָׁלוֹ. וְאִם דָּרָךְ הִנָּחָה חֲבִיב לְהַכְרִיז שְׁאֵף עַל פִּי שְׁאִין לָהֶם סִימָן הַמְּקוֹם סִימָן (אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ סִימָן מִבְּהָק). מְצָא אֲלָמוֹת בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים נוֹטֵל וּמְכָרִיז:

מגיד משנה **מצא כריכות וכו'.** הלכה בגמרא (דף כ"ג) ומה שכתוב בקצת ספרי הרב שהמקום אינו סימן מובהק ט"ס הוא שהרי כתב למעלה פייג או מקום האבדה סימנין מובהקים הן. ויש קצת ספרים שהגיהו למעלה שיעור האבדה כדי שלא יהיו דבריו הפכים למ"ש כאן ואינו דהכין אסיקנא בגמי ובהלכות דמקום הוי סימן מובהק כמו מדה ומשקל ועוד שהרי כתב שם פייג שאם נתן סימנים שאינן מובהקין אין מחזירין לו האבדה וא"כ שהמקום אינו סימן מובהק מה יועיל בכאן אלא ודאי זה שנמצא כאן ט"ס הוא: **מצא אלומות וכו'.** ברייתא (דף כ"ב):

כסף משנה **מצא כריכות ברה"י וכו'.** כתב ה"ה מ"ש במקצת ספרי הרב וכו'. ול"נ שאפשר לומר שמ"ש כאן אינו סימן מובהק היינו משום דאיכא למיחש שמא עברו בני אדם באותו רה"י וגלגלוהו ממקומו אבל היכא דידוע שלא נתגלגל כגון שהוא מונח בצד הגדר הוי מקום סימן מובהק וכמ"ש פרק י"ג:

יא מְצָא עֲגוּל וּבְתוֹכוֹ חֶרֶשׁ. כְּפָר וּבְתוֹכוֹ מְעוֹת. חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר שֶׁהוּא מְשֻׁנָּה בְּחֲתִיכוֹת. דָּג נְשׂוּדָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהֶן שְׁנוּי חֲבִיב לְהַכְרִיז. שְׁלֵא עֲשָׂאוּם בְּעֲלִיָּהוֹן אֵלָּא לְסִימָן:

מגיד משנה **מצא עיגול וכו'.** פסק כר"י דמתני' (דף כ"א) דלא כר"מ וכפסק המשנה:

כסף משנה **מצא עיגול ובתוכו חרס וכו'.** כתב הטור על זה איני יודע למה פסק כר' יהודה וא"א הרא"ש ז"ל פסק כחכמים וכו' עכ"ל. וכתב החכם המרשים דאפשר שטעם רבינו משום דאמר בגמרא דכ"ע סימן הבא מאליו הוי סימן אלמא הלכתא היא אע"ג דדנינן מיניה אי נמי משום דקיי"ל בחתיכות בשר כל שיש שינוי בחיתוכן חייב להכריז אע"פ שלא נעשה בכוונה וה"ל כסימן הבא

מאליו עכ"ל. ואין דבריו נכונים כלל שמ"ש דמשום דאמרינן דכ"ע סימן הבא מאליו הוי סימן אלמא הלכתא היא וכו' סברא הפוכה היא דכיון דבגמי אמרינן גבי סימן העשוי לידרס לימא כתנאי וכו' סברוה דכ"ע סימן הבא מאליו הוי סימן ובסימן העשוי לידרס קמפלגי ואמר רב זביד משמיה דרבא אי ס"ד דקסבר ת"ק סימן העשוי לידרס לא הוי סימן וכו' אלא הכא בסימן הבא מאליו קמפלגי הרי שנדחית סברת הסברוה בטענה והיאך אפשר לפסוק הלכתא כוותיה גם מ"ש דמשום דקיי"ל בחתיכות בשר כל שיש שינוי בחיתוכן חייב להכריז וכו' אינו נראה דלא מיקרי סימן הבא מאליו אלא דבר שבדאי נעשה שלא בכוונה כגון ככר ובתוכו מעות עיגול ובתוכו חרס משא"כ בחתוכא דבשרא המשונה דרובא דרובא הוא נעשה בכוונה [ומ"ש שהרי"ף פסק כר' יהודה לא נמצא בספרים שלנו שהרי"ף פסק כן] אבל טעם מחלוקת רבינו והרא"ש [תלוי בגירסת המשנה] שרבינו גורס אלו מציאות שלו וכו' מצא פירות מפוזרים הרי אלו שלו דברי ר"מ ר' יהודה אומר כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז וכו' וכיון דפלוגתא דר"מ ור' יהודה היא הלכה כר' יהודה והרא"ש לא גריס דברי ר"מ אלא סתם מתניי היא והלכתא כוותה:

יב **מָצָא פְּרוֹת מְפֹזְרִין בְּמָקוֹם הַגֵּרְנוֹת אִם הָיוּ כְּמוֹ קֶבֶת בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת אוּ בְּיָתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ מְפִנֵי שְׂאִין הַבְּעָלִים מְטַפְּלִים בְּאַסִּיפְתָּן. הָיוּ מְפֹזְרִין בְּפָחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת לֹא יִגַע בָּהֶן שְׂמָא הַבְּעָלִים הַנִּיחּוּם שָׁם. הָיוּ כְּמוֹ חֲצִי קֶבֶת בְּשֵׁתֵי אַמּוֹת אוּ קֶבֶת בְּשֵׁמוֹנֶה אַמּוֹת אוּ שְׁהִיָּה הַקֶּבֶת מְשֻׁנֵּים וְשִׁלְטָה מֵינִין כְּמוֹ תְּמָרִים שְׂמִשְׁמִין [ורמונים] כָּל אֵלוּ סָפֵק לְפִיכָךְ לֹא יִטַל. וְאִם נִטַל אֵינוֹ חַיֵּב לְהַכְרִיז:**

מגיד משנה **מצא פירות מפוזרין וכו'.** מימרא וסוגיא בראש הפרק. ומ"ש כל אלו ספק. בעיי דלא איפשיטו שם. ומ"ש שהיה הקב משנים ושלושה מינין כגון שומשמין תמרים ורמונים. לפי גרסת גמרתנו הכוונה אחת משלש אלה ואיבעיא להו התם מי אמרינן כיון דשומשמין חשובין הן טרח ומאסף להו ותמרים ורימונים כיון דלית בהו טירחא שהן גסין מאסף להו או דילמא לא שנא והוא כלל כיוצא בזה. זה מפורש בגרסאות שלנו:

יג **הַמוֹצָא צְבוּרֵי פְּרוֹת אוּ פְּרוֹת בְּכָלִי אוּ כָּלִי כְּמוֹת שְׁהוּא חַיֵּב לְהַכְרִיז. מָצָא כָּלִי וּלְפָנָיו פְּרוֹת הָרִי אֵלוּ שְׁלוֹ הַפְּרוֹת. וְהַכָּלִי**

נוטל ומכריז. שְׁאֲנִי אוֹמֵר הַכְּלִי שֶׁל אֶחָד וְהַפְּרוֹת שֶׁל אַחַר וְהָרִי
אֵין בּוֹ סִימָן. וְאִם מְרַאֵין הַדְּבָרִים שֶׁהוּן שֶׁל אָדָם אֶחָד חַיֵּב
לְהַכְרִיז :

מגיד משנה **המוצא ציבורי פירות וכו'.** או פירות בכלי. פירוש מפני שסתם כלים יש בהן סימן ופירות סתמן של בעלי הכלי. ופירוש כמות שהוא ריקן ולשונו כלשון המשנה (דף כ"ד כ"ה): **מצא כלי ולפניו פירות וכו'.** נמצא בקצת ספרי רבינו הרי שלו הפירות והכלי. והוא טעות דודאי בכלי שיש בו סימן הוא דאי לא פירות בכלי או כלי כמות שהוא אמאי חייב להכריז אלא כך ראוי להיות הרי אלו שלו הפירות והכלי נוטל ומכריז ואם כדברי הספרים הוא איני מבין כוונת רבינו ז"ל דדומיא דכלי כמות שהוא עסקינן ועוד שהרי מבואר כן בגמ' והכלי אינו שלו מיהו בכלי שאין בו [סימן] ודאי שלו וכמו שנתבאר פי"ד :

יד פיצד. הֵיוּ אַחֲרֵי הַכְּלִי לְפָנֵי הַפְּרוֹת הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ. הֵיוּ פְּנֵי
הַכְּלִי לְפָנֵי הַפְּרוֹת חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מִן הַכְּלִי נִשְׁפְּכוּ. וְאִם הֵיוּ
אֲגָנִים לְכָלִי אֶף עַל פִּי שְׁפָנָיו כְּלָפֵי הַפְּרוֹת הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ שְׁאֵלוֹ
נִשְׁפְּכוּ מִן הַכְּלִי הִיא נִשְׁאָר מֵהוּן בְּתוֹכוֹ מִפְּנֵי הָאֲגָנִים. הֵיוּ
מִקְצַת הַפְּרוֹת בְּכָלִי וּמִקְצַתוֹ בְּאַרְצוֹ חַיֵּב לְהַכְרִיז :

מגיד משנה **כיצד היו וכו'.** חלוקין אלו מפורשין בגמ' (דף כ"ה) אוקימתא דרב פפא ובתרי לישני בתראי :

טו המוצא קציעות בדרך ואפלו בצד שדה קציעות הרי אלו
שלו. וכן תאנה שהיא נוטה לדרך ונמצאו תאנים תחתיה
מתרות משום גזל. שהתאנה וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת.
ופטורות משום מעשר. אבל זיתים וחרובין וכיוצא בהן
אסורין :

מגיד משנה **המוצא קציעות וכו'.** פיי תאנים יבשות שקוצצין באיזמל ומוהל שלהן זב ושוטחים אותם ליבשם וברייתא היא מפורשת בראש הפרק (דף כ"א :) ופטור המעשר הוא כדין הפקר שפטור :

טז תַּמְרִים שְׁמִשְׁרֹן הָרוּחַ מִתְרוֹת שֶׁהַבְּעָלִים מְחַלּוּם לְכָל אָדָם וְזוֹ הִיא חֲזָקָתוֹ. וְאִם הָיוּ שֶׁל יְתוּמִים שְׂאִינָן בְּנֵי מְחִילָה אֲסוּרִין. וְכֵן אִם הִקְפִּיד בְּעַל הַשָּׂדֶה וְהִקִּיף מְקוֹם הָאֵילָנוֹת אוֹ תִקֵּן מְקוֹם שְׂיָפְלוֹ בּוֹ הַנוֹבְלוֹת עַד שְׂיִלְקָטִם הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרוֹת שֶׁהָרִי גָלָה דַעְתּוֹ שֶׁלֹא מִחַל :

מגיד משנה **תמרים שמשירן הרוח וכו'.** מפורש בגמ' (דף כ"ב:) והני מילי דהיתר התמרים יותר מזיתים וחרובין מפני שהבעלים מוחלין להם מפני שהבהמות והחיות אוכלים אותם מחמת מתיקתן ואין אוכלים שאר פירות כגון זיתים וחרובין והכין איתא בגמרא וכפירושו פירשו רוב המפרשים :

יז חֲתוּל רַע שֶׁהוֹרֵג אֶת הַקְּטָנִים אֲסוּר לְקַיְמוֹ וְאִין בּוֹ מְשׁוּם גִּזְל וְאִין בּוֹ מְשׁוּם הֶשֶׁב אֲבָדָה אֶף עַל פִּי שְׁעוּרוֹ מוֹעִיל אֶלֶּא כָּל הַמוֹצְאוֹ זָכָה בּוֹ וְהוֹרֵגוֹ וְהַעוֹר שְׁלוֹ :

מגיד משנה **חתול רע וכו'.** מימרא במרובה (דף פ') וכתב הורג את הקטנים מפני שאותו מעשה כך היה שהחתול x הרג תינוק ודרש רב כך שאסור לקיימו :

יח גוֹזֵל הַנִּמְצָא קְרוֹב לְשׁוֹבֵד בְּתוֹךְ חֲמֻשִׁים אִמָּה הָרִי הוּא שֶׁל בְּעַל הַשׁוֹבֵד חוּץ לְחֲמֻשִׁים אִמָּה הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ שְׂאִין הַגּוֹזֵל מִדָּדָה יִתֵּר עַל חֲמֻשִׁים אִמָּה. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי שׁוֹבְכוֹת הָרִי הוּא שֶׁל קְרוֹב. מְחַצָּה לְמְחַצָּה יִחַלְקוּ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ יוֹנֵי שְׁתֵּי הַשׁוֹבְכוֹת שְׁוִים בְּמִנְיָן. אֲבָל אִם הָיוּ יוֹנֵי הָאֶחָד רַבִּים הִלָּךְ אַחַר הָרֵב אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא רְחוּק :

מגיד משנה **גוזל הנמצא וכו'.** משנה בפי לא יחפור (דף כ"ג): **נמצא בין שני וכו'.** משנה שם: **בד"א וכו'.** מימרא שם ופסק רבינו כדעת ההלכות ופירוש כגון שהיה תוך כי אמה לשובד שיוניו מעטין ותוך מי לשובד שיוניו מרובין אפילו אם היה יותר מני אמה לשובד פשיטא שאינו שלו שאין המדדה מדדה יותר מני יותר מני אמה:

הלכות גזלה ואבדה - פרק ששה עשר

א המוצא מחטאים וצנורות ומסמרים וכיוצא בהן אם מצאם אַחַד אַחַד הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ. שְׁנַיִם שְׁנַיִם אוֹ יֵתֵר חָיֵב לְהַכְרִיז שְׂמִנְיָן סִימָן :

מגיד משנה המוצא מחטין וצנורות וכו'. פירוש צנורות מזלגות קטנות של טוות זהב והיא ברייתא בגמ' (דף כ"ד) מפורשת באלו מציאות ובהלכות :

כסף משנה המוצא מחטין וצנורות וכו'. נ"ל שמיידי שמצא אלו על גב אלו דאל"כ דרך נפילה הם. ונראה שרבינו ז"ל מפרש הא דתניא אימתי מותרים בזמן שמצאן אחד אחד אבל אם מצאן שנים שנים חייב להכריז לא ברבים איירי אלא מחט אחת או שתי מחטין קאמר ויש לתמוה על פירוש זה דהא בהדיא מפרש בגמרא מאי בדי שוכי וגם על דינו יש לתמוה אמאי במצא שנים חייב להכריז מ"ש ממצא שני מטבעות דאפילו עשויין כמגדל אינו חייב להכריז :

ב וְכֵן הַמוֹצֵא מְעוֹת מְפֻזְרִים הָרִי אֱלוֹ שְׁלוֹ. אֶפְלוּ הָיוּ מְקַצֵּת מְטַבְּעוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה הָרִי הֵן כְּמִפְזָרִין. אֲבָל אִם מָצָא צְבוּר מְעוֹת חָיֵב לְהַכְרִיז. מָצָא שְׁלֵשָׁה מְטַבְּעוֹת זֶה עַל גֵּב זֶה וְהֵן עֲשׂוּיִין כְּמִגְדָּל. אוֹ שֶׁהָיוּ אַחַד מֵיכֵן וְאַחַד מֵיכֵן וְאַחַד עַל גְּבִיָּהֶן. אוֹ שֶׁהָיוּ מְקַצֵּת זֶה עַל מְקַצֵּת זֶה כְּדִי שְׂאֵם יִכְנִיס קִיסָם בִּינֵיהֶן יִנְטְלוּ בְּבֵת אַחַת חָיֵב לְהַכְרִיז. הָיוּ עֲשׂוּיִים כְּשִׁיר אוֹ כְּשׁוּרָה אוֹ כְּחֻצְבָּה אוֹ כְּסֶלֶם הָרִי זֶה סֶפֶק וְלֹא יֵטַל :

מגיד משנה וכן המוצא מעות וכו'. משנה שם (דף כ"ה). ומ"ש אפילו היו מקצת. מפורש בגמ' (דף כ"א) ובהלכות : אבל אם מצא צבור מעות וכו'. משנה שם (דף כ"ד כ"ה) : מצא ג' מטבעות. משנה ופירוש עשויין כמגדל לדעת ר'

חנינא דגמרא הגדול מלמטה ובינוני על גביו וקטן מלמעלה כדרך מגדל שמקצר ועולה וכן מפורש שם אליביה והכי קי"ל הא לאו הכי אמרינן דרך נפילה היה והרי אלו שלו: **או שהיו וכו'.** מפורש שם בגמרא: **או שהיו וכו'.** גם כן שם: **היו עשויים כשיר.** פירוש מוטלין בעיגול כאצעדה. כשורה זה אצל זה. [כחצובה] כשלש רגלי קנקן כל אחד כנגד אויר של שנים. כסולם רוב אמצעי על התחתון ורוב עליון על האמצעי כמין מעלות לשון רש"י ז"ל (דף כ"ה) ובעיי ולא איפשיטו נינהו ואינן בהל' לפי שהן דברים שאין מצויים:

א המוצא מעות בפ"ס או פ"ס פמות שהוא ח"ב להכריז. מוצא פ"ס ולפניו מעות מפזרים הרי אלו שלו. ואם מראין הדברים שהפ"ס והמעות של אדם אחד ומן הפ"ס נפלו ח"ב להכריז:

מגיד משנה המוצא וכו'. משנה שם והטעם מפני שיש סימן בכיס פירוש כמות שהוא ריקן: **מצא פ"ס וכו'.** מפורש בברייתא ובסוגיא:

ד המוצא מעות בחנות אם היו בין תבה לתבה לחננוני הרי הן של בעל החנות. ואם מוצאן על התבה ואין צריך לומר מתבה ולחוץ הרי הן של מוצאן. ולמה לא תקנה החנות לבעליה לפי שאינה חצר המשתמרת. ואף על פי שבעליה בתוכה צריך לומר תקנה לי חנותי כמו שיתבאר:

ההראב"ד המוצא מעות בחנות וכו'. א"א יש מי שאומר אפילו אמר תקנה לי רשותי לא קנה לו לפי שבאה לו שם המציאה קודם יאוש וחצירו כידו ועוד כי אין היאוש קונה אלא באבדה אבל זו לא היתה אצלו אבדה אלא בפקדון ששכחו בעליו עכ"ל:

מגיד משנה המוצא מעות וכו'. משנה שם והטעם אפילו בדבר שיש בו סימן הרי אלו שלו מפני שהרבה עכו"ם מצויין שם ומתיימש מהם וכ"כ הרב למטה וכן פירשו בתוס' והראב"ד ז"ל. ויש מי שכתב אפילו אין רוב עכו"ם מצויין שם דכיון דחנוני דר שם יאוש מיאשי בעלים מינייהו דאמרי כיון דאיהו דר ביה איהו אשכחינהו וכיון דלא אכריז דעתיה לגזול ולא מצינא לאוקומי בדינא דמשתמיט ואמר אנא לא אשכחיתיה אינשי דעיילי ונפקי דילמא חד מינייהו אשכח עכ"ל הרשב"א ודוחק הוא: **ולמה לא תקנה וכו' ואע"פ שבעל החנות וכו'.** כבר השיג עליו הר"א ז"ל לומר שאפילו אמר תקנה לי רשותי לא

קנה לפי שבאה לו המציאה קודם יאוש פירוש כאביי דאמר יאוש שלא מדעת קונה והוא ליה חצרו כידו וכ"כ הרשב"א ז"ל. אבל הטעם השני הכתוב בהשגות איני מבין :

כסף משנה המוצא מעות בחנות וכו'. כתב הטור על זה ואינו נראה כן מתוך הגמרא אלא הוא של החנוני וטעמא שדרך הבאים להחליף ליתן מעותיהם על השולחן משא"כ בחנות שאין דרך הבאים לקנות ליתן חפציהם על התיבה. טעמו מדאמרינן בגמרא ניתני מצא בשולחנות כדקתני רישא מצא בחנות וכו' אלמא בלישנא דמצא בחנות לא על גבי תיבה משמע ומשום דקשיא מ"ש על גבי תיבה מעל גבי שולחן לכך כתב וטעמא שדרך הבאים להחליף ליתן מעותיהם על השולחן משא"כ בחנות וכו' ול"נ שטעמו של רבינו דכיון דמאי דאמרינן מאי איריא דתני בין הכסא לשולחני של שולחני ניתני על השולחן שייך נמי בחנות במאי איריא דתני בין תיבה לחנוני של חנוני ניתני ע"ג תיבה לחנוני מדלא תני הכי משמע דעל גבי תיבה הרי הוא של מוצאו והא דקאמר א"נ בשלחנות כדקתני רישא מצא בחנות הכי פירושו וא"נ לא היה הכרח זה ה"ל להכריח מדלא קתני מצא בשולחנות כדקתני מצא בחנות והיינו מפרשים דעל גבי שולחן לא הוי בכלל שלחנות והשתא דקתני לפני שלחני הוי שלחן בכלל ומ"מ אע"ג דקתני מצא בחנות הוי ע"ג תיבה בכלל מדקתני סיפא בין תיבה לחנוני של חנוני ולא קתני על גבי תיבה נמצא דעל גבי תיבה ועל גבי שולחן דינם שוה אלא דלעיל גבי שולחן מכריעים מרישא ומסיפא דהרי אלו שלו ולע"ג תיבה לא מכריעין ליה אלא מסיפא :

ה מָצָא מְעוֹת בַּחֲנוּת הַשְּׁלַחְנֵי בֵּין כֶּסֶף לַשְּׁלַחְנֵי הָרִי אֱלוֹ שֶׁל שְׁלַחְנֵי. מְצָאָן עַל הַכֶּסֶף לִפְנֵי הַשְּׁלַחְנֵי אֶפְלוּ הָיוּ צְרוּרִין וּמְנַחֲיִין עַל הַשְּׁלַחְן הָרִי אֱלוֹ שֶׁל מוֹצְאָן. וְהוּא שְׂיָהּיוּ רַב עֲכוּ"ם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. אֲבָל אִם הָיוּ רַב יִשְׂרָאֵל חָיָב לְהַכְרִיז. מִפְּנֵי שֶׁהוּא צְרוּרִים יֵשׁ לָהֶם סִימָן :

מגיד משנה מצא מעות בחנות השולחני וכו'. מבואר במשנה ובגמרא שם ובהלכות. ומה שכתב מפני שהן צרוּרין יש להם סימן, לומר דבדבר שאין לו סימן אפילו ברוב ישראל הרי אלו שלו :

ו הלוקח פרות מחברו או ששלח לו חברו פרות ומצא בתוכן מעות צרוּרות נוטל ומכריז. מְצָאָן מְפִזְרוֹת הָרִי אֱלוֹ שֶׁלוּ. בְּפֶה

דְּבָרִים אֲמֹרִים בְּשֶׁהָיוּ הַפְּרוֹת מִן הַתְּגָר אוּ מִבַּעַל הַבַּיִת
שֶׁלְקָחַן מִן הַתְּגָר. אָבֵל אִם בַּעַל הַבַּיִת דָּשׁ הַפְּרוֹת לְעַצְמוֹ אוּ עַל
יְדֵי עֶבְדָּיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים הָרִי זֶה חַיֵּב לְהַחְזִיר :

מגיד משנה הלוקח פירות וכו'. משנה מפורשת שם וכו': **בד"א וכו'.** מימרא
בגמ' (כף כ"ז). **ומ"ש אבל אם בעה"ב.** פירוש שהלוקח מבעה"ב דש הפירות
ע"י עצמו או ע"י עבדיו ושפחותיו הכנענים כלומר שמה שקנו הן הוא לרבן
חייב להחזירו אבל עבדים עברים שמא משלהם הן או שמא של בעל הבית
והרי אלו שלו מיהו כתב הרמב"ן והרשב"א ז"ל שאם היה הלוקח תגר אע"פ
שלקחן מבעה"ב הרי אלו של תגר דיאושי מיאשי מינייהו כיון דאורחיהו
דתגרי למזבן הכא ולזבוני הכא :

ז הַמוֹצֵא מִטְמוֹן בְּגֵל אוּ בְכֶתֶל יִשֶׁן הָרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ שְׁאֲנִי אוֹמֵר
שֶׁל אֲמֹרָיִם הַקְדָּמוֹנִים הֵן. וְהוּא שְׁיִמְצָאֵם מִטָּה מִטָּה כְּדָרְךָ
כָּל הַמִּטְמוֹנוֹת הַיִּשְׁנוֹת. אָבֵל אִם מְרָאִין הַדְּבָרִים שֶׁהֵן מִטְמוֹן
חֲדָשׁ אֶפְלוֹ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדְּבָר הָרִי זֶה לֹא יִגַע בָּהֶן שְׁמָא מִנְחִים
הֵם שָׁם :

מגיד משנה המוצא מטמון בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו וכו'. משנה (דף
כ"ה:). **ומ"ש כדרך כל המטמונו' הישנות.** שם בגמ' (דף כ"ז):

ח וְהוֹאִיל וַחֲצָרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדְּעֵתוֹ כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר
לָמָּה לֹא יִקְנֶה בַּעַל הַחֲצָר זֶה הַמִּטְמוֹן שֶׁבְּתוֹךְ הַכֶּתֶל הַיִּשָּׁן אִף
עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁל אֲמֹרָיִם וְתִהְיֶה מְצִיָּאָה זֹו לְבַעַל הַחֲצָר. מִפְּנֵי
שְׁאִינֹו יְדוּעַ [א] לוֹ וְלֹא לְאַחֲרָיִם וְהָרִי זֶה הַמִּטְמוֹן אָבוּד מִמֶּנּוּ
וּמְכָל אָדָם וּלְפִיכֶךָ הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. וּמָה אָבִידָה שֶׁל אָדָם אָמְרָה
תּוֹרָה (דברים כב-ג) 'אֲשֶׁר תֵּאבֹד מִמֶּנּוּ וּמְצִאתָהּ מִי שֶׁאָבוּדָה מִמֶּנּוּ
וּמְצוּיָה אֶצְל כָּל אָדָם יִצְאָת זֹו שֶׁנִּפְלָה לָיִם שֶׁאָבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמְכָל
אָדָם קָל וְחָמֵר לְמִטְמוֹן קְדָמוֹנִי שְׁלֹא הִיָּה שְׁלוֹ מַעוֹלָם וְהוּא
אָבוּד מִמֶּנּוּ וּמְכָל אָדָם לְפִיכֶךָ [ב] הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ :

ההראב"ד הוא של מוצאו וכו'. א"א זהו ק"ו שיש עליו תשובה אבידה שבים למי תזכה היא אבל אבידה שבתוך הגל תזכה לבעליו וכן בכותל ישן. והטעם בכאן לפי שאינה חצר המשתמרת וצריך שיהא בעליו בצדו ויאמר תזכה לי עכ"ל:

מגיד משנה והואיל וחצרו וכו'. יש נותנין טעם אחר ולפי דעת הרב אפילו בחצר המשתמרת דין זה קיים ולפי דעת הראב"ד דוקא באינה משתמרת ועיקר הדין כדברי רבינו ז"ל שאל"כ הי"ל למתניי לאפלוגי בדידה אבל יש נותנין טעם אחר:

ט מָצָא מְטָמוֹן בְּכֶתֶל חֶדֶשׁ אִם הַמְטָמוֹן מוֹכִיחַ שֶׁהוּא לְבַעַל הַבַּיִת הָרִי הוּא שְׁלוֹ וְאִם מוֹכִיחַ שֶׁהוּא שֶׁל אַחַר מִן הַשּׁוֹק הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. כִּיצַד. הַסֵּכִין הָרִי הַנֶּצֶב שְׁלוֹ מוֹכִיחַ. וְהַכִּיס פִּיּו מוֹכִיחַ. וְאִם נִמְצָא תוֹךְ הַכֶּתֶל מְלֵא מֵהֶן חוֹלְקִין:

מגיד משנה מצא מטמון בכותל וכו'. משנה וגמרא כפשטן ורבו הפירושים והסברות בזה והקשו למה הרי הן של מוצאו כיון דדבר שיש בו סימן הוא יטול ויכריז. ויש מי שתירץ דהכא כגון שנראין הדברים שזה ימים מרובין שדברים אלו כאן ומפני יאוש בעלים נגעו בה. ותירוץ אחר דכיון שהחור פתוח לרה"ר הו"א ליה הנמצא אבידה בעיר שרובה עכו"ם וה"נ ברובה עכו"ם הוא ורבינו ז"ל כתב סתם כפשט השמועות:

כסף משנה מצא מטמון וכו' ואם היה תוך הכותל מלא מהם חולקין. כתב הרב המגיה x רחוק הוא שרבינו רוצה לומר על הבבא שלמעלה דמוכח בגמרא דאזלינן בתר קתא ושנציה אפילו היכא דמוכח בזה האחר הואיל וברייתא דתניא אם היה כותל ממולא מהם חולקים קאי על המשנה דמיירי באדרא ונסכיה. לכך נראה דט"ס הוא וצ"ל אחר הבבא של מטה דמחלק בלשונות של זהב בין חציו לחוץ לחציו לפנים. ועל זה קאי אם נמצא תוך הכותל מלאה עכ"ל:

ז הָיוּ בְּתוֹךְ הַכֶּתֶל מְעוֹת אוֹ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זָהָב שְׁאִין שָׁם מוֹכִיחַ. מִחְצָיו וְלַחוּץ שֶׁל מוֹצְא. מִחְצָיו וּלְפָנָיִם שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת:

יא וַיִּרְאֶה לִי שְׂאִין הַדְּבָרִים אֲמֹרִים אֲלֵא כְּשֹׁטְעַן בְּעַל הַבַּיִת שֶׁהַמְטָמוֹן שְׁלוֹ. אוֹ שֶׁהָיָה יוֹרֵשׁ שְׂאֲנוֹ טוֹעֵנִין לוֹ שֶׁמָּא שֶׁל אָבִיו הֵן. אֲבָל אִם הוֹדָה שֶׁהֵן מְצִיָּאָה הָרִי הֵן שֶׁל מוֹצֵא. לְפִיכָךְ אִם הָיָה * מְשֻׁכָּר בֵּיתוֹ לְאַחֲרִים הָרִי הֵן שֶׁל שׁוֹכֵר אַחֲרוֹן. וְאִם הִשְׁכִּירוֹ לְשִׁלְשָׁה עֶכּוֹ"ם כְּאֶחָד הָרִי עֲשָׂאָהוּ פְּנֹדֵק וְכָל הַנְּמָצָא בּוֹ אֶפְלוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצֵאָן מִפְּנֵי שְׂאִין אֶחָד יָכוֹל לְטַעַן שֶׁהֵן שְׁלוֹ אוֹ שֶׁהוּא טָמֵן שֶׁהָרִי עֲשָׂאָהוּ פְּנֹדֵק :

ההראב"ד משכיר ביתו לאחרים וכו'. א"א בגמרא מסיק אפילו לגי ישראל עכ"ל:

מגיד משנה ויראה לי וכו'. טעם נכון דכי אמר הרי הן של בעה"ב לאו משום דתקנה לו חצירו הוא דאם כן אפילו מחציו ולחוץ וכו' וטעמא שאינו קונה לפי שהחור הזה הפתוח לרה"ר חצר שאינה משתמרת היא וכי אמר הרי אלו של בעל הבית דאיהו אצנעינהו וכיון שהוא מודה דלאו דידיה הודאת בעל דין כמאה עדים וכן נראה מן הסוגיא שם שאין כותלו זוכה לו כלל: **לפיכך אם היה משכיר וכו'.** מפורש במשנה (דף כ"ה:) ובגמרא (דף כ"ו). **ומ"ש ג' עכו"ם** כתב עליו הר"א ז"ל א"א בגמרא מסיק אפ"י לגי ישראל ע"כ. והאמת דר"נ הכין ס"ל התם והלכתא כוותיה בדיני. ואולי מפני שרבא חולק בההיא דר"נ דאמר דאזדא לטעמיה כתב הרב ג' עכו"ם וכן עיקר דהא אמר רבא דחיישינן בסלע שנפל מג' אפ"י לית בה אלא שתי פרוטות שחייב להחזיר דילמא שותפי נינהו הכי נמי בפונדק שהשכירו לשלשה ישראל כיוצא בזה שהרי הגמרא משוה אותם בפירוש וזה עיקר:

כסף משנה לפיכך אם היה משכיר לאחרים וכו'. כתב ה"ה ומ"ש ג' עכו"ם כתב עליו הר"א בגמ' מסקינן אפ"י לגי ישראל והאמת דר"נ הכי ס"ל התם והלכתא כוותיה בדיני ואולי מפני שרבא חולק בההוא דר"נ וכו'. ואני אומר שלא היה צריך ה"ה להכריע דבר זה מדעתו ולכתבו בלשון אולי שהרי בפירוש כתב הר"י ואוקמה רב מנשיא כר' יעקב בג' עכו"ם ור"נ אמר אפ"י בגי ישראל ואזדא ר"נ לטעמיה וכו' ורבא פליג עליה אפ"י ג' חייב להכריז וכו' והלכתא כרבא דבתרא הוא עכ"ל:

הלכות גזלה ואבדה - פרק שבעה עשר

א כָּל מְצִיָּאָה שְׁאִמְרָנוּ בָּהּ שֶׁהִיא שֶׁל מוֹצְאָה אֵינוּ זֹכָה בָּהּ עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְיָדוֹ אוֹ לְרִשּׁוֹתָיו. אָבֵל אִם רָאָה אֶת הַמְצִיָּאָה אֶפְלוּ נִפְל עָלֶיהָ וּבֵא אַחַר וְהִחֲזִיק בָּהּ הֲרִי זֶה [א] שֶׁהִחֲזִיק בָּהּ זֹכָה בָּהּ :

מגיד משנה כל מציאה שאמרנו בה שהיא של מוצאה וכו'. . אבל אם ראה וכו'. משנה מפורשת פי שנים אוחזין (דף י') ועבדין עלה שתי אוקימתות דאקשינן אמאי אין ארבע אמות של אדם קונות לו ופריק כיון דנפל גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בארבע אמות לא ניחא ליה דליקני רב אשי אמר כי תקינו רבנן ד"א בסימטא כלומר משנתנו במקום שאין ד' אמות קונות כגון ברה"ר ורבינו ז"ל סתם נראה שהוא סומך על האוקימתא הראשונה דמשמע שאף במקום שד' אמות קונות כשנפל לא קנה דהויא אוקימתא דגמי אע"פ שדין האוקימתא השנייה אמת שאין ארבע אמות קונות בכל מקום כמו שיתבאר בפרק זה :

כסף משנה כל מציאה שאמרנו בה וכו' אבל אם ראה את המציאה אפילו נפל עליה וכו'. כתב הרב המגיד משנה מפורשת פרק שנים אוחזין וכו' סתם נראה שהוא סומך על האוקימתא הראשונה וכו'. אין דברי הרב המגיד נראין בכאן דא"כ לא ה"ל לרבינו לכתוב אפי' נפל עליה ומדכתב לשון אפילו הדבר ברור דלא תפס כאוקימתא קמייתא :

ב הָיָה רוֹכֵב עַל גְּבִי בְּהֵמָה וְרָאָה אֶת הַמְצִיָּאָה וְאָמַר לְחֲבֵרוֹ זֶכָה לִי בָּהּ פִּינּוֹן שֶׁהִגְבִּיָּהָ לּוֹ קָנָה הַרוֹכֵב וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְיָדוֹ. וְאִם אָמַר לּוֹ תָּנָה לִי וּנְטָלָהּ וְאָמַר אֲנִי זְכִיתִי בָּהּ [ב] זֶכָה בָּהּ הַנוֹטֵל. וְאִם מְשַׁנְּתָנָה לְרוֹכֵב אָמַר אֲנִי זְכִיתִי בָּהּ תְּחִלָּה לֹא אָמַר כְּלוּם :

מגיד משנה היה רוכב על גבי וכו'. החילוק בין אומר זכה לאומר תנה מפורש בגמ' במימרא דר"י. והטעם כיון שאמר זכה וזה שתק הרי זה מגביה מציאה

לחבירו וקנה חבירו אבל בתנה לא נעשה שלוחו לזכות בה בהגבהתו אלא ליתנה לו. ודינין אלו מפורשים שם במשנה ובגמרא ובהלכות:

ג המגביה מציאה לחברו קנה חברו ואף על פי שלא אמר לו כלום [זכה טו ב]. הגביהו המציאה שנים קנאוה [ד] שניהם:

מגיד משנה המגביה מציאה וכו'. פסק כפסק ההלכות שם: הגביהו המציאה שנים. מפורש באותו פרק (דף ח') בפירוש ובהרבה מקומות:

ד הגביהה לו חרש או שוטה או קטן לא קנה הפקח לפי שאין להו דעת. הגביהה חרש ופקח כאחד מתוך שלא קנה פקח לא קנה חרש. היו שניהם חרשים תקנו חכמים שיקנו כדי שלא יבואו להנצות:

מגיד משנה הגביהה לו חרש שוטה וקטן וכו'. זה מתבאר מאותו שלפנינו דהגביהה חרש ופקח וכ"ש היא דהשתא התם דחרש היה מגביה לצורך עצמו ותיקנו חכמים בעלמא שיקנה כדי שלא יבאו לנצות לא קנה מפני שהפקח לא קנה שהרי ראשה האחת אצל פקח כמונחת על גבי קרקע כ"ש כאן שאין כאן פקח והחרש מגביהה לצורך פקח וכן מתבאר בסוגיא: הגביהה חרש ופקח וכו'. משנה שם (דף ח'): היו שניהם חרשים תקנו חכמים וכו'. מבואר שם:

ה שנים שראו גמל או חמור של מציאה וקדמו שניהם והנהיגוהו או משכוהו. או שהקה אחד מנהיג ואחד מושך. קנו שניהם. בפה דברים אמורים בחמור אבל בגמל אם היה אחד מנהיג ואחד מושך קנה אבן לא המנהיג:

ההראב"ד שנים שראו גמל וכו'. א"א תימה הוא זה שמשכה והנהגה תרוייהו משיכה מעלייתא נינהו אלא שהמשיכה בגמל וההנהגה בחמור אבל תרוייהו בגמל או בחמור ספיקא הוא עכ"ל:

מגיד משנה שנים שראו גמל או חמור של מציאה וקדמו וכו'. עיקר הנוסחא בקצת ספרי הרב כך שנים שראו גמל או חמור של מציאה וקדמו שניהם והנהיגוהו או משכוהו או שהיה אחד מנהיג ואחד מושך קנו שניהם בד"א בחמור אבל בגמל אם היה אחד מנהיג ואחד מושך קנה אבל לא

המנהיג ע"כ. הכוונה שבגמל גופיה אם היו שנים מנהיגים קנו שניהם אבל אחד מנהיג ואחד מושך המושך קנה ולא המנהיג ופסק כלישנא בתרא דגמי (דף ח' ט') דאמרינן איכא דאמרי הנהגה בגמל (לא קני) ופירוש במקום משיכה וברייתא היא שם ופירש הרב בה פירוש נכון והר"א ז"ל מצא ספר שהיה חסר ממנו קצת הבבא והיה כתוב או שהיה אחד מנהיג ואחד מושך המושך קנה ולא המנהיג ועל כן השיגו אבל טעות סופר היה באותם ספרים :

כסף משנה שנים שראו גמל או חמור של מציאה וכו'. כתב ה"ה והכוונה שבגמל גופיה אם היו שני מנהיגים קנו שניהם וכו'. דעתו לומר שרבינו מפרש דכי אמרינן לערבינהו וליתנינהו שנים שהיו מושכים ומנהיגים בין בגמל בין בחמור היינו לומר דאי תנא הכי הוה משתמע דבין היו שניהם מושכים בגמל ובחמור ובין שניהם מנהיגים בגמל בין היה אחד מושך ואחד מנהיג בין בגמל בין בחמור קנו שניהם וכי מתרץ איכא חד צד דלא קני היינו לומר דנהי אם היו שניהם מושכים בגמל או בחמור וכן אם שניהם הנהיגו בגמל או בחמור קנו שניהם מיהו היכא דאחד משך ואחד הנהיג חד קני וחד לא קני איכא דאמרי מושך בחמור כלומר שאם אחד משך ואחד הנהיג החמור מנהיג קני מושך לא קני אבל בגמל אפי' אחד מושך ואחד מנהיג קנו שניהם איכא דאמרי הנהגה בגמל כלומר שאם אחד משך ואחד הנהיג הגמל מושך קני מנהיג לא קני אבל בחמור אפי' אחד מושך ואחד מנהיג קנו שניהם ופסק כלישנא בתרא. ויש לתמוה למה לא כתב רבינו בפ"ב דמכירה שהבהמה נקנית בהנהגה ודוחק לומר שרבינו מחלק לומר דהנהגה קני דוקא במציאה והפקר דמנא ליה הא. ושמא י"ל שסמך על מ"ש פה ויותר נראה לומר שמ"ש בפ"ב מהל' מכירה או הכישה במקל ורצה לפניו היינו הנהגה: **כתב** הר"ן דלהר"ף רכוב לחודיה קני ורכוב ומנהיג יחלוקו כסתמא דמתני' וכ"נ מדברי הרמב"ם פי"ז מהל' גזילה עכ"ל. וגם ה"ה כתב פה שרבינו סובר כהר"ף דרכוב קני אפי' אינו מנהיג ברגליו. ונראה שהבינו כן בדברי רבינו מדנקט רוכב סתם משמע אפי' אינו מנהיג ובפ"ב מהל' מכירה כתב בהדיא כיצד קונים את הבהמה במשיכה אצ"ל אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו ויש מקום לבעל דין לחלוק דוהלכה בו שכתב בפ"ב מהל' מכירה היינו ע"י שהנהיגה ברגליו ומ"ש פה היה אחד רוכב היינו במנהיג ברגליו וסמך על מ"ש בפ"ב מהל' מכירה. ונראה שאפי' לדעת הר"ן וה"ה בדברי רבינו רוכב לא קנה אא"כ הלכה כמ"ש בפ"ב מהל' מכירה והלכה ומיהו בעקירת יד ורגל סגי שכך כתב אין צ"ל אם משכה והלכה בו שקנה אלא אפילו שקרא לה ובאה או שהכישה במקל ורצה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה וקרא לה ובאה לא חשיב כמו רכב עליה דהא בלשון אפילו קאמר לה וכיון דבקרא לה ובאה כיון שעקרה יד ורגל קנה כ"ש ברכב:

י בְּהֵמַת מְצִיאָהּ שְׂקָדִים אֶחָד וְאַחַז בְּמוֹסְרָהּ לֹא קָנָה עַד שְׂיִמְשֵׁךְ אוֹ יִנְהִיג. וְכֵן בְּנִכְסֵי הַגֵּר. אֲבָל קָנָה ^[ה] הַמוֹסְרָה לְבִדָּה:

מגיד משנה בהמת מציאה שקדם אחד ואחז במוסרה וכו'. משנה מפורשת שם בריש מציעא: וכן בנכסי הגר. שם (דף ח'): מפורש מפני שאין שם דעת אחרת מקנה:

י הִיא אֶחָד רוֹכֵב וְאַחַד אוֹחֵז בְּמוֹסְרָהּ הָרוֹכֵב קָנָה הַבְּהֵמָה וְהַמוֹסְרָה שְׁעַל לְחַיֵּי הַבְּהֵמָה בְּלִבָּד. וְזֶה שְׁאַחֵז הַמוֹסְרָה קָנָה מִמֶּנָּה מֵה שְׁאַחֵז בְּיָדוֹ. וְשֶׁאֵר הַמוֹסְרָה לֹא קָנְהוּ אֶחָד מֵהֶן:

מגיד משנה היה אחד רוכב וכו'. מפורש שם (דף ט') ברייתא ואוקימתא דרב אשי ובגמרא אמר רב יהודה דרוכב לא קנה א"כ מנהיג ברגליו ויש פוסקין כן ואין זה דעת הרב אלפסי ז"ל אלא רוכב בלא הנהגה קנה וזה דעת רבינו ז"ל:

ח חֲצִירוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ ^[ו] שְׁלֹא מִדְּעֵתוֹ. וְאִם נִפְלָה בָּהּ מְצִיאָהּ הָרִי הִיא שֶׁל בַּעַל הַחֲצִיר. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים ^[ז] בְּחֲצִיר הַמְּשִׁתְּמֶרֶת. אֲבָל בְּשִׂדָּה וְגִנָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אִם הִיא עוֹמֵד בְּצַד שִׂדְהוֹ ^[ח] וְאָמַר זְכָתָה לִי שְׂדֵי זְכָה בָּהּ. וְאִם אֵינּוּ עוֹמֵד שָׁם אוֹ שֶׁהִיא עוֹמֵד וְלֹא אָמַר זְכָתָה לִי שְׂדֵי כָּל הַקּוֹדֵם זְכָה. וְכֵן אֶרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדוֹ הָרִי אֵלּוֹ קוֹנִים לוֹ. וְאִם הִגִּיעָה הַמְּצִיאָה לְתוֹךְ אֶרְבַּע אַמּוֹת שְׁלֹו זְכָה בָּהּ:

מגיד משנה חצירו של אדם קונה וכו'. מימרא מפורשת שם (דף י"א): בד"א בחצר המשתמרת אבל בשדה וכו'. משנה מפורשת ובגמרא ופירוש דבעינן תרתי בחצר שאינה משתמרת עומד בצד שדהו ושיאמר זכתה לי שדי וכן מוכיח פשט המשנה וגמרא וכן מפורש בפירוש בירושלמי וכן פירשו רוב המפרשים ז"ל אבל הרשב"א ז"ל חלק ואמר דכי קתני מתניי ואמר זכתה לי חצירי קנה לאו דוקא דה"ה לא אמר כיון דעומד בצד שדהו ומשום סיפא נקטה וראייתו דכיון דדי אמות דרבנן קונות אפילו לא אמר כ"ש חצירו דאורייתא כיון דעומד בצד שדהו. ולי"נ כיון דלא אמר דאלימא קנייה דדי אמות טפי מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה וכן עיקר: עומד בתוך שדהו.

יש שפירשו עומד בצדו ובתוכו אבל בצדו וחוצה לו לא וכן מוכח לדעתם פ' כל גגות בעירובין ולשון המחבר כלשון הגמרא: **וכן ד' אמות וכו'.** מימרא שם (דף י'): :

כסף משנה **חצירו של אדם קונה לו וכו'.** כתב ה"ה ופירוש דבעינן תרתי בחצר שאינה משתמרת וכו' ול"נ דאלימא קניית הד' אמות טפי מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה וכן עיקר עכ"ל. ול"נ טעם אחר דארבע אמות שאני דכיון דמשום דלא אתי לאינצויי תקינו רבנן דליקני לא ראו לחלק בין אמר ללא אמר דא"כ אכתתי הווי אתו לאינצויי: **כתב** נימוקי יוסף על מתניתין דאמר זכתה לי שדי כתב הרנב"ר דדוקא דאמר הכי כיון דצבי וגוזלות הללו מהלכים הם כל שהוא מתעורר לקנותם משתמרים לו דאי רץ אחריהם [מגיעם] כדאיתא בגמרא ואם לא אפי' עומד בצד שדהו אינה משתמרת לו ואינו דומה ליד דידו משתמרת וזו אינה משתמרת וכך הם דברי הרמב"ם בפרק י"ז מהלכות גזילה. מה שכתב שכך הם דברי הרמב"ם אינו מחוור שהרי לטעמו של הר"ן דוקא בהני שהם מהלכים הוא דבעי דלימא זכתה לי שדי אבל במציאה שאינה מהלכת כלל אפילו לא אמר הכי קני ואילו לדברי רבינו אפילו במציאה שאינה מהלכת צריך שיאמר זכתה לי שדי שהרי סתם וכתב ואם נפלה שם מציאה הרי היא של בעל החצר ועל זה כתב שאם לא אמר זכתה לי שדי כל הקודם זכה:

ט **חכמים תקנו דבר זה כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה.** בפה דברים אמורים בסמטא או בצדי רשות הרבים שאין הרבים דוחקין בהן או בשדה שאין לו בעלים. אבל העומד [ט] ברשות הרבים או בתוך שדה חברו אין ארבע אמות קונות לו ואינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו:

מגיד משנה **במה דברים אמורים בסמטא.** פ"י קרן זוית הסמוכה לרחוב רשות הרבים והיא הפקר לרבים לימשך בתוכה הצריכים לצאת מן הדחק, לשון רש"י שם. וחילוק רשויות אלו מבוארים שם ושדה שאין לה בעלים כתב רבינו בפירוש שדה דעלמא הנזכר בגמ' שם:

ז **קטנה יש לה חצר ויש לה ארבע אמות.** וקטן אין לו חצר ואין לו ארבע אמות. מפני שחצר של קטנה מידה למדונה. שכשם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה כך מתגרשת בגט

הַמְגִיעַ לְחֻצְרָהּ. וְכַשֵּׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֻצֵּר [א] לְעֵנָן הַגֵּט כֶּךָ יֵשׁ לָהּ לְעֵנָן מְצִיָּאָה. וְאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם כְּחֻצְרוֹ לְעֵנָן מְצִיָּאָה. אָבֵל הָאִישׁ לְמִדְנוּ שֶׁחֻצְרוֹ קוֹנֶה לוֹ מִשְׁלוּחוֹ. כְּדָרָךְ שֶׁקוֹנֶה לוֹ שְׁלוּחוֹ כֶּךָ תִּקְנֶה לוֹ חֻצְרוֹ. וְהַקָּטָן הוֹאִיל וְאִינוֹ עוֹשֶׂה [ב] שְׁלִיחַ כֶּךָ אֵין חֻצְרוֹ וְלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁלוֹ קוֹנִין לוֹ עַד שֶׁתִּגְיַע מְצִיָּאָה לְיָדוֹ :

מגיד משנה קטנה יש לה חצר וכו'. דין קטן וקטנה מפורשין הם במסקנא דגמרא ובהלכות. ומ"ש ארבע אמות של אדם כחצירו לענין מציאה. אפשר שרמז למה שכתבו הראשונים שאין ארבע אמות קונות כל זמן שיש בו דעת אחרת מקנה שהרי לא יבואו לידי נצוי :

כסף משנה כתב ה"ה קטנה יש לה חצר וכו'. דין קטן וקטנה מפורשים הם וכו'. ומ"ש וארבע אמות של אדם כחצירו לענין מציאה. אפשר שרמז בזה למה שכתבו הראשונים שאין ד"א קונות כל זמן שיש בה דעת אחרת מקנה וכו'. תמהני על ה"ה שהרי רבינו בפ"ד מהלכות זכיה כתב שארבע אמות קונות לענין מתנה :

יא מי שראה אחרים רצים אחר המציאה והרי היא [ג] צבי שבור או גוזלות שלא פרחו. אם היתה עומד בצד שדהו שהן [מ] בתוכה ואלו היתה רץ היתה מגיעו [נ] ואמר זכתה לי שדי זכתה לו שדהו. ואם אינו יכול להגיעו הרי אלו כצבי שהוא רץ כדרךכו וכגוזלות המפריחים ולא אמר כלום אלא כל הקודם בהן זכה. ואם נתנו לו במתנה הואיל ואחר הקנים לו והרי הן מתגלגלין בתוך שדהו קנתה לו שדהו ואם היתה צבי רץ כדרךכו וגוזלות מפריחין לא קנתה לו שדהו :

מגיד משנה מי שראה אחרים רצים. משנה וגמרא (דף י"א) ובהלכות : ואם נתנו לו במתנה וכו'. בעיא דאיפשיטא שם (דף י"ב) וסובר הרב דאפילו מתנה אם היו מהלכין או פורחין כדרךכו לא קנה כן מוכיח בגמרא בפירוש דבעיא לא קיימא אלא ארץ אחריהם ואין מגיען אבל שבור הוא הצבי והגוזל אינו מפריח הא לאו הכי אפילו במתנה לא קנה :

יב מְצִיאת חֵרֶשׁ שׁוּטָה וְקָטָן יֵשׁ בָּהּ גִּזְל מִפְּנֵי דִרְכֵי שְׁלוֹם. לְפִיכֵךְ אִם עֶבֶר אַחַר וּגְזֵלָה [ס] מֵיָדוֹן אֵינָהּ יּוֹצֵאָה בְּדִינֶיהֶם. וְאִם כִּפָּר בָּהּ וְנִשְׁבַּע אֵינּוּ חַיֵּב בְּחֻמֶּשׁ :

מגיד משנה **מציאת חרש וכו'.** משנה וגמרא בפי הניזקין בגיטין (דף נ"ט:). ודין החומש פשוט שאינו אלא כשכפר בדבר שאם הודה בו היה מתחייב :

יג מְצִיאת בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַסְּמוּכִים עַל שְׁלַחְנוֹ אֶף עַל פִּי שְׁהוֹן גְּדוֹלִים וּמְצִיאת בֵּיתוֹ הַנֶּעְרָה אֶף עַל פִּי שְׁאִינָהּ סוּמְכָת עַל שְׁלַחְנוֹ וְאֶפְלוּ הִיָּתָה מְכוּרָה אִמָּה וּמְצִיאת עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנֻעִים וּמְצִיאת [ט] אִשְׁתּוֹ הֵרִי אֵלוֹ שְׁלוֹ. אֲבָל מְצִיאת בְּנוֹ שְׁאִינּוֹ סוּמְךָ עַל שְׁלַחְנוֹ אֶף עַל פִּי שְׁהוּא קָטָן וּמְצִיאת עֶבְדוֹ וְשִׁפְחָתוֹ [י] הָעֵבְרִים וּמְצִיאת אִשְׁתּוֹ שְׁהִיא מְגֵרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֵרֶשֶׁת כָּל אֵלוֹ הַמְּצִיאוֹת אֵינָן שְׁלוֹ :

מגיד משנה **מציאת בנו ובתו הסמוכים וכו'.** פסק כר"י בפרק שנים אוחזין (דף י"ב:) דאמר גדול וסומך על שולחן אביו זהו קטן: **ומציאת בתו כו' ואפילו מכורה אמה.** מפורש בגמ' כן בפירוש וכן מוכיח בפי האומר (דף ס"ד ס"ה) וכי קאמר ר"י קטן ואינו סומך על שלחן אביו זהו גדול פ"י ומציאותו שלו דוקא קטן אבל נערה וקטנה לאב הויא: **מציאת עבדו וכו'.** הכל מפורש במשנה ובגמרא שם (ב"מ י"ב): **ומציאת עבדו ושפחתו העברים.** משנה שם ופסק כפשט המשנה וכאוקימתא דרב פפא בגמ' (דף י"ב:) דהכי אמרינן מציאת פועל לבעל הבית דוקא בששכרו ללקט מציאות הא שכרו למלאכה סתם לא ועבד עברי אין סתמו ללקט מציאות וכ"פ כרב פפא בפירוש בפ"ט מהלכות שכירות וכ"פ מהרי"ף ז"ל שהביא משנתנו סתם והוא קצת תימה איך לא פסק כרבא דאמר דמתני' כגון שהגביה מציאה עם מלאכתו או כרבי דאמר בעבד נוקב מרגליות עסקינן שאינו רוצה לשנותו למלאכה אחרת הא לאו הכי מציאתו לרבו ואולי משום דאוקימתא דרב פפא בתרייתא והוא בתרא טפי פסק כמותו וצ"ע. **ומה שכתב מגורשת ואינה מגורשת** פירוש ספק מגורשת והדין מבואר שם בגמרא :

כסף משנה **מציאת בנו ובתו וכו' ומציאת בתו הנערה אע"פ שאינה סומכת על שולחנו.** בפרק נערה שנתפתתה אהא דתנן האב זכאי בבתו במציאתה יהיב טעמא בגמ' (דף מ"ז) משום איבה ופירש"י משום איבה דכיון דאינו חייב

במזונותיה אי אמרת מציאתה שלה איכא איבה ולא זיין לה תו, וכתבו התוספות ולר"י נראה איבה דמציאתה היינו שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין והא דאמרין גבי מציאת בנו ובתו הקטנים לא קטן קטן ממש אלא גדול וסומך על שלחן אביו קטן הוא היינו דוקא בקטן אבל בקטנה אפי' אינה סמוכה על שלחן אביה הויא מציאה לאב משום איבה שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין עכ"ל. ודברי רבינו כדברי ר"י: **ומ"ש ואפי' היתה מכורה אמה.** בפ"ק דמציאה (דף י"ב:) גבי הא דתנן מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי אלו שלהם האי שפחה היכי דמיא אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה ואי דלא אייתי שתי שערות אי איתיה לאבוה דאבוה הוא לעולם דאיתיה לאב ומאי הרי הן שלהן לאפוקי דרבה ופירש"י לאפוקי שאינו של רבה אלא של אביה וקרי ליה שלהן משום דאב מינה קזכי: **סליקו הלכות גזלה ואבדה בס"ד**

הלכות גזלה ואבדה - פרק שמונה עשר

א המוצא שטר חוב אף על פי שלא פירש בו אחריות נכסים ואף על פי שהחייב מודה ואף על פי שהוא מקיים הרי זה [א] לא יחזיר. שפמא פירעו וקנוניא הם עושים כדי לטרף לקוחות שלא כדין ולפיכך הודה לו שהרי יש לו לטרף בשטר שלא פירש בו אחריות. שהאחריות שלא נתפרשה טעות סופר הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקוח וממכר. לפיכך אם פירש בשטר זה שהוא שלא באחריות אם היה החייב מודה יחזיר ואם לאו לא יחזיר שפמא פירעו:

מגיד משנה המוצא שטר חוב אע"פ שלא פירש בו אחריות וכו'. משנה מפורשת שם פרק שנים או חזין ומפורש בגמ' ובהלכות הרב ז"ל: **לפיכך אם פירש וכו' שהוא שלא באחריות.** כלומר שכתב בו בפירוש שאינו משעבד נכסיו ושלא יטרוף ממה שימכור או יתן לאחרים אחר שטר זה, ופשוט הוא שם:

ב וְכֵן אִם מָצָא שְׁטָר שְׁזָמְנוּ בוּ בַיּוֹם וְהָיָה מְקִיָּם וְהַחֲבִיב מוֹדָה יַחְזִיר. וְאִם אֵינּוּ מְקִיָּם לֹא יַחְזִיר שְׂמָא כְּתַב לְלוֹת וְעַדִּין לֹא לָנָה :

מגיד משנה **וכן אם מצא שטר שזמנו בו ביום וכו'.** מימרא דר"י שם ומה שהצריך חייב מודה הוא כאוקימתא דרב כהנא שם דאי לאוקימתא קמייתא הא אמרינן דאפי' אין חייב מודה דכיון דמקויים הוי אין לחוש שמא כתב ללוות ולא לזה ולפריעה בת יומא לא חיישינן אבל הרב פסק כאוקימתא דר"כ וכן בהלכות מיהו תמה עליה הרשב"א ז"ל למה הצריכו הנפק אחר שחייב מודה וז"ל דברי תימה הם דכיון דחייב מודה כתוב בו הנפק למה לי דאי משום קנוניא ליכא דאי בעיא כתיב ליה שטר אחר מהשתא דלא בירושלים יתבינן דכתבי שעות אלא לרב כהנא ודאי לא צריך שיהא כתוב בו הנפק ולדבריו ליתא בדרב אשי אר"י הנפק כלל עכ"ל. ורבינו יונתן ז"ל כתב בפירוש ההלכות ז"ל ור' יוחנן לא ס"ל עדיו בחותמיו זכין לו ומש"ה בעי שיהיה כתוב בו הנפק וגם זה צ"ע:

ג מָצָא שְׁטָר בְּחֻמַּת אוּ בְּכָלֵי עֵץ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן הָרִי זֶה יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן. מָצָא שְׁלֵשָׁה שְׁטָרוֹת כְּרוּכִין בְּכַרְדָּ אֶחָד אוּ מִנְחִין זֶה עַל זֶה וְאַגוּדִים אֶגֶד אֶחָד יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן :

מגיד משנה **מצא שטר בחמת או וכו'.** משנה ופירשה רבינו כפירש"י ז"ל והוא בהלכות: **מצא ג' שטרות וכו'.** משנה וגמרא וזאת הבבא כשהלוח אחד והמלוה אחד או כשלוין ג' והמלוין ג' שאין הוכחה לאחד יותר מחבירו ולפיכך יחזיר למי שיתן סימן ואין חילוק בין מקויימין לשאינן מקויימין:

ד הָיָה הַלּוֹה אֶחָד וְהַמְּלוֹיִם שְׁלֵשָׁה אִם מְקִיָּמִים הֵם יַחְזִיר לְלוֹה. וְאִם לֹא יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן שְׂמָא הַמְּלוֹיִם נָתְנוּ שְׁטָרוֹתֵיהֶן לְסוֹפֵר לְקִיָּמוֹ וְנָפְלוּ מִיַּד הַדִּין. הָיָה הַמְּלוֹה אֶחָד וְהַלּוֹיִם שְׁלֵשָׁה יַחְזִיר לְמַלְוֵה. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁתָן בְּכַתֵּב יָדֵי סוֹפֵר אֶחָד יַחְזִיר לְמִי שֶׁנָּתַן סִימָן. שְׂמָא שְׁלֹשָׁתָן הוֹלִיכוּ שְׁטָרֵיהֶן לְסוֹפֵר לְכַתֵּב וְנָפְלוּ מִיַּד הַסּוֹפֵר :

מגיד משנה **היה הלוח אחד וכו'.** פסק כרשב"ג דמשנתנו וכפירוש הגמרא וההלכות: **היה המלוח אחד וכו'.** גם זה כרשב"ג וכפירושא דגמרא:

ה **מָצָא שְׁטָרוֹת קְרוּעִין וְשֵׁטֶר חוֹב בֵּינֵיהֶן לֹא יִחְזִיר.** וְאִם יֵשׁ עִמָּהֶן שׁוֹבֵר אֶפְלוּ בְּלֹא עֵדִים יִתֵּן שֵׁטֶר הַחוֹב לְלוֹה. שְׁאֵלוּ לֹא הָיָה פְּרוּעַ לֹא הִשְׁלִיכוּ בֵּין שְׁטָרוֹת קְרוּעִים וְהָרִי יֵשׁ עִמוֹ כְּתָב שֶׁהוּא פְּרוּעַ:

מגיד משנה **מצא שטרות וכו'.** זה למד מהמשנה וכו' ואוקימתא דגמרא שם בסוף הפרק אע"פ שיש מי שלא פירשה כך ומ"מ לדברי הכל דינו של רבינו אמת:

ו **מָצָא גִיטֵי נָשִׁים בְּזִמְן שֶׁהִבְעֵל מוֹדָה יִחְזִיר לְאִשָּׁה.** אִין הִבְעֵל מוֹדָה אִם נִתְּנָה הָאִשָּׁה סִימָן מִבְּהֶק יִנָּתֵן לָהּ וְאִם לָאוּ לֹא יִחְזִיר לֹא לָזָה וְלֹא לָזָה. אָמַר הִבְעֵל מִיָּדִי נָפַל וְנָתַן סִימָנִיו וְהָאִשָּׁה אוֹמְרַת מִיָּדִי נָפַל וְנִתְּנָה סִימָנִיו יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא שֶׁתִּתֵּן סִימָן מִבְּהֶק כְּגוֹן שֶׁאִמְרָה נִקְבַּי יֵשׁ בְּצַד אוֹת פְּלוֹנִית. שְׁאֵלוּ לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ לֹא הִיָּתֵה יוֹדְעַת:

ההראב"ד **מצא גיטי נשים וכו'.** א"א [תמה אני היכן] פסקה למילתא דהא בעינן לאלתר אי נמי בשלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ומקום שאין השיירות מצויות ככתוב בהלכות הרב ז"ל עכ"ל:

מגיד משנה **מצא גיטי נשים וכו'.** כתב הר"א ז"ל א"א תמה אני היכי פסקה למילתא דהא בעינן לאלתר אי נמי בשלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ומקום שאין השיירות מצויות כדכתוב בהלכות הרב ז"ל. וני"ל שרבינו ז"ל סומך במה שכתב בדינין אלו בפרק שלישי מהלכות גירושין ושם ביאר בארוכה ומה שנראה לו מענין פסול הגט והכשרו אבל כאן לא בא להודיענו אלא בזמן שהגט כשר אם ינתן לו או לה וזה פשוט וברייתא היא פרק שנים אוחזין (ב"מ דף י"א):

ז **הוּא אוֹמֵר סִימָנִי הַחוּט שֶׁקָשַׁר בּוֹ הִגִּט וְהִיא אוֹמְרַת סִימָנִי הַחוּט יִנָּתֵן לָהּ. וְהוּא שֶׁתֹּאמַר סִימָן מִבְּהֶק כְּגוֹן אֶרְךְ מִדַּת**

החוט. אבל אם אמרה אדם או שחור הוא אין זה סימן מבקק.
הוא אומר בחמת ה' מנח והיא אומרת בחמת ה' מנח ינתן
לו שאין זה סימן מבקק :

מגיד משנה הוא אומר סימני החוט וכו'. פרק אלו מציאות (דף כ"ח) :

ח מצא גט שחרור בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד. אין הרב
מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה :

מגיד משנה מצא גט שחרור וכו'. ברייתא שם (דף י"ט) והטעם בגט אשה ובגט
שחרור שמחזירין כשהבעל מודה אמר בגמרא דאמר להו [אייתי ראייה] אימת
מטו גיטי לידייכו והא דלא אמר הכי בשטרי דעלמא מפורש שם :

ט מצא שטר מתנה אם מתנת בריא היא אף על פי ששניהם
מודים לא יחזיר לא לזה ולא לזה. שפא כתב לתן ולא נתן
ואחר שכתב שטר זה מכר שדה זו או נתנה לאחר במתנה וחר
בו. וזה שמודה לזה כדי לעשות קנוניא על האחרון שנתן לו או
שפכר לו. ואם מתנת שכיב מרע היא אם הודה יתן ואם לאו
לא יתן. ששכיב מרע שנתן לשנים זה אחר זה האחרון קנה
כמו שיתבאר :

מגיד משנה מצא שטר מתנה וכו'. מפורש בגמרא ובהלכות שם. ודע שדעת
הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא שאם היה בו קניין יחזיר למקבל שכיון שקנו מידו
משעת קניין זכה ואפי' לא מטא שטרא לידיה ולא כדברי הרב אלפסי ז"ל
ור"י ז"ל דאפי' בשטרי אקנייתא אמרי דבעינן מטא שטרא לידיה ודעת רש"י
ואבן מיגש ז"ל כדברי האחרונים וכן הדין בשטרי מקח וממכר : **ואם מתנת
שכיב מרע וכו'**. גם זה שם. פירוש דבריו שאפילו נתן לאחר אחר מכאן במתנת
שכיב מרע האחרון קנה ואף כשיוציא זה שטר זה אינו כלום שהרי השכיב
מרע יכול לחזור בו וכל שנתנה לאחר חוזר בו. מיהו כתב הרמב"ן ז"ל הפירוש
המועתק מן הנוסחאות מן הגאון מר יהודאי דקאמר אי ממתנת שכיב מרע
וכו' אינו נכון בעיני שהכותב דייתיקי אחרת ומסרה ליד מקבל ואח"כ מסר
את הראשונה למקבל זה המקבל השני שקבל דייתיקי ראשונה קנה הילכך כי
אמר תנו ודאי אית ליה פסידא אלא שהדין נותן דבר מיהדר הוא ע"כ. מיהו

בדין זה לא נפקא לן מידי דמאיזה טעם שיהיה יחזיר אבל כתבתי סברת הרמב"ן ז"ל להתלמד במקום אחר:

י מת שכיב מרע שנתנה במתנה אף על פי שהיורש מודה שמורישו נתנה הרי זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה. שפ"א כתב לתן ולא נתן ומכרה היורש או נתנה וחרב בו והרי הוא רוצה לעשות קנוניא עם זה כדי להפקיע נכסי זה האחרון:

מגיד משנה **מת שכיב מרע וכו'.** מפורש שם:

יא **מָצָא** ^[ב] שוֹבֵר בְּזִמְנוֹ שֶׁבַעַל הַשְּׁטָר מוֹדָה שֶׁנִּשְׁבַּר שְׁטָרוֹ וּפְרָעוֹ אוֹ מָחְלוֹ יִתֵּן לְבַעַל הַשּׁוֹבֵר. אֵין שְׁנִיָּהֶם מוֹדִים לֹא יִחְזִיר לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה:

מגיד משנה **מצא שובר וכו'.** ברייתא שם גבי שובר כתובה וה"ה בכל השוברין. ומפרש רבא בגמ' טעמא דלא חיישינן שמא נכתב השובר ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי ובינתים מכר השטר משום דקיי"ל כשמואל דאמר המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול וכי אמר תנו לו השובר אין לך מחילה גדולה מזו:

יב ^[ג] **מָצָא** כְּתֵבָה אֶף עַל פִּי שְׁשִׁנְיָהֶם מוֹדִים לֹא יִחְזִיר לְאִשָּׁה שְׁמָא נִפְרָעָה כְּתֵבָה זֹו אוֹ נִמְחַלָּה וְאַחַר כֵּן מְכַר הַבַּעַל נְכָסָיו וְהָרִי הוּא רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת קְנוּנְיָא עַל הַלְקוּחוֹת:

מגיד משנה **מצא כתובה וכו'.** דין כתובה כשאר שטרי חוב ופשוט הוא:

יג **מָצָא** אֲגָרוֹת שׁוּם וְאֲגָרוֹת מְזוֹן שְׁטָרֵי חֲלִיצָה וּמְאוּנָין וְשְׁטָרֵי טַעֲנוֹת שְׁכוּתָבִין הַדִּינָין שֶׁל בַּעַל דִּין זֶה וְשֶׁל חֲבֵרוֹ. אוֹ שְׁמָצָא שְׁטָרֵי בְרוּרִים וְהֵם הַשְּׁטָרוֹת שֶׁבִּרְרוּ לָהֶן בַּעֲלֵי דִינָין אֶת הַדִּינָין שֶׁדָּנִין לָהֶם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם שִׁדְּוֵנוּ לָהֶם פְּלוּנִי וּפְלוּנִי. אוֹ שְׁמָצָא כָּל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין. הָרִי זֶה יִחְזִיר. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר כָּל שְׁטָר שְׁחוּשְׁשִׁין בּוֹ לִפְרָעוֹן לֹא יִחְזִיר שְׁמָא נִפְרָע הַחֹב. וְאִם הָיָה

הַחַיִּב מוֹדָה וְאֶפְשָׁר שֶׁהוֹדָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת קְנוּנִיָּא עַד שְׂיִפְסִיד אֶת
הַלּוֹקַח אוֹ מְקַבֵּל מִתְּנָה שֶׁלְקַחוֹ אַחַר זְמַן הַשְּׁטָר כְּדִי שְׂיִפְרְעוּ
מִיָּדָם שֶׁלֹּא כְּדִין הָרִי זֶה לֹא יַחְזִיר אָף עַל פִּי שְׂשֻׁנֵיהֶם מוֹדִים.
וְכָל שְׁטָר שֶׁאֵין בּוֹ צַד לְחַשֵּׁשׁ לֹא [ד] לְפָרְעוֹן וְלֹא לְקְנוּנִיָּא [ה]

יַחְזִיר לְבַעֲלָיו :

מגיד משנה **מצא איגרות שום ואגרות מזון.** משנה כלשונה שם ופירש"י אגרות
שום ששמו ב"ד נכסי לוח למלוה בחובו. ואגרות מזון שקבל עליו לזון את בת
אשתו ע"כ. ורבינו יהונתן פירש דארישא קאי אאגרות שום והרי הוא כמו
שאמר אגרות שום של מזון שבאת האם או הבת לתבוע מזונותיה לפי שהוא
לא קיים תנאו ושמין לה ב"ד קרקע במזונותיה. ולפירש"י ז"ל בשיש בו קנין
הוא ובעל הערוך פירש על משנה דאלו מגלחין איגרות שום שום היתומים
אגרת מזון מזונות אלמנה עכ"ל. ונראית כוונתו מזון אלמנה דאת תהא יתבא
בביתי וכן מזונות הבנות בן נוקבן דיהוויין ליכי והטעם בכל אלו שאפילו לא
נכתבו כמו שנכתבו הן ואין הכתיבה מועילה ומורידה בהם. ויתר דברי הבבא
מפורשים במשנה ובגמרא שם : **כללו של דבר וכו'.** עולה מן הסוגיות האמורות
שם :

יד * כָּל הַשְּׁטָרוֹת הַנִּמְצָאִים שְׂדִינָן שֶׁלֹּא יַחְזִיר אִם הֶחְזִיר הָרִי
אֵלוֹ כְּשָׂרִים וְגוֹבִין בְּהוֹן וְאֵין מוֹצִיאֵין אוֹתָן מִתַּחַת יָד בְּעַלְיָהוֹן
וְהָרִי הֵם בְּחִזְקָתָן וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם : סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת גְּזֵלָה
וְאֶבְדָּה בְּס"ד

ההראב"ד **כל השטרות וכו'.** א"א דין זה אינו מחוור אם הוחזק בבית דין או
אפילו בעדים ואין דנין בו מעשה עכ"ל :

מגיד משנה **כל השטרות הנמצאים וכו'.** כתב הר"א ז"ל א"א דין זה אינו
מחוור וכו'. ונראה שיצא לרבינו ז"ל מדאמר במתניי ובכל דוכתא לא יחזיר
דמשמע לכתחילה ולא אמר ה"ז פסול. ואינו מוכרח והרשב"א הקשה עליו
ותירץ הקושיא ולא הכריע: **סליקו הלכות גזלה ואבדה בס"ד**

הלכות חובל ומזיק

מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא דִּין חוֹבֵל בְּחֵבְרוֹ אוֹ מְזִיק מְמוֹנוֹ :
וּבְאֹר מְצוּה זֶה בְּפָרְקִים אֵלּוּ :

הלכות חובל ומזיק - פרק ראשון

א הַחוֹבֵל בְּחֵבְרוֹ חַיֵּב לְשַׁלֵּם לוֹ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְאֵלּוּ הֵם. נֶזֶק
וְצַעַר וְרַפּוּי וְנִשְׁבֵּת וּבִשְׁת. וְחֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵלּוּ כִּלְכֹן מִשְׁתַּלְמִים
מִן הַיָּפֵה שֶׁבְּנִכְסָיו כְּדִין כָּל הַמְזִיקִין :

מגיד משנה **החובל בחבירו חייב לשלם וכו'.** בב"ק משנה בהחובל (דף פ"ג):
וחמשה דברים אלו כולם משתלמים מן היפה. פירוש שאם בא להגבותו
קרקע נותן לו מן היפה אבל כשהוא מגבה לו מן המטלטלין אפילו סובין מיטב
הוא ולוקחן ואינו טורף קרקע כמו שנתבאר פ"ח מהלכות נזקי ממון והדין
מבואר ריש פרק קמא דב"ק (דף כ') דאמר כולן כאבות הן לשלם ממיטב :

ב נֶזֶק כִּיצַד. שְׂאֵם קָטַע יַד חֵבְרוֹ אוֹ רָגְלוֹ רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ
הוּא עֹבֵד נִמְכָּר בְּשׁוּק כְּמָה הָיָה יָפֵה [אז] וְכְמָה הוּא יָפֵה עֲתָה
וּמִשְׁלֵם הַפְּחַת שֶׁהַפְּחִית מְדַמְיוֹ. שְׁנֵאמַר (שמות כא-כד) (ויקרא כד-כ) 'עֵין
תַּחַת עֵין'. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁזֶּה שְׁנֵאמַר תַּחַת לְשַׁלֵּם מְמוֹן
הוּא :

מגיד משנה **נזק כיצד שאם קטע וכו'.** משנה בהחובל: מפי השמועה וכו' והרי
הוא אומר ולא תקחו כופר. ברייתא שם :

ג זֶה שֶׁנֶאֱמַר בַּתּוֹרָה [\(ויקרא כד-כ\)](#) 'כֹּאֲשֶׁר יִתֵּן מוֹס בְּאָדָם כִּן יִנָּתֵן בּוֹ' אֵינוֹ לְחַבֵּל בְּזֶה כְּמוֹ שֶׁחָבַל בְּחֵבְרוֹ אֲלֵא שֶׁהוּא רֹאוי לְחֻסָּרוֹ אֵיבָר אוֹ לְחַבֵּל בּוֹ כֹּאֲשֶׁר עָשָׂה וּלְפִיכֶךָ מְשַׁלֵּם נִזְקוֹ. וְהֵרִי הוּא אוֹמֵר [\(במדבר לה-לא\)](#) 'וְלֹא תִקְחוּ כֶפֶר לְנַפְשׁ רֵצַח' לְרוֹצֵחַ בְּלֶבֶד הוּא שָׂאִין בּוֹ כֶפֶר אֲבָל לְחֻסָּרוֹן אֵיבָרִים אוֹ לְחַבְּלוֹת יֵשׁ בּוֹ כֶפֶר:

ד וְכֵן זֶה שֶׁנֶאֱמַר בְּחוֹבֵל בְּחֵבְרוֹ וּמְזִיקוֹ [\(דברים כה-יב\)](#) 'לֹא תַחֹס עֵינְךָ' שֶׁלֹא תַחֹס בְּתִשְׁלוּמֵינִי שְׂמָא תִאֲמַר עָנִי הוּא זֶה וְשֶׁלֹא בְּכֹנֶה חָבַל בּוֹ אֲרַחֲמֵנוּ לְכֶךָ נֶאֱמַר לֹא תַחֹס עֵינְךָ:

מגיד משנה (ג-ד) זה שנאמר וכו' ולא תחוס עינך. בספרי:

ה וּמִנֵּיין שֶׁזֶה שֶׁנֶאֱמַר בְּאֵיבָרִים [\(שמות כא-כד\)](#) [\(ויקרא כד-כ\)](#) 'עַיִן תַּחַת עַיִן' תִּשְׁלוּמֵינִי הוּא. שֶׁנֶאֱמַר בּוֹ [\(שמות כא-כה\)](#) 'חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה' וּבְפָרוֹשׁ נֶאֱמַר [\(שמות כא-יח\)](#) 'וְכִי יִכֶּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרוֹף' וְגו' [\(שמות כא-יט\)](#) 'רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרַפָּא יִרְפָּא'. הָא לְמַדְתָּ שֶׁתַּחַת שֶׁנֶאֱמַר בְּחַבּוּרָה תִּשְׁלוּמֵינִי. וְהוּא הַדִּין לְתַחַת הָאֲמוֹר בְּעַיִן וּבְשֶׁאֵר אֵיבָרִים:

מגיד משנה ומניין שזה שנאמר באיברים עין וכו'. מימרא בהחובל (דף פ"ד):

ו וְאִף עַל פִּי שֶׁדְּבָרִים אֱלוֹ נִרְאִים מֵעַנְיָן תּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב וְכֵלָן מִפְּרָשִׁין הֵן מִפִּי מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ מִהֵר סִינִי. כֵּלָן הִלְכָה לְמִשָּׁה הֵן בְּיַדֵּינוּ וְכֵזָה רָאוּ אֲבוֹתֵינוּ דְּנִין בְּבֵית דִּינֵנוּ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וּבְבֵית דִּינֵנוּ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרַמְתִּי וּבְכָל בֵּית דִּין וּבֵית דִּין שֶׁעָמְדוּ מִימֹת מִשָּׁה רַבְּנֵנוּ וְעַד עַכְשָׁיו:

ז וּמִנֵּיין שֶׁמְזִיק בְּחֵבְרוֹ חֵיב בְּצַעַר בְּפָנָי עֲצָמוֹ. ^[א] שֶׁהֵרִי נֶאֱמַר בְּאוֹנֵס [\(דברים כב-כט\)](#) 'תַּחַת אֲשֶׁר עָנָה'. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַמְּצַעֵר אֶת חֵבְרוֹ בְּגוֹפוֹ שֶׁהוּא חֵיב לְשֵׁלֵם דְּמֵי הַצַּעַר:

מגיד משנה ומנין שמזיק בחבירו חייב בצער. מפורש באלו נערות (דף ל"ב): שאונס משלם הצער מיהו לא יליף לה מתחת אשר ענה שהרי הוא משלם הצער לבד החמשים כסף שנותן תחת אשר ענה, ובהחובל יליף לה פצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק. ותימה מרבינו ז"ל למה למדה מאונס שהוא דבר קצוב וצ"ע:

ח ומנין שהוא חייב בשבת בפני עצמו ורפוי בפני עצמו. שפאמר (שמות כא-יט) 'רק שבתו יתן ורפא ירפא':

מגיד משנה ומנין שהוא חייב בשבת וכו'. מפורש בהחובל:

ט ומנין שהוא חייב בבשת בפני עצמו שהרי נאמר (דברים כה-יא) 'ושלחה ידה והחזיקה במבשיו' (דברים כה-יב) 'וקצתה את כפה' בכלל דין זה כל המביש:

מגיד משנה ומנין שהוא חייב בבושת וכו'. שם בהחובל ובכיצד הרגל:

י המביש אינו חייב על הבשת עד שיהיה מתכוון שפאמר (דברים כה-יא) 'ושלחה ידה'. אבל המביש חברו בלא כונה פטור. לפיכך ישן וכיוצא בו שביש פטור:

מגיד משנה אינו חייב על הבושת וכו'. משנה בהחובל (דף פ"ו): ומפורש בכיצד הרגל (דף כ"ז) דישה שבייש פטור:

יא אדם מועד לעולם בין שוגג [ב] בין מזיד בין ער בין ישן בין שפור אם חבל בחברו או הזיק ממון חברו משלם מן היפה שבנכסיו. במה דברים אמורים שהישן חייב לשלם בשנים שישנו כאחד ונתהפך אחד מהן והזיק את חברו או קרע בגדו. אבל אם היה אחד ישן ובא אחר ושכב בצדו. זה שבא באחרונה הוא המועד ואם הזיקו הישן פטור. וכן אם הניח כלי בצד הישן ושברו פטור שזה שהניחו הוא המועד שפשע:

מגיד משנה אדם מועד לעולם וכו'. בכיצד הרגל (בבא קמא דף כ"ו) במשנה: במה דברים אמורים שהישן חייב וכו'. ירושלמי זה לשונו מתני' כשהיו שניהם ישנים אבל אם היה האחד ישן ובא חבירו וישן אצלו זה שבא לישן אצלו הוא המועד:

יב מי שנפל מן הגג ברוח מצויה והזיק חייב בארבעה דברים ופטור מן הבשת. נפל ברוח שאינה מצויה חייב בגזק בלבד ופטור מארבעה דברים. ואם נתהפך חייב בכל אף בבשת שכל המתכוון להזיק אף על פי שלא נתכוון לבייש חייב בבשת:

מגיד משנה מי שנפל מן הגג ברוח מצויה. דע ששלשה חלקים הם. כל זמן שיש בדבר פגיעה גמורה וזה רוח מצויה אבל הוא שלא בכוונה חייב בארבעה דברים ופטור מן הבושת. לא היה שם פגיעה וג"כ לא נעשה באונס גמור חייב על הנזק ופטור מן השאר וזה רוח שאינה מצויה. באונס גמור כתבו המפרשים ז"ל שהוא פטור וכן יתבאר לפנינו בבבא דהמזיק את חבירו. ודיני הרב ז"ל בזאת הבבא מימרא כלשונה שם בסוף כיצד הרגל (דף כ"ז). ומה שכתב ואם נתהפך. פירש"י לאחר שהתחיל ליפול שנתכוון ליפול על האדם להזיקו להנאתו חייב על הבושת ואע"פ שלא נתכוון משום בושתו:

יג שנים [ג] שחבלו באחד כאחד שניהם חייבין ומשלשין ביניהן. ה"ה אחד מתכוון ואחד שאינו מתכוון זה שאינו מתכוון פטור מן הבשת:

מגיד משנה שנים שחבלו באחד כאחד וכו' .

יד המתכוון לבייש את הקטן ובייש את הגדול נותן לגדול דמי בשתו של קטן. נתכוון לבייש העבד ובייש את בן חוריו נותן לבן חוריו דמי בשתו של עבד:

מגיד משנה המתכוין לבייש את הקטן וכו'. מפורש שם בהחובל (דף פ"ו): נתכוון לבייש את העבד וכו'. באותה ברייתא בהחובל:

טו הִיָּתָה לוֹ אָבִן מִנַּחַת בְּחִיקוֹ בֵּין שְׁלֹא הִפִּיר בָּהּ מֵעוֹלָם בֵּין שֶׁהִפִּיר בָּהּ וּשְׁכַחָה וְעָמַד וְנִפְלָה וְהִזִּיקָה חֵיב בְּגִזְק בְּלִבָּד וּפְטוֹר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים. וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לְזֶרֶק שְׁתֵּים וְזֶרֶק אַרְבַּע וְהִזִּיק אוֹ שֶׁהִזִּיק כְּשֶׁהוּא יָשָׁן חֵיב בְּגִזְק וּפְטוֹר מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים :

מגיד משנה **היתה אבן מונחת לו וכו'.** מימרא פשוטה בכיצד הרגל (דף כ"ו):
וכן אם נתכוון וכו'. באותה מימרא שם: **או שהזיק וכו'.** משנה וסוגיא דגמרא
שם:

טז הַמְּזִיק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכֹנֶנָה בְּכָל מְקוֹם חֵיב בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים. וְאִפְלוּ נִכְנַס לְרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת וְהִזִּיקוּ בְּעַל הַבַּיִת חֵיב שֵׁישׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהוֹצִיאוֹ וְאִין לוֹ רִשּׁוֹת לְהִזִּיקוֹ. אָבֵל אִם הִזִּיק זֶה שְׁנִכְנַס בְּבַעַל הַבַּיִת הָרִי בְּעַל הַבַּיִת פְּטוֹר. וְאִם הִזִּיק בּוֹ בְּעַל הַבַּיִת חֵיב מִפְּנֵי שְׁנִכְנַס שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת. הָיוּ שְׁנִיָּהֶם בְּרִשּׁוֹת אוֹ שְׁנִיָּהֶם שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת וְהִזִּיקוּ זֶה בְּזֶה שְׁנִיָּהֶם פְּטוֹרִין :

מגיד משנה **המזיק את חבירו בכוונה ואפילו נכנס לרשות חבירו וכו'.** מימרא מפורשת פרק שור שנגח את הפרה (דף מ"ח) ובהלכות: **אבל אם הוזק זה הנכנס וכו'.** גם זה שם ופירושו בגמרא אמר רבא נכנס לחצר בעה"ב שלא ברשות והזיק [את בעה"ב או בעה"ב הוזק בו חייב הזיקו] בעל הבית פטור אמר רב פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה (אפילו) הזיקו בעל הבית חייב וכו' ואזדו לטעמייהו דאמר רבא ואיתימא רב פפא שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין הוזקו [זה בזה] פטורין טעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות אבל אחד ברשות ואחד שלא ברשות שברשות פטור שלא ברשות חייב. ורש"י ז"ל פירש הזיקו בידים זה את זה ואפילו שלא במתכוין חייבין דבניזקין לא שני לן בין מתכוין לשאין מתכוין והא דתנן בהמניח את הכד שנים שהיו מהלכין ברה"ר והזיקו זה את זה פטורין ההוא הזיקו הוזקו הוא ולא דק בלישניה ע"כ. ומה שאמרו ברשות פטור אמרו בין היזקא דבידים בין בהיזקא דממילא בלא ידע ליה ובמקום ידע ליה כתב רבינו ז"ל בכוונה. ועוד יתבאר פרק ו' וממה שאמרו הוזק זה וזה פטורין דקדקו שאונסין גמורין פטור בהם אף בניזקין כמו שכתבתי למעלה: **שניהם ברשות וכו'.** כבר נתפרש בסמוך:

יז המבקע עצים ברשות הרבים ופרח עץ מהן והזיק ברשות היחיד. או שבקע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים. או שבקע ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחר. או שנקנס לחנותו של נגר בין ברשות בין שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה על פניו. בכל אלו חיב בארבעה דברים ופטור מן הבשת:

מגיד משנה המבקע עצים וכו'. משנה בהמניח את הכד (דף ל"ב): או שנכנס לחנותו של נגר בין ברשות בין שלא ברשות. ברייתא שם: ומה שכתב שלא ברשות. פסק כלישנא בתרא דרבי יוסי בר חנינא גבי הד ברייתא. ויש מפרשים שלא ברשות אבל יודע בו הוא כההיא דלעיל, ויש מי שפירש אע"ג דלא ידע ביה שאני נגר שהכל רגילין ליכנס אצל האומנן והוה ליה שלא ברשות כברשות:

יח * כשם שאומדין למיתה כך אומדין לנזקין. פיצד. הרי שהכה חברו בצרור קטן שאין בו כדי להזיק או בקיסם של עץ קטן וחבל בו חבלה שאין חפץ זה ראוי לעשותו הרי זה פטור. שְנֵאמַר (שמות כא-יח) 'באבן או באגרף' דבר הראוי להזיק. אבל חיב הוא בבשת בלבד. אפלו רקק בגופו של חברו חיב בבשת. לפיכך צריכין העדים לידע במה הזיק ומביאין החפץ שהזיק בו לבית דין עד שאומדין אותו ודנין עליו. ואם אבד החפץ ואמר החובל לא היה בו כדי להזיק וכמו אנוס אני. והנחבל אומר היה בו כדי להזיק. ישבע הנחבל ויטל כמו שיתבאר:

ההראב"ד כשם שאומדין וכו' ישבע וכו'. א"א יפה אמר ומה במקום שאין העדים יודעים אם חבל בו בעל הבית או חבל הוא בעצמו אמרו נשבע ונוטל לפי שאין דרך שיחבל אדם בעצמו והולכין אחר החזקות כיון שראו עדים שחבל בו ואין דרך אבן קטנה לחבלה כזאת לא כ"ש עכ"ל:

מגיד משנה כשם שאומדין למיתה כך אומדין לנזקין. בעיא דאיפשיטא פרק החובל (דף צ"א) בפירוש: אבל חיב הוא בבושת וכו'. פשוט הוא. ומ"ש רקק בגוף חבירו. שם מפורש משנה וגמרא (דף צ' וצ"א): ואם אבד החפץ וכו'. אינו מבואר בגמרא אבל נכון הוא מן הטענה שכתב הר"א ז"ל:

יט הַבְּרִזָּל אֵין לוֹ אִמָּד אֶפְלוּ מַחֲט קִטְנָה רְאוּיָה הִיא לְהַמִּית וְאֵין צָרִיד לֹמַר לְהִזְיֵק. הַזּוֹרֵק אֶבֶן וְלֹאֲחֵר שְׂיִצָּא מִתַּחַת יָדוֹ הוֹצִיא הֵלָּה אֶת רֵאשׁוֹ מִן הַחֲלוֹן וְקִבְּלָהּ פְּטוֹר מִכְּלוּם שְׂנֵאָמַר (דברים יט-ה) 'וּמִצָּא אֶת רֵעֵהוּי פָּרֵט לְמִמְצִיא אֶת עַצְמוֹ :

מגיד משנה הברזל אין לו אומד וכו'. מפורש באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף ע"ו): לענין מיתה וכ"ש לענין ניזקין ודוקא כעין מחט שהיא חדה אבל אם לא הזיק אלא מחמת משקל שאינו מחודד כלל אומדין אותו כשאר דברים כמו שמפורש שם ונתבאר פ"ג מהלכות רוצח: הזורק אבן ולאחר וכו'. מחלוקות שונות פרק המניח את הכד (דף ל"ג) ופסק כפסק ההלכות שם:

הלכות חובל ומזיק - פרק שני

א הַחוֹבֵל בְּחֵבְרוֹ חִבְּלָה שֶׁהוּא רְאוּי לְשַׁלֵּם הַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים כָּלֶם מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה. הַזִּיקוֹ נִזְק שְׂאִין בּוֹ אֶלָּא אַרְבַּעַה מְשַׁלֵּם אַרְבַּעַה. שְׁלֹשָׁה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה. שְׁנַיִם מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם. אֶחָד מְשַׁלֵּם אֶחָד :

מגיד משנה החובל בחבירו חבלה וכו'. מפורש בהחובל (ב"ק דף פ"ג):

ב כִּיצַד. קָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ אֶצְבַּע מֵהֶן אוֹ שְׁסִמָּא עֵינָיו מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה נִזְק וְצַעַר וְרַפּוּי וְשִׁבְתָּהּ וּבִשְׁתָּהּ. הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצָבְתָהּ וְסוּפָהּ לַחֲזוֹר. עַל עֵינָיו וּמְרֻדָּה וְסוּפָהּ לַחֲיוֹת. מְשַׁלֵּם אַרְבַּעַה צַעַר וְרַפּוּי וְשִׁבְתָּהּ וּבִשְׁתָּהּ. הִכָּהוּ עַל רֵאשׁוֹ וְצָבָה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשָׁה צַעַר וְרַפּוּי וּבִשְׁתָּהּ. הִכָּהוּ * בְּמַקּוֹם שְׂאִינוֹ נִרְאָה כְּגוֹן שֶׁהִכָּה עַל בְּרַכְיוֹ אוֹ בְּגִבּוֹ מְשַׁלֵּם שְׁנַיִם צַעַר וְרַפּוּי. * הִכָּהוּ בְּמִטְפַּחַת שְׂבִידוֹ אוֹ בְּשִׁטָּר וְכִיּוֹצָא בְּאֵלוֹ נוֹתֵן אַחַת וְהִיא הַבִּשְׁתָּה בְּלֶבֶד :

ההראב"ד במקום שאינו נראה וכו'. א"א שלא במקום רואין עכ"ל: הכהו במטפחת וכו'. א"א במקום רואין עכ"ל:

מגיד משנה כיצד קטע את ידו וכו'. משנה שם: הכהו על ידו וצבתה וכו'. פסק כרבא ובהלכות בהחובל (דף פ"ה:): הכהו על ראשו וכו'. פשוט הוא כשאין כאן שבת דאינו בטל ממלאכתו ונזק לא חשבינן לא בהא ולא בההיא דלעיל דכיון דסופו לחזור אין לו נזק אע"ג דאי מזדבן השתא היה נגרע מערכו כדאיתא בגמרא התם: הכהו במקום שאינו נראה וכו'. כתב הר"א ז"ל א"א שלא במקום רואים ע"כ. סובר הראב"ד ז"ל שאם היו שם רבים יש לו בושת והדין עמו דלא גרע מרקק בגופו. ונ"ל שגם זה דעת הרב ז"ל שבבא זו שלא במקום רואים היא וסתם הרב ז"ל דפשיטא הוא שאם היו שם רבים יש לו בושת והדין הוא בירושלמי והביאו בהלכות: הכהו במטפחת וכו'. באותו ירושלמי וכתב זה תחת טומוס האמור שם, פ"י שהוא מכה קלה מאד ואין לו לבד בושת. וכתב הר"א ז"ל א"א במקום רואים. וגם זה נכון:

ג כְּנֹאֵהוּ בְּשִׁפּוּד אֹו בְּמִסְמֵר עַל צַפְרָנָיו בְּמָקוֹם שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה חֲבוּרָה וְלֹא מְעַכֵּב מְלֶאכֶה מְשַׁלֵּם הַצֵּעַר בְּלִבָּד. הַשְּׂקָהוּ סֵם אֹו סָכוּ סֵם וְשִׁנְהַ מְרֵאֵה עוֹרוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ רְפוּי בְּלִבָּד עַד שְׁיַחְזוֹר מְרֵאֵהוּ כְּשֶׁהָיָה. אֲסָרוּ בְּחֻדְרֵ נוֹתָן לוֹ דְּמֵי שְׁבֵת בְּלִבָּד. וְכֵן כָּל כְּיֹוצֵא בְּאֵלוֹ:

מגיד משנה כוואהו בשפוד וכו'. משנה (דף פ"ג:) וגמרא (דף פ"ד:) בהחובל וגם זה שלא במקום רואים דאי במקום רואים חייב בושת: השקהו סם וכו'. סוגיא דגמרא שם: אסרו בחדר וכו'. באותה סוגיא שם:

ד הַמְּגַלַּח שְׁעַר רֵאשׁ חֲבֵרוֹ נוֹתָן לוֹ דְּמֵי בְּשִׁתּוֹ בְּלִבָּד מִפְּנֵי שְׁסוּפּוֹ לַחְזוֹר. גְּלַחוּ בְּסֵם אֹו שְׂכָנְאֵהוּ עַד שְׂאִין סוּף הַשְּׁעַר לַחְזוֹר חֲתִיב בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים. בְּנִזְק בְּצֵעַר וְרְפוּי שְׁהָרֵי יִתְחַמֵּם רֵאשׁוֹ מִן הַכּוּזָה אֹו מִן הַסֵּם וְנִמְצָא חֵשׁ בְּרֵאשׁוֹ. וּמְשַׁלֵּם לוֹ שְׁבֵת שְׁהָרֵי הוּא רָאוּי לְרַקֵּד וּלְנַדְּנַד דְּלֵת רֵאשׁוֹ בְּשַׁעַת רַקוּד וְנִמְצָא בְּטַל מִמְּלֶאכֶה זֹו. וּבְשֵׁת שְׂאִין לָף בְּשֵׁת גְּדוּל מְזָה:

מגיד משנה המגלח שיער ראש של חבירו וכו'. מפורש בסוגיא (דף פ"ה) ואלבא דרבא דלעיל כיון דסופו לחזור: גלחו בסם וכו'. מפורש באותה סוגיא שם בפירוש:

ה הא למדת שכל המחסר חברו איבר שאינו חוזר חייב בכל החמשה דברים. אפלו הפיל שנו חייב בכל שאי אפשר שלא יחלה פיו שעה אחת. אף על פי שהשן אין לו רפואה בשר השנים צריך רפואה:

מגיד משנה הא למדת וכו'. מזו דשיער נלמד בפירוש:

ו אפלו חסרו כשערה מעור בשרו חייב בחמשה דברים. שהעור אינו חוזר אלא צלקת. לפיכך החובל בחברו וקרע העור והוציא ממנו דם חייב בחמשה דברים:

מגיד משנה אפילו חסרה כשערה וכו' אינו חוזר אלא צלקת. פירוש צלקת הוא שחיתה המכה אלא שלעולם הרושם ניכר שאינו חוזר כמות שהיה וכדאמרין פרק שמונה שרצים (שבת דף ק"ז ע"ב) בחבורה שאינה חוזרת. והיא סוגיא דהחובל בבתו צריך עיון דמשמע דלאו בכל מקום משלם נזק אלא במקום הנראה כגון פנים:

ז המבעית חברו אף על פי שחלה מן הפחד הרי זה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. והוא שלא נגע בו אלא כגון שצעק מאחוריו או שנתראה ^[לז] באפלה וכיוצא בזה. וכן אם צעק באזנו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. אחרזו ונתקע באזנו וחרשו או שנגע בו ודחפו בעת שהבעיתו או שאחרזו בבגדיו וכיוצא בדברים אלו חייב בתשלומין:

מגיד משנה המבעית את חבירו. מפורש בפי' הכונס צאן לדיר ועיקר הדבר בפי' החובל (צ"א): אחרזו ונתקע באזנו וכו'. שם בהחובל בפירוש:

ח יראה לי שהנחבל שאמר נתחרשתי או נסמית עיני והרי איני רואה או איני שומע אינו נאמן. שהרי אין אנו מכירין הדבר שמא יערים. ואינו נוטל הנזק עד שיבדק זמן מרבה ויהיה מחזק שאבד מאור עיניו או נתחרש ואחר כך ישלם זה:

מגיד משנה יראה לי שהנחבל שאמר וכו'. טענה נכונה היא זו:

ט כמה הוא הצער. הכל הוא לפי הנזק. יש אדם שהוא רך וענג מאד ובעל ממון ואלו נתנו לו ממון הרבה לא היה מצטער מעט. ויש אדם שהוא עמלן וחזק ועני ומפני זה אהד מצטער צער הרבה. ועל פי הדברים האלה אומדין ופוסקין הצער:

מגיד משנה כמה הוא הצער וכו' הכל לפי הנזק וכו'. מפורש שם בהחובל (דף פ"ג ע"ב) משנה אומדין כמה אדם כיוצא בזה וכו':

י כיצד משערין הצער במקום שחסרו איבר. הרי שקטע ידו או אצבעו אומדים כמה אדם כזה רוצה לתן בין לקטע לו איבר זה בסיף או לקטע אותו בסם אם גזר עליו המלך לקטע ידו או רגלו. ואומדין כמה יש בין זה לזה ומשלים המזיק:

מגיד משנה כיצד משערין הצער וכו'. מפורש שם בגמרא (דף פ"ה ע"ב):

יא כיצד משערין השבת. אם לא חסרו איבר אלא חלה ונפל למשכב או שצבתה ידו וסופה לחזר נותן לו דמי שבתו של כל יום ויום כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנו. ואם חסרו איבר או שקטע ידו נותן דמי ידו שהוא הנזק. ושבת רואין אותו כאילו הוא שומר קשואים ורואין כמה הוא שכר שומר קשואים בכל יום ועושין חשבון כל ימי חליו של זה ונותן לו. וכן אם קטע רגלו רואין אותו כאילו הוא שומר על הפתח. סמא עינו רואין אותו כאילו הוא טוחן ברחים. וכן כל כיוצא בזה:

מגיד משנה נותן לו דמי שבתו. פסק כרבא דלעיל וכן בהלכות. ומה שכתב כפועל בטל של אותה מלאכה וכו'. כבר ביארתי בפרק י"ב מהלכות גזילה ואבידה ודעתו כאן כדעת ההלכות: ואם חסרו אבר וכו'. מפורש שם בגמרא: וכן אם קטע רגלו וכו'. באותה מימרא שם: סימא את עינו וכו'. שם וכתב הרשב"א סימא את עינו ודוקא כשסמא שתי עיניו אבל עינו אחת ראוי לכל מלאכה עכ"ל:

יב הִכָּה אֶת חֲבֵרוֹ עַל אֶזְנוֹ אוֹ אֶחָזוֹ וְתִקַּע בְּאָזְנוֹ וְחָרְשׁוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי [א] כֵּלָּו שֶׁהָרִי אֵינוֹ רָאוּי לְמִלְאכָה כֻּלָּל:

מגיד משנה הכה את חבירו על אזנו וכו'. מפורש שם חרשו נותן לו דמי כולו:

יג סִמָּא אֶת עֵינוֹ וְלֹא אֶמְדוּהוּ קִטְעָא אֶת יָדוֹ וְלֹא אֶמְדוּהוּ וְקִטְעָא אֶת רִגְלוֹ וְלֹא אֶמְדוּהוּ וְאַחַר כֵּן חָרְשׁוֹ הוֹאִיל וְלֹא אֶמְדוּהוּ לְכָל גִּזְקָא וְגִזְקָא נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי כֵּלָּו. אֶמְדוּהוּ לְכָל גִּזְקָא וְגִזְקָא אַחַר כֵּן אֶמְדוּהוּ לְכָלֹּו אֵין גּוֹבִין מִמְּנוֹ אֶלָּא דְּמֵי כֵּלָּו בְּלִבְדָּ. וְאִם תִּפְּשׂ חֲנִזְקָא גִזְקָא כֹּל אֵיבָר וְאֵיבָר וְדְּמֵי כֵּלָּו * אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ:

ההראב"ד אין מוציאין מידו. כתב הראב"ד ז"ל פירש בעל ההלכות דמי כל אבר ואבר צער ובשת דכל אחד ואחד עכ"ל:

מגיד משנה סימא את עינו ולא אמדוהו וכו'. מתוך לשון רבינו ז"ל נראה שמ"ש נותן לו דמי כולו אינו למעט צער וריפוי ובשת דכל אחת אלא למעט הנזק והשבת דכיון דנותן לו דמי כולו אין אומדין הנזקין מוחלקין אלא הרי הכל בכלל האחרון אלא שיקשה לזה הגירסא הכתובה במקצת ספרים לפיכך פירשו בתוספות דאע"ג דצער ובשת וריפוי יהיב ליה לא שיימינן כולהו בהדי הדדי ונפקא מינה שהשומא שנעשית על כולן ביחד אינו עולה כל כך כשומא שעושין לכל אחת בפני עצמה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל ועיקר ואפשר שאף זה דעת רבינו ז"ל וזו בעיא בהחובל ואמר את"ל כיון דלא אמדוהו יהיב ליה דמי כולו ונפיק ופסיק כאת"ל וכן דרך רבינו בגמרא: אמדוהו לכל נזק וכו'. זו בעיא דלא איפשיטא שם. ומה שכתב אלא דמי כולו בלבד ואם תפש הנזק דמי כל אבר ואבר ודמי כולו אין מוציאין מידו. ודאי אם דעת הרב במ"ש דמי כל אבר דמי כל נזק אין דמי כולו האמור ראשון כדמי כולו שני שאילו הראשון דמי כולו כמו שהיה בריא בטרם שחבל בו כלל והאחרון דמי כולו אחר שנגרעו דמיו מחסרון עינו וידו ורגלו דודאי אם תפש דמי האיברים ודמי כולו כמו

שהיה בריא ודאי מפקינן מיניה ואם תאמר אי"כ הכל עולה לחשבון אחד לא היא דחילוק יש בין שומא אחת לשומות הרבה כדאמרינן לעיל ודברי הר"א ז"ל בהשגות מן המתמיהין דפשיטא דכל צער ובושת דכל חד יהיב וכ"כ בתוס' והרשב"א ז"ל כמ"ש למעלה:

יד פיצד משערין הרפוי. אומדין פמה ימים יחיה זה מחלי זה וכמה הוא צריך ונותן לו מיד. ואין מחיבין אותו לתן דבר יום ביומו. ודבר זה תקנה היא למזיק:

מגיד משנה כיצד משערין הרפוי וכו'. ברייתא שם בהחובל וכולן אומדין אותם ונותנין לו מיד ואיתא בהלכות:

טו וכן השבת אומדין אותה ונותן הכל מיד. אם היה מתגלגל בחליו והולך וארד בו החלי יתר על מה שאמדוהו אינו מוסיף לו כלום. וכן אם הבריא מיד אין פוחתין לו ממה שאמדוהו:

מגיד משנה היה מתגלגל וכו' וכן אם הבריא וכו'. באותה ברייתא שם:

טז במה דברים אמורים בשרצה המזיק שזו תקנה היא לו. אבל אם אמר המזיק אין רצוני בתקנה זו אלא ארפאנו דבר יום ביומו שומעין לו:

מגיד משנה במה דברים אמורים בשרצה המזיק וכו'. יצא לו זה לרבינו מן אותה סוגיא דאמר בריש פירקא (דף פ"ה) אי א"ל פי' ניזק למזיק קוץ לי מיקץ ואנא מסינא נפשאי א"ל פשעת בנפשך וקרו לי שור המזיק וכבר הביאה הרב בסמוך אלא דקשה לי דאי מההיא יתן על ידי ב"ד ודי לו בכך כמ"ש הרב בסמוך ונראה שזה הדבר פשוט אצל הרב דע"כ לא אמרינן נותנין לו מיד אלא כדי שאם היה מתגלגל והולך לא יתחייב יותר מן האומד אבל אם רצה המזיק לתת דבר יום ביומו ואם יתרפא קל מהרה ירויח ואם יאחר יפסיד ודאי שומעין לו שהרי אינו חייב לו אלא ברפואתו ושבתו והרי הוא נותן ונכון הוא:

יז אמר לו הנזק פסק עמי ותן על ידי ואני ארפא את עצמי אין שומעין לו שהרי אמר לו שפא לא תרפא עצמך ואחזק

אָנִי כְּמִזִּיק אֶלֶּא נֹתֵן לוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. אוֹ פּוֹסֵק עַל הַכֹּל וְנֹתֵן דְּמֵי הָרְפוּי עַל יְדֵי בֵּית דִּין :

מגיד משנה אמר לו הניזק וכו'. זו היא הסוגיא שהבאתי למעלה :

יח אָמַר לוֹ הַמִּזִּיק אֶנִּי אֶרְפָּא אוֹתָךְ אוֹ יֵשׁ לִי רוּפָא שְׁמֵרְפָּא בְּחֻנָּם אֵין שׁוּמְעִין לוֹ אֶלֶּא מְבִיא רוּפָא אֶמֶן וּמְרַפְּאֵהוּ בְּשַׁכָּר :

מגיד משנה אמר לו המזיק וכו'. באותה סוגיא :

יט הָרִי שְׁלֵא פָּסֵק עֲמוּ אֶלֶּא הָיָה מְרַפָּא יוֹם וְיוֹם וְעָלוּ בּוֹ צְמָחִים מְחַמֵּת הַמָּכָה אוֹ נִסְתַּרְתָּה הַמָּכָה אַחַר שְׁחִיתָתָהּ. חֲבִיב לְרַפְּאוֹתוֹ וְלָתֵת לוֹ * דְּמֵי שְׁבֵתוֹ. עָלוּ בּוֹ צְמָחִים שְׁלֵא מְחַמֵּת הַמָּכָה חֲבִיב לְרַפְּאוֹתוֹ וְאֵינוֹ נֹתֵן לוֹ דְּמֵי שְׁבֵתוֹ. עָבַר עַל דְּבַרֵּי רוּפָא וְהַכְּבִיד עָלָיו הַחֲלִי אֵינוֹ חֲבִיב לְרַפְּאוֹתוֹ :

ההראב"ד דמי שבתו. א"א אינו חייב לרפאותו עכ"ל :

מגיד משנה הרי שלא פסק וכו' עלו צמחין. מזה יצא לרבינו גם כן מה שכתב למעלה שאם רצה המזיק אין שם אומד שאם בהכרח יש שם אומד תיכף יתן לו אומדו ויפטר וכן כתבו המפרשים ז"ל דכשאמדוהו נותן לו אומדו ונפטר ודברי הרב בעלו לו צמחים מחמת מכה משנה שלימה ודברי הכל : עלו בו צמחין שלא מחמת מכה חייב לרפאותו ואינו נותן לו דמי שבתו. שנינו במשנה (דף פ"ג) עלו בו צמחים אם מחמת מכה חייב שלא מחמת מכה פטור והוא סתם משנה וגרסינן בגמרא (דף פ"ה) תנו רבנן עלו בו צמחים מחמת מכה ונסתרה חייב לרפאותו וליתן לו שבתו שלא מחמת מכה אין חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ור' יהודה פליג (בריפוי) [בשבת] דמחמת מכה ואמר דפטור ורבנן בתראי אמרי באותה ברייתא דאפילו (בשבת) [בריפוי] דמחמת מכה פטור ואין מי שיסבור דשלא מחמת מכה יהיה חייב בריפוי ובודאי טעות סופר הוא במ"ש כאן בספרי הרב ז"ל חייב לרפאותו ואין חייב לרפאותו הוא עיקר הנוסחא בשלא מחמת מכה : עבר על דברי רופא וכו'. ברייתא שם :

כסף משנה עלו בו צמחים וכו'. כתב הטור על זה לא נהירא וכן השיג עליו הראב"ד עכ"ל. וה"ה כתב שמה שכתוב בספרי רבינו חייב לרפאותו ט"ס הוא

שאין מי שיסבור כן עכ"ל. ולקיים גירסת הספרים אפשר לדחוק ולומר שרבינו גורס בדברי ת"ק שבברייתא עלו בו צמחים שלא מחמת המכה חייב לרפאותו ואינו חייב ליתן לו דמי שבתו ויש טעם לדבר משום דבגמ' ממעט שלא מחמת המכה מדכתיב רק וגבי שבתו הוא דכתיב רק וצ"ל שרבינו אינו גורס בברייתא יכול יהא חייב לרפאותו אלא יכול יהא חייב ואשבת קאי ואין להקשות אי שלא מחמת המכה אמאי חייב לרפאותו דבגמ' מפרש מאי שלא מחמת המכה כגון שעבר על דברי רופא ואכל דבש או מיני מתיקה שהם קשים למכה וא"ת והרי כתב רבינו בסמוך עבר על דברי רופא והכביד עליו חוליו אינו חייב לרפאותו וי"ל דהתם שאני שעבר על דברי רופא אבל כשאכל מיני מתיקה שהם מאכל אדם ואין הכל יודעים שהם קשים למכה והרופא לא הזהירו לא הוי פושע ולפיכך חייב לרפאותו ולפי"ז הא דקאמר מאי שלא מחמת מכה כדתניא הרי שעבר על דברי הרופא ואכל דבש או מיני מתיקה לא לעבר דהא דקאמר כדתניא לא מדמי להו אלא לאכל דבש או מיני מתיקה לא לעבר על דברי הרופא. כל זה אפשר לדחוק כדי לקיים גירסת הספרים ועוד שלמה שמגיה ה"ה מאחר שכתב דבעלו בו צמחים שלא מחמת המכה אינו חייב לרפאותו מה היה צריך לכתוב עבר על דברי הרופא והכביד עליו חליו אינו חייב לרפאותו ועוד שטבע הלשון מורה שאינו ט"ס שאם כדברי ה"ה כך הל"ל אינו חייב לרפאותו ולא לתת לו דמי שבתו :

ב כְּשֶׁפּוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמְזִיק וּמְחַיְבִין אוֹתוֹ לְשַׁלֵּם גּוֹבֵין מִמֶּנּוּ הַכֹּל מִיָּד וְאִין [ב] קוֹבְעִין לוֹ זְמַן כָּלֵל. וְאִם נִתְחַיֵּב בְּבִשְׁת בְּלֶבֶד קוֹבְעִין לוֹ זְמַן לְשַׁלֵּם שְׁהָרִי לֹא חִסְרוּ מִמּוֹן :

מגיד משנה **כשפוסקין ב"ד וכו' אין נותנין זמן לחבלות.** מפורש בגמרא בהחובל (בבא קמא דף צ"א) ומשנה:

הלכות חובל ומזיק - פרק שלישי

א כִּיצַד מְשַׁעְרִין הַבִּשְׁת. הַכֹּל לְפִי הַמְּבִישׁ וְהַמְּתַבֵּישׁ. אֵינוֹ דוֹמָה מְתַבֵּישׁ מִן הַקֶּטָן לְמְתַבֵּישׁ מֵאָדָם גָּדוֹל וּמְכַבֵּד שְׁזֶה שְׂבִישׁוֹ זֶה הַקָּל בְּשֵׁתוֹ מְרַבֶּה :

מגיד משנה **כיצד משערין הבושת וכו'.** משנה שם (דף פ"ג ע"ב) הכל לפי המבייש והמתבייש :

ב הַמְּבִישׁ אֶת הָעָרִם אוֹ מִי שֶׁהוּא בְּמֶרְחָץ ^[א] פְּטוֹר. נְשֻׁבָה הָרוּחַ וְהַפְּכָה שׁוֹלְיוֹ עַל פְּנָיו וְהָרִי הוּא עָרִם וְהוֹסִיף זֶה בְּהַפְשָׁטוֹ חַיֵּב בְּבִשְׁת. וְאֵינוֹ דוֹמָה מְבִישׁ אֶת זֶה שֶׁנֶּעֱשֶׂה עָרִם לְמְבִישׁ אֶת שְׂאֵינוֹ עָרִם. וְכֵן אִם הִגְבִּיהַ בְּגָדָיו לִירֵד לְנֶהָר אוֹ שֶׁעָלָה מִן הַנֶּהָר וּבִישׁוֹ חַיֵּב. וְאֵינוֹ דוֹמָה מְבִישׁ זֶה לְמְבִישׁ אֶת הַמְּכַסֶּה בְּגָדָיו :

מגיד משנה **המבייש את הערום.** דברי הרב במבייש את הערום והחילוקים שכתב הם בפירוש בגמ' (דף פ"ו): אבל בתוספות כתבו דפשיטא דמבייש את הערום כגון שרק בפניו או שסטר חייב דבר בושת הוא וסוגיא דגמ' שהביא הרב כשבבישו דרך הפשטה והיינו דאקשינן ערום בר בושת הוא כלומר בר בושת הוא בהפשטה בתמיה כיון דאינו לבוש ומי יפשיטנו והלא ערום הוא ועל דרך זה פירשו בית המרחץ בנימוקי הרשב"א ז"ל ודעת רבינו ז"ל כדפירש"י וז"ל ערום בר בשת הוא בתמיה כיון שאינו מקפיד להלוך ערום בפני בני אדם מי הוי בר בושת (אפילו רוקקין בו או מכין אותו לא יהיה מתבייש) בית המרחץ בני אדם עומדים ערומים שם ואין להם בושת ע"כ בהחובל :

ג הַמְּבִישׁ אֶת הַיֵּשֶׁן חַיֵּב בְּבִשְׁת. וְאִם מֵת בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ וְלֹא הִקִּיץ וְלֹא הִרְגִישׁ בְּזֶה שְׂבִישׁוֹ אֵין גּוֹבֵין בִּשְׁת זֶה מִן הַמְּבִישׁ. וְאִם תִּפְּשׂוּ הַיּוֹרְשֵׁין אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ :

מגיד משנה **המבייש את הישן וכו'.** משנה שם (דף פ"ז): **ואם מת וכו'.** בעיא ולא איפשיטא בגמרא (דף פ"ו): ויש מי שכתב דאיפשיטא מדאמרינן בפ' אלו הן הנחנקין (פ"ה) אמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב ואומר דלא פשטוה כההיא בהחובל משום דבעי למפשטה ממשנה או מברייתא ולא ממימרא ויש

כיוצא בזה בגמרא ומיהו אנן קי"ל כרב ששת דחייב ויש מחליפין הגירסא שם
באלו הן הנחנקין ואין להוכיח ממנו כלום :

ד המבייש את השוטה פטור. והמבייש את החרש חיב. המבייש את הגר או את העבד חיב. המבייש את הקטן אם כשפמכלימין אותו נכלם חיב ואם לאו פטור. ומכל מקום אינו דומה המבייש את הקטן למבייש את הגדול. ולא המבייש את העבד למבייש את בן חורין. ולא מבייש חרש למבייש פקח :

מגיד משנה המבייש את השוטה פטור והמבייש את החרש חיב. ברייתא שם בהחובל (דף פ"ו): המבייש את הגר או העבד חיב וכו'. גר מפורש בסוגיא ודברי הכל. עבד במשנה שם (דף פ"ז) וכת"ק דלא כרבי יהודה: המבייש את הקטן וכו'. ברייתא וסוגיא שם :

ה המבייש את חברו בדברים או שרקק על בגדיו פטור מן התשלומין. ויש לבית דין לגזור בדבר בכל מקום ובכל זמן כפי שיראו. ואם ביש תלמיד חכמים חיב לשלם לו בשת שלמה אף על פי שלא בישו אלא בדברים. ^[א] כבר נפסק הדין שכל המבייש תלמיד חכם אפלו בדברים קונסין אותו וגובין ממנו ^[ג] משקל שלשים וחמשה דינר מן הזקה שהוא משקל תשע סלעים פחות רביע. וקבלה היא בידינו שגובין קנס זה בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ :

מגיד משנה המבייש את חברו בדברים או שרקק בבגדיו פטור. מימרות שם (דף צ"א) על המשנה דרקק והגיע בו הרוק : ואם ביש תלמיד חכם וכו' כבר נפסק הדין וכו'. הכל בירושלמי זה לשונו משום רשב"ל המבייש את הזקן נותן לו דמי בושתו משלם חד בר נש אקפד לרבי יהודא בר חנינא אתא עובדא קומי רבי שמעון בן לקיש קנסיה ליטרא דדהבא. והביאו הרב ז"ל בהלכות ונהגו בו הגאונים ז"ל ולא חילקו בין תלמיד חכם לחבירו :

ו מעשים היו אצלנו תמיד בכך בספרד. ויש תלמידי חכמים שהיו מוחלין על זה וכך נאה להם. ויש שתובע ועושין פשרה

בַּיְנֵיהֶן. אָבֵל הַדֵּינִים הֵיוּ אוֹמְרִין לְמַבֵּישׁ חַיֵּב אֶתְּהָ לַתּוֹן לוֹ לִיטְרָא זָהֵב :

ז אַף עַל פִּי שֶׁהַמְּבִישׁ שְׁאָר הָעַם בְּדַבָּרִים פְּטוֹר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין עוֹן גְּדוֹל הוּא. וְאֵינוֹ מְחַרֵּף וּמְגַדֵּף לָעַם אֶלָּא רָשָׁע שׁוֹטֵה. וְאָמְרוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁכָּל הַמְּלַבֵּין פְּנֵי אָדָם כְּשֶׁר מִיִּשְׂרָאֵל בְּדַבָּרִים אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא :

מגיד משנה **אע"פ שהמבייש וכו' ואמרו חכמים וכו'.** מפורש בכמה מקומות :

ח יֵשׁ הַכָּאוֹת רַבּוֹת שְׂיֵשׁ בָּהֶן בְּזוּי וְצַעַר מְעַט וְאֵין בָּהֶן נֶזֶק. וּכְבֵר פְּסָקוֹ לָהֶם חֲכָמִים דְּמִים קְצוּבִים. וְכָל הַמֶּכֶה לַחֲבֵרוֹ הַכָּאָה מֵהֶן מְשַׁלֵּם אוֹתוֹ הַמָּמוֹן ^[ד] הַקְּצוּב וְכֵלָן קְנֻסוֹת הֵן. וְאוֹתוֹ הַמָּמוֹן הַקְּצוּב הוּא דְּמֵי הַצַּעַר וְהַבְּשֶׁת וְהַרְפוּי וְהַשְּׁבֵת. בֵּין צָרִיד לְרַפּוּאָה וְשֶׁבֵת בֵּין לֹא צָרִיד כְּזֶה הוּא ^[ה] מְשַׁלֵּם :

מגיד משנה **יש הכאות רבות וכו'.** מה שכתב הרב שדמים אלו הן מכל מה שהמזיק חייב חלקו עליו קצת מן המפרשים שפירשו שאינם אלא דמי בושת בלבד ועוד חייב לו בשאר דברים וכן פירש רש"י ז"ל בהמניח את הכד בפירוש :

ט וְכִמָּה הוּא מְשַׁלֵּם. הַבוֹעֵט בְּחֵבְרוֹ בְּרָגְלוֹ מְשַׁלֵּם חֲמֵשׁ סָלְעִים. הִכָּהוּ בְּאַרְכְּבָתוֹ מְשַׁלֵּם שְׁלֹשׁ סָלְעִים. קִבֵּץ אֶצְבָּעוֹתָיו כְּמוֹ אוֹגֵד אֲגוּדָה ^[ו] וְהִכָּהוּ בְּיָדוֹ כְּשֶׁהִיא אֲגוּדָה מְשַׁלֵּם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה סָלְעִים. ^[ז] תִּקַּע אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַפּוֹ מְשַׁלֵּם ^[ח] סָלַע. סָטְרוֹ עַל פְּנָיו מְשַׁלֵּם חֲמֵשִׁים סָלְעִים. סָטְרוֹ מֵאַחוֹרֵי יָדוֹ מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן אִם צִירָם בְּאֲזָנוֹ אוֹ תִלַּשׁ בְּשַׁעְרוֹ אוֹ שָׂרַק וְהִגִּיעוּ ^[הרק] בְּבִשְׂרוֹ אוֹ הֶעֱבִיר טְלִית מֵעַלְיוֹ וּפְרַע רֹאשׁ הָאִשָּׁה ^[ה] מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵזֶה הוּא מְשַׁלֵּם עַל כָּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשָׂה. כִּיֻּצַּד. כְּגוֹן שֶׁבָּעַט בְּחֵבְרוֹ אֲרִבַּע בְּעִיטוֹת אֶפְלוֹ זוֹ אַחַר זוֹ מְשַׁלֵּם עֶשְׂרִים סָלְעִים. סָטְרוֹ עַל פְּנָיו שְׁתֵּי סְטִירוֹת מְשַׁלֵּם מֵאָה סָלַע. וְכֵן בְּשָׂאֵר :

מגיד משנה **וכמה הוא משלם וכו'.** לשון הגמרא בהמניח את הכד (דף כ"ז): לארכובה ג' לבעיטה ה' לסינוקרת שלש עשרה ופירש הרב סינוקרת קבץ אצבעותיו וזה נכון ורשי"י ז"ל פירש פירוש אחר: **תקע את חבריו בכפו וכו'.** זה כתב בפירוש מה ששנינו במשנה (דף צ') התוקע לחבירו נותן לו סלע אבל יתר המפרשים פירשו בקול באזנו שתקע בו קול גדול ופ"א המכה כנגד אזנו והר"א ז"ל פירש בכפו והדין כתנא קמא דמתניתין דהחובל וכן הלכה כדמוכח פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (דף ל"ו): **סטרו וכו'.** מפורש במשנה: **סטרו באחורי ידו וכו'.** כל זאת הבבא היא במשנה:

י **כָּל אֱלוֹהֵי הַסְּלָעִים הֵם מִכֶּסֶף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. שְׁהִיָּה בְּכָל סְלַע [ט] חֲצִי דִינָר כֶּסֶף וְשִׁלְשָׁה דִינָרִין וּמַחְצָה נְחֹשֶׁת. לְפִיכֶךָ מִי שֶׁנִּתְחַיַּב בְּהִכָּאוֹת אֱלוֹהֵי הַסְּלַע הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה סְלַע וּמַחְצָה כֶּסֶף נָקִי:**

מגיד משנה **כל אלו הסלעים מכסף ארץ ישראל וכו'.** מפורש בפרק שור שנגח ד' וה' (דף ל"ו) וידוע שסלע צורי שהוא כסף נקי שהוא שמונה בסלע מדינה ושם אמרו ושל דבריהם כסף מדינה:

יא **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּמִכְבֹּד. אֲבָל אָדָם שֶׁהוּא מְבַזֶּה וְאֵינוֹ מִקְפִּיד בְּכָל אֱלוֹהֵי הַדְּבָרִים וְכִיוּצָא בְּהֵן אֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא לְפִי מָה שֶׁרָאוּי לוֹ וְכִמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדִּינָיִם שֶׁהוּא רָאוּי [י] לְטַל. לְפִי שֵׁישׁ בְּנֵי אָדָם כְּעוֹרִין שֶׁאֵין מִקְפִּידִין עַל בְּשָׂתָם וְכָל הַיּוֹם מְבַזִּים עֲצָמוֹן בְּכָל מֵינֵי בְּזוּי דְּרָךְ שְׁחוּק וְקִלּוֹת רֹאשׁ אוֹ כְּדִי לְטַל פְּרוּטָה אַחַת מִן הַלְּצִים הַמְּשַׁחֲקִים עִמָּהֶם:**

מגיד משנה **במה דברים אמורים במכובד וכו'.** חלוק זה מכל האמורים מתקע חבירו עד כאן מפורש במשנה בהחובל כתנא קמא דרבי עקיבא אבל הגי' הראשונים אינם מפורשים אם הם במכובד דוקא ודעת הרב להשוותן ונכון הוא:

הלכות חובל ומזיק - פרק רביעי

א הנוגף את האשה ויצאו ילדיה אף על פי שלא נתפון חב לשלים דמי ולדות לבעל ונזק וצער לאשה:

מגיד משנה הנוגף את האשה וכו'. פרק שור שנגח את הפרה (דף מ"ח מ"ט): ומה שכתב נזק וצער לאשה מפורש שם בברייתא ופי' נזק מה שנפחת גופה מחמת המכה ורש"י ז"ל פירש ונזקא דהכא כחבלא דעלמא והדין קצוב בכתובות באותה שמועה שיתבאר למטה ורבינו ז"ל פסק כפשט הברייתא:

ב וכיצד משערין דמי ולדות. שמיין האשה כמה הייתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה משילדה ונותנין לבעל. אם מת הבעל נותנין ליורשיו. ואם נגפה אחר מיתת הבעל נותנין אף * דמי ולדות לאשה:

ההראב"ד דמי ולדות לאשה. א"א אין דבר זה מחוור מן הגמרא וההלכות דאפילו לרבא דאמר בשחבל בה לאחר מיתת הגר דזכיא לה איהי בגופייהו ה"מ אשת הגר דאין לה יורשים דקיימא וקדמא איהי וזכיא בגוייהו אבל אשת ישראל שיש לה יורשים לעולם הם ליורשיו עכ"ל:

מגיד משנה וכמה היא יפה משילדה. פירוש בלא מכה שילדה מאליה שאילו פחת המכה זהו נזק שהוא לאשה: אם מת הבעל נותנין וכו'. משנה וברייתא שם: ואם נגפה אחר מיתת הבעל אף דמי ולדות לאשה וכו'. כתב הר"א ז"ל אמר אברהם אין דבר זה מחוור מן הגמרא וכו'. ובאמת לא מצאתי טענה ברורה לרבינו להסמך עליה והסוגיא שבפרק ארבעה וחמשה אינה מכרעת לאחד מן הצדדים ואפשר שהוא סובר כאשר ישית עליו בעל האשה בזמן שהוא בעולם בשעת נגיפה אבל אם מת לאשה דומיא דאשת גר וצריך עיון:

כסף משנה (א-ב) הנוגף את האשה וכו' ואם נגפה אחר מיתת הבעל נותנים אף דמי ולדות לאשה. כתב הראב"ד אין דבר זה מחוור מן הגמרא וההלכות וכו'. וכתב ה"ה באמת לא מצאתי לרבינו טענה ברורה לסמוך עליה וכו'. ולי נראה שטעם רבינו משום דס"ל דהלכה כרבה משום דברייתא קתני אין הבעל נותן ליורשיו ורב חסדא אמר ליתיה לבעל לא ואע"פ שרש"י פירש איתיה לבעל או ליורשין וכו' פשטא דלישנא לא משמע אלא ליתיה לבעל בלחוד וכיון

דהלכה כרבה שאם חבל בה לאחר מיתת הבעל זכתה האשה בהם הוא הדין לשאר אשה דעלמא ואפיי אינה אשת גר ומשמע דטעמיה דרבה משום דכי היכי דאשכחן דקרא זכי לבעל דמי ולדות מדכתיב בעל האשה הכי אשכחן דזכי לה מדכתיב ויצאו ילדיה ולא כתיב ויצאו הילדים ועיי"כ אית לן לאוקמי בשחבל בה אחר מיתת בעלה וטעמא דמסתבר הוא דבשלמא כשחבל בה בחיי הבעל זכה הבעל מיד בדמי ולדות אע"פ שלא גבה וכשמת מוריש ליורשיו אבל כשחבל בה אחר מיתת הבעל בעל זה מוריש ליורשיו דבר שלא זכה בו הילכך על כרחך של אשה הם דקרינהו רחמנא ילדיה ולישנא דברייתא הכי דייק דקתני אין הבעל נותן ליורשיו אין האשה נותנת ליורשיה מאי אין האשה נותנת ליורשיה לא משכחת לה אלא כשחבל בה בחייה אף אין הבעל נותן ליורשיו ליתיה אלא כשחבל בה בחיי הבעל :

ג הִיְתָה נְשׂוּאָה לְגֵר וְחָבַל בָּהּ בְּחַיֵּי הַגֵּר נוֹתֵן דָּמֵי וְלִדּוֹת לְבַעַל. מֵת הַגֵּר פְּטוּר. וְאִם חָבַל בָּהּ אַחֲרֵי מֵיתַת הַגֵּר זָכָתָהּ הִיא בְּדָמֵי וְלִדּוֹת :

מגיד משנה **היתה נשואה לגר וכו'.** מפורש שם בברייתא וגמי' (דף מ"ח) : **מת הגר פטור.** פי' לפי שאין לו יורשין : **חבל בה וכו'.** פסק כרבא שם :

ד הִיְתָה ^[א] שֹׁפְחָה או עֲכוּ"ם בְּשַׁעַת הַרְיוֹן וּבְשַׁעַת נְגִיפָה נִשְׁתַּחֲרָה או נִתְגַּיְרָה הָרִי דָּמֵי הַוְלָדוֹת שְׁלָה :

מגיד משנה **היתה שפחה או עכו"ם.** דעת הרב בזה דשפחה ועכו"ם לא קרינן בה בעל האשה שאין קדושין תופסין בהן ואף על גב דאמרין פרק ד' והי' (דף מ"ג) התורה זכתה דמי ולדות לבעל ואפילו בא עליה בזנות הי"מ באשה שיש לו בה קדושין הא לאו הכי לא ואמר בירושלמי ר"ע שאל בא על אמו בא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל מי שהוא ראוי ליקרות בעל יצאו אלו שאין ראויין ליקרות בעל עכ"ל. וכ"ש באלו שאין קרוי בנו לכל דבר וכיון שכן זכתה בהן האשה. זה דעת הרב ז"ל ועיקר :

ה הַנוֹגֵף אֶת הָאִשָּׁה וַיֵּצְאוּ יְלָדֶיהָ וּמֵתָה אֶף עַל פִּי שְׁהִיָּה שׁוֹגֵג הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם כְּלוּם. שְׁנַאֲמַר (שמות

כא-כב 'ולא יהיה אסון ענוש יענש'. לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד בדבר שיש בו מיתת בית דין לפטרו מן התשלומין :

1 במה דברים אמורים שנתפון לאשה. אבל אם נתפון לחברו ונגף את האשה אף על פי שמתה הואיל והמיתה בלא פונה הרי זה כדבר שאין בו מיתת בית דין ומשלים * דמי ולדות :

ההראב"ד דמי ולדות וכו'. א"א לא מיחורא הא מילתא דכ"ש אזלא דאמר נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ואיהו גופיה פסק כחזקיה דאמר לא חילקו בו בין שוגג למזיד ובין מתכוין לשאינו מתכוין לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון עכ"ל :

מגיד משנה (ה-ו) הנוגף את האשה ויצאו ילדיה וכו' בד"א בשנתכוון לאשה. דעת הרב ז"ל דחייבי מיתות שוגגין פטורין מהתשלומין כדאסיקנא בהדיא באלו נערות וכדתנא דבי חזקיה בזה החלק שאין חילוק בין שוגג למזיד וסובר כרב אדא בר אהבה דאסיק בפרק ד' וה' (דף מ"ב) אנשים שנתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון לאשה יענשו וכרבי דאמר הכין פרק הנשרפין ודלא כתנא דבי חזקיה בזה החלק ואין האחד תלוי בחבירו ואף על גב דרב אדא בר אהבה סבירא ליה כר"ש דאמר נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור רבינו ז"ל כבר פסק כר"ש פ' ד' מהלכות רוצח ונ"ל כי מכאן יצא לו דמדמקשי רב אדא בר אהבה כאן בפרק ד' וה' בפשיטותא על אביי ורבא וסבירא להו כדרבנן דאמרי חייב וכדפירש"י ז"ל אלמא משמע דהלכה כר"ש ותו דמסקנא הכי הוא סתם כרב אדא ואמר כרב חמא דכי אתא מדרומא אייתי מתניתא כוותיה ומ"מ שיטות אחרות יש :

2 המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה חייב בחמשה דברים. אבל אם עשה בהם חבורה או שחבל בחברו בשבת אפלו היה שוגג פטור מן התשלומין מפני שהוא עון מיתת בית דין. וכבר בארנו שלא חלק הכתוב בדבר שיש בו מיתת בית דין בין שוגג למזיד לפטרו מן התשלומין :

מגיד משנה המכה אביו ואמו וכו'. משנה בהחובל (דף פ"ז) והטעם לפי שמכה אביו ואמו אינו חייב מיתה אלא בחבורה : אבל אם וכו' או שחבל בשבת וכו'. משנה שם בהחובל :

ח והלא החובל מקלקל הוא וְכָל הַמְקַלְקֵל בְּשַׁבַּת פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה וְלָמָּה נֶחְשָׁב זֶה הַחֹבֵל עֲוֹן שְׂיֵשׁ בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין. הוֹאִיל וְעָשָׂה נַחַת רוּחַ לִיצְרוֹ הִרְעָה בְּעֵת שֶׁחָבַל בְּחֵבְרוֹ הֲרִי הוּא כְּמִתְקַן וְנִמְצָא עֲוֹן מִיתָה לְפִיכָךְ פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמִין :

מגיד משנה והלא החובל מקלקל וכו'. טעם זה למד רבינו מהסוגיא דר"א דאורג (שבת דף ק"ה :) דאמר ר' אבין גבי קורע בחמתו האי מתקן הוא דקא עביד נחת רוח ליצרו וכן פסק בפרק שמיני מהלכות שבת דכי אמרינן חובל חייב בצריך לדם לא אמרו בהחובל חבירו דחבירו אפילו אינו צריך חייב מן הטעם הזה שכתב :

ט החובל בחבירו ביום הכפורים אפלו במזיד חייב בתשלומין. אף על פי שעבר עברה שהוא חייב עליה מלקות. והלא כל המחייב מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם. כך הם הדברים בכל חוץ מחובל בחבירו שהוא משלם שהרי בפרוש רבתי תורה חובל בחבירו לתשלומין שנאמר (שמות כ"א-ט) 'רק שבתו יתן' :

מגיד משנה החובל בחבירו וכו'. משנה בהחובל (דף פ"ח) : אע"פ שעבר עבירה שחייב עליה מלקות וכו'. זה מפורש באלו נערות (דף ל"ב) כר"י :

י החובל בעבד כנעני שלו פטור. חבל בעבד עברי שלו חייב בכלן חוץ מן השבת. החובל בעבד כנעני של חבירו רבו של עבד נוטל חמשה דברים. ואפלו צערו בסס ונתרפא במהרה הרי כל רפואתו לרבו :

מגיד משנה החובל בעבד כנעני וכו'. משנה בהחובל : חבל בעבד עברי וכו'. משנה שם : החובל בעבד כנעני וכו'. החיוב במשנה. ומה שכתב ואפילו ציערו בסס וכו'. מפורש בגיטין פרק קמא (דף י"ב :) וה"ה לכל הדברים שהן של רבו כדאיתא התם וכדפירש רש"י ז"ל ומפורש בירושלמי (הלכה ה') ובהלכות הביאווהו בהחובל :

יא כָּל עֶבֶד שֶׁיֵצֵא לְחֵירוֹת וְעָדִין לֹא הִגִּיעַ גַּט שְׁחֵרוֹר לְיָדוֹ אִין לֹו קִנְס. וְאַחֲרַיִם שְׁחָבְלוּ בּוֹ אִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶן לְעַצְמוֹ שְׁעָדִין לֹא גָמַר שְׁחֵרוֹרוֹ. וְלֹא הֶאָדוֹן יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶן שְׁחָרִי לֹא ***** נִשְׁאַר ^[לו] בּוֹ קִנְיָן. לְפִיכָךְ הַמְפִּיל שֵׁן עֶבְדוֹ וְאַחַר כָּךְ סָמָא עֵינּוּ יוֹצֵא בְּשֵׁנוֹ וְאִינוּ נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינּוֹ. וְאִם תִּפֹּשׂ אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ:

ההראב"ד נשאר בו קנין וכו'. א"א ויש מי שסבור כותבין הרשאה וגובין עכ"ל:

מגיד משנה כל עבד שיצא לחירות וכו'. זו בעיא דלא איפשיטא בגיטין פרק השולח (דף מ"ב:) כתבתיה פי"א מהלכות נזקי ממון ופירוש משמע בסוגיא התם דאי אין לו קנס הי"ה דאין לו דמי נזקו דמייתי התם הא דמפיל שן עבד וכו' והר"א ז"ל כתב שיש מי שסובר דבהרשאה גובין: לפיכך המפיל שן עבדו וכו'. פסק הרב כמאן דאמר עבד היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור ומפורש בגמ' לפ"ז: ואם תפס אין וכו'. פירוש שתפס מאחרים שחבלו בו או מרבו אין מוציאין מידו דבעיא דלא איפשיטא היא:

יב ***** מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין שֶׁבִּישׁוֹ אָדָם אוֹ צֶעֶרוֹ אוֹ שֶׁנִּגְחָחוּ שׁוֹר וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוֹ. אִם אָרְעוּ זֶה בַּיּוֹם שֶׁל רַבּוֹ לְרַבּוֹ. בַּיּוֹם שֶׁל עֶצְמוֹ לְעַצְמוֹ:

ההראב"ד מי שחציו עבד וכו'. א"א זה הדין כמשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה אין כאן חלוקת ימים אלא או הכל לעצמו או הכל לרבו דהני ממונא נינהו ולא קנסא או כותבין הרשאה וגובין את הכל כמו שביארנו עכ"ל:

מגיד משנה מי שחציו עבד וכו'. לשון הרב כלשון הגמרא שם פ' השולח. ומ"ש הר"א ז"ל בהשגות דלמשנה אחרונה פירוש שאמרו שכופין את רבו לשחררו וכותב שטר על חצי דמיו אין כאן חלוקת ימים וגם הרמב"ן ז"ל אמר כן והעמיד הדין בשפחה וכיוצא בזה כתבתי פי"א מהלכות נזקי ממון גם הרשב"א ז"ל כתב כן ורבינו ז"ל תפס לשון הגמרא:

יג החובל בעֶבֶד עֶבְרִי שֶׁל חֵבְרוֹ חָיֵב בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים וַיִּלְקַח בְּהוֹן קָרְקַע וְרָבוּ אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהָ. וְלִכְשֵׁי־צֵא הָעֶבֶד לְחָרוֹת יֵצֵא הַשְּׂדֵה מִתַּחַת רְבוֹ. הַזִּיקוֹ הַזֶּק שְׂאִינוֹ מְעַכֵּב מִלְּאֲכָה כָּלֵל כְּגוֹן שְׂקֻטֵעַ רֹאשׁ אָזְנוֹ אוֹ רֹאשׁ חֲטָמוֹ הַכֹּל לְעֶבֶד וְאִין לְרָבוּ בְּהוֹן פְּרוֹת :

מגיד משנה החובל בע"ע וכו'. גרסי' בהחובל (דף פ"ז) הקוטע יד עבד עברי של חבירו אביי אמר נותן שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרב פי' דמי היד לעבד רבא אמר הכל ינתן לעבד וילקח מהן קרקע והרב אוכל פירות ופירש רבינו ז"ל הכל אפי' צער ובושת אבל ריפוי פשיטא שהעבד מתרפא בו אע"פ שסתם הוא ויש מי שפירש הכל אשבת קטנה דהיינו כשומר קישואין ואשבת גדולה דהיינו דמי היד אהנהו בלחוד קאי רבא אבל אצער ובושת לא ודעבד נינהו לגמרי: **הזיקו היזק וכו'.** מפורש שם:

יד החובל בבת קטנה של אחרים אם נזק הפוחת אותה מכִּסְפָּהּ הוּא הָרִי הוּא שֶׁל אָב. וְכֵן שְׁבִתָּהּ שֶׁל אָב שְׁהָרִי מְעֵשֶׂה יְדִיהָ וְכִסְפָּהּ מְכִירְתָּהּ שֶׁל אָבִיהָ הוּא. אָבֵל צֶעַר וּבִשְׁתַּת וְרִפּוּי הָרִי הוּא שְׁלָהּ. וְכֵן נֵזֶק שְׂאִינוֹ פּוֹחֲתָהּ מִכִּסְפָּהּ הָרִי הוּא שְׁלָהּ. וְכֵן הַחֹבֵל בְּבִתּוֹ מִשְׁלֵם צֶעַר * וְרִפּוּי וּבִשְׁתַּת :

ההראב"ד וריפוי ובושת. א"א דוקא בושת דחבלות אבל בושת דאונס ופתוי אינו חייב דהא אי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין (והכי איתא בכתובות) עכ"ל:

מגיד משנה החובל בבת קטנה של אחרים. . אם נזק הפוחת אותה וכו'. פסק כר"י דאמר הכין וכ"כ בהלכות בפירוש: **וכן החובל בבתו משלם לה צער ובושת וריפוי.** בהשגות א"א דוקא בושת דחבלות וכו'. ונראה שט"ס הוא במ"ש אינו חייב דמשמע כשבא עליה האב דהא ודאי משנה שלימה שם באלו נערו (דף ל"ו): דהבא על בתו פטור לגמרי ואין הטעם משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין אלא מפני שנתחייב בנפשו אבל אינו שלה הוא נעיקר הנוסחא ר"ל וכשבא עליה אחר שהוא של אב והדין אמת וכבר כתב אותו רבינו בפ"ב מהל' נערה בתולה:

טו החובל באשת איש השבת והרפוי לבעלה והצער שלה. והבשת והנזק אם בגלוי הוא כגון שחבל בפניה ובצוארה או בידיה וזרועותיה השליש שלה ושני שלישים לבעל. ואם בסתר הוא הנזק השליש לבעל ושני שלישים לאשה. של בעל נותנין לו מיד ושל אשה ילקח בהן קרקע והבעל אוכל פרות:

מגיד משנה החובל באשת איש וכו'. דין השבת מפני שמעשה ידיה שלו הן, והרפוי ג"כ מפני שהוא חייב לרפאותה, והצער שלה דצערה לא זכי ליה רחמנא, בושט ונזק פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן בכתובות ריש פ' מציאת האשה (דף ס"ה:): ופסק כר' יהודה בן בתירא וכן בהלכות:

כסף משנה החובל באשת איש וכו' והרפוי לבעלה. הרא"ש הקשה על דברי רבינו בזה ובמ"ש ה"ה נתיישב. ומ"ש הבעל שחבל באשתו וכו' ואין לבעל בהם פירות. הרב רבינו ניסים תמה על זה והאריך בזה והטור כתב בטור אבן העזר בשם הגאונים שקנסו אותו שאינו אוכל פירות:

טז במה דברים אמורים שחבלו בה אחרים. [ב] אבל הבעל שחבל באשתו חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבשת והצער והכל שלה ואין לבעל בהן פרות. ואם רצתה לתן הדמים לאחר נותנת. וכזה הורו הגאונים. והבעל מרפא אותה כדרך * שמרפא כל חליה:

ההראב"ד שמרפא כל חליה. א"א תימה הוא למה הורו שישלם הכל הרי הוא נוטל בשל אחרים שליש או שני שלישים וכשחבל בה הוא למה ישלם הכל. ואולי טעה בדבריהם שלא אמרו אלא על מה שראוי לה וקנסו אותו שלא יאכל מהם פירות דבמקום פסידא לא תקון רבנן והוא עושה שלא כהוגן דין הוא שלא יהא חוטא נשכר עכ"ל:

מגיד משנה בד"א בשחבלו בה אחרים אבל אם חבל בה וכו'. יש נותנין טעם לדברי הרב ז"ל משום דמדינא בושטה ופגמה שלה כרבנן וע"כ לא קא פליג ר' יהודה בן בתירא אלא משום דאית ליה בושט בבשטה ומצטער בפגמה כדגרסינן בירושלמי ר' אחא בר בון בר כהנא דלא מחסר לה בסתר מפני מה נוטל מפני צערו שנצטער עמה והילכך כשהוא בעצמו חבל בה מפני מה נוטל

שהוא בייש את עצמו והוא ציער את עצמו עייכ בנימוקי הרשב"א ז"ל ויש קצת ראייה ממזיק את אשתו בתשמיש שהוא חייב ולא חילקו:

יז והמזיק אשתו בתשמיש המטה חזב בנזקיה:

מגיד משנה והמזיק את אשתו וכו'. בעיא דאיפשיטא בהמניח את הכד (דף ל"ב):

יח האשה שחבלה בבעלה אם היתה תוספת בכתבתה מחיבין אותה למכר התוספת לבעלה בטובת הנאה וגובה ממנה אם רצה הבעל. ואם רצה לגרשה ולגבות מן הכל גובה. ואם לא היתה לה תוספת אינה יכולה למכר לו עקר כתבתה. שאסור לו לאדם לשהות את אשתו שעה אחת בלא כתבה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. אלא אם רצה הבעל כותב עליה שטר בדמי חבלו או מגרשה ונוטל מכתבתה הראוי לו:

מגיד משנה האשה שחבלה בבעלה וכו'. זאת הבבא כולה מבוארת בסוגיי בפ' החובל (דף פ"ט):

יט החובל בבניו הגדולים אם אין סומכין על שלחנו נוטן להם מיד. והקטנים ילקח בהו קרקע בנזקו והו אוכלין פרותיו. וכן הדין באחרים שחבלו בהו. ואם היו סמוכין על שלחנו וחבל בהו פטור בין שהיו גדולים בין שהיו קטנים. ואם חבלו בהו אחרים בגדולים יתן להם מיד ובקטנים ילקח בהו קרקע והו אוכלין פרותיה * עד שיגדילו:

ההראב"ד עד שיגדילו וכו'. אי"א אפילו מציאתם שלו היא עכ"ל:

מגיד משנה החובל בבניו וכו'. זאת הבבא ברייתות שם (דף פ"ז): העלו אותה בסוגיא ומזה יראה דבתו כשהיא סמוכה על שלחנו אם חבל בה פטור דמה לי בת מה לי בן ובפירוש שנינו בברייתא בבניו ובנותיו שלו פטור ואוקימנא לה בסמוכין ולפ"ז מ"ש הרב למעלה החובל בבתו משלם לה בשאינה סמוכה על שולחנו ואפ"ה נזקה דאב דאי בעי מזבין לה וא"ת אי"כ לחייב בשבת דהא

ודאי מעשה ידיה שלה כיון דאינו מעלה לה מזונות כדאיתא בהדיא בגמרא איכא למימר שהוא זנה כל ימי חוליה ומה שיהיה יתר השבת על מזונותיה הוא שנשאר לאב והכי פריש לה בגמ' זה נ"ל שהוא עולה מן הסוגיא:

כ חרש שוטה וקטן פגיעתו רעה. החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין. אף על פי שנתפתח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן אינם חייבין לשלם שבשעה שחבלו בהן לא היו בני דעת:

מגיד משנה **חרש שוטה וקטן פגיעתו רעה החובל וכו'.** משנה שם (דף פ"ז):

כא ^[ג] העבד והאשה פגיעתו רעה החובל בהן חייב והן שחבלו באחרים פטורין. אבל משלמין לאחר זמן אם נתגרשה האשה או מת בעלה או נשתחרר העבד. שהרי בני דעה הו' והרי הו' כבעל חוב שאין לו מה יגבה שאם העשיר חייב לשלם:

מגיד משנה **העבד והאשה וכו'.** משנה שלימה שם ויהיב טעמא בגמרא (דף פ"ט) אמאי לא מזבנינן כתובתה בטובת הנאה וינתן לניזק ופריק מפני שתחזור ותמחול אצל הבעל ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן להו והוא בהלכות:

כב עבדו של אדם כגופו ובהמתו כממונו. כיצד. הרי שהניח גחלת על לב עבדו * של חברו ומת או שדחפו לים או לאש והוא יכול לעלות משם ולא עלה ומת פטור מן התשלומין. ואם עשה כן לבהמת חברו כאלו הניח הגחלת על בגדו ונשרף שהוא חייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה:

ההראב"ד **הניח גחלת על לב עבדו.** א"א כפות: של חברו וכו'. א"א בפני חברו:

מגיד משנה **עבדו של אדם כגופו ובהמתו כממונו וכו'.** בעיא דאיפשיטא שם ס"פ כיצד הרגל בב"ק (דף כ"ז) ופירשה רבינו כפירשיי ז"ל וכפרי"ח ז"ל:

הלכות חובל ומזיק - פרק חמישי

א אָסוּר לְאַדָּם לְחַבֵּל בֵּין בְּעַצְמוֹ בֵּין בְּחֵבְרוֹ. וְלֹא הַחוּבֵל בְּלִבָּד אֶלָּא כָּל הַמַּכָּה אָדָם כְּשֶׁר מִיִּשְׂרָאֵל בֵּין קָטָן בֵּין גָּדוֹל בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה דֶרֶךְ נִצְיוֹן הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאָמַר (דברים כה-ג) 'לֹא יִסִּיף' (דברים כה-ג) 'לְהַכְתּוֹ'. אִם הִזְהִירָה תוֹרָה מְלֵהוֹסִיף בְּהַכָּאת הַחוּטָא קַל וְחָמָר לְמַכָּה אֶת הַצַּדִּיק :

מגיד משנה אסור לחבול בין בעצמו וכו'. זה מפורש במשנה ובגמרא בהחובל (דף צ' וצ"א) שאין אדם רשאי לחבול בעצמו : אלא כל המכה אדם כשר וכו' עובר בלא תעשה. מפורש בכמה מקומות ואיתא באלו נערוות (דף ל"ה) :

ב אֶפְלוּ לְהַגְבִּיחַ יָדוֹ עַל חֵבְרוֹ אָסוּר וְכָל הַמַּגְבִּיחַ יָדוֹ עַל חֵבְרוֹ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכָּהוּ הָרִי זֶה [א] רָשָׁע :

מגיד משנה אפילו להגביח ידו על חבירו אסור וכו'. מימרא בסנהדרין פ' ארבע מיתות (דף נ"ח) :

ג הַמַּכָּה אֶת חֵבְרוֹ הַכָּאָה שְׂאִין בָּהּ שְׁוֵה פְרוּטָה לּוֹקָה שְׁהָרִי אִין כָּאן תִּשְׁלוּמִין כְּדִי שְׁיִהְיֶה לָּאוֹ זֶה נִתֵּן לְתִשְׁלוּמִין. וְאֶפְלוּ הִכָּה עֶבֶד חֵבְרוֹ הַכָּאָה שְׂאִין בָּהּ שְׁוֵה פְרוּטָה לּוֹקָה שְׁהָרִי יִשְׁנוּ בְּמִקְצַת מִצּוֹת. וְעַכּוּ"ם שְׁהִכָּה אֶת יִשְׂרָאֵל חָיָב מִיתָה שְׁנֵאָמַר (שמות ב-ב) 'וַיִּפֹּן כֹּה וְכֹה' (שמות ב-ב) 'וַיִּזֶן אֶת הַמִּצְרַיִם' :

מגיד משנה המכה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה וכו'. מפורש באלו נערוות : ואפילו הכה עבד וכו'. הכי אסקינן בהחובל (דף פ"ח) דעבד אחיו הוא

במצות והרי הוא כאשה והדין מבואר באלו הן הגולין במכות (דף חי ט'):
עכו"ם שהכה את וכו'. מימרא בסנהדרין פרק ארבע מיתות (דף נ"ח):

ד * קַנְסוּ קְנִסוּ חֲכָמִים לְאֵלוֹ הַשּׁוֹטִים בְּעֲלֵי זְרוּעַ שְׂיִהְיֶה הַנְּחָבֵל
נֶאֱמָן וְנִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ שְׁזָה חָבֵל בּוֹ חָבֵל זֶה וְנוֹטֵל מֶה
שָׂרְאוּי לוֹ. וְהוּא שְׂיִהְיוּ שָׁם עֲדִים. כִּיצַד. הָיוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִין
אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ שְׁלֵם וְיִצָּא חָבוּל וְלֹא רָאוּהוּ בְּעֵת שֶׁחָבֵל
בּוֹ וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי וְהִלָּה אוֹמֵר אֶתָּה חָבַלְתָּ בִּי הָרִי זֶה
נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל:

ההראב"ד קנס קנסו וכו'. א"א לא היה קנס אלא שאין דרך בני אדם לחבל
בעצמן ע"כ האמינוהו לזה בשבועה עכ"ל:

מגיד משנה קנס קנסו חכמים וכו'. כתב הר"א ז"ל א"א לא היה קנס וכו'.
ודעת רבינו שהוא קנס שאין לך עדות מתקיימת בלא ראייה ובלא ידיעה
ברורה בזה העדות ולא נפקא לן מידי לענין דינא: כיצד היו שני עדים וכו'.
פירוש ידו רשותו ומשנה היא בפרק כל הנשבעין (סנהדרין דף מ"ד) בשבועות
כת"ק:

ה בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהִיְתָה הַמִּכָּה בְּמָקוֹם שְׂאֵפֶשֶׁר לוֹ
לְהַכּוֹת בְּעַצְמוֹ אוֹ שֶׁהִיָּה עִמָּהֶם שְׁלִישִׁי שְׂאֵפֶשֶׁר שְׁזָה הַנְּחָבֵל
אֵמַר לוֹ לְחַבֵּל בּוֹ וְלִהְתַּרְעַם עַל אַחֵר. אָבֵל אִם אֵין עִמָּהֶם אַחֵר
וְהִיְתָה הַמִּכָּה בְּמָקוֹם שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ כְּגוֹן שֶׁהִיְתָה
נְשִׁיכָה בֵּין כְּתַפְּיוֹ וְכִיּוֹצָא בְּזָה הָרִי זֶה נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבוּעָה:

מגיד משנה במה דברים אמורים כשהיתה וכו'. מימרא שם (דף מ"ו):
בגמרא. ומה שכתב נשיכה בין כתפיו דוקא נשיכה שאי אפשר לתלות
שבכותל נתחכך וחבל בעצמו הא לאו הכי תלינן ויהיה נוטל בשבועה בדוקא
כדאיתא בגמרא בהדיא:

ו * הוֹדָה הַחוּבֵל שֶׁהוּא חָבֵל מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהָרִי
הָעֲדִים הָיוּ שָׁם שֶׁנִּכְנַס לְתוֹךְ יָדוֹ שְׁלֵם בְּשַׁעַת הַמְּרִיבָה וְיִצָּא

חָבוּל. אָבֵל אִם לֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים כָּלֵל הוּא אֹמֵר חֲבַלְתָּ בִּי
וְהוֹדָה מְעַצְמוֹ פָּטוּר מִן הַנֶּזֶק וּמִן הַצָּעַר וְחֵיב בְּשֶׁבֶת [ב] וּבְבִשְׁת
וּבְרִפּוּי עַל פִּי עֲצָמוֹ. לְפִיכֵן אִם כָּפַר וְאָמַר לֹא חֲבַלְתִּי נִשְׁבַּע
שְׁבוּעַת הַסֵּת :

ההראב"ד הודה החובל וכו'. אי"א לא ידעתי למה פטור מאלו ואולי יאמר מפני שצריך אומדנא וזה אע"פ שמודה לו בחבלה אינו יודע באומד לפיכך פטור מהם אבל השבת והריפוי שהם נראים לעין חייב ואינו מחוור שהכל צריך אומד הילכך חייב בכל או פטור מן הכל עכ"ל:

מגיד משנה הודה שחבל וכו' משלם חמשה דברים שהרי העדים וכו'. דעת הרב ז"ל שאין זה מודה בקנס כיון שיש שם עדים כפי מה שהתבאר בהל' גניבה פ"ג וכן דעת רבו רבינו יהוסף אבן מיגש ז"ל שם בפירושו: אבל אם לא היו עדים וכו' פטור מנזק ומן הצער וחייב בבושת ושבת וריפוי. כתב הר"א ז"ל אי"א לא ידעתי למה פטור מאלו וכו'. לא הכריע הרב הדבר ואני תמה בדבריו שהרי בפ"ק דב"ק (דף ד'): גרסינן תני ר' אושעיא י"ג אבות נזיקין ד' שומרים וחמשה דברים אלו וארבעה אבות השנויים שם במשנה ור' חייא תני כ"ד וקא חשיב תשלומי כפל וכו' ואקשינן רבי אושעיא אמאי לא תני הני ואמר בממונא קא מיירי בקנסא לא קא מיירי נראה בכאן שכל אלו הדברים ממון בפירוש ועוד שם מזו הסוגיא האונס והמפתה דממונא ניהו ליתני ופריק מאי היא אי צער תנא לה וכו' אי פגם היינו נזק מאי אית לך למימר קנסא בקנסא לא קא מיירי גם זה נראה מבואר וגרסינן בהחובל אדם באדם ואדם בשור דממונא הוא ליעביד שליחותייהו הקשו על התירוץ שעשו כי עבדינן שליחותייהו בממונא בקנסא לא קא עבדינן מאדם באדם. וי"ל בזו דאגב דברים שהזכיר הרב שהן ממון קא פריך וע"ק שהרי שנינו באלו נערות (דף מ"א) האומר פתיתי בתו של פלוני משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ופגם היינו נזק דהכי אמר התם (דף מ'): פגם רואים כמה אדם רוצה ליתן ליקח שפחה לעבדו (שיש לו קורת רוח ממנו) בין בעולה לבתולה וזהו נזק ומפורש בסוגיא דלעיל שהבאתי פגם היינו נזק וכיוצא בזה שנינו בשבועת הפקדון (דף ל"ו): אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו משלם בשת ופגם ע"פ עצמו קשה מזה שרבינו ז"ל עצמו כתב פ"ב מה' נערה בתולה לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס אלא בושת ופגם וצער משלם ע"פ עצמו ונכפל זה שם ג' פעמים וסוף דבר איני רואה מקום ישען בו הרב ז"ל אלא שנמשך בזה אחר דעת רבו ז"ל שכתב בפרק כל הנשבעין ואולי נגרר אחר מה שאמרו בכיצד הרגל קנסא קא מגבית בבבל גבי חבלות ואין זו ראייה שאינו קנס לענין הודאה אלא לענין דאין דנין אותו בבבל משום דלא שכית כדאיתא פרק

החובל ובודאי לאו קנס הוא נזק שהרי אינו משלם יתר על מה שהזיק אלא כמה שהזיק ודברי הרב ז"ל גבי דברי הרב המשיג צריך לי עיון. ופי"א מהלי טוען ונטען נראה כדעת הר"א ז"ל שהוא חייב על הכל ושם יתבאר עוד בדין זה:

ז וְלָמָּה מְשַׁלֵּם אָדָם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלָיו עַל פִּי עֲצָמוֹ. שֶׁהַשְּׁבֹת וְהַרְפוּי מְמוֹן הוּא וְלֹא קֶנֶס. שְׁאִם לֹא יִתֵּן לוֹ הָרִי חֶסְרוֹ מְמוֹן שֶׁהוּא מְתַרְפָּא בּוֹ וּבִטָּל מִמְּלֹאכְתּוֹ. וְהַבְּשֵׁת לֹא הִגִּיעָה לוֹ אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוֹדָה בְּפָגְנוֹ שֶׁהוּא חָבֵל בּוֹ. שֶׁהִנְחָבֵל שְׁלֹא חָבֵל בּוֹ [בְּפָגְנוֹ] אָדָם אֵין לוֹ בְּשֵׁת וְהוֹדָאתוּ בְּבֵית דִּין הִיא * שְׁבִישָׁה אוֹתוֹ:

ההראב"ד שביישה אותו וכו'. א"א סוף דבר דינא דגיתא הוא זה עכ"ל:

ח נִמְצֵאתָ לָמַד שְׁאִין הִפְרָשׁ בְּבִשְׁת בֵּין בְּשֵׁת הַמַּגִּיעַ לוֹ אִם חָבֵל בּוֹ בְּפָגְנֵי אַחֲרִים וּבֵין בְּשֵׁת הַמַּגִּיעַ לוֹ בְּעֵת שֶׁהוֹדָה בְּפָגְנֵי אַחֲרִים שֶׁחָבֵל בּוֹ. לְפִיכָךְ מְשַׁלֵּם אָדָם בְּשֵׁת עַל פִּי עֲצָמוֹ:

ט אֵינוֹ דוֹמָה מְזִיק חֲבֵרוֹ בְּגוֹפּוֹ לְמְזִיק מְמוֹנוֹ. שֶׁהַמְּזִיק מְמוֹן חֲבֵרוֹ כִּינּוֹן שֶׁשְׁלֵם מֵה שֶׁהוּא חָיֵב לְשַׁלֵּם נִתְכַפֵּר לוֹ. אֲבָל חָבֵל בְּחֲבֵרוֹ אִף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ חֲמֻשָּׁה דְּבָרִים אֵין מְתַכַּפֵּר לוֹ. וְאֶפְלוּ הַקָּרִיב כָּל אֵילֵי נְבוֹת אֵינוֹ מְתַכַּפֵּר לוֹ וְלֹא נִמְחַל עֲוֹנוֹ עַד שֶׁיִּבְקֹשׁ מִן הַנְּחָבֵל וְיִמְחַל לוֹ:

מגיד משנה אינו דומה המזיק את חבירו וכו'. משנה וברייתא בהחובל (ב"ק דף צ"ב):

י וְאִסוּר לְנַחֲבֵל לְהִיּוֹת אַכְזָרִי וְלֹא יִמְחַל אֵין [ג] זוֹ דָּרָךְ זָרַע יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כִּינּוֹן שֶׁיִּבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ הַחוֹבֵל וְנִתְחַנֵּן לוֹ פְּעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה וְיָדַע שֶׁהוּא שָׁב מִחֻטְאוֹ וְנָחַם עַל רָעָתוֹ יִמְחַל לוֹ. וְכָל הַמְמַהֵר לְמַחַל הָרִי הוּא מְשַׁבַּח וְרוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הַיָּמֵנוֹ:

יא ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו. שהאומר לחברו סמא את עיני קטע את ידי על מנת שאתה פטור הרי זה חבב בחמשה דברים שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך. אבל האומר לחברו קרע את כסותי שבר את פדי על מנת שאתה פטור הרי זה פטור. ואם לא אמר לו על מנת שאתה פטור הרי זה [ד] חבב לשלם אף על פי שהרשהו להשחית :

מגיד משנה ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי וכו'. שנינו סוף החובל האומר סמא את עיני וכו' ע"מ לפטור חייב קרע את כסותי שבר את כדי וכו' ע"מ לפטור פטור ע"כ ואקשינן עלה בגמרא (דף צ"ג) מדתני הכני ופצעני ע"מ לפטור פטור אמר רב ששת משום פגם משפחה פירוש בסמא את עיני איכא פגם שהוא חסר אבר משא"כ בהכני פצעני ואמר תו אמר ר' הושעיא משום פגם משפחה רבא אמר לפי שאין אדם מוחל על ראשי איברים שלו ר' יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן תניא נמי הכי הכני ופצעני ע"מ לפטור ואמר לו הן זה הן שהוא כלאו (שבר את כדי) קרע את כסותי ע"מ לפטור ואמר לו לאו זה לאו שהוא כהן ופירוש כשאמר הן בתמיה הוא כלאו וכשאמר לאו בתמיה הרי הוא כהן. ודע שרבינו ז"ל מפרש דר' יוחנן לא קאי אראשי איברים דמתני' דלימא דטעמא דמתני' מפני שאמר לו הן כמתמיה וכדפירש"י ז"ל אלא דר' יוחנן דינא באנפי נפשיה הוא ובהכני ופצעני הוא בדוקא אבל בראשי איברים אפילו אמר הן בניחותא חייב וזהו שהזכיר רבינו בראשי איברים בדוקא אבל בהכני ופצעני ודאי הרי הן כנזקי ממון וכן עיקר ולא הביא הרב ז"ל דין המדבר בתמיה לפי שהוא פשוט : **אבל האומר קרע וכו' :**

יב בפה דברים אמונים כשבאו הפלים לידו ותחלה בתורת שמירה. כגון שהיו שאולין או מפקדין אצלו ואמר לו שבר וקרע ועשה כן [ה] חבב לשלם עד שיאמר לו על מנת שאתה פטור. אבל אם אמר לו קח כלי זה ושברו. בגד זה וקרעו. ועשה כן הרי זה פטור :

יג האומר לחברו שבר כליו של פלוני על מנת שאתה פטור ועשה הרי זה חייב לשלם. וכאלו אמר לו סמא עיניו של פלוני על מנת שאתה פטור. ואף על פי שהעושה הוא חייב לשלם. הרי זה האומר לו שתפנו בעון ורשע הוא. שהרי הכשיל עור וחזק ידי עוברי עברה:

מגיד משנה האומר וכו'. שם משנה כדברי רבינו:

הלכות חובל ומזיק - פרק ששי

א המזיק ממון חברו חייב לשלם נזק שלם בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס הרי הוא כמזיד. כיצד. נפל מן הגג ושבר את הכלים או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו חייב נזק שלם. שנתקל (ויקרא כד-כא) 'ומכה בהמה ישלמנה' לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד:

מגיד משנה המזיק ממון חברו וכו'. משנה בפרק כיצד הרגל (דף כ"ו) וכבר כתבתי פי ראשון דאונס גמור שכתבו ז"ל שהוא פטור והרב לא חילק: כיצד נפל מן הגג ושבר וכו'. מימרא שם בכיצד הרגל (דף כ"ו): או שנתקל וכו'. מפורש בהמניח את הכד וכבר נתבאר דין הנתקל פרק י"ג מהלכות נזקי ממון דלפעמים שהנתקל פטור וכבר כתבתיו בו:

כסף משנה המזיק ממון חברו חייב וכו'. כתב הרב המגיד והרב לא חילק ויש לתמוה על הרב המגיד שהרי מדין היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו שכתב רבינו בסמוך משמע בהדיא שהוא פטור באונסים גמורים וכ"כ שם הרב המגיד עצמו לדעת רבינו:

ב וְאָחַד הַהוֹרֵג בְּהִמָּתּוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ אוֹ הַשׁוֹבֵר כְּלוּ אוֹ הַקּוֹרֵעַ
בְּגָדָיו אוֹ קוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו הַכֹּל דִּין אֶחָד הוּא :

ג בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק. אָבֵל בְּרִשּׁוֹת הַמַּזִּיק אֵינוֹ
חַיֵּב לְשַׁלֵּם אֶלָּא אִם הַזִּיק בְּזָדוֹן אָבֵל בְּשִׁגְגָה אוֹ בְּאִנּוּס פְּטוּר.
וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן בְּרִשּׁוֹת אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁלָא בְּרִשּׁוֹת וְהַזִּיק אֶחָד
מֵהֶן מִמּוֹן חֵבְרוֹ * שְׁלָא בְּכֹנְהָ פְטוּר :

ההראב"ד **שלא בכוונה פטור.** א"א דין זה אינו מחוור דאפילו שניהם ברשות
(או שלא ברשות) ולא הוה נידע] ביה אם הזיקו חייבין אבל הוזקו זה בזה
פטורין עכ"ל:

מגיד משנה **בד"א ברשות הניזק וכו'.** ממה שכתב הרב וכן אם היו שניהם
ברשותן נראה שדעת הרב לפטור המזיק ברשותו אף על פי שהניזק הכניס כליו
שם מדעתו ודעת הרב בסוגיא שהבאתי פרק ראשון כך הוא שהוא מפרש דלא
הוה ידע ביה שלא היה מתכוין להזיקו והוא ידע ביה שהיה מתכוין להזיקו
והזיקו זה את זה פ"י הרב בכוונה ואז הן חייבין והוזקו זה בזה שלא בכוונה
ואז פטורין זה דעת הרב ומשם הוציא דינין אלו ודעת הר"א ז"ל כדעת רש"י
ז"ל כתבתיו למעלה :

ד הָיָה עוֹלָה בְּסֻלָּם וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיבָה מִתְחַתָּיו וְנִפְלָה וְהַזִּיקָה.
אִם לֹא הִיָּתְהָ מְהֻדָּקָת וְחֻזְקָה חַיֵּב. הִיָּתְהָ חֻזְקָה וּמְהֻדָּקָת
וְנִשְׁמָטָה אוֹ שְׁהִתְלִיעָה הָרִי זֶה פְטוּר שְׂזוֹ מִכָּה בְיַדִּי שְׁמִים הִיא.
* וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּזֶה. כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים בְּרִשּׁוֹת הַנֶּזֶק אָבֵל בְּרִשּׁוֹת
הַמַּזִּיק פְטוּר עַד שְׁתִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ :

ההראב"ד **וכן כל כיוצא בזה וכו'.** כתוב בקצת ספרי ההשגות א"א תמה אני
מאי שנא אונס זה מרוח שאינה מצויה ומן הישן ובגמרא משמע דלא איתלע
אונס דאי איתלע לאו אונס עכ"ל :

מגיד משנה **היה עולה בסולם וכו'.** למד זה הרב מהסוגיא שבפרק אלו הן
הגולין (מכות דף ז' ע"ב) ונראה שהוא גורס ואי בעית אימא הא והא לניזקין
וכן נראה מתוך מה שכתב פרק ששי מהלכות רוצח ויש גורסין הא והא לגלות

וכן הוא בספרינו והטעם שיהיה פטור לדעת הרב מפני שהן אונסין גמורין ואין רוח שאינה מצויה אונס כל כך :

ה הרי שְׁמֵילָא חֲצַר חֲבֵרוּ פְּדִי יַיִן וְשֶׁמֶן אֶפְלוּ הַכְּנִיסָם בְּרִשׁוֹת הוֹאִיל וְלֹא קִבַּל עָלָיו בְּעַל הַחֲצַר לְשֹׁמֵר הָרִי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּדַרְכוֹ וְכָל שֵׁיִשְׁתַּבֵּר מִן הַפְּדִים בְּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ הָרִי הוּא **א** פְּטוֹר עָלֵיהֶן. וְאִם שָׁבְרוּ בְּכוֹנֵה אֶפְלוּ הַכְּנִיסָם בְּעַל הַפְּדִים שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת הָרִי זֶה חֵיב לְשֵׁלָם. [וכן פל פיוצא בזה] :

ההראב"ד פטור עליהן וכו'. א"א אפשר לדין זה כשלא נתן לו רשות למלאות אבל נתן לו רשות למלאות חייב עכ"ל :

מגיד משנה הרי שמילא חצר וכו'. ברייתא פ' המניח את הכד (דף כ"ח). ומ"ש ואפילו הכניסן ברשות. הוא נמשך כפי השיטה שכתב למעלה דכל זמן שאינו מתכוין להזיק אפילו ברשות כיון שהוא ברשותו פטור. והר"א כתב א"א אפשר לדין זה בשלא נתן לו רשות למלאות אבל נתן לו רשות למלאות חייב, וזה נכון :

א שור שְׁעָלָה עַל גְּבֵי שׁוֹר לְהַרְגוֹ בְּרִשׁוֹת הַמְּזִיק שֶׁהוּא בְּעַל הַתְּחִתּוֹן בֵּין שְׁהִיָּה תָם בֵּין שְׁהִיָּה מוֹעֵד וּבֹא בְּעַל הַתְּחִתּוֹן וְשָׁמַט אֶת שׁוֹרוֹ לְהַצִּילוֹ וְנִפְּל עָלָיוֹן וּמַת הָרִי זֶה פְּטוֹר :

מגיד משנה שור שעלה וכו'. ברייתא שם בהמניח את הכד. ומ"ש ברשות המזיק לומר דאי ברשות העליון ודאי לא :

א דְּחָפוּ לְעָלְיוֹן וּמַת אִם **א** הָיָה יָכוֹל לְשַׁמְטוֹ וְלֹא שָׁמַטוֹ הָרִי זֶה חֵיב. וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשַׁמְטוֹ הָרִי זֶה פְּטוֹר :

ח שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּרִשׁוֹת הָרֵבִים זֶה בָּא בְּחֻבֵיתוֹ וְזֶה בָּא בְּקוֹרְתוֹ וְנִשְׁבְּרָה חֻבֵיתוֹ שֶׁל זֶה בְּקוֹרְתוֹ שֶׁל זֶה פְּטוֹר שְׁלֵזָה רְשׁוֹת לְהַלְדָּ וְלֵזָה רְשׁוֹת לְהַלְדָּ. הָיָה בְּעַל הַקּוֹרָה רֹאשׁוֹן וּבְעַל הַחֻבֵית אַחֲרוֹן וְנִשְׁבְּרָה חֻבֵית בְּקוֹרָה פְּטוֹר. **ב** וְאִם עָמַד בְּעַל

הקוֹרָה לְנוֹחַ מִכַּבֵּד מִשָּׂאוֹ חַיִּב. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הַחֲבִית וְאָמַר לוֹ עֲמַד פְּטוֹר. עֲמַד לְתַקֵּן מִשָּׂאוֹ הֵרִי הוּא כְּמַהֲלֵךְ וּפְטוֹר. וְאִם עַל פִּי שְׂלֵא הִזְהִיר לְבַעַל הַחֲבִית, שֶׁהוּא טְרוּד בְּדַרְכּוֹ. הִיָּה בַעַל הַחֲבִית רִאשׁוֹן וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן וְנִשְׁבְּרָה חֲבִית בַּקוֹרָה חַיִּב שָׂזָה כְּמוֹ שֶׁשֻּׁבְרוּ בִידּוֹ בְּכֹנֶנָה. וְאִם עֲמַד בַעַל חֲבִית לְנוֹחַ פְּטוֹר. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הַקוֹרָה וְאָמַר לוֹ עֲמַד הֵרִי זֶה חַיִּב. וְאִם עֲמַד לְתַקֵּן מִשָּׂאוֹ אִם עַל פִּי שְׂלֵא הִזְהִיר לְבַעַל הַקוֹרָה הֵרִי הוּא חַיִּב. וְכֵן זֶה בָּא בְּנִירוֹ וְזֶה בָּא בְּפִשְׁתָּנוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה:

מגיד משנה שנים שהיו מהלכין וכו'. משנה פרק המניח את הכד (דף ל"א ל"ב): **היה בעל קורה וכו'.** משנה שם בהמניח את הכד (דף ל"ב) והחילוק בין לנוח בין לתקן מפורש בגמרא אליבא דר"י וכן הלכתא ולשון הגמרא לפוש לנוח ולכתף ר"ל לתקן:

ט שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ וְהִזְק אֶחָד מֵהֶן בַּחֲבֵרוֹ שְׂלֵא בְּכֹנֶנָה. זֶה הֵרֵץ חַיִּב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁנֵּה. וְאִם הָיָה עָרַב שֶׁבֵּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת ^[ג] פְּטוֹר מִפְּנֵי שֶׁבְּרִשׁוֹת הוּא רָץ כִּדִּי שְׂלֵא תַכְנִס הַשְּׂבֵת וְהוּא אֵינוֹ פְּנוּי. הָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים וְהִזְקוּ זֶה בְּזָה שְׁנֵיהֶם פְּטוֹרִין וְאֶפְלוּ בְּשֶׁאֵר הַיָּמִים:

מגיד משנה שנים היו מהלכין וכו'. מפורש במשנה שם עם מה שנאמר בגמרא והוא בהלכות: **היו שניהם רצים והוזקו זה בזה שניהם וכו'.** משנה שם (דף ל"ב):

י אֶחָד הַמְזִיק בִּידּוֹ אוֹ שֶׁזָּרַק אָבֹן אוֹ יָרָה חֵץ וְהִזִּיק בּוֹ אוֹ שֶׁפָּטַר מִים עַל חֲבֵרוֹ אוֹ עַל הַכֶּלִים וְהִזִּיק אוֹ שֶׁרַק אוֹ נָע וְהִזִּיק בְּכִיחוֹ וְנִיעוֹ בָּעֵת שֶׁהִלְכוּ מִכַּחוֹ הֵרִי זֶה כְּמַזִּיק בִּידּוֹ וְהֵם תּוֹלְדוֹת שֶׁל אָדָם. אֲבָל אִם נָח הָרַק וְהִפִּיחַ עַל הָאָרֶץ וְאָמַר כָּד נִתְקַל בָּהֶן אָדָם הֵרִי זֶה חַיִּב מִשּׁוֹם בּוֹרוֹ. שֶׁכָּל תַּקְלָה תּוֹלְדַת בּוֹר הִיא כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ:

מגיד משנה אחד המזיק בידו או שזרק אבן וכו'. זה פשוט ובכמה מקומות אמריי גירי דידיה נינהו כלומר חציו ומפרש פ"ק דב"ק (דף ג'): דאמר כיחו וניעו היכי דמי אי בהדי דקא אזלי מזקי כחו הוא: אבל אם נח וכו'. שם באותה סוגיא דאמר בתר דנייח בין לרב בין לשמואל היינו בור:

יא לוטש שְהִיָּה מְכָה בְּפִטִּישׁ וְיִצָּא גַּץ מִתַּחַת הַפִּטִּישׁ וְהִזִּיק הָרִי זֶה חֵיֵב כְּמִי שֶׁזָּרַק אֶבֶן או חץ. וְכֵן הַבְּנָאִי שֶׁקִּבֵּל עָלָיו אֶת הַכֶּתֶל לְסִתְרוֹ וְשָׁבַר אֶת הָאֲבָנִים או הִזִּיק חֵיֵב. הָיָה סוֹתֵר מִצַּד זֶה וְנִפְל מִצַּד אַחֵר פְּטוּר. וְאִם מִחֲמַת הַמְּכָה חֵיֵב שְׁזָה כְּזוֹרֵק חָץ וְהִזִּיק בּוֹ הוּא:

מגיד משנה לוטש שהיה מכה וכו'. משנה פ' הכונס צאן לדיר (דף ס"ב): ופי' גץ מה שנתז מן הברזל והוא שורף: וכן הבנאי שקבל וכו'. משנה פ' הגוזל עצים (דף צ"ח): היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור וכו'. באותה משנה שם:

יב הכובש בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ בְּמִים או שֶׁנִּפְלָה וּמִנְעָה מִלְעֲלוֹת עַד שְׁמִתָּה בְּמִים. או שְׁהִנִּיחָהּ בַּחֲמָה וְצִמְצַם עָלֶיהָ הַמְּקוֹם כְּדִי שֶׁלֹּא תִמָּצָא צֵל עַד שֶׁהִרְגָתָהּ הַחֲמָה. חֵיֵב לְשֵׁלִם. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה:

מגיד משנה הכובש בהמת חבירו במים או שנפלה וכו'. דין זה מחלוקת דרבינא ורב אחא בר רב פרק אלו הן הנשרפין (דף ע"ו ע"ז) בסנהדרין פסק כרבינא דמחייב משום דדיינינן דינא דגרמי וכ"פ הרב רבינו מאיר ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל בדינא דגרמי שחיבר:

יג שְׁנַיִם שֶׁהִמִּיתוּ אֶת הַבְּהֵמָה כְּאַחַת או שֶׁבְּרוּ אֶת הַכָּלִי כְּאַחַת מִשְׁלֶשֶׁין בִּינֵיהֶן:

מגיד משנה שנים שהמיתו וכו'. זה פשוט ונלמד מדין דבהמה שיזכיר עתה ומדין הכסא:

יד חֲמֹשֶׁה שֶׁהֵנִיחוּ חֲמֵשׁ חֲבִילוֹת עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא מֵתָה וּבָא אַחֲרוֹן הָאֲחֵרוֹן וְהֵנִיחַ חֲבִילָתוֹ עָלֶיהָ וּמֵתָה. אִם הֵיטָה מְהֻלָּכֶת בְּאוֹתָן הַחֲבִילוֹת וּמִשְׁהוֹסִיף זֶה חֲבִילָתוֹ עִמָּדָה וְלֹא הִלָּכָה הָאֲחֵרוֹן חֵיב. וְאִם מֵתַחֲלָה לֹא הֵיטָה מְהֻלָּכֶת הָאֲחֵרוֹן פְּטוּר. וְאִם אֵין יָדוּעַ כֵּלָן מִשְׁלָמִין בְּשׂוּהָ :

מגיד משנה חמשה שהניחו חמש חבילות וכו'. זה כתב בפירוש מה שאמרו מרבה בחבילות בפ"ק דב"ק (דף י') וזו היא גירסתו והא איכא מרבה בחבילות היכי דמי אי דבלאו איהו הוה אזלי פשיטא פי' דחייב אלא דבלא איהו נמי לא אזלא מאי קא עביד (פי') ופטור אבל רש"י ז"ל וגם בערוך פירשו מרבה בחבילות באש שהזיקה וגרסתם אי דבלאו איהו לא הוה אזלא פשיטא פי' דחייב ואלא דבלאו איהו נמי אזלא מאי קא עביד פי' ופטור ודברי הרב וגירסתו נכונה :

טו וְכֵן חֲמֹשֶׁה שִׁישְׁבוּ עַל הַפֶּסֶא וְלֹא נִשְׁבַּר וּבָא אַחֲרוֹן וְיָשֵׁב עָלָיו וְנִשְׁבַּר אֶף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִשְׁבַּר בְּהוֹן קִדָּם שִׁישְׁבַּר הוֹאִיל וְקָרַב אֶת שְׁבִירָתוֹ [1] הָאֲחֵרוֹן חֵיב. שֶׁהָרִי אֹמְרִים לוֹ אֵלּוּ לֹא נִסְמַכְתָּ עָלֵינוּ הֵינּוּ עֹמְדִים קִדָּם שִׁישְׁבַּר. וְאִם יָשֵׁבוּ כְּאַחַת וְנִשְׁבַּר כֵּלָן חֵיבִין. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה :

מגיד משנה וכן חמשה שישבו על הכסא וכו'. זה ג"כ שם ברייתא ופירש"י ז"ל דוקא בשנסמך עליהם ולא הניחם לעמוד :

טז אָדָם וְשׂוֹר שֶׁדָּחַפוּ בְּהֵמָה אוֹ אָדָם אוֹ כְּלָים אוֹ בְּהֵמַת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין לְבוֹר וְהִזִּק הַנְּדָחַף בְּבוֹר אוֹ מֵת אוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַכְּלָים. לְעֵנֵן נִזְקֵי אָדָם אוֹ הִזִּק בְּהֵמָה שֶׁלְשָׁתָן חֵיבִין הָאָדָם הַדוֹחֵף וּבַעַל הַשׂוֹר וּבַעַל הַבוֹר וּמִשְׁלָשִׁין בֵּינֵיהֶן. לְעֵנֵן דָּמִי וְלָדוֹת וְאַרְבָּעָה דְּבָרִים אָדָם חֵיב וּבַעַל הַשׂוֹר וּבַעַל הַבוֹר פְּטוּרִין. לְעֵנֵן כֶּפֶר וּשְׁלֹשִׁים שָׁל עֶבֶד בַּעַל הַשׂוֹר חֵיב וְאָדָם וּבַעַל הַבוֹר פְּטוּרִין. לְעֵנֵן כְּלָים וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין אָדָם וּבַעַל הַשׂוֹר חֵיבִין וּבַעַל הַבוֹר פְּטוּר :

מגיד משנה אדם ושור שדחפו וכו'. דברי הרב בזאת הבבא עד סוף הפרק מימרא דרבא בפרק שור שנגח את הפרה (דף נ"ג:) כפשטה ממש. מיהו כתב הרשב"א ז"ל זה לשונו שור ואדם לענין נזקין כולן חייבין דוקא כשדחף האדם שלא בכוונה דאילו בכוונה למה ישלם בעל הבור שאין הדעת נותן שישליך אדם שור של זה בבורו של חבירו או ישליך טליתו באשו של חבירו בכוונה ויתחייב בעל הבור ובעל האש אלא שלא בכוונה היא ע"כ ונכון הוא: **דמי ולדות**. שור פטור כי ינצו אנשים ולא שוורים ובור נמי פטור. וארבעה דברים איש בעמיתו ולא שור בעמיתו וכן בור וכבר ידעת באי זה צד חייב אף בבושת דבעינן כוונה ובאי זה צד חייב בנזק ויתר הדברים אפי' שלא בכוונה כמו שנתבאר פ"א. כופר בשור המועד ואדם פטור דה"ל חייבי מיתות שוגגין. ופיטור הבור בכל הדברים כבר נתבאר בהלכות נזקי ממון:

הלכות חובל ומזיק - פרק שביעי

א המזיק ממון חבירו הִזַק שְׁאִינוּ נִכְר. הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה הַדָּבָר וְלֹא נִפְסְדָה צוּרְתּוֹ הֵרִי זֶה [א] פְּטוֹר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין דִּין תּוֹרָה. אָבֵל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים אָמְרוּ הוֹאִיל וְהִפְחִית דְּמִיָּהּ הֵרִי זֶה חַיֵּב וּמְשַׁלֵּם מֵהַפְחִית מִדְּמִיָּהּ:

מגיד משנה המזיק ממון חבירו הִזַק שאינו ניכר הוֹאִיל וכו'. דין ההיזק שלא ניכר שהוא פטור מן התורה מפורש בגיטין פ' הניזקין (דף נ"ג:) דקי"ל כר"י דאמר הכי כדאיתא בהלכות פרק ראשון דב"ק: **אבל מדברי סופרים אמרו הוֹאִיל וְהִפְחִית דְּמִיָּהּ וכו'.** משנה בהניזקין (דף נ"ב:) ומבואר בגמרא וברייתא פ"ק דב"ק (דף ה'):

ב כִּיצַד. הֵרִי שְׁטָמָא אֶכְלִין טְהוּרִים שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ שְׁדַמְעַ לֹו פְרוֹת אוֹ עֵרֵב לֹו טַפֵּת יֵין נֶסֶךְ בְּתוֹךְ יַיִנוֹ שֶׁהֵרִי אָסַר עָלָיו הַכֹּל. וְכֵן כָּל כְּפִיּוּצָא בְּזָה. שְׁמִין מֵהַשְּׁהַפְסִיד וּמְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם מִן הַיָּפָה שֶׁבִּנְכָסָיו כְּדָרְךָ כָּל הַמְזִיקִין:

מגיד משנה כיצד הרי שטימא אוכלין טהורים וכו'. מבואר שם. ומה שכתב מן היפה שבנכסיו נתבאר פירקא קמא דבבא קמא דאמרינן כולן כאבות הן לשלם ממיטב:

ג וְדָבָר [ב] זֶה קִנְס הוּא שֶׁקִּנְסוּהוּ חֲכָמִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד מִן הַמְשֻׁחִיתִים הוֹלֵךְ וּמְטַמֵּא טְהוֹרוֹתָיו שֶׁל חֵבְרוֹ וְאוֹמֵר פְּטוֹר אָנִי. לְפִיכֵן אִם מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הִזִּק שְׂאִינוֹ נֶכֶר אֵין גּוֹבִין הַנִּזְק מִנְכָסָיו שֶׁלֹּא קִנְסוּ חֲכָמִים אֶלָּא זֶה שֶׁעָבַר וְהִזִּיק. אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם לֹא קִנְסוּהוּ. וְכֵן הַמְזִיק הִזִּק שְׂאִינוֹ נֶכֶר בְּשִׁגְגָה אוֹ בְּאִנְס פְּטוֹר שֶׁלֹּא קִנְסוּ אֶלָּא הַמְתַּכְּוִן לְהִזִּיק מִדַּעְתּוֹ:

מגיד משנה ודבר זה קנס וכו'. נתבאר טענה זו במימרא דר"י דלעיל (בירושלמי שם): לפיכך אם מת זה שהזיק וכו'. מימרא בגיטין בהשולח (מ"ד:) והוא בהלכות פירקא קמא דב"ק: וכן המזיק וכו' בשגגה וכו'. מפורש במשנה בהניזקין (גיטין דף נ"ב ע"ב) בשוגג פטור:

ד הַכֹּהֲנִים שֶׁפָּגְלוּ אֶת הַזֶּבֶחַ בְּמִזִּיד חֵיבִין לְשֵׁלִם. בְּשׁוֹגֵג פְּטוּרִין. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּפֶרֶת חֲטָאת וּבְמִי חֲטָאת בְּמִזִּיד חֵיב לְשֵׁלִם. בְּשׁוֹגֵג פְּטוֹר:

ההראב"ד הַכֹּהֲנִים שֶׁפָּגְלוּ וכו'. א"א במאי דאמר במזיד חייבים לשלם שיבוש הוא שאפילו עשה מעשה בגופן למאן דאמר היזק שאינו ניכר לא שמיא היזק פטור מדיני אדם אפילו במזיד וק"ל כוותיה וטעמא דמילתא משום דאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין משום הכי לא קנסו בו מזיד עכ"ל:

מגיד משנה הַכֹּהֲנִים שֶׁפָּגְלוּ אֶת הַזֶּבֶחַ בְּמִזִּיד וכו'. משנה שם בהניזקין [דף נ"ד]: וכן העושה מלאכה וכו'. כתב הר"א ז"ל א"א זה שיבוש שאפ"י עשה מעשה וכו'. ובאמת סוגית הגמ' בפשטה כדבריו דגבי פלוגתא דהיזק שאינו ניכר אי שמיא היזק אי לא אמר התם מתיב ר' אלעזר העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיא היזק בדיני אדם נמי ליחייב ומתוך קושיא זו אמרו כי אמריי פטור בפרה כגון שהכניסה לרבקה וכו' ואילו למ"ד היזק שאינו ניכר לאו שמיא היזק ברייתא כפשטה שפיר אתיא וי"ל שרבינו ז"ל סובר דהך אוקימתא

עיקרית אע"ג דאתעבידא אליבא למאן דאמר שמיה היזק ולית הלכתא כוותיה. וטעמא משום דס"ל דה"ה הוה מצי למימר וליטעמיך אמאי לא קנסו בהו רבנן כי היכי דקנסו מטמא וחביריו אלא דלא אמר והרבה כמוהו בגמי ומה שכתב הראב"ד לחלק בין זו למטמא וחביריו משום דהכא להנאתו מתכוין אטו מטמא ואינך אי הוה בהו הנאה מי מפטרי. זה נראה לי שהכריחו לרב ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל דעתו כדעת הר"א ז"ל:

ה הכניס פרה למרבק כדי שתניק ותדוש והסיח דעתו ממי חטאת. פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

ו המנסך יין חברו לעבודה זרה * לא נאסר היין. שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו. ואם היה לו בו שתפות. או שהיה מומר שהרי הוא כעכו"ם. או שהתרו בו וקבל ההתראה שהרי הוא מומר. הרי זה אוסר היין וחייב לשלם. והיאך יתחייב זה לשלם והרי הוא מתחייב בנפשו. מפני שמעת שהגביהו נתחייב לשלם ואינו מתחייב בנפשו עד שינסך:

ההראב"ד לא נאסר היין וכו'. א"א לצעורי קא מיכוין עכ"ל:

מגיד משנה המנסך יין חברו לע"ז וכו'. בחולין פרק השוחט (דף מ"א) מימרא דר"נ ורב עמרם ורב יצחק דאמרי אין ישראל אוסר דבר שאינו שלו דלצעורי קא מתכוין: **וחייב לשלם**. כרב דאמר הכי בהנזקין (דף נ"ב): וכגון שהגביהו תחלה וקנאו ועדיין לא נתחייב בנפשו וכן מפורש בגמרא כדברי רבינו ז"ל:

ז כל הגורם להזיק ממון חברו [ג] חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה הואיל והוא הגורם הראשון חייב. כיצד. הזורק כלי שלו מראש הגג על גבי פרים וכסתות ובא אחר וקדם וסלק את הפרים מעל הארץ ונחבט הכלי בארץ ונשבר [ד] חייב נזק שלם כאלו שברו בידו שסלוק הפרים והכסתות * גרם לו שישבר. * וכן כל פיוצא בזה:

ההראב"ד גרם לו שישבר וכו'. א"א הרב פסק כן משום דדיינינן דינא דגרמי ואין הכל מודין לו לפי שלא עשה בכלי מעשה עכ"ל: **וכן כל כיוצא בזה**. א"א לא ראיתי שיבוש כזה הזורק לעולם פטור דפסיקי גיריה והמסלק אם כדברי הרב חייב ואם כדברי אחרים פטור כדכתיבנא עכ"ל:

ח הזורק כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וכסתות של בעל הכלי וקדם בעל הכלי והסיר הכרים * הזורק חייב שזריקתו הוא הגורם הראשון לשבירת הכלי. ואם קדם אחר וסלקו שניהם חייבין הזורק והמסלק ששניהם גרמו לאבד ממונו של זה:

ההראב"ד הזורק חייב וכו'. א"א לא ראיתיו:

מגיד משנה (ז-ח) כל הגורם להזיק ממון חברו וכו'. זה מבואר בכמה מקומות דאית לן דיני דגרמי: **כיצד הזורק כלי וכו' הזורק כלי של חברו.** דעת רבינו ז"ל לפי הנראה כך הוא שנינו שם (דף כ"ו:) אמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות ובא אחר וסלקן או קדם וסלקן פטור בעידנא דשדייה פסוקי פסוק גיריה ע"כ בכיצד הרגל וז"ל ההלכות מסתברא דלית הלכתא בהא כרבה משום דסבירא ליה דלא דיינינן דינא דגרמי וכו' והרב מפרש כך זרק כלי של חברו מראש הגג ובא אחר וסילק הכרים וכסתות שהיו תחתיו או קדם בעל הכלי וסילקן פטור הזורק דבעידנא דשדא פסיקי גיריה שהרי לא היה ראוי לישבר באותה שעה אבל בדין המסלק כשאינו בעל הכלי לא דבר רבה ואולי אף רבה יחייב אותו שבשביל מעשה נעשה כל ההיזק והרב אלפסי ז"ל כתב דלית הלכתא כרבה פירוש דבריו לדעת רבינו שאין הלכה כדברי רבה שפטר הזורק אלא אף הזורק חייב שהוא היה גורם ראשון ואלמלא זריקתו לא נשבר בשום צד הילכך כשאין המסלק בעל הכלי משלמין בין שניהם וכשהוא בעל הכלים משלם הזורק ואין בגירסת הרב או קדם הוא דמשמע הזורק ומצאתי בהלכות וקדם וסלקן או בא אחר וסלקן ודעת הר"א כפירש"י ז"ל:

כסף משנה הזורק כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וכסתות וכו'. כתב הטור ואני תמה איך מיחייב הראשון דבהדיא אמרינן בגמ' בעידנא דשדא פסוקי מיפסק גיריה אלא ודאי הזורק פטור לעולם אם סילקו אחר ואם סילקו הוא לדעת רב אלפס חייב ולדעת ר"י ז"ל פטור וכן השיג עליו הראב"ד עכ"ל. וז"ל הראב"ד לא ראיתי שיבוש כזה והזורק לעולם פטור וכו'.

כדכתיבנא עכ"ל. ואני אומר שיש לתמוה מה מקשה לו מההיא דבעידנא דשדא פסוקי מיפסק גיריה שרבינו סובר שהיא דלא כהלכתא וכמו שכתב הרי"ף ופשט דבריו דלעולם הזורק חייב בין שקדם הוא וסילקו בין שסילקו אחר:

ט וכן השורף שטרותיו של חברו [ח] חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר. שאף על פי שאין גוף השטר ממון הרי גרם לאבד הממון. ובלבד שיודה לו המזיק ששטר מקיים היה וכד וכד היה כתוב בו ומחמת ששרפו הוא אינו יכול לגבות החוב. אבל אם לא האמינו אינו משלם לו אלא דמי הנגר בלבד:

מגיד משנה וכן השורף שטרותיו וכו'. פרק הגוזל עצים (דף צ"ח) כרפרם ודלא כרבה וכ"כ בהלכות כל הבבא:

י וכן ראובן שהיה נושה בשמעון ומכר השטר ללוי וחזר אחר שמכרו ומחלו לשמעון. הרי נפטר שמעון כמו שיתבאר במקומו ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה [ח] שבשטר. שהרי גרם לו לאבד השטר והרי הוא כמי ששרפו. [ח] וכן אם מחלו יורש ראובן משלם המוחל מן היפה שבנכסיו:

מגיד משנה וכן ראובן שהיה נושה בשמעון ומכר השטר וכו'. מימרא בהכותב (דף פ"ז) בכתובות. ומ"ש כל מה שבשטר, לומר אפילו לקחו במנה ושוה אלף מוציאין אלף מן המוחל וכ"כ ז"ל:

יא וכן * העושה עבדו אפותיקי וחזר ושחררו חייב המשחרר לשלם לבעל החוב שהרי הפקיע [ח] שעבדו וגרם לאבד ממונו. וכופין את בעל חוב גם הוא לשחרר העבד כדי שלא יפגע בו ויאמר לו עבדי אתה. וכן הדוחף מטבע חברו ונתגלגל וירד לים חייב לשלם. וכן הצורם און הפרה חייב לשלם שהרי גרם לפחות דמיה. וכן המרקע דיגרי חברו והעביר צורתו חייב לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא באלו הדברים:

ההראב"ד **העושה עבדו אפותיקי וכו'.** א"א הרב אינו פוסק כן דרשב"ג הוא דאית ליה הכי ורבנן פליגי עליה וקי"ל כרבנן ולא דמי לשורף שטר חבירו דהתם בחבריה קא עביד מעשה עכ"ל:

מגיד משנה **וכן העושה עבדו אפותיקי וכו'.** כתב עליו הר"א א"א הרב אינו פוסק כן וכו' דהתם בדחבריה קא עביד מעשה (אבל הכא אמר בדנפשיה קא עביד). ואיני יודע אם נתכוון הר"א ז"ל באמרו הרב לרב אלפס ז"ל כדרכו בשאר המקומות אם לא לפי שלא נמצא דבר בהלכות הרב ז"ל ובקצתן נמצא כרשב"ג וכיון שכן הדרינן לכללין כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו וזו משנה פרק השולח (דף מ' :) וכ"ש שהדבר הכרחי כאן לפסוק הלכה כמותו דהא טעמא דידיה משום דס"ל דמזיק שעבודו של חבירו חייב ואנן דקי"ל כדינא דגרמי כ"ש במזיק זה שהוא חייב דהא אלם טפי כדמוכח בהדיא פרק המניח את הכד (דף ל"ג :) גבי שחטו בשרו מותר וכ"כ הרמב"ן ז"ל וכן הא דאמר בהשולח עשה עבדו וכו' כרשב"ג דהא דיינינן דינא דגרמי וכן נמצא במקצת נוסחי הלכות רבינו הגדול וקי"ל כרשב"ג דדינא דגרמי הוא וכן עיקר ע"כ ואלו הן דברי רבינו. ודע שהמחלוקת הזו אינה אלא באפותיקי מפורש שאם מת אינו גובה משאר נכסים וכששחררו נחלקו אבל באפותיקי מפורש סתם פשיטא דמשחרר חייב שהרי אפילו מת גובה משאר נכסים בנימוקי הרשב"א ז"ל וכ"כ מדברי רבינו פרק י"ח מהלכות מלוה ולוה: **וכן הדוחף מטבע חבירו וכו' וכן הצורם און פרה וכן המרקע מטבע חבירו.** שלשתן פטר בהן רבה בהגוזל עצים (דף נ"ח) משום דלית ליה דינא דגרמי אבל המפרשים כתבו דלדידן בכולהו חייב וכן דעת ר"ח והלכות ויתר הפוסקים ז"ל:

ב **הזורק כלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו פלים.** וקדם אחר ושברו במקל כשהוא באויר קדם שיגיע לארץ. הרי זה האחר [ט] פטור שלא שבר אלא כלי שסופו להשבר מיד בנדאי ונמצא כשובר כלי שבור ואין זה פגורם. וכן כל פיוצא בזה פטור:

מגיד משנה **הזורק כלי מראש וכו'.** זו מימרא פסוקה פ' כיצד הרגל (דף כ"ו): ומתוך לשון רבינו נראה שהזורק חייב אם הכלי אינו שלו וכ"מ מתוך מה שכתב למעלה וכן עיקר:

יג שׁוֹר שְׁהִיָּה עוֹמֵד לְהַרְיָגָה מִפְּנֵי שְׁהוּא מְזִיק אֶת הַבְּרִיּוֹת.
וְאֵילָן הָעוֹמֵד לְקַצֵּיצָה מִפְּנֵי שְׁהוּא מְזִיק אֶת הַרְבֵּים. וְקֹדֶם
אֶחָד וְשָׁחַט שׁוֹר זֶה וְקַצֵּץ אֵילָן ^[ט] זֶה שְׁלֹא מִדַּעַת הַבְּעָלִים. חֵיב
לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים כְּמוֹ שְׂיִרְאוּ הַדִּינִים שְׁהָרִי הַפְּקִיעַן מִלַּעֲשׂוֹת
מִצְוָה. וְאִם טָעַן וְאָמַר אֶתָּה אִמְרַתְּ לִי לְהַרְגוֹ וּלְקַצְצוֹ. הוֹאִיל
וְהוּא עוֹמֵד לְכַדֵּי הָרִי זֶה פְּטוֹר :

מגיד משנה שׁוֹר שֶׁהִיָּה עוֹמֵד וְכוּ'. דִּין זֶה מְפּוֹרֵשׁ סוּף פ' הַחוּבֵל (דף צ"א):
וּדְעוֹת אֵלוֹ שֶׁכָּתַב הָרַב ז"ל אִם הוּא דָּבָר קָצוּב אוֹ לְמֵרְאִית הָעֵין סְבֵרוֹת הֵם
כְּתוּבוֹת בַּהֲלָכוֹת וְרִי"ף ז"ל הִכְרִיעַ דַּעַת הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא דָּבָר קָצוּב וְכָתַב
הַרְשֵׁב"י ז"ל וּמִ"מ לֹא מַגְבִּינֵן לִיה בְּבָבֶל דֵּהָא אָמַר לַעִיל דְּלֹא עֲבָדִין
שְׁלִיחוֹתֵיהוֹן בְּכָל מִיּוֹדֵי דְלֹא חֲסָרִיה מְמוֹנָא אֲבָל אִי תַּפְס לֹא מִפְּקִינֵן מִינֵיה
ע"כ. וְכָבֵר בִּיאֵר הָרַב ז"ל דִּינִים אֵלוֹ פִּיָּה מֵהֲלָכוֹת סְנֵהֲדָרִין :

יד וְכֵן מִי שְׁשָׁחַט חֲזִיה וְעוֹף וּבָא אַחֵר וְכָסָה הַדָּם שְׁלֹא מִדַּעַת
הַשׁוֹחֵט. חֵיב לְתַן כְּמוֹ שְׂיִרְאוּ הַדִּינִים. וַיֵּשׁ מִי שְׁהוֹרָה שְׁהוּא
נוֹתֵן קֶנֶס קָצוּב וְהוּא עֲשָׂרָה ^[כ] זְהוּבִים. וְכֵן הוֹרוּ שְׁכָל הַמוֹנֵעַ
הַבְּעָלִים מִעֲשׂוֹת מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁהוֹן רְאוּיִין לַעֲשׂוֹתָהּ וְקֹדֶם אַחֵר
וְעֲשָׂאָה מְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים ^[ט] עֲשָׂרָה זְהוּבִים :

טו שְׁמִין לְמִזִּיק בְּיָדוֹ כְּדָרְךָ שְׁשָׁמִין לוֹ אִם הִזִּיק מְמוֹנֵו. כִּי־צַד.
הָרִי שְׁהָרַג בְּהֶמֶת חֲבָרוֹ אוֹ שְׁבַר כְּלִיו שְׁמִין כְּמָה הִיָּתָה הַבְּהֵמָה
שְׁוָה וְכְמָה הַנְּבֵלָה שְׁוָה. וְכְמָה הִיָּה הַכְּלִי שְׁוָה וְהוּא שְׁלֵם וְכְמָה
שְׁוָה עֵתָה. וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת לְנִזְק עִם הַנְּבֵלָה אוֹ הַכְּלִי הַשְּׁבוֹר.
כְּדָרְךָ שְׁבִאֲרָנוֹ בְּשׁוֹרוֹ שְׁהִזִּיק שְׁדִין אֶחָד הוּא. דָּרְךָ עֲנָבִים שֶׁל
חֲבָרוֹ שְׁמִין לוֹ הִזְקוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזֶה :

מגיד משנה שְׁמִין לְמִזִּיק בִּידוֹ וְכוּ'. זֶהוּ לְשׁוֹאֵל הָאֲמוֹר פִּירְקָא קַמָּא דְּבַב"ק
(דף י"א) וּבְפ' הַשׁוֹאֵל בְּמִצִּיעָא (דף צ"ו וצ"ז) וְאִיתָא בַּהֲלִי: כִּי־צַד הָרִי שֶׁהוּא
בַּהֲמָה וְכוּ'. פְּשׁוּט הוּא :

טז כְּשֶׁגֹּבֵין הַפְּחַת מִן הַמְּזִיק גֹּבֵין מִן הַמְּטַלְטֵלִין שְׁלוֹ. אִם
אֵין לוֹ מְטַלְטֵלִין גֹּבֵין מִן הַיְּפָה שְׁבִנְכָסִיו. וְכֵן הָאוֹנֵס וְהַמְּפִתָּה
וְהַמוֹצִיא שֵׁם רַע כְּלָן גֹּבֵין מֵהֶן מִן הַיְּפָה שְׁבִנְכָסִיו :

מגיד משנה **כשגובין את הפחת וכו'.** מפורש פ"ק דב"ק (דף ה') כולן כאבות
הן לשלם ממיטב ודין המטלטלין שם נתבאר פסק כרב פפא ורב הונא בריה
דרב יהושע וכן בהלכות: **וכן האונס ומפתה ומוציא שם רע.** שלשתן נתפרשו
בההיא דכולן כאבות הן לשלם ממיטב:

יז כָּל הַמְּזִיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הַזִּיק. הֵרִי הַנֶּזֶק נִשְׁבַּע
בְּתַקְנַת חֲכָמִים וְנוֹטֵל כְּמוֹ שְׂיִטְעֵן הַנֶּגְזָל. וְהוּא שְׂיִטְעֵן דְּבָרִים
שֶׁהוּא אֲמוּד בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּנִגְזָל :

מגיד משנה **כל המזיק ממון חברו וכו'.** מפורש בסוף הכונס (דף ס"ב):

יח כִּיצַד. לָקַח כִּיס חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לַיָּם אוֹ לָאֵשׁ. אוֹ שֶׁמָּסְרוֹ
בְּיַד אָנֵס וְאָבָד. בְּעַל הַכִּיס אוֹמֵר זְהוּבִים הָיָה מְלֵא וְהַמְּזִיק
אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ מַה הָיָה בּוֹ שְׂמָא עֶפֶר אוֹ תָבֵן הָיָה מְלֵא. הֵרִי
הַנֶּזֶק נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל. וְהוּא שְׂיִטְעֵן דְּבָרִים שֶׁהוּא
אֲמוּד בָּהֶן אוֹ אֲמוּד לְהַפְקִידוֹן אֲצָלוֹ וְדַרְכָּן לְהַנִּיחוֹ בְּכִיס וְכִיוֹצֵא
בוֹ. אֲבָל אִם אֵין דַּרְכָּן לְהַנִּיחוֹ בְּכָלִי זֶה הוּא פֶּשַׁע בְּעֶצְמוֹ. כִּיצַד.
הֵרִי שְׁחֻטָּף ^[מ] חֶמֶת אוֹ סֵל מְלֵאִים וּמְחַפִּים וְהִשְׁלִיכֵם לַיָּם אוֹ
שְׂרָפוֹ. וְטָעַן הַנֶּזֶק שְׂמַרְגְּלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכוֹן. אֵינוֹ נֶאֱמָן וְאֵין
מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ עַל כָּךְ. שְׂאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ מַרְגְּלִיּוֹת
בְּסֵלִים ^[נ] וּבְחֶמֶתוֹת. וְאִם תִּפְשׂ אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ. אֶלָּא נִשְׁבַּע
שְׂמַרְגְּלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ וְנוֹטֵל מִמָּה שֵׁישׁ אֲצָלוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזָה :

מגיד משנה **כיצד לקח כיס חברו וכו'.** זה מעשה שם שהוא גברא וכו'. ומה
שכתב נשבע, סמוך לזה הוא שם משתבע ושקיל: **והוא שיטעון דברים שהוא**
אמוד וכו'. מפורש שם: **אבל אם אין דרכו וכו' כיצד הרי שחטף חמת וכו'.**
מתוך דברי רבינו ז"ל נראה שהוא סובר דבעיין דגמי גבי ההוא גברא דלעיל
דסלקא בתיקו היא בדבר שידוע שאין דרכו להניחו שם וזה טוען שהניחו שם

והלה הזיקו ומשום דסלקא בתיקו פסק הרב שאם תפס אין מוציאין מידו כדרכו בכל התיקו האמורין בגמ' אבל יתר המפרשים ראיתי שפירשו השאלה אותו הענין הנזכר באותו מעשה אם היה ראוי להניחו שם אם לאו אבל פשוט הוא שאם אין דרכו שאינו נוטל בשום צד ודברי רבינו ז"ל נראין דמשמע דלא ליבעו דרך בני אדם כיצד הוא כיון דלישיילינהו לאינשי אבל לשון הגמ' נראה כדברי האחרים דקאמרי מימנעו אינשי וכו' ומ"מ אם יש עדים שאותו דבר שהוא טוען היה שם אע"פ שאין דרך להניחו גובין מן המזיק וכו' ונותנין לניזק בלא שבועה כך העלה הרשב"א ז"ל בזה שלא כדברי התוספות:

יט * ידע המזיק שהפסיד היה בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו. ואומר הנזק אלו היו. נוטל אלוף [ס] בלא שבועה. ואינו יכול להשבע כמו שיתבאר בענין הפקדון:

ההראב"ד ידע המזיק וכו'. א"א בענין הפקדון עיינתי ומה שאמר שם אינו מחוור אלא הי"ז כאותו מעשה של שק צרור שהוא מביא לשם שנשבע ונוטל וההפרש שהוא כותב שם בין ענין זה לענין שק צרור אינו כלום דנהי דסיגין ומטכסין הו' כחטים ושעורים אבל שק ומטכסין טענו מיהא והודה לו בשק ואמר איני יודע במטכסין להוי כמודה במקצת ואיני יודע במקצת ויטול בלא שבועה אלא טעמא אחרינא אית לן בה ובין הכא ובין התם ישבע ויטול כמעשה דשק צרור עכ"ל:

מגיד משנה ידע המזיק שהכיס היה בו וכו'. דין זה יתבאר פ"ה מהלכות שאלה ופקדון בארוכה טעם המחבר והרב המשיג:

הלכות חובל ומזיק - פרק שמיני

א המוסר ממון [א] חברו בידי אנס חייב לשלם מן היפה שבנכסיו. ואם מת גובין [ב] מיורשיו כשאר כל המזיקין. בין שהיה האנס עכו"ם בין שהיה ישראל הרי זה המוסר חייב

לְשֵׁלֶם כָּל מָה שֶׁלְקַח הָאָנֶס. אָף עַל פִּי שֶׁלֹא נִשָּׂא הַמוֹסֵר וְלֹא
נִתֵּן בְּיָדוֹ אֶלֶּא הֶרְגִיל בְּלִבָּד :

מגיד משנה המוסר ממון חבירו בידי אנס חייב וכו' מן היפה שבנכסיו וכו'. פירוש בקרקע אבל מטלטלין כל מידי איקרי מיטב כמה שכתב למעלה והדין מפורש פרק קמא דב"ק (דף ה') גבי הא דאמר כולן כאבות הם לשלם ממיטב ואי מסור לא הוה משלם ממיטב לא הוה מקשינן ליתנינהו בהדי הנך דמשלמי ממיטב ותו דכל שכן הוא ממטמא ומדמע דהיזק שאינו ניכר נינהו ומשלם ממיטב כמו שמפורש שם : **ואם מת גובין מיורשיו כשאר וכו'.** פירוש שאין זה היזק שאינו ניכר שפטרו חכמים את היורש כדאיתא לעיל ובגמרא פרק הגוזל בתרא (דף קט"ז קי"ז) משמע דדינא הוא מסור ולא קנסא וכ"כ רבינו האי והרמב"ן והרשב"א ז"ל :

ב בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים כְּשֶׁהֲרָאָה הַמוֹסֵר מְעַצְמוֹ. אָבֵל אִם
אֲנִסוּהוּ ^[ג] עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אֲנִס לְהֲרָאוֹת וְהֲרָאָה הָרִי
זֶה פְטוֹר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין. וְאִם נִשָּׂא וְנָתַן בְּיָד אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
אָנוּס חֵיב לְשֵׁלֶם. שֶׁהַמְצִיל עֲצָמוֹ בְּמָמוֹן חִבְרוֹ חֵיב לְשֵׁלֶם :

מגיד משנה בד"א בשהראה המוסר מעצמו אבל אם וכו'. כל אלו הבבות עד בעלי דינן וכו' הם בביאור בהלכות הרב שם פרק הגוזל בתרא ונחלקו בקצתן המפרשים ז"ל גם הרב המשיג חלק עליו וראיות ההלכות נכונות ביותר וכן העלה הרשב"א ז"ל ועוד הוסיף בה דברים ואמר באנסוהו להביא והביא שהוא חייב ה"מ אם אותו הממון אינו במקום שיד האנס שולטת בו אבל אם אותו ממון במקום שיד האנס שולטת בו אפילו אינו רואהו כל שיכול לחפש ולמצא פטור ובודאי ברואהו ויכול ליטלו מפורש שם בגמ' וזה נכלל במ"ש רבינו ז"ל אבל אם אנס שאנס ישראל עד שהראהו וכו' וכ"ש הוא במה שהאונס רואה כבר או ידו שולטת בו שזה המביא פטור כדברי הרשב"א ז"ל ועיקר :

ג כִּיצַד. הָרִי שֶׁנָּזַר הַמְּלִךְ לְהִבְיֵא לוֹ יֵין אוֹ תֵּבַן וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים
אֵלוֹ. וְעַמֵּד מוֹסֵר וְאָמַר הָרִי יֵשׁ לְפָלוּנִי אוֹצֵר יֵין אוֹ תֵּבַן בְּמָקוֹם
פְּלוּנִי וְהִלְכוּ וּלְקַחוּהָ. חֵיב לְשֵׁלֶם. אֲנִסוּ הַמְּלִךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד
שִׁירָאָה לוֹ אוֹצְרוֹת יֵין אוֹ תֵּבַן אוֹ עַד שִׁירָאָה לוֹ מָמוֹן חִבְרוֹ

שְׁהוּא בּוֹרַח מִלְּפָנָיו וְהִרְאָה לוֹ מִפְּנֵי הָאוֹנֵס הִרִי זֶה [ח] פְּטוֹר.
שָׂאֵם לֹא יִרְאָה לוֹ יִכְהוּ אוֹ יִמִּיתֵהוּ :

ד נָשָׂא מָמוֹן חֵבְרוּ בְּיָדוֹ וּנְתָנוּ לְאַנֵּס חֵיב לְשֵׁלֵם מִכָּל מְקוֹם. אִף
עַל פִּי שְׁהִמְלִךְ [ח] אֲנָסוֹ לְהִבִּיא. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים שָׂאֵם
אֲנָסוֹ לְהִבִּיא וְהִבִּיא חֵיב בְּשֵׁלֵם הַגִּיעַ הַמָּמוֹן לְרִשׁוֹת הָאֲנֵס.
אֲבָל אֲנֵס שָׂאֵנֵס יִשְׂרָאֵל עַד שְׁהִרְאָהוּ וְעָמַד הָאֲנֵס עַל הַמָּמוֹן
וְנִעְשָׂה בְּרִשׁוֹתוֹ וְאֲנֵס אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שְׁהוֹלִיכּוֹ לוֹ לְמְקוֹם אַחֵר.
וְאִפְּלוּ הוֹלִיכּוֹ זֶה הַמוֹסֵר שְׁהִרְאָהוּ. הִרִי זֶה פְּטוֹר מִלְּשֵׁלֵם.
שְׁפִינּוֹן שְׁעָמַד הָאֲנֵס בְּצַד הָאוֹצָר כְּבָר אֲבָד כָּל מָה שְׁיֵשׁ בּוֹ וְכִאֲלוֹ
נִשְׂרָף :

ההראב"ד **אנסו להביא וכו'.** א"א גם בזה ע"ד הרב הוא הולך ואין הגאון
מודה לו וכן הדין שאין לך דבר עומד בפני פיקוח נפש ומאין מתחייב לו שימות
בשביל ממון חבירו הואיל וייחדו לו בפירוש וכבר הרחבנו בדברים האלו
בפירוש ב"ק עכ"ל:

ה בְּעֵלֵי דִין שְׁהִיְתָה בִּינֵיהֶם מְרִיבָה עַל הַקְּרָקַע אוֹ עַל
מִטְּלָטְלִין. זֶה אוֹמֵר שְׁלִי וְזֶה אוֹמֵר שְׁלִי. וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן
וּמְסָרָה בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכְבִים. מְנַדִּין אוֹתוֹ שְׁיַחְזִיר הַדָּבָר לְכִמוֹ
שְׁהִיָּה וִיסַלֵק יָד אֲנֵס מִבִּינֵיהֶם וַיַּעֲשׂוּ דִין בְּיִשְׂרָאֵל :

מגיד משנה **בעלי דין שהיתה ביניהם וכו'.** מעשה שם פרק הגוזל בתרא ופסק
כר"ב :

ו מִי שְׁנִתְפַּשׁ עַל חֵבְרוֹ וְלָקְחוּ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים מָמוֹן מִמֶּנּוּ בְּגִלְל
חֵבְרוֹ. אִין חֵבְרוֹ חֵיב לְשֵׁלֵם. אִין לָךְ מִי שְׁנִתְפַּשׁ [ח] עַל חֵבְרוֹ
וְיִהְיֶה חֵבְרוֹ חֵיב לְשֵׁלֵם חוּץ מִן הַנִּתְפַּשׁ מִפְּנֵי הַמַּס הַקְּצוּב עַל
כָּל אִישׁ וְאִישׁ בְּכָל שָׁנָה אוֹ הַנִּתְפַּשׁ עַל הַתְּשׁוּרָה שְׁנוֹתָן כָּל אִישׁ
וְאִישׁ לְמִלְכָּד בְּעֵבְרוֹ עֲלֵיהֶם הוּא אוֹ חִילוֹתָיו הִרִי זֶה חֵיב לְשֵׁלֵם
לוֹ. וְהוּא שְׁיִקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּפִרוּשׁ בְּגִלְל פְּלוּנֵי בְּפִנֵי [ח] עֵדִים :

מגיד משנה **מי שנתפס כו'.** ירושלמי פ' הגוזל בתרא ופרק בתרא דכתובות ריב"ל אמר אין לך אדם נתפש על חברו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת ע"כ. ואע"ג דמשמע התם דרב פליג עליה פסק כריב"ל ופירוש ארנון ארנונא האמור בגמ' בבלי ופירושו סעודה וארוחה ומשאת. ונ"ל דטעם אלו מפני שמחוקי המלך למשכן מחמת דברים אלו איש על חברו וא"כ אינו בדין שיפסיד זה ואולי זהו שאמרו פרק הגוזל (דף ק"יג:) דבר מתא אבר מתא מיעבט אלא שאין נראה כן מלשון הגמרא שם ולא כן פירשו ז"ל ואפשר לומר שכיון שהם חוקי המלך וזה פרעם חייב לשלם אפילו לקחם המלך מזה שלא כדין ואצ"ל אם לקחם המלך מזה כדין מחמת חברו שחברו חייב לשלם כאותן שבפרק הגוזל וגולגולת אחת מהן כמו שפירשו שם רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל דהיינו כרגא דשתא האמור שם :

כסף משנה **מי שנתפש על חברו וכו' חוץ מן הנתפש מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה.** נראה שרמז למה שאמרו בהגוזל בתרא בר מתא אבר מתא מיעבט וה"מ באבילא וכרגא דההיא שתא אבל שתא דחליף כיון דאיפייס מלכא חליף :

ז **מי שיש עליו עדים שְמִסֵּר מִמוֹן חֲבֵרוֹ. כְּגוֹן שֶׁהִרְאָה מַעֲצָמוֹ או שֶׁנֶּאֱנָס וְנָשָׂא וְנָתַן. וְלֹא יָדְעוּ הָעֵדִים כִּמְהָ הִפְסִידוּ בְּמִסְיָתוֹ וְהִנְמִסֵּר אוֹמֵר כֶּף וְכֶף הִפְסִידֵנִי. וְהַמוֹסֵר כּוֹפֵר בְּמָה שֶׁטָּעְנוּ. אִם תִּפְשׁ הַנְּמִסֵּר ^[ח] אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ אֶלָּא נִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֶפֶץ וְזוֹכֶה בְּמָה שֶׁתִּפְשׁ. וְאִם לֹא תִפְשׁ אֵין מוֹצִיאֵין מִן הַמוֹסֵר אֶלָּא בְּרִאָה בְּרוּרָה :**

מגיד משנה **מי שיש עליו עדים שמסר ממון חברו כגון וכו'.** זה בעיא פרק הכונס (דף ס"ב) עשו תקנת נגזל במסור וכו' בעיא ולא איפשיטא ופירשה הרב אלפסי ז"ל בשיש עדים שמסר והפסידו אלא שלא ידע כמה ופסק רבינו ז"ל כדרכו בכל תיקו האמורים בגמרא ומתוך מה שכתב והמוסר כופר במה שטענו נראה שהוא סובר שאם המוסר אינו כופר אלא אומר איני יודע שהלה נוטל בשבועה מיהת וכן דעת ר"ת ז"ל ויש חולקין :

ח **אין משביעין את המוסר שֶׁהִרְאָה מַעֲצָמוֹ לֹא שְׁבוּעָה חֲמוּרָה וְלֹא שְׁבוּעַת הֶסֶת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע וְאֵין לֶךְ פְּסוּל יִתֵּר ^[ט] מִזֶּה. אֲבָל הַמוֹסֵר שֶׁאֶנְסוּהוּ לְהִרְאוֹת אוֹ לְהִבְיֵא וְנָשָׂא וְנָתַן בְּיָד. אִף**

על פי שהוא חייב לשלם אינו רשע אלא בן תשלומין הוא בלבד
ומשביעין אותו כשאר הכשרין :

מגיד משנה אין משביעין וכו'. זה דבר פשוט כתבו הרב : אבל המוסר וכו'. גם
זה פשוט ומבואר :

ט אסור [נ] למסר האדם ביד עפויים בין בגופו בין במקומו.
ואפלו היה רשע ובעל עברות ואפלו היה מצר לו ומצערו. וכל
המוסרו ביד עפויים בין בגופו בין במקומו אין לו חלק לעולם
הבא :

מגיד משנה אסור למסור וכו'. ואפילו רשע וכו' ואפילו מיצר לו וכו'. נתבאר
זה פרק קמא דגיטין (דף ז') [דשלח ליה מר עוקבא לר"א וכו'] והביאו הרב בהלכות
בהגוזל וכתב שמעינן מיניה דאפילו במקום צער אסור למסור בר ישראל בין
בגופו בין במקומו :

י מתיר להרג המוסר [כ] בכל מקום ואפלו בזמן הזה שאין דנין
דיני נפשות. ומתיר להרגו קדם שימסר אלא כשאמר הריני
מוסר פלוני בגופו או במקומו. ואפלו ממון קל התיר עצמו
למיתה. ומתירין לו ואומרים לו אל תמסר. אם העז פניו ואמר
לא כי אלא אמסרנו מצוה להרגו וכל הקודם להרגו זכה :

מגיד משנה מותר להרוג וכו' ומתירין לו ואומרים לו וכו'. זה נזכר במעשה
הנזכר פרק הגוזל בתרא (דף קי"ז) שהוא גברא דהוה בעי אחוויי תבנא
דחבריה [אתא לקמיה דרב] א"ל רב לא תחוי ולא תחוי א"ל מחוינא ומחוינא יתיב
רב כהנא [קמיה דרב] שמטה לקועיה מכאן למד הרב ז"ל וכן מאותו מעשה דרבי
שילא דפרק הרואה (ברכות דף נ"ח) אלא שאותו מעשה היה במוסר הבא
למוסר נפשות והוא נמי בעי שיתרוהו כדאיתא פרק ראשון מהל' רוצח והוא
שיש פנאי ורבי שילא אפשר שהזהירו או שלא היה פנאי :

יא עשה המוסר אשר זמם ומסר. יראה לי שאסור להרגו
אלא אם כן החזק למסר הרי זה יעניש שפמא ומסר [כ] אחרים.

וּמַעֲשִׂים בְּכֹל זְמַן בְּעָרֵי הַמְּעָרָב לְעַנֹּשׁ הַמוֹסְרִים שֶׁהַחֲזִקוּ לְמָסֹר
מִמּוֹן בְּנֵי אָדָם וְלְמָסֹר הַמוֹסְרִים בְּיַד הָעֶכְבוֹיִם לְעַנֹּשׁם
וּלְהַכּוֹתָם וּלְאַסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמְּצַר לְצַבּוֹר וּמְצַעֲרוֹ
מִתֵּר לְמָסְרוֹ בְּיַד עֶכְבוֹיִם לְהַכּוֹתוֹ וּלְאַסְרוֹ וּלְקַנְסוֹ. אָבֵל מִפְּנֵי
צַעַר יְחִיד אָסוֹר לְאַסְרוֹ. וְאָסוֹר לְאַבֵּד מְמוֹנוֹ שֶׁל מוֹסֵר וְאֵף עַל
פִּי שֶׁמִּתֵּר לְעַנֹּשׁוֹ שֶׁהָרִי מְמוֹנוֹ ^[מ] לְיִוְרְשָׁיו :

מגיד משנה עשה המוסר וכו'. דעת הרב ז"ל ונכון הוא שהרי לא מצינו היתר
בגמרא אחר מעשה עוד נראה לי כעין ראייה מרודף אחר חבירו להרגו שניתן
להצילו בנפשו וכן רודף אחר הזכור ואחר הנערה המאורסה כולן קודם מעשה
נהרגין אחר מעשה אין נהרגין אלא בב"ד ובעדים ובהתראה כדאמר התם
נעבדה בהן עבירה אין מצילין אותם ומה שכתב אלא שהוחזק משום
דבהוחזק היינו ברייתא דאין מעמידין האפיקורוסין והמסורות מורידין ולא
מעלין : וכן כל כו' ואסור לאבד ממונו של מסור. זה מחלוקת דאמוראים סוף
הגוזל ופסק כפסק ההלכות :

יב רודף שְׁהָיָה רודף אחר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ אוֹ לְדַבֵּר עֲבָרָה וְשָׁבַר
אֶת הַכְּלִים בֵּין שֶׁל נֶרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם. פְּטוֹר מִן הַתְּשָׁלוּמִין
מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. שְׁכִינֵן שֶׁרְדָּף הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה :

מגיד משנה רודף שהיה וכו'. דינים אלו מימרא פשוטה בהגוזל (ק"יז):
ובהלכות ואיתא בסנהדרין (דף ע"ד):

יג נֶרְדָּף שֶׁשָׁבַר כְּלִים שֶׁל רודף פְּטוֹר. לֹא יֵהָא מְמוֹנוֹ חֲבִיב
מְגוּפּוֹ. וְאִם שָׁבַר כְּלִים אַחֲרֵים חֲבִיב. שֶׁהַמְּצִיל עֲצָמוֹ בְּמָמוֹן
חֲבֵרוֹ חֲבִיב :

יד מִי שֶׁרְדָּף אַחֲרֵי הָרוֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנֶּרְדָּף וְשָׁבַר אֶת הַכְּלִים בֵּין
שֶׁל רודף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם פְּטוֹר. וְלֹא מִן הַדִּין אֶלָּא תִּקְנָה הִיא
שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלְּהַצִּיל אוֹ יִתְמַהֲמַה וַיַּעֲיֵן בְּעֵת שֶׁיֶרְדָּף :

טו | סְפִינָה [ג] שְׁחֻשְׁבָה לְהִשְׁבֵּר מִכְבֵּד הַמְשׁוּי. וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וְהִקְל מִמְשָׁאָהּ וְהִשְׁלִיךְ בָּיָם פָּטוּר. שְׁהַמְשָׂא שְׂבָה כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהַרְגֵם וּמְצֹנָה רַבָּה עֹשֶׂה שְׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעֵם: סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת חוּבְל וּמְזִיק בְּסִיד

ההראב"ד | **ספינה שחשבה וכו'.** א"א אין כאן לא מלח ולא תבלין שאין כאן דין רודף כלל ואין זה דומה למעשה דחמרא דפרק הגוזל ודין זה שהטיל איש אחד מחשבין על כולם כדאיתא בגמרא עכ"ל:

מגיד משנה | **ספינה שחשבה וכו' שהמשא שבה וכו'.** כתב עליו הר"א ז"ל א"א אין כאן לא מלח ולא תבלין וכו' ודין זה שמטיל לים אע"פ שהטיל מאיש אחד מחשבין על כולם [לפי משאם] כדאיתא בגמרא ע"כ. כתב הרב עובדא דחמרא אשר ממנו יצא הדין אל רבינו ז"ל ואמר שאינו דומה ולא כתב הטענה וזהו תימה איך ידחה הרב דברי רבינו ז"ל בלא טעם וראיה. ועתה אפרש. גרסינן ב' הגוזל (דף קי"ז): ההוא גברא דאקדים ואסיק חמריה למברא קמי דסליקו אינשי במברא קא בעי לטבועי אתא גברא מלח ליה לחמרא דההוא גברא ושדייה לנהרא וטבע אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי הא מציל עצמו בממון חבירו הוא א"ל מעיקרא רודף הוה רבה לטעמיה וכו' ובההיא פ' גרסינן (דף קי"ז): ת"ר ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטבעה והקלו עליה ממשאה מחשבין לפי משוי ואין מחשבין לפי ממון וכו' ושתייהן בהלכות וכבר כתב רבינו דין זה דברייתא כלשונה פ' י"א מהלכות גזילה ואבידה ומתוך דבריו נ"ל שהוא מחלק בין זו לזו דההיא דוקא עמד עליה נחשול שהוא צער כבד מגלי הים ואין הספינה טעונה יותר מדאי אלא להשקיט שאון גלי הים הם משליכים על צד זה אמרו מחשבין לפי משאוי וכמה פעמים יקרה זה ליורדי הים ומ"ש כאן הוא כשהים מתנהג כדרכו אלא שהספינה טעונה יותר מדאי שאחד או שנים מהם טעונה ואז המשוי כרודף והיינו עובדא דחמרא וזה חילוק מבואר ודברים של טעם הן ואין קדירת הרב חסרה לא מלח ולא תבלין: **סליקו להו הלכות חובל ומזיק בס"ד**

כסף משנה | **ספינה שחשבה להשבר וכו'.** כתב ה"ה כתב הר"א אין כאן מלח וכו' וזהו תימה איך ידחה הרב דברי רבינו בלא טעם וראיה וכו' ועתה אפרש וכו'. כתב על זה נימוקי יוסף בפרק הגוזל בתרא אמר המחבר מפני שאין דעת המחבר כמו שהגיד המגיד תפסו הרב שמתוך דבריו ניכר שאינו מדבר באחד ידוע שטוען אותה יותר מדאי ואז חשבה להשבר דמה בין זה למעשה דחמרא ועוד שהוא מבואר שאין כן דעת המחבר שאמר והקל ממשאה שלא חילק בין משא של טוען ראשונה שאינו מכביד לטוען באחרונה שמכביד יותר מדאי

אלא שהגורם הוא המשא שהיה כבר בה ואין אנו יודעים מי הגורם מן הסותרים ובין שטענוה יחד או שהחזיקו בה קודם שתלך במים שלא היה ניכר עדיין ההיזק וכשהלכה עם המים חשבה להשבר דלא מצינו למימר לשום אחד שהוא הגורם וזה כטעם נחשול שבים שכיון שאין זה גורם יותר מזה מדוע נציל לאחד בממון חבירו אלא כל אחד בממונו בחלקים שוים ולא דמי למעשה דחמרא שהיה ידוע שהוא בא וטבע כרודף ממש ולפיכך לא טעם בה הרב שום טעם עכ"ל. ואני אומר שמה שכתב שהוא מבואר שאינו כן דעת המחבר וכו' אינו קשה כלל שמאחר שבפרק י"ב מהלכות גזילה כתב דין ספינה שעמד עליה נחשול וכאן כתב ספינה שחשבה להשבר מכובד המשווי ממילא משמע שצריך לפרש מ"ש כאן כמו שכתב ה"ה דמיירי בכעין עובדא דחמרא ועוד שכתוב סמוך לדין רודף כמו שהוא בגמרא: **סליקו להו הלכות חובל ומזיק**

הלכות רוצח ושמירת נפש

יש בכללן שבע עשרה מצוות. שבע מצוות עשה. וְעָשָׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וְזֶה הוּא פָּרָטוֹן: (א) שְׁלֹא לְרַצַּח. (ב) שְׁלֹא לְקַח כֶּפֶר לְנַפְשׁ רֹצֵחַ אֲלֵא יוֹמֵת. (ג) לְהַגְלוֹת הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה. (ד) שְׁלֹא לְקַח כֶּפֶר לְמַחְיֵב גְּלוֹת. (ה) שְׁלֹא יוֹמֵת הָרוֹצֵחַ כְּשִׁירָצַח קִדְּם עֲמִידָה בְּדִין. (ו) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף. (ז) שְׁלֹא לְחוּס עַל הָרוֹדֵף. (ח) שְׁלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם. (ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלָט וּלְכַוֵּן לָהֶם הַדֶּרֶךְ. (י) לַעְרֹף אֶת הָעֵגְלָה בַּנֶּחֱל. (יא) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קֶרֶקַע וְלֹא תִזְרַע. (יב) שְׁלֹא לְשׁוּם דָּמִים. (יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה. (יד) שְׁלֹא יִכְשִׁיל תַּמִּים בְּדָבָר. (טו) לְפָרֵק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדָרְדָּר. (טז) לְטַעַן עִמוֹ. (יז) שְׁלֹא יִנְיַחְנוּ נְבִהָל בְּמִשְׁאֵוֹ וְיִלְךְ לוֹ: וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרָקִים אֵלוֹ:

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק ראשון

א כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ בֶּן אָדָם עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵאמַר (שמות כ-יג) (דברים ה-יז) 'לֹא תִרְצַח'. וְאִם רָצַח בְּזָדוֹן בְּפָנֶי עֵדִים מִיתָתוֹ בְּסִיף שְׁנֵאמַר (שמות כא-כ) 'נָקָם יִנָּקֶם'. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שָׁזוֹ מִיתָת סִיף. בֵּין שְׁהָרַג אֶת חֲבֵרוֹ בְּבִרְזֵל בֵּין שְׁשָׂרְפוֹ בְּאֵשׁ מִיתָתוֹ בְּסִיף:

כסף משנה כל הורג נפש וכו'. ומ"ש מיתתו בסיף. בפרק אלו הנשרפין (דף ע"ו:) במתניי מני רוצח בהדי נהרגין. ומ"ש שנאמר נקום ינקם מפי השמועה למדו שזו מיתת סיף. בפרק ארבע מיתות (דף נ"ב ע"ב). ומ"ש בין שהרג חבירו בברזל בין ששרפו באש מיתתו בסיף. הכי משמע במתניי פרק אלו הן הנשרפין ובסיפרי פרשת מסעי על פסוק ואם באבן יד הכהו:

ב מְצוּהָ בַיָּד גּוֹאֵל הַדָּם [לְהַרְגֵּ אֶת הַרוֹצֵחַ] שְׁנֵאמַר (במדבר לה-יט) 'גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הַרֹצֵחַ'. וְכָל הַרְאוּי לִירְשָׁה הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רָצַח גּוֹאֵל הַדָּם אִם שָׁלַח הָיָה יָכוֹל לְהַמִּיתוֹ אִם שָׁאִין לוֹ גּוֹאֵל דָּם בֵּית דִּין מְמִיתִין אֶת הַרוֹצֵחַ בְּסִיף:

כסף משנה מצוה ביד גואל הדם וכו' שנאמר גואל הדם הוא ימית את הרוצח. בפי נגמר הדין (דף נ"ה:) ובספרי פן ירדוף גואל הדם מצוה ביד גואל הדם לרדוף. ומ"ש וכל הראוי לירושה הוא גואל הדם. לא רצה גואל הדם וכו' ב"ד ממיתין את הרוצח בסיף. פי נגמר הדין מצוה בגואל הדם ומנין שאם אין לו גואל שב"ד מעמידין לו גואל שנאמר בפגעו בו מכל מקום:

ג הָאֵב שְׁהָרַג אֶת בְּנוֹ. אִם הָיָה בֶּן לְנִהְרָג הָרִי זֶה הוֹרֵג אָבִי אָבִיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל. וְאִם אִין לוֹ בֶּן אִין אֶחָד מִן הָאֲחִין נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהַמִּית אֶת אָבִיו אֶלֶּא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ. וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה בְּגֵאֵלֶת הַדָּם:

כסף משנה האב שהרג את בנו וכו'. בסוף פ' אלו הן הגולין (דף י"ב). ומ"ש
ואחד הזכר ואחד הנקבה בגאולת הדם:

ד ומזֶה־רין בית דין שלא לקח כפר מן הרוצח. ואפלו נתן כל
ממון שבעולם ואפלו רצה גואל הדם לפטרו. שאין נפשו של זה
הנהרג קנן גואל הדם אלא קנן הקדוש ברוך הוא שנתאמר
(במדבר לה-לא) 'ולא תקחו כפר לנפש רצח'. ואין לך דבר שהקפידה
תורה עליו כשפיכות דמים שנתאמר (במדבר לה-לג) 'ולא תחניפו את
הארץ וגו'. (במדבר לה-לג) 'כי הדם הוא יחניף את הארץ וגו':

כסף משנה ומוזהרים ב"ד שלא ליקח כופר מן הרוצח וכו' ואפי' רצה גואל
הדם לפטרו. (בכתובות פ"ג) (דף ל"ז):

ה רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים
אותו עד שיבוא לבית דין וידינוהו למיתה. שנתאמר (במדבר לה-יב)
'ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט'. והוא הדין לכל
מחיבי מיתות בית דין שעברו ועשו שאין ממיתין אותן עד
שיגמר דינם בבית דין:

כסף משנה רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואין אותו עד
שיבוא לבית דין וכו'. בפרק אלו הן הגולין (דף י"ב) ועוד תניא בסיפרי לפי
שהוא אומר ורוצח גואל הדם שומע אני יהרגנו בינו לבין עצמו תלמוד לומר
ולא ימות הרוצח עד עמדו לפני העדה. ומ"ש והוא הדין לכל חייבי מיתות
בית דין. שם יכול יהרוג אותו משהרג ומשנאף תלמוד לומר ולא ימות הרוצח
עד עמדו וכו':

ו במה דברים אמורים בשעבר ועשה העון שחיב עליו מיתת
בית דין. אבל הרוצח אחר חבירו להרגו אפלו היה הרוצח קטן
הרי כל ישראל מצוין [א] להציל הנרדף מיד הרוצח ואפלו
בנפשו של רוצח:

כסף משנה ומ"ש אבל הרודף אחר חבירו להרגו וכו'. שם ובפ' בן סורר ומורה (דף ע"ב:) במשנה. ומ"ש ואפילו היה הרודף קטן. פרק בן סורר ומורה אמר רב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו קסבר רודף אי"צ התראה לא שנא גדול ולא שנא קטן:

ז פיצד. אם הזְהירוהו וְהרי הוא רודף אחריו אף על פי שלא קבל עליו התראה כִּינן שְׁעֵדִין הוא רודף הרי זה נְהָרַג. ואם יכולים להצילו באיבר מאיברי הרודף כגון שיכו אותו בַּחֶץ או באֶבֶן או בְּסִיף וְיִקְטְעוּ אֶת יָדוֹ או יִשְׁבְּרוּ אֶת רַגְלוֹ או יִסְמוּ אֶת עֵינוֹ עוֹשִׂין. ואם ^[אֵינָן] יכולין לְכַנּוֹן וּלְהַצִּילוֹ אֵלָּא אִם כֵּן הִרְגוּהוּ לְרֹדֵף הָרִי אֵלוֹ הוֹרְגִין אוֹתוֹ אף על פי שְׁעֵדִין לא הִרַג * שְׁנֵאמַר (דברים כה-יב) 'וְקִצְתָּהּ אֶת כַּפָּה לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ':

ההראב"ד שנאמר וקצותה את כפה וכו'. א"א בספרי קא דריש לה הכי עכ"ל:

ח אָחַד בְּמַבּוּשָׁיו וְאָחַד כָּל דְּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סַכְנַת נַפְשׁוֹת. אָחַד הָאִישׁ אוֹ הָאִשָּׁה. עֲנִין הַכְּתוּב שֶׁכָּל הַחוֹשֵׁב לְהַכּוֹת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה הַמְּמִיתָה אוֹתוֹ מְצִילִין אֶת הַנֶּרְדָּף בְּכַפּוֹ שֶׁל רֹדֵף. ואם אינן יכולין מְצִילִין אוֹתוֹ אף בְּנַפְשׁוֹ שְׁנֵאמַר (דברים כה-יב) 'לֹא ^[ב] תַחֹס עֵינֶיךָ':

כסף משנה (ז-ח) ומ"ש ואם יכולין להצילו באבר מאיברי הרודף וכו'. בסוף פ' נגמר הדין (דף מ"ט) ובריש פ' המניח (דף כ"ח) ובס"פ בן סורר ומורה (דף ע"ד). ומ"ש אע"פ שלא הרג. אין לשון אע"פ נוח לי דאדרבא מפני שלא הרג עדיין הוא שהורגין כדי שלא יהרגנו דאילו כבר הרגו אינם רשאים להורגו וצ"ל דה"ק כיון שלא הרג לא היה ראוי להורגו ואע"פ כן הורגין אותו כדי להציל את הנרדף. ומ"ש שנאמר וקצותה את כפה וכו' ואחד כל דבר שיש בו סכנת נפשות וכו'. בסיפרי:

ט אף זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים שהעברה שהיא מקשה לילד מתר לחותך העבר

בְּמַעֲיָהּ בֵּין בָּסֶס בֵּין בֵּיד מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרוּדָף אַחֲרֶיהָ לְהַרְגָּהּ.
וְאִם מִשְׁהוּצִיא רֹאשׁוֹ אֵין נוֹגְעִין בּוֹ שְׂאִין דּוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ
וְזֵהוּ טַבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם :

כסף משנה ומ"ש לפיכך הורו חכמים שהאשה שהיא מקשה וכו'. בספ"ז
דאהלות האשה שהיא מקשה לילד מחתכים את הולד במעיה ומוציאין אותו
איברים איברים שחייה קודמין לחייו יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש
מפני נפש ובפ' בן סורר [נדף ע"ב] אהא דאמר רב קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו
איתיביה יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש שאני התם
דמשמיא קא רדפי לה וזהו שכתב רבינו וזהו טבעו של עולם :

ז אֶחָד הָרוּדָף אַחַר חֲבֵירוֹ לְהַרְגּוֹ אוֹ רוּדָף אַחַר נֶעְרָה מְאֻרְסָה
לְאֻנְסָה. שְׁנֵאמַר [\(דברים כב-כו\)](#) 'כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וַיִּרְצָחוּ
נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה'. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר [\(דברים כב-כו\)](#) 'צַעֲקָה הִנְעָרָה
הַמְאֻרְסָה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ'. הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ מוֹשִׁיעָה בְּכָל דָּבָר
שֶׁיִּכּוֹל לְהוֹשִׁיעַ וְאֶפְלוּ בְּהַרְיגַת הָרוּדָף :

כסף משנה אחד הרודף אחר חבירו להרגו וכו'. משנה בס"פ בן סורר ומורה
(דף ע"ב:) אלו הם שמצילים אותם בנפשם הרודף אחר חבירו להרגו או אחר
הזכור או אחר נערה המאורסה אבל הרודף אחר הבהמה והמחלל את השבת
והעובד ע"ז אין מצילים אותם בנפשם וילף בגמרא מקרא דלכל עריות בין
חיבי מיתות בין חיבי כריתות מצילין אותם בנפשם :

יא וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר כָּל הָעֲרִיּוֹת חוּץ מִן הַבְּהֵמָה. אֲבָל הַזְּכוּר
מְצִילִין אוֹתוֹ בְּנֶפֶשׁ הָרוּדָף כְּשֹׂאֵר כָּל הָעֲרִיּוֹת. אֲבָל הָרוּדָף אַחַר
הַבְּהֵמָה לְרַבְעָה. אוֹ שְׂרָדָף לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת אוֹ לַעֲבֹד
עֲבוּדָה זָרָה. אֵף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁבָּת וְעֲבוּדָה זָרָה עֲקָרֵי הַדָּת אֵין
מְמִיתִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה וַיִּבְיֵאוּהוּ לְבֵית דִּין וַיְדִינוּהוּ וְיָמוּת :

יב רָדָף אַחַר עֲרוּהָ וַתִּפְּשֶׂה וְשָׁכַב עִמָּה וְהֶעֱרָה. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
גָּמַר בִּיאָתוֹ אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ עַד עֲמָדוֹ בְּדִין. רָדָף אַחַר עֲרוּהָ
וְאַחֲרֵים הָיוּ רוּדְפִין אַחֲרָיו לְהַצִּילָהּ. וְאִמְרָה לָהֶם הִנִּיחוּהוּ כְּדִי

שְׁלֹא יִהְרָגְנִי. אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ אֱלֹא מִבְּהִילִין אוֹתוֹ וּמוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּבַעַל בְּאֵיבָרָיו. וְאִם אֵינָן יְכוֹלִים לְמַנְעוֹ בְּאֵיבָרָיו אֶפְלוּ בְּנַפְשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ :

כסף משנה רדף אחר ערוה ותפסה ושכב עמה והערה וכו'. שם (דף ע"ג) אחד הרודף אחר חברו להרגו ואחר הזכור ואחר נערה מאורסה וכו' מצילין אותם בנפשו וכו' נעבדה בה עבירה אין מצילין אותן בנפשו זה הולך על השורש שקדם שמחוייבי מיתות שעברו ועשו אין ממיתין אותם עד שיגמר דינם בב"ד וזה כיון שהערה כבר עשה העבירה : רדף אחר ערוה וכו'. בס"פ בן סורר ומורה פלוגתא דרבי יהודה ורבנן ופסק כרבנן ודבר פשוט הוא שמ"ש באיבריו ה"ק ומונעים אותו בחתיכת איבריו מלבעול :

יג כָּל הַיְכוֹל לְהַצִּיל בְּאֵיבָר מֵאֵיבָרָיו וְלֹא טָרַח בְּכַף אֱלֹא הֵצִיל בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף וְהָרְגוּ הָרִי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים וְחַיֵּב מִיתָה אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ :

כסף משנה כל היכול להציל באבר מאיבריו וכו'. שם (דף ע"ד) ר' יונתן בן שאול אומר רודף שהיה רודף אחר חברו להרגו ויכול להצילו באחד מאיבריו ולא הציל כלומר ולא הצילו אלא בנפשו נהרג עליו ומשמע לרבינו דאי אפשר לומר שב"ד ממיתין אותו שמאחר שלא נתכוון אלא להציל לא שייך ביה התראה ולא נקט ר' יונתן בן שאול נהרג עליו אלא לומר שהוא חייב מיתה לשמים :

יד כָּל הַיְכוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הֵצִיל עוֹבֵר עַל [\(ויקרא יט-טז\)](#) 'לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ'. וְכֵן הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ בְּיָם. אוֹ לְסָטִים בְּאֵים עָלָיו. אוֹ חֵיהַ רָעָה בְּאֵה עָלָיו. וְיְכוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ. אוֹ שִׁשְׁכָר אַחֲרִים לְהַצִּילוֹ וְלֹא הֵצִיל. אוֹ שֶׁשָּׁמַע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ מוֹסְרִים מְחַשְּׁבִים עָלָיו רָעָה אוֹ טוֹמְנִין לוֹ פֶּחַ וְלֹא גָלָה אֶזְנוֹ חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעֵנו. אוֹ שֶׁיָּדַע בְּעַפְיוֹם אוֹ בְּאוֹנֵס שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ וְיְכוֹל לְפִיֶּסוֹ בְּגִלְלַת חֲבֵרוֹ לְהַסִּיר מֵה שֶׁבִּלְבוֹ וְלֹא פִּיֶּסוֹ. וְכָל פְּיוֹצָא בְּדַבָּרִים אֵלוֹ. הַעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ :

כסף משנה כל היכול להציל ולא הציל וכו'. בס"פ בן סורר ומורה (דף ע"ג) מניין לרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטים באים עליו שהוא חייב להצילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך והא מהכא נפקא מהתם נפקא אבידת גופו מנין ת"ל והשבותו לו אי מהתם ה"א ה"מ בנפשיה אבל מיטרח ומיגר אגורי אימא לא קמ"ל. וכתב הרא"ש והניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא דאין אדם חייב להציל נפש חברו בממונו היכא דאית ליה ממונא לניצול וכתב הגהות מיימון עבר על לא תעמוד וכו' בירושלמי מסיק אפי' להכניס עצמו בספק סכנה חייב עכ"ל. ונראה שהטעם מפני שהלה ודאי הוא ספק:

טו הרואה רודף אחר חברו להרגו או אחר ערוה לבעלה ויכול להציל ולא הציל. הרי זה בטל מצות עשה שהיא [\(דברים כה-יב\)](#) 'וקצתה את כפה'. ועבר על ^[ג] שני לאוין על [\(דברים כה-יב\)](#) 'לא תחוס עינך' ועל [\(ויקרא יט-טז\)](#) 'לא תעמד על דם רעד':

כסף משנה הרואה רודף אחר חברו להרגו וכו' .

טז אף על פי שאין לוקין על לאוין אלו מפני שאין מעשה בהן חמורים הם. שכל המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד כל העולם כלו. וכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים כל העולם כלו:

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק שני

א כל ההורג חברו בידו כגון שהכהו בסוף או באבן הממיתה. או שחנקו עד שמת. או שרפו באש. הואיל והרגו מכל מקום הוא בעצמו הרי זה נהרג בבית דין:

כסף משנה כל ההורג חבירו בידו וכו' כגון שהכהו בסייף או באבן הממיתה או שחנקו וכו'. בסיפרי:

ב אָבֵל [א] הַשׁוֹכֵר הוֹרֵג לְהַרְגֵּךְ אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁשָּׁלַח עֲבָדָיו וְהִרְגוּהוּ. אוֹ שֶׁכָּפְתוֹ וְהִנִּיחוֹ לְפָנָי הָאָרִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְהִרְגָתְהוּ חֲזָה. וְכֵן הַהוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ. כָּל אֶחָד מֵאלוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים הוּא. וְעוֹן הַרִיגָה בְּיָדוֹ וְחִיב מִיתָה לְשָׁמַיִם. וְאִין בְּהֵן מִיתַת בֵּית דִּין:

כסף משנה ומ"ש אבל השוכר הורג להרוג את חבירו או ששלח עבדיו והרגוהו. בפרק האיש מקדש (דף מ"ג) האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש הוא חייב ושולחו פטור ואע"ג דמסיים בה שמאי הזקן אומר שולחו חייב פסק כת"ק ועוד דבחד לישנא אמרינן דמאי חייב בדיני שמים ודינא רבא ודינא זוטא איכא בינייהו. ומ"ש או שכפתו והניחו לפני הארי וכו'. פרק הנשרפין (דף ע"ז) אמר רבא כפתו לפני ארי פטור. ומ"ש וכן ההורג את עצמו ומנין שכן הוא הדין שנאמר שופך דם האדם וכו':

ג וּמִנֵּין שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין. שֶׁנֶּאֱמַר [\(בראשית ט-ו\)](#) 'שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ' זֶה הַהוֹרֵג בְּעַצְמוֹ שְׁלֵיחַ. [\(בראשית ט-ה\)](#) 'אֶת דַּמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשִׁי' זֶה הוֹרֵג עַצְמוֹ. [\(בראשית ט-ה\)](#) 'מִיָּד כָּל חַיָּה אֲדַרְשָׁנּוּ' זֶה הַמוֹסֵר חֲבֵרוֹ לְפָנָי חֲזָה לְטָרְפוֹ. [\(בראשית ט-ה\)](#) 'מִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשֵׁךְ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם' זֶה הַשׁוֹכֵר אַחֵרִים לְהַרְגֵּךְ אֶת חֲבֵרוֹ. וּבִפְרוּשׁ נֶאֱמַר בְּשִׁלְשָׁתָן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה הָרִי דִּינָם מְסוּר לְשָׁמַיִם:

ד וְכָל אֵלוֹ הַרְצַחְנִים וְכִיּוֹצֵא בְהֵן שְׁאִינָן מְחִיבִין מִיתַת בֵּית דִּין. אִם רָצָה מְלָךְ יִשְׂרָאֵל לְהַרְגֵם בְּדִין הַמְּלָכוֹת וְתִקְנַת הָעוֹלָם הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין לְהַרְגֵם בְּהוֹרָאת שְׁעָה אִם הִיָּתָה הַשְׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ יֵשׁ לָהֶם רְשׁוֹת כְּפִי מַה שְּׁיָרְאוּ:

כסף משנה וכל אלו הרצחנים וכיוצא בהם שאינם מחוייבים מיתת ב"ד אם רצה מלך ישראל ישתדל להורגם בדין המלכות וכו'. . וכן אם ראו ב"ד להרגם וכו'. בפרק נגמר הדין (דף מ"ו) ב"ד מכין ועונשים שלא מן התורה וכו' ומעשה

באחד שרכב על הסוס בשבת בימי יוונים [והביאוהו לבי"ד] וסקלוהו כך היא הגירסא האמיתית וכן כתבה רבינו בפכ"ד מהל' סנהדרין ולא כגירסא דספרים דידן ופירש"י שהשעה צריכה לכך שהיו פרוצים בעבירות שהיו רואים לחצן של ישראל שהיוונים גוזרים עליהם גזרות והוי מצות בזויות בעיניהם :

ה הרי שלא הרגם המלך ולא היתה השעה צריכה לכך לחזק הדבר הרי בית דין חזבין מכל מקום להכותם מכה רבה הקרובה למיתה לאסרם במצור ובמצוק שנים רבות ולצערן בכל מיני צער כדי להפחיד ולאיים על שאר הרשעים שלא יהיה הדבר להם לפוקה ולמכשול ויאמר הריני מסבב להרג אויבי כדרך שעשה פלוני ואפטר :

כסף משנה הרי שלא הרגם המלך ולא היתה השעה צריכה לכך וכו' .

א אחד ההורג את הגדול או את הקטן בן יומו. בין זכר בין נקבה. הרי זה נהרג עליו אם הרג בזדון. או גולה אם הרג בשגגה. והוא שכלו לו חדשיו. אבל אם נולד לפחות מתשעה חדשים הרי הוא כנפל עד שיששה שלשים יום וההורגו בתוך שלשים יום אינו נהרג עליו :

כסף משנה אחד ההורג את הגדול או את הקטן בן יומו וכו' והוא שכלו לו חדשיו. בפרק יוצא דופן (דף מ"ד) שנינו תינוק בן יום אחד ההורגו חייב ובגמרא דכתיב איש כי יכה כל נפש מ"מ ומסיים בה במתניי והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם ובגמ' למאי הלכתא אמר רב פפא לענין אבילות כמאן דלא כרשב"ג דאמר כל ששה שלשים יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי הכא במאי עסקינן דקים ליה שכלו לו חדשיו ועיין במ"ש ה"ה בפ"א מהל' יבום. ומ"ש בין זכר בין נקיבה :

א אחד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה למוות. ואפלו הרג את הגויסס נהרג עליו. ואם היה גויסס בידי אדם כגון

שְׁהִכּוּהוּ עַד שְׁנָטָה לְמוֹת וְהָרִי הוּא גּוֹסֵס. הַהוֹרְגוּ אִין בֵּית דִּין
מִמִּיתִין אוֹתוֹ :

ח הַהוֹרֵג אֶת הַטְּרָפָה אֶף עַל פִּי שְׂאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְהַלֵּךְ בְּשׁוֹק
הָרִי זֶה פְּטוֹר מִדִּינֵי אָדָם. וְכָל אָדָם בְּחִזְקַת שְׁלָם וְהַהוֹרְגוּ נְהָרֵג
עַד שְׁיִנְדַע בְּוַדָּאֵי שְׁזָה טְרָפָה וַיֹּאמְרוּ הָרוֹפְאִים שְׂמַכָּה זֹו אִין
לָהּ תַעֲלָה בְּאָדָם וּבָהּ יָמוּת אִם לֹא יִמִּיתֶנּוּ דְּבַר אַחֵר :

כסף משנה (ז-ח) אחד ההורג את הבריא או את החולה הנוטה למוות וכו'.
בפרק בן סורר ומורה (דף ע"ח) ת"ר הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות
ומת בין בבת אחת בין בזה אחר זה פטורים ר' יהודה בן בתירא אומר בזה
אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו אמר רבא הכל מודים בהורג את
הטריפה שהוא פטור בגוסס בידי שמים שהוא חייב לא נחלקו אלא בגוסס
בידי אדם מר מדמי לה לטריפה ומר מדמי ליה לגוסס בידי שמים ופסק רבינו
כת"ק ואע"ג דאמרינן התם תני תנא קמיה דרב ששת ואיש כי יכה כל נפש
אדם להביא (את) המכה את חברו וכו' ויש בו כדי להמית ובא אחר והמיתו
שהוא חייב וסתמא כר"י בן בתירא לאו משום דתהוי הלכתא כוותיה אלא
לאשמועינן דיחידאה הוא. ומ"ש וכל אדם בחזקת שלם וההורגו נהרג וכו'.
נראה שלמד כן מדתנן בספ"ק דמכות (דף ז') ר"ט ור"ע אומרים אילו היינו
בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם ומפרש בגמ' דהווי שילי לעדים ראיתם טריפה
הרג או שלם ומשמע דלית הלכתא כוותייהו דמסיים בה ר"ג אומר אף הם
מרבין שופכי דמים בישראל :

ט אָדָם טְרָפָה שְׁהָרֵג אֶת הַנֶּפֶשׁ נְהָרֵג שְׁנֶאמַר (דברים ג-ו) 'וּבַעֲרַתָּ
הָרַע מִקֶּרְבְּךָ'. וְהוּא שְׁיִהְרֵג בְּפָנֵי בֵּית דִּין. אֲבָל בְּפָנֵי עֵדִים פְּטוֹר
שְׂמָא זָמּוּ וְאִם הוּזְמּוּ אִינְן נְהָרְגִין שְׁהָרִי לֹא זָמּוּ אֶלָּא לְהָרֵג
טְרָפָה. וְכָל עֵדוֹת שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהִזְמָה אִינָה עֵדוֹת בְּדִינֵי
נִפְשׁוֹת :

כסף משנה אדם טריפה שהרג את הנפש נהרג וכו' עד אינה עדות. מימרא
דרבה בפרק הנשרפים [סנהדרין דף ע"ח] :

ז אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ הַהוֹרֵג עֶבֶד כְּנַעֲנֵי הָרִי זֶה נִהְרָג
עָלָיו. וְאִם הָרֵג בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה :

כסף משנה אחד ההורג את ישראל וכו'. במכילתא וכי יכה איש את עבדו אף עבדו ושפחתו בכלל שנאמר x (והמית איש או אשה) והרי הכתוב מוצאו מכללו להקל עליו שיהא נידון ביום או יומים לכך נאמרה פרשה זו ויליף התם מקרא דבעבד כנעני הכתוב מדבר ואיתיה בספרי כמו שאכתוב בסמוך. ומה שכתב ואם הרג בשגגה גולה. ברייתא בפרק ב' דמכות (דף ח'):

יא בְּרֵאשׁוֹנָה מִי שֶׁהָרַג גֵּר תּוֹשֵׁב אֵינּוּ נִהְרָג עָלָיו בְּבֵית דִּין
שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-יד) 'וְכִי יִזַּד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר
שֶׁאֵינּוּ נִהְרָג עַל הָעֶכּוּ"ם. וְאֶחָד הַהוֹרֵג אֶת עֶבֶד אַחֲרִים אוֹ
הַהוֹרֵג עֶבְדוֹ הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו שֶׁהָעֶבֶד קִבֵּל עָלָיו מִצּוֹת וְנוֹסֵף
עַל נַחֲלַת ה' :

כסף משנה ישראל שהרג גר תושב וכו'. במכילתא וכי יזיד איש על רעהו רעהו להוציא את אחרים ומשמע לרבינו דגר תושב בכלל אחרים כמו שהוא לענין גלות כמו שיתבאר. איסי בן עקיבא אומר קודם מתן תורה היינו מוזהרים על שפיכות דמים לאחר מתן תורה שהוחמרו הוקלו באמת אמרו פטור מדיני בשר ודם ודינם מסור לשמים. וזהו שכתב רבינו אינו נהרג עליו בב"ד כלומר אבל בדיני שמים חייב. ומה שכתב ואחד ההורג את עבד אחרים או ההורג את עבדו וכו'. בסיפרי פרשת מסעי על פסוק אם בשנאה יהדפנו משמע דמכה עבד אחרים דינו שוה למכה ישראל. ומה שכתב שהעבד קבל עליו מצות ונוסף על נחלת ה', בא רבינו ליתן טעם למה חייבים על העבד ולא על גר תושב מפני שהעבד קבל עליו מצות ישראל ונוסף על נחלת ה' שהם ישראל מה שאין כן בגר תושב :

יב מֵה בֵּין עֶבְדוֹ לְעֶבֶד אַחֲרִים. שֶׁעֶבְדוֹ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ.
לְפִיכָךְ אִם הִכָּהוּ הִכָּאָה שְׂיֵשׁ בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית וְנָטָה לְמוֹת וְעָמַד
עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת וְאַחַר כֵּךְ מֵת לֹא הִזָּה נִהְרָג עָלָיו אֵף עַל פִּי
שְׂמַת מַחֲמַת הַמֶּכֶה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא-כא) 'לֹא יִקָּם כִּי כִסְפוֹ הוּא'.

וַיִּמְהוּ [\(שמות כא-כא\)](#) יוֹם אוּ יוֹמִים יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים שֶׁהוּא מֵעַתְּ לַעֲת :

כסף משנה מה בין עבדו לעבד אחרים וכו' שנאמר לא יוקם כי כספו הוא ומהו יום או יומים. במכילתא :

יג אָבֵל הַמֶּכֶּה עֶבֶד שְׂאִינוּ שָׁלוֹ. אָפְלוּ מֵת לְאַחַר כִּמָּה יָמִים מִחַמַּת הַמֶּכֶּה הוֹאִיל וְהִכְהוּ כְּדִי לְהַמִּית הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו כְּשָׂאָר בְּנֵי חוֹרִין :

יד יִרְאֶה לִי ^[ב] שֶׁהַמֶּכֶּה אֶת עֶבְדוֹ בְּסַכִּין וְסִיף אוּ בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְאֶמְדוּהוּ לְמִיתָה וּמֵת אִינוּ בְּדִין [\(שמות כא-כא\)](#) יוֹם אוּ יוֹמִים אֶלָּא אָפְלוּ מֵת לְאַחַר שָׁנָה נִהְרָג עָלָיו. לְכָךְ נֶאֱמַר [\(שמות כא-כ\)](#) 'בְּשֵׁבֶט' שֶׁלֹּא נִתְּנָה תוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ אֶלָּא בְּשֵׁבֶט וּמִקָּל וּרְצוּעָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וְלֹא בְּהַכָּאת רְצִיחָה :

טו הַמוֹכֵר עֶבְדוֹ וּפָסַק עִמּוֹ שִׁשְׁמִשְׁנֵי שָׁלְשִׁים יוֹם וְהִכְהוּ אָחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהִמִּיתוּ. הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו וְאִינוּ בְּדִין ^[ג] [\(שמות כא-כא\)](#) יוֹם אוּ יוֹמִים. הָרִאשׁוֹן לְפִי שְׂאִינוּ [\(שמות כא-כא\)](#) 'כִּסְפוֹ' הַמִּיחָד לוֹ. וְהַשֵּׁנִי לְפִי שְׂאִינוּ עֲדִין תַּחֲתָיו :

טז וְכֵן מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוֹרִין וְעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שִׁתְּפִין אִינוּ בְּדִין [\(שמות כא-כא\)](#) יוֹם אוּ יוֹמִים. שֶׁהָרִי אֵינָן לְאָחָד מֵהֶן [\(שמות כא-כא\)](#) 'כִּסְפוֹ' הַמִּיחָד לוֹ. וּלְפִיכָךְ נִהְרָג עָלָיו כְּשָׂאָר הָעָם :

כסף משנה (טו-טז) המוכר עבדו ופסק עמו שימששנו שלשים יום עד סוף הפרק. בפרק החובל (דף צ') פלוגתא דתנאי ופסק כר' אליעזר משום דמפרשי אמוראי טעמיה ובמכילתא הא דר"א בשם רבי יצחק בלי שום פלוגתא :

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק שלישי

א המכה את חברו בזדון באבן או בעץ והמיתו. אומדין דבר שהכהו בו ומקום שהכה עליו. אם ראוי אותו חפץ להמית באיבר זה או אינו ראוי. שְׁנַאֲמַר [\(במדבר לה-יז\)](#) 'בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הַכֹּהֵן' [\(במדבר לה-יח\)](#) 'או בכלי יד אֲשֶׁר יָמוּת בו הַכֹּהֵן'. עד שִׁיְהִיָּה בו כְּדֵי לְהַמִּית. וְאִינוּ דוֹמָה מִכֹּהֵן עַל לְבֹו לְמַכְהוּ עַל יָרְכוּ:

כסף משנה המכה את חברו בזדון וכו' אומדים דבר שהכהו בו ומקום שהכהו עליו וכו'. בספרי [פי' מסעין]:

ב הואיל ונאמר [\(במדבר לה-יז\)](#) 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ' מִכָּאן שְׁאוּמְדִין מִקוּם הַמִּכָּה. וְכַשֵּׁם שְׁאוּמְדִין הַחֶפֶץ שֶׁהִכָּה בוּ וּמִקוּם הַמִּכָּה כִּדְ אוּמְדִין כַּח הַהִכָּאָה שְׁנַאֲמַר [\(במדבר לה-יז\)](#) 'בְּאֶבֶן יָד' מִכָּאן שְׁמִשְׁעָרִין אֶת הַיָּד. אִינוּ דוֹמָה זוּרְק אֶבֶן בְּחִבְרוּ בְּרַחוּק שְׁתֵּי אַמּוֹת לְזוּרְק בוּ בְּרַחוּק עֶשֶׂר שְׁבַרְחוּק עֶשֶׂר יְהִיָּה כְּחָה יִתֵּר. וְאִינוּ דוֹמָה זוּרְק בְּרַחוּק עֶשֶׂר לְזוּרְק בְּרַחוּק מֵאָה שְׁבַרְחוּק הַמִּקוּם בְּיוֹתֵר יִתְמַעֵט כַּח הַהִכָּאָה:

כסף משנה ומ"ש כשם שאומדים החפץ שהכה בו וכו' כך אומדים כח ההכאה..

ג וכן משערין המכה עצמה ומשערין כח ההורג וכן הנקהרג. אם הוא גדול או קטן או חזק או חלש או בריא או חולה. וכן כל פיוצא בזה. שְׁנַאֲמַר [\(במדבר לה-יז\)](#) 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ'. מִיִּתְּתוּ שֶׁל זֶה מְשַׁעְרִין כָּל סְבוּתִיָּה:

ד כְּלִי בְרִזָּל לֹא נִתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה שְׁעוֹר. [שְׁנַאָמֶר \(במדבר לה-טז\)](#) וְאִם בְּכִלֵי בְרִזָּל הִכְהוּ וַיָּמַת רֹצֵחַ הוּא'. וְאַפְלוּ בְּמַחֲט. וְהוּא שְׂיִהִיָּה לֹו חֵד כְּמוֹ מַחֲט אוֹ שְׁפוּד אוֹ סַכִּין וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל אִם הִכְהוּ בְּעֵשֶׂת שָׁל בְּרִזָּל וְכִיּוֹצֵא בָּהּ אוֹמְדִין אוֹתָהּ כְּדָרְךָ שְׁאוּמְדִין הָעֵץ אוֹ הָאֶבֶן :

כסף משנה **כלי ברזל לא נתנה בו תורה שיעור וכו'.** בפרק הנשרפין (דף ע"ו) אמר שמואל מפני מה לא נאמר יד בברזל שהברזל ממית בכל שהוא וכו' וה"מ דברזיה מיברזו ופירוש רש"י לא נאמרה יד בברזל כמו שנאמרה באבן יד בכלי עץ יד משמע שיש בה מלא אחיזה דבעינן שיעורא אבל ברזל כתיב ואם בכלי ברזל הכהו. דברזיה מיברזו פנוש"ט בלעז אבל הכהו לאורכו דרך הכאה שיעורא בעינן :

ה הַמֶּכָּה אֶת חֲבֵירוֹ בְּלֹא כְּלִי וְהָמִיתוֹ. כְּגוֹן שֶׁהִכְהוּ בְּיָדוֹ אוֹ בְּרִגְלוֹ אוֹ נִגְפוּ בְּרֹאשׁוֹ וְהָמִיתוֹ מִשְׁעָרִין כַּח הַמֶּכָּה וְכַח הַנִּהְרָג וּמְקוֹם הַמֶּכָּה. אֵינּוּ דוֹמָה דוֹחֵף חֲבֵירוֹ בְּאַצְבָּעוֹ לְבוֹעֵט בּוֹ בְּרִגְלוֹ בְּכָל כַּחוֹ. וְאֵינּוּ דוֹמָה מַכְהוֹ עַל לְבוֹ לְמַכְהוֹ עַל מִתְּנִיּוֹ. וְאֵינּוּ דוֹמָה חֲלָשׁ הַמֶּכָּה אֶת הַבְּרִיאַת הַחֲזָק לְבְּרִיאַת חֲזָק הַמֶּכָּה חֲלָשׁ אוֹ חוֹלָה :

כסף משנה **המכה את חבירו בלא כלי והמיתו וכו'.** הכי משמע בפרק הנשרפין (דף ע"ח:) במתניתא דנתכוין להכותו על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו וכו' נתכוון להכות את הגדול ולא היה כדי להמית את הגדול :

ו וּמִנִּין שְׁמִשְׁעָרִין בְּכָל אֵלוֹ שְׁנַאָמֶר [\(במדבר לה-כא\)](#) 'אוֹ בְּאִיבָה הִכְהוּ בְּיָדוֹ וַיָּמַת מוֹת יוֹמַת הַמֶּכָּה'. אֵף עַל פִּי שְׁנַאָמֶר בְּיָדוֹ הַצָּרִיךְ הַכְּתוּב לְהִיּוֹת הַהִכָּאָה בְּאִיבָה מְכַלָּל שְׁמִשְׁעָרִין כַּח הַהִכָּאָה :

ז וְכֵן הַדוֹחֵף אֶת חֲבֵירוֹ מִרֹאשׁ הַגֵּג וְנִפְל וַיָּמַת מִשְׁעָרִין גְּבִיהַּ הַמְּקוֹם שֶׁהִפִּילוֹ מֵעֲלָיו וְכַח הַנִּדְחָף. שְׂאֵינּוּ דוֹמָה בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנִּפְל לְגָדוֹל שֶׁנִּפְל. וּמִנִּין ^[א] שְׁמִשְׁעָרִין גְּבִיהַּ הַמְּקוֹם. [שְׁנַאָמֶר \(במדבר לה-כ\)](#)

וְיֵאָמֵר בְּשִׁנְאָה יִהְדָּפְנוּ. וַיִּרְאֶה לִּי שְׂכָל מְקוֹם שְׂאִין בְּגִבְהוֹ עֲשָׂרָה טַפְחִים אֵין בּוֹ כְּדִי לְהִמִּית כְּמוֹ שְׂאֲמָרוֹ בְּבוֹר לְעִנְיָן בְּהִמָּה :

כסף משנה וכן הדוחף את חברו מראש הגג וכו' .

ח אֶחָד הַמֵּכֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ. אוֹ שֶׁהִכְהוּ בְּגוֹשׁ עֶפְרָא אוֹ בְּגוֹשׁ מֶלֶח וְגִפְרִית אוֹ בְּסֵל מְלֵא עֶפְרָא אוֹ צְרוּרוֹת וְאֶפְלוֹ בְּפֶלַח דִּבְלָה. שְׂנֵאָמֵר [\(במדבר לה-יז\)](#) 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ' כֹּל שֶׁהוּא רְאוּי לְהִמִּית וְהַכָּבֵד הוּא שְׂמִמִּית :

כסף משנה אחד המכה את חברו וכו'. בספרי פרשת מסעי על פסוק ואם באבן אשר ימות בה הכהו :

ט הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ אוֹמְדִין אוֹתוֹ אִם יָכוֹל לְעֵלוֹת מִשָּׁם פְּטוֹר מִמִּיתַת בֵּית דִּין וְאִם לֹא חַיֵּב. וְכֵן אִם כָּבֵשׁ עָלָיו ^[בתוך המים או] בְּתוֹךְ הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאָר בּוֹ כַּח לְעֵלוֹת וּמַת חַיֵּב. אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ הוּא הַדּוֹחֵף בְּתַחֲלָה. וְהוּא הַדִּין לְמַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּי חֲבֵרוֹ וְחִטְמוֹ עַד שֶׁהִנִּיחוֹ מִפְּרָפֵר וְאִינוֹ יָכוֹל לְחִיּוֹת. אוֹ שֶׁכָּפְתּוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּצַנָּה אוֹ בְּחֻמָּה עַד שְׁמִת. אוֹ שֶׁבָּנָה עָלָיו מְקוֹם עַד שֶׁמָּנַע מִמֶּנּוּ הָרוּחַ. אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמַעְרָה אוֹ לְבַיִת וְעָשָׂן עָלָיו עַד שְׁמִת. אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבַיִת שֶׁל שֵׁשׁ וְהִדְלִיק עָלָיו נֵר עַד שֶׁהִמִּיתוֹ הַהֶבֶל. בְּכֹל אֵלוֹ נִהְרָג עָלָיו שְׂזָה כְּמִי שֶׁחֲנִקוּ בְּיָדוֹ :

כסף משנה הדוחף את חברו וכו' וכן אם כבש עליו וכו'. משנה וגמרא פרק הנשרפין (סנהדרין דף ע"ו:). ומה שכתב והוא הדין למניח ידו על פי חברו וחוטמו וכו'. ומה שכתב או שכפתו והניחו בחמה או בצנה עד שמת. מימרא דרבא בפרק הנשרפין (דף ע"ז). ומה שכתב או שבנה עליו מקום וכו'. נראה שפירש רבינו שזה בכלל מה שאמרו שם או באיבה לרבות המצמצם או שהוא נלמד מדין הכניסו לבית שיש דאיתיה התם וכתבו רבינו בסמוך אף על גב דהתם בעינן שהדליק עליו את הנר התם שאני שהיה פתח לביתא דשיישא אבל אם בנה לפני הפתח של ביתא דשיישא אע"ג דלא אדליק ביה שרגא חייב.

ומה שכתב אבל הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת או שכפתו והניחו במקום שסוף החמה או הצנה לבא שם וכו'. מימרא דרבא שם :

י אָבֵל הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְרָעֵב עַד שְׁמֵת. או שְׁכָפְתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שְׁסוֹף הַצְּנָה או הַחֲמָה לְבוֹא לְשָׁם וּבָאָה וְהִמִּיתוּ. או שְׁכָפָה עָלָיו גִּגִּית. או שְׁפָרַע עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה. או שְׁהַשִּׁיד עָלָיו אֶת הַנְּחָשׁ. וְאִין צָרִיד לֹמַר אִם שָׁה בוּ כָּלָב או נָחָשׁ. בְּכָל אֵלוֹ אִין מְמִיתִין אוֹתוֹ. וְהָרִי הוּא רוֹצֵחַ. וְדוֹרֵשׁ דְּמִים דּוֹרֵשׁ מִמְּנוּ דָם :

כסף משנה **ומה שכתב או שכפה עליו גיגית או שפרע עליו את המעזיבה.** שם אתמר כפה עליו גיגית [וכו' ופירש רש"י] ומת בהבלא או שפרע עליו את המעזיבה והוא ישן ונכנסה שם הצנה פטור שההורג בא לאחר זמן [ע"כ]. ופסק להקל בדיני נפשות ומ"מ יש לתמוה מה בין כפה זה למה שכתב לעיל בסמוך שאם בנה עליו מקום עד שמנע ממנו הרוח שהוא חייב ושמא י"ל שהבונה עליו מקום מכל צדדיו קודם שיסתום הכותל האחרון כבר נתמעט הרוח וכשסתם הכותל הרביעי אז כלה הרוח ונתרבה ההבל שהמיתו ולפיכך חייב משא"כ בשכפה עליו גיגית וצ"ע. **ומה שכתב או שהשיך עליו את הנחש.** שם במשנה שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור השיך בו את הנחש ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ובגמ' (דף ע"ח) לדברי חכמים ארס נחש מעצמו הוא מקיא לפיכך נחש בסקילה והמכיש פטור ופירש רש"י מעצמו מקיא בנשיפתו וכשהשיכו זה עדיין לא היה בו כדי להמית לפיכך גרמא בעלמא הוא אע"פ שיודע שסופו להקיא מיהו לאו מכחו מיית :

יא וְכֵן הַדּוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּבוֹר וְהָיָה שָׁם סֵלָם שְׂיָכוֹל לַעֲלוֹת עָלָיו. או שְׁזָרַק בוּ חֵץ וְהָיָה תִּרְיָס בְּיָדוֹ לְהִגֹּן עָלָיו. וּבָא אַחַר וְסֵלַק אֶת הַסֵּלָם וְהִסִּיר אֶת הַתִּרְיָס. שְׂנִיָּהוּ אִין נְהָרְגִין בְּבֵית דִּין. אֲפֹלוּ הָיָה הַדּוֹחֵף עֲצָמוֹ הוּא שְׁחָזַר וְסֵלַק הַסֵּלָם פְּטוֹר מִמִּיתַת בֵּית דִּין. וְנִדְרָשׁ מִמְּנוּ הַדָּם :

כסף משנה **ומ"ש וכן הדוחף את חברו בבור וכו'.** מימרא דרבא שם (דף ע"ז):

יב הזורק צָרוּר בַּכֶּתֶל וְחִזְרָה הָאָבֹן לְאַחֲזֹרֶיהָ וְהִרְגָה חֵיב מִיִּתַת בֵּית דִּין שֶׁמִּכְחוּ הִיא בָּאָה. וְכֵן אֵלוֹ שֶׁמִּשְׁחַקִּין בְּכַדּוֹר שֶׁהִתְרוּ בָּהֶן וְהִרְגוּ. בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת פְּטוּרִין. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת אֶפְלוֹ לְסוֹף מָאָה אִמָּה חֵיבִין. וְהוּא שְׂיֵשׁ בָּהּ כְּדִי לְהַמִּית כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ :

כסף משנה הזורק צרוור בכותל וכו' וכן אלו שמשחקין בכדור וכו'. מימרא וברייתא שם :

יג זרק אבן למעלה והלכה לצדדיו והרגה חייב. הכופת את חברו והניחו במקום שאינו יכול לברח והציף עליו מים ומת הרי זה נהרג עליו. והוא שימות מלח ראשון הבא ממעשיו :

כסף משנה זרק אבן למעלה והלכה וכו'. מימרא דרב פפא שם : הכופת את חברו והניחו במקום וכו'. גם זה מימרא דרב פפא שם :

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק רביעי

א המתכונן להרג את זה והרג את זה פטור ממיתת בין דין ומן התשלומין ומן הגלות. לפי שאין ערי מקלט קולטות אותו כמו שיתבאר. לפיכך הזורק אבן לתוך עדה מישראל והרג אחד מהן פטור ממיתת בית דין :

ההראב"ד המתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתת בית דין וכו'. א"א כר"ש הוא ואין הלכה כר"ש עכ"ל :

כסף משנה המתכוין להרוג את זה והרג את זה וכו'. בפרק הנשרפין (דף ע"ט) נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב ור"ש פוטר מאי טעמא דר"ש אמר קרא

וארב לו וקם עליו עד שיתכוין לו ורבנן אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו ופירש"י פרט לזורק אבן לגו לתוך חבורת בני אדם עכו"ם וישראלים אבל נתכוון לישראל זה והרג את חבירו לא אתא קרא למעוטי ואמרינן תו בגמ' בשלמא לרבנן וכו' (ניחא) אלא לר"ש האי ונתת נפש תחת נפש מאי עביד ליה ממון וכדרבי ובתר הכי אמר רבא האי תנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומפקא מדרבנן דתנא דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בה בין שוגג למזיד וכו' אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עליה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון מאי שאין מתכוין אילימא שאין מתכוין כלל היינו שוגג אלא פשיטא שאין מתכוין לזה אלא לזה וכו' שמע מינה לאו בר קטלא הוא ולא בר ממונא הוא ומשמע קצת דרבא דבתרא הוא סבירא ליה כתנא דבי חזקיה ועוד דגמרא נקיט לה בפי' אלו נערות (דף ל"ה) לעיקר מהטעם שכתבו התוס' ולפיכך פסק כמותו ומעתה נתיישב מה שהשיג הראב"ד על רבינו למה פסק כר"ש אבל קשה מ"ש הזורק אבן לתוך עדה מישראל וכו' והא שם אליבא דמאן דאמר נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור אמרינן קאי ראובן ושמעון ואמר לחד מינייהו או כסבור ראובן ונמצא שמעון פטור עד שיאמר לפלוני אני מתכוין וא"כ למה כתב רבינו הזורק לתוך עדה מישראל פטור הא בהני גווני דעדיפי מינה פטור לכך נ"ל שפסק כרבנן וטעמא דזורק אבן לגו פטור משום דלא שייך ביה התראה ולאפוקי ממ"ש רש"י בספ"ק דכתובות (דף ט"ו) והיינו דנקט רבינו לתוך עדה מישראל לומר דאפילו כולם ישראלים פטור מטעמא דאמרן ואע"ג דלישנא דנקט רבינו המתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור הוי לישנא דר"ש אין בכך כלום דלר"ש הוי מטעם אחר ולדידן הוי מטעמא אחרינא :

ב נְתַכּוֹן לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵירוֹ עַל מְתָנּוֹ וְלֹא הָיָה בְּכָלִי כְּדֵי לְהַמִּית עַל מְתָנּוֹ וְהִלָּכָה לָהּ הָאָבֶן עַל לְבוֹ וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל לְבוֹ וּמָת. או שְׁנֵתְכּוֹן לְהַכּוֹתוֹ עַל לְבוֹ וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל לְבוֹ וְהִלָּכָה לָהּ עַל מְתָנּוֹ וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל מְתָנּוֹ וּמָת. פְּטוֹר מִמִּיתַת בֵּית דִּין וְאֵינוֹ גּוֹלָה שְׂאִין הַהוֹרֵג בְּכּוֹנֵה גּוֹלָה. אָבֵל אִם נְתַכּוֹן לְהַכּוֹתוֹ עַל מְתָנּוֹ וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל מְתָנּוֹ וְהִלָּכָה לָהּ עַל לְבוֹ וּמָת הָרִי זֶה נִהְרָג. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

כסף משנה נתכוין להכות את חבירו על מתניו וכו' פטור ממיתת ב"ד. משנה שם. ומ"ש ואינו גולה וכו'. בר"פ אלו הן הגולין (דף ז'): בבלי דעת פרט למתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לעכו"ם והרג ישראל לנפל והרג

בן קיימא. ומ"ש אבל אם נתכוון להכותו על מתניו וכו' הרי זה נהרג. משנה
בפרק הנשרפין (דף ע"ט):

ג המכה את חברו באבן או באגרוף וכיוצא בהן אומדין אותו.
אם אמדוהו לחיים נותן חמשה דברים ונפטר. ואפלו חלה
המכה והכביד ומת מחמת המכה הרי זה פטור. ואם אמדוהו
למיתה אוסרין את המכה בבית הסהר מיד וממתינים לזה.
אם מת יהרג המכה ואם הקל ונתרפא רפואה שלמה והלך
בשוק על רגליו כשאר הבריאים משלם המכה חמשה דברים
ונפטר:

כסף משנה המכה את חברו באבן וכו'. ברייתא בפרק הנשרפין (דף ע"ח):
אמדוהו למיתה אומדין אותו לחיים לחיים אין אומדין אותו למיתה ופירש"י
אין אומדין אותו למיתה לומר טעינו באומד ראשון לחייבו שהרי יצא מב"ד
זכאי ואמרינן מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה. ומה שכתב ואם
אמדוהו למיתה אוסרין את המכה בבית הסוהר מיד. שם אם יקום והתהלך
בחוץ על משענתו ונקה המכה וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג
אלא וכו' מלמד שחובשין אותו ופ"י רש"י דמשמע לכשיקום ונקה מכלל דעד
השתא חבוש הוא והכי איתא במכילתא:

ד זה שנאמר בתורה (שמות כא-ט) 'על משענתו' אינו שיהלך והוא
נשען על המטה או על אחר. שאפילו הנוטה למות יכול להלך
על המשענת. לא נאמר משענתו אלא שיהיה מהלך על משענת
בריו ולא יהיה צריך לך אחר להשען עליו:

כסף משנה ומ"ש זה שנאמר בתורה על משענתו אינו שיהלך והוא נשען וכו'.
כן תרגם אונקלוס על משענתו על בורייה והכי איתא במכילתא:

ה אמדוהו למיתה והקל ממה שיהיה ולאחר מכאן הכביד ומת
הרי זה נהרג. ואין אומדין אותו אמד שני כשהקל. שרגלים
לדבר:

כסף משנה אמדוהו למיתה והקל ממה שהיה ולאחר וכו'. משנה שם (דף ע"ח) המכה את חברו וכו' ואמדוהו למיתה והיקל ממה שהיה ולאחר מכאן הכביד ומת חייב ר' נחמיה אמר פטור שרגלים לדבר ופסק רבינו כת"ק אלא שמה שסיים וכתב שרגלים לדבר קשה לי דבמתניי משמע שהם סיום דברי רבי נחמיה וכן פירש"י וצ"ל שרבינו מפרש שסיום דברי ת"ק הם וה"ק שרגלים לדבר שמת מחמת מכה זו שהרי מתחלה אמדוהו למיתה:

1 הכוהו עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּעֲשָׂרָה מְקֻלוֹת וּמֵת בֵּין שְׁהֻכוֹהוּ בְּזֶה אַחַר זֶה בֵּין שְׁהֻכוֹהוּ כְּאַחַת כְּלָן פְּטוּרִין מִמִּיתַת בֵּית דִּין שְׁנֵאמַר [\(ויקרא כד-יז\)](#) 'כָּל נֶפֶשׁ אָדָם' עַד שְׁיִהְיֶה אֶחָד שֶׁהָרַג כָּל הַנֶּפֶשׁ. וְהוּא הַדִּין לְשָׁנִים שֶׁדְּחָפוּהוּ אוֹ שֶׁכָּבְשׁוּהוּ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וַיֵּצֵא חָץ מִבִּינֵיהֶן וְהָרַג שְׁכָלָן פְּטוּרִין:

כסף משנה הכוהו עשרה בני אדם וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כתנא קמא. ומ"ש והוא הדין לשנים שדחפוהו וכו'. פשוט הוא מדאמרינן בגמרא דטעמא דת"ק משום דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם כל נפש עד דאיכא כל נפש. ומ"ש או שהיו רבים יושבים ויצא חץ מביניהם וכו'. גם זה שם (דף פ'):

2 זָרְקוּ בּוֹ עֲשָׂרָה אֲבָן זֶה אַחַר זֶה וְכָל אַחַת מֵהֶן אֵין בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית וְזָרַק אֶחָד אֲבָן בְּאַחֲרוֹנָה וַיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית וּמֵת הָרִי זֶה הָאֲחֵרוֹן נֶהְרַג עָלָיו. רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְנִתְעַרַב בְּאַחֲרִים וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא מֵהֶן כְּלָן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעַרַב בְּרוֹצְחִים אַחֲרָיו שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ כְּלָן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה שְׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו. וְאוֹסְרִין אֶת כְּלָן:

כסף משנה זרקו בו עשרה אבן זה אחר זה וכו'. כך היא הגירסא בספרי רבינו המדוויקים והדין שם (דף ע"ח) ואיש כי יכה כל נפש אדם להביא המכה את חברו ואין בו כדי להמית ובא אחר והמיתו שהוא חייב: רוֹצֵחַ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וכו'. שם (דף ע"ט): במשנה רוצח שנתערב באחרים כולם פטורים ר' יהודה אומר כונסין אותם לכיפה ובגמ' מאן אחריים אילימא אחריים כשרים פשיטא ותו בהא לימא רבי יהודה כונסין אותם לכיפה א"ר אבהו אמר שמואל הכא ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחריים שנגמר דינם עסקינן רבנן סברי אין גומרים דינו של אדם שלא בפניו הילכך כלם פטורים ור"י

מיפטרניהו לגמרי נמי לא כיון דרוצחים נינהו הילכך כונסין אותם לכיפה
ופסק כת"ק. ומ"ש ואוסרין את כולן. זה ע"פ מ"ש בפרק זה שאוסרין את
המכה בבית הסוהר מיד :

ח ההורג נפשות ולא היו עדים רואין אותו כפאת אלא ראהו
האחד אחר האחד או שהרג בפני שני עדים בלא התראה או
שהכחשו העדים בבדיקות ולא הכחשו בחקירות. כל אלו
הרצחנים כונסין אותן לכפה ומאכילין אותן לחם צר ומים
לחץ עד שיצרו מעיהן ואחר כך מאכילין אותן שעורים עד
שתבקע כרסם מכבד החלי :

כסף משנה ההורג נפשות ולא היו שם עדים וכו'. משנה שם (דף פ"א :) ההורג
נפשות שלא בעדים מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ
ובגמי' מנא ידעינן אמר רב בעדות מיוחדת ושמאל אמר שלא בהתראה ורב
חסדא אמר [אבימי כגון] דאתכחוש בבדיקות ולא בחקירות ומשמע לרבינו דמר
אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ומפרש בגמי' דנותנין לו לחם צר ומים
לחץ עד שיוקטן מעיינו והדר מאכילין אותו שעורים עד שכריסו מתבקעת.
ומפרש רבינו עדות מיוחדת שלא ראו אותו עדים כאחד אלא זה אחר זה
ורש"י פירש עדות מיוחדת שנים רואין אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה
אבל ע"פ עד אחד דבה בעלמא הוא :

ט ואין עושין דבר זה לשאר מחיבי מיתת בית דין אבל אם
נתחייב מיתה ממיתין אותו ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו.
שאף על פי שיש עונות חמורין משפיות דמים אין בהן
השחתת ישובו של עולם כשפיות דמים. אפלו עבודה זרה
ואין צריך לומר עריות או חלול שבת אינן כשפיות דמים.
שאלו עונות הן מעברות שבין אדם למקום אבל שפיות דמים
מעברות שבינו לבין חברו. וכך מי שיש ביזו עון זה הרי הוא
רשע גמור ואין כל המצות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה
ולא יצילוהו מן הדין שנתאמר [\(משלי כח-יז\)](#) 'אדם עשק בדם נפש'
וגו'. צא ולמד מאחאב עובד עבודה זרה שהרי נאמר בו [\(מלכים א](#)

[כא-כה](#) 'רק לא הִיהָ כְּאַחָאב'. וְכִשְׁנִסְדְּרוּ עֲוֹנוֹתָיו וְזִכְיוֹתָיו לְפָנַי אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת לֹא נִמְצָא עֹן שְׁחִיבוֹ כְּלָיָה וְלֹא הָיָה שָׁם דָּבָר אַחֵר שֶׁשָּׁקוּל כְּנִגְדּוֹ אֶלָּא דָּמִי נְבוֹת שְׁנֶאֱמַר [\(מלכים א כב-כא\)](#) 'וַתֵּצֵא הַרוּחַ וַתַּעֲמֵד לְפָנַי ה'' זֶה רוּחַ נְבוֹת וְנֶאֱמַר לוֹ [\(מלכים א כב-כב\)](#) 'וַתִּפְתָּה וְגַם תּוּכָל'. וְהָרִי הוּא הָרֶשַׁע לֹא הָרֵג בְּיָדוֹ אֶלָּא סָבַב. קל וְחָמַר לְהוֹרֵג בְּיָדוֹ:

2 הָאֶפִיקוֹרוֹסִים וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהַכְעִיס אֶפְלוֹ אֶכְל נְבִלָה אוֹ לְבַשׁ שֶׁעֲטִינוֹ לְהַכְעִיס הָרִי זֶה אֶפִיקוֹרוֹס וְשְׁכוּפְרִין בְּתוֹרָה וּבִנְבוּאָה הָיָה מְצֹנָה לְהַרְגֵן. אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ כַּח לְהַרְגֵן בְּסִיף בְּפְרָהֶסְיָא הוֹרֵג. וְאִם לֹא הָיָה בָּא עֲלֵיהֶן בְּעֲלִילוֹת עַד ^[א] שְׁיִסְבֵּב הַרְיָגְתָן. פִּיֶצֶד. רָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנִּפְל לְבָאָר וְהִסְלֵם בְּבָאָר. הָיָה מְסַלְקוֹ וְאוֹמֵר הָרִינִי טְרוּד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגַּג וְאַחֲזִירְנוּ לָךְ וְכִיּוֹצֵא בְּדַבְרִים אֵלָיו:

כסף משנה **האפיקורוסין והם עובדי ע"ז וכו'.** בפ"ב דע"ז (דף כ"ו) תני ר' אבהו קמיה דר"י העכו"ם ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין אבל האפיקורוסים והמסורות והמומרים מורידין ולא מעלין א"ל אני שונה לכל אבידת אחיד לרבות את המומר ואת אמרת מורידין סמי מכאן מומר ולישני ליה כאן במומר אוכל נבילות לתיאבון כאן במומר אוכל נבילות להכעיס קסבר אוכל נבילות להכעיס אפיקורוס הוא כלומר והא תנא ליה רישא אתמר מומר פליגי רב אחא ורבינא חד אמר לתיאבון מומר להכעיס אפיקורוס הוי וחד אמר אפילו להכעיס נמי מומר אלא איזהו אפיקורוס זה העובד ע"ז ומדברי רבינו נראה שהיה גורס אפיקורוס במקום המסורות אמר מר מורידין אבל לא מעלין השתא אחותי מחתינן אסוקי מבעיא אמר רב יוסף בר חמא וכו' לא נצרכה שאם היתה מעלה בבור מגררה דנקיט ליה עילא ואמר לא תיחות חיותא עלה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא נצרכה שאם היתה אבן ע"פ הבור מכסה אמר לעבורי חיותא עליה רבינא אמר שאם היה סולם בבור מסלקו אמר בעינא לאחותי ברי מאיגרא ופי' רש"י שאם היה מעלה בבור עשויה בקרקע ויכול לעלות מגררה והאי לא מעלין דקאמר אין מניחין לעלות קאמר עכ"ל. ורבינו תפס ההיא דרבינא שהיא היותר מצויה ומינה נשמע לשארא:

יא אָבֵל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׂאִין בֵּינֵינוּ וּבֵינָם מִלְחָמָה וְרוֹעֵי
בְּהֶמָּה דִּקְהָ מִיִּשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אִין מְסַבְּבִים לָהֶן הַמִּיתָה
וְאָסוּר לְהַצִּילָן אִם נָטוּ לָמוּת. כְּגוֹן שְׂרָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנִּפְל לַיָּם
אִינוּ מַעֲלֵהוּ שְׁנֶאֱמַר [\(ויקרא יט-טז\)](#) 'לֹא תַעֲמִד עַל דָּם רַעֲדִי'. וְאִין זֶה
רַעֲדִי:

כסף משנה ודקדק רבינו לכתוב העכו"ם שאין בינינו וביניהם מלחמה כלומר
דהא דתניא בסוף קדושין ובמ"ס טוב שבעכו"ם הרוג היינו בשעת מלחמה
וכמ"ס התוספות בשם הירושלמי ובפולוגתא דרב אחא ורבינא פסק כמאן
דאמר מומר להכעיס אפיקורוס הוא משום דסברא הוא שכיון שעושה
להכעיס אפיקורסות נזרקה בו ועוד דר' אבהו ור"י סברי הכי:

יב בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּיִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבֵרָה וְהַעוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ
וְשׁוֹנֶה בּוֹ תְּמִיד כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֶמָּה דִּקְהָ שְׂפָקְרוּ בְּגִזְלָה וְהֵם
הוֹלְכִים בְּאִוְלָתָן. אָבֵל יִשְׂרָאֵל בְּעַל עֲבֵרוֹת שְׂאִינוּ עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ
תְּמִיד אֶלָּא עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהַנָּאת עֲצָמוֹ כְּגוֹן אוֹכֵל נְבִלוֹת
לְתַאֲבוֹן מְצָוָה לְהַצִּילוֹ וְאָסוּר לַעֲמִיד עַל דָּמוֹ:

כסף משנה ומ"ס רבינו בישראל בעל עבירה העומד ברשעו וכו' אבל ישראל
בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד אלא עושה עבירות להנאת עצמו וכו'
מצוה להצילו. איכא למידק דרישא נמי עושה להנאת עצמו הוא דהא רועי
בהמה דקה מחמת חמדת ממון הם עושים וי"ל שאע"פ שאלו ואלו עושין
לתיאבון רישא עומד ברשעו תמיד וסיפא אינו עומד ברשעו תמיד והתנה
בסיפא לתיאבון לאפוקי שאם אוכל נבילות להכעיס אע"פ שאינו עומד ברשעו
תמיד הרי הוא בכלל האפיקורסים כמו שקדם ומצוה להרגו:

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק חמישי

א כָּל הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה מִמְדִּינָה שֶׁהָרַג בָּהּ לְעָרֵי מִקְלָט וּמִצֻּוֹת עֲשֵׂה לְהַגְלוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר לה-כה\)](#) 'וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל'. וְהִזְהָרוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִקְחוּ כֹּפֶר מִן הַרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה כִּי לֵיִשֵׁב בְּעִירוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר לה-לב\)](#) 'וְלֹא תִקְחוּ כֹּפֶר לְנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ':

כסף משנה כל ההורג בשגגה גולה וכו' .

ב אִין הַרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה אֶלָּא אִם כֵּן מֵת הַנֶּהָרַג מִיָּד. **א** אָבֵל אִם חָבֵל בּוֹ בְּשִׁגְגָה אֶף עַל פִּי שֶׁאֲמָדוּהוּ לְמִיתָה וְחָלָה וּמֵת אִינוֹ גּוֹלָה **א** שֶׁמָּא הוּא קָרֵב אֶת מִיתַת עֲצָמוֹ אוֹ הָרוּחַ נִכְנָסָה בְּחַבּוּרָה וְהִרְגָתָהּ. אֶפְלוּ שֶׁחֹט בּוֹ כָּל שְׁנֵי הַסִּימָנִים וְעָמַד מְעַט אִינוֹ גּוֹלָה עַל יָדוֹ. לְפִיכָךְ אִם לֹא פָּרַס כָּלָל אוֹ שֶׁשָּׁחַט בְּמִקְוֹם שֶׁאִין הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ כְּגוֹן בֵּית סְתוּם שֶׁל שֵׁשׁ הָרִי זֶה גּוֹלָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה:

ההראב"ד אבל אם חבל בו בשגגה אף על פי שאמדוהו למיתה וכו' עד קירב את מיתת עצמו. א"א נמצא לדבריו מה שאמרו חובשין אותו דאי מיית קטלינן ליה לא אמרו אלא במכה שאין בה חבורה ולא מחוור כלל. ואומר אני שלא אמרו הרוח בלבלתו או פרכוסו הרגתו אלא כששחט בו שנים או רוב שנים אבל חבורה אחרת אין הרוח ופרכוס מקרבין את מיתתו:

כסף משנה אין הרוצח בשגגה גולה וכו' אפילו שחט בו כל שני הסימנים וכו'. בפרק מי שאחזו (גיטין דף ע' ע"ב): תניא שחט בו שנים או רוב שנים הרי זה אינו גולה וכו' משום דחיישינן שמא הרוח בלבלתו א"י הוא קירב מיתתו מאי בינייהו איכא בינייהו דשחטיה בביתא דשיישא ופירכס א"י דשחטיה בברא ולא פרכס ולמד משם כל מיני רציחה במכל שכן. וכתב הראב"ד נמצא לדבריו מה שאמרו וכו' טעמו שהוא סובר שאם אינו גולה ע"י כך ג"כ אינו נהרג על ידי כך ומשום הכי מקשה לרבינו ממה שאמרו חובשין אותו ולא ידעתי אמאי לא אקשי ליה ממאי דמוקי ההיא דמלמד שחובשין אותו לענין גלות ולי נראה שדעת רבינו שלא אמרו ההיא דשחט בו שנים או רוב שנים אלא לענין גלות בלבד דאם לא כן לינקוט ברייתא אינו נהרג על ידו וכן כתבו שם התוספות דוקא בגלות חיישינן להני טעמי אבל במזיד לעולם חייב ושמא יש שום דרשא

גבי גלות כמו שיש חילוק בין גלות למיתה לענין ירידה ועליה וכתבו עוד והא דמשמע באלו נערות כי מוקי ונקה המכה בשוגג דחייב גלות אפילו לא מת לאלתר מיירי בביתא דשיישא וכגון דלא פרכס:

ג יִשְׂרָאֵל שְׁהָרַג בְּשִׁגְגָה אֶת הָעֶבֶד (או אֶת גֵּר תּוֹשֵׁב) גּוֹלָה. וְכֵן הָעֶבֶד שְׁהָרַג בְּשִׁגְגָה אֶת יִשְׂרָאֵל או אֶת גֵּר תּוֹשֵׁב וְכֵן גֵּר תּוֹשֵׁב שְׁהָרַג אֶת גֵּר תּוֹשֵׁב או אֶת הָעֶבֶד בְּשִׁגְגָה גּוֹלָה שְׁנֶאֱמַר (במדבר לה-טו) 'לְבָנִי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר וְלִתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם':

ההראב"ד ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב. א"א אין נ"ל כד מן ההלכה לפי שהוצרכו להביא עבד ועובד כוכבים מן הריבוי אלמא גר תושב אין גולין עליו ואין נהרג עליו ועוד כי יכה את רעהו כתיב עכ"ל:

כסף משנה ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב וכו'. משנה בפי אלו הן הגולין (דף ח'): הכל גולין ע"י ישראל וישראל גולין על ידיהם חוץ א מע"י גר תושב וגר תושב אינו גולה אלא ע"י גר תושב ובגמ' הכל גולין ע"י ישראל לאתווי מאי לאתווי עבד ומשמע דקאי נמי למאי דקתני וישראל גולין על ידיהם ואמרינן תו בגמ' (דף ט') חוץ מע"י גר תושב אלמא גר תושב עכו"ס הוא אימא סיפא גר תושב גולה ע"י גר תושב ל"ק כאן בגר תושב שהרג גר תושב כאן בגר תושב שהרג ישראל ופירש רש"י חוץ מגר תושב ומשמע דמתרוייהו ממעט ליה דלא הוא גולה ע"י הריגתו אלא נהרג ולא ישראל גולה עליו. ל"ק וכו' גר תושב שהרג גר תושב גולה כדקתני בהדיא ורישא כשהרג את ישראל אינו גולה דלא סגי ליה בגלות עכ"ל. וכתב הראב"ד א"א אין נ"ל כן מן ההלכה וכו'. ולי קשה דמתנני' אא הוא הכל גולין ע"י ישראל וישראל גולין על ידיהם חוץ מע"י גר תושב הרי בהדיא שישראל אינו גולה ע"י גר תושב וכן הועבד דינו כישראל כמו שנתבאר בפי' ב' וא"כ אינו גולה ע"י גר תושב וכן קשה על מ"ש שגר תושב שהרג את העבד גולה מאחר שעבד הוא כישראל הרי הוא בכלל מה ששנינו וישראל גולין על ידיהם חוץ מע"י גר תושב. ונ"ל שט"ס יש בכאן וכך צריך להגיה ולכתוב ישראל שהרג בשגגה את העבד גולה וצריך למחוק משם גר תושב ומ"מ מ"ש שהעבד גולה ע"י גר תושב ושגר תושב גולה ע"י העבד אפשר לקיימו מפני שהעבד אינו כישראל גמור אבל צ"ע מנין לרבינו לחלק בכך:

ד גֵּר תּוֹשֵׁב שְׁהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשִׁגְגָה אָף עַל פִּי שֶׁהוּא שָׁגַג הָרִי זֶה נִהְרָג. אָדָם מוֹעֵד לְעוֹלָם. וְכֵן גֵּר תּוֹשֵׁב שְׁהָרַג גֵּר תּוֹשֵׁב מִפְּנֵי

שְׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שְׁמִתָּר לְהַרְגוֹ הָרִי זֶה קָרוֹב לְמִזִּיד וְנִהְרָג עָלָיו
הוֹאִיל וְנִתְכַּוֵּן לְהַרְגוֹ. וְעַכּוּ"ם שְׁהַרְג אֶת הָעַכּוּ"ם בְּשִׁגְגָה אִין
עָרִי מְקַלֵּט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ שְׁנֶאֱמַר (במדבר לה-טו) 'לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל':

כסף משנה **גר תושב שהרג את ישראל בשגגה וכו'.** בסיפרי ולגר ולתושב אי
כשם שגולה ע"י ישראל כך ישראל גולה על ידו אמרת אם כשהרגו ישראל
פטור ק"י שלא יגלה אלא אם הרגו ישראל הרג ואם הוא הרג את ישראל נהרג
ונ"ל דהכי פירושה מדכתיב לגר ולתושב הייתי שומע שגולה ע"י ישראל
וישראל גולה על ידו אבל אי אפשר לומר כן משום דאם כשהרגו ישראל במזיד
פטור דוכי יזיד איש על רעהו כתיב ולא עכו"ם ק"י שלא יגלה על ידו כשהרגו
בשגגה הילכך על כרחך לומר דאין ישראל גולה ע"י גר תושב ופטור הוא ולא
הוא גולה על ישראל אלא נהרג וכי כתיב לגר ולתושב לענין גר תושב שהרג גר
תושב בלבד הוא דכתיב ובפרק אלו הן הגולין (דף ט') רמו קראי אהדדי כתיב
לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים וכתוב והיו לכם הערים
למקלט לכם ולא לגרים וכו' ל"ק כאן בגר תושב שהרג ישראל כאן בגר תושב
שהרג גר תושב ורמינהו לפיכך גר ועכו"ם שהרגו נהרגין קתני גר דומיא
דעכו"ם מה עכו"ם ל"ש דקטל בר מיניה ל"ש דקטל דלאו בר מיניה נהרג אף
גר ל"ש דקטל בר מיניה לא שנא דקטל לאו בר מיניה נהרג וכו' אמר רבא פרט
לאומר מותר א"ל אביי אומר מותר אנוס הוא א"ל שאני אומר קרוב למזיד
הוא ופירש"י לפיכך אשבע מצות שנצטוו בני נח קאי וקי"ל אזהרתן זו מיתתן
לפיכך גר תושב או עכו"ם שהרגו נהרגין ואפילו בשוגג שאין בני נח צריכים
התראה כדאמרין בסנהדרין ופירש"י באומר מותר [נהרג] דלאו בר גלות הוא.
**ומ"ש וכן גר תושב שהרג גר תושב מפני שעלה על דעתו שמותר להרגו ה"ז
וכו'.** נתבאר בסמוך לרבא דהלכתא כוותיה לגבי אביי ואע"ג דרב חסדא סבר
כאביי. **ומ"ש עכו"ם שהרג את העכו"ם בשגגה אין וכו'.** נתבאר בסמוך :

ה הֵבֵן שְׁהַרְג אֶת אָבִיו בְּשִׁגְגָה גוֹלָה וְכֵן הָאֵב שְׁהַרְג אֶת בְּנוֹ
גוֹלָה עַל יָדוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהַרְגוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת לְמוּד.
או שְׁהִיָּה מְלַמְדוֹ אֲמָנוּת אַחֲרָת שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לָהּ. אָבֵל אִם יִסַּר
בְּנוֹ כְּדִי לְלַמְדוֹ תוֹרָה או חֲכָמָה או אֲמָנוּת וּמֵת פְּטוּר :

כסף משנה **הבן שהרג את אביו וכו'.** משנה פ' אלו הן הגולין (דף ח'): האב
גולה ע"י בן והבן גולה ע"י האב ובגמרא והא אמרת יצא האב המכה את בנו
דגמיר והא אמרת אף ע"ג דגמיר מצוה קא עביד (דכתיב יסר בנך ויניחך וגו')
בשוליא דנגרי שוליא דנגרי חיותיה הוא דגמיר אומנותא אחריתי. **ומ"ש אבל**

אם יסר את בנו כדי ללמדו תורה וכו'. משנה שם (ע"א) ואשר יבא את רעהו ביער מה חטבת עצים רשות אף כל רשות יצא האב המכה את בנו והרב המכה את תלמידו ושליח ב"ד ומפרש רבינו דשליח בית דין היינו שהכה את בעל דין הנמנע מלבא לב"ד. והראב"ד ז"ל כתב א"א זו לא שמענו מעולם וכו'. ואין לו שמענו השגה:

ו וכן הרב הפכה את תלמידו או שליח בית דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבוא לדין והמיתו בשנגה פטור מן הגלות שפאמר (דברים יט-ה) 'לחטב עצים'. לדברי הרשות. יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח בית דין שהרי שגגו והרגו בשעת עשות המצות:

ההראב"ד וכן הרב המכה תלמידו או שליח בין דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבא בדין וכו'. א"א זו לא שמענו מעולם אלא שליח ב"ד שהוא מלקה יותר ממה שאמדהו ב"ד ומת תחת ידו והא דאמרינן דכפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה הנהו לבעלי עבירות עד שיחזרו בהן:

ו בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט ובית דין של אותה העיר שהרג בה שולחין ומביאין אותו משם ודנין שפאמר (דברים יט-ב) 'ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם'. מי שנתחייב מיתה ממיתין אותו שפאמר (דברים יט-ב) 'ונתנו אותו ביד גאל הדם'. מי שנפטר פוטרים אותו שפאמר (במדבר לה-כה) 'והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם'. מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שפאמר (במדבר לה-כה) 'והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו':

כסף משנה בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וכו'. משנה שם (דף ט' ע"ב) ופירש רש"י בתחלה כלומר תחלת משפט כל הרוצחים ואפילו מזידים ויליף טעמא בסיפרי מוארב לו וגוי ונס אל אחת וגוי:

ח כְּשֶׁמְשִׁיבִין אוֹתוֹ מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁמָא יַהֲרִגְנוּ גּוֹאֵל הַדָּם בְּדֶרֶךְ. וְאוֹמֵר לָהֶם אַל תִּנְהַגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׂוֹגֵג בָּא מַעֲשֶׂה לְיָדוֹ:

כסף משנה ומה שכתב כשמשיבין אותו מוסרין לו שני תלמידי חכמים וכו'. משנה וברייתא שם:

ט רוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה שֶׁהָרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם חוּץ לְתַחוּם עִיר מְקַלְטוֹ פְּטוּר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יט-ו) 'וְלוֹ אֵין מְשַׁפֵּט מְוֹת':

כסף משנה רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ וכו'. שם (דף י'): אמר רב הונא רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו פטור קסבר ולו אין משפט מות בגואל הדם הוא דכתיב ופירש"י בגואל הדם הכתוב מדבר וה"ק פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח והשיגו והכהו נפש ולא יתיירא מבי"ד כי לו אין משפט מות וסוף המקרא האומר כי לא שונא הוא וגו' מוסב על ראשו פן ירדוף גואל הדם אני אומר לך להכין לו הדרך כי לא שונא הוא לו ולא הרגו מדעת:

י אֶחָד הַהוֹרְגוֹ בְּדֶרֶךְ קָדָם שֶׁיִּכְנַס לְעִיר מְקַלְט אוֹ שֶׁהָרְגוּ בְּחִזְרָתוֹ עִם הַשְּׂנִיִּים שֶׁשׂוֹמְרִין אוֹתוֹ. נִכְנַס לְעִיר מְקַלְטוֹ וַיֵּצֵא חוּץ לְתַחוּמָהּ בְּזֶדוֹן הָרִי זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה וַרְשׁוּת לְגוֹאֵל הַדָּם לְהָרְגוֹ. וְאִם הָרְגוּ כָּל אָדָם אֵין חִיבִין עָלָיו שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה-כז) 'אֵין לוֹ דָּם':

כסף משנה נכנס לעיר מקלטו ויצא חוץ לתחום בזדון הרי וכו'. משנה שם (דף י"א): רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם ר"י הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם רשות ביד כל אדם ר"ע אומר רשות ביד גואל הדם וכל אדם אין חייבים עליו בגמ' (דף י"ב) מ"ט דר"י הגלילי מי כתיב אם רצח ור"ע וכי כתיב ירצח וכו' ת"ר אם יצוא יצא הרוצח אין לי אלא במזיד בשוגג מנין ת"ל אם יצוא יצא מ"מ והתניא במזיד נהרג בשוגג גולה לא קשיא הא כמאן דאמר אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם הא כמאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אמר אביי מסתברא כמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם שלא יהא סופו חמור מתחלתו מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה ופירש"י סופו צאתו חוץ לתחום תחלתו הרציחה.

ופסק רבינו כר"ע וכאביי דאמר מסתברא כמאן דאמר שאם יצא במזיד נהרג ואם יצא בשוגג אינו נהרג ואע"ג דאיתא התם אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב רוצח שיצא חוץ לתחום ומצאו גואל הדם והרג עליו כמאן לא כר"י הגלילי ולא כר"ע הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"א אומר עד עמדו לפני העדה למשפט מה ת"ל לפי שנאמר ורצח גואל הדם את הרוצח יכול מיד ת"ל עד עמדו לפני העדה למשפט והיה נראה לפסוק הלכתא כר"א מאחר דרב דרבן של כל בני גולה הוא קאי כוותיה וכדאשכחן בפ' חבית ובשאר דוכתין דפסקינן כרב דפליג אסתם מתניי מ"מ לא חש רבינו להא מכמה טעמים חדא משום דר"א שמותי הוא ועוד דמדחזי דרבי אייתי במתניי דר"י הגלילי ור"ע ולא אייתי דר"א משמע דלא סבר לה כוותיה כלל ועוד דאביי דבתרא הוא אתי דלא כר"א:

יא יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה כל ההורגו בין גואל הדם בין שאר אדם גולה על ידו. הרגו בתוך תחום עיר מקלטו אפלו גואל הדם הרי זה נהרג עליו:

כסף משנה ומ"ש הרגו בתוך תחום עיר מקלטו וכו'. זה פשוט דאל"כ מאי אהני ליה עיר מקלט:

יב המזבח קולט שניאמר בהורג בזדון (שמות כא-ד) מעם מזבחי תקחנו למוותי מכלל ששהורג בשגגה אינו נהרג במזבח לפיכך ההורג בשגגה וקלטו מזבח והרגו שם גואל הדם הרי זה נהרג עליו כמי שהרגו בתוך עיר מקלט:

כסף משנה המזבח קולט וכו'. שם אמר רב יהודה אמר רב שתי טעיות טעה יואב באותה שעה דכתיב וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח טעה שאינו קולט אלא גגו והוא תפס בקרנותיו טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס במזבח של שילה אביי אמר בהא נמי מיטעא טעה טעה שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו והוא זר הוי. ומ"ש לפיכך ההורג בשגגה וקלטו מזבח והרגו שם ה"ז נהרג עליו וכו':

יג אין קולט אלא גגו של מזבח בית העולמים בלבד ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. אבל זר או כהן שאינו עובד

בְּשָׁעָה שֶׁנֶהְרָג אוֹ שֶׁהָיָה עוֹבֵד וְלֹא הָיָה עַל גִּגּוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים
סְמוּדָה לֹא אוֹחֵז ^[ב] בְּקִרְנוֹתָיו אֵינּוּ נִקְלָט :

יד וְכֵן מִי שֶׁקִּלְטוֹ הַמִּזְבֵּחַ אֵין מְנִיחִין אוֹתוֹ שָׁם אֱלֹהִים מוֹסְרִין
לוֹ ^[ג] שׁוֹמְרִין וּמַגְלִין אוֹתוֹ לְעִיר מְקִלְטוֹ. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים
בְּמַחְיֵב גְּלוּת. אָבֵל מִי שֶׁפָּחַד מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא יִהְרָגֵנוּ בְּדִין
הַמְּלָכוֹת אוֹ מִבֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִהְרָגוּהוּ בְּהוֹרָאת שְׁעָה וּבִרְח
לְמִזְבֵּחַ וְנִסְמָךְ לוֹ וְאֶפְלוּ הָיָה זֶר הָרִי זֶה נֶצֶל וְאֵין לוֹקְחִין אוֹתוֹ
מֵעַם הַמִּזְבֵּחַ לְמוֹת לְעוֹלָם. אֱלֹהִים אִם כֵּן נִתְחַיֵּב מִיִּתֵת בֵּין דִּין
בְּעֵדוֹת גְּמוּרָה וְהִתְרָאָה כְּשֶׁאֵר כָּל הַרוּגֵי בֵּית דִּין תָּמִיד :

כסף משנה וכן מי שקלטו המזבח אין מניחים אותו שם. בד"א במחוייב גלות
אבל מי שפחד מן המלך וכו' וברח למזבח ונסמך לו ואפי' היה זר ה"ז ניצל
וכו'. יש לתמוה שזו טענה טובה ליואב לומר שלא טעה והיאך אמרו שטעה
ועוד שא"כ לא היו יכולין לקחתו משם להמיתו שהרי לא הרג בהתראה לאבנר
ועמשא וצ"ע. והתוס' כתבו בס"פ נגמר הדין (דף מ"ח:) על הא דקאמר מאי
טעמא] קטלתיה לעמשא וא"ת היאך נתחייב יואב במאי דקטליה לעמשא והא
בעי התראה ואפי' למ"ד חבר אינו צריך התראה הכא לא היה חבר בדבר זה
שהיה חושבו מורד במלכות וה"ל שוגג וי"ל דלא נתחייב אלא משום הוא
גופיה דהוה מורד במלכות עכ"ל. ופשטא דקרא ודשמעתא לא משמע אלא
שנהרג מפני שהרג ואפי' לפי דבריהם עדיין הקושיא במקומה עומדת שכיון
שלא היה חייב מיתה אלא מדינא דמלכותא המזבח היה קולטו כמה שכתב
רבינו ומיהו בהא אפשר לדחוק ולומר דמורד במלכות שאני שאין המזבח
קולטו :

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק ששי

א שְׁלֹשָׁה הֵם הַהוֹרְגִים בְּלֹא כְּוִנָּה :

כסף משנה שלשה הם ההורגים בלא כוונה וכו'. הקדמה זו הקדים רבינו והיא נלמדת מהדינים שיבואו בפרק זה בסותר כתלו לאשפה שהקרוב לפשיעה והקרוב לאונס אינם גולים ובפרק המניח [דף ל"ב:] גבי הנכנס לחנותו של נגר [שלא ברשות] ונתזה בקעת וטפחה על פניו ומת פטור אמרינן מאי פטור מגלות דלא סגי ליה בגלות משום דה"ל שוגג קרוב למזיד ודן רבינו שהקרוב לאונס אם הרגו גואל הדם נהרג עליו והקרוב למזיד אם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו:

ב יש הורג בשגגה והעלמה גמורה וזהו שנאמר בו (שמות כא-יג) ויאשר לא צדה. ודינו שישגלה לערי מקלט וינצל כמו שבארנו:

ג ויש הורג ותהיה השגגה קרוב לאנס והוא שיארע במיתת זה מארע פלא שאינו מצוי ברב מארעות בני אדם. ודינו שהוא פטור מן הגלות. ואם הרגו גואל הדם נהרג עליו:

ד ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה. או שהיה לו להזהר ולא נזהר. ודינו שאינו גולה מפני שעונו חמור אין גלות מכפרת לו ואין ערי מקלט קולטות אותו שאינן קולטות אלא המחיב גלות בלבד. לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור:

ה ומה יעשה זה. ישב וישמר עצמו מגואל הדם. * וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהן אם הרגו גואל הדם אין להם דמים. לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא פונה:

ההראב"ד וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכו'. א"א תימה הוא ואיך נאמין בעד אחד או להתיר דמו של זה לגואל הדם:

כסף משנה וכן כל הרצחנים שהרגו בע"א. כתב הראב"ד תימה הוא וכו'. וי"ל דלא בע"א קאמר רבינו אלא היינו בעדות מיוחדת כלומר שהעיד עד אחד היום וחבירו למחר או שראהו אחד אחר האחד וכמ"ש רבינו בפ"ד גבי ההורג נפשות שלא בעדים שכונסין אותו לכיפה ואוקמוה בגמרא בעדות מיוחדת א"נ

שהרג בפני עדים בלא התראה או שהוכחשו בבדיקות ולא בחקירות ונראה דלרמוז להא דהוכחשו בבדיקות כתב רבינו וכיוצא בהן ונראה שרבינו כתב מסברא שלא יהיו אלו חמורים מההורג שלא בכוונה שזה נהרג ע"י גואל הדם ואלו לא יהרגו ע"י גואל הדם :

ז כיצד. הזורק אבן לרשות הרבים והרגה או הסותר כתלו לרשות הרבים ונפלה אבן והמיתה. בין שסותרו ביום בין שסותרו בלילה הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט מפני שזו פשיעות היא שהרי היתה לו לעין ואחר כך יזרק או יסותר :

כסף משנה כיצד הזורק אבן לרה"ר וכו'. משנה פי' אלו הן הגולין (דף ח') הזורק אבן לרה"ר והרג ה"ז גולה ראב"י אומר אם מכשיצאת האבן מידו הוציא הלה את ראשו ה"ז פטור וידוע דהלכה כראב"י דמשנתו קב ונקי ובגמ' לרה"ר מזיד הוא א"ר שמואל בר יצחק בסותר את כותלו איבעיא ליה לעיוני בסותר את כותלו בלילה נמי איבעיא ליה לעיוני בסותר את כותלו לאשפה האי אשפה היכי דמי אי שכיחי בה רבים פושע הוא אי לא שכיחי בה רבים אנוס הוא אמר רב פפא לא צריכא אלא באשפה העשויה ליפנות בה בלילה ואינה עשויה ליפנות בה ביום ואיכא דמיקרי ויתיב פושע לא הוי דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב :

ז סותרו לאשפה בלילה אם הרבים מצויין בה הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט ואם אין הרבים מצויין בה כלל הרי זה קרוב לאנס ופטור מן הגלות :

ח היתה האשפה עשויה להפנות בה בלילה ואינה עשויה להפנות בה ביום ונקרה אדם וישב שם ונפלה עליו אבן בשעת סתירה ומת הרי זה גולה. ואם אחר שנפלה האבן בא זה וישב ונפלה עליו ומת הרי זה פטור מן הגלות :

כסף משנה ומ"ש רבינו ואם אחר שנפלה האבן בא זה וישב ונפלה עליו פירושו אם כשנעקרה האבן מהכותל קודם שתפול למטה בא זה וישב ונפלה עליו וטעמא דראב"י מפרש בגמ' משום דכתיב ומצא פרט לממציא את עצמו :

ט וְכֵן הִזְרֵק אֶת הָאָבֶן וְאַחַר שִׁיָּצְאָת מִיָּדוֹ הוֹצִיא הֵלָּה אֶת רֵאשׁוֹ וְקִבְּלָהּ פְּטוֹר מִגְּלוּת שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים יט-ה\)](#) 'וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ' פֶּרֶט לְמִמְצִיא עֲצָמוֹ :

י הַשּׁוֹנֵא שֶׁהֵרֵג בְּשִׁגְגָה אֵינּוֹ נִקְלָט שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר לה-כג\)](#) 'וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ' חֲזָקְתוֹ שֶׁהוּא קָרוֹב לְמִזִּיד. וְאִי זֶהוּ שׁוֹנֵא זֶה שֶׁלֹּא דִּבֵּר עִמּוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים מִפְּנֵי הָאֵיבָה. וְכֵן אִם נִכְנַס לְקֶרֶן זְוִית וְהִמִּיתוּ שָׁם בְּשִׁגְגָה אוֹ שֶׁדְּחָפוּ בְּגוּפוֹ אוֹ נִתְּפְּנוּ לְזֶרֶק שְׁתֵּימָן וְזֶרֶק אַרְבַּע. אוֹ שֶׁעָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁמֶתֵּר לְהֵרֵג. אוֹ שֶׁנִּתְּפְּנוּ לְהֵרֵג אֶת זֶה וְהֵרֵג אֶת זֶה אֶפְלוּ נִתְּפְּנוּ לְהֵרֵג עִפּוּיִם אוֹ בְּהֵמָה וְנִמְצָא יִשְׂרָאֵל הָרִי כָּל אֵלוֹ קָרוֹבִין לְמִזִּיד וְאֵינָן נִקְלָטִין :

כסף משנה **השונא שהרג בשגגה וכו'.** משנה שם (דף ט':) וכת"ק. ומ"ש ואיזהו שונא וכו'. פי' זה בורר (דף כ"ז:). ומ"ש וכן אם נכנס לקרן זוית וכו'. פי' אלו הן הגולין (דף ז'): ת"ר אם בפתע פרט לקרן זוית בלא איבה פרט לשונא הדפו שדחפו בגופו או השליך עליו להביא ירידה שהוא צורך עלייה בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לצד אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתיים וזרק ד'. ופירש"י פרט לקרן זוית שלשון פתע הוא בסמוך כדמתרגמינן בתכיף. פרט לקרן זוית שאם היה זה יוצא ממבוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינו בידו וזה בא כנגדו בקרן זוית ולא ראהו והרגו. שדחפו בגופו בלא מתכוין וכו'. בלא צדיה לשון צידוד שלא נתכוין לצדד לצד ב' ואשר לא צדה שלא נתכוון לזרוק בצדו ובסמוך לו אלא למקום שזרק אבל לא היה יודע שיש שם אדם. פרט למתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע וכן לזרוק ארבע וזרק שמונה. ומ"ש או שעלה על דעתו שמותר להרוג. שם ת"ר בשגגה פרט לאומר מותר שהאומר מותר קרוב למזיד הוא בבלי דעת וכו' פרט למתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לעכו"ם והרג את ישראל. ויש לתמוה על מ"ש רבינו שאם דחפו בגופו אינו גולה דהא משמע בברייתא שכתבתי דגולה ואפשר לומר שרבינו מפרש דפרט דקתני ברישא קאי נמי אסיפא והוי כאילו אמר הדפו פרט לדחפו בגופו כלומר דהדפו משמע שהדפו במתכוין פרט לדחפו בגופו שלא במתכוין. כתב המגיה [מהר"ם פאדווא] צ"ע על מאי דאיתא בברייתא פרט לקרן זוית דבר"פ המניח גבי נזיקין משמע דקרן זוית פטור משום דאנוס הוא ורש"י פירש שם (דף כ"ז:) דנכנס ממבוי למבוי והחזיר פניו ולא ראהו וכענין זה פירש הא דפי' הגולין ורבינו פירש משום דקרוב למזיד הוא ואולי דדעת רבינו משום דדבר הלמד מעניינו הוא בלא איבה הסמוך לו שהוא פרט לשונא דטעמו

משום דקרוב למזיד לכן דחק עצמו לפרש גם קרן זוית זה ולא רצה לפרשו כההיא דפרק המניח עכ"ל x :

יא הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות והרגו בעל הבית בשגגה פטור מן הגלות שפנאמר (דברים יט-ה) 'ואשר יבא את רעהו ביצור מה יער שיש רשות להנהיג להכניס לשם אף כל פיוצא בו. לפיכך הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור מגלות. ואם נכנס ברשות הרי זה גולה :

כסף משנה הנכנס לחצר בעה"ב שלא וכו'. משנה שם (דף ח'). ומ"ש לפיכך הנכנס לחנות הנגר וכו'. פי' המניח (דף ל"ב:) ת"ר הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות וניתזה בקעת וטפחה על פניו ומת פטור ואם נכנס ברשות חייב מאי חייב אמר ר"י בר חנינא חייב בארבעה דברים ופטור מגלות לפי שאין דומה ליער וכו' אמר רבא ק"ו ומה יער וכו' אלא אמר רבא מאי פטור מגלות דלא סגי ליה בגלות והיינו טעמא דר"י בר חנינא משום דהוי שוגג קרוב למזיד וכו' רב פפא משמיה דרבא מתני לה ארישא הנכנס לחנותו של נגר שלא ברשות וניתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת פטור אמר ר"י בר חנינא חייב בארבעה דברים ופטור מגלות מאן דמתני לה אסיפא כ"ש ארישא ומאן דמתני לה ארישא אבל אסיפא כיון דברשות חייב גלות ופסק רבינו כמאן דמתני לה ארישא משום דרב פפא משמיה דרבא דבתרא הוא קאמר ליה ועוד דטעמיה דר"י בר חנינא לפי שאינו דומה ליער א"ש כי מתנינן ליה ארישא ומאן דמתני לה אסיפא צריך לשבושי ולומר דלא אמר טעמא דלפי שאין דומה ליער אלא טעמא משום דה"ל שוגג קרוב למזיד :

יב מי שהיה דולה את החבית להעלותה לגג. ונפסק החבל ונפלה על חברו והרגתהו. או שהיה עולה בסלם ונפל על חברו והרגו. פטור מן הגלות. שזה כמו אנוס הוא. שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העתים אלא כמו פלא הוא. אבל אם היה משלשל את החבית ונפלה על חברו והרגתהו. היה יורד בסלם ונפל על חברו. היה מעגל במעגלה ונפלה על חברו והרגתהו. גולה. שפנאמר (במדבר לה-כג) 'ויפל עליו וימת' שיפל דרך נפילה. שהרי דרך נפילה מצוי ברב העתים להזיק ודרך קרוב הוא

להיות. שְׁהָרִי טָבַע הַכָּבֵד לַיָּרֵד לְמִטָּה בְּמַהֲרָה. וְהוֹאִיל וְלֹא זָרַז
עֲצָמוֹ וְתִקּוֹן מַעֲשָׂיו יָפָה בְּשַׁעַת יְרִידָה יִגְלָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה :

כסף משנה מי שהיה דולה את החבית וכו'. כל דינים אלו משנה פרק שני
דמכות (דף ז') ובגמרא מנא הני מילי אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות
עד שיפול דרך נפילה ורבינו ברוחב שכלו נתן טעם לדבר. ודע דבמתניתין תנן
היה מושך במעגלה ונפלה עליו והרגתו (פטור) ולא ידעתי למה השמיטו רבינו
ומכל מקום נלמד הוא משאר דינים שכתב :

יג קָצַב שְׁהִיָּה מְקַצֵּב וְהַגְבִּיָּה יָדוּ בְּקוּפִיץ לְאַחוּרִיו וְהַחֲזִירוּ
לְשֹׁבֵר הָעֵצִים כְּדָרְךְ שְׁעוֹשֵׂין הַקְּצָבִים. כָּל שְׂיָמוֹת בְּהוֹלָכָה שְׁהִיָּה
הַהַגְבָּה מְלַפְנֵיו וְיִרִידָה מְאַחְרֵיו אֵינוֹ גּוֹלָה עָלָיו. וְכָל שְׂיָמוֹת
בְּחִזְרָה שְׁהִיָּה עָלֶיהָ מְאַחְרֵיו וְיִרִידָה מְלַפְנֵיו גּוֹלָה. זֶה הַכֹּל לְכָל
שְׂבָדָרְךְ יְרִידָתוֹ גּוֹלָה שְׁלֹא בְּדָרְךְ יְרִידָתוֹ אֵינוֹ גּוֹלָה. וְאַפְלוּ
בְּיִרִידָה שְׁהִיָּה צָרְךְ עָלֶיהָ אֵינוֹ גּוֹלָה :

כסף משנה קצב שהיה מקצב תני חדא לפניו חייב
לאחריו פטור ותנא אידך לאחריו חייב לפניו פטור נותניא אידך בין לפניו בין לאחריו
חייב ותנאי אידך בין לפניו בין לאחריו פטור ל"ק כאן x בירידה שלפניו כאן
בירידה שלאחריו כאן בעליה שלפניו כאן בעליה שלאחריו כאן בירידה שלפניו
ושלאחריו כאן בעליה שלפניו ושלאחריו ופירש"י כל דרך עליה פטור וכל דרך
ירידה חייב הילכך הא דתניא לפניו חייב לאחריו פטור בירידה שלפניו ועליה
שלאחריו השפיל זרועו להרים בכח והרים מכח לפניו בהשפלתו חייב הרג
בעליתו לאחריו פטור והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור בעליה לפניו
וירידה של לאחריו כגון המרים ידו בכח עד שהשפילו דרך אחוריו ממעל
לכתפיו וחזר והגביהן להכות לפניו הרג בהשפלתו דרך אחוריו חייב הרג
בהגבתו פטור והא דתניא בין לפניו בין לאחריו חייב בירידה שלפניו או
שלאחריו והא דתניא בין לפניו בין לאחריו פטור בעליה שלפניו ושלאחריו :
ומ"ש זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה וכו'. משנה שם : **ומ"ש ואפי' בירידה**
שהיא צורך עליה. שם ברייתא או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עליה
ופירש"י דמרבה לה לחייב גלות עליה וכן משמע לישנא דברייתא דבהא קאמר
להביא ובאינך דמיתניא התם קאמר פרט לזה ומדברי רבינו נראה שהוא
מפרש דלפיטורא מייתי לה ומ"מ צריך ליישב לדעת רבינו הא שכתבתי בסמוך

תני חדא לפניו חייב לאחריו פטור ותניא אידך וכו' עד כאן בעליה שלפניו
ושלאחריו היאך יתפרש לדעתו וצ"ע:

יד פיצד. הִיָּה עוֹלָה בְּסֻלָּם וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיבָה מִתַּחַת רִגְלָיו
וְנִפְלָה וְהִמִּיתָה פְּטוֹר מִן הַגְּלוּת. וְכֵן הַמְתַּכּוּן לְזֶרֶק בְּצַד זֶה
וְהִלְכָה לָּהּ לְצַד אַחֵר אוֹ שֶׁהִיָּתָה לוֹ אָבֹן מִנַּחַת בְּחִיקוֹ וְלֹא הִפִּיר
בָּהּ מֵעוֹלָם וְעָמַד וְנִפְלָה וְהִמִּיתָה. וְכֵן [א] הַסּוּמָא שֶׁהָרַג בְּשִׁגְגָה.
כָּל אֵלוֹ פְּטוּרִין מִן הַגְּלוּת מִפְּנֵי שֶׁהֵן קְרוּבִין לְאַנָּס:

כסף משנה ומה שכתב כיצד היה עולה בסולם וכו'. שם בעא מיניה רבי אבהו
מר"י היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו כה"ג עליה
היא או ירידה היא א"ל כבר נגעת בירידה שהיא צורך עליה פירש"י עליה היא
או ירידה בטר דידיה אזלין והוא היה עסוק בעליה או בטר שליבה אזלין
והעולה עליה היה דוחקה ומשפילה כלפי מטה. ובמ"ש הרי נגעת וכו' כתב
רש"י הרי נגעת כאן בירידה שהיא צורך עליה והא רבינן לה לעיל לחיובא
ורבינו מפרש איפכא דהא אייתינן לה לעיל לפיטורא: **וכן המתכוין לזרוק בצד
זה והלכה לה לצד אחר וכו'.** ברייתא כתבתיה בפרק זה. **ומה שכתב או
שהיתה לו אבן מונחת בחיקו וכו'.** סוף פרק כיצד הרגל. **ומ"ש וכן הסומא
וכו'.** פלוגתא דר' יהודה ור"מ במשנה פרק אלו הן הגולין ופסק כר"י ומפרש
בגמרא טעמיה משום דכתיב בלא ראות פרט לסומא:

טו הִיָּתָה אָבֹן בְּחִיקוֹ וְהִפִּיר בָּהּ וְשִׁכְחָה וְעָמַד וְנִפְלָה וְהִמִּיתָה
גוֹלָה שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר לה-יא\)](#) 'בְּשִׁגְגָה' מִכָּלֵל שֶׁהִיָּתָה לוֹ יְדִיעָה. נִשְׁמָט
הַבְּרָזֵל מִן הָעֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ אֵינּוּ גוֹלָה מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה בָּא [ב] מִכַּחוֹ
אֶלָּא מִכַּח כַּחוֹ וְנִמְצָא כְּמוֹ אָנָּס. וְכֵן הַזֶּרֶק אָבֹן לְתַמָּר לְהַפִּיל
תַּמָּרִים וְנִפְלוּ מִן הַתַּמָּרִים עַל תֵּינוֹק וְהִרְגוּהוּ פְּטוֹר מִפְּנֵי שֶׁנִּפְלוּ
מִכַּח כַּחוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מִשְׁאָר הַסְּבוֹת:

כסף משנה ומ"ש היתה אבן בחיקו והכיר בה וכו'. ס"פ כיצד הרגל (דף כ"ו):
נשמט הברזל מן העץ המתבקע וכו'. משנה פ"ב דמכות (דף ז'): נשמט הברזל
מקתו [והרג] רבי אומר אינו גולה וחכ"א גולה מן העץ המתבקע רבי אומר גולה
וחכ"א אינו גולה ופירש"י מן העץ המתבקע יצא קיסם ונתז למרחוק והרג.
ומ"ש וכן הזרוק אבן לתמר וכו'. שם (דף ה') אמר רב פפא דהוי מחלוקת רבי

ורבנן דהא דמי למן העץ המתבקע ורבינו נראה שאינו מפרש כן אלא מן העץ
המתבקע אנשמט ברזל דרישא קאי:

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק שביעי

א תלמיד שגלה לערי מקלט מגליו רבו עמו שפאמר וחי עשה
לו כדי שיחיה וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה
כמיתה חשובין. וכן הרב שגלה מגליו ישיבתו עמו:

כסף משנה תלמיד שגלה לעיר מקלט וכו' וכן הרב שגלה וכו'. בפ' אלו הן
הגולין (דף י')

ב עבד שגלה לעיר מקלט אין רבו חיב לזונו ומעשה ידיו לרבו.
אבל אשה שגלתה לעיר מקלט בעלה חיב לזונה. ואינו יכול
לומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך אלא אם כן היו מספיקין
לה:

כסף משנה עבד שגלה לעיר מקלט וכו' אבל אשה שגלתה לעיר מקלט וכו'.
בסוף פ"ק דגיטין (דף י"ב):

ג רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת קדם שיגלה מוליכין
עצמותיו לשם. ורוצח שמת בעיר מקלטו קוברין אותו שם.
ובעת שימות הכהן הגדול מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי
אבותיו:

כסף משנה רוצח שנגמר דינו להגלותו וכו'. בפרק אלו הן הגולין (דף י"א):
אמר אביי נקיטין נגמר דינו ומת מוליכין עצמותיו לשם דכתיב לשוב לשבת
בארץ עד מות הכהן ואיזוהי ישיבה שהיא בארץ הוי אומר זו קבורה. ומה

שכתב ובעת שימות הכהן הגדול וכו' נראה לי דאכל רוצח קאי והוא שם תנא מת קודם שמת הכהן הגדול מוליכין עצמותיו על קברי אבותיו דכתיב ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו אי זו היא ישיבה שהיא בארץ אחוזתו הוי אומר זו קבורה. ומצאתי מוגה בספרי רבינו ורוצח שמת בעיר מקלטו קוברים אותו שם ובעת שימות הכהן הגדול מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו ע"כ. והוא מבואר כמו שכתבתי:

ד שְׂאֵר הַלְוִיִּם הַשׁוֹכְנִים בְּעָרֵי מְקַלְט כְּשִׂימוֹת אֶחָד מֵהֶן אֵינוּ נִקְבָּר בְּעִיר וְלֹא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם. שְׁנֵאמַר [\(במדבר לה-ג\)](#) 'וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמֹתָם וְלִרְכֻשָׁם וְלִכְל חֵיתָם'. לְחַיִּים נִתְּנוּ וְלֹא לְקַבֹּרָה:

כסף משנה שאר הלוויים השוכנים בערי מקלט וכו'. מימרא שם (דף י"ב):

ה רוצח שְהָרַג בְּשִׁגְגָה בְּעִיר מְקַלְטוֹ. גוֹלָה בָּהּ מִשְׁכוּנָה לְשְׁכוּנָה וְאֵינוּ יוֹצֵא מִן הָעִיר. וְכֵן לֹוִי שְהָרַג בְּמִדְיַנְתּוֹ גוֹלָה לְמִדְיַנָּה אַחֲרַת מְעָרֵי הַלְוִיִּם. לְפִי שְׁכָלָן קוֹלְטוֹת כְּמוֹ שְׁיִתְּבָאֵר. וְאִם הָרַג חוּץ מְעָרֵי הַלְוִיִּם וּבְרַח לְעִירוֹ הָרִי זֶה קוֹלְטוֹ:

כסף משנה רוצח שהרג בשגגה וכן לוי שהרג במדינתו וכו'. משנה שם ע"ב. ומה שכתב ואם הרג חוץ מערי הלוויים וכו'. שם:

ו * עִיר מְקַלְט שְׁרַבָּה רְצַחְנִים אֵינָה קוֹלְטָת. שְׁנֵאמַר [\(יהושע כד-ד\)](#) 'וְדַבֵּר בְּאָזְנֵי זְקַנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת דְּבָרָיו וְלֹא שְׁשׂוּן דְּבָרֵיהֶם לְדַבְּרוֹ. וְכֵן עִיר שְׂאִין בָּהּ זְקַנִים אֵינָה קוֹלְטָת שְׁנֵאמַר זְקַנֵי הָעִיר הַהִיא:

ההראב"ד עיר מקלט שיש בה רוצחים. א"א שיש בה רוב רצחנים עכ"ל:

כסף משנה עיר מקלט שרובה רצחנים וכו' וכן עיר שאין בה זקנים וכו'. שם (דף י'). וכתב הראב"ד עיר מקלט שיש בה רוצחים א"א שיש בה רוב רצחנים עכ"ל. ספר מוטעה נזדמן להראב"ד בדברי רבינו:

ז רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו. יאמר להם
[א] רוצח אני. אמרו לו אף על פי כן יקבל מהן :

כסף משנה רוצח שגלה לעיר מקלט וכו'. משנה שם (דף י"ב):

ח הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם. ואפלו לדבר מצוה
או לעדות בין עדות ממון בין עדות נפשות. ואפלו להציל נפש
בעדותו או להציל מיד העובד כוכבים או מיד הנקר או מיד
הדלקה ומן המפלת. ואפלו כל ישראל צריכין לתשועתו כיואב
בן צרויה אינו יוצא משם לעולם עד מות הכהן הגדול. ואם
יצא התיר עצמו למיתה כמו שבארנו :

כסף משנה הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם וכו'. גם זה משנה שם (דף
י"א):

ט אחד כהן גדול המשוח בשמן המשחה. ואחד המרבה
בבגדים. ואחד הכהן הגדול העובד. ואחד הכהן שעבר. כל
אחד מארבעתן שמת מחזיר את הרוצח. אבל משוח מלחמה
אינו מחזיר מפני שהוא ככהן הדיוט :

כסף משנה אחד כהן גדול המשוח בשמן המשחה וכו'. גם זה משנה שם ע"א.
ומ"ש אבל משוח מלחמה אינו מחזיר. גם זה משנה שם ודלא כר' יהודה :

י רוצח שנגמר דינו לגלות ולא היה שם כהן גדול. וההורג כהן
גדול ולא היה שם כהן גדול אחר. וכהן גדול שהרג ולא היה
שם כהן גדול אחר. הרי אלו גולין ואינן יוצאין מעיר מקלט
לעולם :

כסף משנה רוצח שנגמר דינו לגלות וכו' עד ואין יוצאין מעיר מקלט לעולם.
גם זה משנה שם :

יא נגמר דינו לגלות ואחר כך מת הכהן הגדול קדם שיגלה הרוצח. הרי זה פטור מן הגלות. ואם עד שלא נגמר דינו מת הכהן הגדול ומנו כהן אחר תחתיו ואחר כך נגמר דינו הרי זה חוזר במיתתו של שני שנגמר דינו בפניו :

כסף משנה נגמר דינו לגלות ואחר כך מת הכה"ג וגו' עד שנגמר דינו בפניו. גם זה משנה שם :

יב נגמר דינו ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה. בטלה כהנה וכאלו נגמר דינו בלא כהן גדול ואינו יוצא משם לעולם :

כסף משנה נגמר דינו ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה וכו'. שם נגמר דינו ונעשה כהן בן גרושה או בן חלוצה פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מתה כהונה וחד אמר בטלה כהונה לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע קא מפלגי וכו' אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרבי יהושע מאן דאמר מתה כרבי יהושע ומי"ד בטלה עד כאן לא אמר ר' יהושע התם דכתיב ברוך ה' חילו ופועל ידיו תרצה וכו' אבל הכא אפי' ר' יהושע מודה. ופירש רש"י מתה כהונה הרי הוא כמת ואין הרוצח גולה. בטלה כהונה איגלאי מלתא למפרע שלא היה כהן גדול והוה ליה האי רוצח נגמר דינו בלא כ"ג ואינו חוזר לעולם וכו'. ופועל ידיו תרצה עבודותיו כשירות אבל לענין שאר דבריו אינו כהן. ופסק רבינו כמ"ד בטלה כהונה משום דבפ"ג דקדושין (דף ס"ו:) אמרינן דטעמא דרבי יהושע משום דכתיב ברוך ה' חילו ואתי כמ"ד בטלה כהונה ועוד דהכי משתמע בירושלמי פרק ה' דתרומות :

יג רוצח ששב לעירו אחר מות הכהן הגדול. הרי הוא כשאר כל אדם. ואם הרגו גואל הדם נהרג עליו שכבר נתכפר לו בגלותו :

כסף משנה רוצח ששב לעירו וכו' ואם הרגו גואל הדם נהרג עליו. זה נראה שהוא פשוט :

יד אף על פי שנתכפר לו אינו חוזר לשׁררה שְׁהִיָּה בָּהּ לְעוֹלָם. אֶלָּא הָרִי הוּא מוֹרֵד מִגְּדֻלְתּוֹ כָּל יָמָיו הוֹאִיל וּבָאָה תִּקְלָה זֹו הַגְּדוּלָּה עַל יָדוֹ :

כסף משנה ומה שכתב אע"פ שנתכפר אינו חוזר לשׁררה שהיה בה לעולם וכו'. משנה בס"פ אלו הן הגולין (דף י"ג) וכרבי יהודה לגבי ר"מ :

טו אף על פי שֶׁהַחוּבֵל בְּאָבִיו בְּזָדוֹן חֵיב מִיתַת בֵּית דִּין כְּמוֹ הַהוֹרֵג שְׁאָר אָדָם. אִם חָבֵל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ בְּשִׁגְגָה אִינוֹ חֵיב גְּלוּת. שְׁלֵא חֵיבָה תוֹרָה גְּלוּת אֶלָּא [להורג] נֶפֶשׁ אָדָם בְּשִׁגְגָה בְּלִבָּד כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ :

כסף משנה אף על פי שהחובל באביו ובאמו וכו' אינו חייב גלות וכו'. בסיפרי פרשת מסעי מכה נפש בשגגה אי מכה נפש שומע אני אף מכה אביו ואמו במשמע ת"ל רוצח הוא מכה נפש לא אמרתי אלא רוצח מכה נפש יצא המכה אביו ואמו שאינו גולה :

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק שמיני

א מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלַט שְׁנַאָמֵר (דברים יט-ב) 'שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָדֹ'. וְאֵין עָרֵי מִקְלַט נוֹהְגוֹת אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל :

כסף משנה מצות עשה להפריש ערי מקלט וכו' ואין ערי מקלט נוהגת אלא בארץ ישראל. מפורש בכתוב פרשת מסעי את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ומה ששנינו בסיפרי אין לי אלא שקולטות בארץ כנען בחו"ל מנין ת"ל תהיינה צ"ל דה"ק אין לי אלא שקולטות אלא לבני הארץ לבני חו"ל מנין א"נ חוץ לארץ קרי לעבר הירדן :

ב וְשֵׁשׁ עָרִים הָיוּ. שְׁלֹשׁ הַבְּדִיל מִשָּׁה רַבְּנוּ בְּעֶבֶר הַיְרֵדוֹן. וְשֹׁלֵשׁ הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן :

ג אֵין אַחַת מֵעָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת עַד שְׁיִבְדְּלוּ כֻלָּן. שֶׁנֶּאֱמַר [\(במדבר](#) [לה-ג\)](#) 'שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תַּהְיֶינָה לָכֶם'. וְהוֹדִיעָנוּ מִשָּׁה רַבְּנוּ שֶׁאֵין שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבָר הַיְרֵדוֹן קוֹלְטוֹת עַד שְׁיִבְדְּלוּ שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבָר כְּנָעַן. וְלָמָּה הַבְּדִילָן אָמַר הוּאֵיל וּבָאָה מִצְוָה לְיָדֵי אֶקְיָמְנָה :

כסף משנה אין אחת מערי מקלט קולטות עד שיובדלו כולן וכו'. משנה פ' אלו הן הגולין (דף ט' :). ומ"ש ולמה הבדילן וכו'. שם :

ד בְּיָמֵי הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹת עַל אֱלוֹ הַשֵּׁשׁ. שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים יט-ט\)](#) 'וַיִּסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֱלֹהִים'. וְהֵיכָן מוֹסִיפִין אוֹתָן בְּעָרֵי הַקֵּינִי וְהַקְּנִזִי וְהַקְּדָמוֹנִי שֶׁנִּכְרַת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּרִית עֲלֵיהֶן וְעַדְיוֹן לֹא נִכְבְּשׁוּ וְעֲלֵיהֶן נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה [\(דברים יט-ח\)](#) 'וְאִם יִרְחִיב ה' אֶלֶהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ' :

כסף משנה בימי מלך המשיח מוסיפין ג' אחרות וכו'. בירושלמי פרק הגולין (דף ל"ב). ובספרי פרשת שופטים על פסוק ואם ירחיב ה' את גבולך וכו' ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה. ומ"ש והיכן מוסיפין אותן בערי הקיני והקנזי והקדמוני :

ה וְחִיבִין בַּיִת דִּין לְכוּן הַדְּרָכִים לְעָרֵי מִקְלָט לְתַקְנָם וּלְהַרְחִיבָן. וּמְסִירִין מֵהוֹן כָּל מְכֻשׁוֹל וְכָל תַּקְלָה. וְאֵין מְנִיחִין בְּדָרְךְ לֹא תֵל וְלֹא גִיא וְלֹא נָהָר. אֶלָּא עוֹשִׂין עָלָיו גֶּשֶׁר כְּדֵי שֶׁלֹּא לְעַכֵּב אֶת הַבוֹרַח לְשָׁם. שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים יט-ג\)](#) 'תִּכְיֶין לָךְ הַדְּרָךְ'. וְרַחֵב דְּרָךְ עָרֵי מִקְלָט אֵין פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת. וּמִקְלָט מִקְלָט הָיָה כְּתוּב עַל פְּרֻשֵׁת דְּרָכִים כְּדֵי שְׁיִכְיֶירוּ הַרְצָחָנִים וַיִּפְּנוּ לְשָׁם :

כסף משנה וחייבים ב"ד לכוין הדרכים לערי מקלט וכו'. זה פירוש מה שאמרו בספרי תכין לך הדרך תכוין לך סרטאות שיהיו מפולשות לתוכו: ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות מל"ב אמה. בפרק המוכר פירות (דף קע"ב) דרך הרבים ט"ז אמה דרך ערי מקלט ל"ב וכו'. מאי קרא תכין לך הדרך דרך הדרך: ומקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים וכו'. פ' אלו הן הגולין (דף י"ז):

ו בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶדָר בְּכֹל שָׁנָה בֵּית דִּין מוֹצִיאִין שְׁלוּחִים לְתַקֵּן הַדְּרָכִים. וְכֹל מְקוֹם שֶׁמִּצְאוּהוּ שֶׁנִּתְקַלְקַל מִתְקַנִּים אוֹתוֹ. וּבֵית דִּין שֶׁנִּתְרַשְׁלוּ בְּדָבָר זֶה מְעַלָּה עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב כְּאֵלוֹ שֶׁפָּכוּ דָמִים:

כסף משנה בט"ו באדר בכל שנה בית דין מוציאין שלוחין וכו' עד כאילו שפכו דמים. בפרק קמא דמועד קטן (דף ה'):

ו * וְכֵן מוֹשְׁחִין בֵּין כָּל עִיר וְעִיר מֵעָרֵי מְקַלְט בְּתַחֲלַת הַפְּרָשָׁתוֹ עַד שֶׁיִּהְיוּ מְשֻׁלְּשׁוֹת בְּשׂוּהָ. שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים יט-ג\)](#) 'תִּכְיֶן לְךָ הַדֶּרֶד':

ההראב"ד וכן מושחין בין כל עיר וכו'. א"א וכן משוין. עכ"ל:

כסף משנה וכן מושחין בין כל עיר ועיר וכו'. בפרק אלו הן הגולין (דף ט'): . וכתב הראב"ד וכן משוין. ואיני יודע מה מלמדנו:

ח עָרֵי מְקַלְט אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן לֹא עֲרֹת גְּדוֹלוֹת וְלֹא כְּרָכִים גְּדוֹלִים וְלֹא קִטְנִים אֶלָּא עֲרֹת בֵּינוֹנִיּוֹת. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמְקוֹם שְׁוֹקִים וּבְמְקוֹם הַמַּיִם. וְאִם אֵין שָׁם מַיִם מְכַנְיִסִין לְתוֹכָן מַיִם. וְאֵין מוֹשִׁיבִין אוֹתָן אֶלָּא בְּמְקוֹם אֶכְלוּסִין. נִתְמַעְטוּ אֶכְלוּסִיָּהּ מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. נִתְמַעְטוּ דִּיּוּרִיָּהּ מְכַנְיִסִין לְתוֹכָן כְּהַנִּים לוּיִים וְיִשְׂרָאֵלִים. וְאֵין פּוֹרְסִין בְּתוֹכָן מְצוּדוֹת וְאֵין מְפַשְׁלִין בְּתוֹכָן חֲבָלִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רֶגֶל גּוֹאֵל הָדָם מְצוּיָה שָׁם:

כסף משנה אין עושין אותן לא עיירות גדולות וכו' עד מצויה שם. גם זה שם (דף יי) ופירש"י אין עושין אותן טירין קטנים לפי שאין מזונות מצויים שם ולא כרכים גדולים שהכל נקבצים שם תמיד ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב לו במקום שווקים שימצאו מזונות לקנות במקום אוכלוסים שיהיו כפרים וישוב סמוכים להם שלא יבואו גואל הדם מרובים על העיר בחיל:

ט כָּל עָרֵי הַלְוִיִּם קוֹלְטוֹת וְכָל אַחַת מֵהֶן עִיר מְקַלֵּט הִיא. שְׁנַאֲמַר **(במדבר לה-ו)** וְעָלִיָּהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר' **(במדבר לה-ז)** וְכָל הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר'. הַקִּישׁוֹן הַכָּתוּב כֵּן זֶה לְזֶה לְקַלֵּט:

כסף משנה כל ערי הלוויים קולטות עד אינן קולטות אלא לדעת. גם זה שם:

י וימה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט ובין שאר ערי הלוויים. שערי מקלט קולטות בין לדעת בין שלא לדעת הואיל ונכנס בהן נקלט. ושאר ערי הלוויים אינן קולטות אלא לדעת. ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו. והדר בשאר ערי הלוויים נותן שכר לבעל הבית:

כסף משנה ורוצח הדר בעיר מקלט וכו'. משנה בסוף פי' אלו הן הגולין (דף י"ג) מעלין היו שכר דברי ר' יהודה ר"מ אומר לא היו מעלין להן שכר ובגמרא אלא אמר רבא מחלוקת במ"ב דמר סבר ועליהם תתנו כי הנך לקליטה ומר סבר ועליהם תתנו כי הנך מה הנך לכל צרכיהם אף הני נמי לכל צרכיהם אבל בשש דברי הכל לא היו מעלין להם שכר ופירש"י לכם לרוצחים נאמר והיו לכם הערים למקלט וידוע דהלכה כר' יהודה:

יא כָּל עִיר הַקּוֹלְטֵת תַּחְוִמָּה קוֹלֵט כְּמוֹהָ. אֵילָן שְׁעוֹמֵד בְּתוֹךְ תַּחֲוִים עָרֵי מְקַלֵּט וְנוֹפוֹ נוֹטָה חוּץ לַתַּחֲוִים מְשַׁיְגֵיעַ תַּחַת הַנוֹף נְקַלֵּט. הִיא עוֹמֵד חוּץ לַתַּחֲוִים וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְתוֹךְ הַתַּחֲוִים מְשַׁיְגֵיעַ לְעֶקְרוֹ נְקַלֵּט וְהַהוֹרְגוֹ שָׁם נֶהָרַג עָלָיו. וְאִם עַל פִּי שְׁהַתַּחֲוִים קוֹלֵט אֵין הַרוֹצֵחַ דָּר בּוֹ שְׁנַאֲמַר **(במדבר לה-כה)** וַיֵּשֶׁב בָּהֶּם בָּהֶּם וְלֹא בְּתַחְוִמָּה:

כסף משנה כל עיר הקולטת תחומה קולט כמוה. משנה שם : אילן שהוא עומד בתוך תחום ערי מקלט וכו'. משנה שם (דף י"ב) אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה חוץ לתחום או עומד חוץ לתחום ונופו נוטה בתוך התחום הכל הולך אחר הנוף ואסיק רב אשי מאי אחר הנוף אף אחר הנוף ופירש"י דהיינו לומר דהיכא דעיקרו בחוץ ונופו בפנים שדי עיקרו בתר נופו לחומרא ולא תימא כדקאי קאי אבל היכא דעיקרו בפנים ונופו בחוץ שדי נופו בתר עיקרו ולא מצי קטיל בנופו ומשום דבכולי גמרא שדינן נוף בתר עיקר איצטריך הכא למימר דלענין מקלט זמנין דשדינן עיקר בתר נוף לחומרא עכ"ל. וכך הם דברי רבינו אבל קשה לן דהא לא אצטריך רב אשי לשנויי הכי אלא לרבי יהודה אבל לרבנן שפיר מיפרשא מתני' כפשטה שהכל הולך אחר הנוף כדמפרש טעמייהו בגמ' ערי מקלט בדירה תלה רחמנא בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מיתדר ליה ופירש רש"י בדירה תלה רחמנא דכתיב כי בעיר מקלטו ישב ונופו ראוי לדירה יותר מעיקרו ולמה הניח רבנן ופסק כר' יהודה ושמא נקט להקל בדיני נפשות ואין זה כדאי וצ"ע: ואע"פ שהתחום קולט אין הרוצח דר בו וכו' .

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק תשיעי

א הרוג שְנִמְצָא נוֹפֵל לְאֶרֶץ וְלֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּמִקוֹמוֹ. וְיוֹצְאִין חֲמֹשֶׁה זְקָנִים [א] מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא-ב) 'וַיֵּצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ וּמוֹדְדֶיךָ מִמֶּנּוּ אֶל הָעָרִים שְׁסָבִיבוֹת הַחֶלֶל. אֲפֹלוּ נִמְצָא בְּצַד עִיר זוֹ שֶׁהִדְבֵּר יְדוּעַ בְּנוֹדָאֵי שֶׁהִיא הַקְּרוֹבָה מְצֹנָה לְמִדָּד :

כסף משנה הרוג שנמצא נופל לארץ וכו'. ויוצאים חמשה זקנים מב"ד שבירושלים. משנה בפרק ט' דסוטה (דף מ"ד:) שלשה מב"ד הגדול שבירושלים היו יוצאים רבי יהודה אומר חמשה שנאמר ויצאו זקניך ושופטיך זקניך שנים שופטיך שנים אין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד. ויש לתמוה למה פסק כר' יהודה אע"ג דבגמ' אמרינן דת"ק ר"ש מ"מ כיון דסתם לן תנא כוותיה הכי הוה ליה למיפסק ואפשר דכיון דבפ"ק דסנהדרין (דף י"ד)

שנויה במחלוקת הוה ליה סתם ואח"כ מחלוקת דבתרי סדרי יש סדר למשנה ואין הלכה כסתם והדרינן לכללין דר"ש ור' יהודה הלכה כר' יהודה. ומ"ש ומודדין אל הערים. בספרי ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל מן החלל אל הערים ולא מן הערים אל החלל. ומ"ש אפילו נמצא בצד עיר זו שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה וכו'. שם שאפילו נמצא בעליל לעיר היו מודדין שמצוה לעסוק במדידה ופירש"י בעליל לעיר במגולה ופשוט שאין עיר קרובה כזו:

ב אחר שמודדין ונודעה העיר הקרובה קוברין את הנהרג במקומו וחוזרין זקני ירושלים למקומן. ובית דין של אותה העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה העיר ומורידין אותה אל נחל ששויטף בחזקה וזהו [\(דברים כא-ד\)](#) 'איתן' האמור בתורה:

כסף משנה ומה שכתב קוברין את הנהרג במקומו. פרק עגלה ערופה (דף מ"ה:) וסוף פרק מרובה (ב"ק דף פ"א:). ומה שכתב וחוזרין זקני ירושלים למקומן. במשנה פרק ט' דסוטה נפטרו זקני ירושלים והלכו להן וזקני אותה העיר מביאים עגלת בקר ופירש רש"י נפטרו זקני ירושלים שאין עליהם אלא למדוד כדכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו. ומה שכתב משל אנשי אותה העיר. ומה שכתב ומורידין אותה אל נחל ששויטף בחזקה וזהו איתן האמור בתורה. שם במשנה איתן כמשמעו קשה ובגמרא (דף מ"ז) תנו רבנן מנין לאיתן שהוא קשה שנאמר איתן מושבך וכו' אחרים אומרים מנין לאיתן שהוא ישן שנאמר גוי איתן הוא גוי מעולם הוא ונראה דמשמע לרבינו דקשה היינו שהוא שויטף בחזקה ופסק כתנא קמא דאתי כסתם מתניתין. ודע ששם במשנה שנינו אף על פי שאינו איתן כשר ופירש"י דלא כתיב ביה עיכובא ולא נאמר אלא למצוה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

ג ועורפין אותה שם בקופיץ מאחריה. ובית דין של אותה העיר עם כל זקניה אפלו הם מאה כלן רוחצין את ידיהן שם במקום עריפתה ואומרים שם בתוך הנחל בלשון הקדש [\(דברים כא-ז\)](#) 'ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו'. כלומר שלא בא לידינו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו ופטרנוהו בלא לונה. והכהנים אומרים בלשון הקדש [\(דברים כא-ז\)](#)

ח 'כִּפֹּר לְעֵמֶךָ יִשְׂרָאֵל'. וְהוֹלֵכִין לָהֶן. וְהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר
עַל הַדָּם שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כא-ח\)](#) 'וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם':

כסף משנה ומ"ש עורפין אותה שם בקופיץ מאחריה. שם במשנה פ"י למה שנאמר וערפו שם את העגלה בנחל. ומ"ש של אותה עיר עם כל זקניה אפילו מאה וכו'. שם במשנה וזקני אותה העיר רוחצים במים במקום עריפתה ובגמרא (דף מ"ו): ת"ר כל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל שאין ת"ל הערופה ומה ת"ל הערופה על מקום עריפתה של עגלה ושנינו בספרי וכל זקני העיר ההיא אפילו הם מאה: ומ"ש ואומרים שם בתוך הנחל. בספרי יכול יעלו מן הנחל ויאמרו ת"ל בנחל שתהא ענייתן ואמירתן בנחל. ומה שכתב בלשון הקדש. פרק אלו נאמרין (סוטה דף ל"ב) ופי' עגלה ערופה (שם דף מ"ד): ופירש"י מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל בלשון הקדש הוזקקו מן התורה לאמרה ובגמרא יליף לה מקרא: ומ"ש כלומר שלא בא לידינו הנהרג הזה וכו'. שם במשנה ואומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו וכי על דעתנו עלתה שזקני ב"ד שופכי דמים הם אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו בלא [מזון לא ראיינוהו והנחנוהו] בלא לוייה. ומ"ש הכהנים אומרים. שם במשנה וכן מפורש בדברי המתרגם פסוק כפר לעמך ישראל. ומ"ש בלשון הקדש. נתבאר בסמוך. ומ"ש שאומרים כפר לעמך ישראל לא זה בלבד צריכים לומר אלא כל המקרא אומרים עד בקרב עמך ישראל כמו שמפורש שם במשנה ורבינו רישא דקרא נקט. ומ"ש והקב"ה מכפר על הדם שנאמר ונכפר להם הדם. שם במשנה ואינם צריכים לומר ונכפר להם הדם אלא רוח הקדש מבשרתן אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר לכם:

ד כְּשִׂמוּדְדִין מִן הַחֲלָל מִדְּקִדְקִין בְּמִדָּה וְאִין מְקַדְרִין בָּהּ. וְאִין מוֹדְדִין אֶלָּא לְעִיר שְׂיֵשׁ בָּהּ בֵּית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. וְאִין מוֹדְדִין לִירוּשָׁלַיִם שְׂיִרוּשָׁלַיִם אִין מְבִיָּאָה עֵגְלָה עֲרוּפָה לְפִי שְׁלֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים וְנֶאֱמַר [\(דברים כא-א\)](#) 'בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר הִ' אֶלְהִיךָ נִתֵּן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ':

כסף משנה כשמודדין מן החלל וכו'. פרק כיצד מעברין (דף ל"ה): אמרינן אין מקדדין לא בערי מקלט ולא בעגלה ערופה מפני שהן של תורה ופירש רש"י בעגלה ערופה כשבא למדוד הערים שסביבות החלל לידע אי זו היא הקרובה מכולן [וטעמא] מפני שמדידתן של תורה הילכך לא משערינן בהו מידי אלא מודדין הרים וגאיות כקרקע חלקה: ואין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין

של כ"ג. משנה פרק עגלה ערופה (דף מ"ד): אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין ובגמרא (דף מ"ה): משום דבעינן זקני העיר וליכא: ואין מודדין לירושלים וכו'. משנה וגמ' שם:

ה נמצא קרוב לירושלים או לעיר שאין בה בית דין מניחין ^[ב] אותה ומודדין אל שאר העירות הסמוכות לו. נמצא סמוך לספר או לעיר שיש בה עכו"ם אין מודדין כל עקר שהרי זה בחזקת שהרגוהו עכו"ם:

כסף משנה נמצא קרוב לירושלים וכו'. משנה שם (דף מ"ד): נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עכו"ם או לעיר שאין בה ב"ד לא היו עורפין אין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד ובגמרא (דף מ"ה): פשיטא כיון דתנא לעיר שאין בה ב"ד אנא ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד הא קמ"ל כדתניא מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין שמניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה ב"ד ת"ל ולקחו זקני העיר ההיא מ"מ ופירש רש"י דהאי העיר יתירה הוא דמצי למכתב והיתה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקניה עגלת בקר. ועל נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עכו"ם אמרינן בגמרא דכתיב כי ימצא פרט למצוי ומפרש רבינו שהוא מצוי שיהרגוהו עכו"ם וכן מפורש בירושלמי:

ו אין העיר הקרובה מביאה אלא בזמן שפנין הרב שבה כמו מנין העיר הרחוקה ממנה. אבל אם היו אלו שברחוקה מרבין על אנשי הקרובה ממנה הולכין אחר ^[ג] הרב והמרבין מביאין העגלה:

כסף משנה אין העיר הקרובה מביאה וכו'. בסוף פ"ב דבתרא (דף כ"ג): רוב וקרוב הולכים אחר הרוב ואע"ג דרובא דאורייתא וקורבה דאורייתא אפילו הכי רובא עדיף מתיב ר' זירא והיה העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דאיכא אחריתי דנפשי מינה בדליכא וליזיל בתר רובא דעלמא ביושבת בין ההרים ופירש"י בין ההרים שאין דרך רוצחים לבא ממקומות אחרים לכאן עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה לא כתב חילוק זה דיושבת בין ההרים וני"ל לדחוק ולומר שסובר רבינו דקושיא דליזיל בתר רובא דעלמא לאו קושיא הוא דפשיטא דקרובה בעינן דהא בקרובה תלה רחמנא ואי הוה אזלינן בתר רובא דעלמא לעולם היו מודדין לעיר הגדולה שבעולם ומאי דא"ל ביושבת בין ההרים לפי דרכו השיבו אבל לקושטא דמילתא ליתיה:

ז אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה והולכין אחר הקרוב הרב עדיף :

ח נמצא הנהרג מכון בין שתי עירות ואנשי זו כאנשי זו בשוה יביאו עגלה אחת בשתפות. ויתנו ויאמרו. אם זו היא הקרובה הרי היא שלהן ואילו יתנו להם חלקם מתנה. ואם אלו הם הקרובים הרי הוא שלהן ואילו יתנו להן חלקם מתנה. לפי שאי אפשר לצמצם ואפלו בידי אדם :

כסף משנה נמצא הנהרג מכוון בין שתי עירות וכו'. בספ"ב דבכורות (דף י"ח) תנא נמצא מכוון בין שתי עירות שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א וחכ"א יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו מאי קסברי רבנן אי קסברי אפשר לצמצם וקרובה ואפילו קרובות ליתי תרתי ואי קרובה ולא קרובות אפילו חדא לא ליתי אלא לאו שמע מינה קסברי רבנן אי אפשר לצמצם ואפילו בידי אדם ש"מ :

ט מהיכן מודדין. [ד] מחטמו. נמצא גופו במקום אחד וראשו במקום אחר מוליכין הגוף אצל הראש וקוברים אותו במקומו. וכן כל מת מצוה מוליכין גופו אצל ראשו ונקבר במקומו :

כסף משנה מהיכן מודדין מחוטמו וכו'. משנה פרק עגלה ערופה (דף מ"ד): מנין היו מודדין ר"א אומר מטיבורו ר"ע אומר מחוטמו ראב"י אומר ממקום שנעשה חלל מצוארו ופסק כר"ע ויש לתמוה דהא קי"ל משנת ראב"י קב ונקי וצ"ל שסובר שלא נאמר כלל זה לדחות מאי דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו: נמצא גופו במקום אחד וכו'. משנה שם נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף דברי ר' אליעזר ר"ע אומר הגוף אצל הראש ובגמרא במאי קא מפלגי אי לימא לענין מדידה [קמיפלגי] הא מדקתני סיפא מנין היו מודדין מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן אמר ר' יצחק במת מצוה קנה מקומו וכו' והיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש [אצל הגוף] דברי ר"א ר"ע אומר הגוף אצל הראש וידוע דהלכה כר"ע :

2 נִמְצְאוּ מֵתִים רַבִּים זֶה בְּצַד זֶה. מוֹדְדִין מִחֶטְמוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן. וְאִם הִיְתָה עִיר אַחַת קְרוּבָה לְכֻלָּם מְבִיָּאָה עֲגֻלָּה אַחַת עַל כָּלָן. * נִמְצְאוּ זֶה עַל גַּבֵּי זֶה מוֹדְדִין מִן הָעֲלִיּוֹן כְּמוֹת שֶׁהוּ מְנַחֵין :

ההראב"ד נמצא זה על גבי זה מודדין מן העליון כמות שהן מונחין. א"א זה הפסק אינו מתברר מהגמרא :

כסף משנה נמצאו מתים רבים וכו'. . נמצאו זה ע"ג זה מודדין מן העליון כמות שהן וכו'. בר"פ עגלה ערופה (דף מ"ה) אמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריה א"ל ההוא מרבנן [לאביי] שני חללים זה ע"ג זה מהיכן הוא מודד מין במינו הוי טמון ומין במינו לא הוי צף ומעליון מודד או דילמא מין במינו הוי צף ומין במינו לא הוי טמון ומתחתון מודד או דילמא מין במינו הוי טמון ומין במינו הוי צף ולא מתחתון [מודד] ולא מעליון מודד א"ל תניתוה עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו ע"ג חבירו ושכחו התחתון שכחה והעליון אינו שכחה ר"ש בן יהודה אומר משום (ר"ש) שניהם אינם שכחה התחתון מפני שהוא טמון והעליון מפני שהוא צף סברוה דהני תנאי כר' יהודה סבירא להו דאמר בשדה פרט לטמון וכו' לא אי כר' יהודה ס"ל דכ"ע מין במינו הוי טמון והכא בפלוגתא דר"י ורבנן קמפלגי דרבנן כרבנן ור"ש בן יהודה כר' יהודה. ופירש"י תניתוה לחדא מינייהו דפלוגתא היא בטמון אבל צף לא פשט ליה מינה דהא אוקימנא טעמא דעליון משום דאחזוק ביה וצף ולא ידעינן מאי הוי עלה עכ"ל. ומשמע דבעיא דטמון איפשיטא לסברת סברוה דלת"ק מין במינו לא הוי טמון ודחי ליה דאיפשט דלכ"ע מין במינו הוי טמון ורבינו נראה שפושט דמין במינו הוי טמון ויש לתמוה דהא מצי למימר כיון דלא איפשיטא מנין לו לפשוט כן ולכל זה נתכוון הראב"ד שכתב זה הפסק אינו מתברר מן הגמרא. ואפשר לומר שטעם רבינו משום דמלישנא דסברוה משמע דלא קאי האי סברא ומלישנא דאי כר"י ס"ל דכ"ע מין במינו הוי טמון ומדלא קאמר ליה בלשון דילמא משמע דקושטא דמילתא הכי הוא ובבעיא דצף נראה לדחוק ולומר דפשיטא לרבינו דלא מקרי צף משום דמתניי קתני צף על פני המים ומשמע דלא מיקרי צף אלא על פני המים דוקא ואע"ג דההוא מרבנן מיבעיא ליה בצף לא חש אביי למפשטה משום דמילתא דפשיטא היא ממתניי כדאמרן ואע"ג דבירושלמי פשט דאין מודדין מן התחתון משום שהוא טמון ולא מן העליון מפני שהוא צף פסק רבינו כדמשמע ליה מגמרא דידן וצ"ע :

יא נֹאמַר (דברים כא-א) 'כִּי יִמְצָא חֲלָל לֹא חֲנוּק וְלֹא מִפְּרֹפֶר שְׂאִין
זֶה נִקְרָא חֲלָל. (דברים כא-א) 'בְּאֲדָמָה לֹא טָמוּן בְּגֵל. (דברים כא-א) 'נִפְלִי
לֹא תִלְוִי בְּאֵילָן. (דברים כא-א) 'בְּשֻׁדָּה לֹא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. (דברים
כא-א) 'לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּי הָאֵם אִם נוֹדַע לֹא הָיוּ עוֹרְפִין :

יב אֶפְלוּ רָאָה הַהוֹרֵג עַד אֶחָד אֶפְלוּ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה אוֹ פֶּסוּל
לְעֵדוּת בְּעֵבֶרָה לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. לְפִיכֹךְ מִשְׂרָבוּ הַרְצָחָנִים בְּגִלּוֹי
בְּטָלָה עֲגָלָה עֲרוּפָה :

כסף משנה (יא-יב) נאמר כי ימצא חלל לא חנוק ולא מפפר וכו'. פרק עגלה
ערופה (דף מ"ה ע"ב) ופירש"י חלל לא מיקרי אלא בכלי ברזל כעין חרב. ומ"ש
באדמה לא טמון בגל וכו' עד על פני המים. משנה שם (דף מ"ד :) : לא נודע מי
הכהו הא אם נודע לא היו עורפין אפילו ראה ההורג עד אחד. ברייתא שם (דף
מ"ז :) . ומ"ש אפילו עבד או אשה או פסול לעדות בעבירה לא היו עורפין :
ומ"ש לפיכך משרבו הרצחנין בגלוי בטלה עגלה ערופה. משנה וברייתא שם :

יג עַד אֶחָד אוֹמַר רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג וְעַד אֶחָד הִכְחִישׁוּ וְאָמַר
לוֹ לֹא רְאִיתִי הָיוּ עוֹרְפִין. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים כְּשֶׁבָאוּ שְׁנֵיהֶם
כְּאַחַת. אָבֵל אִם אָמַר אֶחָד אֲנִי רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג הָרִי זֶה נֹאמֵן
כְּשֵׁנִים לְעֵנְיָן זֶה. וְאִם בָּא אַחַר כֶּךָ עַד אֶחָד וְהִכְחִישׁוּ וְאָמַר לוֹ
לֹא רְאִיתִי אֵין מִשְׁגִּיחִין עַל דְּבָרֵי הָאַחֲרוֹן וְאֵין עוֹרְפִין :

כסף משנה עד אחד אומר ראיתי את ההורג וכו' בד"א בשבאו שניהם כאחד
וכו'. משנה שם עד אחד אומר ראיתי (את ההורג) ועד אומר לא ראית אשה
אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראית היו עורפין עד אחד אומר ראיתי ושנים
אומרים לא ראית היו עורפין שנים אומרים ראינו ועד אחד אומר להן לא
ראיתם לא היו עורפין ובגמ' עד אחד אומר ראיתי את ההורג וכו' טעמא
דמכחיש ליה הא לא מכחיש ליה עד אחד מהימן וכו' השתא דאמרת עד אחד
מהימן אידך חד היכי מצי מכחיש ליה והאמר עולא כ"מ שהאמינה תורה עד
אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אמר לך עולא תני לא
היו עורפין וכן אמר רבי יצחק ור' חייא אמר תני [לא] היו עורפין וכו' ולר' חייא
קשיא דעולא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה ופירש"י (דף ל"א :)
הרי כאן שנים הרי הוא כשנים כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה [מתני']

כשהעידו שניהם בתוך כדי דיבור דבטלו דבריו מיד דלא נתקיימה עדותן בבית דין והיכן האמינתו תורה כשנים כגון אם העיד עדותו ויצא דתו לא מצי חד לאכחושי עכ"ל. ופסק רבינו כר' חייא והטעם כתבתי בפ"א מהל' סוטה:

יד בָּאוּ שְׁנַיִם אַחֲרַי שֶׁהָעֵיד הָאֶחָד וְהַכְּחִישׁוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ לֹא רָאִיתָ הָרִי הֵן כְּשֵׁתִי עֲדִיּוֹת הַמְּכַחֲשׁוֹת זֶה אֶת זֶה וְעוֹרְפִין. * אִשָּׁה אוֹמֶרֶת רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג וְאִשָּׁה אַחֶרֶת מְכַחֶשֶׁת אוֹתָהּ וְאוֹמֶרֶת לֹא רָאִיתָ הָיוּ עוֹרְפִין בֵּין שְׂבָאוֹ שֶׁתִּיהֶן כְּאַחַת בֵּין שְׂבָאוֹ זֶה אַחֲרָיו. שְׁנַיִם אוֹמְרִים רָאִינוּ וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶן לֹא רָאִיתֶם אֵין עוֹרְפִין. אֶחָד אוֹמֵר רָאִיתִי וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים לוֹ לֹא רָאִיתָ הָיוּ עוֹרְפִין:

ההראב"ד אשה אומרת ראיתי את ההורג עד בין שבאו שתיהן כאחת בין שבאו זה אחר זה. א"א נראה מן הגמרא שזה שיבוש הוא דבזה אחר זה הראשון עיקר ואפילו אשה עכ"ל:

טו בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים כְּשֶׁהָיוּ שֶׁלְּשֹׁתָן כְּשָׂרִים אוֹ פְּסוּלִים. * אָבֵל אִם אָמַר עַד אֶחָד רָאִיתִי הַהוֹרֵג וְשֵׁתִי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִים אוֹמְרִים לוֹ לֹא רָאִיתָ אֵין עוֹרְפִין:

ההראב"ד אבל אם אמר עד אחד וכו'. א"א גם זה שיבוש:

טז * שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי פְּסוּלִים אוֹמְרִים רָאִינוּ הַהוֹרֵג וְעַד אֶחָד מְכַחֵשׂם וְאוֹמֵר לֹא רָאִיתֶם עוֹרְפִים. שְׂאֶפִילוֹ מָאָה נָשִׁים אוֹ מָאָה פְּסוּלִים וְעַד אֶחָד מְכַחֵשׂ אֶת כָּלֵן הָרִי אֵלוֹ כְּאִישׁ אֶחָד וְעַד אֶחָד:

ההראב"ד שתי נשים או שני פסולין אומרים וכו' עד עורפין. א"א גם זה שיבוש שלא אמרו אלא בדאתא עד אחד כשר מעיקרא אבל אתא לבסוף הולכים אחר רוב דעות ואפילו בעד אחד מכחישן עכ"ל:

כסף משנה (יד-טז) ומ"ש באו שנים אחר שהעיד האחד וכו'. נתבאר במשנה שכתבתי בסמוך. **ומ"ש אשה אומרת ראיתי את ההורג וכו' עד בין שבאו זו אחר זו.** נתבאר במשנה שכתבתי בסמוך וע"כ לא מפלגינן בין באו בבת אחת לבאו זה אחר זה אלא דוקא כשהעד הראשון הוא כשר ולאפוקי מהראב"ד שכתב אשה אומרת ראיתי וכו' עד זו אחר זו נראה מהגמ' שזה שיבוש דבזה אחר זה וכו'. **ומ"ש רבינו שנים אומרים ראינו וכו'.** אחד אומר **ראיתי ושנים אומרים לא ראית וכו' בד"א בשהיו שלשתן כשרים או פסולים וכו'.** שם (דף מ"ז): תנן עד אחד אומר ראיתי את ההורג ושנים אומרים לא ראית וכו' היו עורפין הא חד וחד לא היו עורפין תיובתא דר' חייא ולטעמיה אימא סיפא שנים אומרים ראינו ועד אחד אומר לא ראיתם לא היו עורפין הא חד וחד היו עורפין אלא מתני' כולה בפסולי עדות וכדר' נחמיה דאמר כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות וכו' ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל שתי נשים באיש אחד כי פלגא ופלגא דמי ופירש"י בזה כתבתי בפ"א מהלכות סוטה וממ"ש שם יתבארו דברי רבינו כאן. וכתב הראב"ד שנים אומרים ראינו וכו' עד עורפין גם זה שיבוש עכ"ל. ותמיהא לי דהא דברי רבינו משנה שלימה הם והיאך כתב שהוא שיבוש ואפשר שטעמו משום דבגמ' מקשה מהאי בבא דמשמע מינה הא חד וחד היו עורפין ותיובתא דרבי חייא ואיצטריך לשנויי אלא כולה מתני' בפסולי עדות וקרבי נחמיה וא"כ לא היה לו לרבינו לכתוב בבא זו כי היכי דלא נידוק מינה הא חד וחד היו עורפין ותקשה לרבי חייא וי"ל דרבינו לא לדיוקא כתביה שאי אפשר למידק מינה הכי שהרי כתב בהדיא דעד אחד ועד אחד לא היו עורפין ואם תאמר משנה שאינה צריכה היא ויש לומר שרצה להעתיק המשנה כצורתה כיון שהיא גופה אמת בלא דיוק ואי אפשר לטעות לדייק בה ומפני שכתב ה"ז נאמן כשנים לענין זה רצה לכתוב דין השנים: **וכתב עוד הראב"ד שתי נשים או שנים פסולים אומרים וכו' עד עורפין גם זה שיבוש שלא אמרו אלא בדאתא עד אחד כשר מעיקרא וכו'.** ואיני יורד לסוף דעתו של הראב"ד שהרי דברי רבינו מפורשים בגמרא דלשינא בתרא שתי נשים באיש אחד כי פלגא ופלגא דמי והיינו דאתא ע"א לבסוף ולא אמרו הלך אחר רוב דעות אלא בשכולם נשים או פסולים:

יז **שְׁלֹשׁ נָשִׁים או שְׁלֹשָׁה פְּסוּלִים אֹמְרִים רְאִינוּ הַהוֹרֵג וְאַרְבַּע נָשִׁים או אַרְבַּעַת פְּסוּלִים אֹמְרִים לֹא רְאִיתֶם עוֹרְפִין. זֶה הַפְּלֵל בְּפְסוּלִין [הל'ד] אַחַר רַב הַמְּנַן בְּכָל מְקוֹם:**

ההראב"ד שלש נשים או שלשה פסולים וכו'. א"א אפילו בזה אחר זה עכ"ל:

כסף משנה ועל מ"ש רבינו ג' נשים או ג' פסולים וכו' כתב הראב"ד אפילו בזה אחר זה. ופשוט הוא בדברי רבינו שסתם ולא חילק:

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק עשירי

א אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל וכן בעבר הירדן:

כסף משנה אין דין עגלה ערופה [נוהג] אלא בארץ וכן בעבר הירדן. בספרי סוף פרשת שופטים אשר ה' אלהיך נותן לך לרבות עבר הירדן:

ב עגלה ערופה בת שתי שנים או פחות [א]. אבל אם היתה בת שתי שנים ויום אחד פסולה. ואין המומין פוסלין ואף על פי כן אם היתה טרפה פסולה. [\(דברים כא-ח\)](#) 'בפירה' נאמר בה כקדשים:

כסף משנה עגלה ערופה בת שתי שנים וכו'. בריש מס' פרה וכחכמים: ואין המומין פוסלין. משנה פ' עגלה ערופה (דף מ"ה). ומ"ש ואעפ"כ אם היתה טרפה פסולה וכו'. ירושלמי שם אלא שמשמע שם שלפ"ז מחוסרת אבר פסולה ויש לתמוה למה השמיטו רבינו:

ג כל העבודות פוסלות את העגלה כמו שפוסלין בפירה אדמה שנאמר [\(דברים כא-ג\)](#) 'אשר לא עבד בה'. ולמה נאמר על אחר שנאמר אשר לא עבד בה שהוא כולל העל עם שאר עבודות. שהעל פוסל בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה כיון

שְׁמִשְׁכָּה בְּעַל טַפַּח נִפְסְלָה אָף עַל פִּי שְׁלֹא חָרַשׁ בָּהּ וְלֹא עָשָׂה בָּהּ
מְלָאכָה. וּשְׂאָר עֲבוֹדוֹת אֵין פּוֹסְלִין אֶלָּא עַד שְׁעַת מְלָאכָה :

כסף משנה כל העבודות פוסלות את העגלה וכו' עד אין פוסלין אלא עד שעת
מלאכה. בפרק עגלה ערופה (דף מ"ו) :

ד כָּל מְלָאכָה שֶׁהִיא לְצָרְכָה כְּגוֹן פִּרְשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי
הַזְּבוּבִים אֵינוֹ פּוֹסְלָה. וְכֹל שֶׁהִיא שְׁלֹא לְצָרְכָה כְּגוֹן שֶׁפִּרְשׁ
טְלִיתוֹ עָלֶיהָ לְנוֹשְׂאָה פְּסוּלָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
בְּהִלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה :

כסף משנה כל מלאכה שהיא לצרכה וכו'. נלמד מדיני פרה השנויים בפ"ב
ממס' פרה :

ה אֵין עוֹרְפִין אֶת הָעֶגְלָה אֶלָּא בַּיּוֹם לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (דברים כא-ח)
'כִּפְרָה' כְּקִדְשִׁים. וְכֹל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְעִרְיָתָהּ. וְאֵין עוֹרְפִין שְׁתֵּי
עֲגָלוֹת כְּאַחַת שְׁאֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת :

כסף משנה אין עורפין את העגלה אלא ביום וכו' וכל היום כשר לעריפתה.
משנה בפרק ב' דמגילה (דף כ' ע"ב) : ואין עורפין שתי עגלות כאחת וכו'.
בפירקא קמא דסוטה (דף ח') ויהיב טעמא מפני שאין עושין מצות חבילות
חבילות :

ו עֶגְלָה עֲרוּפָה אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה וְנִקְבְּרַת בְּמָקוֹם עִרְיָתָהּ
וּמִשְׁתֵּרֵד לְנַחַל תִּיאָסֵר בְּהִנָּאָה אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נֶעְרְפָה. וְאִם
מֵתָה אוֹ נִשְׁחָטָה אַחַר יְרִידָתָה הֲרִי זֶו אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה וְתִקְבֵּר :

כסף משנה עגלה ערופה אסורה בהנאה וכו'. משנה בפ' בתרא דע"ז (דף ע"ד) :
ונקברת במקום עריפתה. בס"פ ב"ש (זבחים מ"ו) : ומשתרד לנחל תיאסר
וכו'. בפרק בתרא דכריתות (דף כ"ד) : אתמר עגלה ערופה אימתי נאסרת רב
המנונא אמר מחיים רבא אמר לאחר עריפה וכו' ולרב המנונא מאימתי אמר
ר' ינאי גבול שמעתי בה ושכחתי ונסבין חבריא למימר ירידתה לנחל איתן
אוסרתה וכו' אמר רבא מנא אמינא לה דתנן עגלה ערופה וכו' (אם נמצא

ההורג) עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר ואי אמרת מחיים אמאי תצא ותרעה בעדר הא אתסרא לה מחיים תני עד שלא נראית לעריפה אימא סיפא משנערפה תקבר במקומה תני משנראית לעריפה אי"כ אימא סיפא שעל הספק באה מתחלה כיפרה ספיקה והלכה לה ואם מחיים עדיין לא כיפרה ספיקה תנאי היא ופסק רבינו כרב המנונא משום דרבי ינאי וחברייא הכי ס"ל אבל קשה דלפ"ז הוה ליה לפסוק שאם נמצא ההורג אחר ירידתה לנחל אסורה בהנאה והוא פסק לקמן בסמוך שאם נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה תצא ותרעה בעדר. והרשב"א כתב שנשאל על זה והשיב היטבת לראות כי גם בעיני יפלא שהוא זיכה שטרא לבי תרי דפליגי בכריתות וטרחתו להעמיד דבריו ולא יכולתי אבל מה אעשה והראב"ד לא חלק עליו בזה כלום עכ"ל. וליישב דעת רבינו אפשר לומר שהוא סובר דהא דמקשה משנערפה העגלה תצא ותרעה בעדר לאו קושיא היא דאיכא למימר שאני עגלה דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה ואיגלאי מילתא דהקדש טעות הוה ואע"פ שהתוס' תירצו זה ואמרו דסברא היא דגמרי ומקדשי דלא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג רבינו לא ניחא ליה בההוא תירוצא וסובר דגמ' לפום מאי דס"ד דגמר ומקדיש בכל גוונא אסיק מאי דאסיק דמתני' פליגא וסברה דאינה נאסרת מחיים ולא אמרינן דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה דלא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג אבל לפום קושטא איכא למימר דמתני' נמי סברה דירידתה לנחל אוסרתה ואף על פי כן אם נמצא ההורג אפילו אחר שהורידה לנחל תצא ותרעה בעדר משום דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה שהרי דבר מצוי הוא שימצא ההורג וכל שכן לפי מה שפירשו קצת מפרשים שמתועלת המדידה והעניינים הנעשים במצוה שע"י כך הוא קרוב שיתגלה מי הוא ההורג דהא ודאי מעיקרא מסקי אדעתיהו שימצא ההורג ולא גמרי ומקדשי הילכך נקטינן דירידתה לנחל אוסרתה ונקטינן במתני' דנמצא ההורג עד שלא תערף העגלה תצא ותרעה בעדר משום דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשוה:

ו נִמְצְאוּ הָעֵדִים זֹמְמִין הָרִי זֹ מִתְּרַת בְּהִנָּאָה. פִּיצַד. כְּגוֹן שְׂאֵמֵר עַד אֶחָד אָנִי רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג וּבָאוּ שְׁנַיִם וְהִכְחִישׁוּהוּ וְאָמְרוּ לוֹ לֹא רְאִיתִי. וְהִפְרִישׁוּ אֶת הָעֶגְלָה וְהוֹרִידוּהָ לְנַחַל לְעֶרְפָּה עַל פִּיהֶם. וְאַחַר כֵּן הוֹזְמוּ הַשְּׁנַיִם. הָרִי זֹ מִתְּרַת בְּהִנָּאָה:

כסף משנה נמצאו העדים זוממין וכו'. בפרק בתרא דכריתות שם (דף כ"ד) א"ר יהודה אמר רב מודים חכמים לר' מאיר באשם תלוי שהוזמו עדיו שיצא וירעה בעדר ויש ללמוד משם לעגלה ערופה:

ח נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה תצא ותרעה בעדר. נמצא אחר שנערפה תקבר במקומה. שעל הספק באה מתחלתה כפרה ספיקה והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה הרי זה יהרג שנאמר ^[ב] [\(דברים כא-ט\)](#) 'ואתה תביעור הדם הנקי':

כסף משנה נמצא ההורג וכו' עד הרי זה יהרג. משנה פרק עגלה ערופה (דף מ"ז) ופירש"י כיפרה ספיקה היא עשתה את שלה ואם לא נמצא ההורג נתכפר מספק ולכשימצא נעשה ודאי ויהרג ומיהו באיסור הנאה קיימא דכפרה כתיב בה כקדשים:

ט הנחל שנערפה בו העגלה אסור בזריעה ועבודה לעולם. שנאמר [\(דברים כא-ז\)](#) 'אשר לא יעבד בו ולא זרע'. וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו הרי זה לוקה. ומתיר לסרק שם פשתן ולנקר שם אבנים שזה כמי שארג שם בגד או תפרו שאינה מלאכה בגוף הקרקע. לךך נאמר לא יעבד ולא זרע מה זריעה בגופה של קרקע אף כל העבודה שנאסרה שם אינה אלא בגופה של קרקע:

כסף משנה הנחל שנערפה בו אסור בזריעה ועבודה לעולם וכו' עד אינה אלא בגופה של קרקע. משנה וברייתא שם (דף מ"ז):

י אנשי עיר קרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלה ערופה. כופין אותן ומביאין ואפלו לאחר כמה שנים. שחיבי עגלה ערופה שעבר עליה יום הכפורים חיבים להביא אחר יום הכפורים:

כסף משנה **אנשי עיר קרובה שנתאחרו וכו'.** בפי בתרא דכריתות (דף כ"ו) אהא דאמר ר"א שאין יוה"כ מכפר אלא על חטא שאין מכיר בו אלא המקום פריך אלא מעתה עגלה ערופה שעבר עליה יוה"כ לא יביא שהרי אין מכיר אלא הקב"ה ושני ר"פ אמר קרא כפר לעמד ישראל וכו' ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים פירש רש"י על יוצאי מצרים דכתיב אשר פדית והרי כמה יוה"כ עבר עליהם ועדיין הם צריכין לכפרה זו אם נמצא חלל ביניהם כדכתיב קרא:

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק אחד עשר

א **מִצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת אָדָם מֵעֵקֶה לְגִגּוֹ שְׁנֵאֲמַר** [\(דברים כב-ח\)](#) **יְעַשֶׂיָּךְ מֵעֵקֶה לְגִגְדִי. וְהוּא שְׂיִהְיֶה בַּיִת דִּירָה. אֲבָל בַּיִת הָאוֹצְרוֹת וּבַיִת הַבֶּקֶר וְכִיּוֹצֵא בָהֶן אֵינּוּ** [\[א\]](#) **זְקוּק לוֹ. וְכָל בַּיִת שְׂאִין בּוֹ אֶרְבַּע אַמּוֹת עַל אֶרְבַּע אַמּוֹת פְּטוּר מִן הַמַּעֲקָה:**

כסף משנה **מ"ע לעשות אדם מעקה לגגו וכו'.** ומ"ש והוא שיהיה בית דירה אבל בית האוצרות וכו'. יש לתמוה על זה דהא תניא בסיפרי אין לי אלא בית מנין הבונה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות ת"ל לא תשים דמים בביתך יכול אף בונה בית שער אכסדרא ומרפסת ת"ל בית בית מיוחד שהוא בית דירה יצאו אלו שאינם בית דירה וכן כתבה ספר מצות גדול הרי דבית הבקר ובית האוצרות חייב והיאך פטר רבינו. ואפשר שטעמו משום דבפ"ק דיומא (דף י"א) לענין מזוזה אמרינן דהני תנאי היא ותנא בסיפרי סבר כמאן דמחייב ורבינו בהלי' מזוזה פוסק כמאן דפטר: **וכל בית שאין בו ד"א על ד"א פטור מן המעקה.** ברייתא בפ"ק דסוכה (דף ג'): :

ב **בַּיִת שֶׁל שְׁנֵי שִׁתְּפִין חִיבִין בְּמַעֲקָה שְׁנֵאֲמַר** [\(דברים כב-ח\)](#) **יְכִי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמְּנוֹי לֹא תִלָּה אֶלָּא בְּנוֹפֵל. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר** [\[ב\]](#) [\(דברים כב-ח\)](#) **יְגַדִּי לְמַעַט בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מִדְרָשׁוֹת לָפִי שְׂאִינָן עֲשׂוּיִים**

לְדִירָהּ. הִיְתָה רְשׁוֹת הַרְבֵּים גְבוּהָה מִגּוֹ אֵינוֹ זָקוֹק לְמַעְקָה
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמָּנוּ וְלֹא לְתוֹכוֹ :

כסף משנה בית של שני שותפין וכו'. שם בפי ראשית הגז (דף קל"ו) אהא דתניא בהמת השותפין חייבת בראשית הגז ור' אלעאי פוטר אמר רבא מודה ר' אלעאי בתרומה וכו' מעקה אע"ג דכתב רחמנא לגגך דידן אין דשותפות לא כתב רחמנא כי יפול הנופל ממנו אלא גגך למאי אתא למעוטי בתי כנסיות ובתי מדרשות ופירש"י כי יפול הנופל כל שראוי ליפול הימנו ואפילו של שותפות. בתי כנסיות שאין חלק לאחד מהם בו שאף לבני עבר היס הוא ועוד שאינו בית דירה. ודע דאמרינן בגמ' בתר הכי א"ר ביבי בר אביי ליתנהו להני כללי דתניא בהמת השותפין חייבת בבכורה ור' אלעאי פוטר א"ר חנינא מסורא ליתנהו להני כללי דתניא בהמת השותפין חייבת במתנות ורבי אלעאי פוטר ופי' רש"י ליתנהו להני כללי דאמר רבא דמודה רבי אלעאי בכל הני דהא תניא דפליג ר' אלעאי בבכורה ולא מרבי לה מבקרם וצאנכם עכ"ל. משמע שהוא מפרש דאכולהו מילי דלעיל קאי ומעקה מכללן וכ"כ סמ"ג שר' אלעאי פוטר בית דשותפין ממעקה וכתב ויכול להיות שאין הלכה כר' אלעאי אע"פ שהלכה כמותו בראשית הגז לענין פיטור חו"ל וכתב שזה טעמו של רבינו ואני אומר עוד שאפשר שרבינו מפרש דלא קאי ליתנהו להני כללי אלא לקצת דברים שאמר רבא ואין מעקה מכללן אלא אף ר' אלעאי מודה בו כדאמר רבא : היתה רה"ר גבוה מגגו וכו'. בפ"ה דב"ק (דף נ"א) ממנו ולא לתוכו שאם היתה רה"ר גבוה מגגו י' טפחים ונפל ממנו לתוכו פטור שנאמר ממנו ולא לתוכו :

ג גְבוּהַ הַמַּעְקָה אֵין פְּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִפֹּל מִמָּנוּ הַנוֹפֵל. וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת הַמְּחֻצָּה חֲזָקָה כְּדִי שֶׁיִּשְׁעוּ אָדָם עָלֶיהָ וְלֹא תִפֹּל. וְכֹל הַמֵּנִיחַ גֹּזֵל בְּלֹא מַעְקָה בְּטֵל מְצוֹת עֲשֵׂה וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר [\(דברים כב-ח\)](#) 'וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ'. וְאֵין לוֹקִין עַל לָאוּ זֶה מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה :

ההראב"ד גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים. א"א דוקא ממקום דרסו והוא מקום הנמוך שבו אבל שאר צדדין ג' טפחים עכ"ל :

כסף משנה גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים וכו'. בסיפרי כמה הוא מקום מעגלו שלשה טפחים בית דורסו עשרה ופירש ספר מצות גדול מעגלו גובהו בבור ג' טפחים ובבית גובהו עשרה. והראב"ד כתב על דברי רבינו גובה

המעקה אין פחות מעשרה טפחים א"א דוקא ממקום דורסו והוא המקום הנמוך שבו אבל שאר צדדים ג' טפחים עכ"ל. נראה שהיה מפרש כן הברייתא הנזכרת ונראה לי שהטעם הוא שמאחר שמצד אחד הוא גבוה י' טפחים ע"י כך הוא נזהר משאר צדדין שאין גבהם אלא ג' טפחים : **וצריך להיות המחיצה חזקה וכו'.** פשוט הוא : **כל המניח גגו בלא מעקה וכו'.** בספרי ופשוט הוא :

ד אֶחָד הֵגַג וְאֶחָד כָּל דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנָה וְרֵאשִׁי שֵׁיכָשֶׁל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת. כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה לוֹ בָּאֵר אוֹ בּוֹר בְּחִצְרוֹ בֵּין שֵׁישׁ בּוֹ מִים בֵּין שֵׁאִין בּוֹ מִים חָיֵב לַעֲשׂוֹת חֲלִיא גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים. אוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ כְּסוּי כְּדִי שֶׁלֹּא יִפֹּל בָּהּ אָדָם וְיָמוּת. וְכֵן כָּל [ג] מְכָשֶׁל שֵׁישׁ בּוֹ סִכְנַת נִפְשׁוֹת מְצוֹת עֲשֵׂה לְהַסִּירוֹ וּלְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ וּלְהַזְהִיר בְּדָבָר יָפָה יָפָה. שְׁנַאֲמַר [\(דברים ד-ט\)](#) 'הַשְׁמֵר לָךְ וְשִׁמֹּר נַפְשֶׁךָ'. וְאִם לֹא הִסִּיר וְהִנִּיחַ הַמְּכָשׁוֹלוֹת הַמְּבִיאִין לְיַדִּי סִכְנָה בִּטֵּל מְצוֹת עֲשֵׂה וְעֵבֶר בְּ [\(דברים כב-ח\)](#) 'לֹא תֵשִׂים דָּמִים':

כסף משנה אחד הגג ואחד כל דבר שיש בו סכנה וכו'. בסיפרי אין לי אלא גג מנין לרבות בורות שיחין ומערות חריצין ונעיצין ת"ל לא תשים דמים בביתך : **חייב לעשות חוליא גבוה עשרה טפחים.** מכאן נראה שלא היה מפרש רבינו מקום מעגלו כמו שפירש ספר מצות גדול : **וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות וכו'.** בפ"ק דב"ק (דף ט"ו:) תניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר ולא תשים דמים בביתך :

ה הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות. וכך העובר עליהן ואומר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בקך או איני מקפיד בקך מכין אותו מכת מרדות :

כסף משנה הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכו' .

ו ואלו הן. לא יניח אדם פיו על הסילון המקלח וישתה. ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים שפא יבלע עלוקה והוא אינו רואה. ולא ישתה מים מגלים שפא שתה מהו נחש וכיוצא בו מזוחלי עפר וימות :

כסף משנה ואלו הן לא יניח אדם פיו על הסילון וכו' ולא ישתה בלילה מן הנהרות וכו'. בפ"ק דע"ז (דף י"ב): ולא ישתה מים מגולים וכו'.

ז ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי. המים. והיין. ואפלו מזוג ואפלו התחיל טעמו להשתנות לחמץ. והחלב. והדבש. והציר. אבל שאר כל המשקין אין מקפידין על גלויין שאין בעלי ארס שותין מהן:

כסף משנה ואלו הם המשקים האסורים משום גילוי המים והיין והחלב. פרק ח' דתרומות. ומ"ש ואפי' מזוג. פ"ב דע"ז (דף ל'). ומ"ש ואפי' התחיל טעמו להשתנות לחומץ. ג"ז שם. ומ"ש והדבש והציר. בפרק אלו טריפות (חולין דף מ"ט):

ח השום שנתרסק ואבטיח שנחתך ונתגלה אסור. וכן כל פיוצא בָּהֶן. יין מבשל ויין תוסס אין בָּהֶן משום גלוי. ותוסס הוא היין משעת דריכתו עד שלשה ימים. ויין או מים או חלב שָׁהוּ חמין כָּל זמן שההבל עולה מהן וכן משקין שָׁהוּ המשקה יורד מלמעלה לתוכן טפה אחר טפה והוא שִׁיָּהוּ טוֹרד ויורד כָּל אלו אין בָּהֶן משום גלוי שזוהלי עפר מתיראים מבבוע המשקה ומן ההבל ואין שותין מִמֶּנּוּ:

כסף משנה ומ"ש השום שנתרסק. בפ"ק דביצה (דף ז'). ומ"ש ואבטיח שנחתך ונתגלה אסור. בפרק ב' דע"ז (דף ל'). ומ"ש יין מבושל ויין תוסס וכו'. שם. ומ"ש ויין או מים וכו' כל זמן שההבל עולה מהן. ירושלמי בפרק ח' דתרומות. ומה שכתב וכן משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן טיפה טיפה וכו'. בפ"ב דעבודה זרה (דף ל'):

ט מי כבשין ומי שלקות ומי תורמוסין אין בָּהֶן משום גלוי. מים ששרה בָּהֶן כבשין ושלקות ותורמוסין אם נשתנה טעמן אין בהם משום גלוי. ואם אין בהם נותן טעם אסורין. וכן מים שהדיח בָּהֶן פרישים ודרמוסקין לחולה אסורין משום גלוי:

כסף משנה ומ"ש מי כבשים ומי שלקות ומי תורמוסין וכו'. [שם בירושלמי מי כבשים ומי שלקות ומי תורמוסין הרי אלו מותרין] מים שהדיח בהם כבשים ושלקין ותורמוסים הרי אלו אסורים ומפרש רבינו דהיינו דוקא כשלא נשתנה טעמן שאם נשתנה טעמן היינו מי תורמוסין דשרו וכ"נ מתוספתא אלא שכתובה בחילוף. ומ"ש וכן מים ששרה בהם פרישין וכו'. שם :

ז יין שנתחבר בו דברים חדין כפלפלין או דברים מרים כאפסנתין עד שנשתנה טעמם אין בו משום גלוי. והוא הדין בשאר המשקין :

כסף משנה יין שנתחבר בו דברים חדים כפלפלים או דברים מרים וכו'. שם ובגמרא דידן בפרק ב' דעבודה זרה :

יא כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו בין ביום בין בלילה אסורין ואפלו הנה בצדן אדם ישן אין אימת ישן על הזחלין. וכמה ישוהו ויאסרו. כדי שיצא הרחש מתחת און כלי וישתה ויחזר למקומו :

כסף משנה כל המשקין האסורים משום גלוי וכו'. בפרק ב' דע"ז : וכמה ישוהו ויאסרו וכו'. משנה פרק ח' דתרומות ומייתי לה פירקא קמא דחולין (דף י') :

יב שיעור המים שיאסרו אם נתגלו כדי שיהיה הסם נפר בהן ומזיק. אבל אם היו המים מרבין כדי שתאבד בהן המרה הרי אלו מתרין בין בכלים בין בקרקעות. וכן הדין בשאר המשקין :

כסף משנה שיעור המים שיאסרו אם נתגלו וכו'. משנה פרק שמיני דתרומות וכת"ק :

יג מעין המושך כל שהוא אין בו משום גלוי. לגין מגלה שהניחו בשדה תבה ומגדל או בתיק שלו או בבור אפלו עמק

מָאָה אָמָה אוּ בְּמִגְדָּל גְּבוּהָ מָאָה אָמָה אוּ בְּטָרְקָלִין מִיָּפָה
וּמִסִּיד הָרִי זֶה אָסוּר. בְּדָק אֶת הַתְּבָה אוּ אֶת הַמִּגְדָּל וְאַחַר כֵּן
הִנִּיחוּ הָרִי זֶה מִתֵּר. וְאִם הָיָה בָּהֶן נֶקֶב אָסוּר. כִּמָּה יֵהָא בְּנֶקֶב.
כִּדִּי שְׂתַכְנִס אֶצְבַּע קִטְנָה שֶׁל קָטָן :

כסף משנה מעיין המושך כל שהוא אין בו משום וכו'. ירושלמי פ"ח
דתרומות: לגין מגולה שהניחו שם לגין שהניחו בשידה תיבה
ומגדל שכחו וחזר ומצאו אסור בדק ואח"כ הניחו מותר. ומ"ש או בתיק שלו
או בבור וכו'. בתוספתא פ"ו. ומ"ש ואם היה בהם נקב אסור כמה יהא בנקב
וכו'. (שם) ובירושלמי פרק ח' דתרומות ומסיים בה עד שלא תכנס ראש אצבע
קטנה של תינוק בן יומו ואיני יודע למה השמיטו רבינו וצ"ל דמדסתם של
קטן משמע היותר קטן שבכולם היינו בן x יומו:

יד חֲבִית שֶׁנִּתְגַלְתָּהּ אֶף עַל פִּי שְׂשֵׁתוֹ מִמֶּנּוּ תִשְׁעָה וְלֹא מִתּוֹ לֹא
יִשְׁתָּה עֲשִׂירִי. מִעֲשָׂה הָיָה וְאָמְרוּ שְׂשֵׁתָה עֲשִׂירִי וּמִתּוֹ מִפְּנֵי
שְׂאָרְס הַנֶּחֱשׁ שֶׁקַּע לְמִטָּה. וַיֵּשׁ סֵם חֲמַת זֹחֲלִי עֶפֶר שְׁעוּלָה וְצָף
לְמַעֲלָה [ד] וַיֵּשׁ סֵם שֶׁהִיא נִתְלִית בְּאֶמְצַע הַמִּשְׁקָה. לְפִיכֵן הַכֹּל
אָסוּר וְאֶפְלוּ סִנְנוֹ בְּמִסְנָנֹת. וְכֵן אֲבֵטִיחַ שֶׁנִּתְגַלְתָּהּ אֶף עַל פִּי
שְׂאֶכְלוּ מִמֶּנּוּ תִשְׁעָה וְלֹא מִתּוֹ לֹא יֵאָכֵל עֲשִׂירִי :

כסף משנה חבית שנתגלתה וכו'. שם ובגמרא דידן פ"ב דע"ז :

טו מִים שֶׁנִּתְגַלְּוּ לֹא יִשְׁפְּכֶם לְרִשׁוֹת הָרַבִּים וְלֹא יִרְבֹּץ בָּהֶם אֶת
הַבֵּית וְלֹא יִגְבֵּל בָּהֶן אֶת הַטֵּיט וְלֹא יִרְחֹץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו
וְלֹא יִשְׁקָה מֵהֶן לֹא בְּהִמָּתוֹ וְלֹא בְּהִמָּת חֲבֵרוֹ. אֲבָל מִשְׁקָה אוֹתָן
לְחֻתוּל :

כסף משנה ומ"ש ולא ישקה מהם לבהמתו וכו'. בפרק ב' דע"ז. ומ"ש אבל
משקה אותן לחתול מפרש בגמרא דה"מ לחתול שלו אבל לא לחתול של חבירו
משום דאע"ג דלא ממית ליה ארס הנחש מכחיש ליה ואע"ג דהדר ברייא
זימנין דבעי לזבוניה ומפסיד ליה מיניה ורבינו השמיט זה משום דהשתא אין
דרך למכור חתול:

טז עֶסָה שְׁנֵלוּשָׁה בְּמִים מְגִלִין אֶפְלוּ הִיא שֶׁל תְּרוּמָה תִשָּׂרֵף וְאֶפְלוּ נְאֻכָת הַפֶּת אֶסוּרָה :

כסף משנה עיסה שנילושה וכו'. בירושלמי פרק שמיני דתרומות מתיר רבי נחמיה ומשמע דתנא קמא אוסר. ומה שכתב אפילו של תרומה תשרף. תוספתא פרק ו':

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק שנים עשר

א בְּהֵמָה חֵיהָ אוֹ עוֹף שֶׁנִּשְׁכָּן הַנְּחָשׁ וְכִיוּצָא בּוֹ אוֹ שֶׁאֲכָלוּ סֵם הַמַּמִּית הָאָדָם קִדָּם שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה בְּגוּפוֹ הֵרִי אֵלוֹ אֶסוּרִים מִשׁוּם סַכְּנַת נַפְשׁוֹת. לְפִיכֵךְ בְּהֵמָה חֵיהָ וְעוֹף שֶׁנִּמְצְאוּ חֲתוּכֵי רַגְלִים אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתְרִין מִשׁוּם טְרֵפָה הֵרִי אֵלוֹ אֶסוּרִין מִשׁוּם סַכְּנָה שְׁמָא אֶחָד מִזֹּחְלֵי עֶפֶר נִשְׁכָּן עַד שֶׁיִּבְדָּקוּ. כִּיצַד בּוֹדְקוֹ. צוּלָה אוֹתָן בְּתַנּוּר. אִם לֹא נִתְחַתֵּד הַבָּשָׂר וְלֹא נִשְׁתַּנֶּה מִשְׁאָר הַצְּלֵי הֵרִי אֵלוֹ מִתְרִין :

כסף משנה בהמה חיה או עוף שנשכן הנחש. משנה סוף פרק אלו טריפות (חולין דף נ"ח:). ומה שכתב או שאכלו סם המות הממית האדם הרי אלו אסורים. שם בגמרא וכתב רבינו דהיינו דוקא קודם שישתנה בגופו כלומר שאם שהה עד שישתנה בגופו שוב אינו מזיק. ומה שכתב לפיכך בהמה חיה ועוף שנמצאו חתוכי רגלים וכו' עד הרי אלו מותרים. עובדא שם (דף נ"ט):

ב וְכֵן נְקוּרֵי תַּאֲנִים וְעַנְבִּים וְהַקְּשׁוּאִים וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבִטִּיחִין וְהַמְּלַפְּפוֹנוֹת אֶפְלוּ הֵיוּ גְדוּלִים בְּיוֹתֵר בֵּין תְּלוּשִׁין בֵּין מִחֲבָרִין וְאֶפְלוּ הֵיוּ בְּתוֹךְ הַכְּלֵי כָּל שֵׁישׁ בּוֹ לַחָה וְנִמְצָא נִשׁוּדָּ אֶסוּר שְׁמָא

[א] נחש וכיוצא בו נשכו. ואפלו ראה צפור או עקב יושב ומנקר הרי אלו אסורין שמה במקום נקב נקב:

כסף משנה וכן נקורי תאנים וכו'. משנה פרק ח' דתרומות. ומ"ש ואפילו ראה צפור וכו'. פ"ק דחולין (דף ט')

ג תאנה או ענב שננטל העקץ שלהן אין בהם משום גלוי. לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים בליקלה ואינו חושש. תאנה נקורה שיבשה ונעשית גרוגרת ותמרה נקורה שיבשה שתיהן מתרות:

כסף משנה ומ"ש תאנה או ענב וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל'): ופי"ח דתרומות בירושלמי:

ד אסור לאדם לתן [ב] מעות או דינרים לתוך פיו שמה יש עליהן רק יבש של ממי שחין או מצרעין או זעה. שכל זעת אדם [ג] סם המנות חוץ מזעת הפנים:

כסף משנה אסור לאדם ליתן מעות וכו'. בירושלמי פרק ח' דתרומות א"ר אמי צריכין למיחש למה דברייתא חששין אסור למיתן פריטין גו פומא תבשילא תותי ערסא x פיסתא תחות שיחיא מיצנע סכינא גו פוגלא סכינא גו אתרוגא א"ר יוסי בר בון כל זיעא דנפקא מבר נש סם המות הוא חוץ מזיעת הפנים:

ה * וכן לא יתן אדם פס ידו תחת שחיו [ד] שמה נגע בידו במצרע או בסם רע שהידים עסקניות. * ולא יתן התבשיל תחת המטה אף על פי שהוא עוסק בסעודה שמה יפל בו דבר המזיק והוא אינו רואהו:

ההראב"ד וכן לא יתן אדם פס ידו וכו'. א"א בירושלמי אסור למיתן פיסתא תותי בי שחיא ומפרשין חתיכה של בשר או של לחם מפני הזיעה עכ"ל: ולא יתן התבשיל וכו'. א"א גם זה בירושלמי ומפרשים משום רוח רעה:

כסף משנה וכתב הראב"ד וכן לא יתן אדם פס וכו'. א"א בירושלמי אסור למיתן פיסתא וכו'. ועל מ"ש רבינו וכן לא יתן התבשיל תחת המטה כתב

א"א גם זה בירושלמי ומפרשין מפני רוח רעה. ועל מ"ש וכן לא ינעוץ הסכין וכו'. כתב גם זה מפרשים משום בזוי שעושה מהם תיק לסכין עכ"ל. ואין הכרח לפירוש זה יותר מזה וירא שמים יצא את כולם :

י וכן לא ינעץ הסכין בתוך האתרוג או בתוך הצנון שמא יפל אדם על חדה וימות. וכן אסור לאדם לעבר תחת קיר נטוי או על גשר רעוע או לפנס לחרבה. וכן כל פיוצא באלו משאר הסכנות אסור לעבר במקומן :

ההראב"ד וכן לא ינעוץ וכו'. א"א גם זה מפרשים משום ביזוי שעושה מהן תיק לסכין :

כסף משנה וכן אסור לעבור תחת קיר נטוי. בפ"ק דראש השנה (דף ט"ז:). ומ"ש או ליכנס לחורבה. בפ"ק דברכות (דף ג'):

י וכן אסור ליהודי להתיחד עם העכו"ם מפני שהן חשודים על שפיכות דמים. ולא יתלוה עמהן בדרך. פגע עכו"ם בדרך ^[ה] מחזירו לימינו. היו עולין במעלה או יורדים בירידה לא יהיה ישראל למטה ועכו"ם למעלה אלא ישראל למעלה ועכו"ם למטה שמא יפל עליו להמיתו. ואל ישח לפניו שמא ירץ את גלגלתו :

ח אם שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר [\(בראשית לג-יד\)](#) 'עד אשר אבא אל אדני שעירה' :

כסף משנה (ז-ח) וכן אסור ליהודי להתייחד עם העכו"ם וכו' עד אל אדוני שעירה. בפרק ב' דעבודה זרה (דף כ"ה:):

ט אסור לקח רפואה מן העכו"ם אלא אם כן נתיאשו ממנו שיהיה. ואסור להתרפאות ^[ו] מן האפיקורוס ואף על פי שנתיאשו ממנו שמא ימשכו אחריו. ומתיר לקח רפואה מן

הַעֲכוּ"ם לְבַהֲמָה אוֹ לְמִכָּה שֶׁבִּגְוֹף מִבְּחוּץ כְּגוֹן מְלוּגְמָא וּרְטִיָּה.
וְאִם הָיְתָה מִכָּה שֶׁל סִכְנָה אָסוּר לְקַח מִמֶּנּוּ. וְכָל מִכָּה
שֶׁמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשֶּׁבֶת אֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶם :

כסף משנה אסור ליקח רפואה מן העכו"ם וכו'. שם אמר ר"י וכו' ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהם ודאי מת מתרפאין מהם הא איכא חיי שעה לחיי שעה לא חיישינן וכו' מיתבי לא ישא ויתן אדם עם האפיקורסים ואין מתרפאין מהם אפילו לחיי שעה וכו' שאני אפיקורסות דמשכא ואתי לממשך בתרייהו. ומה שכתב ומותר ליקח רפואה מן העכו"ם לבהמה וכו'. משנה שם מתרפאין מהם [ובגמרא] ואיכא דאמרי וכו' אמר רבי יוחנן כל מכה של חלל אין מתרפאין מהם מאי בינייהו איכא בינייהו גב היד וגב הרגל דאמר רב אדא בר מתנא אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת ופסק רבינו כלישנא קמא להחמיר בסכנת נפשות וכ"ש דמסתבר טעמיה. ולזה נתכוון עוד במה שכתב ואם היתה של סכנה אסור ליקח ממנו כלומר אפילו שהמכה מבחוץ אם היתה של סכנה כגון גב היד וגב הרגל אסור ליקח ממנו :

י וּמִתֵּר לְשֹׂאֵל לְרֹפֵא עֲכוּ"ם וַיֹּאמֶר לוֹ סֵם פְּלוּנִי יָפָה לָךְ וְכָךְ
וְכָךְ תַּעֲשֶׂה אָבֵל לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ :

כסף משנה ומה שכתב ומותר לשאול לרופא עכו"ם וכו'. גם זה שם ומפרש טעמא דסבר דמשאיל לי משאיל לאיניש אחרינא ואתי ההוא גברא לאורועי נפשיה :

יא וְאָסוּר לְהִסְתַּפֵּר מֵהֶן בְּרְשׁוֹת הַיְחִיד שְׁמָא יַהֲרֹגְנוּ. אִם הָיָה
אָדָם [נ] חָשׁוּב מִתֵּר מִפְּנֵי שְׁמֵתִירָא לְהַרְגוֹ. וְאִם דְּמָה לְעֲכוּ"ם
שֶׁהוּא אָדָם חָשׁוּב כְּדִי שְׁיִפְחַד מִמֶּנּוּ וְלֹא יַהֲרֹגְנוּ הָרִי זֶה מִתֵּר
לְהִסְתַּפֵּר מִמֶּנּוּ :

כסף משנה ואסור להסתפר מהם. משנה שם וכחכמים ואמרינן בגמרא (דף כ"ט) שאם ישראל רואה במראה מותר להסתפר מהם אפי' ברה"י משום דע"י המראה מתחזי כאדם חשוב ומתיירא להורגו :

יב אָסוּר לְמַכֵּר לְעִבּוּיִם כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה וְאִין מִשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזָּיִן וְאִין מוֹכְרִין לָהֶן לֹא סִכִּין וְלֹא קוֹלְרִין וְלֹא כְּבָלִים וְשֵׁל בְּרִזְלָה וְלֹא שְׁלֵשְׁלָאוֹת שֶׁל בְּרִזְלָה הַיְנָדוּאָה וְלֹא דְבִים וְאַרְיוֹת וְלֹא כָּל דְּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק לְרַבִּים. אָבֵל מוֹכְרִין לָהֶן תְּרִיסִין שְׂאִינֹן אֱלֹא לְהִגּוֹ:

יג וְכֹשֶׁם שֶׁאַסְרוּ לְמַכֵּר לְעִבּוּיִם כֶּךָ אָסְרוּ לְמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל שְׂמוֹכֵר לְעִבּוּיִם. וּמִתֵּר לְמַכֵּר כְּלֵי זָיִן לְחֵיל שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגַנְיִן עַל יִשְׂרָאֵל:

יד כָּל שֶׁאַסוּר לְמַכֵּר לְעִבּוּיִם אָסוּר לְמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לְסִטִּים מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא מַחְזִיק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וּמְכַשִּׁילוֹ. וְכֵן כָּל הַמְכַשִּׁיל עוֹר בְּדָבָר וְהַשִּׂיאוֹ עֵצָה שְׂאִינָה הוֹגְנֶת אוֹ שְׁחֹזֵק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה שֶׁהוּא עוֹר וְאִינוֹ רוֹאֶה דֶּרֶךְ הָאֱמֶת מִפְּנֵי תַאֲוֹת לְבוֹ הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה שְׂנֵאָמֵר (וַיִּקְרָא יֵט-יֵד) 'וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשִּׁיל'. הִבָּא לְטַל מִמֶּךָ עֵצָה תֵּן לוֹ עֵצָה הַהוֹגְנֶת לוֹ:

כסוף משנה (יב-יד) אסור למכור כל כלי המלחמה וכו' עד לישראל שהוא לסטים. בפירקא קמא דעבודה זרה (דף ט"ו): ומה שכתב וכן כל המכשיל עור וכו'.

טו וְאַסוּר לְהַשִּׂיאַ עֵצָה טוֹבָה לְעִבּוּיִם אוֹ לְעַבְדֵי רָשָׁע. וְאַפְלוֹ לְהַשִּׂיאַ עֵצָה שֶׁיַּעֲשֶׂה דְבַר מִצְוָה וְהוּא עוֹמֵד בְּרָשָׁעוֹ אָסוּר. וְלֹא נִתְּנָסָה דְנִיָּאל אֱלֹא עַל שֶׁהַשִּׂיאַ עֵצָה לְנְבוֹכַדְנֶצַּר לִתֵּן צְדָקָה שְׂנֵאָמֵר לָהֶן (דְנִיָּאל ד-כד) 'מִלְכָּא מְלָכִי יִשְׁפֹר עֲלֵךְ':

כסוף משנה ואסור להשיא עצה טובה לעכו"ם או וכו'. בפרק קמא דבתרא (דף ד') וכשינויא בתרא דקאמר ואי בעית אימא שאני בית המקדש דאי לאו מלכותא לא מתבני:

הלכות רוצח ושמירת נפש - פרק שלשה

עשר

א מי שפגע בחברו בדרך ובהמתו רובצת תחת משאה בין שהיה עליה משא הראוי לה בין שהיה עליה יותר ^[א] ממשאה הרי זה מצוה לפרק מעליה וזו מצות עשה שנאמר [\(שמות כג-ה\)](#) 'עזב תעזב עמו':

כסף משנה מי שפגע וכו'. ומה שכתב בין שהיה עליה יותר ממשאה. בסוף פרק אלו מציאות (דף ל"ב) במשנה רבי יוסי הגלילי אומר אם היה עליו יותר ממשאו אינו זקוק לו ומשמע דרבנן פליגי עליה ופסק כוותיהו:

ב ולא יפרק ויניחנו נבהל וילך אלא יקים עמו ויחזר ויטען משאו עליה שנאמר [\(דברים כב-ד\)](#) 'הקים תקים עמו' זו מצות עשה אחרת. ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא טען בטל מצות עשה ועבר על מצות לא תעשה שנאמר [\(דברים כב-ד\)](#) 'לא תראה את חמור אחיד':

כסף משנה ומ"ש ולא יפרוק ויניחנו נבהל וילך אלא יקום עמו וכו'. שם בגמ':

ג הנה כהן והבהמה רובצת בבית הקברות אינו מתטמא לה כשם שאינו מתטמא להשב אבדה. וכן אם הנה זקן שאין דרכו לטען ולפרק הואיל ואינה לפי כבודו פטור:

ד זה הכלל כל שאלו היתה שלו הנה טוען ופורק הרי זה חייב לטען ולפרק בשל חברו. ואם הנה ^[ב] חסיד ועושה לפנים משורת הדין אפלו הנה הנשיא הגדול וראה בהמת חברו

רובצת תחת משאָה שֶׁל תָּבוֹן אוֹ קָנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן פּוֹרֵק וְטוֹעֵן
עֲמוֹ :

כסף משנה (ג-ד) היה כהן וכו'. שם משנה. ומה שכתב וכן אם היה זקן שאין
דרכו לטעון ולפרוק עד פורק וטוען עמו. גם זה שם :

ה פָּרַק וְטָעַן וְחִזְרָה וְנִפְלָה חָיֵב לְטָעוֹן וְלִפְרוֹק פְּעַם אַחֲרַת אֲפִלוּ
מֵאָה פְּעָמִים שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג-ה) 'עֲזֹב תֵּעָזֵב' (דברים כב-ד) 'הֲקִים תִּקִּים
עֲמוּ'. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ לְהִדְדוֹת עֲמוֹ עַד פְּרֻסָּה אֲלֵא אִם כֵּן אוֹמֵר לוֹ
בְּעַל הַמִּשְׁאָה אֵינִי צָרִיךְ לָךְ :

כסף משנה פרק וטען וחזרה ונפלה וכו'. משנה שם. ומ"ש לפיכך צריך
להדדות עמו עד פרסה. שם (דף ל"ג) :

ו מֵאִימְתִי יִתְחַיֵּב לִפְרוֹק וְלְטָעוֹן עֲמוֹ. מִשְׁיִרְאֵהוּ רֵאִיָּה שֶׁהִיא
כְּפִגְיָעָה שֶׁהָרִי נֶאֱמַר (שמות כג-ה) 'כִּי תִרְאֶה' וְנֶאֱמַר (שמות כג-ד) 'כִּי
תִפְגַּע'. וְכַמָּה. שֶׁעָרוּ חֲכָמִים מִשְׁיִהִיָּה בֵּינֵיהֶם מֵאֲתִים וְשִׁשִּׁים
וְשֵׁשׁ אָמָה וְשָׁנִי שְׁלִישִׁי אָמָה שֶׁהוּא אֶחָד מִשְׁבָּעָה וּמְחָצָה בְּמִיל.
הָיָה רְחוֹק מִמֶּנּוּ יִתֵּר מְזָה אֵינּוּ זָקוּק לוֹ :

כסף משנה מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו. ברייתא שם :

ז מְצוּה מִן הַתּוֹרָה לִפְרוֹק עֲמוֹ בְּחֻנָּם. אֲבָל לְטָעוֹן עָלְיוֹ הָרִי זוֹ
מְצוּה וְנוֹטֵל [ג] שְׁכָרוֹ. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁמִּדְּדָה עֲמוֹ עַד פְּרֻסָּה יֵשׁ לוֹ
שְׁכָר :

כסף משנה מצוה לפרוק עמו בחנם וכו'. משנה וגמרא שם (דף ל"ב ל"ג) וכתנא
קמא. ומה שכתב וכן בשעה שמדדה עמו וכו'. מימרא שם :

ח מְצוּה לִפְרוֹק מֵעֲלֵיהָ וְלְטָעוֹן עָלֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג-ה) 'עֲזֹב תֵּעָזֵב'
מֵעֲלֵיהָ וְלְטָעוֹן עָלֶיהָ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג-ה) 'עֲזֹב תֵּעָזֵב'

[\(דברים כב-ד\)](#) 'הַקִּים תְּקִים' מְכַל מְקוֹם. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר עֲמוּ שְׂאֵם הָיָה בַעַל הַבְּהֵמָה שָׁם וְהִלֵּךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ וְאָמַר לָזֶה שְׂפָגַע בּוֹ הַזֶּה וְעָלִיף מִצָּוָה אִם רָצִיתָ לְפָרֵק לְבַדְדָּךְ פָּרֵק הָרִי זֶה פְּטוּר שְׂנֵאֱמַר [\(שמות כג-ה\)](#) 'עֲמוּ'. וְאִם הָיָה בַעַל הַבְּהֵמָה זָקֵן אוֹ חוֹלָה חָיֵב לְטַעַן וְלְפָרֵק לְבַדּוֹ :

כסף משנה מצא בהמת חבירו רבוצה וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך אם היה זקן או חולה חייב וטעמא משום דהני כמאן דליתנהו דמי. ומ"ש שאם היה בעל הבהמה שם והלך וישב לו וכו' עד חייב לטעון ולפרוק לבדו. משנה שם :

ט בְּהֵמַת הָעֲכוּוֹיִם וְהַמְּשָׂא שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִם הָיָה הָעֲכוּוֹיִם מְחַמֵּר אַחַר בְּהֵמָתוֹ אֵינוֹ זָקוּק לָהּ. וְאִם לֹא חָיֵב לְפָרֵק וְלְטַעַן מְשׁוּם צֵעַר יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם הִיָּתְהָ הַבְּהֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַמְּשׁוּי שֶׁל עֲכוּוֹיִם חָיֵב לְפָרֵק וְלְטַעַן מְשׁוּם צֵעַר ^[ד] יִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּהֵמַת הָעֲכוּוֹיִם וּמְשָׂאוֹ אֵינוֹ חָיֵב לְהַטְפִּיל בְּהֵן אֶלָּא מְשׁוּם אֵיבָה :

כסף משנה בהמת העכו"ם וכו'. שם (דף ל"ב:) בהמת עכו"ם ומשוי ישראל וחדלת ואי אמרת צער ב"ח דאורייתא אמאי וחדלת עזוב תעזוב מ"מ לעולם צער ב"ח דאורייתא והתם בטעינה א"ה אימא סיפא בהמת ישראל ומשוי עכו"ם עזוב תעזוב ואי בטעינה אמאי עזוב תעזוב משום צערא דישראל א"ה אפילו רישא נמי רישא בחמר עכו"ם סיפא בחמר ישראל מאי פסקא סתמא איניש בתר חמריה אזיל ואע"ג דבתר הכי אמרינן והא וחדלת ועזוב תעזוב בפריקה הוא דכתיבי אלא הא מני ר"י הגלילי היא דאמר צער ב"ח לאו דאורייתא מ"מ שמעינן ממאי דשקלינן וטרינן בה לדידן דק"ל צער ב"ח דאורייתא והטעם משום דאמרינן שם בגמרא על רבנן ור"ש מדברי שניהם נלמוד צער ב"ח דאורייתא ואע"ג דמתב עליה הא שני כל מאי דאותביה ואע"ג דר"י הגלילי פליג ואמר צער ב"ח לאו דאורייתא יחידאה הוא וכן פסקו הרי"ף והגאונים צער ב"ח דאורייתא והשתא מ"ש רבינו גבי בהמת העכו"ם אם היה העכו"ם מחמר אחר בהמתו אינו זקוק לה היינו דוקא לטעון אבל לפרוק חייב משום צער בעלי חיים דאורייתא וכדאוקימנא וכך מתפרשים דברי רבינו משום דמסיפא שכתב ואם לאו חייב לפרוק ולטעון דמשמע אבל ברישא אינו חייב בתרוייהו אלא בחדא דהיינו לטעון וסמך עוד על מ"ש בסוף הפרק הפוגע בשנים וכו' מצוה לפרוק בתחלה משום צער ב"ח ואין לומר דרבינו סבר דצער ב"ח דרבנן וכו"ה הגלילי מכמה טעמי חדא דלא הוה ליה

למיפסק כיחידאה ועוד דהא תנן דלר"י הגלילי אם היה עליו יותר ממשאו אינו זקוק לו ורבינו סתם ולא חילק בכך ועוד דתניא דלר"י הגלילי רובץ ולא רבצן רובץ ולא עומד תחת משאו ולא מפורק ורבינו לא חילק בכך הילכך ע"כ לומר שהוא פוסק כרבנן דצער ב"ח דאורייתא: **כתב** הטור בסימן רע"ב על דברי רבינו ואין דבריו מובנים לי ברישא שהעכו"ם מחמר למה אין חייב לסייעו משום איבה וכי גרע מבהמה והמשא של עכו"ם וכן בסיפא בהמה של ישראל והמשא של עכו"ם למה לי משום ישראל תיפוק לי משום מצות פריקה כיון שהיא בהמת ישראל עכ"ל. וכתב על זה החכם המרשים דבריו מובנים דברי שא כיון שמשוי של ישראל לא חיישינן לאיבה והיינו טעמא דמקשה בגמי בהמת עכו"ם ומשוי ישראל אמאי וחדלת ולי"ק ליה דילמא טעמא משום איבה אבל אם הישראל [שם] חייב אפי' לטעון ולא משום דין פריקה וטעינה דודאי תורה לא משתעי אלא בשהכל של ישראל אלא משום צערא דישראל חייב נמי משום צערא דבהמה והיינו טעמא דסיפא דכיון דאין הכל של ישראל אין כאן מצות פריקה וטעינה כלל ומשום צערא דישראל שייך אפילו בטעינה חייב דאילו בפריקה צערא דבהמה נמי איכא אי נמי נקט בסיפא טעמא דצערא דישראל משום טעינה לחוד דסליק מיניה עכ"ל. ואין דבריו מחוורים שכתב אבל אם הישראל שם חייב אפי' לטעון ולא משום דין פריקה וטעינה וכו' אלא משום צערא דישראל וכו' ומנ"ל דחייב משום צערא דישראל אם לא שהתורה הזהירה על פריקה וטעינה: **ועל** הטור יש לתמוה למה לא הקשה על הרישא דליחייב לפרוק משום צער בע"ח וזה בעצמו קשה גם על החכם המרשים שכתב דברי שא כיון שהמשוי של ישראל לא חיישינן לאיבה והא בלא טעמא דאיבה קשה למה כתב ואינו זקוק לה דמשום צער בעלי חיים ליחייב מיהא לפרוק ול"נ דמעיקרא לק"מ דרבינו חיוב ופיטור מטעם טעינה ופריקה בלחוד אתא לאשמועינן דאילו חיובו משום איבה בסוף דבריו אשמעינן שכתב אינו חייב להטפל בו אלא משום איבה. **ומ"ש רבינו אבל בהמת העכו"ם ומשאו וכו'.** שם:

🔗 * **חמרים שרגליו של אחד מהן רעועות אין רשאין חבריו להקדים ולעבר מעליו. נפל רשאין לעבר מעליו:**

ההראב"ד **חמרים שרגליו של אחד מהן רעועות אין חבריו רשאין להקדים ולעבור מעליו.** פירוש אין חבריו רשאין לדרוס עליו ולעבור אבל אם נפל רשאין ודוקא בחמור אבל באדם לא עכ"ל:

יא הָיָה אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רוֹכֵב וַיִּדְחֲקוּ הַדֶּרֶד. מֵעֲבִירִין אֶת הָרוֹכֵב מִפְּנֵי הַטָּעוּן. אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רִיקוֹן מֵעֲבִירִין אֶת הָרִיקוֹן מִפְּנֵי הַטָּעוּן. אֶחָד רֹכֵב וְאֶחָד רִיקוֹן מֵעֲבִירִין אֶת הָרִיקוֹן מִפְּנֵי הָרֹכֵב. שְׁנֵיהֶן טָעוּנִין שְׁנֵיהֶן רוֹכְבִין שְׁנֵיהֶן רִיקָנִין עוֹשִׂין פְּשָׁרָה בִּינֵיהֶן :

כסף משנה (י-יא) חמרים שרגליו של אחד מהם רעועות וכו'. תוספתא (פ"ב דב"ק) כתבוהו הר"ף והרא"ש ר"פ אחד דיני ממונות. וכתב הראב"ד חמרים שרגליו של אחד מהם רעועות וכו' פירוש אין חבריו רשאים לדרוס עליו וכו'. ותמיהא לי שיהיה להם רשות לדרוס על החמור שנפל שאפשר שימיתוהו בדריסתם ולי"נ דה"פ שאינם רשאים לילך להם ולהניחו כל זמן שלא נפל :

יב וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינּוֹת הָעוֹבְרוֹת וּפּוֹגְעוֹת זֶה בָּזוּ אִם עוֹבְרוֹת שְׁתֵּיהֶן בְּבַת אַחַת טוֹבְעוֹת וְאִם בָּזוּ אַחַר זֶה עוֹבְרוֹת. וְכֵן שְׁנֵי גַמְלִים הָעוֹלִים בְּמַעֲלָה גְבוּהָ וּפָגְעוּ זֶה בָּזֶה אִם עוֹבְרִין שְׁנֵיהֶם בְּבַת אַחַת נוֹפְלִין וְאִם בָּזֶה אַחַר זֶה עוֹלִין. כִּיצַד הֵן עוֹשִׂין. טְעוּנָה וְשְׂאִינָה טְעוּנָה תִּדְחָה שְׂאִינָה טְעוּנָה מִפְּנֵי הַטָּעוּנָה. קְרוּבָה וְרַחוּקָה תִּדְחָה קְרוּבָה מִפְּנֵי שְׂאִינָה קְרוּבָה. שְׁתֵּיהֶן רַחוּקוֹת אוֹ קְרוּבוֹת אוֹ טְעוּנוֹת הוֹאִיל וְכֻלָּן בְּדַחַק אֶחָד הֵטַל פְּשָׁרָה בִּינֵיהֶן וְהֵן מַעֲלוֹת שְׂכָר זֶה לָזֶה. וּבָזָה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר (ויקרא יט-טו) 'בְּצִדְקָה תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְּךָ' :

כסף משנה ומה שכתב וכן שתי ספינות וכו'. ברייתא שם (סנהדרין דף ל"ב) ופירש רש"י קרובה לעירה :

יג הַפּוֹגֵעַ בְּשָׁנִים אֶחָד רוֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְאֶחָד פָּרַק מֵעֲלָיו וְלֹא מָצָא מִי שְׂיִטְעֵן עִמּוֹ. מִצָּנָה לְפָרַק בַּתְּחִלָּה מְשׁוּם צַעַר בְּעֲלֵי חַיִּים וְאַחַר כִּד טוֹעֵן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶם שׂוֹנְאִים אוֹ אוֹהָבִים. אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד שׂוֹנֵא וְאֶחָד אוֹהֵב מִצָּנָה לְטָעֵן עִם הַשׂוֹנֵא תַּחֲלָה כִּדִּי לְכַף אֶת יָצְרוֹ הָרַע :

כסף משנה הפוגע בשנים וכו' עד כדי לכופ את יצרו הרע. בסוף פרק אלו מציאות (דף ל"ב ל"ג):

יד השוּנָא שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה לֹא מְאֻמּוֹת הָעוֹלָם הוּא אֶלָּא מִיִּשְׂרָאֵל. וְהֵיאֵךְ יְהִיָּה לְיִשְׂרָאֵל שׁוּנָא מִיִּשְׂרָאֵל וְהַכְּתוּב אוֹמֵר (ויקרא יט-יז) 'לֹא תִשָּׁנָא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ'. אֲמָרוּ חֲכָמִים כְּגוֹן שְׂרָאָהוּ לְבַדּוֹ שְׁעֵבֵר עֲבָרָה וְהִתְרָה בּוֹ וְלֹא חִזַּר הָרִי זֶה מְצוּה לְשׁוּנָאוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מִרְשָׁעוֹ. וְאִף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה אִם מְצָאוּ נִבְהָל בְּמִשְׁאֹו מְצוּה לְטַעַן וְלִפְרֹק עֲמוֹ וְלֹא יִנְיַחְנוּ נוֹטָה לְמוֹת שְׁמָא יִשְׁהָה בְּשִׁבִיל מְמוֹנוֹ וְיָבוֹא לְיַדִּי סַכְנָה. וְהִתְוֹרָה הַקְּפִידָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל. בֵּין רְשָׁעִים בֵּין צְדִיקִים. מֵאַחַר שֶׁהֵם נִלְוִים אֶל ה' וּמְאֻמִּינִים בְּעֵקֶר הַדָּת. שְׁנַאֲמַר (יחזקאל לג-יא) 'אָמַר אֲלֵיהֶם חִי אֲנִי נְאֻם ה' אֱלֹהִים אִם אַחֲפָץ בְּמוֹת הַרְשָׁע כִּי אִם בְּשׁוּב רְשָׁע מִדְּרָכּוֹ וְחָיָה'.

כסף משנה השוּנָא שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה לֹא מְאֻמּוֹת הָעוֹלָם הוּא וכו'. שם (דף ל"ב): ת"ש שוּנָא שְׁנַאֲמַר שׁוּנָא יִשְׂרָאֵל וְלֹא שׁוּנָא אוֹמוֹת הָעוֹלָם וְאִי אִמְרַת צַעַר ב"ח דְּאוֹרֵייתָא מַה לִּי שׁוּנָא יִשְׂרָאֵל מַה לִּי שׁוּנָא אוֹמוֹת הָעוֹלָם מִי סַבְרַת אִשׁוּנָא דְקָרָא קָאִי אִשׁוּנָא דְמִתְנִיתִין קָאִי וּפִירוּשׁ רִשׁוּי שׁוּנָא שְׁנַאֲמַר קִס"ד שׁוּנָא שְׁנַאֲמַר לְשׁוּנָא דְקָרָא קָאִי דְמִשְׁתַּעִי בְּפִרְיָה כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שׁוּנָאךְ רוּבְךָ אִשׁוּנָא דְמִתְנִי קָאִי אִהֲךָ מִתְנִיתָא דְלַעִיל דְשׁוּנָא לְטַעוֹן הוּא עִכ"ל. וְהִשְׁתָּא יִשׁ לְתַמּוּה מֵאַחַר שְׁרַבִּינוּ פּוֹסֵק דְצַעַר ב"ח דְּאוֹרֵייתָא עַל כְּרַחֲךָ שׁוּנָא שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה בֵּין שׁוּנָא יִשְׂרָאֵל בֵּין שׁוּנָא א"ה הוּא וְא"כ הֵיאֵךְ כְּתַב הַשׁוּנָא שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה לֹא מֵא"ה הוּא אִלָּא מִיִּשְׂרָאֵל וְאִפְשָׁר לְדַחֹק וּלְפָרֵשׁ לְשׁוֹן רַבִּינוּ דְה"ק לֹא שׁוּנָא אוֹמוֹת הָעוֹלָם בְּלִבְדָּה הוּא אִלָּא אִף בְּשׁוּנָא מִיִּשְׂרָאֵל מִיִּרֵי וְהַקְּדִים זֶה כְּדִי לֹמַר וְהֵיאֵךְ יְהִיָּה לְיִשְׂרָאֵל שׁוּנָא מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹד י"ל דְּבִפְרָק ע"פ (דף ק"יג): עַל הַא דְקָאִמַר שֶׁהִרְוָה דְבַר עֲרוּה בְּחִבְרִי לֹא יַעִיד בּוֹ יַחֲדִי אִמַר רַב מוֹתֵר לְשִׁנְאָתוֹ שְׁנַאֲמַר כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שׁוּנָאךְ רוּבְךָ תַּחַת מִשְׁאוֹ מֵאִי שׁוּנָא אִילִימָא שׁוּנָא עִכּוּ"ם וְהִתְנִיָּא שׁוּנָא שְׁנַאֲמַר שׁוּנָא יִשְׂרָאֵל וְלֹא שׁוּנָא א"ה אִלָּא פְּשִׁיטָא שׁוּנָא יִשְׂרָאֵל וּמִי שְׂרִי לְמִסְנִיָּה וְהֵא כְּתִיב לֹא תִשָּׁנָא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ וְכו' אִלָּא לֹא כְּהֵאֵי גוּוֹנָא וְכו' הָרִי בְּהִדִּיא דְרַב סַבְרַת דְשׁוּנָא דְקָרָא בְּשׁוּנָא יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּשׁוּנָא אוֹמוֹת הָעוֹלָם וְא"ת א"כ הַדְּרָא קוֹשִׁיא לְדוֹכְתָא אִי אִמְרַת צַעַר ב"ח דְּאוֹרֵייתָא מַה לִּי שׁוּנָא יִשְׂרָאֵל וְמַה לִּי שׁוּנָא א"ה י"ל דְּהוּא מְצִי לְשִׁנְוֵי יִשְׂרָאֵל

בחנם עכו"ם בשכר כמ"ש התוס'. ועל מ"ש רבינו מצוה לטעון ולפרוק עמו
איכא למידק דהא קרא דכי תראה חמור שונאך בפריקה מיירי כדכתיב רובץ
תחת משאו ואילו קרא דטעינה דהיינו קרא דכתיב לא תראה את חמור אחיך
או שורו נופלים בדרך דרמי טוענייהו באורחא משמע כדאמרינן בגמ' הא לא
כתיב ביה שונא וי"ל דכיון דחזינן דלגבי פריקה השוה הכתוב שונא לאוהב
אית לן למימר דה"ה לטעינה שהוא כאוהב: **סליקו להו הלכות רוצח ושמירת
נפש בס"ד**

סליקו להו הלכות רוצח ושמירת נפש בס"ד

נגמר ספר אחד עשר והוא ספר נזיקין. הלכותיו חמשה.
ופרקיו שנים וששים:

הלכות נזקי ממון ארבעה עשר פרקים: הלכות גזלה ואבדה
שמונה עשר פרקים: הלכות גנבה תשעה פרקים: הלכות
חובל ומזיק שמונה פרקים: הלכות רוצח ושמירת נפש
שלשה עשר פרקים: